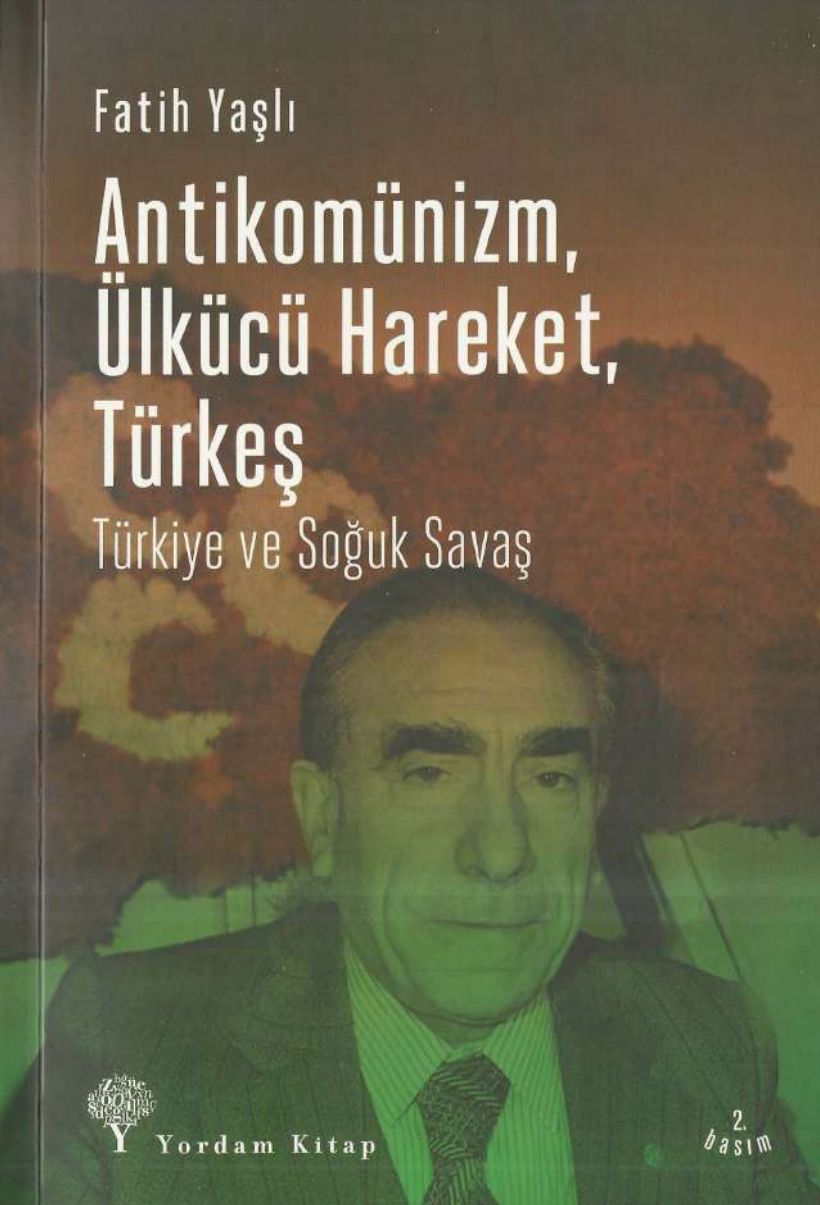
Fatih Yaşlı

Antikomünizm, Ülkücü Hareket, Türkeş

Türkiye ve Soğuk Savaş

Yordam Kitap

2. basım

Fatih Yaşlı

1979 yılında Ankara'da doğdu. Lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Maliye Bölümü'nde 2001 yılında tamamladı. Aynı yıl İzzet Baysal Üniversitesi'nde siyaset bilimi yüksek lisansına başladı ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde siyasi tarih araştırma görevlisi oldu. 2004-2008 yılları arasında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktora yaptı. Doktorasını tamamlamasının ardından İzzet Baysal Üniversitesi'ne dönen Yaşlı, halen bu üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapıyor. *Felsefelogos, Bilim ve Gelecek, Birikim, Yurt, Radikal 2* gibi dergi ve gazetelerde çok sayıda makalesi yer aldı. Yaşlı, *BirGün* gazetesinde yazmaya devam ediyor.

Yayımlanmış eserleri:
Hayatın Olumlanması Olarak Felsefe: Nietzsche ve Marx (2008, Bilim ve Gelecek Kitaplığı); *Kinimiz Dinimizdir: Türkçü Faşizm Üzerine Bir İnceleme* (2009, Tan Kitabevi; 2014, Yordam Kitap); *Hegemonyadan Diktatoryaya Liberal-Muhafazakâr İttifak ve AKP* (der., Çağdaş Sümer ile birlikte, 2010, Tan Kitabevi); *AKP ve Yeni Rejim* (2012, Tan Kitabevi); *AKP, Cemaat, Sünni-Ulus* (2014, Yordam Kitap); *Türkçü Faşizmden "Türk-İslam Ülküsü"ne* (2016, Yordam Kitap).

Antikomünizm, Ülkücü Hareket, Türkeş

Türkiye ve Soğuk Savaş

Fatih Yaşlı

Yordam Kitap: 337 • **Antikomünizm, Ülkücü Hareket, Türkeş** • Fatih Yaşlı
ISBN 978-605-172-320-4 • *Düzeltme:* Cemre Cemri
Kapak Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Şubat 2019 • *İkinci Basım*: Mart 2019
© Fatih Yaşlı, 2019; © Yordam Kitap, 2019

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap
instagram.com/yordamkitap

Baskı: **İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri** (Sertifika No: 10614)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 496 11 11

Antikomünizm, Ülkücü Hareket, Türkeş

Türkiye ve Soğuk Savaş

İÇİNDEKİLER

Giriş 11

BİRİNCİ BÖLÜM
1940'LAR: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN SOĞUK SAVAŞ'A 18
Kıbrıs'tan Türkiye'ye 19
Türkçü faşizm 21
Sabahattin Ali-Nihal Atsız davası ve 3 Mayıs 24
Yargılama, ceza, beraat 26
Soğuk Savaş'ın başlaması ve ABD'ye gidiş 29
Çok partili hayata geçiş ve solsuz demokrasi 31
Tan Matbaası baskınından DTCF baskınına:
solsuz düşün dünyası, solsuz üniversite 41
Missouri Zırhlısı ve ABD'nin Türkiye'ye girişi 60
Truman Doktrini, Marshall Planı ve antikomünizm 63
Marshall Planı ve Türkiye 68
Thornburg raporu, Barker raporu
ve bağımlılığın süreklileşmesi 74
İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'a
ABD'yle askerî yakınlaşma 77
İleri karakol Türkiye 79

İKİNCİ BÖLÜM
1950'LER: EMPERYALİZME ENTEGRASYONUN
VE ANTİKOMÜNİZMİN DERİNLEŞMESİ 82
Antikomünizm ve bağımlılık: DP iktidarı 84
Zamanın ruhu: Celal Bayar'ın ABD gezisi 85
Kore Savaşı 88
Türk Barışseverler Cemiyeti 91
NATO'ya giriş ve TKP tevkifatı 96

Komünizme karşı en etkili silah: din 104
6-7 Eylül olayları ve komünistler 105
Antikomünizm ve dış politika 110
Antikomünist örgütlenmeler:
Türk Milliyetçiler Derneği ve
Komünizmle Mücadele Dernekleri 123

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
1960'LAR: SİYASETİN SOLU VE SAĞI 130
Radyodaki ses 131
27 Mayıs'a giden yol 132
27 Mayıs ve Milli Birlik Komitesi 133
27 Mayıs ve Türkeş 136
Tasfiyeye giden yol 138
Tasfiye ve sürgün 145
Hindistan'dan dönüş ve Huzur ve Yükseliş Derneği 149
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne giriş 152
Komünizme karşı sosyal adalet 153
"14'ler"in sonu ve CKMP'nin ele geçirilmesi 154
Türkeş'in TİP karşıtı söylemi ve faşizm tartışmaları 156
CKMP Kongresi 158
CKMP'nin ideolojisi 160
1967 Kongresi ve ideolojik dönüşüm 162
Ülkücü Hareket'in doktrini: Dokuz Işık 165
Solun yükselişi 184
Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği 201
Milli Türk Talebe Birliği 204
Ülkü Ocakları 209
Komando kampları 213
1969 Adana Kongresi: CKMP'den MHP'ye 215
Türk-İslam sentezi ve Türkçü faşizmle yolların sonu 220
Ayrışmanın tarihçesi 222
İdeolojik dönüşüm ve Dündar Taşer 228

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
1970'LER: İÇ SAVAŞ YILLARI 232
70'lerin açılışı: 15-16 Haziran direnişi 233
15-16 Haziran'a Ülkücü Hareket'in tepkisi:
Ülkücü İşçiler Birliği ve MİSK 235
12 Mart darbesi 239
9 Mart 241
12 Mart rejimi 244
Solda ilk silahlı örgütlenmeler 249
Solun tekrar yükselişe geçişi ve ilk örgütlenmeler 262
Milliyetçi Cephe 272
Aydınlar Ocağı ve Milliyetçi Cephe 274
Milliyetçi Cephe ve kadrolaşma tartışmaları 279
DİSK ve DGM'ye karşı mücadelenin örgütlenmesi 283
77 Krizi ve Ecevit iktidarı 287
1978: iç savaşın derinleşmesi 299
1978'de Türkeş 314
Necip Fazıl, Türkeş ve Ülkücü Hareket 322
Türk-İslam sentezinden "Türk-İslam ülküsü"ne 335
Darbeye doğru 339
Eğitimciler Grubu ve antikomünizm dersleri 345

BEŞİNCİ BÖLÜM
1980'LER VE 1990'LAR:
İÇ SAVAŞIN SONUNDAN SOĞUK SAVAŞ'IN SONUNA 349
Darbe ve tutuklanma 350
MHP iddianamesi 357
Türkeş, yargılama ve savunma 362
Tahliye ve yeniden siyaset 367
Türk-İslam ülkücülerinin MHP'den ayrılışı:
Büyük Birlik Partisi 373
BBP'ye doğru 379
BBP ve ideolojisi 382

Yeniden Türkçülük 386
Türkeş, SSCB'nin yıkılması ve "Türk dünyası" 388
Türkeş, Ülkücü Hareket ve Kürt sorunu 393

SONUÇ
"Afganistan Olmak":
Kurtarılan Devlet, Yıkılan Cumhuriyet 401

Kaynakça 408

Dizin 413

Giriş

Gazeteci Avni Özgürel, *Radikal* gazetesinde 7 Aralık 2005'te yayımlanan "Amerikancı Sol" adlı yazısında Alparslan Türkeş'e özel bir sohbet sırasında, "1944'te tutuklanıp idamla yargılandınız, size yönelik suçlama devlet aleyhine işlenen cürümler faslındandı. Tabutlukta yattınız, işkence gördünüz. Çok daha basit sebeplerle hakkında disiplin soruşturması açılan subayların orduyla ilişiği kesilirken siz tahliye olduktan sonra normal terfilerinizi alıp kurmay sınıfına geçirildiniz. Türk ordusunda sizin durumunuzda ikinci bir subay var mı? Bunun izahı, varsa sırrı nedir?" diye sorduğunu, ancak aldığı cevabı yazmayı sürekli ertelediğini işin içine biraz da gizem katarak anlatıyordu.

Buradaki "gizem" nedir peki? Bu sorunun yanıtını bilmek "gizem"i de çözmeye yardımcı olacaktır ve yanıt Türkiye'nin 1945 sonrası tarihinde gizlidir. Bu tarih, Türkiye akademisine ve entelektüel yaşamına hâkim olan ve liberalizmden mülhem devlet-toplum, merkez-çevre, Batıcı elitistler-mütedeyyin kitleler ikilikleri üzerinden okunursa söz konusu "gizem"i çözmek mümkün olmayacaktır. Çünkü bu ikilikler üzerinden yapılan okumalar açıkça sınıfları, sınıf mücadelesini, emperyalizmi analize dahil etmemekte, sınıflar ve tarih üstü bir "devlet"le, yani "merkez"le, yine sınıflar ve tarih üstü "demokrasi güçleri"ni, yani "çevre"yi ve bunların temsilcisi olan siyasal özneleri Türkiye'deki siyasal ve toplumsal mücadelelerin iki ana aktörü olarak görmekte ve esas çelişkinin bu ikisi arasında olduğunu iddia etmektedir.

Uzunca bir alıntı yapmak pahasına, bu paradigmaya dair *Türkçü Faşizmden "Türk-İslam Ülküsü"ne* adlı kitabımda söylediklerimi burada bir kez daha hatırlatmak isterim:

> Bu paradigma, Osmanlı-Türkiye modernleşme sürecini, kapitalizm ve emperyalizmle, dolayısıyla da üretim ilişkilerinin evrimiyle, sınıf mücadeleleriyle, emperyalist sistemden kaynaklanan bağımlık ilişkileriyle ve bunların siyasal alana farklı dönemlerde farklı şekillerde yansıma biçimleriyle okumaz. Bir tarafta, tarihin "normal" şablonuna göre aktığı Batı, öbür tarafta ise "nevi şahsına münhasır" Osmanlı/Türkiye vardır. Normal şablona uygun olarak Batı'da burjuvazinin mücadelesiyle feodalizmden kapitalizme geçilmiş, bu geçiş beraberinde "sivil toplum"u getirmiş, sivil toplum ise burjuvazinin öncülüğündeki demokrasi mücadelesiyle devleti sınırlandırmıştır. Batı burjuvazisi devletin kucağında büyümemiş, bizzat devlete karşı mücadele vermiş, işçi sınıfı da burjuvaziye ve devlete karşı mücadele edip kendi çıkarları peşinde koşarken demokratikleşmeye katkıda bulunmuştur. Oysa Osmanlı/Türkiye modernleşmesi tepeden başlamıştır, demokratik niteliği yoktur, sivil toplum, burjuvazi, proletarya ve sınıf mücadelesi burada mevcut değildir, dolayısıyla her şeyin belirleyicisi devlet ve onu yöneten bürokrasidir. Devletin tepeden Batılılaşmasına direnç gösteren kesimler ise çevredekiler, mütedeyyinler, muhafazakâr halk kitleleridir ve bu nedenle de buradaki esas mücadele sınıflar arasında ve artığa nasıl el konulacağı düzleminde değil, kültürel düzlemde, yani Batılılaşma yanlısı elitlerle, dindar halk kitleleri arasında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Türkiye tarihi, sınıflar mücadelesinin değil, iki kültür, iki medeniyet, iki yaşam biçimi arasındaki mücadelenin tarihidir. Mücadelenin bir tarafında devlet, yani aynı anlama gelmek üzere merkez, diğer yanında ise mütedeyyin-muhafazakâr halk kitleleri yani çevre bulunmaktadır. Kemalizm ise Cumhuriyet'in ilanından sonra bu Batılılaşma sürecinin ideolojisi olma niteliğini taşımış, Kemalist elitler o zamandan bu zamana Kemalizm adına mütedeyyin kitlelere zulüm ve baskı politikaları uygulamışlardır. (Yaşlı, 2016: 11-12)

Bu paradigmanın karşısında konumlanan "tarihsel materyalist" bakış açısı ise Türkiye'nin yakın tarihini sınıflar, sınıf mücadeleleri ve "antikomünizm"in belirleyiciliği altında, kapitalist bir ülkenin dünya kapitalist sistemi ve emperyalizmle ilişkisini merkeze alarak,

perspektifini buradan kurarak okur. Aynı çalışmaya tekrar başvurmam gerekirse;

> Türkiye egemen sınıflarının emperyalist sistem içerisinde konumlanma biçimleriyle antikomünizm arasında ve antikomünizmle de milliyetçileşme ve dinselleşme arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Bunun siyasete yansıması ise devletle Türk sağı ve dinsel yapılanmalar arasındaki ilişkilerdeki dönüşüm üzerinden okunmalıdır. Türkiye'nin yakın tarihi, devletle toplumun ya da merkezle çevrenin mücadelesinin tarihi olarak değil, kapitalist dünya sistemiyle ve emperyalist merkezlerle kurulan ilişki doğrultusunda, devletle Türk sağının "komünizmle mücadele" adına yaptıkları dönemsel ittifakların tarihi olarak, buradan yola çıkarak okunmalıdır. (Yaşlı, 2016: 15)

İşte "gizem"i çözecek olan, bu okuma biçimidir. Türkeş'in "1944 Irkçılık-Turancılık davası"nda yargılanıp ceza aldıktan kısa süre sonra yüksek yargı tarafından suçsuz bulunması da, orduya dönmesi de, askerlik ve siyaset kariyeri de, antikomünizmle ve antikomünizmin 1945 sonrası Türkiye siyasetindeki ana belirleyen olmasıyla doğrudan ilgilidir. Örneğin Türkeş'in orduya döndükten sonra ABD'ye eğitim için gönderilen ilk subay grubunun içerisinde yer alması ve orada aldığı "gerilla" eğitimi de, antikomünizmin 1945 sonrası Türkiye siyasetinin ana belirleyeni olduğu kabul edilmeden anlaşılamaz. 1950'lerde NATO'da görev yapmasını ve 1960'lar ve 70'ler Türkiye'sinde komünizme karşı mücadele eden paramiliter örgütlenmenin lideri olmasını da, yine bu bakış açısı olmadan anlayamayız.

Tam da bu nedenle, Türkeş'in politik yaşamına yakından bakmak, onun politik serüvenini yazmak, ülkücülüğün ve Ülkücü Hareket'in tarihini yazmak anlamına gelecektir ve bu çalışmada yapılmaya çalışılacak şey tam olarak budur. Ama bunun aynı zamanda, Türkiye'nin Soğuk Savaş tarihini, Soğuk Savaş boyunca Türkiye siyasetinin seyrini ve o seyrin ana belirleyeninin, yani komünizmle mücadelenin tarihini yazmak anlamına geleceği de açıktır.

Türkiye'nin tarihi de, tıpkı diğer bütün toplumların olduğu gibi sınıfların ve sınıf mücadelelerinin tarihidir. Türkiye yönetici sınıfı 1945 sonrasında sınıfsal bir tercih yaparak Soğuk Savaş'taki safını ABD/Batı bloku olarak belirlemiş, komünizm tehdidini iç ve dış politikanın merkezine yerleştirmiştir. Solun ve işçi hareketinin siyaset sahnesinde yerini aldığı 1960'lı yıllardan itibaren ise sola ve işçi hareketine karşı, Soğuk Savaş konseptine uygun ve emperyalizmle koordineli şekilde yasal ve yasadışı yöntemlerle büyük bir bastırma harekâtına girişilmiş, solun bu harekâta verdiği karşılıkla birlikte 1970'lerin ikinci yarısına yayılan bir iç savaş yaşanmıştır. 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri, Türkiye kapitalizminin ve sermaye sınıfının bekası adına sola karşı gerçekleştirilen iki sermaye darbesidir ve dolayısıyla darbelerin gerisinde "ceberut devlet, vesayetçilik, darbeci gelenek" vs. yoktur, sınıflar ve onların arasındaki mücadeleler vardır. Düzen, meşruiyetini normal koşullarda tesis edemeyip krizini atlatamadığında, olağanüstü yöntemler ve olağanüstü yönetim biçimleri düzenin bekası adına devreye girmektedir.

Komünizm tehdidinin ve dolayısıyla antikomünizmin iç ve dış politikanın merkezine yerleşmesi, siyasetin legal ve illegal, meşru ve gayrimeşru sınırlarının buna göre belirlenmesi, dış politikadaki ittifakların bunun üzerinden kurulması, Türkiye'nin uluslararası kapitalizme buna uygun bir işbölümüyle eklemlenmesi, anayasanın ve kanunların buna göre düzenlenmesi, buna uygun düşen bir emek rejiminin ve çalışma yaşamının inşa edilmesi, ordunun, polisin ve istihbaratın, yani devletin güvenlik aygıtının bu doğrultuda yapılandırılması ve milli eğitim ideolojisinin buna uygun biçimlendirilmesi anlamına gelmiştir. Dolayısıyla Türkiye siyasetinde antikomünizm, siyasal olanın tarifinin, siyasal olanın biçim ve içeriğinin ve bununla birlikte, siyasal eylem ve söylemin icra edildiği siyasal alanın mimarisinin, bu alanın sınırlarının ve bu alandaki aktörlerin konumlanışlarıyla eylemlerinin temel belirleyeni olmuştur.

Bu çalışma, bir Türkeş biyografisi değildir, Ülkücü Hareket'in tarihini Türkeş'i merkeze koyarak, Türkeş ve Ülkücü Hareket'i de

Soğuk Savaş ve antikomünizm bağlamına yerleştirerek anlatmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, Türkeş'in sadece 1944 Irkçılık-Turancılık davasının sanığı olarak yer aldığı 1940'lı yıllar ve askerlik yaptığı için siyasetten uzak durduğu, dolayısıyla adının hiç duyulmadığı 1950'li yıllar da Soğuk Savaş ve antikomünizm bağlamında "Ülkücü Hareket'in tarih öncesi" olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Türkeş 27 Mayıs 1960 darbesiyle "ihtilalin kudretli albayı" olarak siyaset sahnesine çıkacak, 1965'te parti lideri olacak ve Ülkücü Hareket'i, yani Soğuk Savaş'ın Türkiye cephesinin paramiliter örgütünü kurarak, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren derinleşen iç savaşın içerisinde yer alacaktır. Türkeş, Ülkücü Hareket'in de büyük bir operasyona maruz kaldığı 12 Eylül darbesi sebebiyle bir süre cezaevinde yatacak, çıktıktan sonra hareketin başına tekrar geçecek, tam da SSCB'nin yıkılışının ve Soğuk Savaş'ın bitişinin ardından, misyonunu tamamlamış olarak yaşamını yitirecektir.

Bu çalışma, Türkiye'de antikomünizmin tarihini yazmaya dair bir önceki kitapta vermiş olduğum sözün bir parçasıdır. Türkiye'de antikomünizmin dört başı mamur bir tarihi henüz yazılmamıştır, bu kitap da böyle bir iddia taşımamaktadır; ancak o sözün bir parçasını teşkil etmektedir. Dolayısıyla okur, çalışmada yakın Türkiye tarihinin Soğuk Savaş ve antikomünizm perspektifli bir okumasını Türkeş ve Ülkücü Hareket dolayımıyla görebilecektir.

Çalışmanın ilk bölümü, 1940'ların ikinci yarısından itibaren, yani İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'a geçiş sürecinde Türkiye'de komünizm tehdidinin nasıl icat edildiğini ve antikomünizmin adım adım nasıl Türkiye siyasetinin merkezine yerleşerek belirleyici hâle geldiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu yıllar, çok partili hayata geçiş sürecinde sosyalistlerin siyaset, akademi ve düşün dünyasının dışına atıldığı yıllardır. "1946 sendikaları"nın kapatılmasından Tan Matbaası ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (DTCF) baskınına uzanan süreç, bu dışlama ve aynı zamanda kriminalize etme siyasetinin pratikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde, bir yandan IMF, Dünya Bankası ve NATO üyelikleri

üzerinden emperyalizmle entegrasyon derinleştirilirken, bir yandan da komünizme karşı milliyetçiliğin ve dinin en etkili araç olduğunun fark edilmesiyle birlikte özellikle eğitim alanında buna uygun adımlar atılmıştır.

İkinci bölümde, Demokrat Parti iktidarıyla birlikte derinleşen antikomünizm ve emperyalizme entegrasyon, iç ve dış politikadaki gelişmeler ekseninde anlatılmaktadır. Bu dönemde içeride komünistler ve komünizm şeytanlaştırılıp paranoya derecesinde bir antikomünizm siyasal söylemin merkezine yerleştirilirken, dış politikada ise Kore Savaşı'na asker göndermekten Bağdat Paktı'nı kurmada aktif rol oynamaya, NATO üyeliğinden Suriye'yi işgal girişimine, dış politikanın ana enstrümanı olarak antikomünizm kullanılmış, Menderes iktidarı emperyal heveslerini bunun üzerinden gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Üçüncü bölüm, 1960'lar Türkiye'sinde ideolojiler ve bunları temsil eden akımlar siyaset sahnesinde yerini aldıktan sonra, solun yükselişine mukabil sağın reaksiyoner bir güç olarak devreye girişini, Türkeş ve Ülkücü Hareket bağlamında incelemektedir. Bu yıllarda ilk kez sosyalist bir parti Meclis'e girecek, bağımsız ve sınıf eksenli bir sendika kurulacak, öğrenci hareketi gelişecek, sol fikirler yaygınlaşacaktır. Komünizmin düzen açısından hayali bir tehdit olmaktan çıkıp gerçeklik hâlini alması bu yıllara tekabül etmektedir. Türkeş'in bir Soğuk Savaş figürü ve Ülkücü Hareket'in bir Soğuk Savaş ideolojisi olarak ortaya çıkışı da bu dönemde söz konusu olacaktır.

Dördüncü bölümde, 1970'li yıllar ve yaşanan iç savaş ile Türkeş'in ve Ülkücü Hareket'in bu savaştaki konumu ve stratejisi ele alınmaktadır. 1970'ler, hem sosyalist solun hem de Ecevit şahsında "ortanın solu"nun yükseldiği, buna mukabil devletin ve Ülkücü Hareket'in sola karşı şiddeti temel enstrüman hâline getirdiği, şiddetin siyasetin merkezine yerleştiği, siyasi cinayetlerin ve kitle katliamlarının sıradanlaştığı bir dönemdir. Bu yıllar aynı zamanda Türkiye kapitalizminin uluslararası kapitalizmin krizine paralel olarak krize

girdiği, kapitalist sistemin ve sermaye sınıfının hegemonya tesisinde zorlandığı yıllardır. 1977'den itibaren iktisadi ve siyasi kriz iç içe geçecek ve ülke adım adım 12 Eylül darbesine gidecektir. Hem 1960'lar hem de 1970'ler anlatılırken, hareketin ideolojik dönüşümüne, şiddet yükselip iç savaş derinleştikçe Türkçülükten "Türk-İslam sentezi"ne ve oradan da "Türk-İslam ülküsü"ne doğru yaşanan değişime ve bu değişimde belirleyici olan isimlere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Beşinci ve son bölümde önce 12 Eylül darbesinin, sonra da Soğuk Savaş'ın bitiminin Ülkücü Hareket üzerinde yarattığı etki, siyasetin merkezine yürüme çabası, iç mücadele ve bölünme süreçleri ele alınmaktadır. Türkeş'in ve Ülkücü Hareket'in yargılanma süreci, Türkeş'in savunması, hapislik yılları, darbe sonrası Ülkücü Hareket'ten kopan kadrolar, yeniden partileşme, Türkeş'in partiyi kontrol altına alma mücadelesi, Muhsin Yazıcıoğlu ve arkadaşlarının Türkeş'e karşı bayrak açmaları ve nihayetinde kendi partilerini kurmaları, bunun yanı sıra 1990'ların başından itibaren Ülkücü Hareket'in ve Türkeş'in Kürt sorunu üzerinden popülerleşmesi, milliyetçiliğin sıradanlaşarak yükselmesi ve medyanın, ölümüne yakın Türkeş'i ılımlı, demokrat, "bilge lider" imajına büründürmesi bu bölümün konularını oluşturmaktadır.

Sonuç kısmında ise önce Ülkücü Hareket'in Soğuk Savaş'ta üstlendiği rolün günümüz Türkiye'si üzerindeki etkisi ve devleti kurtarmanın Cumhuriyet'in yıkımıyla sonuçlanışı "dinselleşme" ve "rejim değişikliği" kavramları üzerinden gösterilmeye çalışılacak, ardından da hareketin günümüz siyasetindeki konumuna dair bir değerlendirme yine "rejim değişikliği" tartışması ekseninde yapılarak çalışma nihayetlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1940'LAR: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN SOĞUK SAVAŞ'A

Türkiye'nin 1940'lı yıllarını 1945 öncesi ve sonrası şeklinde tam ortadan ikiye bölerek incelemek yanlış olmayacaktır. Türkiye 1945'e kadar, "tarafsızlık" siyaseti izlediği hâlde öyle ya da böyle etkilendiği İkinci Dünya Savaşı'nın koşulları içerisinde yaşamaktadır. Savaşın bitiminden sonra ise Soğuk Savaş'ın cephe ülkelerinden biri hâline gelecek, Soğuk Savaş ve antikomünizm Türkiye siyasetinin merkezine yerleşerek temel belirleyen olacaktır. 1946 yılına kadar Türkiye'de tek parti rejimi mevcutken, 1946'dan itibaren solun dışarıda bırakıldığı "çok partili" rejime geçilecek ve bundan dört yıl sonra da CHP iktidarının sonuna gelinecektir. 1945'e kadar Cumhuriyet'in laiklik ve aydınlanmacılık perspektifli tutumu devam edecek, 1945'ten itibaren dinin siyasal ve kamusal alana yeniden dönüşü başlayacaktır. 1945'e kadar ekonomide devletçi politikalar izlenirken, 1945 sonrası ekonomik liberalleşme yolunda adımlar atılacaktır. Türkiye ekonomisi 1945'e kadar görece kendine yeter bir durumdayken, 1945 sonrası dış yardımlarla birlikte bağımlılık ilişkileri derinleşmeye ve süreklileşmeye başlayacaktır. 1945'e kadar özellikle emperyalizmle ilişkilerde mesafeli bir tutum izlenir ve görece daha özerk bir dış politika uygulanmaya çalışılırken, 1945 sonrası emperyalizmle entegrasyonu derinleştirmeye odaklanmış ve ABD'yle sıkı müttefiklik ilişkilerine dayanan bir dış politika yürürlüğe konulacaktır. Tüm bu dönüşümün gerisinde ise Soğuk Savaş ve antikomünizm yer almaktadır.

Türkeş 1940'lı yıllarda henüz genç bir teğmendir ve Türkiye siyasal yaşamının merkezî figürlerinden biri değildir, ancak yine de siyasetin içindedir ve siyasal gelişmelerin bir parçası durumundadır. Türkeş önce 1944 Irkçılık-Turancılık davasında yargılanmış, sonra da 1948 yılında ABD'ye eğitim için gönderilen ilk subay grubunun içerisinde yer almıştır. Her iki olay da "zamanın ruhu"nu anlamak için sembolik olaylardır. Kitabın bu ilk bölümünde, önce Türkeş'in teğmenliğe uzanan serüvenine kısaca bakacak, sonra da az önce sözünü ettiğimiz olayları da kapsayacak şekilde "zamanın ruhu"nu, yani İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'a uzanan yolu ve emperyalizme entegrasyonla birlikte antikomünizmin devlet eliyle nasıl "icat edildiğini" ve siyasetin merkezine yerleştirildiğini göreceğiz.

Kıbrıs'tan Türkiye'ye

Alparslan Türkeş, 1860'lı yıllarda Kayseri'den Kıbrıs'a göçmüş bir ailenin Kıbrıs'ta doğan fertlerinin, Tuzlalı Ahmet Hamdi Bey'le Fatma Zehra Hanım'ın ilk çocuğu olarak 25 Kasım 1917'de dünyaya gelir. Doğduğunda adı "Ali Arslan"dır, ancak Ali zamanla düşer ve sadece Arslan adını kullanmaya başlar. Sonrasında Rüşdiye'deki hocasının kendisine verdiği "Alparslan" adını kullanacaktır. Türkiye'ye göçtükten sonra 1935 yılında babası İstanbul'da Fatih Nüfus İdaresi'ne başvurarak "Koyunoğlu" soyadını almak ister, ancak nüfus memuru öz Türkçe olmadığı gerekçesiyle bu soyadını beğenmez. Baba oğul bir soyadı bulmak için kafa yormaya başlar, "Altay" ve "Türkeş" arasında kararsız kalır, "Altay" soyadı daha önce çok kez alınmış olduğu için sonunda Türkeş'te karar kılar. Alparslan Türkeş adı böyle ortaya çıkar. (Kuzu, 2017: 24)

Türkeş'in doğduğu ay ve yıl "ilahî bir tesadüf" olarak, Rusya'da Ekim Devrimi'nin gerçekleştiği ve Bolşeviklerin iktidara geldiği tarihe tekabül etmektedir. Türkeş'in biyografisini yazan bir ülkücünün, doğum tarihiyle ilgili olarak, "Komünistlerin Rusya'da iktidara geldiği yıl ve ayda doğan Türkeş, yıllar geçtikten sonra Bolşevik İhtilalinin Türklerin felaketi olduğunu idrak edecek ve komünist

işgalcilere karşı mücadeleyi kendine şiar edecek, bunda da başarıya ulaşacaktı," (Tekin, 2011: 83) demesi nedensiz değildir, çünkü Türkeş'in siyasi hayatının merkezî öğesi ve temel belirleyeni her zaman antikomünizm ve Sovyetler Birliği düşmanlığı olmuştur.

Türkeş subay olmaya 15 yaşında karar verir, ancak Kıbrıs, İngiliz yönetimi altındadır ve adada bu isteğini gerçekleştirmesi mümkün değildir. 1933'te ailesi Türkeş'in subay olabilmesi için İstanbul'a göçme kararı alır. Türkeş, 3 Haziran 1933'te ortaokul diploması ve pasaportuyla birlikte Kuleli Askerî Lisesi'ne başvurur, ancak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmadığı ve İngiliz pasaportu taşıdığı için başvurusu kabul edilmez. Kıbrıs'tan gelen ve kendisiyle aynı durumda olan dokuz öğrenciyle birlikte yanına gittikleri İzmir Milletvekili Sırrı Bey kendilerine yardımcı olmayı vaat eder ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'a ulaşır. Öğrencilerin geçici kaydı yapılır, vatandaşlığa geçmelerinden sonra ise asli olarak kaydedilirler. (Tekin, 2011: 86-87)

Türkeş'in komünizmle ilk karşılaşması, Harp Okulu'nda olur. 1936'da Kuleli'yi bitirir ve Ankara'ya taşınmış olan Harp Okulu'na girmeye hak kazanır. 1938 yılında Türk siyasal hayatında "1938 Harp Okulu olayı" olarak bilinen hadise gerçekleşir. Bir grup Harp Okulu öğrencisi Nâzım Hikmet'in şiirlerinin de etkisiyle komünizm fikriyle tanışmış, bir faaliyet içerisine girmiştir. Öğrenciler Nâzım Hikmet'le irtibat kurmaya çalışır, ancak Nâzım Hikmet kendisine yönelik bir polis provokasyonu yapıldığını düşünmektedir. Polise telefon ederek, "Polise asker elbisesi giydirerek peşime düşürmeyin," der ve böylece polis, Harp Okulu'ndaki solcu öğrencilerden haberdar olur. Çok geçmeden Nâzım Hikmet öğrencilerle birlikte tutuklanır. 29 Mart 1938'de ise 15 yıl hapse mahkûm edilir.[1] Türkeş, bu hadiseye dair tanıklığını şöyle anlatır:

1 Nâzım Hikmet, kendisine yöneltilen suçlamalara istinaden mahkemedeki ifadesinde şöyle diyecektir: "Marksist ve komünist bir şair olarak bu ideolojinin bir memlekette hâkim rejim olmasının üç beş kişinin gizli bir hücre kurması, yahut bir askerî şahsa 'Komünizmi öğret' demek veya o kişinin kendiliğinden bu doktrini öğrenmesi ve öğretmesiyle mümkün olmayacağını bilecek kadar şuurlu bir şairim. Komünizm, sanıldığı gibi, ferdi başarıların ideolojisi değildir ve her toplumda aynı gelişmelerin teminiyle hedefine varılan bir sistem de değildir. Bu sebepledir ki, benim Marksist

> Biz, Harp Okulu'nda okurken, önemli bir olayla karşılaştık. O sıralarda Nâzım Hikmet şiirleri ile komünist bir ideolojiye sahip olan bir insan olarak tanınıyordu, duyuluyordu. Biz de öğrenci olarak bunu biliyorduk. Ve onun şiiri öğrenciler arasında okunuyordu. Pek kimse başlangıçta ona tepki göstermiyordu. Mesela Nâzım Hikmet'in "Salkım Söğüt" diye bir şiiri vardı. O bizim aramızda da okunurdu. Milli Kurtuluş Savaşı'nı anlatan bir şiir olarak okunurdu. (Tekin, 2011: 88)

Türkeş 1938'de mezun olduktan sonra İstanbul'da Piyade Okulu'nda dokuz aylık bir eğitim görür ve 1939'da Kars'a tayin edilir. Karslı bir arkadaşıyla görev yerlerini becayiş ederler ve Türkeş Isparta'ya gider. Burada Muzaffer Hanım'la tanışır ve 1940 yılında evlenirler. Isparta'da bir yıl kaldıktan sonra tayini Gelibolu'ya çıkar. İkinci Dünya Savaşı esnasında, Nazi işgali ihtimaline karşı Trakya boşaltılmıştır. Türkeş bu yıllarda Balıkesir, Edincik, Erdek ve Marmara Adası'nda görev yapar. (Tekin, 2011: 91-92)

Türkçü faşizm

1930'ların ikinci yarısından itibaren Türkiye'de nasyonal sosyalizmin ve faşist ideolojinin tezlerini Türk milliyetçiliğiyle birleştirmeye yönelik girişimler ortaya çıkar. Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Zeki Velidi Togan gibi isimlerin çıkardığı *Ergenekon*, *Gökbörü*, *Bozkurt* vb. dergilerde Nazi ırk kuramı Türklüğe uyarlanır, "Deutschland Über Alles" sloganı "Her şeyin üstünde Türk ırkı" şeklinde değiştirilerek, kan ve soy esasına dayalı ırkçı bir milliyetçilik kuramı geliştirilir. Bunun yanı sıra, Pantürkist bir perspektif-

bir kültürle yetişmiş, kendi milli kültür kökenlerinden istifade edebilmiş bir şair olarak bir öğrenciye, hem de polisliğinden şüphe ettiğim birine komünizm hakkında telkinatta bulunmasını tavsiye etmem havsalanın almayacağı bir yakıştırmadır. Marksistler ancak kendi partilerinin kararıyla, kitleleri, gerekiyorsa, tarihi bakımdan içtimai ve iktisadi tekâmülün vardığı merhaleye göre uygun olacak harekete sevk ederler. Ben tek başıma parti değilim ve böyle bir partinin var olup olmadığı hakkında da iddianamede bir sarahat mevcut değildir. Bahsedilmeyen bir partinin tayin ve tesbiti icab eden bir strateji de mevzuu bahis olmadığından benim Ömer Deniz'e ordu içinde görev vermem de mümkün değildir." (http://nazimhikmetran.biz/dava_38_donanma.html)

le tüm Türklerin tek bir devlet çatısı altında birleşmesini öngören "Turancılık" fikri, bu ırkçı milliyetçiliğe dahil edilir. "Esir Türkler" kurtarılacak ve Türkiye'yle birleşerek büyük Turan devletini kuracaklardır. Dolayısıyla, bu ırkçı milliyetçilik anlayışının irredantist (yayılmacı) bir karakter taşıdığı da söylenebilir.

Bu akım ve mensupları, birazdan ayrıntılı şekilde üzerinde duracağımız 1944 yılındaki ünlü Irkçılık-Turancılık davası nedeniyle Türkiye siyasal tarihinde "ırkçı-Turancı" olarak anılır. Ancak başka bir çalışmamızda ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaya çalıştığımız üzere, bu adlandırma yeterince açıklayıcı değildir. Çünkü;

> Bu akımın ideologları, milliyetçilik anlayışlarını kan ve soy esasına dayandırmakta, biyolojik bir ırkçılığı savunmakta ve asıl hedefi ırkın kanının saflığının bozulmasını engellemek olan bir devlet hayal etmektedirler. Ayrıca, ast-üst ilişkilerinin kesin bir şekilde tanımlandığı ve hiyerarşi dışı davranışların en sert şekilde cezalandırıldığı, askerlikle iç içe geçmiş bir emir-komuta toplumu tahayyül etmekte, siyaseti, ırk-merkezci bir perspektifle nüfusa, doğuma ve evliliğe doğrudan müdahale eden bir biyo-siyaset olarak yeniden kurgulamaktadırlar. Böyle bir toplum tasarımının yanı sıra son derece güçlü bir irredentizmin savunuculuğunu yapmakta, sosyal Darvinizme kesin bir iman duymakta ve buradan hareketle hayatı bir var kalma savaşı olarak kurgulamakta, ölüme ve savaşa tapınmakta, barış fikrine, enternasyonalizme ve kozmopolitliğe, entelektüalizme ve kadınsı olan her şeye karşı derin bir nefret duymaktadırlar. (Yaşlı, 2014: 12)

Dolayısıyla, faşist ideolojinin evrensel şemasını Türkçülükle/Türk milliyetçiliğiyle sentezlemeye yönelik bu akımı "Türkçü faşizm" ya da "Türkçü faşist ideoloji" olarak adlandırmak daha doğru olacaktır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı boyunca Nazi Almanya'sı ile yürütülen iyi ilişkiler ve Sovyetler Birliği'ne yönelik husumet nedeniyle dönemin tek parti iktidarı Türkçü faşizmin örgütlenme çalışmalarına ve yayın faaliyetlerine izin vermiştir. Türkçü faşizm de kendisine açılan bu alanı etkili bir şekilde kullanmaya çalışmış, bir yandan Nazi sempatizanı bir çizgi izlerken öte yandan Türkiye'yi

Nazi Almanya'sı ile birlikte Sovyetler'e karşı savaşa girmeye ve "esir Türkler"i kurtarmaya çağırmıştır. Böylece Türkler birleşebilecek ve Turan devleti kurulabilecektir.

Ancak savaş ilerledikçe işler değişecektir, çünkü Stalingrad kuşatması başarısız olur, Kızıl Ordu'nun Avrupa'ya doğru ilerleyişi başlar ve Nazilerin yenileceği anlaşılır. Böyle bir konjonktürde, 1944 yılının 19 Mayıs'ında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü yaşanacakların işaret fişeği olan o ünlü konuşmasını yapar. İnönü, konuşmasında önce kendi milliyetçilik anlayışlarından söz eder ve bunun Türkçü faşizmden farkını anlatır:

> Türk milliyetçiliği içinde vatan çocuklarının temiz ülkülü ve vatan fikirli olarak birbirine dayanan sağlam bir millet olması, erişilmez ve yanlış bir hayal değildir. Bunun doğru bir fikir ve erişilir bir hedef olduğunu, elle tutulur ve gözle görülür neticeleriyle tamamıyla alıyoruz. Şimdi insaf ediniz. Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartları özünde toplamış olan bu feyizli yolu bırakır da, ırkçıların milleti bin bir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine cemiyeti kaptırır mıyız?
>
> Turancılık fikri, yine son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir. Bu bakımdan cumhuriyeti iyi anlamak lazımdır. Milli kurtuluş sona erdiği gün, yalnız Sovyetler'le dosttuk ve bütün komşularımız eski düşmanlıklarının bütün hatıralarını canlı olarak zihinlerinde tutuyorlardı. Herkesin kafasında, biraz derman bulursak sergüzeşti, saldırıcı bir siyasete kendimizi kaptıracağımız fikri yaşıyordu.
>
> Cumhuriyet kuvvetli bir medeniyet yaşayışının şartlarından bir esaslısını, milletler ailesi içinde bir emniyet havasının mevcut olmasında görmüştür. İmparatorluktan son zamanlarda ayrılmış olan komşularıyla da iyi ve samimi komşuluk şartlarının temin edilmiş olmasını, milletin saadeti için lüzumlu saymıştır.

Devamında ise asıl suçlama, yani Türkçü faşizmin gizli bir örgütlenme kurarak iktidarı almaya çalıştığına ve dış güçlerle bağlantılı olduğuna dair iddia gelir:

> Şimdi vatandaşlarımdan iki suale zihinlerinde cevap bulmalarını isteyeceğim: Irkçılar ve Turancılar gizli tertipler ve teşkillere baş-

> vurmuşlardır. Niçin? Kandaşları arasında gizli fesat tertipleriyle fikirleri memlekette yürür mü? Hele doğudan, batıdan ülkeler gizli Turan cemiyetiyle zapt olunur mu? Bunlar o şeylerdir ki, ancak devletin kanunları ve esas teşkilatı ayakaltına alındıktan sonra başlanabilir. Şu halde yaldızlı fikirler perdesi altında doğrudan doğruya Cumhuriyet'in, Büyük Millet Meclisinin mevcudiyeti aleyhinde teşebbüsler karşısındayız.
>
> Vatandaşlarıma ikinci sualimi soruyorum: Dünya olaylarının bugünkü durumunda Türkiye'nin ırkçı ve Turancı olması lazım geldiğini iddia edenler, hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdırlar? Türk milletine yalnız bela ve felaket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk milletine hiçbir hizmetleri olamayacağı muhakkaktır. Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. Fesatçılar, yabancılara bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancılar, fesatçıları idare edecek kadar yakından münasebette midirler? (Tekin, 2015: 95-96)

Bu konuşmanın ardından operasyon başlayacak ve ünlü Irkçılık-Turancılık davası görülecektir; ancak operasyon ve davaya geçmeden önce, bu konuşmayı hızlandıran ve konuşmadan 16 gün önce gerçekleşen bir hadiseden, "3 Mayıs kalkışması"ndan söz etmek gerekmektedir.

Sabahattin Ali-Nihal Atsız davası ve 3 Mayıs

1944 yılının 20 Şubat ve 21 Mart günlerinde, Türkçü faşizmin baş ideoloğu olarak adlandırabileceğimiz Nihal Atsız, sahibi olduğu *Orhun* isimli dergide, dönemin başbakanı Şükrü Saracoğlu'na yönelik iki açık mektup yayımlar. "Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye Açık Mektup" ve "Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup" başlıklı bu iki mektupta Atsız, ülkedeki komünist faaliyetlerin arttığını ve komünistlerin devlet kademelerinde hızla kadrolaştığını iddia eder. Bu kadrolaşmanın en yoğun yaşandığı yer ise Hasan Ali Yücel'in Maarif Vekâleti, yani Milli Eğitim Bakanlığı'dır. Atsız, Maarif Vekili'nin komünistleri kollayıp kayırdığı iddiasıyla Başbakan'dan bunu engellemesini talep etmektedir.

Atsız mektubunda Başbakan Saracoğlu'na şöyle seslenmektedir:

> Devlet bilmeden koynunda yılan besliyor. Kızıl gözlü, sinsi ve zehirli yılanlar... Bu yılanlar yarın birer doktor olup yurt köşelerinde vazife aldıkları zaman ilk işleri baltalama işlerine girmek olacak, vatanı arkadan vuracaklar, bekledikleri kızıl sabahı Türkiye'ye getirecek olan yabancı ordulara ajanlık edeceklerdir. Zaten toplu ve teşkilatlı bir halde daha şimdiden konferanslarda nümayiş yapmaları da bu günden ajanlık etmeğe başladıklarının delilidir. (Atsız, 1997: 13)

Atsız, komünistlerin devlete nasıl sinsice sızdığını uzun uzun anlattıktan sonra, bir isim listesi verir. Sabahattin Ali, Pertev Naili Boratav, Sadrettin Celal gibi isimlerin de yer aldığı bu listedeki kişilerin devletten bir an önce uzaklaştırılmalarını ister. Bununla da yetinmez ve mektubunu, "Şimdiye kadar her nasılsa bir gaflet eseri olarak bunları vazifede tutmaktan doğan utancı silebilmek için bizzat Maarif Vekili'nin de o makamdan çekilmesi çok vatanperver bir jest olurdu," diye bitirerek bizzat Maarif Vekili'nin, yani Hasan Ali Yücel'in de istifasını talep eder.

Atsız'ın ihbar ettiği isimlerden biri olan Sabahattin Ali yargıya başvurur ve Atsız hakkında soruşturma başlatılır. Dava 26 Nisan 1944'te başlar ve 9 Mayıs 1944'te Atsız'ın Sabahattin Ali'ye hakaretten 4 ay hapis cezasına çarptırılmasıyla son bulur. Duruşma devam ederken yaşanan bir hadise ise, İnönü'nün 19 Mayıs konuşmasını ve sonrasındaki operasyonu tetikleyecektir. 3 Mayıs günü, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu Atsız yanlısı bir kalabalık "Kahrolsun komünistler" sloganıyla Ankara Ulus Meydanı'nda bir gösteri yaparlar. Savaşın sonlarına yaklaşılmaktadır ve Nazilerin yenilgisi kesinleşmiş gibidir. Hükümet bu eylemi gerekçe gösterecek ve İnönü'nün yukarıda sözünü ettiğimiz konuşmasından sonra operasyona girişerek "Irkçılık-Turancılık" dosyasını açacaktır.

İnönü'nün konuşmasından bir gün önce İçişleri Bakanı Hilmi Uran'ın İstanbul Örfi İdare (Sıkıyönetim) Komutanlığı'na "gereğinin yapılması" için gönderdiği yazıyla kapsamlı bir operasyon

başlar. Aralarında Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Zeki Velidi Togan, Alparslan Türkeş gibi isimlerin de bulunduğu 57 kişi gözaltına alınır. Bu 57 kişiden 23'ü tutuklanır ve haklarında dava açılır. 7 Eylül 1944'ten 29 Mart 1945 tarihine kadar tam 65 duruşma yapılır. Yargılanan 23 kişiden 10'u çeşitli hapis cezalarına çarptırılır. Ancak mahkemę kararı Askerî Temyiz Mahkemesi tarafından bozularak, suçlu bulunanların derhal salıverilmelerine ve yeniden yargılanmalarına karar verilir. 26 Ağustos 1946'da başlanan yeniden yargılama süreci 31 Mart 1947'de sona erer ve mahkeme "ırkçılığın anayasa suçu teşkil etmediğine" hükmederek sanıkların hepsinin beraatını kararlaştırır. (Özdoğan, 2001; Müftüoğlu, 2006)

Yargılama, ceza, beraat

Atsız'ın evinde yapılan aramada Atsız'a yazdığı mektupların bulunması üzerine Erdek'te üsteğmen olarak görev yapan Türkeş de gözaltına alınır ve tutuklanarak İstanbul Tophane'deki Merkez Kumandanlığı Cezaevi'ne konulur. İddianamede Türkeş için, "937-938 senesinde Nihal Atsız'ın pençesine düşmüş ve siyasi faaliyetten tamamen uzak askerî camianın temiz havasını bulandırmaya yeltenmiştir. Atsız'ı gölgede bırakacak derecede ırkçı, Turancı ve menfidir," denilmektedir. Atsız ise ifadesinde Türkeş'le nasıl tanıştıklarını ve aralarındaki ilişkiyi, "Alparslan'ı Harp Okulu'nda iken tanıdım. Maltepe Atış Okulu'na subay olarak geldi. Ben ona ırkçılık ve Turancılık hakkındaki görüşlerimi ve gayelerimi söyledim. İtimat ettiğim için Meclis, hükümet hakkındaki isnadlarımı da söylemişimdir. O da benim bütün sözlerime iştirak ediyordu. Tamamen Turancı ve ırkçıdır. Bana tehlikeli addedilebilecek, yani hükümetin mevcudiyetiyle alakadar elfazı havi mektuplar yazdı. Fikirlerini arkadaşları arasında yaydığını da mektupla bildirmiştir," cümleleriyle anlatmıştır.

İddianamede yer alan 4 Nisan 1944 tarihli mektupta Türkeş Atsız'a şöyle demektedir:

> Milletin içinde bulunduğu tehlikelerden kurtulması mümkündür. Atsız'ın kılıcından keskin olan kalemi bu işi herhalde muvaffaki-

yetlendirecektir. Kalem kifayet etmezse o zaman işi silahlara bırakacağız. Türkçülük yolunda ruhumuz, yüreğimiz, kılıçlarımız seninle beraberdir. Ebedi Türk milleti mesut ve şerefli günlere kavuşacak, bütün Türkler bir devlet hâlinde, bir bayrak altında toplanacaklardır. (Darendelioğlu, 1975: 151)

Türkeş'in kendisi de, ülkücü cenahtan yazarlar da sonradan "yargılama süreci boyunca taviz vermeyen bir dik duruş" anlatısı inşa etmeye çalışmışlarsa da bu doğru değildir. Türkeş, henüz mahkemeye çıkarılmamışken askerî savcı Kazım Alöç'e bir mektup yazarak affını rica etmiştir. Türkeş mektubunda şöyle demektedir:

> Taşıdığım milli duyguların verdiği heyecanlarla hiç düşünmediğim ve hatırımdan geçirmediğim manaları ifade edebilecek olan şeyleri yazdığımı sorguya çekildikten sonra anlamış bulunuyorum. Fakat lütfen emin olmanızı isterim ki, ben bunları katiyen bir maksatla yazmış değilim. ... Otuz sekiz günden beri anlatılmaz bir elem ve ıstırap içindeyim. Vatanımı, milletimi, cumhuriyetimi çok severim. Daima istiklal harbini yapanları derin bir sevgi ve saygı ile sevdim, saydım. Bugün ve bugünlere kadar devleti idare edenlerin o büyük kahramanlar olduğunu hiçbir zaman unutmadım. ... Altı aydan beri beni kıtada tanımış olan amirlerimin takdir ve tevecc ühlerini kazandım. Arkadaşlarım içinde daima temayüz ettim. Şimdi sizlerin beni affetmenizi, bir an evvel tahliye etmenizi istirham ediyorum. Bundan böyle kendi vazifemle meşgul olacağıma söz veririm. Otuz sekiz günden beri maddi ve manevi büyük bir ıstırap ve elemler içindeyim. Bu kadarını artık bana kâfi görmenizi istirham ederim. Cezadan maksat, insanları ıslah etmek olduğuna göre, bu mevkufiyetimin bana büyük bir ibret teşkil edeceğine inanmanızı da istirham ederim. Beni bir an evvel tahliye etmenizi arz eyleyerek, saygılarımı sunarım. (Yanardağ, 2002: 25)

Türkeş yaklaşık dört ay sonra, 29 Ekim 1944'te mahkemeye çıkarılır ve burada da benzer bir tavır sergiler. Mahkemedeki ifadesinde, "Daima devletimin kabul ettiği prensiplere inandım ve onlara hürmetten ayrılmadım. Türk milliyetçisiyim, fakat iddia edildiği gibi ırkçı değilim," der.

Mahkeme heyetinin Türkeş'e "soyun saflığı" ve "karışık ırktan olanların Türkiye'de yaşayıp yaşayamayacağı" konusundaki düşüncelerini sorması üzerine, Türkeş'in yanıtı şöyle olur:

> Bugün devletimizin kabul ettiği ve üzerinde yürüdüğü prensip bence de en doğru, en makul prensiptir. Yani Türklüğü her şeyden üstün görmekle beraber gayri Türk unsurları da gerek kültür, gerek telkin ile çok kısa zamanda temsil etmek. Ben de bunu doğru görüyorum. İdare işine gelince, benim de şahsi kanaatim bütün işlerimizi görecek şahsiyetlerin tamamı ile Türk olan, yani temsil olunmuş ve kendisini Türk'ten başka bir şey saymayan veyahut Türk kanından gelen insanlar tarafından idare edilmesini doğru bulurum.

Mahkeme heyeti ısrar ederek "karışık ırklar" hakkındaki düşüncesini sorar. Türkeş, "Arz ettim efendim... Mademki Türkleşmiştir, dedesi veya annesi böyledir diye aranmasını doğru bulmam," der. Heyetten birinin, "Demek Türk'üm diyenleri kabul ediyorsunuz," demesi üzerine ise biraz daha ayrıntılı bir izahatta bulunur ve şu cümleleri kurar:

> Evet, dedim, ama Türklüğü kendilerine tamamen sindirmiş, temessül etmiş olanları... Yoksa yalnız ben Türk'üm demekle bu iş olup bitmez. Mesela bugün bir Yahudi gelir, Türk olduğunu iddia eder. Fakat dili Türkçe değildir, gelenekleri Türk gelenekleri değildir, her şeyi başkadır. Böylelerine Türk denmez, denemez. Benim kabul edebileceğim şekil söylediğim gibi dili, geleneği ve her şeyi ile Türklüğü benliğine, ruhuna sindirmiş olmaktır. (Tekin, 2011: 108)

Mahkemede Türkeş'e "Turancılık" hakkındaki fikirleri de sorulur. Türkeş şöyle der:

> Benim fikrime göre Türkiye her şeyden önemlidir. Türkiye benim tasalarımın başında gelir. Memleketin ilim, irfan, sanayi, iktisat alanlarında ve her sahada en ileri dereceye ulaşması için çalışmak lazımdır. Turan, yani Türk Birliği, yalnız Asya'dakiler değil, bütün Türklerdir, bütün Türklerin birliğidir... (Tekin, 2011: 108)

Heyet Türkeş'e, Atsız'a gönderdiği mektuplardan birinde yer alan, "Küçük nüfuslu milletler tehlikeye maruzdur, onun için ilk fırsatta bütün Türklerin birleşmesi, toplanması lazımdır," sözünü ve bununla ne kastettiğini sorar. Türkeş davanın Sovyetler Birliği ile ilişkiler bağlamında yürütüldüğünün farkında olduğu için, mahkeme heyetinin hışmına uğramamak adına uzlaşmacı bir tavır takınır ve bunun bugüne değil, yarına dair bir fikir olduğunu savunarak soruyu, "Bunlar istikbale ait temenniler... Takdir buyurursunuz ki, birçok unsur vardır. Bunlardan birisi de devletin nüfusudur. Bu Türk birliğine ait temennilerden birisi olabilir, ben hakikatte bunu istiyorum. Bugün nüfusumuz azdır, bunu çoğaltmak için hemen kalkıp birliğe doğru yürüyelim demedim. Bu da istikbale ait meseledir. Ve devletimiz için kuvvet teşkil eder," şeklinde yanıtlar. (Tekin, 2011: 106-108)

Mahkeme 29 Mart 1945'te sonuçlanır. Türkeş'e 9 ay 10 günlük bir ceza verilir. Bu esnada Askerî Yargıtay, "1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi tarafsızlığını yitirmiştir," diyerek davanın 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülmesi kararını verir ve sanıklar serbest bırakılır. 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi ise davayı 31 Mart 1947'de sonuçlandırır ve bütün sanıklar hakkında beraat kararı verir. Kararın gerekçesi olarak ise "ırkçılığın Türk anayasasına göre suç olmadığı" gösterilir. 2. Dünya Savaşı'nın bitip Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte Türkiye hızla Batı blokuna yanaşmış ve SSCB'ye şirin görünmek gibi bir kaygı ortadan kalkmış, dolayısıyla dava işlevsel olma niteliğini yitirmiştir.

Soğuk Savaş'ın başlaması ve ABD'ye gidiş

İkinci Dünya Savaşı'nın bitişi ve faşizmin yenilgisiyle dünya, ABD ve SSCB'nin başını çektiği iki kampa, kapitalist ve sosyalist kamplara ayrılır. ABD hızla Sovyetler'i baş düşman kategorisine yerleştirir ve Soğuk Savaş'ı başlatır. Türkiye yönetici sınıfı, SSCB'nin Türkiye'den toprak istediği iddiası üzerine temellendirilen ve yakın tehdit algısına dayalı bir teyakkuz hâli yaratarak hızla ABD'ye yana-

şır. Bir yandan, üzerinde birazdan ayrıntılı bir şekilde duracağımız Truman Doktrini ve Marshall Planı bağlamında ABD yardımlarından pay kapmaya çalışılırken, öte yandan ABD ile hızlı bir askerî ittifak inşa edilir. Bir grup subayın "özel harp teknikleri/gerilla" eğitimi için ABD'ye gönderilmesi bu ittifakın meyvelerinden olacaktır. Eğitime gönderilen isimlerden biri de beraat sonrası askerlik görevine dönen Alparslan Türkeş'tir.

1948 yılında, ABD'ye eğitime gönderilecek subaylar için bir sınav açılır, Türkeş de vazifeli olduğu Gelibolu'dan Ankara'ya giderek sınava girer. Sınavı kazanan 16 kişiden biri olur ve ABD'ye doğru yola çıkar. Önce Kansas'taki Amerikan Harp Akademisi'nde ardından da Georgia'daki Amerikan Piyade Okulu'nda iki yıl eğitim görür. Eğitimin merkezinde "gerilla harbi" vardır, yani olası bir Sovyet işgalinde düzenli ordu yenilgiye uğradığında işgale karşı yeraltına inilecek ve gerilla tarzı bir mücadele verilecektir. Türkeş, ABD'ye gidişi ile Soğuk Savaş arasındaki bağlantıyı şöyle anlatır:

> Biz oraya gittiğimiz zaman Sovyetler Türkiye'den Kars, Ardahan ve Artvin'i istemişlerdi. Boğazlardan da üs talep ediyorlardı. Bununla da yetinmeyip, Ankara'da kendi rejimlerine benzer bir rejime dayalı, yani dost bir iktidar oluşmasını gönüllerinden geçiriyorlardı. Bu talepler bizi çok korkutuyordu. Amerika'ya gittiğimiz zaman, onları Sovyet Rusya'ya karşı dostluk duyguları içinde, onları müttefik kabul eden bir zihniyette gördük. Bu bizi şaşırttı ve üzdü. Amerikalı subaylarla sohbetimizde "Almanları yendiniz ama asıl büyük tehlike Sovyetler'dir, komünizm ayakta duruyor" diyorduk. Amerikalılarsa söylediklerimize itiraz edip "Hayır Sovyetler dostumuzdur" diyor, hatta Stalin'den "Joe Amca" diye bahsediyorlardı. Ama 1948'e geldiğimizde NATO kuruluyor, Amerikalıların da, Sovyetler'e karşı tavrı değişiyordu. Aslında, Amerikalılar II. Dünya Savaşı'nın galibi olarak çok gururluydular. Bizi de, Marshall Planı çerçevesinde Sovyetler'e karşı güçlendirmek için eğitiyorlardı.

Türkeş'in bir yandan, "ABD'liler Sovyet tehlikesinin farkında değildi, onları biz uyardık," derken, öte yandan, "Bizi Marshall Planı çerçevesinde eğitiyorlardı," demesindeki çelişki açıktır. Çünkü

Soğuk Savaş zaten başlamış, Truman Doktrini açıklanmıştır; ABD Marshall Planı çerçevesinde Yunanistan ve Türkiye'ye yardımda bulunmaktadır. Dolayısıyla ABD'lileri Sovyetler karşısında "uyandıran" Türkeş ya da Türk subaylar değildir, bilakis Türkeş ve diğer Türk subaylar Soğuk Savaş nedeniyle, Sovyetler'e karşı antikomünist bir perspektifle ABD'de eğitim görmektedirler.

Türkeş ABD dönüşü Çankırı Gerilla Okulu'na "gerilla hocası" olarak atanır, unvanı da yüzbaşıdır. Burada iki buçuk yıl kadar görev yaptıktan sonra Harp Okulu sınavını kazanıp İstanbul'a gider ve binbaşı rütbesiyle okuldan mezun olur. 1955 yılında dış görevler sınavına girerek Pentagon'da göreve başlayacak, Washington'da NATO Daimi Komitesi'nde görev yapacak ve 1958'e kadar ABD'de kalacaktır. Askerlik yılları boyunca adı kamuoyunda bir daha duyulmayacak, siyaset sahnesine döneceği ve asıl şöhrete kavuşacağı hadise 27 Mayıs 1960 darbesi olacaktır.

Bu noktada, Türkeş'in beraat edip orduya dönmesi ve ABD'ye gönderilmesiyle sonuçlanan konjonktürü, yani Türkiye'nin Soğuk Savaş'a dahil olmasını ve antikomünizmin icadı sürecini ayrıntılı olarak incelemeye başlayabiliriz.

Çok partili hayata geçiş ve solsuz demokrasi

Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi* adlı kitabında, çok partili hayata geçişle birlikte halk kitlelerinin taleplerinin de siyasetin gündemine girmeye başladığını ve bunun iktisat politikalarına "varlıklı sınıfların kısa dönemli çıkarlarıyla çelişebilen unsurlar" şeklinde yansıyabileceğini söyledikten sonra ekler:

> Bazı çözümlemelerde "popülist" bir rejim olarak da nitelendirilen bu ortamın egemen sınıfların denetiminden çıkmamasının, bunların uzun dönemli çıkarlarını zedelememesinin ön-koşulu, doğrudan halk sınıflarını temsil etme ve/veya bunları örgütleme iddiasında solcu bir siyasi muhalefetin iktidar alternatifi olarak gelişmesine imkân verilmemesidir. Nitekim Türkiye'de de böyle oldu. Kısa süren bir yaygın demokrasi denemesinden sonra 1946 yılı sonunda

> solcu partiler ve bunların paralelindeki sendikalar kapatılarak yasal siyasetin dışına itildi. (Boratav, 2010: 94)

Boratav'ın "solcu partiler" derken kastettiği Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) ile Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP), "bunların paralelindeki sendikalar" dediği ise bu ikisine ve aslında "yasadışı" TKP'ye bağlı sendikalardır. Bu sendikalar Türkiye siyasal tarihine "1946 sendikaları" diye geçmiş, bu sendikaların örgütlenme biçimi ve siyasete bakışlarını ayırt etmek için de "1946 sendikacılığı" tabiri kullanılmıştır.

Bu partilerin ve sendikaların kurulabilmesinin nedeni 10 Mayıs 1946 tarihli CHP Olağanüstü Kurultayı'nda siyasi partilerin ve sınıf çıkarına dayalı sendikaların ya da derneklerin kurulmasına izin verilmesidir. Oysa o tarihe kadar;

> Toplumsal sınıfların varlığı ile bunlar arasındaki sınıfsal çıkar farklılıkları ve mücadeleleri reddediliyor, toplumun farklı meslek erbabının oluşturduğu organik bir bütün olduğu savunuluyordu. Bu savunu çerçevesinde, Batı'da olduğu gibi farklı sınıfların çıkarlarını temsil edecek çok sayıda partiye de gerek yoktu ve Cumhuriyet Halk Partisi bütün toplumu temsil edebilirdi.(Makal, 2007: 214)

İşte erken Cumhuriyet döneminde çalışma yaşamı da bu anlayış doğrultusunda biçimlendirilmiş, 1936'da çıkarılan 3008 sayılı İş Kanunu da buna uygun olarak düzenlenmişti. Bu kanun aracılığıyla "iş mücadelesi araçları olarak grev ve lokavtın kesin bir biçimde yasaklanması ve cezai müeyyidelere bağlanması, sendikalardan söz edilmeksizin işçi temsilciliği kurumunun getirilmesi, toplu iş uyuşmazlıklarının çözümünün zorunlu tahkim sistemiyle devlete ihale edilmesi" (Makal, 2007: 216) sınıf mücadelesini reddeden kurucu ideolojinin bir yansımasıydı.

1946'dan itibaren ise sınıf esası üzerine örgütlenme serbest bırakılacak, ancak kısa süre içerisinde bundan vazgeçilecektir. Çünkü Kemal Karpat'ın da belirttiği üzere "21 Temmuz 1946 seçimlerinden sonra ve özellikle solcu partilerin süratle yayılması karşısında,

sınıfların temsili fikri yavaş yavaş yerini genel temsil fikrine, yani siyasi partilerin, sınıf farkı gözetmeksizin, bütün sosyal grupları temsil etmesi gerektiği düşüncesine" bırakmıştır. (Karpat, 2017: 388) Ancak esas amaç "bütün sosyal grupların temsili" değil, sınıf mücadelesine dayalı sol bir siyasetin varlığına siyasal alanda izin vermemek, siyasal alanı sola kapatmaktır.

28 Eylül 1946'da, haftalık yayımlanmakta olan *Sendika* adlı bir derginin beşinci sayısında, dönemin Türkiye yönetici sınıfını hayli ürküttüğünü tahmin edebileceğimiz şu satırlar yayımlanır:

> Muarızlarımızı şaşırtan ve kuşkulandıran cihet, kurulmakta olan ve ilgili emekçi yığınları tarafından büyük bir rağbet gören sendikalarımızın, hâkim sınıf siyasi teşkilatları ve idare makinesi karşısında tamamile müstakil, kendine buyruk ve inkılapçı bir ruhta gelişmesidir.
>
> Çalışanları ebedi bir vasilik altında diledikleri istikamette sürükleyebileceklerini sananlar için bu vakıa, ne suretle olursa olsun önüne geçilmesi gereken tahammül edilmez bir küstahlık sanıyorlar. (Çelik, 2010: 88)[2]

Yazar(lar) haklıdır, çünkü çok partili hayata geçişin ardından önce iki sosyalist parti ve sonrasında bu partilerin öncülüğünde çok sayıda işçi sendikası kurulur ve devlet güdümünde olmayan bu sendikalar, işçiler tarafından büyük bir ilgiyle karşılanır.

Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) 14 Mayıs 1946'da, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) de 20 Haziran 1946'da kurulur. TSP'nin kurucuları Esat Adil Müstecaplıoğlu, Macit Güçlü ve İhsan Kabalıoğlu'dur. Parti programının birinci maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti devletini tam bir halk devleti hâline getirmek. Halka kendi kendini idare etmesi için gerekli olan siyasi, iktisadi ve içtimai şartları kanunlarla yaratmak", ikinci maddesinde ise "Türkiye halkının refah, kültür ve sağlık durumunun yükseltilmesine mani olan bütün engelleri ortadan kaldırmak. Her türlü iktisadi ve içtimai haksızlıkları bertaraf etmek. Emek ve kabiliyeti

2 Bu dönemdeki sendikal yayınlar için bkz. Akkaya, 2010.

doğru değerlendirmek" hedef olarak konulmuş, birinci maddenin partinin demokratik niteliğini, ikinci maddenin ise sosyalist niteliğini ortaya koyduğu belirtilmiştir. (Şişmanov, 1990: 154-155)

TSEKP'nin kurucuları olarak ise Şefik Hüsnü, Ragıp Vardar, Fuat Bilge, Stefo Papadopulos gibi isimleri sayabiliriz. Parti programında temel ilkeler, "Memleketin siyasi, iktisadi ve içtimai hayatının gelişmesinde emekçi halk, demokratik hak ve hürriyetlerden tamamıyla faydalanacak, Türkiye'nin iç ve dış siyasetinin tayininde doğrudan söz sahibi olacaktır; milliyeti, dini inancı ne olursa olsun, bütün işçiler, köylüler ve onların tabii müttefiki olan bütün emekçiler, yerli ve yabancı kapitalistlerin sömürüsünden ve siyasi baskısından korunacak, gericiliğe ve faşizme karşı aralıksız mücadele yürütülecektir; toplum hayatı demokratikleştirilecek ve bu esaslar üzerinde memleketin milli bağımsızlığı sağlanacaktır; işçiler ve emekçi köylüler gittikçe daha geniş ölçüde teşkilatlandırılarak memlekette sosyalist rejimin kurulmasına geçilmek için şartlar hazırlanacaktır," şeklinde ortaya konulmuştur. (Şişmanov, 1990: 156)

Her iki parti de, örgütledikleri sendikalarla birlikte sadece altı ay sonra "16 Aralık 1946 tedbirleri" kapsamında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı kararıyla kapatılırlar ve haklarında davalar açılır ama siyasi tarihimize "1946 sendikacılığı" olarak geçen bu örgütlenmelerin Türkiye siyasetinde yarattığı etki bu kısa ömürlerinin çok ötesine geçer.[3]

3 Kemal Karpat, iki sosyalist partiye ve sınıf sendikalarına yönelik ilginin, yönetici sınıfı yeni bir ideolojik hegemonya üzerine düşünmeye mecbur bıraktığını söyler: "Daha önceden, yürütülen milliyetçilik anlayışının ve belirsiz bir toplumsal ahenk görüşünün bütün sol düşüncelere karşı en güçlü siper olduğuna inanılıyordu. Bu nedenle sendikaların büyük bir kısmının, çeşitli yayınların ve iki siyasi partinin Marksist fikirlerin etkisi altına girmiş bulunması, siyasi liderler için büyük bir sürpriz oldu ve materyalist ve din aleyhtarı bir milliyetçiliğin, Marksist ideolojiye karşı koyamadığı sonucu çıkarıldı." Yeni milliyetçiliğin "en yakın pratik gayesi, eski materyalist ve rasyonalist milliyetçiliğin başarıyla mücadele edemediği komünizmle savaşmaktı." (Karpat, 2017: 333-334) Karpat haklıdır, antikomünizm seküler milliyetçiliğin yerini zamanla dinle takviye edilmiş bir milliyetçiliğe bırakmasını beraberinde getirmiştir. Bu aynı zamanda 1923'ün radikalizminden vazgeçmek anlamına gelmektedir.

Kapatma kararına ilişkin bildiri, ertesi gün CHP'nin gazetesi *Ulus*'ta "Komünist Tahriklere Karşı Tedbirler" manşetiyle birlikte yayımlanır. Bildiride şöyle denilmektedir:

> Mahkûm komünistler ve müfrit komünist mefkûreli kimseler tarafından örtülü bir şekil altında kurularak memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesise ve mevcut iktisadi ve içtimai nizamları bozmaya çalıştıkları anlaşılan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi merkez ve şubeleri ve mevcut sendikalardan bu partiler veya onlardan aldıkları direktifle hareket eden kimseler tarafından kurulan ve kendi maksatlarına göre sevk ve idare edilenleri ve İstanbul İşçi Sendikaları Birliği ve İstanbul İşçi Kulübü kapatılarak faaliyetlerine son verilmiştir. (Çelik, 2010: 107)

18 Aralık 1946'da aynı gazetede Nihat Erim'in "Türk Milletinin Varlığıile Oynanamaz" adlı yazısı yayımlanır. Erim'e göre Türkiye'ye yönelik "1921'den beri misli görülmemiş bir ölçüde komünist bir taarruz" söz konusudur. Erim'e göre komünizm "dış münasebetler alanında yeni bir emperyalizm silahıdır" ve "komünist doktrinin arkasında muayyen bir emperyalizm saklanmıştır." Burada vurgunun Sovyetler Birliği'ne yönelik olduğu açıktır. Zaten yazının devamında Erim, "Coğrafi durumumuz dolayısıyla, bu bakımdan nelere maruz bulunduğumuzu aklı başında her vatandaş takdir edebilir," der ve yazıyı şöyle bitirir:

> Türkiye'de komünizm davası sadece şu veya bu tehlikeli bir doktrin davası olarak telakki edilemez. Türkiye'de komünizm, Türk varlığının mevcudiyeti davasıdır. Türk Milletinin kaderini elinde tutanlar bu hakikati müdriktirler. (Çelik, 2010: 114)

Necmettin Sadak da *Akşam*'da 19 Aralık 1946'da yayımlanan yazısında Türkiye'de solcu olmanın yasak olmadığını, ancak bu iki partinin ve sendikaların başka bir ülkeye, yani Sovyetler Birliği'ne çalıştığını ve bu nedenle kapatıldığını söyleyecektir:

> Sosyal, politik, ekonomik işlerde solcu olmak yasak mıdır? Solcu kanaatlerin serbestçe ortaya atılamadığı bir yerde ve bu asırda de-

> mokrasiden, hürriyetten dem vurulabilir mi?... Sualleri böylece sıraladıktan sonra hepsine birden kendi hesabımıza (hayır) cevabını verebiliriz. Kapatılan iki parti(nin).. asıl maksatlarını gizleyen, yabancı bir devlet hesabına (çalışan teşekküller olduğundan)... şüphe edilmiştir... Bunlar hükümete verdikleri programdan büsbütün başka bir programı kendi aralarında gizlice kabul ve tatbik ediyorlardı. (Karpat, 2017: 446-447)

29 Aralık 1946 tarihli *Ulus*'ta ise Sadi Irmak'ın Çalışma Bakanlığı bütçesinin görüşülmesi sırasında yaptığı konuşmada şöyle dediği aktarılır:

> İşçimiz enternasyonal ajanlarının millet bütünlüğünü sarsmak ve vatanın yalnız ve yalnız milli duygularına bağlı kalmakla korunması mümkün istiklalini tehlikeye düşürmek istediklerinin farkındadır. İşçimiz şunun da farkındadır ki memleketimizde devletçe işçi lehine girişilen her teşebbüs milli işçilik ruhunu takip etmek isteyenleri hudutsuz bir hiddete sevk etmektedir. (Çelik, 2010: 109)

Cumhuriyet Halk Partisi'ne 1949 yılında sunulan "İşçi Sendikaları ve İşçilerin Teşkilatlanması Hakkında Rapor" adlı değerlendirmede 1946 sendikacılığının işçi sınıfı üzerinde yarattığı etki ve yapılan müdahalenin neden önemli olduğu şöyle anlatılmaktadır:

> Bizim faaliyetimiz başta komünistler olmak üzere bütün siyasi partilerin işçi arasındaki faaliyetini imkânsız bir hâle sokmuştur. Komünistlerin 1946 kışındaki kesif faaliyetleri ancak boş bırakılmış bir sahada verimli olabilmiştir. Filvaki iki komünist partinin ayrı ayrı idare ve fakat gayelerde iştirak kabul ettiği iki siyaseti İstanbul'un işçi muhitlerinde büyük bir hareket uyandırmış ve birkaç ay gibi kısa bir zamanda İstanbul'un işçilerini müteaddit bozguncu sendikalar etrafında kolayca teşkilatlandırmıştı. Bu hal adeta umumi emniyeti tehlikeye düşüren bir mertebeye varmış ve sıkıyönetim idaresi bu sendikaları basarak tahrikçileri suçüstü yakalamış ve o zamanlar yüzlerce kişi tevkif olunup mahkemelere verilmiştir. Eğer bunlar daha ihtiyatlı hareketle suç teşkil edecek aşırı hareketlerden içtinap etselerdi, bugünkü demokratik nizam

içinde ve bilhassa sıkıyönetim kalktıktan sonra hükümetin bu teşekküllere müdahalesi kolay olmayacak ve başımıza ciddi bir gaile çıkacaktı. (Çelik, 2010: 108-109)

Çok partili hayata, siyasetin merkezine antikomünizmin yerleşmesi ve bununla bağlantılı olarak solun ve işçi hareketinin daha baştan tasfiyesiyle geçen Türkiye'de, yönetici sınıf sendikal hayata ilişkin yapacağı yasal düzenlemeleri de 1946 sendikacılığından çıkardığı derslerle ve işçi sınıfının siyasal bir özne hâline gelmesini engelleme maksadıyla yapmıştır. 1947 tarihli 5018 sayılı yasa, Soğuk Savaş'ın ve antikomünizmin emek rejiminin ve çalışma yaşamının düzenlenmesindeki hukuki boyuta nasıl damga vurduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Tasarının Meclis'te görüşülmesi esnasında Çalışma Bakanı Sadi Irmak 5018 sayılı yasanın dört temel prensibe dayandığını söyler:

- Bunlardan ilki, sendikaya girmenin ve çıkmanın serbest bırakılmasıdır.
- İkincisi, işçi olmayanların sendikalara üye olmasının yasaklanmasıdır.
- Üçüncüsü, sendikalar gayrisiyasi teşekküller olacaktır.
- Ve dördüncüsü, sendikalar milli karakterli olacak ve beynelmilelcilik, yani uluslararası örgütlenmelere üye olmak yasaklanacaktır.

Son üç prensip, ilk prensibe, yani "sendikal örgütlenme özgürlüğü"ne düşülmüş antikomünist şerhler olarak görülebilir. İşçi olmayanların sendikalara üye olmalarını yasaklamanın gerisinde 1946 sendikacılığından çıkarılan dersler vardır ve amaç sosyalist/komünist örgütlerin, işçi olmayan üyeleri aracılığıyla sendikalara "sızmalarını" engellemektir. Sendikalara yönelik siyaset yasağının gerisinde yine sosyalist/komünist örgütlerle kurulacak ilişkilerin yasaklanması hedefi vardır. Çünkü dönemin tek parti iktidarı kendisine bağlı işçi birlikleri ve sendikalar kurup işçiler arasında örgütlenme faaliyeti yürütmekte herhangi bir beis görmemektedir. "Milli karakter" ise dünya komünist hareketi ve enternasyonalizmle bağlantılıdır. Türkiye yönetici sınıfı, Türkiye işçi hareketinin Sovyetler

Birliği merkezli uluslararası işçi hareketinin ve enternasyonalist dayanışmanın bir unsuru olmasından çekinmekte ve bunu engellemeye çalışmaktadır. Zaten Sadi Irmak da Meclis konuşmasında, "Biz enternasyonalin şubelerini Türkiye'de asla düşünemeyiz," diyerek meseleye bakışlarını net şekilde ortaya koymuştur.

Türkiye işçi hareketine yönelik enternasyonalizm yasağı Demokrat Parti (DP) döneminde de sürmüş, hatta ABD ve İngiltere'nin müdahaleleri ve bu ülkelerin Soğuk Savaş kapsamında Sovyetler'e karşı başlattığı kendi uluslararası işçi hareketlerini yaratma faaliyetleri kapsamında Türkiye'deki sendikalarla ilişki kurma çabaları dahi çoğu zaman engellenmiştir. Yani Türkiye yönetici sınıfı ve DP iktidarı, Türkiye'nin emperyalizme entegrasyonunu derinleştirirken bile, aynı entegrasyonun sendikal alanda gerçekleşmesine işçilerin bilincinin yükselmesine sebep olacağını düşünerek şüpheyle yaklaşmıştır.

Yine de, özellikle ABD'yle gelişen ilişkiler, antikomünizm eksenli yakınlaşma ve yapılan anlaşmalar, ABD'li sendika uzmanlarının Türk sendikalarıyla ilişkiye geçmelerini kolaylaştırmıştır. ABD'nin Soğuk Savaş'ın sendikal boyutundaki esas örgütü Amerikan Emek Federasyonu (AFL) olmuştur. AFL özellikle Avrupa'da komünist hareketin sendikalardaki etkisini kırmak için faaliyet göstermiş, bunu da ABD istihbarat kurumları ve mensuplarıyla koordineli şekilde yapmıştır. Bu faaliyetin en önemli üç ismi, 1990 yılında *National Review*'da, "Şimdi ölmüş üç Amerikalı var ki bir gün komünizmin yıkılmasına yaptıkları yardımlardan dolayı onurlandırılacaklar," diye anılan George Meany, Jay Lovestone ve Irving Brown'dur. Brown Türkiye'deki sendikal yapılanmalarla da yakından ilgilenmiş, yakın ilişkiler kurmuştur.[4] Doğum günü vesilesiyle *İşçi Gücü* dergisinde yayımlanan şu satırlar Brown'un Türkiye sendikal hareketi üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır:

4 Yüksel Akkaya, Brown'la ilgili olarak, "I. Brown adlı CIA ajanının 1951 ve 1952 yıllarında Türkiye'deki sendikacılığı antikomünist temelde ve milliyetçi bir kimlikle biçimlendirmeye çalışması ise tesadüf olarak değerlendirilmese gerek," der. (Akkaya, 2008: 796)

> İrwing Brown tanıdığımız ecnebilerin içinde en samimi ve Türk işçisine en yakın hislerle bağlı ve onun sendikal faaliyetlerine müspet icraat örnekleri ile iştirak etmek arzusu gösteren ve Türklüğün kudsi varlığını Amerika'ya tanıtan ve izah eden, alicenap, ailesi ile beraber sıcak kanlı ve samimi bir şahsiyettir. 20 Kasım 1951 tarihinde 41'inci yaş yılına giren Türk işçisinin samimi dostu Mister İrwing Brown'un yaş yılını kutlarken, Türk ve Amerikan işçi dostluğuna büyük bir canlılık verdiğinden dolayı da teşekkür ederiz. (Çelik, 2010: 185)

Irving Brown 1951 yılında Türkiye'ye bir ziyarette bulunacak ve ayrıntılı bir rapor hazırlayacaktır. Raporda şöyle denilmektedir:

> Türkiye'de şimdi uluslararası alanda en antikomünist ve Amerikan yanlısı örgütlerden biri olacak bir işçi hareketi gelişiyor. Halen Türkiye'de Amerika hakkındaki tanıtımın düzeyi muazzamdır. İstanbul ve Ankara'nın önde gelen gazeteleri benim Türkiye ziyaretim ve Türk sendikacıların ABD ziyaretinin sonucu olarak pek çok Amerikan yanlısı anlatıları sayfalarına taşıyorlar. Amerika ve Amerikan sendikacılığının etkisi ICFTU'dan veya herhangi bir hareketten bile daha önemlidir. Bu gelişmeleri cesaretlendirmek, denetlemek ve genişletmek için:
>
> (1) Yolun çok başında olan Türk sendikacılarına ulusal bir federasyon yaratılması konusunda yardım edilmeli,
>
> (2) Amerikan yaşamı hakkında bilgi ve propaganda Türklerin kendileri ve sendikaları aracılığıyla genişletilmeli,
>
> (3) Türkiye'nin ulusal yaşamında sendikalar büyür ve gelişirken sendikalara yönelik herhangi bir Komünist Parti sızıntısını gözetlemek ve bu tür faaliyetlere karşı çalışmalar yürütmek üzere sendikalardan bir ekip yaratılmalı. (Sendikalar Türkiye'nin doğusunda, Sovyet sınırına doğru gelişirken bu konu özellikle önemlidir.) (Çelik, 2010: 181)

Raporun devamında Brown, Türkiye'de ABD propagandası yapacak ve kamuoyuna seslenecek bir haber bürosu kurulması gerektiğini, bu büroda çalışacak kişilerin bazılarının sendikalarda da faaliyet gösterebileceğini ve büronun başına Amerikan yanlı-

sı olduğu bilinen Ali Rauf Akan'ın getirilmesinin doğru olacağını söylemektedir. Sahiden de raporun değerlendirilmesi sonrasında İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'da Amerikan Haberler Merkezi/Servisi (USİS) kurulur. Yine rapor doğrultusunda ABD Çalışma Bakanlığı'nın bir bülteni *Amerikan İşçi Hareketinin Bir Tarihçesi* adıyla İstanbul İşçi Sendikaları Birliği tarafından basılır ve Türk-İş tarafından dağıtılır. Yine aynı tarihlerde *Sovyetler Birliği'nde Zincirli Hürriyet* adlı bir kitap da basılıp işçilere dağıtılır. (Çelik, 2010: 181)[5]

Bu esnada, Sovyetler Birliği de Türkiye'deki sendikal hareketi ve ABD'nin sendikal hareketle ilişkisini takip etmektedir ve hem ABD'nin hem de ABD güdümlü sendikacıların bundan haberi vardır. Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası'nın yayın organı *İşçi Gücü* gazetesinde, Brown'un davetlisi olarak ABD'ye giden sendika başkanı Mehmet İnhanlı Moskova Radyosu'nda kendisi hakkında yapılan yayınlarla ilgili olarak şunları yazmıştır:

> Din ahlak ve hürriyet katili başgardiyan Stalin ve onun haleflerinin uşaklığını yapan Moskova radyosunda uluyan bir kızıl köpek, Amerika'ya satılan Mehmet İnhanlı diye sık sık benden bahsederek şahsıma karşı çeşitli tarizlerde bulunmaktadır. ... Bu talihsiz ve bedbaht kızıl köpeklere hatırlatmak isterim ki; bütün ulumalarınıza rağmen tarihinizi ve kimlerin sulbünden hâsıl olma piçler olduğunuzu asil ve kahraman Türk milleti ve onun içinden fışkıran necip Türk işçisi bilmektedir. İsminizden nefret ettiği kadar sesinizi de duymak istemeyen Türk işçisi pis leşlerinizle bile mukaddes Türk topraklarını kirletmeyecek, leşlerinizi kendi topraklarınıza gömmeyi bilecektir. ... Türk işçisi ve onun mevcudiyetinden doğan Sendikaları, menfur ideolojinize bugüne kadar olduğu gibi bundan

5 Hakan Koçak, "1946 parantezi" sonrası özellikle DP döneminde şekillenen sınıf oluşumu ve Türkiye sendikacılığıyla ilgili olarak şunları söylerken haklıdır: "Türkiye işçi sınıfının görece sessiz birikim yılları olan 1950'ler kalıcı izler bıraktı. Türkiye'nin ana akım sendikacılık geleneği ve işçi sınıfının tipik oy verme davranışı en başta Demokrat Partili kimliği ile damgalandı, merkez sağ eğilimin hâkimiyeti altında yola çıkıldı. Bu kimlik, adeta bir doğum lekesi olarak günümüze kadar varlığını sürdürdü. Bu kritik doğum evresinin dünyada Soğuk Savaş'ın tırmanmakta olduğu ve Marshall Yardımı konseptinin ABD hegemonyasını derinleştirdiği bir konjonktüre denk geldiğini de unutmamak gerekir." (Koçak, 2015: 94)

> sonra da asla alet olmayacak ve kızıl uşaklar hangi kisveye bürünürlerse bürünsünler onları ayıklamakta zorluk çekmeyecektir. Çünkü Türk sendikacıları dostumuz Braun'un tabiriyle "sarhoş" değildir. (Çelik, 2010: 187)

Özetle, hem sol hem işçi hareketi çok partili hayata geçilirken siyasal alanın dışında bırakılacak, solun Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve işçi hareketinin de Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) aracılığıyla siyasal alana girişi ancak 1960'lı yıllarda söz konusu olabilecektir. Sol siyasete ve işçi hareketine yönelik tasfiyenin benzeri aynı yıllarda akademide ve düşün dünyasında da söz konusu olacak, solcu üniversite hocaları ve aydınlar da Soğuk Savaş'a girişten ve antikomünizmin icadından nasiplerini alacaklardır.

Tan Matbaası baskınından DTCF baskınına: solsuz düşün dünyası, solsuz üniversite

30 Nisan 1948'de Danıştay Genel Kurulu bir karar açıklayarak, DTCF hocalarından Pertev Naili Boratav'ın "Türkçülük aleyhinde bulunmak" ve "Namık Kemal'i milliyetçi olduğu için eleştirmek", Behice Boran'ın "sağcı talebeleri sınıfta bırakmak", "konferanslarda Rus rejimini methetmek", "seminerlerde komünizmi methetmek" ve "iptidai cemiyetlerde mülkiyet hakkı olmadığı için bunların modern cemiyetlerden üstün olduğunu söylemek", Niyazi Berkes'in "derslerde komünizmi methetmek", "derslerde komünist beyannamesini ısrarla okutmak", "İmralı'ya yapılan bir geziye sağcı talebeleri iştirak ettirmemek" ve "milliyetçi talebeleri sınıfta bırakmak" suçlamalarıyla yargılanacağını açıklar. Eğer sanıkların suçlu oldukları kanıtlanırsa görevleri esnasında "yabancı ideoloji yayarak Türk gençliğine zehir saçmak" fiilini işlemiş sayılacak ve ceza alacaklardır. (Çetik, 1998: 35)

Yargılanan hocalardan Pertev Naili Boratav savunmasının hemen başında, "Aleyhimdeki propaganda kampanyasının 1944 senesi Nisan ayında ilk işaretini veren Nihal Atsız olmuştur," der. Sahiden de Atsız, sahibi olduğu *Orhun* dergisinde yayımlanan "Başvekil

Saracoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup" adlı yazısında başka isimlerle birlikte Boratav'ı da komünistlikle itham edip bir an önce görevden alınmasını ister. Atsız şöyle demektedir:

> Bugün Ankara'daki Dil Fakültesi'nde folklor doçenti olan Pertev Naili Boratav vardır. Nasıl bir komünist olduğunu bilhassa ben çok iyi bilirim. 1936'da Maarif Vekâleti tarafından Asur ve Sümer dilleri öğrenmek için Almanya'ya gönderilmişti. Fakat daha Türkiye'de iken başladığı komünistliği orada azıttığı için arkadaşları Ziya Karamuk (Şimdi Samsun Lisesi müdürü), Fazıl Yinal (Şimdi Ankara'da arşiv mütehassısı) ve Şükrü Güllüoğlu (Şimdi İstanbul'da ticaretle meşgul) tarafından kendisine ihtar yapılmış, aldırmayınca resmen şikâyet edilmiş ve Maarif Vekâleti tarafından gönderilen Müfettiş Reşat Şemsettin (şimdi mebus) tarafından suçu sabit görülerek derhâl Türkiye'ye döndürülmüştür. Pertev Naili 6 yıl tahsil ettikten sonra doçent olacaktı. Fakat komünizmin faziletine bakınız ki yarıda kalan iki yıllık bir tahsilden sonra Türkiye'ye dönünce ilk önce Maarif Vekâleti'nde bir ambar memuru tayin edilmişken bazı mebusların araya girmesiyle folklor doçentliğine getirildi ve dört yıl daha kazanmış oldu. İlk mektubumda size anlatmış olduğum Eminönü Halkevi'ndeki nümayişte, salonun sol tarafına oturup gürültü çıkaranlar arasında işte bu Pertev Naili Boratav'ın iki tıbbiyeli kardeşi de vardır. (Atsız, 1997: 21)

Boratav ise savunmasında Atsız için şunları söylemektedir:

> Nihal Atsız'ın Cumhuriyet prensiplerine aykırı düşüncelerinin sadece fanteziden ibaret olmadığı, üniversite yıllarından sonra yavaş yavaş anlaşılıyordu. Nihal, etrafındakilerden ya tam bir alakasızlık ya da tam bir inkıyat görmeye alışmıştı. Ben, herhalde, onun karşısında münakaşa etmeye kalkışan ilk insan olmuştum. O memleket realitesini görmüyordu. Birkaç mahdut kitabın içinde kendine ütopik bir dünya yaratmış ve böyle bir dünyanın gerçekleşmesi sevdasına düşmüştü. İnkılabımız bize, halkımızı bir kültür bütünü içinde kaynaştırmayı, bugünkü siyasi sınırları dâhilinde, nüfusunun birkaç misline çıkmış bir milleti beslemeye ve mesut etmeye yeter bir yurt içinde kalkınma yollarını aramayı emrediyordu. Nihal ise

> Anadolu'yu ırklar ve milliyetler hercümerci içinde görmek istiyor ve Birinci Cihan Harbi politikacılarının Turancılık parolalarını tekrarlıyordu. (Çetik, 1998: 52)

Peki Boratav, Berkes ve Boran'ın yargılanmasına giden süreç nasıl başlamıştır, bu hocalar hangi olayların neticesinde ve nasıl bir siyasal atmosferde hâkim karşısına çıkarılmışlardır? Bu soruların yanıtlarını verebilmek için Boratav'ın savunmasını yaptığı tarihten, yani 1950'den beş yıl geriye, 1945 yılına gitmemiz ve "Tan Matbaası baskını" olarak bilinen hadiseye bakmamız gerekiyor. Tan Matbaası baskınından 1948'deki DTCF baskınına ve solcu üniversite hocalarının yargılanmasına uzanan süreç, antikomünizmin siyasetin merkezine yerleşmesinin ve bunun hem düşünce dünyamıza hem de üniversiteye yansımasının anlaşılması bakımından son derece önemlidir. Bu süreçle birlikte Türkiye çok partili hayata siyasette olduğu gibi düşünce dünyasında ve üniversitede de solu tasfiye ederek geçmiş olacaktır.

Tan Matbaası baskınını tetikleyen olaylar silsilesi, 24 Kasım 1945'te *Görüşler* adlı derginin ilk sayısının yayımlanmasıyla başlar. Bu dergi sol aydınlarla, bir süre sonra CHP'den ayrılarak Demokrat Parti'yi kuracak olan liberallerin ortak çıkardıkları bir dergidir ve derginin kapağındaki isimler bu ortaklığı açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Niyazi Berkes, anılarında dergiyle ilgili şunları söyler:

> Saldırının bahanesi *Görüşler* adlı bir derginin ilk ve biricik sayısı. Gerçekte asıl hedef Tan Matbaası ve gazetesiydi. Bu dergi oluşma hâlindeki demokrasi cephesinin organı olarak düşünülmüş. Ön ayak olan, eski dışişleri bakanı Tevfik Rüştü Aras. Ankara'daki Bayar, Menderes, Köprülü ile İstanbul'daki Sertel'ler, Baykurt ve onları kendileri ile birlikte saydıkları ilerici gençler arasında köprüyü kurduğu sanılıyordu. Derginin kapağında 6 fotoğraf vardı: Bayar, Aras, Köprülü, Menderes, Sabiha Sertel ve Cami Baykurt. Bu resimlerin altında Pertev Boratav ve Behice Boran'dan Aziz Nesin ve Sabahattin Ali'ye kadar bir dizi kişi. Aralarında benim adım da var. Derginin bu ilk ve son sayısında Sertel'lerin, Aras'ın,

> Baykurt'un yazıları var. Gençlerden de yalnız Boran, Cemgil, Sabahattin ve Nesin'in yazıları vardı. (Berkes, 1997: 354)[6]

Çok partili hayata geçiş hazırlıkları yapılırken, özellikle Sabiha Sertel ve Zekeriya Sertel, Celal Bayar-Adnan Menderes ikilisi ve Fevzi Çakmak'la birlikte bir "demokrasi cephesi" kurabileceklerine inanmaktadırlar. Sabiha Sertel anılarında Celal Bayar'ın milletvekilliğinden istifa edip yeni bir parti kurma hazırlıklarına giriştikten sonra, eşi Zekeriya Sertel'le temasa geçerek *Tan* gazetesinden faydalanmak istediklerini söylediğini anlatır. Tevfik Rüştü Aras'la birlikte Sertel'leri Moda'daki evlerinde ziyaret eden Bayar, yeni bir dergi çıkarmayı düşündüklerini, dergiyi Sertel'lerin çıkarmasını istediklerini ve gereken sermayeyi vereceklerini söyler.

Sertel'lerin derginin hedefinin ne olacağına ve yeni bir parti kurmak niyetinde olup olmadıklarına ilişkin sorularına Bayar şu yanıtı verir:

> Bizim hedefimiz, memlekette yarım kalan demokrasi devrimini tamamlamaktır. Kanunlarda anayasaya aykırı maddelerin kaldırılması, üniversiteye muhtariyet tanınması, hürriyetleri boğan polis kanununun değiştirilmesi, mecliste muhalif partilere murakabe kanununun tanınması için savaşacağız. Yeni bir partinin kurulması için çalışıyoruz. Dergi, bu prensipleri savunacaktır.

6 *Görüşler* dergisinde yer alan isimlerden Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes gibi isimler, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde tanışmış, sonradan aralarına Adnan ve Nazife Cemgil, Ruhi Su ve Sabahattin Ali de katılmıştı. Bu grup *Görüşler*'den önce *Yurt ve Dünya* ile *Adımlar* adlı dergileri de çıkartmıştı. Her iki dergi de Türkçü faşistlerin saldırıları ve hedef göstermeleri neticesinde önce Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in sözlü ricasıyla, sonra da resmî olarak 15 Mayıs 1944'te kapatıldı. Bu isimlerin ve dergilerin TKP'yle bağlantılı olduğu düşünüldüğü için, Şubat 1944'te TKP'ye yönelik operasyondan sonra kapatılmaları şaşırtıcı değildi. O dönemde üniversitede öğrenci olan Halil İnalcık, bu gruba dair gözlemlerini şöyle anlatıyordu: "DTCF'nde... Muzaffer Şerif, Behice Boran, Niyazi Berkes gibi sosyologlar vardı; bunlar ABD'den DTCF'ye gelmiş sosyolog grubuydu, sosyal devrim yapmak için evvela Türk halkının sosyal koşullarını değiştirmek gerektiğine inanmışlardı, sosyalisttiler. Yeni bir hava getirdiler ve DTCF'nde iki karşı grup oluştu; birisi... milliyetçi, ananeci, İslamcı grup, ötekilerse Amerika'dan gelen Behice Boran gibi aşırı veya ılımlı sosyalistler grubu. Ben Behice Boran'ların grubunu da takdir eder, severdim." (Atılgan, 2009: 51)

Bayar, "Partinizin programında toprak reformuna yer verecek misiniz?" sorusunu ise temsil ettiği sınıfın çıkarları doğrultusunda ve sonradan kuracakları Demokrat Parti'nin programına uygun şekilde yanıtlar:

> Programımız henüz hazırlanmış değildir. Toprak reformu uzun vadeli bir iştir. Memlekette uzun tetkiklere dayanan bir kadastro yapılmadıkça, toprak dağıtımı düşünülemez. Köylünün topraklandırılması, ziraatın geliştirilmesi için çalışacağız. Fakat bundan önce vatandaşların söz, düşünce, örgütlenme hürriyetlerini sağlamak, insan haklarını güvenlik altına almak gerek.

Sertel'ler Bayar'a, "İşçilere teşkilatlanma, sendika kurma, grev haklarını tanıyacak mısınız?" diye de sorarlar ve Bayar'ın bu soruya cevabı, "Demokratik bir rejimde bu hakların tanınması şarttır. Eğer bir gün iktidara gelirsek bu hakları mutlaka savunacağız," şeklinde olur. (Sertel, 2015: 253-254)

Sertel'lerin Bayar'ın teklifine cevabı ise şöyle olur:

> Halk Partisi devrimci niteliğini yitirmiştir. Yeni kurulacak partinin ödevi, burjuva demokrat devrimini tamamlamaktır. Bu da ancak geniş bir cephe muhalefeti çalışmalarıyla sağlanabilir. Bugün mecliste, partide, birkaç mebusun muhalefete geçmesi, bir kitle hareketini sağlamaz. Kurulacak partinin işçi sınıfına, köylüye, ilerici aydınlara, orduya, halka dayanması lazımdır. Basında az çok bir muhalefet cephesi kurulmuştur. *Tan*, *La Turquie*, hatta *Vatan* gazetesi, ayrı amaçlarla olsa dahi demokratik bir rejimin kurulmasını savunuyor. Basında olduğu gibi tek parti, tek şef sistemine karşı olan bütün demokrasi taraflıları arasında bir cephe kurmak lazımdır. (Sertel, 2015: 255-256)

Gökhan Atılgan, sol aydınların liberal demokrat bir partinin iktidara gelmesini iki nedenle desteklediklerini söylemektedir:

> Bunlardan birincisi, başında ırkçı bir kişinin bulunduğu hükümetin devrilmesinin SSCB ile dostane ilişkilerin yeniden kurulmasının koşullarını hazırlayacağı varsayımıydı. İkincisi ise, yeni hükümetin atacağı liberal demokrat adımların Türkiye'de burjuva

> demokratik devrimin tamamlanmasına hizmet edeceği ve böylece sosyalizmin önünün açılacağı kabulüydü. (Atılgan, 2009: 73)

İnönü iktidarının hedefi ise bu cepheyi daha nüve hâlindeyken dağıtmaktır. Burada başvurulacak silah antikomünizm olacak ve Bayar, Menderes ve Çakmak'a komünistlerle işbirliği yapma suçlamasında bulunulacaktır. Bunun için hazırlanan tertip ise Tan Matbaası baskını olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında antifaşist ve Sovyet dostu bir çizgi izleyen *Tan* gazetesi, savaştan sonra ise üç temel noktaya odaklanmış durumdadır:

> Birincisi, savaş boyunca Nazizm'i savunanları teşhir ederek onların savaş sonrasındaki demokrasi söylemlerinin sahteliğini açığa çıkarmaktı. İkincisi, savaş boyunca yürütülen SSCB karşıtı propagandanın izlerini silmeye çalışarak halk katında bu ülkeye karşı sempati yaratmaktı. Üçüncüsü, serbest seçim yoluyla yeni bir hükümet kurulmasıyla demokratik hakların tanındığı yeni bir rejimin temellerinin atılmasını sağlamaktı. (Atılgan, 2009: 74)

Bu üçü, *Tan*'ın bir operasyona maruz kalması için yeterince gerekçe sunmaktadır ve operasyon çok gecikmeyecektir. 3 Aralık 1945'te Hüseyin Cahit Yalçın *Tanin*'de "Kalkın Ey Ehli Vatan" adlı bir yazı yayımlayarak *Görüşler* dergisini hedef gösterir. Yazıda şöyle denilmektedir:

> Büyük vatansever Namık Kemal'in sesi bugünün parolasıdır. Kalkın ey ehli vatan. Mücadele başlıyor. Ve başlamak lazım. Çünkü en azgın ve insafsız bir propagandanın, Türk vatandaşlarının ruhuna her gün en yakıcı, yeis verici, ümit kırıcı bir propaganda zehrini dökmesine müsaade edemeyiz. Bir vatan sahibi olmak, bu vatanın içinde hür ve müstakil yaşamak isteyen her Türk bu propagandaya karşı koymaya mecburdur.
>
> Görüşler dergisini açıp da Bayan Sertel'in "Zincirli Hürriyet" makalesini okuduğum zaman, sayfayı süsleyen bu kıpkızıl demirlerle, bize nasıl bir hürriyet hazırlamak istediklerini derhal anladım. Bayan Sertel şöyle diyor: "Hür insanlar cemiyetinin en büyük şiarı,

> geniş halk kitlelerinin menfaati için icap ederse şahsi menfaatlerini feda etmektir." Komünist edebiyatıyla meşgul olmamış olanlar bu satırların altında gizlenen manayı gözden kaçırabilirler. Geniş halk kitlelerinin menfaati namına hürriyetlerin feda edildiği yer Rusya'dır. (Sertel, 2015: 287)

Yazının buraya kadar olan kısmı klasik antikomünist demagoji kapsamında değerlendirilebilir. Asıl vurucu olan ise son iki cümledir, çünkü Yalçın yazıyı, "Bunları susturmak için cevap vermek hükümete düşmez. Söz, eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır," diyerek bitirir ve açık bir linç çağrısı yapar.

4 Aralık 1945'te ise *Cumhuriyet* gazetesinde "Bizim Yoldaşlar Nihayet Maskelerini Attılar" başlıklı bir haber yayımlanır ve derginin adındaki G harfi ters çevrildiğinde ortaya bir orak görüntüsü çıktığı iddia edilerek, "Bunun çekici nerede?" diye sorulur. Aynı gün *Tan*, *Yeni Dünya* ve *La Turquie* gazetelerinin matbaalarıyla "Berrak" ve "ABC" kitabevleri basılır. *Yeni İstanbul* gazetesi yazarlarından Tekin Erer, hadiseye dair tanıklığını şöyle anlatmaktadır:

> 4 Aralık 1945 sabahı, erkenden üniversite bahçesine gittim. Ellerinde bayraklar olduğu halde talebeler yavaş yavaş toplanıyorlardı. Birçoklarının ellerinde de Atatürk ve İnönü'nün çerçeveli fotoğrafları vardı. Kısa zamanda kalabalık on bin kişiyi buldu. Saat 09.30'da kalabalık, bir sel gibi Beyazıt Meydanı'ndan Çarşıkapı istikametine doğru yürüyüşe geçti. *Tan* gazetesine giderken, Cağaloğlu Yokuşu'nun başında bulunan ve komünizme ait kitaplar satan A.B.C Kitabevi birkaç dakika içinde yok edildi. Bundan sonra *Tan* gazetesine gidildi. Bir taraftan "Kahrolsun komünizm, kahrolsun Serteller, yaşasın Türkiye Cumhuriyeti!" diye bağırıyorlar, bir taraftan da gençler akın akın taşlarla, demirlerle pencereleri, kapıları aşağıya indiriyorlardı. (Sertel, 2015: 289)

İlhan Darendelioğlu'nun anlatımına göre kalabalık, Ahmet Emin Yalman'ın başında bulunduğu *Vatan* gazetesine de yürümek ister, ancak daha sonradan milliyetçi entelijansiyanın önemli isimlerinden biri hâline gelecek ve Aydınlar Ocağı'nın kurucuları arasında yer alacak olan Muharrem Ergin, öğrenci arkadaşları-

na, "Arkadaşlar, *Vatan* gazetesi bizim için asıl tehlike değildir, biz *Tan* gazetesini protesto etmek için toplandık, *Tan*'a doğru yürüyelim," şeklinde bir uyarıda bulunur ve kafile yönünü *Tan*'a çevirir. (Darendelioğlu, 1975: 162) Kalabalık, yaklaşık bir saat içerisinde Tan Matbaası'nı talan eder ve bu sefer de *Yeni Dünya* gazetesini gözlerine kestirir. Gazete Sovyet Konsolosluğu ile aynı sokakta olduğu için polis buna izin vermek istemez, ancak eylemciler kararlıdır:

> Saat 10.30'da *Tan* gazetesinin tahribi, tamamıyla bitmişti. Artık burada gazete çıkmayacağı kanaati hâsıl olduktan sonra gençler, köprüyü geçerek Beyoğlu'ndaki Sovyet Sefarethanesi'nin Tünel'e bakan köşesindeki sokak içinde faaliyette bulunan *Yeni Dünya* gazetesine doğru yürüyüşe geçti. Burada *Yeni Dünya*'dan başka *La Turquie* isimli Fransızca bir gazete daha yayımlanıyordu. Bunlar da *Tan* gazetesinin neşriyatına muvazi olarak komünizmi benimseyen yazılar neşrediyorlardı. Polis, Sovyet Sefarethanesi'ne bir tecavüz olur düşüncesiyle itfaiye vasıtalarıyla yolları iyiden iyiye tutmuştu. Bundan dolayı *Yeni Dünya* gazetesine hücum etmek teşebbüsü önce akamete uğruyordu. Fakat bir müddet sonra toplum heyecanı içinde kendinden geçen gençler, itfaiyecilere hücum ettiler. Onların ellerinden hortumlarını alarak, bizzat itfaiyecilerin üzerine sıkmaya başladılar. Bunu fırsat bilen gençler Yeni Dünya Matbaası'na yürüdüler. Birkaç dakika içinde bu matbaa da yerle bir edildi. Makineler, mobilyalar, kitaplar, gazeteler, arşivler sokaklara dökülmüş parça parça edilmişti. Bu arada Tünel'de sol neşriyata ait kitaplar satan Berrak Kitabevi de tahrip edilerek ticaret hayatından silindi. (Sertel, 2015: 290)

Berrak Kitabevi'nin de tahrip edilmesinin ardından kalabalık Taksim Meydanı'na yürür ve burada söylenen İstiklal Marşı'nın ardından bir genç Taksim Anıtı'na çıkarak şöyle bir konuşma yapar:

> Bu miting hiçbir tahrikin mahsulü değildir. Eğer bir muharrik varsa o da uzun zamandan beri Türk birliğini bozmaya çalışan, Türk şehitlerine, Türk tarihine, Türk vatanperverliğine hakaret eden ve başka devletlerin menfaatlerine hizmet eden neşriyatı yapanlardır. (Darendelioğlu, 1975: 163-164)

Kalabalıktan bir bölüm, nümayiş sonrasında *Büyük Doğu* dergisinin önüne gider ve Necip Fazıl lehinde tezahüratlarda bulunur. Baskın bir CHP tertibi olmasına rağmen, CHP muhalifi Necip Fazıl'a yönelik bu teveccüh, o yıllarda siyasi yelpazenin farklı kanatlarında olanların antikomünizm müştereğinde nasıl birleştiklerine dair önemli bir göstergedir.

Niyazi Berkes, Tan Matbaası baskınının bir iktidar operasyonu olduğunu ve bununla aşağıdaki dört hedefe ulaşıldığını söyler:

> 1- Milli Şeflik rejiminin karşısına çıkacak gibi gözüken sol liberal cephenin, sadece bir G harfini kullanmakla bile dağıtılabilecek denli güçsüzlüğü gösterilmiş oldu.
>
> 2- Bu, cephe gibi gözüken ve zaten Şef'in partisinde olup da istedikleri yere gelemediklerinden ayrılan kişilerin kolayca ürkütülebileceği ve uzlaşma oltasına takılabileceklerini gösterdi.
>
> 3- *Görüşler* dergisi öndeki cephenin arkasında olduklarından kuşkulanılan solcu aydınları listeleyerek tanıtıyor, "tescil" ediyordu.
>
> 4- Belki en ilginç sonuç, az sonra bütün bunlardan arınmış olarak (7 Ocak 1946'da) Demokrat Parti'nin resmen kurulması oldu. (Berkes, 1997: 355-356)

Sabiha Sertel de meselenin hem iç hem dış boyutu olduğunu söylemektedir, CHP içeride bir muhalefet cephesi kurulmasını engellemiş,[7] dışarıya ise Sovyetler'e karşı Batı blokunun içerisinde yer alma çabalarının hızlandığı günlerde Türkiye'nin komünizm tehdidi ile karşı karşıya olduğu mesajı verilmek istenmiştir:

> La Turquie ve Tan matbaalarının yıkılması, *La Turquie* ve *Yeni Dünya* gazetelerini çıkaranların yazılarına komünizm damgası vurulması, rasgele bir olay değildi. Saracoğlu hükümeti bir taşla iki kuş vurmak istiyordu. Birincisi, Halk Partisi'ne karşı muhalefete geçen Celal Bayar grubunun ilerici kuvvetlerle işbirliği yapmasını önlemek, ikincisi de Amerika'ya karşı memlekette komünistler-

7 Baskının yapıldığı gün İnönü Celal Bayar'ı kabul etmiş, onu yemekte ağırlamış ve iltifatlarda bulunmuş, ertesi gün de Bayar ve Menderes, *Görüşler* dergisiyle hiçbir alakalarının bulunmadığını açıklamışlardır. (Atılgan, 2009: 79)

> le mücadeleye geçtiğini göstermek suretiyle Amerika'dan yardım sağlamaktı.
>
> Türkiye harp yılları içinde Alman faşizmine yardım ettiği için müttefiki İngiltere ve Sovyetler Birliği'ni tedirgin etmiş, yalnız kalmıştı. İnönü Amerika'dan destek bulmak, Amerika'dan kredi almak pahasına, memleketi Amerika'nın kuyruğuna takmaya hazırlanıyordu. İlericilere karşı alınan bu şiddetli tedbir, Amerikan emperyalizmine verilen bir tavizdi. (Sertel, 2015: 293)

Sovyetler Birliği de Tan Matbaası baskınının kendisine yönelik boyutunun farkındadır ve baskından yaklaşık on gün sonra Moskova Radyosu, "Sovyet neşriyatı satan iki kitabevinin tahrip edilişinin Sovyetler'e karşı yapılan bir hareket mahiyetinde olduğunu, nümayiş esnasında emniyet kuvvetlerinin alakasız kaldığını, binaenaleyh Türk hükümetinin bu tecavüze göz yumduğunu" söyleyecektir. Dışişleri Bakanı Hasan Saka ise Moskova'ya bir cevap vererek Tan baskınının "tamamen Türkiye'ye ait bir iç mesele mahiyetini taşıdığını, memlekette yapılan bazı tahrikçi neşriyat karşısında Türk efkârında tepki mahiyetinde olduğunu, polis tarafından göz yumulduğunun ise hilafı hakikat" niteliği taşıdığını söylemiştir. (Darendelioğlu, 1975: 165)

Bu baskının ardından DTCF hocaları Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes ve Behice Boran, "bakanlık emri"ne alınırlar, daha sonra Danıştay bu uygulamayı iptal eder ve görevlerine dönerler; ancak bu, tasfiyeye giden süreci engellemeyecektir. 29 Ocak 1947'de Meclis'te "komünistlerle ilgili yürütülen soruşturmanın gidişatı"na dair bir soru önergesi verilir. İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer önergeyi yanıtlarken, *Tan*, *Yurt ve Dünya* ve *Adımlar* dergilerinin TKP yayını olduğunu söyler, ardından da Sertel'lerle Tevfik Rüştü Aras, Fevzi Çakmak ve Bayar-Menderes arasındaki bağlantıları gösteren mektuplar okuyarak, doğmakta olan muhalefeti komünistlerle ilişkili olmakla suçlar. 1 Mart 1947'de Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'ne başını Türkçü öğrencilerin çektiği 67 imzalı bir dilekçe verilir ve *Yurt ve Dünya* ile *Adımlar* dergisinde

yazıları çıkan öğretim üyelerinin üniversiteden uzaklaştırılmaları talep edilir.[8] 5 Mart'ta ise bu dilekçeye karşılık olarak bilimsel özgürlüğü ve akademik özerkliği savunan 108 imzalı bir dilekçe hazırlanır ve rektörlüğe sunulur.[9] 6 Mart'ta sağcı öğrenciler, Pertev Naili Boratav'ın DTCF konferans salonunda vereceği konferansı bahane ederek solcu hoca ve öğrencilerin fakülteden kovulması için bir gösteri yaparlar ve burada *Marko Paşa* ve *24 Saat* adlı yayınları yırtarlar. *24 Saat*'in basıldığı matbaaya yürümelerine ise polis izin vermez.[10]

Darendelioğlu'nun anlatımına göre sağcı öğrencilerin talepleri şunlardır:

- Rektörden rica edelim, konferanslarda bu kürsüden mukaddesatımız aleyhinde bulunmalara mani olunmalıdır.
- Üniversiteden solcu profesör ve doçentler kovulmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in tesiriyle mekteplere ve yüksekokullara aldırılan, abone edilen *Yurt ve Dünya, Adımlar* mecmuaları toplattırılıp, haklarında zaten takibat yapılmakta olan solcu öğretim üyeleri hiç olmazsa nezarete alınmalıdır. (Darendelioğlu, 1975: 178)

"Tek parti istibdadına karşı memlekete demokrasiyi getirmek" iddiasıyla kurulan Demokrat Parti'nin yayın organı *Kuvvet*'te, sonradan Menderes hükümetlerinde bakanlık da yapacak olan tarihçi Fuad Köprülü tarafından hadiseye ilişkin olarak yazılan aşağıdaki satırlar, antikomünist mutabakatı bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır:

8 Dilekçede şöyle denilmektedir: "Kökü hariçte ve memleketimizi yabancı ellere teslim edecek ve bu idealin peşinde koşan kimselerin faaliyetlerine çok kısa zamanda son verilmesini rica eder, ellerinizden öperiz." (Atılgan, 2009: 91)

9 Bu dilekçede ise şu ifadeler yer almaktadır: "Biz onlardan, olayları ve şartları ilim anlayışı ile değerlendirmeyi, gerçeklerden korkmamayı, ilim ve hakikat uğrunda feragat ve cesaretle çalışmayı ve bu çalışmalarda hususi ve şahsi menfaatler üstünde daima millet ve vatan sevdasını hedef tutmayı ve -demokrat bir gençliğe yakışır şekilde- bütün meselelerde yalnız ve yalnız gerçeklere dayanarak kendi muhakememizle karar verip kendi irademizle hareket etmeyi öğrendik." (Atılgan, 2009: 92-93)

10 6 Mart'tan sadece dört gün sonra, 10 Mart'ta, Truman'ın Kongre'de "komünizm tehlikesine karşı" Yunanistan ve Türkiye'ye yapılacak yardımları görüşecek olması, 11 Mart günü ise Türkiye'nin IMF ve Dünya Bankası'na üyeliğinin kabulü bir tesadüf olmasa gerektir.

> Sevgili genç arkadaşlar! Sizler, vatan ve millet duygusunu, hürriyet ve istiklal aşkını bütün tarih boyunca en yüksek derecede göstermiş fedakâr bir milletin çocuklarısınız. Hepinizin aile ananelerinde, uzak, yakın birçok şehitlerin aziz hatıraları yaşar. Türlü türlü sebeplerle, Avrupa medeniyeti kervanına çok geç katılmak mecburiyetinde kalan milletimizi bir an evvel insanlık camiası içinde kazanmaya layık olduğu şerefli mevkie ulaştırmak vazifesi, sizin dinç omuzlarınıza yüklenmiş bulunuyor. Bu kutsi ve şerefli vazifeyi başarabilmek için muhtaç olduğunuz sonsuz kudreti ancak milli idealimizden alacaksınız. Şu son harp yıllarında komünizm prensiplerini hayata tatbik ettiklerini ilan eden memleketlerde bile milliyetçilik hislerinin nasıl bir kuvvet kazandığını elbette bilirsiniz.
>
> Bu böyle iken vatan ve milliyet duyguları, aile ve mülkiyet mefhumları gibi Türk halkının mukaddes tanıdığı meflıumları ilim ve serbest tefekkür maskesi altında yıkmak isteyenlerin telkinlerini nefretle reddedeceğinize şüphe yoktur. İleri fikirler diye adeta bir moda hâline getirilmek istenilen totaliter ve hürriyet düşmanı telakkiler karşısında Türk gencinin hareketsiz kalmaması tabiidir. (Darendelioğlu, 1975: 181-182)

Bu esnada gazetelerde "Amerika'da Komünist Memurlar İşten Çıkarılacak" tarzı haberler yapılmakta ve ABD Türkiye'ye emsal olarak gösterilmektedir. 14 Mart 1947'de üniversite yönetimi Boratav, Boran ve Berkes hakkında "üniversite kürsülerinde yabancı ideolojileri yayarak Türk gençliğine zehir saçmak isnadıyla" soruşturma başlatıldığını duyurur. Hocalar 10-11 Ekim günlerinde savunmalarını yaparlar. 27 Aralık'ta ise "DTCF baskını" olarak bilinen hadise gerçekleşecektir.

27 Aralık'a doğru gidilirken özellikle üniversite öğrencileri arasında antikomünist bir teyakkuz hâlinin yaratılmaya çalışıldığı gözlenmektedir. 10 Aralık 1947'de Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) Hukuk Derneği, "Derneğimiz iman olarak benimsediği milliyetçilik anlayışına dayanarak vatan, millet ve aile gibi milli mukaddesat mefhumlarını inkâr eden komünizm ile daha şiddetli mücadeleyi şiar ittihaz eder," şeklinde bir açıklama yapar. Ankara

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti'nin açıklamasında ise, "İnanıyoruz ki istikbalimizin garantisi, milletimizin en asli vasfı neticesi olarak telakki ettiğimiz Ata'mızın ölmez vasiyetini şu anda bir kere daha duyurmak isteriz. 'Komünizm her görüldüğü yerde ezilmelidir'" denilmektedir. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, Ankara Tıp Talebe Cemiyeti ve Ankara Veteriner Fakültesi Derneği de aynı günlerde benzer açıklamalarda bulunacak ve komünizmle mücadele çağrısı yapacaktır.

MTTB'de yapılan toplantıda ise tıpkı Tan Matbaası baskınında karşımıza çıkan Muharrem Ergin gibi ilerleyen yıllarda sağ entelijansiyanın önemli isimlerinden biri hâline gelecek olan Ahmet Kabaklı şöyle diyecektir:

> Her ülkede olduğu gibi artık bizde de komünizmin bir tarihi, vatansız müritleri, melek kılıklı şeytanları vardır. Bu yılanlar, meşru veya gayri meşru olan her yoldan aramız girmiş ve korkunç halkalar hâlinde çöreklenmişlerdir. ... Biz, Türk halkının yarısını teşkil eden Türk gençleri, millet ümidinin yegane geleceği olan bizler, namuslu adamdan çok daha fazla bir şey olmak; idealist olmak mecburiyetindeyiz. Türklüğe inanan bizler komünistlerin düşmanlığından korkmayız. Her türlü hastalığa karşı tedbir alınıyor, komünizm denilen bu muazzam asır hastalığına karşı da bizler, Türk aydınları tedbir alıp çare düşünmeliyiz. ... Karşımıza çıkan komünistler zenginlerin ikbalini kıskanan ve kendi cüceliklerinin acısını çeken birer manyaktırlar. Onları yola getirmeye çalışalım, fikrimizin propagandasını büyük bir vicdan huzuru ile yapalım. ... Arkadaşlar, komünizmin karşısına şimdiye kadar planlı olarak çıkmadık. Yüzlerini maske altında saklayan onlar, Atatürk'ün başka bir tarafı yokmuş gibi, yalnız laikliği ve inkılapçılığı üzerinde durdular, seslenmedik. İçtimai şartlarımız onların üremesine meydan verdi. Sefalet sömürüldü, biz bu hallere seyirci kaldık. Artık toplanmanın ve harekete geçmenin sırası geldi. (Darendelioğlu, 1975: 189-190)

27 Aralık'tan üç gün önce, 24 Aralık 1947'de, çok sayıda öğrenci derneğinin katılımıyla Marmara Lokali'nde geniş katılımlı bir toplantı yapılır. Açılış konuşmasında İstanbul Üniversitesi Talebe

Birliği'nden Dündar Kalyoncu, "Bütün Türk milletinin ve Türk gençliğinin komünizmle savaşmak azminde olduğunu görmekle sevinçliyiz," der. Ardından MTTB'den Reha İslam, Gazeteciler Cemiyeti'nden Bahadır Dülger ve Rize Milletvekili Fahri Kurtuluş da kürsüye gelerek benzer şeyler söyler. İstanbul Milletvekili Cihat Baban ise "antikomünist mutabakat" vurgulu bir konuşma yaparak şöyle der:

> Bu dava bir beka davası, partiler üzerinde bir millet davasıdır. Bir gün Türkçülük ve milliyetçilik suç sayılabilir; bir gün milliyetçi diye takibata uğrar, tevkif edilir, belki işkenceye maruz kalır, tabutluklara girebilirsin. Fakat şunu unutma ki: Millet ve milliyet aşkı, ana ve baba sevgisi gibi kutsidir, millet ve milliyet aşkı ile bunlara mukavemet eder, bunları eritir ve hür, müstakil, rahat yaşayabilirsin. Fakat bir kere bu sırrın anahtarını kaybettin mi, zulmün, istismarın, hıyanetin en büyüğü üzerine çöker ve bir parya gibi, moloz gibi, yerlerde sürünen insan olarak karanlıkta ıstırap çekersin! Dünyada seni yanıltmayacak tek ölçü milliyetçiliktir. Ona bağlandın mı zulüm de görsen korkma! (Darendelioğlu, 1975: 197)

DTCF baskınına giden yolda, o günlerde görülmekte olan bir davadan da mutlaka söz edilmesi gerekmektedir ve bu dava Türkiye siyasal hayatında "Öner-Yücel davası" olarak bilinmektedir.

CHP'liler tarafından komünistlerle işbirliği yapmakla suçlanan Fevzi Çakmak, 5 Şubat 1947'de basına bir açıklama yapar ve komünistlere asıl desteğin CHP'den ve eski bir Milli Eğitim Bakanı'ndan geldiğini söyler. Milli Eğitim eski bakanlarından Hasan Ali Yücel, 8 Şubat tarihli *Ulus* gazetesinde sözü geçen bakanın kendisi olup olmadığını sorar. Ancak bu soruya Çakmak yerine, 11 Şubat tarihli *Yeni Sabah* gazetesinde Kenan Öner yanıt verir ve cevabı "evet" olur.

Öner, Yücel'i komünistleri himaye etmekle, milliyetçi öğretmen ve öğrencilere baskı uygulamakla, Sabahattin Ali-Nihal Atsız davasında milliyetçilere yönelik gözaltı ve tutuklamaların gerisinde olmakla ve Irkçılık-Turancılık davasını tertiplemekle, hatta sanıklara yapılan işkenceleri teşvik etmekle suçlamaktadır. Ayrıca Sabahattin Ali'nin Atsız'a hakaret davası açmasının ve Atsız'ın bu davada

mahkûm olmasının gerisinde de Yücel bulunmaktadır. (Koçak, 2013: 322)

Yücel tüm bu suçlamalarla ilgili olarak Öner'e dava açacak, ancak bu dava Öner ve dönemin matbuatı tarafından Yücel şahsında komünizme karşı savaşın bir sahnesi hâline getirilecek ve antikomünist propaganda malzemesine dönüştürülecektir. Ayrıca Kenan Öner, 1944 Irkçılık-Turancılık davasındaki sanık avukatlarından biri olması hasebiyle, arkasına Soğuk Savaş'a girişin ve antikomünizmin rüzgârını da alarak bu davayı 1944'ün intikamının alınması olarak görecek ve buna uygun bir taktik izleyecektir.

Öner, iki dava arasındaki bağlantıyı şöyle anlatmaktadır:

> [Hasan Ali] Yücel'in mantığına göre, bu dava Şükrü Sökmensüer'in [1947 yılının Ocak ayındaki] mahut ve gizli maksatla meşbu Meclis'teki beyanatı ile başlamış görünüyor. Fakat hakikat hiç de böyle değildir. Bu davanın temeli, Nihal Atsız'ın zamane Başvekiline [Şükrü Saracoğlu'na] hitaben Orhun mecmuasında yazdığı açık mektupla [1]944 senesi Nisan [ayın]da atılmış ve bundan doğran infial ile icad edilen Irkçılık ve Turancılık davasında memleketin adalet havasını ifsad eden işkencelerle çatısı örülmüş bulunmaktadır. ... Bu davayı doğuran ruhi infialler, ta tek partili zümre hükümeti zamanında, hiç değilse 1944 senesinde başlar. Bu davanın temeli, Nihal Atsız'ın Başvekile yazdığı açık mektupla atılmıştır. (Koçak, 2013: 357)

Mahkemede Öner, "Davamızın ağırlık merkezini oluşturduğu için tekrar tekrar okunmaya değer," diyerek Atsız'ın Saracoğlu'na yazdığı mektubu hatırlatır. Devamında, "Milliyetçilik anayasanın ana vasıflarından biridir," dedikten sonra ırkçılık ve Turancılığın da milliyetçilik sınırları içerisinde yer aldığını ve bunun büyütülmüş şeklinden başka bir şey olmadığını söyler. Öner, "devlet ırkçılık zihniyetinin kök salmasına" çalışmıştır der ve Mahmut Esat Bozkurt'nun *Türk İnkılabı Tarihi* kitabından örnekler verir. Öner ayrıca 1944 yılında askerî okullara alınacak öğrenciler için verilen ilanlarda "öz Türk ırkından doğmuş olmak" şartının yer aldığını belirtir.

Öner komünizmin milliyetçiliğe düşman bir ideoloji olduğunu söyledikten sonra, Yücel'le ilgili suçlamalarını sıralar. Buna göre Yücel Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde DTCF Felsefe Bölümü'ne komünist oldukları bilinen Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes, Mediha Berkes, Muzaffer Şerif Başoğlu ve Behice Boran'ı atamıştır. Boratav ve Boran *Yurt ve Dünya* dergisinin yayıncısı ve sahipleridir. Berkes ise derginin yayıncısı ve yazarı konumundadır. Muzaffer Şerif Başoğlu ise ABD'ye gitmeden önce *Adımlar* dergisinin sahipliğini üstlenmiştir. Bir başka komünist Sadrettin Celal de yine Yücel döneminde İstanbul Üniversitesi'ne atanmıştır. Sabahattin Ali ise konservatuvarda çalışmakta, Ankara Üniversitesi Rektörü Şevket Aziz Kansu'nun da geçmişinde komünistlik bulunmaktadır. Maarif Matbaası'nda görevlendirilen Hasan Ali Ediz de komünist olduğu gerekçesiyle Askerî Tıbbiye'den uzaklaştırılmıştır. Yücel'in öğrenci olan oğlu Can Yücel de komünist faaliyetler içerisindedir.

Öner'e göre komünizmin eğitim alanındaki faaliyetlerini yoğunlaştırdığı yerlerden biri Köy Enstitüleri'dir. Mahmudiye Köy Enstitüsü'ndeki komünist faaliyetleriyle bilinen Rauf İnan terfi ettirilerek maarif müfettişi yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nda İlköğretim Genel Müdürü olarak görev yapan İsmail Hakkı Tonguç da enstitülerde yürütülen komünist faaliyetin elebaşılarından biridir.

Yücel zamanında yayımlanan dünya klasikleri de suçlamalardan nasibini almış, Öner bu klasikler serisinin arasına "muzır telkinli kitaplar" yerleştirildiğini söylemiştir. Bakanlığın ve Köy Enstitüleri'nin yayınlarında açık bir şekilde komünizm propagandası yapılmakta, din ve milli ananeler aleyhinde yazılar yayımlanmaktadır. (Koçak, 2013: 334-335)

Öner, Irkçılık-Turancılık davasının sanıklarını bu sefer mahkemeye Yücel aleyhine tanıklık yapmaları için çağırmıştı. Böylece 1944'ün üzerinden sadece birkaç yıl geçmişken, esen milliyetçilik ve antikomünizm rüzgârlarıyla bu davanın intikamını alabilecekti. 1944 sanıklarından Orhan Şaik Gökyay, mahkemedeki ifadesinde Sabahattin Ali, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes ve Adnan

Cemgil'in komünist olduklarını ve Yücel tarafından himaye edildiklerini, yine Nâzım Hikmet'in de aynı şekilde Yücel tarafından himaye edildiğini ve kendisine para yardımı yapıldığını söylüyordu. İkinci şahit Nihal Atsız ise bu isimlerin dışında Mediha Berkes, Sadrettin Celal Antel, Muzaffer Şerif ve Ahmet Cevat Emre'nin de komünist olduklarını söylüyor, Yücel'in *Yurt ve Dünya* dergisini okullarda dağıttırdığını ve milliyetçi öğretmenleri görevden uzaklaştırdığını iddia ediyordu. Tanık Necdet Özgelen ise bu isimlere İsmail Hakkı Tonguç'u, Esat Adil Müstecaplıoğlu'nu ve Rıfat Ilgaz'ı ekliyordu. (Koçak, 2013: 342-343)

Davanın diğer duruşmalarında da benzer suçlamalar yinelenmiştir. Bu suçlamalara göre Hasan Ali Yücel, Osman Turan, Orhan Şaik Gökyay, Hüseyin Namık Orkun, Arif Nihat Asya gibi milliyetçiler üzerinde baskı uygulamıştır. Milliyetçi öğrenciler, Osman Yüksel Serdengeçti ve Ali Çankaya Yücel'in talimatlarıyla DTCF'den uzaklaştırılmıştır. 1944 Irkçılık-Turancılık davası ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir kitap yayımlamasının ardından ise Sovyet Bilimler Akademisi, Yücel'e bir teşekkürname iletmiştir. Bunun yanı sıra solcu öğretmenlere bakanlıkta önemli görevler verilmiş, başta Nâzım Hikmet olmak üzere hapishanedeki komünistlere kimi çeviriler yaptırılmış ve bu kişiler böylelikle himaye edilmişlerdir. (Koçak, 2013: 346 vd.)

Yücel bu suçlamalar karşısında siyasi bir savunma yapmamış, sadece iddiaları reddetmekle ve ismi geçen şahısların bulundukları görevlere henüz kendisi bakan olmadan önce atandıklarını, Köy Enstitüleri'nde de hiçbir surette komünizm propagandası yapılmadığını söylemekle yetinmiştir. CHP iktidarı da Yücel'in arkasında durmamakta, antikomünist dönüşümle beraber, hem Yücel'in kolladığı hocalar, hem bakanlığı dönemindeki uygulamalar hem de Köy Enstitüleri hedef tahtasına yerleştirilmektedir.[11]

11 Hasan Ali Yücel kendisine yönelik komünist suçlamalarına karşılık olarak şu şiiri yazmıştır: "Dedikodu denilen bu bulaşıcı hastalık/Öyle nüksetmişti ki, vermiyordu aralık./Türkiye'de benmişim kominizmin banisi,/Biraz daha hafif: kominist hamisi!.../ Bu söz yargıç önünde söylendi çekinmeden;/Allah'ın huzurunda şimdi

Dava 19 Kasım 1947'de yapılan son duruşmayla neticelenir ve Öner hakkında açılan hakaret davasının düşmesine karar verilir. Dava daha sonra yüksek yargıya intikal ettirilmiş ve Öner aleyhine karar verilmiştir ancak davanın siyasi galibi hiç şüphesiz ki Öner'dir. Çünkü dava kamuoyuna Türkiye'deki komünist faaliyetlerin yargılandığı ve bu faaliyetlere destek veren CHP'lilerin deşifre edildiği bir süreç olarak yansıtılmıştır. CHP, Soğuk Savaş'a hızlı bir giriş yapıldığı için, DP CHP'nin zayıflamasına vesile olacağı için ve hepsinden önemlisi her iki parti de antikomünizmde birbiriyle yarıştığı için, Öner-Yücel davası vesilesiyle hem 1944 Irkçılık-Turancılık davasının rövanşı görülmüş, hem de antikomünist teyakkuz hâli üzerine inşa edilmekte olan siyasal alana biraz daha harç dökülmüş, birkaç tuğla daha döşenmiştir.

Dolayısıyla Öner-Yücel davasıyla birlikte CHP, DP ve Türkçü faşist akım arasında bir "antikomünist mutabakat" oluştuğunu söylememiz yanlış olmayacaktır. Atılgan'ın davanın dört özelliğine dair yazdıkları üzerinden sözünü ettiğimiz mutabakatı çok daha iyi anlayabiliriz:

> Birincisi, Alman faşizminin yenilgisiyle bir kısım ırkçıyı kurban veren yönetici sınıflar, şimdi, ABD ile kuracakları ilişkiye köprü olmak üzere geliştirdikleri antikomünist histeride, eski kurbanları bir yardımcı güç olarak kullanmaya başlıyorlardı. İkincisi, vaktiyle sanık sandalyesine oturttukları ırkçıları şimdi tanık sandalyesine oturtarak onları adeta içerideki "komünist tehdit"in bilirkişisi hâline getiriyorlardı. Üçüncüsü, eski sanıkların tanıklıklarına dayanarak Behice Boran'ı, Pertev Naili Boratav'ı ve Niyazi Berkes'i "komünist hocalar" ilan ediyorlardı. Dördüncüsü, davanın taraflarından birisi DP İstanbul İdare Kurulu Başkanı, ötekisi CHP'li eski bir bakan olduğu için, bu dava CHP ile DP'nin antikomünizm yarışı hâline geliyordu. (Atılgan, 2009: 95)

---

neyler söyleyen?/Kafalar işlemeden bol bol dırdır edildi;/Bu ne biçim ağızdı, bu ne zehirli dildi?/Kaç kişi bilir bizde, kominist kime derler?/Kominizmi bilmeden boşuna laf ederler./Kominist ne düşünür anladın mı şimdi sen?/Her önüne geleni suçlar mısın bilmeden?/Sürülürse ezberden vatandaşa bu leke,/Koministlik o zaman olur büyük tehlike." (Türen, 2018: 134)

Çok geçmeden mahkemede isimleri sıkça zikredilen DTCF hocaları, milliyetçi bir provokasyon sonrasında okuldaki görevlerinden uzaklaştırılacak ve Türkiye çok partili hayata solsuz bir düşünce dünyası ve üniversite ile girecektir. Bu provokasyon Türkiye siyasi tarihinde "DTCF baskını" olarak bilinmektedir.

27 Aralık günü CHP'nin Demirtepe Ocağı'nda Behçet Kemal Çağlar ateşli bir konuşma yapar ve bir grup öğrenci "Komünist hoca istemiyoruz", "Komünistler üniversiteden atılsın" pankartlarıyla DTCF'ye doğru yürüyüşe geçer. Polis valinin talimatıyla yürüyüşe müdahale etmez. Öğrenciler, Boratav, Boran ve Berkes'e saldırır, Rektör Aziz Şevket Kansu'ya zorla istifa mektubu imzalatılır ve ancak Rektör Kansu linç tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında polis silah çekerek olaylara müdahale eder. Kansu, Emniyet'teki ifadesinde yaşanan olayları şöyle anlatmaktadır:

> Kütle ilk önce fakülte önünde durdu. Kahrolsun komünistler diye bağırmaya başladılar. Ondan sonra çayırdan yürüyerek Üniversite Rektörlük odasına gelerek kahrolsun komünistler diye bağırdılar. Bu kütlenin fakültenin önüne gelmesinden biraz önce Fakülteyi sıkı bir kordon altına almış olan jandarma ve polis kuvvetleri Fakültenin önünü tahliye etmiş bulunuyorlardı. Bu suretle Fakültenin önü tamamen serbest bir hâlde kaldı. ... Odamın kapıları önünde gençleri içeri sokmamak için bazı gençlerin büyük bir gayret sarf ettiklerini gördüm. Yakışmaz, ayıptır, yapmayınız diye bağırıyorlardı. Fakat mukavemet kırıldı ve Rektörlük odasına bir cemm-i gafir doldu. ... Şahsıma karşı tecavüz ve hücumlar, galiz küfürler, komünist, vatan haini, millet düşmanı, alçak adam, hâlâ mı istifa etmiyorsun diye bağırıyorlardı. (Çetik, 1998: 185-186)

Bu baskının ardından 10 Ocak 1948'de üniversite yönetimi solcu hocaların meslekten uzaklaştırılmaları yönündeki kararını açıkladı. Ancak Üniversitelerarası Kurul hocaların yaptığı başvuru neticesinde meslekten çıkarma kararını geçersiz saydı. 30 Ocak 1948'de ise Danıştay, hocalara isnat edilen suçlarla ilgili olarak herhangi bir kanıt bulunmadığı hükmüne vardı. İşte bu noktada TBMM devreye girdi, hayli karmaşık ve hukuk skandalı olarak görülebilecek bir

yöntemle solcu hocaları fiilen açığa aldı.[12] Böylece sosyalist partilerin ve sınıf sendikalarının tasfiyesinin ardından, düşünce dünyasından ve üniversiteden de solcular tasfiye edilmiş oldu. Türkiye çok partili hayata "soldan arındırma" süreciyle giriyor; antikomünizm iç ve dış siyasetin merkezine yerleşirken, özellikle ABD'ye komünizmin kendisi için de gerçek bir tehdit olduğunu ispatlamaya ve böylelikle Batı şemsiyesi altına sığınmaya çalışıyordu.

Missouri Zırhlısı ve ABD'nin Türkiye'ye girişi

5 Nisan 1946'da İstanbul'a varan ABD savaş gemisi Missouri Zırhlısı'nın bu ziyaretinin resmî nedeni 11 Kasım 1944'te ölen Türkiye'nin ABD Büyükelçisi Münir Ertegün'ün naaşını Türkiye'ye getirmekti. Ancak esas amaç Soğuk Savaş'a girilirken Sovyetler'e "Türkiye'nin yanındayız" mesajı vermekti ve ziyaret buna uygun bir çerçevede gerçekleşti. Missouri'nin Türkiye'ye geldiği gün ABD Başkanı Truman, Ordu Günü dolayısıyla yaptığı konuşmada şöyle diyordu:

> Gözlerimizi Yakın ve Orta Doğuya çevirdiğimiz zaman vahim meseleler arz eden bir bölge ile karşılaşıyoruz. Bu bölgede geniş tabii kaynaklar vardır. En işlek kara, hava ve deniz yolları buradan geçmektedir. Bu bakımdan büyük iktisadi ve stratejik önemi vardır. Fakat bu bölgedeki milletlerin hiçbiri ne yalnız, ne de birlikte kendilerine yöneltilebilecek bir tecavüze karşı koyabilecek kadar kuvvetlidirler. (Küçük, 2003: 362)

Truman'ın ne kastettiği açıktır: Ortadoğu stratejik önemi ve sahip olduğu doğal kaynaklar sebebiyle ABD'nin göz ardı edemeyeceği bir bölgedir ve buradaki ülkeler Sovyet etkisi altına girmemeli ya da sosyalistleşmemelidir. Ancak bu etkiye direnmeye tek başlarına ve hatta birlikte güçleri yetmeyeceği için, başka bir güce, yani ABD'ye ihtiyaçları vardır. Dolayısıyla Missouri Türkiye'ye esas olarak büyükelçinin naaşını değil, bizzat ABD'yi getirmektedir.

---

12 Aynı günlerde ABD ile Türkiye arasında, Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın öngördüğü şekilde Ekonomik İşbirliği Anlaşması'nın imzalanması da şüphesiz ki bir tesadüf değildi.

Hükümet bu ziyarete büyük önem vermiş, ABD'li misafirler için özenli bir program hazırlamış, bu programı da basınla paylaşmıştır. Amerikan askerleri için hazırlanan program şöyledir:

> Missouri, Çanakkele Boğazı dışında deniz birliklerimiz ve Yavuz tarafından karşılanacaktır. Cenaze törenle Dolmabahçe'ye çıkarılacak ve burada askerî bir tören yapılacaktır. Törene Amerikan askerleri de iştirak edecektir. 5 Nisan günü akşamı İstanbul basın mensupları gemiye davet olunacaklar, gemide Amerikan Basın Ataşeliği tarafından bir kokteyl parti verilecektir. Ziyareti memleketimizde büyük yankılar doğuran Missouri için PTT tarafından hatıra pulları hazırlanmıştır. İnhisarlar İdaresi de Missouri adıyla sigaralar hazırlatmıştır. Missouri İstanbul'da dört gün kalacak, dağıtılacak kartlarla günde iki saat halk bu dost gemiyi ziyaret edebilecektir. Misafirler şerefine balo ve ziyafetler verilecektir. Amerikalı subay ve erler bütün nakil vasıtalarında parasız seyahat edebileceklerdir. (Bozkurt, 2008: 39)

ABD'li misafirleri iyi ağırlamak ve rahat ettirmek için belediye Karaköy'den Beşiktaş'a kadar olan kısımdaki evleri ve dükkânları boyamış, genelevler onarılmış, boyanmış, hayat kadınları muayene edilmiş, eğlence mekânlarının kapılarına "welcome" yazan pankartlar asılmıştır. Halka ABD askerlerine nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili uyarılarda bulunulmuş, devlet memurlarına eğitim verilmiştir:

> Dostlara incelik olsun diye Amerikan askerlerinden para almayacaklarını gazetelerle duyuruyorlardı. Köşe bucakta esnaf uyarılıyor, Amerikan askerlerinin para vermeye zorlanmaması, hesapların hükümet tarafından ödeneceği söyleniyordu. Polislere Amerikan askerlerine karşı "nazik davranma" dersleri veriliyordu. Derslerin amacı kısaydı. Polisler yalnızca her şeye evet demesini öğreneceklerdi. (Bozkurt, 2008: 52)

O dönemin tanıklarından biri olan Altan Öymen, İstanbul esnafının sadece misafirperverlik duygularıyla hareket etmediğini, askerlerin turist ve dolayısıyla alışveriş yapacak kimseler olarak görüldüğünü anlatır:

> İstanbul'un o zamanki Abanoz Sokağı, İstanbul'a bu kadar büyük bir denizci topluluğunun gelişine ilk defa şahit olacaktı. Bunun heyecanı içindeydi. O topluluktan sokağı ziyaret edecekler olursa, onlara mahcup olmamak için ellerinden geleni yapıyorlardı. İstiklal Caddesi'ndeki dükkân sahipleri de Amerikalı denizcilerin satın alabileceklerini düşündükleri hatıra eşyasını stoklamaya çalışıyorlardı. Kısacası her çeşit esnaf şunun farkındaydı: Gelenler, Amerika'nın Türkiye'ye destek verişinin temsilcileri olarak konukseverliğimizi hak etmişlerdi ama, aynı zamanda "turist"tiler. Dolaştıkları yerlerde biraz para bırakacaklardı. (Öymen, 2012: 514)

Missouri Zırhlısı'nın Türkiye'ye gelişinin büyük bir heyecan ve etki yarattığı açıktır. O günlerde "Missouri" adlı bir sigara çıkarılmış, şiirler yazılmış, Ankara'da "Missouri" isimli bir lokanta açılmış, başka bir lokanta, ismini "Washington" olarak değiştirmiş, Rus salatasına Amerikan salatası denilmeye başlanmıştır. (Öymen, 2012: 516)

Dönemin siyasileri ve kalem erbabı da ziyaretten son derece memnundur. Başbakan Şükrü Saracoğlu hislerini, "Minnettarlığımı tebarüz ettirirken derin bir zevk içindeyim. Dünyanın en mükemmel çocuğu olan Amerika ve Amerikalılar, ellerinde insanlık, adalet, hürriyet, medeniyet bayrakları olduğu halde sağlam ve metin adımlarla yürümektedirler," cümleleriyle ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü ise gazetecilere, "Amerikan donanmasına mensup gemiler bize ne kadar yakın bulunurlarsa o kadar iyi olur," demiştir. (Bozkurt, 2008: 43)

Dönemin basınında yapılan değerlendirmelerde de ziyaretten duyulan memnuniyet ve olağanüstü bir Amerikan hayranlığı göze çarpmaktadır. Falih Rıfkı Atay'ın "Missouri" adlı yazısı bu memnuniyet ve hayranlığın en iyi örneklerinden biridir. Atay yazısında şöyle demektedir:

> ...Amerika'nın ne istediğini biliyoruz; hür, eşit ve egemen milletlerin ortaklaşa güvenliğine dayanan harpsiz, saldırışsız, sadece ahlak ve kanun bağlaşma ve antlaşmalarının hüküm sürdüğü bir

> dünya! Böyle bir dünyada yaşamak isteyen herkes, Amerikan bayrağında kendi talih yıldızını da görür. (Bozkurt, 2008: 46)

Cihat Baban ise ABD'yi "muasır medeniyet"in timsali ve Türkiye'nin örnek alması gereken ülke olarak gördüğünü şu sözlerle anlatmaktadır:

> ...Atatürk'ün Türk Milletine Onuncu Yıl Nutku ile göstermiş olduğu Türkiye'yi muasır medeniyetlerin fevkine çıkaracağız ideali, üstün medeniyeti ile muasır dünyayı temsil eden Birleşik Amerika'ya yakınlaşmanın onun sihirli elleri ile insanlık âlemine getirmiş olduğu yüksek medeniyete kucak açmanın Türk milleti için zaruret olduğuna en manalı bir işaretti. Atatürk'ün bu isteği bugün tamamiyle yerine geldi. (Bozkurt, 2008: 50)

ABD zırhlısının Türkiye'ye gelişine dair tek çatlak ses ise sosyalistlerden çıkmış, örneğin Mehmet Ali Aybar "Her Şeyden Evvel ve Her Şeyin Üstünde İstiklal" adlı yazısında şöyle demiştir:

> Tarihimizin en kritik anlarını yaşıyoruz: İstiklâlimiz tehlikededir. Ve işin korkunç tarafı şudur ki, istiklâlimize kastedenler bu sefer ordularla değil, bir yardım teklifinin yaldızlı paravanası arkasına gizlenerek üzerimize yürüdükleri için Türk milleti kuşkulanmıyor. Ve mâhirane, mâhirane olduğu kadar hainâne bir propaganda da bu kuşkusuzluğu arttırmağa, istiklâlimize kastedenleri bir kurtarıcı gibi göstermeğe çalışıyor. Bu gibi hallerde hakikati gören namuslu her Türk'e mukaddes bir vazife düşer: Her ne pahasına olursa olsun hakikatleri haykırmak... (Bozkurt, 2008: 51)

Missouri ziyaretinin ardından Türkiye-ABD yakınlaşması derinleşerek devam edecek, Türkiye'nin Soğuk Savaş'ın ileri karakolu olma süreci hızlanacaktır.

Truman Doktrini, Marshall Planı ve antikomünizm

1947 yılının Şubat ayında ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Dean Acheson, Temsilciler Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada şöyle der:

> Türkiye ve Yunanistan'ın yıkılması ve iki ülkede totaliter rejimlerin kurulmasının Ortadoğu ülkeleri üzerinde etkisinin ne olacağını anlatmama gerek yok... Öte yandan, Yunanistan ve Türkiye'nin, özgürlük ilkelerini sıkı sıkıya bağladıkları ABD'den yardım gördükleri zaman bunun morallerini ve iç gelişmeleri üzerindeki etkisini bir düşünün. Türkiye ve Yunanistan'da elde edilecek sonucun Boğazlardan Çin Denizi'ne kadar olan geniş bölgede nasıl büyük bir ilgi ile izleneceğini söylemek çok abartılı olmaz. (Sander, 2016: 38)

Amerikan devleti "Truman Doktrini" olarak adlandırılacak olan ve Yunanistan'la Türkiye'ye komünizme karşı yardımda bulunulmasını öngören bir plan üzerinde çalışmaktadır. Acheson'un konuşmasının amacı Meclis'e bu planın gerisindeki nedenleri açıklamaktır. Doktrinin esas yöneldiği ülke Yunanistan'dır ve asıl amaç Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasıdır. Ancak sonradan, jeopolitik konumunun Avrupa'ya yönelik bir Sovyet saldırısını karşılamak açısından önemli olduğu iddiasından hareketle Türkiye de doktrine dahil edilir. Türkiye yönetici sınıfı da zaten doktrinin bir parçası olmak ve Türkiye'de komünizm tehdidi bulunduğunu ispatlamak için elinden gelen çabayı göstermektedir.

Truman Doktrini'nin ve ilerleyen sayfalarda ayrıntılı bir şekilde üzerinde duracağımız Marshall Planı'nın nasıl bir konjonktürde ortaya çıktığını anlamamız için, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası küresel egemenlik stratejisinin ne olduğuna bakmamız gerekmektedir. Oral Sander, 1947-1952 yılları arasında ABD stratejisinin şu üç temel hedef üzerine inşa edildiğini söyler:

- Avrupa'nın askeri, ekonomik ve siyasi istikrarını sağlamak
- Avrupa'yı ABD'nin koruyucu stratejik nükleer şemsiyesi altına almak
- ABD'nin önderliğinde ve onun sıkı işbirliği ile Avrupa'nın gücünü dünya ölçüsünde bir savunma için örgütlemek (Sander, 2016: 32)

Sander'e göre birinci hedef Truman Doktrini ve Marshall Planı'yla, ikinci hedef Kuzey Atlantik Antlaşması'yla, üçüncü hedef ise NATO'nun kurulmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Truman Doktrini'ne bakmaya devam edelim. 1947 yılında Yunanistan'da bir iç savaş yaşanmakta ve komünistlerin iktidarı ele geçirme ihtimali hem ABD hem Avrupa açısından tehdit oluşturmaktadır. Eğer Yunanistan "düşerse", İtalya iki yanından iki komünist devlet, yani Yugoslavya ve Yunanistan tarafından kuşatılmış olacak, bu ise İtalya Komünist Partisi'nin etkisini daha da artıracak ve belki İtalya'da da komünistler iktidara gelecektir. Daha sonra ise benzer bir durum Fransa için de söz konusu olacak ve Fransa da "düşecek", Batı Avrupa kaybedilecektir.

ABD'li gazeteci Arthur Krock, Truman Doktrini'nin ve dolayısıyla ABD'nin Soğuk Savaş politikalarının, ABD yöneticilerinin zihninde daha İkinci Dünya Savaşı biter bitmez şekillenmeye başladığını anlatır. Krock'a göre Truman, "sürekli bir yatıştırma politikası ve Sovyetler Birliği'ne dost bir devlet olarak davranma"nın barışı ve güvenliği sağlamaya yardımcı olmayacağını Eylül 1945'teki Londra Dışişleri Bakanları Konferansı'nda anlamış ve uygun bir fırsat çıkması hâlinde yeni bir doktrin ilan etmeyi daha o zamanlar kafasına koymuştur. (Sander, 2016: 36-37)

İşte bu fırsat İngiltere'nin 24 Şubat 1947'de Yunanistan'dan çekileceğini açıklamasıyla ortaya çıkar. ABD, dünya kapitalist sisteminin hegemonik devleti unvanını İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere'den devralmıştır ve bu devir tesliminin ilk somutlaşacağı yerlerden biri Yunanistan olacaktır. Ancak doktrin Türkiye'ye doğru genişletilecek ve Truman 12 Mart 1947'de ABD Kongresi'nde yaptığı konuşmada, "Bağımsız ve iktisadi açıdan istikrarlı bir devlet olarak Türkiye'nin geleceği dünyanın özgürlük-sever halkları açısından Yunanistan'dan daha az önem taşımamaktadır," diyecektir. (Oran, 2004: 529)

Aslında ABD Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye yönelik bir işgal girişiminde bulunmayacağının farkındadır.[13] Örneğin ABD Dışişleri Bakanı Marshall 28 Şubat'ta, Türkiye'deki ABD

13 Hatta "biliyordu" demek daha doğru olacaktır. Çünkü Stalin "19 Aralık 1945'te İngiliz Dışişleri Bakanı Bevin'e, 1947 başında da ABD'nin Moskova Büyükelçisi Smith'e Türkiye'ye saldırılmayacağına ilişkin garanti vermiştir." (Oran, 2004: 507

Büyükelçisi Edwin Wilson'a bir telgraf çekerek Türkiye'yle ilgili bir değerlendirmede bulunmasını istemiştir. Sonradan Türkiye'de büyükelçi olarak görev yapacak olan George McGhee'nin aktardığına göre Wilson, "Sovyetler'in hemen Türkiye'yi işgal etmek gibi bir niyeti"nin olmadığını ama bu "sinir savaşını görünmez bir geleceğe doğru sürdürecekleri"ni söyleyecektir. "Wilson'un kanısına göre Sovyetler'in niyeti, Türkiye'yi büyük bir orduyu hazır durumda tutmaya zorlayarak ülkenin ekonomisini bozmaktı." (McGhee, 1992: 55) Yine McGhee'nin anlatımına göre ABD "Türkiye'nin barış içinde boyun eğmesi"ni Sovyet işgaline göre daha ihtimal dahilinde görmektedir. McGhee, ABD ordusunun hazırladığı bir rapora dayanarak şunları söylemektedir:

> Kuvvet komutanları, Türkiye'yi Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'da Sovyet saldırganlığına doğal bir engel olarak nitelendirirken, Vietnam Savaşı sırasında çok ünlenen Domino Kuramı'na benzer bir olaylar dizisini öngörmekteydiler. Yani eğer Türkiye, Sovyet baskılarına karşı durabilir, Batı'dan direnişine yardımcı olacak ihtiyaçlarını sağlayabilirse, tüm Ortadoğu ülkelerinin de komünizme karşı direnme kararlılıkları daha güçlenecekti. Yok eğer Türkiye barış içinde boyun eğerse, tüm Ortadoğu ülkeleri de hızla Sovyet boyunduruğuna girerdi. Raporun son cümlesi çok çarpıcıydı: "Rusya, Türkiye'yi barış döneminde emip yutabilirse, bizim Ortadoğu'yu savaşla savunma yeteneğimiz tümüyle yok olur." (McGhee, 1992: 56)

Truman Doktrini'nin ABD'nin küresel egemenlik stratejisi bağlamında Türkiye'ye biçtiği rolü ve ABD'nin bakış açısını Sander şöyle anlatır:

- "ABD'ye ve bütün özgür halklara yönelik bir tehdit olarak" komünizm teorik ve pratik olarak bir bütündür ve tek bir merkezden, yani Sovyetler Birliği'nden yönetilmektedir. Bugün dünya çapındaki esas çatışma komünizmle özgürlük arasındadır ve Türkiye bu çatışmada safını özgürlük olarak seçmiştir.
- "Özgür dünyanın kendisini koruması gerektiği en önemli tehlike, komünist olmayan dünyanın zayıf noktalarına karşı komünist dev-

letlerin girişeceği askerî saldırıdır," ve bu tehdide karşı birleşik bir tepki verilmelidir. ABD Birleşmiş Milletler'in bu birleşik tepkiyi ortaya koyamayacak bir örgüt olduğunu tespit ederek kendi örgütsel ağını kurmaya girişecek, NATO, SEATO, Balkan ve Bağdat paktları bu girişimin somutlaştığı mekanizmalar olacaktır. Türkiye de bu süreçte, söz konusu dört örgütten üçünün üyesi olacak ve "kilit ülke" niteliği taşıyacaktır.

- "Özgür dünya koalisyonu"nun en önemli üyesi ABD'dir ve karar alma ve politika saptama inisiyatifi kendisindedir. Dolayısıyla Türkiye ve benzeri ülkelerden beklenen, ABD'nin alacağı kararlara riayet etmeleridir. (Sander, 2016: 60-61)

5 Haziran 1947 günü, ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, Harvard Üniversitesi'nin açılışında bir konuşma yaparak resmî adı Avrupa İmar ve Kalkınma Planı olan, ancak "Marshall Planı" olarak tarihe geçen ve Truman Doktrini'nin tamamlayıcısı olarak görülmesi gereken geniş kapsamlı bir ekonomik yardım paketini duyurur. Marshall, Avrupa'nın ihtiyaç duyduğu büyük kalkınma planının ancak ABD eliyle gerçekleştirilebileceğini söylemekte ve ABD'nin "diğer memleketlerin kalkınmasına 'manevra eden' herhangi bir hükümete karşı koyacağını" bildirmektedir. Marshall'a göre, "Amerika'nın siyasetinin gayesi sıhhatli bir ekonomi canlandırmak ve böylece hür müesseselerin bulunduğu her yerde, siyasi ve sosyal şartların meydana çıkmasına müsaade etmek"tir. (Tören, 2007: 48-49)

Marshall'ın konuşması Soğuk Savaş'ın başlangıcına ve sürecin terminolojisinin yavaş yavaş inşa edildiği döneme denk gelmektedir. Buna göre ABD ve Batı, "hür dünya"yı, Sovyetler Birliği ve Doğu ise "demir perde ülkeleri"ni oluşturuyordu. "Hür müesseseler"le kastedilen ise esas olarak özel mülkiyet ve teşebbüs hürriyetiydi fakat bu müesseseler sosyalist ülkelerde mevcut değildi. İşte ABD'nin görevi de bu "hür müesseseleri korumak", yani İkinci Dünya Savaşı sonrası güçlenen komünist akımlara ve Sovyetler Birliği'ne karşı Avrupa ülkelerini korumaktı. Marshall Planı ise bu koruma misyonunun iktisadi ayağıydı. Avrupa ülkeleri ABD'yle iktisadi entegrasyonlarını derinleştirip kalkındıkça sosyal patlamalar ve komünizm

tehlikesi ortadan kalkacaktı. Dahası İkinci Dünya Savaşı boyunca devasa ölçüde büyüyen Amerikan sanayi ve endüstrisinin elinde bulunan sermaye ve mallar için yeni, büyük ve "serbest" bir pazar yaratılmış olacaktı.

Amerikan sermayesinin konuya dair yaptığı uyarılar, Marshall Planı'na nasıl baktıklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Önemli sermaye örgütlerinden biri olan Ulusal İmalatçılar Birliği'ne göre, yardım verilen ülkelerin herhangi bir sanayi dalını kamulaştırmasını ve özel teşebbüse zarar verecek girişimlerde bulunmasını engellemek için önleyici tedbirler alınmalıdır. Ludwig Von Mises Enstitüsü kurucularından Henry Hazlitt'e göre ise bu plan çerçevesinde yapılan yardımların sosyal güvenlik alanında, ücret artışlarında ya da antikapitalist propaganda maksadıyla kullanılması kesin bir şekilde yasaklanmalıdır. (Tören, 2007: 57)

Marshall Planı'nın gündeme gelmesiyle birlikte ABD antikomünist propagandayı da yoğunlaştırır. Örneğin Ticaret Bakanı Harriman, "Sovyet saldırısı Hitler'den daha büyük tehlikedir," açıklamasını yapar. Başkan Truman Kongre'ye tüm vatandaşların askerlik eğitimi alması gerekliliğini öngören bir öneri sunar ve askere alınacak vatandaşların sayısının artırılmasını ister. ABD basınında ise temel tartışma konularından birisi savaş çıkması durumunda SSCB'ye ne boyutlarda veya ne büyüklükte bir atom bombası atılacağına ilişkindir. (Tören, 2007: 58) Amerikan devleti Amerikan kamuoyunun Avrupa'ya yapılacak böylesi kapsamlı bir yardıma itiraz etmemesi için ideolojik mekanizmaları devreye sokmuş, Sovyetler Birliği ve komünizm tehdidinin önlenmesi için bu yardımın yapılmasının zorunlu olduğu algısını yerleştirmeye çalışmış, bunda da başarılı olmuştur.

Marshall Planı ve Türkiye

ABD, aslında İkinci Dünya Savaşı esnasında "kiralama-ödünç verme" adı altında Türkiye'ye yardımda bulunmaya başlamış, 1945 yılına kadar ABD'den 95 milyon dolar borç alınmıştır. Türkiye'nin

Almanya'ya savaş ilan ettiği tarih olan 23 Şubat 1945'te ise ABD ile Türkiye arasında askerî yardımın devamını ve o güne kadar kullanılmayan malzemenin savaş bitiminde ABD'ye iadesini öngören bir anlaşma yapılmıştır. Ancak savaş bittiğinde ABD bu yardımı durdurmuştur, dolayısıyla Türkiye yönetici sınıfı yeni bir yardım anlaşmasının yolunu dört gözle beklemektedir. (Yerasimos, 1977: 1350)

Duyurulmasının ardından Marshall Planı Türkiye kamuoyunun da bir numaralı gündem maddesi hâline gelir. Ancak Türkiye bu planda öngörülen yardımların dışında bırakılmış ve ona biçilen rol Avrupa'nın tarımsal ürün ihtiyacını karşılamak olmuştur. Dolayısıyla Türkiye ekonomisinden beklenen, uluslararası işbölümüne bir sanayi ülkesi değil tarım ülkesi olarak dahil olmasıdır.

Yardımların dışında bırakılma kararına hem iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi hem de muhalefetteki Demokrat Parti sert tepki gösterir. İsmet İnönü ABD büyükelçisiyle görüşerek Türkiye'nin de yardım alacak ülkeler listesine dahil edilmesini, aksi takdirde büyük bir ekonomik krizle karşı karşıya kalınacağını söyler. DP ise Türkiye'nin plan dışı bırakılmasının faturasını CHP'li yöneticilere keser ve konuyu bir soru önergesiyle TBMM gündemine taşır. Meclis'te yapılan tartışmalar CHP ile DP arasında ABD'yle yakınlaşma ve kapitalizme entegrasyon arzusu bağlamında herhangi bir fark olmadığını gösterir. Üstelik iki parti de yardım meselesini, "sulh" üzerinden antikomünizme ve Türkiye'nin jeopolitik konumuna, yani Sovyetler Birliği ile komşuluğa bağlamaktadır.

Örneğin Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, soru önergesini yanıtlamak için çıktığı Meclis kürsüsünde şunları söyler:

> Avrupa'nın kalkınması işbirliğinde Türkiye, yardım vazifesi istiyor. Memleketimiz sekiz yıldır ve hâlâ gelirinin yarısını Milli müdafaasına harcamak zorundadır. Herkes için, her çeşit kalkınmanın ilk şartı olan sulhu korumak yükünü, bu ağır yükü taşımak yüzünden ekonomisini özlediği gibi geliştirme imkânı bulamayan Türkiye'nin, yardıma hak iddia etmesi çok görülemez. (Tören, 2007: 157)

Demokrat Parti Milletvekili Emin Erişirgil de yine benzer bir vurguda bulunarak şöyle diyecektir:

> Türk milletini ekonomik bakımdan mukavemetli hâle getirmek sulh için lazımdır. Fakat biz Türkler bunu istemiyoruz. Çünkü bizim karşımızda diyebilirler ki, bu Marshall Planı'na dahil değildir. Bizim istediğimiz şey, Avrupa kalkınmasında geniş bir surette vazife almak arzusudur ve biz kendimizi gerek toprak membalarımız bakımından, gerek insan enerjisi, insan gücü bakımından bunu yapabilecek bir halde addediyorduk ve kendimizi buna davet edilmeye bekliyorduk. (Tören, 2007: 158)

Basında da benzer yönde yazılar yayımlanır. Örneğin *Gece Postası*'nın 25 Ocak 1948 tarihli başyazısında, "Ortadoğu'da güçlü bir Türkiye'nin bulunması, her şeyden evvel Amerikan menfaati iktizasıdır. Kuvvetli bir Türkiye Amerikan menfaatlerini elbette ki koruyabilir," denilerek meselenin basit bir iktisadi yardım olmanın ötesindeki politik mahiyetine ve ABD'nin bölgesel çıkarlarıyla bağlantısına işaret edilmektedir. (Tören, 2007: 160)

Hükümet Marshall Planı'ndan yardım alan ülkeler listesine girmek için diplomatik çabalarını yoğunlaştırır ve Paris Konferansı'ndaki girişimlerinin neticesinde ABD'yi ikna ederek amacına ulaşır. Türkiye 4 Temmuz 1948'de imzalanan Ekonomik İşbirliği Anlaşması'yla kredi alacak ülkelerden biri olur.

CHP'nin *Ulus* gazetesinde Sabah Can imzasıyla yayımlanan 7 Temmuz 1948 tarihli yazıda da esas vurgunun antikomünizm olması şaşırtıcı değildir. Yazar şöyle demektedir:

> Allah'a şükrederek düşünebileceğimiz farklar şunlardır ki evvela istihsal memleketi Türkiye, bu yardımlarla artacak mahsulünün mühim kısmını 15 Avrupa memleketine aktararak onların refahını temin için çalışacak, bu arada kendisine kalan nispi bir miktarla Türkiye'de hayat pahalılığı denen belayı yenecektir... Çünkü biz büyük müttefikimiz İngiltere'den sonra veya onunla bir hizada ancak Amerika'dan, menfaat ummadan dostluk güden bir politika görebildik. Hatta komünist serhaddinde müstahkem

> bir kale olan (komünist sınırında sağlamlaştırılmış bir kale olan) Türkiye'nin muhtaç olduğu yardımları yapmak lüzumunu ancak Amerikan stratejisi fark edebildi. Bunların Türk milleti için kıymeti ölçüsüzdür ve karşılığını icabında kanı pahasına verecektir. (Tören, 2007: 168)

Truman Doktrini'nin ABD Senatosu'nda görüşüldüğü günlerde, Türkiye'deki "antikomünizm tehdidi"ni ABD'ye ispatlamaya yönelik, provokasyon olarak görebileceğimiz bir hadise yaşanır ve İzmir'de antikomünist bir protesto gösterisi düzenlenir. Mehmet Ali Aybar tarafından çıkarılan *Hür* gazetesinin 8 Mart 1947'de İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından kapatılması üzerine, Mehmet Ali Aybar, İzmir'de *Zincirli Hürriyet* adlı haftalık bir gazete çıkarmaya başlar. Gazetenin ilk sayısında yer alan "Niçin Çıkıyoruz" adlı yazıda, dış politikayla ilgili olarak, "ZİNCİRLİ HÜRRİYET İstiklâl savaşları ruhuna, Misakı Millî ruhuna bağlıdır. Türk istiklâlini daima her şeyin üstünde sayarken, gizli veya açık her türlü emperyalizmin amansız düşmanı olarak yaşayacaktır," denilerek antiemperyalist ve bağımsızlıkçı bir çizgi savunulur. Yine aynı sayıda Truman Doktrini'ne ilişkin olarak Aybar tarafından yapılan değerlendirmede, şimdiye kadar ABD ile İngiltere'nin Ortadoğu'nun güvenliği meselesini beraber sağladıkları, ancak İngiltere'nin artık bu görevi yerine getirmeyeceğinin anlaşıldığı, ABD'nin de yeni bir siyaseti benimsediği anlatılır. Sonrasında ise Soğuk Savaş tarif edilerek şöyle denilir:

> Amerika'nın bu yeni siyaseti Roosevelt'in kurmak istediği tek dünya siyasetinin terki ve birbirine rakip iki büyük dünyanın karşı karşıya cephe alması demektir. Bu bakımdan bu siyaset bir sulh siyaseti değil, bir harp siyasetidir. Amerika'da Cumhuriyetçiler ve bir takım muhafazakârlar Amerika ile Sovyetler arasında bir harbin er geç mukadder olduğuna inanmışlardır. Bunlar bugün Amerika'yı her bakımdan kuvvetli, Rusya'yı her bakımdan zayıf gördükleri için bu harbin derhal yapılması fikrindedirler. Bu sebeple dünya bir üçüncü harbin tehdidi altına giriyor demektir.

Aybar devamında, Soğuk Savaş'ta Türkiye'ye biçildiğini fark ettiği ileri karakol rolünü teşhir eder ve bunun yaratacağı tehlikelere dikkat çekerek şöyle der:

> İşte esef edilecek nokta bu üçüncü harpte Türkiye'nin harp hattı üzerinde en ön safta bulunuşu ve taraflardan biri tarafından ön müdafaa kalesi olarak kullanılmak istenmesidir. Yani böyle bir harpte Türkiye'yi bekleyen mukadderat Polonya'nınkine benzemektedir. Böyle bir harpte, harbi kim kazanırsa kazansın, Türkiye kaybetmeye mahkûmdur. Onun için Truman'ın nutkundan çıkan mana herkesten çok bizi düşündürse gerektir. (http://www.tustav.org/sureli-yayinlar-arsivi/zincirli-hurriyet-gazetesi/)

5 Nisan tarihli bu sayıdan iki hafta sonra, 19 Nisan'da, ertesi günkü *Cumhuriyet* gazetesinin "İzmir Gençliği Komünizm Aleyhinde Miting Yaptı" başlığıyla verdiği hadise gerçekleşir. Bir grup genç Cumhuriyet Meydanı'nda toplandıktan sonra *Zincirli Hürriyet*'in basıldığı matbaaya doğru "Kahrolsun komünizm" sloganları atarak, "Savulun Kızıllar, Gençlik Geliyor" adlı bir şiir okuyarak yürüyüşe geçmiş ve matbaayı tahrip etmiş, orada bulunan gazete nüshalarını parçalamıştır. Gazetedeki habere göre baskına katılan gençlerden biri şu açıklamada bulunmuştur:

> Bu gazete geçen sene Aralık ayında İstanbul yüksek tahsil gençliğinin komünizme karşı yaptığı ayaklanma mitingini bir tahakküm hareketi olarak telakki ediyordu. Yurdunu komünizm dünyasının suçlu ağzından korumak için ayaklanan gençliğe karşı bu gazetenin kullandığı hüküm ne kadar utandırıcıdır. İzmir gençliği komünizm haykırmalarına karşı susmayı aklından bile geçiremez. (Küçük, 2003: 429)

İzmir'de yayımlanan *Anadolu* gazetesinde hadise "İzmir'de Milliyetçi Gençlik Tezahürü" manşetiyle verilmiş, manşetin altına da "*Zincirli Hürriyet* ve *Marko Paşa* parçalandı, Kızıl fikirlere dün milli idrakin bir dersi verildi" yazılmıştır. Gazetedeki habere göre yaklaşık bin kişiden oluşan grup, "Kahrolsun komünistler", "Kahrolsun zincirciler" diye bağırmış ve sonrasında "umumi inti-

zamı haleldar edecek hiç bir harekette bulunmadan büyük bir vakar içinde, yahut kendi milli hislerinin ifadelerini ilân ede ede (Zincirli Hürriyet) gazetesinin basıldığı (Doğanlar) matbaasına gelinmiştir. Burada kafileden bir heyet matbaaya girmiş ve orada bulunan matbaa mensuplarından elde mevcut ve basılmış gazeteleri istemiştir. O da teslim etmiştir. Bunun üzerine gazeteler dışarıya çıkarılmış ve demetler hâlinde yakılıp, parçalanıp ayaklar altına alınmağa başlamıştır."

Gazete matbaanın tahrip edildiğinden söz etmeden, sonrasında yaşananları şöyle anlatmaktadır:

> Heyet, matbaa sahibi B. Raif Aydoğan'a da bir tezkere bırakarak, bir daha bu derginin basılmamasını ve gençliğin hissiyatına hürmet etmesini rica etmiştir. Gençlik bundan sonra, yine aynı tezahüratla ve tesadüf edilen müvezzilerdeki bütün (Zincirli Hürriyet), (Markopaşa) gazetelerini toplayıp yırtmaya devam etmiştir. Atatürk Bulvarı bir aralık bu gazetelerin yırtıkları ile geçilmez hâle gelmiştir. Hemen hemen bin kişiyi bulan kafile (Dağ başını duman almış) gençlik marşını söyliye söyliye hükümet meydanına ilerleyerek kemeraltı karakoluna kadar uzanmış ve bu civardaki müvezzilerde bulunan (Zincirli Hürriyet), (Markopaşa) gazetelerini toplayıp yırtmıştır. Gençliğin milliyetçi, hareketli ve coşkun tezahürleri halk tarafından alkışlanmıştır. Gençlik bundan sonra, gruplar hâlinde sessizce dağılmıştır. (http://www.yurtsuz.net/News.aspx?newsid=1811#.W8SH1dSLRpQ)

Zincirli Hürriyet baskınından üç gün sonra ABD Senatosu'nda oylama gerçekleşecek, Türkiye'ye yönelik yardım kabul edilecek ve Türkiye yönetici sınıfı rahat bir nefes alacaktır. Yalçın Küçük, Tan Matbaası, *Zincirli Hürriyet* gazetesi ve DTCF baskınlarını gayet veciz bir şekilde şöyle anlatmaktadır:

> Tan Olayı, Türkiye'de komünist tehlikesi olduğu konusunda İngiliz ve Amerikan yöneticilerini uyarmak için düzenlendi. Zincirli Hürriyet Olayı, Truman Doktrini'ni haklı çıkarmak için planlandı. Solcu Profesörler Olayı, Marshall Planı'ndan önemli bir pay almak için sahneye kondu. ... Ancak hepsi bu kadar değil. Bu üç

> büyük olayı, bu üç büyük sağ terörü, sadece dış politika olayı olarak görmek, doğrunun içini boşaltmak olur. Doğru, Soğuk Savaşın Türkiye'nin bir iç sorunu olduğudur. Soğuk Savaş Türkiye'nin iç dinamiği ile ilgilidir. (Küçük, 2003: 436-437)

İç ve dış dinamiğin iç içe geçişiyle ilgili olarak verilebilecek en iyi örneklerden biri, ABD ile Türkiye arasındaki yardım anlaşmasının imzalanacağı gün, Cumhurbaşkanı İnönü'nün CHP'ye ve DP'ye aynı uzaklıkta olduğu yönünde bir açıklama yapmış olmasıdır. 12 Temmuz Beyannamesi olarak adlandırılan ve Türkiye'de çok partili hayata geçiş sürecinin en önemli adımlarından biri olan bu açıklamada Türkiye yönetici sınıfının ve sermayedarların ABD'yle ilişkilere verdiği önem son derece büyük bir rol oynamıştır. Feroz Ahmad bu rolü şöyle anlatmaktadır:

> Politikacılardan önce davranan her iki partideki işadamları bir uzlaşma çabası içindeydiler. Ankara Ticaret Odası Başkan Yardımcısı ve DP Ankara Teşkilatı Başkanı Üzeyir Avunduk ile Türkiye'nin en önde gelen sanayicisi ve Ankara Ticaret Odası Başkanı Vehbi Koç aracı olarak harekete geçtiler. Kuşkusuz her ikisi de, Türk hükümeti siyasi istikrarı garanti etmedikçe Amerikan iş dünyasının Türkiye'ye güven duymayacağı ve dolayısıyla yatırım yapmayacağı gerçeğiyle ilgileniyordu. (Ahmad, 2015: 42)

Yardım anlaşmasının imzalanması, bir yandan antikomünizmi, öte yandan bağımlılık ilişkilerini derinleştirecek, Türkiye uluslararası siyaset arenasında kendisini şiddetli bir antikomünizm aracılığıyla var ederken, uluslararası işbölümüne de bir sanayi ülkesi olarak değil, ABD'nin istediği gibi bir tarım ülkesi olarak dahil olacaktı.

Thornburg raporu, Barker raporu ve bağımlılığın süreklileşmesi

ABD'nin Türkiye'ye girişi, sadece yapılan askerî anlaşmalarla ve bu anlaşmalardan kaynaklı yardımlarla ya da üs inşalarıyla olmamış, ABD Türkiye'yi İkinci Dünya Savaşı sonrası öngördüğü uluslararası iktisadi düzene ve o düzenden kaynaklı uluslararası işbö-

lümüne de dahil etmiştir. Bu, Türkiye'nin devletçilik esası üzerine kurulmuş ve planlı bir ekonomiye dayalı sanayileşme modelinden vazgeçerek, hammadde ihracatçısı bir tarım ülkesi olması ve iktisat politikalarını ona göre belirlemesi anlamına gelmektedir. Tek parti iktidarının son yıllarında söz konusu işbölümüne uygun adımlar çekingen bir şekilde atılmaya başlanacak, Demokrat Parti döneminde ise bu politikalar ivme kazanacaktır.

Yerasimos, askerî yardımlarla uluslararası işbölümünde Türkiye'ye biçilen rol arasındaki bağlantıyı şöyle anlatmaktadır:

> Çizilen program bellidir: muhtemel yeni bir silahlı çatışma durumunda, savaş yorgunluğunu henüz üzerinden atamamış Amerikan ordularının yerine, ateş hattında en ön sırada yer almaya itilen Türk ordusunun donatılması yükümlülüğünü, İkinci Dünya Savaşı'ndan elinde kalan malzemeyi bu işte kullanmak suretiyle, ABD üzerine alacaktır. Buna karşılık olarak Türkiye de, Avrupa'ya savaşta yıkıma uğrayan sanayiini daha kolay bir şekilde yeni baştan kurmak imkânını verecek olan hammaddeleri sağlamak amacıyla, çabalarını tarım ve madencilik sektörleri üzerinde yoğunlaştırmayı taahhüt etmektedir. (Yerasimos, 1977: 1351)

Dolayısıyla şunu söylemek mümkündür: Türkiye'nin iç ve dış siyasetinin merkezine antikomünizmin yerleşmesiyle emperyalizme bağımlılığın derinleşmesi ve ABD kontrolüne girişi arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. "Hür dünya"ya kayıtsız şartsız biat, beraberinde sadece askerî değil, siyasi ve iktisadi bağımlılığı da getirmiştir.

Taner Timur, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş* adlı kitabında, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında ABD'li bürokratlar tarafından kaleme alınan bir metinden şu pasajı paylaşır:

> Deneyim, sonunda bize bütün ülkelerin serbest bir uluslararası ticaret ekonomisinde tam bir üye gibi eşit hak ve görevlerle yer alamayacağını gösterdi. Dünya politik ve ekonomik düzeninin kurulmasında her bölgenin oynadığı rol aynı değildir ve özgür dünyada ülkeler arasında mümkün ve temenni edilir ilişkiler geniş ölçüde

> bu ülkelerin gerek geçmişlerinin gerekse şimdiki ekonomik ve siyasal kurumlarının benzerliği ve geleceğe ait özlemlerinin ayniliğine dayanır. (Timur, 2003: 94)

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye siyasetinin merkezine antikomünizmin yerleşmesiyle emperyalist bağımlılık ilişkilerinin derinleşmesi ve Türkiye'nin uluslararası işbölümü içerisindeki yerinin değişimi arasındaki bağlantının doğrudan gözlemlenebileceği iki rapor mevcuttur. Bunlardan ilki, "Thornburg raporu", diğeri ise "Barker raporu"dur.

M.W. Thornburg'un *Türkiye: Bir İktisadi Değerlendirme* adlı çalışması 1949 yılında yayımlanmış olsa da raporun yazımına 1947'de, yani Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında başlanmıştır. Türkiye'nin iktisadi durumunu değerlendiren raporun önsözünde yer alan, "Coğrafi olarak Türkiye, komünist yayılmalara karşı anahtar bir mevkide yer almaktadır" cümlesi meselenin basit bir iktisadi durum analizi olmadığını açıkça göstermektedir. Raporu hazırlayan düşünce kuruluşu da zaten niyetini gizlememekte ve hazırlattıkları raporla ilgili olarak şöyle demektedir: "Gerek Amerikan hükümetinin gerekse Amerikan özel girişiminin daha etkili bir dış iktisat siyaseti yürütebilmeleri için gerekli entelektüel hammaddeyi sağlayacaktır." (Timur, 2003: 95)

Rapor, günümüz okuruna fazlasıyla "tanıdık" gelecek birtakım değerlendirmelerde bulunur. Türkiye'nin geri kalmışlığının nedeni esas olarak ülkenin kapıkulu zihniyetli bürokratlar tarafından yönetilmesidir. Bu bürokratların izlediği politikalar özellikle köylülerin düzene yabancılaşmasıyla sonuçlanmıştır. Devletçilik politikaları özel sektörün gelişimini engellemiş ve rasyonel düşüncenin önüne geçmiştir. Sanayileşme alanında kazanılan başarılar ise takdir edilmekle birlikte yine özel sektörü dışarıda bıraktığı ve devlet merkezli bir perspektifle hayata geçirildiği için eleştirilir. (Tören, 2007: 179-180; Timur, 2003: 94-95)

Barker raporu da benzer bir şekilde ABD'nin Türkiye'ye uluslararası işbölümünde biçtiği role uygun şekilde hazırlanmıştır. Rapora

göre Türkiye tarım alanında uzmanlaşmalı, ileri teknoloji gerektiren sektörlerden vazgeçmeli, ağır sanayileşme gibi bir perspektife sahip olmamalı, demiryolları yapımından vazgeçerek karayollarına odaklanmalı, devletçilikten vazgeçmeli ve kamusal varlıkları özel sektöre devretmelidir.

Her iki raporun da vurguladığı uluslararası işbölümüne hammadde üreticisi bir ziraat ülkesi olarak dahil olma ve sanayileşmeden vazgeçme, 1946'dan itibaren Türkiye ekonomisinin ana belirleyeni olacak, 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle birlikte derinleşecektir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'a ABD'yle askerî yakınlaşma

Türkiye'nin ABD ile askerî yakınlaşmasının kökenleri, "tarafsız" kaldığı İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar götürülebilir. Öyleki, NATO'ya üyelik sonrası kurulan ABD üslerinin teorik ve pratik temelleri ilk kez bu yıllarda atılmıştır denilebilir. Çünkü tam da bu yıllarda ABD Türkiye'yi Ortadoğu, Afrika ve Avrupa güzergâhındaki askerî operasyonları ve istihbarat çalışmaları açısından önemli bir coğrafya olarak görmeye başlayacak ve Türkiye'den havaalanlarını kullanma talebinde bulunacaktır.

ABD'nin ilk talebi 1943 yılında gelir. ABD, Ortadoğu Kara Kuvvetleri'nin merkezî karargâhı Mısır'da bulunduğu için, Mısır'la Türkiye arasında karşılıklı seferler düzenlemek, bu olmuyorsa sivil nakliye uçakları için iniş izni elde etmek istemektedir. Ancak Türkiye, bu talebi kabul etmenin doğrudan savaşa girmek ve Almanya'nın Türkiye'ye saldırması anlamına geleceğinin farkındadır ve yanıtı olumsuz olur. Aynı yılın Kasım ayında ABD'li yetkililerle bir görüşme daha yapılır ve ABD tarafı, kurmayı planladıkları radar tesisleri ve havaalanları nedeniyle Almanya'nın Türkiye'ye saldırmayacağını söyleyerek talebini yineler. Ancak Alman Büyükelçisi Von Papen böyle bir girişimin Almanya açısından savaş

sebebi sayılacağını Türkiye'ye daha önce bildirdiğinden Türkiye bu talebi bir kez daha reddeder. (Bölme, 2012: 150)

Bunun üzerine ABD Türkiye'deki operasyonlarını "gizli" bir şekilde yürütmeye karar verir. Sonradan CIA adını alacak olan Amerikan Stratejik Hizmet Ofisi (OSS) 1943 yılında İstanbul'da bir istasyon kurar ve Balkanlar ile Mısır'daki ABD güçleri arasındaki iletişim ve istihbarat paylaşımı bu kanal aracılığıyla yapılmaya başlanır. 1943'ün sonlarında ise OSS ve Amerika Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Adana'da bir haberleşme istasyonu kurulması gerektiğine karar verir:

> ATC uçakları zaten Adana'ya ara sıra uçuyorlardı. Adana, Mihver uçaklarının menzili dışında bulunması ve Mısır'a yakın bir mesafede olması nedeniyle mükemmel bir mevkideydi. Adana'dan, ATC kolaylıkla uçuşlarını Ankara'ya, İstanbul'a ve muhtemelen Rusya'ya kadar genişletebilirdi. Burada kurulacak bir OSS istasyonu gerekli olan hava durumu ve istihbarat bilgisini ATC'ye sağlayabilecek ve aynı zamanda Kahire'nin yedeği olarak hizmet verecekti. (Bölme, 2012: 153)

1943'ün sonlarında ABD elçisinin Adana'daki yazlık evi, gizli bir OSS istasyonu hâline getirildi ve istasyon Ocak 1944 itibarıyla gizlice faaliyete geçirildi. İstasyonda çalışacak personelin Adana'ya gitmesi için Mart ayında emir çıkarıldı ve üç istihbarat görevlisi burada konuşlandırıldı. İstasyon, Kahire'deki Amerikan güçlerine, hava bombardımanlarını kolaylaştırmak için hava durumu raporu gönderiyordu, günde bir kere de İstanbul'daki OSS istasyonu ile görüşüyordu. Gizli yürütülen bu faaliyet, 1944'te Almanya'nın yenileceğinin anlaşılmasıyla alenileşti. ABD büyükelçisi 25 Ağustos'ta ABD Savaş Bakanlığı'na gönderdiği notta, "Başbakan, Ortadoğu-Sovyetler Birliği hattında ATC uçaklarının Türk toprakları üzerinden geçmesi konusunda Hükümetin mutabakatını sağlayabileceği kanaatinde," diyordu. Gelişmelerin olumlu seyri üzerine ABD 3 Ekim'de Ankara'da bir haberleşme tesisi kurmak için Türkiye'ye resmî başvuruda bulundu ve tesis Aralık ayında faaliyete geçti. 23

Şubat 1945'te Türkiye'nin Almanya'ya resmen savaş ilan etmesiyle birlikte gizli faaliyet yürütülmesine gerek kalmadı ve Nisan 1945'te Adana'da da yasal bir telsiz istasyonu kuruldu. Tüm bunlardan sonra Adana'daki gizli üs 18 Haziran 1945'te kapatıldı.

İleri karakol Türkiye

ABD'li bir senatör, 23 Mart 1951'de Senato'da yaptığı bir konuşmada şöyle der:

> Doğu Akdeniz sadece bu bölgenin değil, bütün dünyanın başlıca stratejik noktasıdır. Binaenaleyh Birleşik Amerika kendi kara, hava ve deniz kuvvetlerini tam bu noktada tertiplemelidir... Türkiye'de her tepenin yamacından uçaksavar topları fışkırmalıdır. Türkiye'de yeni havaalanları inşa edilmeli ve bunları herhangi bir ihtimale karşı müdafaa etmek üzere emirlerine kara kuvvetleri tahsis edilmelidir. Havada mutlak bir hâkimiyet sağlamak için pek büyük sayıda tepkili av uçakları oralarda bulundurulmalıdır. Bundan başka (bir Rus saldırısında) Rusya'daki her şehre yangın bombaları, yüksek infilaklı bombalar ve atom bombalarını derhal yağdırmaya hazır muazzam bombardıman uçak filoları da emre amade bulunmalıdır. (Sander, 2016: 91)

Senatörün bu konuşması ilk bakışta bir siyasetçinin biraz hezeyan, biraz da demagoji yüklü bir konuşması olarak görülebilir. Ancak, bu konuşma dönemin ABD dış politikasının Türkiye'ye bakışını son derece iyi özetlemektedir. Soğuk Savaş derinleşip ABD Sovyetler'e yönelik husumetini artırdıkça, ABD'nin Türkiye topraklarına yönelik ilgisi de aynı ölçüde derinleşip artmaktadır.

Sander, ABD'nin Türkiye'ye yönelik ilgisindeki artışla ABD savaş stratejisi arasındaki bağlantıyı, ABD'nin ve NATO'nun iki farklı savaşla karşılaşacağına yönelik ABD savaş stratejisinden hareketle açıklar. Herhangi bir savaş durumunda ABD ve NATO şu iki farklı harekâtı aynı anda icra etmek durumunda kalacaktır:

- Avrupa'nın işgalini engellemek için General Eisenhower tarafından girişilecek harekât

- ABD Stratejik Hava Komutanı General Lemay'ın komutası altındaki stratejik uçakların atom bombaları ile Sovyet silah üretim merkezlerini tahrip etme harekâtı (Sander, 2016: 90)

ABD Hava Kuvvetleri'nin sahip olduğu savaş uçakları orta menzilli uçaklar olup Avrupa'dan Sovyet topraklarına kadar uçacak durumda değildir, dolayısıyla bu uçakların Sovyetler'e daha yakın ülkelere konuşlandırılması gerekmektedir. Fakat mesele sadece bu üsler aracılığıyla Sovyetler'e karşı hava üstünlüğünü ele geçirmek değildir. Türkiye'de kurulacak üsler ABD'ye hava üstünlüğü sağlayacak ama esas olarak Türk ordusu "Sovyet saldırısını emen bir sünger görevini yapacak, ilk darbeyi üzerine çekerek Amerikan kurmayına zaman kazandıracak"tır. (Sander, 2016: 132) Dolayısıyla, ortada son derece ironik bir durum vardır: Türkiye yönetici sınıfı, ABD'yle yakınlaşmayı ve NATO üyeliğini "Türkiye'nin güvenliğini sağlama" iddiası üzerinden meşrulaştırmak isteseler de, aslında Türkiye'ye ABD ve NATO savaş stratejisi içerisinde biçilen rol, Sovyetler'in öncelikli hedefi hâline gelerek ABD'ye ve müttefiklerine zaman kazandırmaktır. Yani Türkiye "ileri karakol" misyonuyla daha güvenli bir ülke hâline gelmemiş, olası bir savaşın ilk cephesi olma riskini üstlenmiştir.

ABD Kongresi'nde yapılan tartışmalarda kullanılan argümanlar, ABD'nin dünya egemenliği ve Sovyetler Birliği'ne karşı mücadele stratejisi içerisinde Türkiye'ye nasıl bir rol biçtiğini ve neden Türkiye'nin NATO'ya alınması gerektiğini çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sander, ABD savunma bürokratlarının, askerî uzmanların ve istihbarat görevlilerinin Türkiye'ye bakışının kongredeki yansımalarını altı madde hâlinde şöyle açıklar:

- Türk halkı komünist tehdit ve sızmasına karşı mücadelede kararlıdır.
- Gerek Birleşmiş Milletler'de gerek uluslararası konferanslarda Türk delegeleri her konuda ABD ile işbirliği yapmakta ve onun politikasını desteklemektedir.

- Amerikan vergi yükümlüsünün ödediği dolarlar en çok karşılığı Türkiye'den almakta, Türkiye'ye verilen her sent Amerikan savunmasına katkıda bulunmaktadır. İç güvenliğini sağlamak ve komünist saldırısına karşı durmak için Türk Silahlı Kuvvetleri'ni güçlendirmek yolunda yapılan askerî yardım, karşılığını fazlasıyla veren çok sağlam bir yatırımdır.
- Türkiye'nin Sovyet sınırındaki coğrafi konumu, bu devleti NATO üyesi ülkelerden stratejik bakımdan çok daha önemli bir duruma sokmuş bulunmaktadır. Bu bölgede dost olmayan bir devletin egemenliği, doğu ile batı arasında önemli ulaşım hatlarını kesecek, güneydeki hayati petrol kaynaklarının ve stratejik önemi bulunan Türk Boğazları'nın elden çıkmasına yol açacak, Afrika'nın kapısı olan Doğu Akdeniz'in kontrolünü olanaksız kılacaktır.
- Kore'de savaşma gücünü açıkça ortaya koymuş bulunan Türk ordusunu NATO savunması ile daha sıkı bir işbirliğine sokmak, ABD için çok önemlidir. Bu nedenle Türkiye'nin ya Akdeniz Savunma Paktı'na, ya Batı Avrupa Paktı'na ya da Kuzey Atlantik Paktı'na, kısaca her ne biçimde olursa olsun, bir Batı savunma düzlemine alınması gereklidir.
- Türkiye ve Yunanistan'ın böyle bir savunma düzeni içine alınması ile Yugoslavya-Yunanistan-Türkiye savunma hattı, NATO'nun güneydoğu kanadını güçlendirecektir. (Sander, 2016: 94-95)

Türkiye, diğer bölümde göreceğimiz üzere Kore Savaşı'ndan sonra NATO üyeliğine kabul edilecektir. 1940'lar Türkiye siyasetinin merkezine antikomünizmin yerleşmesinin ve emperyalizmle entegrasyonun başlangıcına, 1950'ler ise bu yerleşme ve entegrasyonun derinleştiği, antikomünizmin iç ve dış politikanın temel belirleyeni hâline geldiği bir döneme işaret etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

1950'LER: EMPERYALİZME ENTEGRASYONUN VE ANTİKOMÜNİZMİN DERİNLEŞMESİ

1950'li yıllar Türkiye siyasetine Demokrat Parti'nin (DP) ve Adnan Menderes'in damgasını vurduğu yıllardır. Demokrat Parti 14 Mayıs 1950'de "Yeter söz milletindir," diyerek iktidara gelmiş, "ordu millet el ele" sloganıyla yapılan 27 Mayıs 1960 darbesine kadar, yani on yıl boyunca Türkiye'yi tek başına yönetmiştir. Türkiye'de demokrasi getirme iddiasıyla işbaşına gelen Demokrat Parti bir süre sonra otoriter bir yönelim içerisine girmiş, muhalefeti, basını, üniversiteyi susturmaya çalışmıştır. Bu yıllar, iktisadi ve siyasi olarak ABD yörüngesine kesin olarak girildiği ve emperyalizme bağımlılığın derinleştiği yıllardır. Bu yıllarda Türkiye ABD'nin öngördüğü uluslararası işbölümü doğrultusunda planlı ve devletçi bir sanayileşme/kalkınma modelinden vazgeçip hammadde üreticisi bir tarım ülkesi pozisyonuna uygun ekonomi politikaları izlemiştir. ABD'nin traktör yardımlarıyla birlikte tarımda makineleşme başlamış, bu durum tarımsal üretimin pazar için yapılmasını teşvik etmiş, toprak ağaları giderek zenginleşirken köylüler de para ekonomisiyle tanışmışlardır. DP bu dönemde ulaşım politikalarında yine ABD'nin isteklerine uygun bir şekilde demiryolları politikasından vazgeçip karayolları yapımına girişmiştir. Bu da iç ticarete büyük bir ivme kazandırarak ulusal pazar oluşumunu hızlandırmıştır. Öte yandan Türkiye ekonomisinin dış yardımlara kronik olarak bağımlı hâle geldiği yıllar da bu yıllardır. 50'lerin ikinci yarısından itiba-

ren Türkiye ekonomisi giderek daha fazla dış açık veren ve döviz bağımlısı bir görünüme kavuşacaktır. Aynı dönemin sonlarına doğru köyden kentlere göç hızlanacak, şehirlerde varoşlar ortaya çıkacak ve kayıtdışı sektörlerdeki istihdamda artış gözlemlenecektir, bu ise şehirlerin ve siyasetin sosyolojisi üzerinde sonraki yıllarda da hissedilecek etkiler yaratacaktır.

Kore Savaşı'na asker gönderilmesi neticesinde Türkiye'nin NATO üyeliğine başvurusu bu dönemin hemen başında kabul edilmiş, o tarihten sonra da bütün bir dış politika antikomünizm ekseninde şekillenmiştir. Türkiye bu dönemde Soğuk Savaş'ın ateşli taraflarından biri olmuş, ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarlarının bir bekçisine dönüşerek gerek dış politikasını gerek komşularıyla olan ilişkilerini bu çerçevede devam ettirmiştir. Kore Savaşı, Suriye'ye yönelik saldırgan tavır, Sovyetler'in uzattığı dostluk elini geri çevirme, Irak darbesine verilen tepki, Kıbrıs meselesinde takınılan tutum ve ABD ve Batı'yla kurulan ilişkiler, Türkiye'nin dış politikasına ve uluslararası ilişkilerine antikomünizmin ve Sovyet düşmanlığının damgasını vurduğunu gösteren örneklerdir.

Alparslan Türkeş'in hayatının en sessiz yıllarının bu dönem olduğu söylenebilir. Çünkü Türkeş orduya döndükten sonra 1948'de ABD'ye gitmiş, döndükten sonra da doğrudan bir siyasal faaliyetin içerisinde olmamış, askerliğine yurtiçi ve yurtdışı görevlerle devam etmiştir. Irkçılık-Turancılık davasından arkadaşlarıyla görüştüğüne, Türkçü faşizmin yayınlarını ve siyaseti yakından izlediğine dair elimizde bilgiler vardır, ancak aktif siyasetten uzak durmuştur. Dönemin sonunda ise 27 Mayıs'la birlikte "ihtilalin kudretli albayı" olarak siyaset sahnesine çıkacak ve ölene kadar da orada kalacaktır.

Çalışmanın bu bölümü, Türkeş'in aktif siyasetin içerisinde yer almadığı ama antikomünizmin siyasetin merkezine yerleştiği 1950'li yılları antikomünizm ekseninde incelemektedir. Bu aynı zamanda 1960'lardan itibaren sol yükselmeye başladığında ona verilen reaksiyonun tarihsel arka planını görmemize de yardımcı olacaktır.

Antikomünizm ve bağımlılık: DP iktidarı

14 Mayıs 1950'de iktidara gelen DP'nin hükümet programı 14 Haziran'da Meclis'te okunur. (Gerger, 2012a: 72) Bu program, on yıllık DP iktidarının bir fragmanı olduğu gibi, DP'nin 1946-1950 arası devletçe girilen yönelimin takipçisi olduğunu göstermesi bakımından da önemlidir. Bu nedenle DP iktidarının "karşı-devrimin iktidara gelişi" değil, Türkiye yönetici sınıfının 1946 sonrası tercihlerinin bir süreklilik ilişkisi içerisinde iktidara gelişi olarak değerlendirilmesi çok daha doğru olacaktır.

Programda, "Büyük dostumuz Birleşik Amerika'nın askerî sahadaki maddi ve teknik yardımlarından daha geniş mikyasta ve daha süratle istifadeler teminini tahakkuk ettirmeye çalışacağız," denilerek Soğuk Savaş'ın ve antikomünizmin daha da derinleştirileceği, ABD'yle çok daha yakın askerî ilişkiler kurulacağı mesajı açık bir şekilde verilir. "Hususi teşebbüsün kendini hukuki ve fiili emniyet altında hissetmesini sağlayacak bütün tedbirleri almak ve onun süratle gelişmesine yardım etmek" maddesiyle, serpilmekte olan Türkiye burjuvazisine teminat verilirken, aynı zamanda ekonomide önceliğin özel sektörde olacağı güçlü şekilde vurgulanır. "Yabancı teşebbüs, sermaye ve tekniğinden geniş ölçüde faydalanabilmenin şartlarını tahakkuk ettirmek ve icaplarını yerine getirmek" maddesi yabancı sermayeye verilen önemi ortaya koyar. "İstihsal hayatını devletin zararlı müdahalelerinden ve her çeşit bürokratik engellerden kurtarmak" ve "iktisadi ve mali görüşlerimizin esası, bir taraftan devlet müdahalelerini asgariye indirmek, diğer taraftan iktisadi sahada devlet sektörünü mümkün olduğu kadar daraltmak ve buna mukabil emniyet vermek suretiyle hususi teşebbüs sahasını mümkün olduğu kadar genişletmek diye ifade olunabilir" maddeleriyle devletçilikten kesin olarak vazgeçildiği ve dahası özelleştirme politikalarının hayata geçirileceği belirtilir. "Nüfusumuzun yüzde sekseni ziraatla meşgul bulunmakta, Türkiye'de ziraat milli ekonominin temelini, zirai mahsullerimiz ise sanayimizin ve dış ticaretimizin ana kaynağını teşkil etmektedir. Ziraatı ön plana alan

böyle bir görüşle hareket ederek zirai kredi davasını, ziraat alet ve vasıtaları meselelerini, hastalık ve haşerelerle mücadele, iyi tohum ve tohumları ıslah meselelerini, ziraat tekniğini ilerletme çarelerini ehemmiyetle gözden geçireceğiz" maddeleriyle ise Thornburg raporu ile ABD tarafından Türkiye'ye uluslararası işbölümü içerisinde biçilen, sanayiye değil tarımsal üretime dayalı ekonomi modeline sadık kalınacağı ortaya konulur.

Menderes hükümeti on yıl boyunca bu programa sadık kalacak, Türkiye'nin siyasetini, ekonomisini ve dış politikasını, merkezinde antikomünizmin olduğu bir zihniyet ve emperyalizmle giderek derinleşen bağımlılık ilişkileri belirleyecektir.

Zamanın ruhu: Celal Bayar'ın ABD gezisi

1950'lerin ilk yarısında, Türkiye'deki en popüler şarkılardan birinin adı "Dostluk Şarkısı"ydı. Celal İnce tarafından Amerika'nın Sesi radyosu için plağa okunan bu şarkıda şöyle deniliyordu:

> Amerika, Amerika, Türkler dünya durdukça,
> Beraberdir seninle, Hürriyet savaşında.
> Bu bir dostluk şarkısıdır, Kardeşliğin yankısıdır,
> Kore'de olduk kan kardeşi, Sönmez bu dostluğun ateşi.
> Azmimizdir hür yaşamak, Dünyada sulhu sağlamak.

ABD-Türkiye ilişkilerinin 1950'lerdeki seyrini göstermesi bakımından örnek hadiselerden biri, Celal Bayar'ın ABD seyahatidir. Cumhurbaşkanı Bayar, Aralık 1953'te ABD Başkanı Eisenhower tarafından ABD'ye davet edilir ve 14 Ocak 1954'te Adnan Menderes ve geniş bir kalabalık tarafından Ankara'dan uğurlanır. Bayar'ı ABD'ye uçacağı İstanbul'da da benzer bir kalabalık karşılar. Haydarpaşa İstasyonu'nda bir karşılama töreni yapıldıktan sonra, Kadıköy Meydanı'nda ve Galata'da da törenler yapılır. 18 Ocak'ta ise büyük bir konvoyla Beşiktaş'tan Yeşilköy Havalimanı'na hareket edilir. Yol boyunca vatandaşlar Bayar'a sevgi gösterilerinde bulunurlar. Bayar Yeşilköy'den İngiliz Kraliçesi'ne ait uçakla İngiltere'ye

gider ve 20 Ocak günü de Bristol Limanı'ndan New York'a hareket eder. (Erdem, 2015: 138-139)

Bayar gidişi öncesi yaptığı açıklamada ziyaretinin amacını şöyle açıklar:

> Büyük dost Amerikan milletinin muhabbet ve hayranlığını ve aynı zamanda bu dost ve büyük memleketin bize yapmakta olduğu kıymetli yardımlardan dolayı derin teşekkürlerimizi bizzat ifade etmek vazifesini üzerine almış olmaktan büyük bir memnunluk duymaktayım. Seyahatin bana bahşedeceği fırsatlardan faydalanmak ve geniş malumat vermek suretiyle esasen bizi yakından tanımalarını sağlamak imkânı bulacağımı, kuvvetle ümit etmekteyim. (Özdemir ve Karakuzu, 2015: 66)

Bayar New York'tan Washington'a geçer ve burada Başkan Yardımcısı Richard Nixon tarafından karşılanır. Bayar'a Washington'da görkemli bir karşılama töreni hazırlanmıştır. Asker ve polis araçlarının eşlik ettiği kortej yol boyunca toplanan ABD'li vatandaşlar tarafından konfeti yağmuruna tutulur. Ertesi gün Bayar'a Başkan Eisenhower tarafından Beyaz Saray'da Liyakat Nişanı verilir ve Eisenhower yaptığı konuşmada şöyle der:

> Bayar'ın yüksek başkanlığı altında Türkiye, hür milletler tarafından dünyanın her yerinde müdafaa edilen idealleri faal bir şekilde desteklemiş ve bu suretle dünyanın her tarafında hürriyet ve barış ümitlerinin kuvvetlenmesine fiilen yardım etmiştir. (Erdem, 2015: 144)

Eisenhower "NATO üyeliği" ile ödüllendirilen Kore Savaşı'nı ve Türk askerlerinin savaştaki fedakârlıklarını kastetmektedir. Bayar ise ertesi gün ABD Senatosu'nda yaptığı konuşmada, "iki ülkenin amaç ve kader birliği içinde olduğunu" vurgulayarak, "Türkiye'nin, ortak cephenin en ileri noktasında iktisadi ve askerî açıdan gelişmekte olan bir ülke olarak yer aldığını; hür milletlerin varlıklarını devam ettirmeleri açısından bu ortak cephenin son derece önemli olduğunu" söylemiş ve "ülkesinin, sonuna kadar ortak cephe olgusunun ve onun gerektirdiği ideallerin taşıyıcısı olacağı sözünü" vermiştir. (Erdem, 2015: 139)

Burada "ortak cephe" ile kastedilen NATO ve onun da ötesinde ABD/Batı blokudur; Bayar ise Türkiye'nin bu cepheye sadakatini özellikle vurgulamaktadır. Asıl dikkat çekici olan ise Türkiye'den "ortak cephenin en ileri noktasında" diye söz etmesidir. Burada Türkiye yönetici sınıfının antikomünizmi dış politikanın merkezine nasıl yerleştirmek istediği ve bunun için de jeopolitiği nasıl kullandığı açıkça görülmektedir. "Ortak cephenin en ileri noktası" tabiri daha sonra Türkiye sol yazınına olumsuz bir anlam taşıyarak yerleşecek ve "emperyalizmin ileri karakolu" şeklinde kullanılacaktır.

Bayar ABD gezisi esnasında komünizmin "Türk'ün tabiatına aykırı" olduğunu belirtmiş, bir gazetecinin "Komünizmle ilgili ne önlemler alıyorsunuz?" sorusuna, "Komünizmle mücadele hükümet ve emniyet güçlerinin sorumluluğundadır," yanıtını vermiş, "Amerikan silahlarıyla donatılmış ordu, gerektiği anda görevini yapmaya hazır," şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Yani seyahatin bütünü Soğuk Savaş'ın ruhuna ve ABD ile Türkiye'nin "SSCB ve komünizm tehdidi"ne karşı kurdukları ittifaka uygun bir mahiyet arz etmiştir.

Bayar basın kulübündeki konuşmasında ise antikomünizmin Türk halkının fıtratında olduğunu şu cümlelerle anlatacaktır:

> Komünizmin doktrinleri Türk milletinin tabiat ve düşüncelerine yabancıdır. Türkler birçok ırk ve dinlerin kaynaştığı mevkide ve büyük etnik kitlelerin kavşak noktasında asırlar boyunca yaşadıkları için siyasi olgunlukları çok gelişmiştir. Bu itibarla komünizmin haktan görünüşü arkasında dünyaya hor bakmak ve milletleri esir etmek gibi meşum bir arzunun mevcudiyetini teşhis etmek bu millet için güç olmamıştır. (Özdemir ve Karakuzu, 2015: 67)

Toplamda 50 gün süren gezinin sonunda Bayar 27 Şubat 1954'te bir gemiyle New York'tan İtalya'ya hareket etmiş, 7 Mart'ta ise İtalya'dan İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. Bayar'ı İstanbul'a *Gemlik* ve *Gelibolu* isimli muhripler getirmiş, savaş gemileri İstanbul'da muhripleri selamlamış, tüm okullar ve devlet daireleri tatil edilmiş, Başbakan Menderes ve tüm Bakanlar Kurulu'nun hazır bulunduğu

karşılama törenlerine büyük kalabalıklar katılmış, DP iktidarı bir yandan ABD seyahatini iç politikaya tahvil etmeye çalışırken, bir yandan da bir bütün olarak Türkiye yönetici sınıfı ABD'yle sağlanan antikomünizm eksenli yakınlaşmayı büyük bir zafer havasında kutlamıştır.

Kore Savaşı

DP'nin 14 Mayıs 1950'de iktidar olmasıyla birlikte Türkiye yönetici sınıfının Soğuk Savaş'taki pozisyonunu derinleştirme ve emperyalizme entegrasyon hamleleri de art arda gelmeye başlamıştı ve burada DP yalnız değildi. CHP de NATO'ya girişi bir "milli mesele" olarak görüyor, DP'nin çabalarını sonuna kadar destekliyordu. Bunun için Kore'ye asker gönderilmiş, Türk tugayı bünyesinde görev yapan askerler, ABD askerlerinin Çin orduları karşısında olabildiğince az zayiat vererek çekilmesini sağlayarak "büyük bir kahramanlık örneği" sergilemiş ve yüzlerce askerin yaşamını yitirmesinin mükâfatı olarak NATO 16 Şubat 1952'de Türkiye'yi üyeliğe kabul etmişti. Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi sürecinde DP, CHP ve basın tam bir mutabakat içerisindeydi. CHP sadece kararın TBMM'ye getirilmeden alınmasına itiraz etmişti, oysa Menderes, Nadir Nadi'nin de anlattığı üzere, Kore'yi sadece bir dış politika malzemesi olarak görmüyor, içeride de kullanmak istiyordu:

> Ortadoğu'da statükonun korunması açısından Batı'ya yaklaşık bir Türkiye'ye dostlarımız çok önem veriyorlardı. Bu maksatla Avrupa Konseyi'ne alınmıştık, bu maksatla NATO'ya alınmak üzere idik, bu maksatla Batı'dan silah ve para yardımı görüyorduk. Menderes durumu kavramıştı. İnönü'yü ve muhalefeti politika hayatımızdan sildiği takdirde, kendi iktidarının statükoya daha yararlı olabileceğini Batılılara anlatmak istiyordu. Önemli olan, muhalefetli bir Türkiye değil, Batı ile işbirliği hâlinde kuvvetli bir Türkiye idi. Ne yapacaklardı dostlarımız İnönü'nün dırdır öttüğü bir Türkiye'yi? Bakınız, o, Meclis'e danışılmadan Kore'ye asker göndermemize karşı idi. Meclis'e danışılsa, bu kadar erken davranıp öbür milletler üzerinde teşvik edici bir rol oynayabilir miydik? (Gerger, 2012: 74)

Süreç boyunca kamuoyuna ciddi bir propaganda yapılmış, Kore'ye asker gönderilmesinin meşruiyeti antikomünist bir teyakkuz hâli üzerinden tesis edilmişti. Dönemin sivil toplum kuruluşları diyebileceğimiz öğrenci dernekleri ardı ardına yaptıkları açıklamalarla hükümeti aldığı karar nedeniyle tebrik ediyorlardı. Türk Milli Talebe Federasyonu yaptığı açıklamada, "Türk gençliği, dünya sulhunun tahakkuku için yapılmış bu hamlenin neticesini ümitle beklerken; kendisine verilecek her türlü vazifeyi başarmağa hazırdır," derken, Milli Türk Talebe Birliği'nin Menderes'e yolladığı telgrafta, "Hürriyeti boğmak isteyenlere karşı azimle mücadele edeceğine dair bir kere daha ifade ettiğiniz kararınızı milliyetçi gençlik şükranla karşılamıştır. Bu mevzuda bize vereceğiniz vazifeler olursa bütün kudret ve varlığımızla başarmaya çalışacağımızı saygılarımızla bildiririz," deniliyordu.

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği ise konuya dair bir toplantı düzenlemiş ve birliğin başkanı Faik Güven yaptığı konuşmada şöyle demişti:

> Bütün dünya her zamankinden daha fazla kızıl emperyalizm tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu tehlike karşısında bugün de kızıl başlı yılana karşı müteyakkız olmamız gerekmektedir. Son günlerde memleketimizde komünistleri sistemli bir şekilde propagandaya giriştiklerini görüyoruz. Her gün yeni bir komünist dergi ile karşı karşıya geliyor, zaman zaman "Hür gençlik" vesaire gibi isimlerle karşımıza bir takım firavunlar çıkıyor. Hükümetten bu mevzuda amansız bir mücadele çığırı açmasını istiyoruz. (Sipahi, 2007: 78)

Aynı günlerde, Paris'e bursla gönderilen öğrencilerden bir kısmının komünist olduğu keşfedilecek ve 107 öğrenci Türkiye'ye geri çağrılacaktır. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri ise konuya dair şunları söyleyecektir:

> ...işimizi, gücümüzü bırakıp her nasılsa bu camiaya girmiş beş on soysuzla meşgul olacak değiliz. Bunlar gideceğimiz hedefte önümüze ufak engeller olarak çıkan zavallı mahlûklar olarak kendiliklerinden temizlenip çiğneneceklerdir. Bütün Türk gençliği ko-

> münist denen bu insanların bugünkü manasının, Türkiyemizde ve bütün dünyada sadece bir vatan haini olduğunu bilecek ve gidişini ona göre tayin edecektir. (Sipahi, 2007: 79-80)

Menderes hükümeti bu süreçte din silahını da devreye sokmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan *Kore Savunmasına Katılmamızda Dini ve Siyasi Zaruret* adlı kitapta şöyle denilmektedir:

> Kore yolu Allah yoludur. Koreye asker sevki İlay-i Kelimetullah emir ve mükellefiyyeti hududuna giren ve iktizasına uyan bir harekettir. Kore harekâtına iştirak; cihad ve gaza mahiyetinde mukaddes vazife çümlesindendir. Onun için Korede vefat edenler şehiddir. Sağ kalanlar Allah yolunda hizmet etmiş şerefli gazilerdir. Birleşmiş Milletler'e aza olmamız hem meşru hem de zaruridir. Dışında kalmak tehlikeli ve tesadüflere kendimizi terk etmekten ibaret bir gaflet olur. Dünyada fenalıkları durdurmak, iyilikleri yürütmek üzere birleşmek; Allah'ın emri iktizasıdır. Dinimize göre dünyanın herhangi bir noktasında herhangi bir zümreye yapılacak tecavüz ve zulme karşı Müslümanlar alakasız kalamaz. Bu alakasızlık Allaha alakasızlık demektir. (Sipahi, 2007: 100)

Bu süreçte muhalefet konuya esastan değil usulden bir itirazda bulunmuş ve sadece Menderes hükümetinin kararı TBMM gündemine getirmemesinin anayasaya aykırı oluşunu ve birtakım teknik meseleleri eleştiri konusu yapmıştı. Hükümetin ve hükümet yanlısı basının ise bu eleştirilere dahi tahammülü yoktu. Ahmet Emin Yalman, "Karar neden TBMM'ye getirilmedi?" diyenlere karşı meselenin "TBMM'yi aşan kutsallığına" işaret ederek şöyle diyordu:

> Meclis toplantısı, usul, şekil, pazarlık diye ortaya atılan mırın kırın belirtiler, asil tarihî rolümüze karşı hiç farkında olmadan girişilen bir baltalamadır, bir bozgunculuktur. Alakalılar gözlerini açıp artık bu feci hatalardan dönmek cesaretini göstermelidirler. Bir, iki güne kadar kahraman askerlerimiz dünya sahnesinde vazifeye çıktıkları zaman "Türkler geliyor" nidasını bütün bir milletin tam bir ahenk ve birlik içinde desteklediğini bütün insanlık görmeli, duy-

> malıdır. Bu tesiri bozmağa, bu rolü sekteye uğratmağa, istikbal hesabına asil hareketimizden doğacak imkânları sarsmağa, kabaran kahramanlık ve mertlik damarlarımızı uyuşturmağa hiçbirimizin hakkı yoktur. (Sipahi, 2007: 72-73)

Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü ise "...hükümetin vermiş olduğu karar komünist basını hariç memleketin her köşesinde ve dünyanın her tarafında büyük bir memnunlukla karşılanmış ve tasvip edilmiştir. Hükümetimizin verdiği karar sulh ihtimallerini kuvvetlendirecek bir karardır," dedikten sonra muhalefeti birazdan üzerinde duracağımız Türk Barışseverler Cemiyeti ile aynı safta olmakla yani komünistlikle suçluyor, "Muhalefet kendisini Barışseverler Cemiyeti ile aynı safta gördüğü takdirde hatalarından rücu edeceğini ümit ediyorum," diyerek antikomünizm sopasını gösteriyordu. (Sipahi, 2007: 71)

Köprülü haklıydı çünkü Kore'ye asker gönderilmesi sürecinde tek çatlak ses komünistlerden çıkmıştı. Komünistler, önce *Barış* dergisi ve sonra "Türk Barışseverler Cemiyeti" aracılığıyla ABD'nin savaş politikalarını ve DP'nin işbirlikçi tutumunu teşhire girişeceklerdi.

Türk Barışseverler Cemiyeti

ABD'nin atom bombası teknolojisini Hiroşima ve Nagazaki'de kullanması, asıl olarak savaş sonrası kurulacak düzene dairdi ve esas mesaj Sovyetler Birliği'ne verilmekteydi. Savaş sonrası, uluslararası komünist hareket, SSCB'nin öncülüğünde "Stockholm Barış Çağrısı" adıyla bir barış mücadelesi örgütlemeye girişmişti. TKP de bu doğrultuda inisiyatif almış ve sadece sekiz sayı çıkabilecek olan *Barış* adlı dergi 15 Nisan 1950'de yayın hayatına başlamıştı.

Derginin yayın politikası antiemperyalizm üzerine kuruludur. Dergi, Marshall Planı'nın ve Truman Doktrini'nin ABD emperyalizminin "zayıf memleketlerin boğazına borç halkası" takarak "bu memleketlerin idarelerini eline alma" politikasının ürünü olduğunu söyler. Dergide "kendi kendini idare edemeyecek milletlerin

idaresini hamilerine bırakan" Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın 73. maddesine de karşı çıkılır ve bunun sömürgeciliği meşrulaştırdığı yönünde yazılar çıkar. Avrupa Birliği'nin temeli olan Avrupa Kömür Çelik Birliği Anlaşması planı için de "Alman kartel ve tröstlerinin hâkimiyeti altında Avrupa sanayinin harp için seferber edilmesi ve Avrupa'nın Amerika için tek bir pazar olması" ifadesi kullanılır. Türkiye ile ilgili değerlendirmelerde ise esas vurgu bağımsızlıkçı ve barış yanlısı bir dış politika yönündedir ve SSCB ile kardeşçe ilişkiler yürütülmesi gerektiğine dair dergide çok sayıda yazı yayımlanmıştır. (Kahya, 2017: 250)

Barış dergisinin yayına geçmesinin hemen ardından 14 Temmuz 1950'de avukat Vahdettin Barut, yüksek mimar Nevzat Kemal Özmeriç, Behice Boran, Adnan Cemgil, içmimar Reşat Sevinçsoy, avukat Osman Fuat Toprakoğlu, ev kadını Muvaffak Güran, yüksek mimar Affan Kırımlı ve heykeltıraş Turgut Pura tarafından "Türk Barışseverler Cemiyeti" (TBC) kurulur. Derneğin amaç maddesinde, "sıcak savaşın bir olasılık hâline geldiği, Türkiye'de de savaş kışkırtıcılığının sürmekte olduğu, bu nedenle kamuoyunu atom silahlarının ve bir nükleer savaşın tehlikesine karşı uyarmanın ve barışı savunmanın bir yurtseverlik görevi olarak ortaya çıktığı" belirtilir. TBC'nin gayesi;

> Türk halkının... barış ihtiyacına tercüman olarak şerefli ve sağlam bir barışın kurulması için kanunların çerçevesi içinde gerekli faaliyet ve neşriyatta bulunmak ve bütün demokratik davalarda olduğu gibi, en hayati ehemmiyeti olan barış davasında da halkımızın iradesini belirtecek her türlü kanuni teşebbüslere girişmektir. (Atılgan, 2009: 154)

Behice Boran, bu cemiyeti neden kurduklarını şöyle anlatmaktadır:

> ... Sıcak savaş soğuk savaşa dönüşmüş ama yeni bir sıcak savaşa dönüşmesi tehlikesi de belirmişti. ...1950'ye doğru Sovyetler Birliği'nin de atom bombası geliştirdiği haberinin ABD kaynaklarınca dünyaya açıklanmasından sonra ... savaş kışkırtıcılığı daha

da yoğunlaştı. Türkiye'de de aynı kışkırtıcılık sürdürülüyordu. Basında açıkça "Ne duruluyor? Hazır üstünlük Amerika'da iken vakit geçirilmeden Sovyetler'e atom bombası yağdırılmalı, komünizm ezilmeli" yollu yazılar çıkıyordu. Atom bombalarının kullanılacağı yeni bir savaşta Türkiye'nin encamı ne olur, hiç düşünülmüyordu bu çevrelerce.

Dünyada ise birkaç yıldan beri sürdürülen barış hareketi 1950'de birden hızlanmış ve yayılmıştı. ... Dış dünyaya sıkıca kapalı tutulmak istenen Türkiye'de ise halkoyu kızıştırılan savaş karanlığına hapsedilmek isteniyordu...

...Türkiye'de de kamuoyunu, halk kitlelerini atom silahlarının ve atom savaşının tehlikesi konusunda aydınlatmak, uyarmak ve barışın savunulması yolunda demokratik, kitlesel mücadeleye sokmak bir yurtseverlik görevi olarak ortaya çıkıyordu. Bu görevi elimizden geldiğince yerine getirmek için Türk Barışseverler Cemiyeti'ni 14 Temmuz 1950'de kurduk. (Atılgan, 2009: 153)

Derneğin kurulmasından 11 gün sonra, 25 Temmuz 1950'de DP iktidarı Kore'ye asker gönderme kararı alır. Bunun üzerine Türk Barışseverler Cemiyeti, 27 Temmuz günü TBMM'ye, alınan kararın Meclis'e getirilmediğini ve anayasanın ihlal edildiğini söyleyen bir telgraf çeker. 28 Temmuz'da ise savaş karşıtı yaklaşık 30 bin bildiriyi İstanbul'da dağıtır. Cemiyetin TBMM'ye çektiği telgrafta üç noktaya vurgu yapılmıştır. Birincisi, hükümet Kore'ye asker gönderme kararını ABD Senatörü Caine'le yapılan görüşmeler neticesinde, yani ABD'yle bir pazarlık neticesinde almıştır. İkincisi, alınan kararın BM'ye yönelik taahhütlerle ilgisi yoktur, çünkü BM Anayasası'na göre üye ülkelerin herhangi bir anlaşmazlığa silahla müdahale edebilmeleri için bazı özel anlaşmalara ihtiyaç vardır ama Türkiye ile BM arasında böyle bir anlaşma yapılmamıştır. Ve üçüncüsü Kore'ye asker göndermek bir savaş ilanı anlamına gelmektedir ve hükümet konuyu anayasaya göre savaş kararı almaya yetkili olan TBMM'ye getirmemiştir. Tüm bu nedenlerle TBMM toplanmalı ve anayasaya aykırı olan bu kararı iptal etmelidir. (Atılgan, 2009: 154-155)

TBMM'ye çekilen telgrafın ardından sıra savaş karşıtı bildirilerin dağıtımına gelir. Beyoğlu'nda Adnan Cemgil, Samatya'da Nevzat Kemal Özmeriç, Eyüp ve Fener'de Reşat Sevinçsoy, Beşiktaş ve Ortaköy'de Naci Ormanlar, Eminönü'nde ise Behice Boran bildiriyi halka ulaştırırlar. Bildiriyi dağıtanlar aynı gece tutuklanırlar, dernek ise hemen kapatılır. Haklarında Türk Ceza Kanunu'nun 161. maddesinden dava açılır ve "milli menfaatlere zarar verici faaliyette bulunmak"tan askerî mahkemede yargılanırlar. Üyelerinin üçte ikisi hukukçu olmayan askerlerden oluşan mahkeme, Türk Barışseverler Cemiyeti üyelerine 15'er ay hapis ve 5 ay zorunlu ikamet cezası verir. (http://haber.sol.org.tr/yazarlar/serpil-guvenc/demokrat-parti-fasizmine-karsi-kararli-bir-muhalif-ses-turk-barisseverler)

Dağıtılan bildiri aynı akşam radyoda "ibret olsun" diye okunur, Menderes bir basın toplantısı yaparak "kamuoyunu tahrike yönelik" dediği bildiriyi kınar ve komünizmle mücadelede daha sıkı tedbirlere başvurulacağını belirtir. Menderes konuşmasında şöyle demektedir:

> Bu cemiyetin milletlerarası bir kökü olduğunu bilmekteyiz. Bu barışseverlerin sevdikleri barışın mahiyeti hakkında da malumatımız tamdır. Komünist tecavüzlerini Kore'de karşılamağa giderken içimizde aynı mahiyetteki tahrikâtın manasını Türk umumu efkârı anlamakta ve hükmünü vermekte elbette yanılmayacaktır. Hükümet programında komünistlikle müessir bir mücadeleye geçeceğimiz ifade olmuştu. Biz hiçbir kimse ve hiçbir teşekkül için hürriyeti yok etme hürriyetini kabul etmiyoruz. Bu sebepledir ki, hürriyeti yok etme maksadiyle memleketimizde parti kurulamaz. Kanunlarımız buna amirdir. ... Bizim idaremizde bu gibi haller asla görülmiyecektir. Hükümet ve parti tam manasiyle kararlıdır. (Sipahi, 2007: 66)

Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Türk Barışseverler Cemiyeti'nin bildirisinin "tamamen komünizm propagandası ve komünist matbuatın lisanı" olduğunu söyledikten sonra, derneğin başındaki ismi, Behice Boran'ı işaret ederek şöyle der:

> Cemiyetin başkanı Behice Boran'dır. Bu bayan Ankara Tarih ve Dil Fakültesi'nde talebeye solcu fikirler aşılamak suçundan dolayı muhakeme edilen doçent olduğuna göre, bu cemiyeti ne gibi bir maksatla kurduğu meydandadır. Birkaç gün evvel birkaç kişi tarafından kurulmuş olan cemiyetin bütün barışçı Türk halkının Kore meselesindeki en samimi hissine tercüman olduğuna inanmak mümkün müdür? Hepimiz adına, bütün bir millet namına konuşmak selahiyetini kimden almışlar? Behice Boranın kurduğu cemiyetin istediği barışın komünist barışı olduğunu anlamak güç değildir; hani şu Kore'de ani bir baskınla harp etmeye ve kan dökmeye başlayan kızılların barışı. (Sipahi, 2007: 66)

Basında ise Cemiyet'e yönelik bir saldırı dalgası başlar. 28 Temmuz tarihli *Vatan*'da cemiyet için "sahte sulh cephesi" denilir. Cemiyet'in amacı "kızıl emperyalizm için Türkiye'de köprübaşı kurmaya çalışmak"tır. 29 Temmuz tarihli *Zafer* gazetesindeki haberin başlığı "Kökü Dışarıda Bir Cemiyetin Tahriki"dir ve haberde, "Kökü Moskova'da olup, İstanbul'da halkı kışkırtıcı bazı beyannameler dağıtan bir cemiyetin mesulleri mahkemeye verildi," denilmektedir. Aynı tarihli *Cumhuriyet*'in haberinin başlığı ise yine benzerdir ve "Moskova Ağzı ile Konuşan Cemiyet" şeklindedir. 30 Temmuz tarihli *Cumhuriyet*'te yayımlanan "Beşinci Kol Propaganda Yapıyor" adlı yazıda Cemiyet üyelerinden "kızıl Çarlığın emrinde çalışan bu beşinci kol" diye söz edilir ve Sovyetler Birliği adına casusluk faaliyetinde bulundukları söylenir. 3 Ağustos 1950 tarihli *Zafer*'de ise Cemiyet üyelerinin yargılanmak için İstanbul'dan Ankara'ya getirilişleri "Milli Birliğimize Sabotaj Teşebbüsü" başlığıyla verilir. 1 Ağustos tarihli *Milliyet* gazetesinde Ali Naci Karacan'ın yazdığı şu satırlar, "zamanın ruhu"nun özeti gibidir:

> Esasen vakanın halk tarafını üzen tarafı da, kızıl ajanların Türkiye hakkındaki fikirlerinin doğruluğunda veya yanlışlığında değil, fakat bunların memleket davaları üzerinde her hangi bir söz söylemek, hatta ağız açabilmek cüretini bulabilmelerindedir. Herhangi bir harp vaziyetinde beşinci kol rolü oynamağa memur bir düşman kolunun Türkiye hudutları içinde bu kabil tahriklere ve bozguncu-

> luklara kalkabilmesine ne aklen ne hukuken cevaz yoktur. (Sipahi, 2007: 67)

14 Aralık 1950'de Milliyetçiler Federasyonu'nun düzenlediği "Mehmetçik" adlı etkinlikte konuşan Arif Nihat Asya, Cemiyet üyeleri için istenen cezaları beğenmeyerek, Kore'de yaşamını yitiren askerlerin isimlerini okuduktan sonra, "Adını en son okuduğum Mehmet Parmaksız'ın kızıl gırtlaklara nasıl sarıldığını düşündüm de, yerli kızılların nazik boyunları önünde parmaklarım seyirdi; parmaklarımı zor tuttum," demiştir. TBMM'de yaptığı konuşmada ise, "Kore'de komünistlere ölüm, memlekette komünistlere hapis... ne ala memleket. Başka yerlerde takibe uğrayan komünistler canlarını kurtarmak için Türkiye'ye iltica etsinler," diyecektir. (Atılgan, 2009b: 161)

Velhasıl, gerek siyasette gerek basında Kore Savaşı'na katılım ve antikomünizm konusunda tam bir "milli mutabakat" söz konusudur. Bu mutabakat, 1950'li yılların tamamına damgasını vuracaktır.

NATO'ya giriş ve TKP tevkifatı

Cem Eroğul, 1950'ler Türkiye'sinde NATO üyeliğinin milli bir mesele olarak görüldüğünü ve üyeliğe kabulün ne kadar büyük bir sevinçle karşılandığını şöyle anlatır:

> Bürokrasiden basına, siyaset adamlarından şartlanmış kamuoyuna kadar, memleketin belli başlı çevreleri ve onların ideolojisini güdenler misli görülmemiş bir sevinç içindeydiler. Davetten iki gün sonra toplanan Büyük Millet Meclisi, muhalif, muvafık bütün milletvekillerinin oybirliği ile memleketimizin Atlantik Paktı'na katılmasını kabul etti. Sınıf çıkarının böylesine ağırlık kazandığı bir meselede ve o devirdeki tek yönlü demokraside, bu karara bir muhalefet olmayacağı besbelliydi. Nitekim muhalifler de, "bu eser milli politikanın sağladığı milli bir eserdir" diyerek hükümeti kutladılar. (Eroğul, 2014: 105)

Türkiye yönetici sınıfı ve gerek DP gerek CHP, NATO üyeliğini bir beka sorunu olarak görmüş ve NATO'ya giriş için çok yoğun

çaba göstermiştir. Çok geçmeden bu çabalara ABD'den olumlu yanıt gelecek ve Ottawa'daki NATO konferansında ABD, Türkiye ve Yunanistan'ı üyeliğe aday olarak gösterecekti.

Ne tesadüftür ki Ottawa toplantısının üzerinden çok geçmeden ve Türkiye'nin üyeliği müzakere aşamasındayken, 26 Ekim 1951'de, Türkiye Komünist Partisi'ne (TKP) yönelik bir operasyona girişildi. Tarihe "1951 tevkifatı" olarak geçen bu operasyon, sonradan cezaevinde evlendiği Mihri Belli'nin soyadını alacak ve Sevim Belli olarak tanınacak olan Sevim Tarı adlı genç bir kadının İstanbul'dan Marsilya'ya gitmek için bindiği gemide gözaltına alınmasıyla başladı.

Aslında bu operasyon ilk değildi. 1921 yılının başlarında Mustafa Suphi ve TKF'nin (Türkiye Komünist Fırkası) önde gelen 14 yöneticisi Trabzon açıklarında katledilirken, Ankara'da Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası ve Yeşil Ordu davasında tutuklamalar olmuş ve parti kapatılmıştı. Türkiye Sosyalist Fırkası Başkanı Hüseyin Hilmi, İstanbul'da eski bir polis olan Kalkandereli Ali Haydar tarafından 1922'de vurularak öldürülmüştü. Ankara'da ikinci Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası davası 1922 yılında açılmış, parti yeniden kapatılmıştı. 1 Mayıs 1923'te İstanbul'da dağıtılan 1 Mayıs bildirileri nedeniyle Türkiye Komünist Partisi mensupları tutuklanmış, haklarında "vatana ihanet" suçlamasıyla dava açılmıştı. 1925'te Şeyh Sait isyanı gerekçesiyle çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile komünistler de yargılanmış, 38 sanıklı TKP davasında sanıklara 7 ila 15 yıl hapis cezası verilmişti. Ekim 1927'de, İstanbul, Adana ve İzmir'de başlayan TKP operasyonunda aralarında Nâzım Hikmet ve İsmail Bilen'in de olduğu 30 kişi yargılanmış ve gizli örgüt kurmaktan hüküm giymişti. 1929'da Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Hüsamettin Özdoğu ve İsmail Bilen'in de aralarında bulunduğu 34 kişi tutuklanmıştı. İzmir Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki davada ise 24 kişi çeşitli hapis cezalarına çarptırılmıştı. 1930'da 1 Mayıs öncesinde İstanbul, İzmir ve Adana'da bildiri dağıtan TKP'liler tutuklanmış, 1 Ağustos'ta yeni tutuklamalar yapılmıştı. 1931'de Nâzım Hikmet'in "komü-

nizm propagandası" yaptığı gerekçesiyle yargılanmasına başlanmıştı. 1932'deki TKP 5. Kongresi'nden sonra İstanbul, İzmir, Edirne ve Samsun'da geniş tutuklamalar yapılmıştı. 1933'te İstanbul ve Bursa'da yapılan operasyonlar sonrası 30'dan fazla kişi yargılanmış, 1934 yılı başında sonuçlanan davada Nâzım Hikmet ve Şair Nail V. Çakırhan da ceza almıştı. 1935'te aralarında Hasan İzzettin Dinamo ve Ruşen Zeki'nin de bulunduğu TKP'ye yönelik operasyonda "Genç Komünistler Federasyonu" davası açılmış, birçok kişi tutuklanmıştı. 1938'deki Donanma ve Harp Okulu davalarında Nâzım Hikmet, Kemal Tahir, Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Kerim Korcan, Hamdi Şamilov gibi isimlerin de aralarında bulunduğu TKP'liler ağır hapis cezalarına çarptırılmıştı. 1944'ün Mart ayında TKP'ye yönelik operasyonda 65 kişi tutuklanmış, sanıklar 1 No'lu Askerî Mahkemede yargılanmış, 3 Mart 1945'te sonuçlanan davada 32 kişi hapis cezası almıştı. 1945'te TKP'nin gençlik örgütlenmesine yönelik operasyonlarda İlerici Gençlik Birliği üyeleri tutuklanmış, dava sonunda 1 numaralı sanık Mihri Belli başta olmak üzere 28 kişi çeşitli hapis ve sürgün cezalarına çarptırılmıştı. 1946'da kurulan iki yasal sosyalist parti, Türkiye Sosyalist Partisi ve Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi 6 ay faaliyet gösterdikten sonra Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından 16 Aralık 1946'da kapatılmış, yöneticileri tutuklanmış, aralarında Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in de bulunduğu 45 kişi çeşitli hapis cezalarına çarptırılmıştı. (http://www.toplumsol.org/turkiye-solu-tarihinden-bir-sayfa-1951-tevkifati-hamit-erdem/)

1951 tevkifatı ise Soğuk Savaş'ın ilk operasyonuydu ve esas amaç Türkiye'nin de bir komünist tehditle karşı karşıya olduğunu Batı'ya kabul ettirerek NATO'ya alınmaktı. Gazeteci Altan Öymen, *Öfkeli Yıllar* adlı anı kitabında bu durumu şöyle anlatıyor:

> Türkiye'nin Kore Savaşı'na katıldıktan sonra NATO'ya kabul edilmesi beklentisi nihayet gerçekleşmişti. 20 Eylül'de toplanan NATO konseyi bu konudaki kararını almış ve açıklamıştı. Fakat Türk hükümeti, "Amerikan yardımı" alma konusunda Yunanistan'dan çok daha geride kaldığından şikâyetçiydi. ... Öyleyse... Türkiye'de "ko-

> münist tehlikesi"nin varlığı ve ne kadar önemli olduğu her vesileyle hatırlatılmaydı ki, Amerikalılar "Aman Türkiye'nin de kalkınmasını ihmal etmeyelim, yoksa o tehlike büyür" desinler ve Türkiye'ye yaptıkları yardımları artırsınlar. (Öymen, 2009: 256)

Evet, Türkiye'de 1950'li yıllarda bir "komünist tehlikesi" söz konusu değildi ama Türkiye yönetici sınıfının planları böyle bir tehlikenin varlığını gerektiriyor, ABD'ye ve Batı'ya böyle bir tehlike var mesajının verilmesini zorunlu kılıyordu. Yine Altan Öymen'in aktardığına göre, o dönemde şöyle espriler yapılıyordu: "Devletin kimi birimlerinde 'bizde birtakım komünistler var olsa bile, devleti ele geçirmek şöyle dursun, seslerini bile doğru dürüst duyuramıyorlar. Acaba ABD'yi nasıl inandırsak bizdeki komünist tehlikesinin de ciddi olduğuna' diye tartışılırken birisi bir öneride bulunmuş ve 'acaba' demişti, 'Yunanistan'dan biraz komünist mi ithal etsek?'" (Öymen, 2009: 256)

1951 tutuklamalarının 1 numaralı sanığı Zeki Baştımar da, Soğuk Savaş, NATO üyeliği ve kendilerine yönelik operasyon arasındaki bağlantıyı mahkemede şöyle anlatacaktı:

> Bu dava ise doğrudan doğruya siyasi maksatla açılmış ve kanunun açıklığına rağmen yine siyasi maksatlarla askeri mahkemeye verilmiştir. Çünkü tevkifler sırasında Atlantik Paktı'na girmek için her çareye başvurmakla meşgul olan Hükümet, memleketi komünizm tehdidi altında göstermek ihtiyacında idi. Çünkü emperyalistlerin ve başta Amerikalıların gözüne girmek ve memleketi onlara cazip göstermek Hükümetin siyasi ihtiraslarına uygun düşüyordu. (http://www.toplumsol.org/turkiye-solu-tarihinden-bir-sayfa-1951-tevkifati-hamit-erdem/)

Sevim Tarı'nın gözaltına alınmasından sonra dalga dalga ilerleyen operasyonlarda toplam 187 kişi tutuklanmıştır. Tutuklanan isimlerden bazıları şöyledir: Zeki Baştımar, Şefik Hüsnü Değmer, Reşat Fuat Baraner, Abdülkadir Demirkan (Vedat Türkali), Mihri Belli, "Patriyot Hayati" lakaplı Hayati Tüzün, "Şoför İdris" lakaplı İdris Erdinç.

Davanın yarattığı siyasi atmosfer ve antikomünist histeri, Meclis'te yapılan tartışmalara, bazı DP'li milletvekillerinin yaptığı yeni yasa teklif ve düzenlemelerine bakarak çok daha iyi anlaşılabilir. Bunlardan en çarpıcı olanı, kendisi ateşli bir antikomünist olmasına rağmen, kızı Ayşe Mocan'ın, komünist olarak tanınan Dündar Baştımar'la evlenmesini engelleyemeyen DP Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan'ın belki de intikam hisleriyle Meclis'e getirdiği tedbirler paketidir. Dört maddelik bu tedbirler paketinde yer alan öneriler şöyledir:

> 1- Komünist veya –adı başka da olsa– komünist oldukları kanaatine varılan partilerde merkez yöneticiliğinden hücre yöneticiliğine kadar görev alan ne kadar aktif üye varsa hepsi idam edilsin.
>
> 2- Sadece partilerde değil, edebi, ilmi, hukuki, iktisadi, mesleki adlar altında kurulup aynı yönde faaliyette bulunan derneklerde aktif üye olanlar da idam edilsin.
>
> 3- Aynı yöndeki faaliyeti, sendikalar, işçi teşekkülleri, işçi çalışma yerleri, sivil-asker devlet kuruluşları içinde gösterenler de idam edilsin.
>
> 4- Aynı yöndeki fiiller hakkında propaganda yapanlar da idam edilsin. (Öymen, 2009: 269)

Hürriyet gazetesinin sahibi ve başyazarı olan başka bir DP Milletvekili Sedat Simavi de benzer bir öneride bulunuyor, ancak o bir de "alternatif" sunuyordu:

> Bize kalırsa, komünistlikle itham edilen kimselere, ancak iki türlü ceza tertib edilebilir. Ya bunlar; derhal Rus hudutlarına götürülüp bırakılır, yahut da darağacına sevk edilir. Bu hainler için üçüncü bir cezayı tasavvur edemiyoruz. Komünist damgasını yemiş bir hainin aramızda yaşamaya hakkı yoktur. (Öymen, 2009: 270)

Arif Nihat Asya ise idam önerisini şu sözlerle savunmaktadır:

> Komünizm azılılarını ölüm temizler. Bu hakikat kabul edilsin ki, kızıl donkişotların ara sıra ipi düşünerek enseleri seğirsin yahut kurşunu düşünerek kulakları çınlasın. ... Yalnız dış cemiyeti değil,

> hapishanenin iç cemiyetini de bu adamların şerrinden kurtarmanın tek çaresi vardır: Sehpa... Yahut iki çaresi vardır sehpa ve kurşun. (Özdemir ve Şendil, 2016: 353)

Ancak Demokrat Parti iktidarının "demokrat" ve "hür dünya"nın bir parçası olma gibi de bir iddiası vardı ki, bu teklif o iddiaya uygun düşmüyordu; yani bir yandan komünizmle mücadele edilmeli, öte yandan "demokrat" imajına uygun davranılmalıydı. Bu nedenle, Türk Ceza Kanunu'ndaki 141 ve 142. maddelerde düzenlemeler yapılırken buna uygun hareket edilecekti. Cezalar artırılacak, ancak bir istisna dışında idam düzenlemesine yer verilmeyecekti.

Bu değişikliklere yönelik görüşmeler yapılırken Adalet Komisyonu'na bugün Milli İstihbarat Teşkilatı adıyla faaliyet gösteren Milli Emniyet'ten görevliler davet edilmiş ve kendilerinden milletvekillerini komünizm tehlikesi konusunda bilgilendirmeleri istenmişti. Kısa bir süre sonra aynı uygulamanın Meclis Genel Kurulu için de yapılması istendi ve bir gizli oturum düzenlenmesine karar verildi. 19 Kasım 1951 tarihli gizli oturumda kürsüye çıkıp kendini "Askerî Yargıç Şevki Mutlugil" olarak tanıtan bir kişi tam üç buçuk saatlik bir konuşma yaptı ve milletvekillerine geçmişten bugüne Türkiye'deki komünist faaliyetleri ve bunun Türkiye için nasıl bir tehdit ve tehlike arz ettiğini anlattı.

Mutlugil, konuşmasında şöyle diyordu:

> Bugün bu memlekette hiç kimsenin, artık ve sadece bir prensip meselesi olarak komünizme taraftar olduğunu veyahut da sadece bir idealizm ile müsavatçılık (eşitlikçilik) aşkıyla kaldığını, memleketimizi, hatta bütün dünyayı tehdit eden bu müteaarrız (saldırgan) kuvvetle alakası ve irtibatı olmadığını iddia etmesi mümkün değildir. Hal böyle olunca ... bu yolun bedbaht yolcularını birer vatan haini olarak görmek zorundayız. (Öymen, 2009: 286)

Mutlugil'in Köy Enstitüleri ile ilgili olarak söyledikleri ise 1944 Irkçılık-Turancılık davasını başlatan siyasi atmosferi besleyen düşüncelerin, yani komünistlerin devlet içerisine, özellikle de Milli Eğitim Bakanlığı'na sızdıklarına dair kanaatin ve Köy Enstitüleri'nin

bir komünist örgütlenme olduklarına dair iddianın giderek güçlendiğini ve devlet içerisinde de kabul gördüğünü gösteriyordu:

> Köy Enstitüleri'nin başına getirilen İsmail Hakkı Tonguç, hususi münasebetleri itibariyle sol anlayış ile münasebeti bulunan bir zattır. Fakat ilk tedrisat umum müdürlüğünü (ilköğretim genel müdürlüğü) deruhte ettikten (üstlendikten) sonra ... Köy Enstitüleri hususi bir hava ile beslenmeye başlanmıştır. Bu müessesenin belkemiğini teşkil eden zatların koyu birer Marksist oldukları su götürmez bir hakikattir. Bir taraftan da yetiştirdikleri elemanlar türedikçe vazifeye almak yolunu tutmuşlardır.(Öymen, 2009: 287)

Benzer bir durum, sanat dünyası için de geçerlidir ve Mutlugil'e göre komünistler özellikle tiyatro ve sinemada başköşeleri tutmuş durumdadırlar:

> Maalesef İstanbul ve Ankara tiyatrolarında sanatçılar arasında bir tahakküm tesis eden komünist fikirli sanatçılar görülmüştür. Bunlar kendilerine telkin edilen eserleri benimseyerek oynamışlar, diğerlerini sevimsiz bir hâle sokmuşlardır. Hele bu piyeslerin tenkitleri... Bunların komünistlerin işine yaradığı şekilde tenkit edilmesi, muayyen (belirli) kalemler tarafından deruhte edilmiştir (üstlenilmiştir). Bu piyesler sol doktrinden birisini tuttuğuna göre göklere çıkarılmış, manalı telakki edilmiş ve öyle tutturulmuştur. (Öymen, 2009: 288)

Komünizmle mücadeleyi içeren 141 ve 142. maddeler meclise "irticayla mücadele"yi içeren 163. maddeyle birlikte gelmişti; çünkü Menderes iktidarı hem Batı'ya hem kamuoyuna "demokrasiyi tehdit eden bütün akımlarla mücadele edildiği" yönünde bir mesaj vermek istiyordu. Ancak Meclis'teki görüşmelerde farklı gelişmeler yaşanacaktı, bu gelişmeleri tetikleyecek olan şey ise Millet Partisi Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'nın yaptığı konuşmaydı. Bölükbaşı, komünizmin "Sovyet Rusya'nın istila emellerinin bir vasıtası" olduğunu söyledikten sonra komünizmle mücadelede iktidarla aralarında herhangi bir ihtilaf olmadığını belirtiyor, ancak şöyle bir ekleme yapıyordu:

> Vatan ve millet sevgilerini baltalayan komünistlik ile din fikirlerini yayma suçunun aynı mahiyette, aynı seviyede tutulduğunu teessürle ifade etmek isterim. (Öymen, 2009: 304)

Bölükbaşı'nın "komünizmle dindarlığı aynı kefeye koyuyorsunuz" minvalindeki konuşması, Menderes ve DP'li vekiller üzerinde ciddi bir etki yaratmıştı, hatta kimi DP'li milletvekilleri, tasarıdan komünizmle mücadele dışındaki maddelerin çıkarılmasını ve sadece komünizmle ilgili maddelerin görüşülmesini isteyen bir önerge vermişlerdi. Menderes "yaklaşmakta olan tehlike"nin farkına çok çabuk vardı ve hemen kürsüye çıkarak şunları söyledi:

> Muhterem arkadaşlar, derhal kabul ve itiraf edeyim. Hükümet, muhtelif maddelerin tadilini isteyen teklifinde, muhtelif maddeleri beraber sevk etmiş olmakla, azim (çok büyük) bir hata etmiştir. Bu tarz düşünme, mazinin mahsulü olarak kendisini ortaya koymaktadır. Sola karşı tedbir düşündüğümüz zaman, tam ortada kalma gayretkeşliği içinde, mutlaka sağa doğru da bir tedbir almak zaruridir diye kafalarımızda öteden beri bence nabeca (gereksiz olarak, yok yere) yer etmiş bir düşünce yer almaktadır. ... Söz konusu kanun, maksadı fazlasıyla temine kâfidir. Bu bakımdandır ki memleket (sağdan gelecek) bir tehlikeye maruz değildir. Fakat diğer bakımdan (sol bakımından) tehlike mevcut ve müstaceldir (vardır ve acildir). (Öymen, 2009: 306)

Neticede, 141 ve 142. maddelerle ilgili değişiklik, 21 maddelik tasarıdan ayrı olarak Meclis Genel Kurulu'na gönderildi ve Şevket Mocan'ın "idam" önerisi de "Yasa maddesinde anılan örgütlerden birden fazlasını kurup yönetenlere yönelik uygulanacaktır," şeklinde tasarıya eklendi. Ayrıca maddede yazılı suçları işleyenlerin, diğer örgüt üyelerini ihbar etmeleri hâlinde ölüm cezalarının on yıla, hapis cezalarının da dörtte bir oranında indirilmesi kabul edildi ve yasa bu hâliyle Meclis'ten geçti.

Komünizme karşı en etkili silah: din

1950'ler Cumhuriyet'in laiklik ve aydınlanmacılık anlayışının bütünüyle terk edilip dinin yeniden siyasal ve kamusal alana döndüğü, antikomünizmin en etkili silahlarından biri olarak görülerek araçsallaştırıldığı yıllardır. DP Milletvekili Burhan Onat'ın Meclis kürsüsünde yaptığı konuşmadaki, "Vakit vakit irtica var, irtica hortluyor diyorlar... Komünizm bir yıldırım ise bunun paratoneri dindir. Komünizm bir zehirse bunun panzehiri dindir, komünizm bir mikropsa onun serumu, aşısı yine dindir," şeklindeki sözleri DP'nin din ve antikomünizm ilişkisine bakışına dair çarpıcı bir örnektir. Onat konuşmasının devamında Batı'nın dini kullanım biçimini ve bunun örnek alınması gerektiğini şöyle anlatmıştır:

> Çurçil'le Ruzvelt bir harp gemisinde buluştukları zaman ilk işleri, sanki başka yapacağı konuşacağı bir şeyleri yokmuş gibi, bir dini ayin yapmak oldu... Komünizm kızıl bir sel hâlinde şimalden cenuba akıyor. İtalya elden gitti dediğimiz bir anda bir de bakıyoruz bu sel durmuştur. Bunu kim durdurdu?... Hıristiyanlık vasfı, nüfuzu, onun yalnız vicdanlara hitap eden vasfı kızıl akideyi çözmeye, dağıtmaya kafi gelmiştir... Üç kıtayı emrine rametmiş bir milletin herhangi bir şekilde senelerce bu vaziyetten uzak kalması bütün dünyada dinden uzaklaştığı zaman insanların uğradığı haller gibi bizi birtakım zaaflara duçar etmiştir... (Özdemir ve Şendil, 2016: 355)

DP Afyon Milletvekili Bekir Oynağanlı, "Şu kürsüden senelerce ağıza alınması suç telakki edilen Allah'tan dinden, diyanetten bahsettiklerini, devlet radyosunda Kuran-ı Kerim okunduğunu gönül ferahlığı ile belirtir, Adnan Menderes Hükümeti'ne en samimi şükranlarımı arz etmeyi bir vazife bilirim," cümleleriyle dinin kamusal ve siyasal alana dönüşünden duyduğu memnuniyeti anlattıktan sonra, bunun komünizmle mücadeleye faydasını, "Bu memleketin şurasında veya burasında az da olsa komünistler türemiştir... Hâlbuki dinimiz bu gibi şeylere asla müsait değildir... Dinimizi ihya ettiğimiz gün göreceğiz ki; bu memlekette birçok fe-

nalıklar kendiliğinden önlenecektir," cümleleriyle anlatır. (Özdemir ve Şendil, 2016: 356)

DP Milletvekili Gazi Yiğitbaşı da yine Meclis'te yaptığı bir konuşmada, komünizmle mücadele için dinselleşmenin güçlendirilmesi gerektiğini şöyle ifade eder:

> Allah ve başka mukaddesat ve iman tanımayan komünizm tehlikesi karşısında aşılmaz ve yıkılmaz çelikten bir kale hâlinde dimdik ayakta duran kahraman milletimizin maneviyat bakımından da her halde takviye edilmesi elzem ve zaruridir. (Özdemir ve Şendil, 2016: 356)

Gerçek bir komünizm "tehdidi"nin Türkiye'nin gündeminde olmadığı, ancak antikomünizmin siyasetin merkezine yerleştiği 1950'ler Türkiye'sinde DP'lilerin din ve antikomünizm ilişkisine bakışı, 1960'ların ve 70'lerin bir provası niteliğindedir. 60'ların ortasından itibaren, Türkiye'de solun yükselişine paralel bir şekilde dinselleşme de hız kazanacaktır.

6-7 Eylül olayları ve komünistler

1950'li yıllar, bir yandan komünistlerin ve komünizmin "mutlak kötü" mertebesine yerleştirildiği, öte yandan ise siyasi muarızlara saldırmak ve onları karalamak için "komünist" ithamını kullanmanın, komünist yaftasını yapıştırmanın yeterli hâle geldiği yıllardı. Dahası, herhangi bir toplumsal hadisede ilk fail olarak komünistler işaret ediliyor, suç komünistlerin üzerine yıkılıyordu. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri DP iktidarının ve devletin tertiplediği 6-7 Eylül olaylarının hemen ertesinde olayların faili olarak komünistlerin gösterilmesi ve aralarında Kemal Tahir, Asım Bezirci, Hasan İzzettin Dinamo, Aziz Nesin gibi isimlerin bulunduğu 40'a yakın kişinin önce gözaltına alınmaları sonra da tutuklanmalarıydı.

Dönemin istihbarat teşkilatı Milli Emniyet'in İstanbul'daki mensuplarından biri olan Cemal Sancak'ın, 6-7 Eylül davasındaki tanıklığında söyledikleri, hükümetin daha ilk günden komünist-

leri suçlamaya kararlı olduğunu net bir şekilde ortaya koyuyordu. Sancak mahkemeye verdiği ifadede şöyle diyordu:

> Hadise'nin ertesi günü, Vilayet'e çağrıldığımı bildirdiler. Vali odasının kapısında Alaattin Eriş (İstanbul Emniyet Müdürü) Başsavcı Hicabi (Dinç) Bey ve ben bulunuyorduk. Menderes her üçümüzü çağırdı. Fuat Köprülü Bey sizinle görüşecek dedi. Fuat Köprülü bizi alıp küçük bir odaya götürdü. "Hadisenin mahiyeti nedir?" dedi. Biz kendisine vakayı anlattık. "Bir milli galeyandır" dedik. "Hayır bu bir komünist tertibidir. Başvekil ve benim kanaatim budur" dedi. (Öymen, 2013: 125)

12 Eylül 1955'te Demokrat Parti grubu, 6-7 Eylül olaylarını ve ilan edilen sıkıyönetimi görüşmek üzere kapalı olarak toplandı. Toplantıda Menderes, "Hadise, zemini çoktan beri hazırlanmış olan büyük bir komünist darbesidir. Eğer Kıbrıs meselesi olmasaydı, bu hadisede komünistler bu derece başarı elde edemezlerdi. Komünistler de olmasaydı, Kıbrıs nümayişi nezih bir nümayiş hududunu aşmazdı," dedi. (Öymen, 2013: 128) Aynı gün öğleden sonra yapılan Meclis Genel Kurulu toplantısında da DP'liler benzer iddiaları dile getirdi. Fuad Köprülü komünistlerin olayları aylar önceden planladığını şöyle anlatıyordu:

> Komünistler derhal harekete geçtiler ve gençliğin vatanperverlik tezahürü gibi görünen bu hal birdenbire mahiyet değiştirerek tahripkâr bir hal aldı ve her tarafta hücumlar, yakmalar, yıkmalar başladı. Çünkü komünist unsurlar, hadiseyi evvelden tertipledikleri gibi sevk-ü idareyi ele geçirmişlerdi. Zemini aylar ve aylarca evvel hazırlamış olmasalardı, böyle bir hadise vukua gelmezdi. (Öymen, 2013: 138)

DP Milletvekili Mehmet Özbey ise yaptığı konuşmada idam cezası istiyor ve "Komünistler yakıp yıktıkları yerlerin önünde asılsın," diyordu:

> Yıllardır sinsi sinsi nöbet bekleyen komünistler, bunu fırsat bilerek planlı çalışmalarıyla, araya çapulcu ve yağmacıları da karıştırarak bu büyük felaketi meydana getirmişlerdir. ... Türkler bu ko-

münistlere icab eden en ağır cezaları süratle verecektir. İcabında vatanımızı Rus'un kucağına atmaktan çekinmeyecek olan bu vatan hainlerinin, söndürdükleri yuvaların, yaktıkları mabetlerin, yıktıkları mağazaların önünde hemen asılmalarıyla amme (kamu) vicdanı huzura kavuşacak, hak ve adalet yerini bulacaktır. (Öymen, 2013: 138)

6-7 Eylül'ün arkasında komünistlerin olduğunu iddia edenler sadece DP'liler değildi. Örneğin CHP'nin gazetesi *Ulus*'un genç ve parlak yazarlarından Bülent Ecevit de benzer bir fikirdeydi ve konuya dair yazısında şöyle diyordu:

Dünya üzerindeki komünist emellerin gerçekleştirilmesi önünde, Türkiye'nin jeo-politik durumunun ne kadar çetin bir engel olduğu düşünülecek olursa, memleketimizde komünistlerin gizli teşkilat bulundurmak için ellerinden geleni yapacaklarından, İstanbul, İzmir ve Ankara, bilhassa İzmir'in, İstanbul'un muhtelif semtlerinde aynı zamanda çıkan ve bu iki şehirde de aynı mahiyeti gösteren nümayişlerin, kendiliğinden doğmuş ve birbiri ile bağlantısız hareketler olarak görülmesine imkân yoktur. Nümayişlerin muhtelif yerlerdeki tezahürleri, bunların kasıtlı, tertipli, çok iyi teşkilatlı ve birbiri ile bağlantılı hareketler olduğu intibaı vermektedir. Nitekim son İstanbul ve İzmir nümayişleri gerçekten bir komünist tertibi ise, bu da komünistlerin memleketimizde kendilerine ne kadar geniş bir "yeraltı faaliyeti" imkânı bulduklarına bir delil sayılır. (Özcan, 2015: 121)

6-7 Eylül'ü bir komünist tertibi olarak göstermek amacıyla olayların hemen ertesi gün yapılan operasyona maruz kalan isimlerden biri olan Aziz Nesin, 1986 yılında, o dönem *Tarih ve Toplum* dergisinin yayın yönetmeni olan Mete Tunçay'ın isteği üzerine dergiye bir yazı yazmaya başlar. Ancak döneme ait anlatacaklarının bir dergi yazısının kapsamını aşacağını fark etmesiyle birlikte bunu özyaşam öyküsünün bir parçası olarak kitaplaştırır.

Aziz Nesin bu kitaba, dönemin sıkıyönetim komutanı Nurettin Aknoz'un telaffuz ettiği ve Vâlâ Nureddin'in kendisine ilettiği "6-7 Eylül olayının suçlusu olarak Sultanahmet alanında salkım salkım

solcu asılacak" sözünden hareketle *Salkım Salkım Asılacak Adamlar* adını koyar ve her zamanki ironik, hicivci diliyle olan biteni anlatır.

Olayların yaşandığı gün Aziz Nesin işten çıkmış ve bir arkadaşıyla içmeye gitmiştir, yaşananları an an gözlemlerler, ancak büyüyeceğine ihtimal vermezler, en son onların içtiği lokanta da sahibi Rum olabileceği gerekçesiyle basılır ve Aziz Nesin'le arkadaşı, kalabalığı atlatarak buradan çıkmayı başarırlar. Dışarı çıktıklarında ikisi de hayli şaşkındır, çünkü çok büyük bir kalabalık, inanılmaz bir yağma ve talana girişmiş durumdadır. Ertesi gün polisler Cağaloğlu'ndaki *Akbaba* ofisine gelecek ve Aziz Nesin'i gözaltına alacaklardır.

Aziz Nesin, olaylara doğru giden süreçte birtakım kişiler üzerinden birbiriyle bağlantısı bulunan iki kurumun son derece etkili bir rol oynadığını bizzat kendi tanıklığıyla anlatır. Bunlardan birincisi Sedat Simavi öncülüğünde çıkarılan *Hürriyet* gazetesi, diğeri de "Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti"dir. *Hürriyet* sürekli o tarihlere kadar kamuoyunun gündeminde olmayan Kıbrıs'la ilgili haberler yapmakta, zikredilen cemiyet de kamuoyunun algısına Türkiye'nin bir Kıbrıs sorunu olduğunu yerleştirmeye çalışmaktadır. Nesin, Simavi'nin yakınındaki isimlerden biri olan ve gazeteye yazar da yapılan Hikmet Bil isimli bir kişiden söz eder. Bu kişi Tan Matbaası baskınından bir gün önce *Tan* gazetesinden istifa etmiş olan bir isimdir ve şimdi, tam da 6-7 Eylül olaylarının öncesinde, Kıbrıs Türk'tür Derneği'nin yöneticisi olarak sahneye çıkmıştır. Nesin, Bil'in yaşanan olaylarda büyük rolü olduğunu söylemektedir. (Nesin, 2002: 16)

Aziz Nesin, 6-7 Eylül'ün "gerçek sorumlu ve suçlusu Menderes hükümetiydi" der ve "olayın çapulcu, talancı ve yağmacıları da hükümetin el altından kışkırtıp sonradan dizginleyemediği ayaktakımı (lümpenler)di" diye ekler. Nesin'e göre olaylar "ayaktakımında yıllarca birikmiş zenginlik düşmanlığının birden patlaması"dır ve böylesi büyük bir yağma hükümeti de beklemediği bir duruma sokmuştur. Hükümetin suçu solcuların, komünistlerin üzerine yıkmak istemesinin nedeni nedir peki? Aziz Nesin, bu soruyu, dönemin ruhunu da bütün çıplaklığıyla ortaya koyacak şekilde, şöyle yanıtlar:

> Öyle suçlular bulunmalıydı ki, başta büyük dostumuz ABD olmak üzere bütün dünya gösterilen sanıkların suçluluğunu onaylasın, onaylamasa bile karşı koymasın. Kim olabilirdi bu suçlular? Komünistler! Kamuoyunun da komünistlerin suçlu gösterilmesini benimseyeceği deneyimlerden belliydi. Komünist dedin mi herkes susacak, kimse ağzını açmayacaktı. O dönemde, haklı olsa bile komünisti kim savunabilirdi, hangi yiğit? (Nesin, 2002: 59)

Hükümet suçu komünistlerin üzerine atmaya öyle kararlıdır ki, Aziz Nesin'in "gülünç olaylar"dan biri olarak anlattığı üzere, bir istihbarat görevlisi, Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin olaylardaki rolünü ortaya koyacak belgeleri ele geçirmek için çalışırken komünist olduğu gerekçesiyle tutuklanmıştır. Nesin'in Yassıada yargılamaları tutanaklarından aktardığına göre, dönemin İstanbul Milli Emniyet Şefi mahkemede, "Örfi idare kumandanı komünistlerin bu işte başlıca rolü oynadıklarına o kadar kani idi ki, Milli emniyet tarihinde ilk defa olarak, vazife hâlinde iken, Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin evrakını ele geçirmek için bölgenin Örfi idare kumandanlığına başvuran bir arkadaşı komünisttir diye tevkif ettiler," demiştir. Komünist diye tutuklanan Haydar Tansuğ ise "Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'ne ait evrakları ele geçirmek istediğim halde beni hapsettiler, hiç kimse ile temas ettirmediler, beni hapsetmelerinin sebebi evrakı ele geçirmeme mani olmaktı," diye konuşmuştur.

Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nden isimlerin göstermelik bir şekilde tutuklanmaları ve çok kısa süre içerisinde serbest bırakılmalarına mukabil, 6-7 Eylül olaylarının hemen ertesi günü tutuklanan Aziz Nesin ve diğer isimler, yaklaşık üç ay boyunca savcılık sorgulamasına ve mahkemeye çıkarılmaksızın, son derece ağır şartlar altında hücrede tutulurlar. En sonunda savcının karşısına çıkarılırlar ve yılbaşına üç gün kala da Aziz Nesin'in deyimiyle "hiç kimseye hiçbir şey söylemeden", herhangi bir açıklama yapılmaksızın gruplar hâlinde salınırlar. Aziz Nesin o yılbaşını cezaevinde geçirecek ve sonrasında da serbest bırakılacaktır.

Antikomünizm ve dış politika

Türk dış politikasının temelini bu yıllarda Sovyetler Birliği düşmanlığı ve antikomünizm teşkil etmiştir. Atılan adımlar da buna uygun olmuş, Menderes hükümeti bütün bir dış politikasını Soğuk Savaş'ı kızıştırmak ve böylece ABD ile daha fazla yakınlaşmak, bu yakınlaşma neticesinde de daha fazla iktisadi ve askerî yardım almak üzerine kurmuştur. Bunun için, biraz önce üzerinde durduğumuz üzere Kore'ye asker gönderilmiş, NATO'ya üye olunmuş, bunun yanı sıra bir yandan SSCB'ye ve komünizme karşı bölgesel ittifaklara girişilmiş öte yandan ise komşu devletlerle savaş riski dahi göze alınmıştır. Balkan Paktı, Bağdat Paktı ve Suriye'yle yaşanan gerilim, sözünü ettiğimiz dış politikanın en somut örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Balkan Paktı

1952 yılı, Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın doğrudan muhatabı olan ve hemen ardından da NATO üyesi yapılan iki ülkenin, antikomünist mutabakat çerçevesinde Türkiye ile Yunanistan'ın son derece yakın ilişkiler kurduğu bir yıl olarak tarihe geçmiştir. Bu yakınlaşmadan ise yine antikomünist ve SSCB karşıtı bir güvenlik paktı ortaya çıkacaktır.

Yılın hemen başında Yunanistan Başbakanı Venizelos Türkiye'ye ziyaret gelmiş, görüşmeler o kadar olumlu bir havada geçmiştir ki, Venizelos, "Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler o kadar sıkıdır ki, kısa bir zaman sonra iki memleketin tek ve aynı ülke olduğunu iddia edeceğiz," şeklinde bir açıklama yapmıştır. Türkiye tarafının iade-i ziyareti ise 26 Nisan 1952'de gerçekleşecek, Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü ve Genelkurmay Başkanı Şükrü Kanatlı'yla birlikte Atina'ya gidecektir. Yakınlaşmanın zirve noktası Yunanistan Kralı Pavlos ve Kraliçesi Frederika'nın 8 Haziran tarihli ziyaretidir, çünkü ilk kez bir Yunanistan kralı Türkiye'ye gelmiştir. Ağustos ayında iki ülke arasındaki vizeler kal-

dırılmış, 27 Kasım'da Celal Bayar Yunanistan'a dostluk havası içerisinde bir ziyaret gerçekleştirmiştir. (Oran, 2004: 587)

Stalin'le Tito arasındaki gerilimin neticesinde Yugoslavya'nın Kominform'dan çıkmasını bir fırsata dönüştürmek isteyen ABD, Türkiye ve Yunanistan'ı Yugoslavya ile yakınlaşmaya ve Balkanlar'da anti-Sovyet ve antikomünist bir pakt kurmaya teşvik etmiştir. 1952 Ağustos'unda sırasıyla Belgrad, Atina ve Ankara'yı ziyaret eden ABD Ordu Bakanı Frank Pace Türkiye'de yaptığı açıklamada her ne kadar, "Türkiye-Yugoslavya ilişkileri bizi ilgilendirmez," demişse de ziyaretin kurulması düşünülen paktla ilgili olduğunu tüm dünya kamuoyu bilmektedir. Benzer bir şekilde İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden 17-23 Eylül tarihleri arasında Belgrad'ı ziyaret etmiş, Ekim ayında *The Times*'da yayımlanan bir makalede bu geziye ilişkin olarak, "Dışişleri Bakanı Eden'ın geçen ay Mareşal Tito ile yaptığı görüşmeler, Yugoslavya'dan beklenen dostluğun derecesini daha da aydınlatmış bulunmaktadır," şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır. Yine Eylül ayı içerisinde NATO kuvvetleri başkomutanı ve yardımcısının Türkiye'yi ziyaret etmiş olmaları da şüphesiz ki bir tesadüf değildir. (Sander, 2018: 130-131)

Her üç ülkenin de böylesi bir pakt için gerekçeleri vardır. Üçünü ortaklaştıran gerekçenin Sovyetler Birliği'ni tehdit olarak görmek ve bu tehdide karşı Batı güvenlik şemsiyesi altında yer almak olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Batı'nın hem askerî hem ekonomik yardımlarından faydalanmak da yine üç ülkenin ortak gerekçesini oluşturmaktadır. Bunun dışında iki NATO üyesi antikomünist saiklerle, Yugoslavya ise "ulusal sosyalizm" adına böyle bir paktı kendileri açısından faydalı görmektedir. Son olarak, Yugoslavya bu pakt aracılığıyla İtalya'nın Balkanlar üzerindeki emellerini engelleyebileceğini düşünmektedir. (Oran, 2004: 589)

Görüşmeler 1952 yılının sonları ve 1953 yılının ilk iki ayı boyunca devam etmiştir. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün 20-25 Ocak tarihleri arasında yaptığı Belgrad ziyareti neticesinde yayımlanan ortak bildiride, "Sulh ve emniyetin korunması sadedinde iki

memleketin müstakbel işbirliğinin şekil ve istikametine sarih bir mahiyet verilmesi lüzumu hususunda tam bir görüş birliği teessüs etmiştir," denilmiştir. Köprülü Belgrad'dan Atina'ya geçmiş ve 26-29 Ocak tarihleri arasında bu ülkede temaslarda bulunmuştur. Köprülü burada, "Müzakereler olgunlaştığı vakit, üç dışişleri vekili paktın metnini kaleme alacaklardır. Daha sonra şartlar müsaade edince bu metin üç hükümet tarafından imzalanacaktır," şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bunun ardından ise Yunanistan Dışişleri Bakanı 3-8 Şubat tarihleri arasında Belgrad'a bir ziyarette bulunacak ve bu ziyaretin ardından Balkan Paktı'nın kurulması kesinleşecektir.

Balkan Paktı, "Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" resmî adıyla 25 Şubat 1953'te Atina'da parafe edilmiş ve üç ülkenin dışişleri bakanları tarafından 28 Şubat'ta Ankara'da imzalanmıştır. Balkan Paktı'nı 1934 tarihli Balkan Paktı'ndan ayıran temel öğe "güvenlik"tir ve anlaşma ile ortaya bir ortak savunma mekanizması çıkmaktadır. Anlaşmaya göre, "Bir saldırı durumunda her devlet kendi ordusuyla müdahale etmeyecek, ortak kararlar alınacaktır. Ancak bunun için askeri bir ittifak oluşturulmamış, sadece genelkurmaylar arası işbirliği öngörülmüştür. Bu eksikliğin temel nedeni, NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan'ın durumlarıyla, NATO üyesi olmayan sosyalist Yugoslavya'nın durumunu uyuşturmaktan kaynaklanan hukuki sorunu çözme imkânının bulunmamasıdır." (Oran, 2004: 590)

Her ne kadar pakt, ortak bir askerî teşkilat kurma evresine geçememişse de Sovyetler Birliği'ne karşı ortak güvenliğin esas amaç olduğu açıktır. Yunanistan Dışişleri Bakanı bu amacı şu sözlerle çok net bir şekilde ortaya koymuştur:

> Üçlü Anlaşmanın özel farik vasfı üçüncü maddesidir. Bu madde, bugün itibari olarak ve yarın hukuken yeni bir teşekkül ihdas etmektedir. Bu teşekkül, müşterek güvenlik meselelerini ve bir tecavüze karşı müşterek tedbirleri inceleyecek ve üç hüküme-

te telkin ve tavsiyelerde bulunacaktır. Üç hükümet de böylece, Yugoslavya'dan başlayıp Yunanistan'dan geçerek Doğu Türkiye'ye kadar uzayacak olan bir müdafaa cephesi üzerinde müşterek müdafaa bahislerine müteallik koordine edilmiş kararlar alabilecektir. (Sander, 2018: 136)

Balkan Paktı, Yugoslavya Devlet Başkanı Tito'nun 1954 Nisan'ında Ankara'yı ve Haziran ayında da Atina'yı ziyaret etmesiyle bir ittifaka dönüşmüştür. Aynı tarihlerde Menderes de bir ABD ziyareti gerçekleştirmiş ve dönüşte ittifak anlaşmasının bir an önce imzalanması gerektiğini belirtmiştir. 29 Temmuz'da NATO Konseyi'nin ittifak metnine dair olumlu görüş açıklamasının ardından 9 Ağustos 1954 tarihinde üç ülke arasında "İttifak, Siyasi İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması" adlı bir askerî ittifak anlaşması imzalanmıştır.

Tüm bu süreç ABD ve Batı ittifakı açısından Sovyetler'in Doğu Avrupa'daki nüfuzunun azaltılması ve çevrelenmesi açısından bir başarı anlamına gelmiş, Sovyetler ise paktı çözündürme yönünde girişimlerde bulunmuştur. Balkan Paktı'nın imzalanmasından bir hafta sonra Stalin'in yaşamını yitirmesi Sovyetler'in elini kolaylaştıracak, yeni yönetim Stalin'in politikasını yanlış bularak, Yugoslavya'yla yakınlaşmaya çalışacaktır. Bu doğrultuda Kominform ülkeleri ile Yugoslavya arasındaki sınır ihtilafları sona erdirilmiş, diplomatik ilişkilerin düzeltilmesi için yeni büyükelçiler gönderilmiş ve Yugoslavya'ya uygulanan ambargo kaldırılmıştır. (Sander, 2018: 140)

Tüm bu girişimler, ancak 1955 yılının Haziran ayında, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri Hruşçov ve SSCB Başbakanı Bulganin'in Yugoslavya'yı ziyareti ve Tito'dan özür dilemeleriyle birlikte Sovyetler açısından başarıya ulaşmış, bu ziyaret sonrası Tito'nun Sovyetler'e yönelik endişeleri büyük ölçüde ortada kalkmış, İtalya'nın da Yugoslavya üzerinde bir tehdit unsuru olmaktan çıktığı düşüncesiyle Yugoslavya "bağımsız ve bağlantısız" bir dış politika izlemeye başlamıştır. 1955 Mayıs ve Haziran'ında Bandung

Konferansı toplanmış ve "Asya-Afrika ülkeleri, ilk defa olarak, kendilerinin uluslararası politikada ağırlıklı olabileceğini ve dünya politikası üzerinde etkide bulunabileceklerini" ortaya koymuşlardır. (Sander, 2018: 154)

Pakta inen esas darbe ise Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin Kıbrıs meselesi nedeniyle 1954 yılının sonlarından itibaren bozulması olmuş, özellikle 1955'teki 6-7 Eylül olayları ile birlikte iki ülke arasındaki gerilim zirve noktasına çıkmıştır. 6-7 Eylül'den sonra Menderes, paktı krizden kurtarmak ve yeniden canlandırmak için ABD nezdinde girişimlerde bulunmuşsa da, o tarihten sonra Balkan Paktı sadece kâğıt üzerinde kalmış, pratikteki anlamını bütünüyle yitirmiştir.

Bağdat Paktı

1953 yılında Eisenhower'ın ABD Başkanı olmasının ardından ABD Dışişleri Bakanı'nın öncülüğünde Ortadoğu'da Sovyetler'i kuşatmak için Türkiye, Suriye, İran, Irak ve Pakistan'ın içerisinde yer alacağı yeni bir ittifaka gidilmesine karar verilir. ABD Dışişleri Bakanı Dulles bununla ilgili istişareler için 11-28 Mayıs tarihleri arasında on bir ülkenin dahil olduğu bir geziye çıkar. Aslında gezi programında Türkiye yoktur ama Dulles, Menderes'in davetiyle 26 Mayıs'ta Türkiye'ye gelir ve Celal Bayar ve Adnan Menderes'le görüşür. Görüşmede Menderes dünyanın komünist ülkeler, bağlantısızlar ve komünizm karşıtı ülkeler olarak üçe ayrıldığını belirttikten sonra komünizme karşı çok daha etkin bir işbirliği içinde olunması gerektiğini söyler. Menderes'e göre Ortadoğu'nun komünizme karşı savunulmasında Arap devletleri kendilerine yönelik beklentiyi gerçekleştirebilecek durumda değildir ve önderlik rolünü oynayabilecek tek ülke Türkiye'dir. Celal Bayar ise yaptığı açıklamada şöyle diyecektir:

> Eğer yarın bir tehdit olsa, Türkiye kendi bağımsızlığı ve özgür dünya için savaşacaktır. Arap dünyasında bunu göremiyorum. Yıllardır onlarla birlikte yaşıyoruz, aynı din ve geleneklere sahibiz.

> Fakat şu anki liderleri ile onlarla ilgilenemeyeceğimiz sonucuna ulaştık. (Akman ve Zeyrek, 2013: 276)

Dulles ABD dönüşü yaptığı değerlendirmede, böyle bir ittifakın kurulmasının mümkün görünmediğini söyler. Araplar için asıl tehdit İsrail ve Süveyş'teki İngiliz varlığıdır, dolayısıyla Arap devletlerinin önceliği Sovyetler Birliği tehdidi değildir ve proje rafa kaldırılır. Öte yandan Dulles'a göre ABD'nin bölgedeki en yakın müttefikleri halen Yunanistan ve Türkiye'dir. Konuya ilişkin ABD Dışişleri Bakanlığı'nın hazırladığı raporda şöyle denilmektedir:

> Belirli Batılı güçlerle işbirliği içinde olacak bir Ortadoğu savunma düzenlemesinin gerçekleştirilmesi, ABD'nin bir hedefi olarak devam etmektedir. Ne var ki Bakanlık, bölge ülkelerinin kendilerinin böyle bir örgütün kurulmasında belirli bir inisiyatif almaları gerektiğini ve Ortadoğu Savunma Örgütü önerilerinde olduğu gibi Batılı güçlerin çok da başat görünmemeleri gerektiğini düşünmektedir. Bakanlık Türklerin (ve ara sıra Fransızlarla İngilizlerin de) önerdiği gibi, Ortadoğu savunması için bütünüyle Batılı bir örgütlenmeye gitmenin doğru olmadığını düşünmektedir, çünkü böyle bir davranış büyük olasılıkla Araplar tarafından kendilerine yönelik bir davetiye olarak değil de bir meydan okuma olarak değerlendirilecek ve sonunda onların işbirliğini sağlamayı daha da güçleştirecektir. (Gerger, 2012b: 78)

ABD, zamanla Bağdat Paktı'na evrilecek olan Türkiye-Pakistan anlaşmasının Batı'nın bölgesel çıkarları adına daha işlevsel olduğunu düşünmekte ve bu tür anlaşmaları perde arkasından teşvik etmektedir. 1954 tarihli Milli Güvenlik Konseyi Raporu'nda, ABD'nin Ortadoğu'daki amaç ve hedefleri şöyle sıralanmıştır:

- Bölgedeki "kaynaklar, stratejik imkânlar ve geçiş hakları"nın ABD ve müttefiklerine açık tutulması ve bu olanakların Sovyet Bloku'na kapalı tutulması
- Bölgede iç komünist güçlere karşı dayanıklı ve "komünist saldırı"ya direnmeyi kabul eden, "güvenilir, dost ve sağlam" hükümetlerin egemen olması

- Bölgede "düzen için" Araplarla İsrail arasındaki temel sorunların çözülmesi
- Arap kamuoyundaki Amerikan aleyhtarı eğilimin geri çevrilmesi
- Bölgede Sovyet etkisinin artmasının engellenmesi

Aynı rapor bu hedeflere ulaşılması için yapılması gerekenleri ise şu şekilde sıralamıştır:

- Yalnız ya da başkalarıyla birlikte davranma hakkını saklı tutarak bölgede, İngiltere'yle birlikte daha fazla sorumluluk yüklenmek
- İngilizlerin bölgedeki güç ve imkânlarından yararlanmak
- Arapları, meşru beklentilerine sıcak bakıldığına ve çıkarlarına saygı gösterildiğine inandırmak
- Bölge güçleri arasındaki ya da onlarla Batı arasındaki politik sorunların çözümü için çaba göstermek
- Sadece statükoyu korumaya çalışmaktansa, bölgedeki devrimci ve ulusalcı eğilimleri Batı karşıtı olmayan kanallara yönlendirmek
- Özel sektörü güçlendirmek ve ekonomik ve teknik yardımları biraz artırmak
- Sınırlı askerî yardımda bulunmak
- Bölgesel askerî organizasyonları teşvik etmek ve politik atmosfer uygun hâle geldiğinde de bunlara katılmaya hazırlanmak
- Hür Dünya'nın amaçlarına düzenli uyumu gösterebilecek önderlikleri desteklemek, aydınların Batı yönelimli etkinliklere katılımını artırmaya çalışmak
- Sovyetler'in düşmanca niyetleri olduğunu bölgeye inandırmak
- Kültür, eğitim, enformasyon programlarını güçlendirmek (Gerger, 2012b: 80-81)

Menderes, 1955 yılının başlarında Dulles'ın değerlendirmelerini boşa çıkarmayacak bir şekilde Ortadoğu'da bir savunma paktı kurmak için Irak, Lübnan ve Suriye'yi kapsayan bir geziye çıktı. İlk durak olan Irak'ta 6-14 Ocak günleri arasında yapılan görüşmelerde Irak'ın Türkiye'nin teklifine sıcak baktığı anlaşıldı. Menderes 12 Ocak'ta Irak Parlamentosu'nda bir konuşma yaptı ve Ortadoğu'da

istikrarın sağlanması için bir pakt kurulmasının ve bunun da NATO'yla bağlantılı olmasının bir zorunluluk olduğunu söyledi. Ziyaretin sonunda iki devlet bir anlaşma yapılması konusunda mutabakata vardıklarını açıkladılar.

Menderes Irak'tan Suriye'ye geçti. Burada da devlet yetkilileri tarafından sıcak bir şekilde karşılandı ama Suriye sokaklarında Menderes'e yönelik büyük protesto gösterileri vardı. Öyleki Şam'daki gösterilerde 45, Halep'teki gösterilerde ise 50 gösterici gözaltına alınmıştı. Menderes Suriye'de aradığını bulamayacağını anlayınca Lübnan'a geçti, ancak burada da aradığını bulamadı ve sadece Irak'la bir anlaşma yapılabildi. 24 Şubat 1955'te yapılan bu anlaşmanın ardından 4 Nisan 1955'te İngiltere, 23 Eylül 1955'te Pakistan ve 3 Kasım 1955'te de İran pakta katıldı. Irak'la yapılan anlaşmanın hemen ardından yaptığı 26 Şubat 1955 tarihli konuşmasında Dışişleri Bakanı Köprülü şöyle diyordu:

> Arkadaşlarım
>
> Yeryüzünde bir taarruz cephesi vardır. İdeolojisi itibariyle, siyasetiyle ve o siyasetin tatbikatıyla bir taarruz cephesi vardır. Bir de o cephe karşısında, medeniyeti, insanların, ferdlerin hürriyetini ve milletlerin istiklalini, manevi ve mukaddes kıymetlerini müdafaa eden bir müdafi cephesi vardır. Bu iki cephenin ortasında, tarafsızlık cephesi diye bir cephe kurmağa kalkışmak, mütearrız cepheye iltihak etmekten başka hiçbir şey ifade etmez. Bu bitaraflık cephesini teşkil ettiklerini zannedenler, bilhassa Ortaşark sahasında bitaraflık siyasetiyle kendi memleketlerini tehlikeden koruyacaklarını zannedenler, hiç düşünmüyorlar ki eğer bugünkü müdafaa cephesi, hürriyet cephesi mevcut olmasa idi, o memleketler şimdiye kadar çoktan mütearrızın birer küçük lokması hâlinde ortadan kalkmış bulunmaktadır. (Gerger, 2012b: 94)

Sovyetler Birliği'nin paktın kurulmasına tepkisi gecikmedi. Dışişleri Bakanlığı'nın 16 Nisan 1955'te yaptığı açıklamada, "Yakın ve Ortadoğu'daki durum son zamanlarda oldukça gerginleşmiştir. Bunun sebebi de bazı Batı güçlerinin Yakın ve Ortadoğu'daki ül-

keleri saldırgan Kuzey Atlantik blokuna ek olabilecek askeri gruplara çekmek üzere yeni girişimlerde bulunmalarıdır," deniliyordu. Sovyetler'e göre, "Türk-Irak ittifakının kurulması ile, kurucular Irak'ın diğer Arap ülkelerinden ayrılmasını" başarmış, "bu ülkeler arasındaki" gerginliği artırmışlardı ve bu "kendi askeri stratejik menfaatlerine uygun fırsatlar bekleyen ülkelerin çıkarlarına hizmet" edecekti. (Bağcı, 2014: 67)

Paktın imzalanmasının ardından Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü TBMM'de yaptığı konuşmada tarafsızlığa dayalı bir politikanın düşmanın, yani Sovyetler Birliği'nin elini güçlendirmekten başka bir işe yaramayacağını söylüyor ve "Barışsever uluslar ancak bir araya gelerek Sovyetler Birliği'ne karşı durabilir," diyordu.

Bağdat Paktı'na üye ülkelerin başbakanları 21 Aralık 1955'te Bağdat'ta toplandılar ve ABD de bu toplantıya gözlemci olarak katıldı. Toplantıda ABD'yi temsil eden Büyükelçi Gallman, "Bizim burada bulunmamız Amerika'nın Bağdat Paktına duyduğu ilginin ve Paktın amaçlarına gösterdiği yakınlığın bir kanıtıdır," diyordu. Ancak ABD hiçbir zaman Bağdat Paktı'nın resmî üyesi olmayacaktı. (Bağcı, 2014: 72)

Eisenhower Doktrini ve Suriye gerilimi

Menderes hükümeti antikomünizmi iç ve dış politikanın temel enstrümanı hâline getirmeye çalışırken, Sovyetler ise Stalin-sonrası dönemdeki değişikliklere paralel olarak Türkiye'ye yönelik barışçıl bir politika izlemenin arayışı içerisindedir. Ancak Menderes hükümeti, bu yakınlaşma çabalarına herhangi bir karşılık vermeyecektir. Dışişleri Bakanı hükümetin konuya dair tutumunu şu sözlerle anlatmaktadır:

> Son zamanlardaki Sovyet girişimleri Türkiye'nin dış politikasında herhangi bir değişikliğe neden olmayacaktır. Hür dünya ile beraberce bindiğimiz gemiyi terk etmek niyetinde değiliz. Bu bizim için ölüm kalım meselesidir. Türk Hükümeti barışın bölünebilir olmadığı ve yalnızca ortak güvenlik ve ortak gayretlerle koru-

nabileceği inancındadır. Bu sebepten Türk hükümeti Birleşmiş Milletler'e bağlıdır ve bunu da Kore'ye asker göndermekle kanıtlamıştır. Ayrıca Türkiye bunun için NATO'ya girmiştir ve Balkan ve Ortadoğu Paktlarının yapılmasında başlıca rolü oynamıştır. (Bağcı, 2014: 77)

Menderes hükümeti, Sovyetler'in 16 Mart 1921 tarihli Türk-Sovyet Dostluk Anlaşması'nın 35. yıldönümünü vesile ederek başlattığı yakınlaşma çabalarını, ABD'den gelecek iktisadi ve askerî yardımlardaki artış adına reddederken imdadına Eisenhower Doktrini yetişecek, DP bu doktrini iç ve dış politikadaki hedefleri için çok büyük bir fırsat olarak görecektir.

ABD Başkanı Eisenhower, 1957 yılının başlarında Senato'da yaptığı bir konuşmada şöyle der:

> Tabii ki komünistler, Batı Avrupa'nın kontrolünü ellerine geçirmek için can atmaktadırlar. Avrupa'daki geniş işgücü olanakları, sanayi ve hammaddeler Sovyetler Birliği'nin kontrolü altına girmemelidir. Eğer bu olursa, bu durum dünya güç dengesinde bizim için dezavantaj olurken, onlar için avantaj olacaktır. Şimdi burada kontrolü ele geçirebilmenin iki yolu vardır. Birincisi, mücadele ederek, diğeri de ekonomisinin kontrolünü ele geçirmekle olur. Eğer uluslararası komünizm Ortadoğu'yu kontrolü altına alırsa, komünistler tam anlamıyla açıklamaya çalıştığım pozisyonda olacaklardır. Komünistler böylece Batı'ya yaşama kanı veren bu boğazı ellerinde bulunduracaklardır ve istediklerinde boğazı kesebileceklerdir. Bu koşullar altında Avrupa'nın komünist kontrolünden bağımsız kalabileceğini sanmıyorum. (Bağcı, 2014: 89)

Bu konuşma "Eisenhower Doktrini'nin gerekçesi" olarak görülebilir: Batı'nın güvenliği için Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da etkili olması engellenmeli, bu bölge ABD ile müttefiklerinin kontrolünde olmalıdır ve ABD bunun için her şeyi yapacaktır.

Resmî olarak 9 Mart 1957'de açıklanan Eisenhower Doktrini, bir süredir Sovyetler Birliği ile Suriye arasındaki yakınlaşmadan rahatsız olan ve buradan bir iç politika malzemesi çıkarmaya çalışan

Menderes hükümeti açısından büyük bir fırsat olarak görülüyordu. Bugünden geriye doğru bakıldığında, Suriye'ye yönelik saldırgan tutum, uluslararası bir sorunun antikomünizme tahvil edilerek nasıl bir iç politika malzemesi hâline getirildiğine dair mükemmel bir örnek olarak değerlendirilebilir. Menderes, bir yandan ABD'yle yeni bir askerî yakınlaşmanın ekonominin giderek kötüye gittiği bir konjonktürde kredi mekanizmalarını harekete geçirebileceğini düşünmüş, bir yandan da seçime bir teyakkuz atmosferinde ve "milli birlik beraberlik" söylemiyle gitmenin işini kolaylaştıracağını hesaplamıştır.

1957 yılının yaz aylarında Suriye'ye yönelik Batı müdahaleciliği yoğunlaşacak, ABD 6. Filosu Akdeniz'e gelecek ve çok sayıda savaş uçağı Avrupa'dan getirilerek İncirlik Üssü'ne yerleştirilecekti. 24 Ağustos 1957'de ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Low H. Henderson Türkiye'ye geldi ve burada Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes, Irak Kralı Faysal ve Ürdün Kralı Hüseyin'le bir zirve gerçekleştirildi. Batı'nın Suriye'ye askerî müdahalede bulunma olasılığının arttığı ve Türkiye'nin sınıra asker yığdığı bir konjonktürde Mısır Devlet Başkanı Nasır'ın emriyle Mısır ordusuna bağlı askerler Suriye ordusuna destek için Lazkiye'ye konuşlandırıldılar.

Gerginlik büyürken Sovyetler Birliği Başbakanı Bulganin, 10 Eylül 1957'de Başbakan Menderes'e bir mektup gönderdi ve Suriye sınırına yığılan Türk askerlerine dair endişelerini dile getirdi. Menderes ise 5 Ekim'de Bulganin'e gönderdiği yanıt mektubunda Sovyet suçlamalarını reddederek Türkiye'nin Suriye'ye yönelik saldırgan bir politika izlemediğini savunuyordu. 9 Ekim 1957'de ise Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Hruşçov *New York Times*'a verdiği röportajda, savaş çıkması durumunda Türkiye'nin bir gün bile dayanamayacağını söylüyordu. Ertesi gün ABD Dışişleri Bakanı Dulles bir basın toplantısı yaparak Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye saldırması hâlinde ABD'nin NATO müttefikini savunacağını söylüyordu. Bu esnada Suriye, BM'ye bir memorandum verecek ve şöyle diyecekti:

> Halen Türkiye Suriye sınırına yakın yerlerde şimdiye kadar eşi görülmemiş şekilde ve gereksiz olarak birkaç ağır tümenin yığılması sonucunda Suriye'ye fiili olarak bir askeri tehdit söz konusudur. Bu birlikler sürekli olarak da takviye edilmektedir. Şimdi bu birlikler, küçük bir alanda bulunmaktadır ve yakın bir saldırıyı belirleyecek şekilde mevzilenmişlerdir. Türk kıtalarına bir slogan verildiği açıktır. "Halep'e Halep'e" gibi açıkça söylenilen bu sloganlar sürekli olarak tekrarlanmaktadır. (Bağcı, 2014: 95)

DP'nin 27 Ekim 1957'de yapılan seçimleri kazanması ve ABD'nin Türkiye yüzünden SSCB ile karşı karşıya gelmesine yol açacak bir savaşı istememesi neticesinde Menderes hükümeti orduyu sınırdan çekti ve gerilim sona erdi. Ancak, Menderes Eisenhower Doktrini ve antikomünizm üzerinden içeride ve dışarıda gücünü artırmayı hedefliyor ve "komünizm tehlikesi"ne dikkat çekmeye devam ediyordu. Aralık 1957'de Paris'te yapılan NATO zirvesinde yaptığı konuşmada Sovyetler'in Ortadoğu'yu ele geçirmek istediğini söyleyen Menderes, "Eğer bugün Suriye'de bir komünist rejim tam olarak kurulamadıysa ve eğer memleket klasik veya tipik bir Rus uydusu hâline gelmediyse bu yalnızca belirli bir taktik yüzündedir," dedikten sonra Batı ittifakını şöyle uyarıyordu:

> Müslüman ülkelerin komünist etkilere karşı direnme bakımından kuvvetli konumları olduğuna inanmak ve buna güvenmek büyük bir hata olur. Tam anlamıyla uzun süreli bir saldırganlık tehlikesi ile karşı karşıya kaldığımızın bilincinde olmak gerekir. Suriye'deki durumu bir oldu bitti olarak kabul etmemeli ve bununla baş edebilecek önlemleri almalıyız. (Bağcı, 2014: 98)

Menderes "önlemler" derken ne kastettiğini de aynı konuşmada aktarmıştı, Türkiye'ye balistik füzeler yerleştirilmesi gerektiğini düşünüyordu:

> Menderes nükleer başlıklı balistik füzelerin konuşlandırılmasını bir caydırıcılık unsuru olarak görmekteydi. Hatta bu füzelerin kullanım yetkisi NATO kumandanlarına veya en yüksek rütbeli milli kumandana tanınmalıydı. Orta mesafeli balistik füzeler, kı-

> talararası balistik füzelerden daha işlevseldi, örneğin NIKE füzeleri caydırıcılık görevini yerine getireceklerdi. Başbakan bu arada Türkiye'ye 1958 askeri yardım programına iki NIKE füze birliği katmış olan ABD'ne teşekkür etmeyi ihmal etmiyordu. (Bilge-Criss, 2012: 19)

14 Temmuz 1958'de, Irak Kralı Faysal ve Başbakan Nuri Es Said tam da Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes Bağdat Paktı toplantısı için İstanbul'da kendilerini beklerken öldürüldüler. Irak'ta askerî darbe gerçekleşmiş, darbeciler kral ve başbakanı öldürmüşlerdi. Menderes ilk başta Irak'a Türk birliklerini gönderip rejimi kurtarmayı düşündüyse de bunu yapamadı. 14-17 Temmuz günlerinde yapılan Bağdat Paktı toplantılarının bitiminde Irak'taki darbe şiddetle kınandı. Menderes'in asıl korkusu ise benzer bir darbe girişiminin Türkiye'de de gerçekleşme ihtimaliydi. Tam da bu nedenle 1957 yılının Aralık ayında 9 subay darbe yapacakları gerekçesiyle gözaltına alınacaklardı.

Aynı günlerde ABD birlikleri Lübnan'a, İngiliz birlikleri ise Ürdün'e, mevcut rejimleri korumak için asker çıkarıyorlar, Menderes yönetimi bu operasyonları hararetle destekliyor, İncirlik Üssü'nün kullanımına izin veriyordu. Sovyetler Birliği 18 Temmuz'da Menderes hükümetine bir nota vererek Türkiye'yi Irak'taki yeni rejime karşı bir askerî harekât planlamakla suçluyor, Menderes'in 22 Temmuz tarihli cevabi mektubu karşısında, 24 Temmuz'da bir nota daha vererek Türkiye'nin politikasının Ortadoğu gerçekleriyle uyuşmadığını söylüyordu. (Bağcı, 2014: 100)

Irak'taki yeni rejimin Bağdat Paktı'ndan çekilmesinin ardından paktın adı CENTO (Merkezî İşbirliği Teşkilatı) olarak değiştirilecek, Irak'taki askerî darbeyi ise Pakistan, Burma ve Sudan'daki darbeler izleyecekti. Menderes'in tüm bu darbelerin Türkiye üzerinde bir etki yaratabileceğine dair şüpheleri gerçekleşmek üzereydi. CENTO ülkeleri Nisan 1960'ta Tahran'da bir araya geldiklerinde Menderes siyasi kriz nedeniyle bu toplantıya katılamayacak, 27 Mayıs 1960'ta da ordu yönetime el koyacaktı.

Antikomünist örgütlenmeler: Türk Milliyetçiler Derneği ve Komünizmle Mücadele Dernekleri

1 Nisan 1952'de DTCF konferans salonunda çok sayıda insan bir derneğin birinci kuruluş yıldönümünü kutlamak için bir araya gelmiştir ve derneğin genel başkanı Haluk Karamağaralı kutlamadaki açılış konuşmasına şu sözlerle başlamıştır:

> Bugün bizim çok sevinçli bir günümüz. Bu sevince katılmanızdan hepinize teşekkür ederim. Milliyetçilerin bu sevince ulaşmaları kolay olmamıştır, çetin mücadeleleri acı tecrübeler geçirmeleri lazım gelmiştir... Bir an 1944'te milliyetçiliğe devlet kudretiyle indirilen ağır darbeyi hatırlayınız. O vakit ben bu fakültede talebeydim. 19 Mayıs 1944 akşamı bu saatlerde devrin maarif vekili buradan milliyetçilere küfrediyordu: "Faşistler, reaksiyonerler..." Sorguya çekilmeler, kovulmalar, tevkifler, işkenceler birbirini takip etti. (Kılıç, 2016: 147)

Ancak artık 1944'ün üzerinden yedi yıl geçmiş ve birçok şey değişmiş, Türk milliyetçileri bundan tam bir sene önce bir dernek çatısı altında, yani Türk Milliyetçiler Derneği'nde buluşmuşlardır ve "sevinçli gün"le kastedilen budur. Karamağaralı sözlerine şöyle devam eder:

> Dikkatle, sabırla tam yedi yıl çalıştıktan sonra, temelleri artık hiçbir kuvvetin yıkamayacağı kadar sağlam bir teşkilat kuruldu. Bir yıl zarfında hakiki manasıyla 50 şube açmak gibi hiçbir kültür ve ülkü teşekkülüne nasip olmayan inkişafımızın sırrını 1944'ün verdiği derste, bu uzun, planlı hazırlıkta ve milletin Türk Milliyetçiler Derneği'ni benimsemesinde aramak lazımdır. (Kılıç, 2016: 148)

1950'li yıllar Demokrat Parti'nin de iktidara gelişiyle birlikte, antikomünizmin artık tartışılmaz bir şekilde siyasetin merkezine yerleştiği ve antikomünist örgütlenmelerin de birer birer tarih sahnesine çıktığı yıllardı. Türk Gençlik Teşkilatı, Türk Kültür Derneği, Türk Kültür Ocağı, Genç Türkler Cemiyetleri gibi dernekler komünizmle mücadele esasına göre kurulan ve bu doğrultuda hareket

eden örgütlenmelerdi. Öte yandan uzunca bir süredir, bu derneklerin bir araya gelmesine yönelik düşünsel bir mesai yürütülmekteydi. Mayıs 1950'de Milliyetçiler Federasyonu, sonrasında ise bu federasyonun kendini feshiyle Nisan 1950'de Türk Milliyetçiler Derneği (TMD) kuruldu. Derneğin kuruluş nizamnamesinde "gayesi"nin karşısında şunlar yazılmıştı: "Allah, Vatan, Tarih, Dil, Anane, Sanat, Aile, Ahlak, Hürriyet ve Milli Mukaddesat esaslarına dayanan Türk milliyetçiliğini işlemek, Türk milletini meydana getiren unsurları muhafaza etmek ve bütün milliyetçileri teşkilatlandırmak." Derneğin amaçlarından biri olarak ise "Türk kültürüne vaki tecavüzlerle ve milliyetçiliğe aykırı cereyanlarla fikir yoluyla mücadele etmek" gösteriliyordu. Kuruluş nizamnamesinde "komünizme karşı mücadele"den bahsedilmiyordu ama "milliyetçiliğe aykırı cereyanlarla fikir yolu ile mücadele etmek"ten kasıt buydu. (Kılıç, 2016: 113)

Sahiden de Türk Milliyetçiler Derneği, varlığını devam ettirdiği ve ülke çapında 78 şubeye ulaştığı iki yıllık süre boyunca komünizmle mücadele adına faaliyet gösterdi ve bu her zaman "fikir" düzeyinde kalmadı, başka görünümlere de büründü. Derneğin ilk eylemlerinden biri, 28 Mayıs 1951'de Kore'ye gönderilecek askerlerin uğurlanması törenlerinde gerçekleşti. Ankara Şubesi'nin tertiplediği eylemde dernek üyeleri Anafartalar Caddesi'nden Ankara Garı'na bir yürüyüş gerçekleştirdiler. Kortejdekilerin taşıdığı afişlerde bozkurt resimleri ve "Türk geliyor", "Bütün Türkler bir ordu", "Türk topçusu geliyor" gibi yazılar vardı. Taşınan dövizler ise doğrudan komünizmle ilgiliydi. Bu dövizlerde "Bir Kızıl öldürenin sevabı bin yazılır", "Komünizm milli mukaddesatımızın düşmanıdır" ve "Bütün dünya milliyetçileri komünizme karşı birleşiniz" yazıyordu. Dernek Ekim ayında Kore'de savaşan askerlerden Albay Celal Dora'nın katıldığı bir konferans tertiplemişti. Derneğin İstanbul Şubesi 8 Aralık 1951'de, Ankara Şubesi ise 12 Aralık 1951'de bu sefer Kore Türk Tugayı Komutanı General Tahsin Yazıcı'nın konuşmacı olduğu konferanslar düzenleyecekti. Bu konferanslarda Türk aske-

rinin Kore'ye dünya barışının, hürriyetin ve adaletin düşmanı olan komünizmi ezmek için gittiği belirtilmiş ve komünizme karşı mücadeleye devam edileceği mesajı verilerek konferanslar bitirilmişti. (Kılıç, 2016: 124-125)

Derneğin başka bir faaliyeti Nâzım Hikmet'le ilgiliydi. 1951 yılında bir grup aydın Nâzım Hikmet'in affedilmesi için bir kampanya başlatmıştı ve kampanyanın başını çeken isimlerden biri olan *Vatan* gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman milliyetçilerin hedefi hâline gelmişti. Nâzım Hikmet hapisten çıktıktan sonra Sovyetler Birliği'ne gitmişti ama kampanyayı düzenleyenlere yönelik öfke dinmemişti. Türk Milliyetçiler Derneği 28 Temmuz 1951'de Ankara'da Nâzım Hikmet'in affedilmesi talebinde bulunan 185 aydını telin için bir toplantı düzenledi. Derneğin başkanı Haluk Karamağaralı, toplantıda yaptığı konuşmada şöyle diyordu:

> Nâzım Hikmet meselesinin üstünde duruşumuzun sebebi onun affı veya kaçışı değildir. Cehenneme kadar yolu vardı ve layık olduğu yere gitti. Biz bu hadiseyi beynelmilel komünist teşkilatının içeride ve dışarıda bizimle nasıl uğraştığını, komünist metot ve taktiklerini bir daha göz önüne sermek ve gaflet içinde yüzen bazı aydınların ibret alarak uyanmaları için toplantı mevzuu yaptık. (Kılıç, 2016: 132)

TMD Umumi Kâtibi Erhan Löker ise konuşmasında Nâzım Hikmet'in Türkiye'yi terk etmesi ile ilgili olarak şu cümleleri sarf ediyordu:

> Türkiye'de memleket içindeki komünizme karşı uyanık efkârı umumiyenin komünist cephe aleyhine bir defa daha uyanık olması ve bin defa daha mütenebbih kalması için Türkiye'de hiç kimsenin yapamayacağı hizmeti yapmıştır. (Kılıç, 2016: 134)

Asıl gündem Nâzım Hikmet olsa da, onun üzerinden dönemin aydınlarına yönelik bir gözdağı çabası söz konusuydu, üstelik hedef gösterilen isimlerin neredeyse hiçbiri komünist değil, demokrat ya da liberal diye adlandırılabilecek isimlerdi. Ancak Türk Milliyetçiler Derneği, antikomünizm üzerinden teyakkuz hâli ve

milliyetçi-muhafazakâr olmayan aydınlar üzerinde de basınç yaratmak ve buradan siyasi güç devşirmek istiyordu, esas mesele de buydu: politik bir güç hâline gelme arzusu.

Derneğin başka bir etkinliği bugün hâlâ Türk sağının teori ve pratiğinde son derece önemli bir yeri olan Ayasofya ile ilgiliydi. CHP 1950 yılında "İstanbul'un Fethinin 500. Yılı ve Müteakip Fetih Yıllarını Kutlama Derneği" adlı bir dernek kurmuş, bu dernek DP iktidarı döneminde de varlığını güçlenerek devam ettirmişti. Dolayısıyla kamuoyunun gündeminde görkemli bir fetih kutlaması organizasyonu vardı. Türkiye Milliyetçiler Derneği "500. yıl" için yapılacak en anlamlı icraatın Ayasofya'nın yeniden cami yapılması olacağı görüşündeydi ve bunun için bir girişim başlattı. Dernek hem hükümete resmî başvuruda bulundu hem de Adnan Menderes'e yönelik açık bir mektup yayımladı. Mektupta mesele yine CHP'ye ve onun komünistlerle işbirliği yaptığı iddiasına bağlanarak şöyle deniliyordu:

> Kapıları Müslüman Türk çocuklarına kapatılan Ayasofya'nın; Allah adını ortadan kaldırmak için çalışan, milli iradeyi katleden, milli ruhu tefessüh ettirmeye çalışan, vatandaşları Rus veya Bulgar biçer gibi sorgusuz sualsiz kurşunlayan, kanunları tereddütsüzce çiğneyen, milleti alçakçasına ezen, Türkeli'ni, Türkiye'yi vatanperver Türk çocuklarına zindan yapan, komünistlerle gönül birliği yapmaktan sıkılmayan, şerefsizleri, vurguncuları, namus yoksullarını baş tacı eden kara ruhlu, kara yüzlü Allah, vatan ve millet düşmanlarını tasfiyeye karar verenlerin reyleriyle işbaşına gelen "anasının ak sütü gibi helal bir iktidara sahip" hükümetin eliyle yine camiye çevrilmesini istiyor ve bekliyoruz. (Kılıç, 2016: 154)

TMD, bu tür etkinlik ve faaliyetler aracılığıyla antikomünizmin siyasetin merkezine yerleşmeye başladığı 1950'lerin başında siyasal alanda etkili bir güç olmaya çalışsa da, işler hiç de beklenildiği gibi gitmeyecek ve dernek Ahmet Emin Yalman'a Malatya'da düzenlenen suikastın ardından, suikastı tertipleyenlerin dernekle bağlantılı oldukları iddiasıyla kapatılacaktı.

1950'lerin antikomünist teyakkuz ikliminde kurulan derneklerden birisi de Komünizmle Mücadele Dernekleri'dir. İlk Komünizmle Mücadele Derneği 1950 yılında Zonguldak'ta kurulur. Derneğin ilk kez burada kurulmasının iki nedeni vardır. Birincisi, 1950 yılında kente Nihal Atsız'ın kardeşi ve milliyetçi camianın önemli isimlerinden biri olan Nejdet Sançar lise öğretmeni olarak atanmıştır ve arkadaşı Ziya Özkaynak'la birlikte derneğin kuruluşuna öncülük etmiştir. Ve ikincisi, Türkiye Komünist Partisi bir işçi kenti olan Zonguldak'ta zayıf da olsa faaliyet göstermektedir. Dernek yaklaşık üç yıl boyunca *Nâzım Hikmet Meselesi'nde Yalman'a Cevap*, *Komünist Nedir*, *Komünizmin İçyüzü* gibi kitap ve broşürler yayımlamış, film gösterimleri yapmış ve toplantılar, paneller düzenlemiştir. Dernek, 1953 yılında Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatılması sürecinde kendiliğinden faaliyetlerini durdurmuştur. (Meşe, 2017: 119-120)

Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği ise 1956 yılında İstanbul'da kurulur. Kurucular arasında Türkçü-milliyetçi kesimlerde bilinen isimler olan Altan Deliorman ve İlhan Darendelioğlu da vardır. Derneğin, kuruluşundan sonra yayımladığı "Gençliği Vazifeye Davet Ediyoruz, Uyanık ve Dikkatli Olalım" başlıklı, antikomünizmin hemen hemen bütün argümanlarını taşıyan ilk beyannamede şöyle denilmektedir:

> Rusya dünya sulhunu bin bir siyasi entrika ve tahriklerle bozmağa çalışırken, bir yandan da hür milletlerin bünyelerini yıpratmak gayesiyle iğrenç rejiminin zehirli tohumlarını yaymağa çalışmaktadır.
>
> Maalesef birçok yerlerde olduğu gibi memleketimizde de bu soysuz maksada alet olan zavallılar bulunmaktadır. Türklükten, vatan sevgisinden, Allah'tan ve insanı insan yapan her çeşit hasletlerden yoksun, bihaber bulunan bu komünist uşakları, kanunlarımızı her an tepelerinde bir balyoz gibi hissettikleri için, faaliyetlerini her türlü şekilde maskelemektedirler.

> Nemelazımcılığı artık bırakalım. Sizlerin uyanıklığı ve hassasiyeti onları daima mağlup edecektir. Fakat henüz milli meselelerde senin kazandığın muafiyeti henüz kazanamamış toy vatan evlatları var. Komünistlerin ilk hedefi olan bu masum arkadaşları ikaz başlıca vazifendir.
>
> ...
>
> Komünistlerle tek bir cephe olarak daha kesin neticeler almak gayesi ile Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği kurulmuştur. Sen de soysuzluğun, anarşinin ve hıyanetin tepesine inecek yumruklardan biri olmalısın. Bu hayırlı teşekkül sizlerin gayretiyle gelişecek, yaşayacak, vazife görecektir. Vazife seni bekliyor. (Meşe, 2017: 122-123)

Dernek Peyami Safa, İsmail Hami Danişmend, Zeki Velidi Togan gibi isimlerle konferanslar ve seminerler düzenlemiş, çeşitli yayınlar çıkarmış, 27 Mayıs darbesiyle birlikte faaliyetlerine son vermiştir. Komünizmle Mücadele adıyla kurulan derneklerden en etkili olanı ise İzmir'de 1963'te Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (TKMD) adıyla kurulandır, ancak TKMD'ye 1950'lerin antikomünist politik iklimini incelediğimiz bu bölümde değil, 1960'ları anlatacağımız kısımda bakacağız.

Sonuç olarak 1950'ler, Türkiye'de kitlesel, örgütlü ve güçlü bir sol hareketin bulunmadığı, antikomünizmin iç ve dış politikanın merkezine kesin olarak yerleştiği, içeride ve dışarıda atılan adımların hem motive edici hem meşrulaştırıcı unsurunun antikomünizm olduğu bir zaman dilimiydi. Öte yandan DP dönemindeki iktisadi ve siyasi gelişmeler 1960'ları hazırladı. Kapitalist gelişmeyle birlikte hem burjuvazinin hem de işçi sınıfının modern anlamda birer sınıf olarak ortaya çıkışının zemini bu yıllarda oluştu. Bunun dışında, DP'nin otoriter yönetim tarzı, CHP'nin giderek daha "liberal demokrat" bir zemine oturmasını sağladı ve DP'ye yönelik muhalefeti büyük ölçüde anti-otoriter ve demokratik talepler belirledi. Bu ise 27 Mayıs darbesini gerçekleştiren ekip üzerinde etkili oldu ve siyasal iktidarı sınırlayacak, gücü denetleyecek, çoğunlukçu bir anlayı-

şın keyfi yönetim tarzını engelleyecek bir anayasa yapımı öncelikli mesele hâline geldi. İşin ironik yanı, bütün 1950'li yıllar olmayan komünizm tehdidine karşı yaratılan teyakkuz hâliyle geçmişken, DP'nin devrilmesinden sonra Türkiye'de hem işçi hareketi hem de sol hareket yükseldi ve komünizme karşı mücadele Türkiye yönetici sınıfının gerçekliği hâline geldi. 1960'lı yıllar, siyasetin sağında ve solunda yeni aktörlerin sahneye çıktığı, ayrıca Türkiye işçi sınıfının da bir özne olarak siyasal alandaki yerini aldığı yıllar olacak, buradan da 1970'lerin iç savaş ortamına geçilecekti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1960'LAR: SİYASETİN SOLU VE SAĞI

1960'lı yıllar Cumhuriyet tarihinin ilk askerî darbesiyle başlar ve darbe sonrası kurulan yeni rejimde, yeni anayasayla birlikte, Türkiye çift meclisle, Milli Güvenlik Kurulu'yla, Anayasa Mahkemesi'yle, Devlet Planlama Teşkilatı'yla, grev ve toplu sözleşme hakkıyla tanışır. Özellikle 1950'li yıllardan çıkarılan derslerle güç, yeni anayasa aracılığıyla devlet aygıtı içerisinde dağıtılır ve çoğunlukçuluğa dayalı bir yönetim anlayışı anayasal mekanizmalarla engellenmeye çalışılır. Bunun için yasaların anayasaya uygunluğunu denetleyen Anayasa Mahkemesi kurulur, TBMM'de çoğunluğu ele geçiren partinin dilediğince kanun çıkarmasının önüne geçmek için Cumhuriyet Senatosu açılır ve çift meclis sistemine geçilir, üniversitelere ve TRT gibi kurumlara özerklik verilir. Bu yıllar bir yandan sanayi burjuvazisinin öte yandan işçi sınıfının modern anlamda birer özne olarak siyasal alandaki yerini aldığı yıllardır. Türkiye ekonomisi "ithal ikameci kalkınma modeli" ile dış bağımlılığı azaltmak ve yerli sanayiyi güçlendirmek hedefi doğrultusunda, planlama esasına dayalı olarak yapılandırılır. Bu yıllarda siyasal alan kesin bir biçimde ideolojiler alanına dönüşecek ve merkez siyasetin sağında ve solunda radikal yapılanmalar ortaya çıkacak, öğrenci ve işçi hareketi yükselecektir. Olmayan "komünizm tehdidi" egemen sınıflar açısından bu sefer gerçekten ortaya çıkmıştır, çünkü sol fikirler 60'lar Türkiye'sinde daha önce hiç olmadığı kadar popülerlik kazanacak ve kitleselleşecektir. Alparslan

Türkeş 1960'larda önce darbeci bir subay, sonra da parti lideri ve Ülkücü Hareket'in kurucusu olarak Türkiye siyaset sahnesindeki yerini alacak ve ölünceye kadar da o sahnenin etkili aktörlerinden biri olarak yerini koruyacaktır.

Radyodaki ses

27 Mayıs 1960 sabahının erken saatlerinde radyodan yükselen tok bir ses, "ihtilal" olduğunu ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyduğunu duyuruyordu. Darbe bildirisini okuyan kişi Albay Alparslan Türkeş'ti, 27 Mayıs ise Cumhuriyet tarihinin ilk darbesiydi.

Türkeş'in okuduğu darbe bildirisi şöyle başlıyordu:

> Sevgili Vatandaşlar,
> Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketin idaresini ele almıştır. Bu harekâta Silahlı Kuvvetlerimiz; partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında, en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi, hangi tarafa mensup olursa olsun, seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır.

Darbenin hiçbir şahıs ve zümreye karşı yapılmadığını, kabine mensuplarının bir an önce askerlere teslim olması gerektiğini ve her vatandaşın kanun ve hukuk prensipleri esasına göre muamele göreceğini belirten bildiri, Soğuk Savaş atmosferinin belirleyiciliğinde ABD/Batı blokuna şu teminatı vererek sonlanıyordu:

> Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz, Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve insan hakları prensiplerine tamamen riayettir. Büyük Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" prensibi bayrağımızdır. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO ve CENTO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. Düşüncemiz "Yurtta sulh, cihanda sulh"tur.

Türkeş'in darbe sürecindeki rolünü, darbe sonrası icraatlarını ve tasfiye edilerek sürgüne gönderilişini ilerleyen sayfalarda anlatacağız. Ancak önce ana hatlarıyla 27 Mayıs'ın üzerinde durmamız gerekiyor.

27 Mayıs'a giden yol

DP döneminde ordu içerisindeki ilk gizli teşkilat 1955 yılında kurulur ve 1956'da "Atatürkçüler Cemiyeti" adını alır. Darbe fikri 1957 yılında hayata geçirilmeye çalışılır, ancak "Dokuz Subay Olayı" üzerine teşkilat dağılmak zorunda kalır. 1959 yılında yeniden toparlanan ekip, Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel'e liderlik teklifinde bulunur. Bunun nedeni darbecilerin çoğunluğunun 1938-42 yılları arasında Harp Okulu'ndan mezun olan genç subaylardan oluşması ve yüksek rütbeli bir komutan arayışı içinde olmalarıdır. 1959 yılında İstanbul ve Ankara'da hükümetin sıkıyönetim ilanıyla birlikte plan hızlandırılır. Ancak bu esnada beklenmedik bir gelişme olur ve Cemal Gürsel yıllık izne sevk edilir, izin sonrası ise emekli edilecektir. Bunun üzerine ordu içerisindeki yeni lider, kendisine yapılan teklifi kabul eden Kara Kuvvetleri Lojistik Başkanı Tümgeneral Cemal Madanoğlu olur ve 18 Mayıs'ta yapılan toplantıda darbenin en geç 26 Mayıs'a kadar yapılması kararlaştırılır. Ancak Menderes Yunanistan'a yapacağı geziyi iptal edip Eskişehir'e gidince darbe bir gün sonrasına ertelenir. 27 Mayıs günü Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Komutanı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı gözaltına alır. Meclis Başkanı Refik Koraltan, İçişleri Bakanı Namık Gedik ve diğer DP'li milletvekilleri gözaltına alınarak Kara Harp Okulu'na kapatılırlar. O sırada Eskişehir'de olan Menderes, darbe haberini almış ve Kütahya yönüne doğru hareket etmiştir. Muhtemelen Ege'de halkın kendisine sahip çıkacağını ve darbeye karşı direnebileceğini hesaplamıştır. Ancak Menderes Kütahya yolunda tutuklanır ve bir askerî uçakla Ankara'ya getirilir. (Aydın ve Taşkın, 2014: 64)

Darbeye giden yolda 27 Nisan tarihinde TBMM'de kabul edilerek kurulan "Tahkikat Komisyonları" bardağı taşıran son damla

olmuştur denilebilir. DP'li vekillerden oluşan, mahkeme yetkileriyle donatılmış ve CHP'yi kapatacağına kesin gözüyle bakılan bu komisyona dair yapılan görüşmelerde İnönü, "Eğer bu yolda devam ederseniz, sizi ben bile kurtaramam," dediği ünlü çıkışını yapmıştır. 555 K (beşinci ayın beşinci günü saat beşte Kızılay'da) şifresiyle yapılan öğrenci eylemleri ve 21 Mayıs günü düzenlenen Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşü, darbeye giden sürecin ayak sesleri olarak görülebilir. 27 Mayıs günü Türk Silahlı Kuvvetleri "ordu millet el ele" sloganıyla yönetime el koyacaktır.

27 Mayıs ve Milli Birlik Komitesi

Genç subaylar Milli Birlik Komitesi'nin (MBK) başına emekliye ayrılmasına rağmen Cemal Gürsel'i getirirler ve MBK'nın yayımladığı ilk bildiride, "Bugünden itibaren Türk Silahlı Kuvvetleri, en kısa zamanda milleti seçime götürecek bir Kurucu Meclis kurmak maksadıyla muvakkaten idareye el koymuştur," denilir. 6 Temmuz 1960 tarihinde çıkarılan 3512 sayılı Geçici Kanun ile tüm partilerin ocak ve bucak teşkilatları kaldırılmış, 29 Eylül 1960'ta da Demokrat Parti feshedilmiştir.

MBK 38 kişiden oluşmaktadır ve içerisindeki genç subayların sayısı hayli fazladır. MBK Başkanı Gürsel, aynı zamanda Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Başkomutan'dır. Albay Alparslan Türkeş ise Başbakanlık Müsteşarlığı görevini üstlenecektir. Gazeteci Cevat Fehmi Başkut'un MBK üyeleriyle yaptığı röportaj, 27 Mayısçıların portresini ortaya koymaktadır. Bu röportaja göre komitenin bütün üyeleri Atatürk'ün *Nutuk*'unu okumuştur, edebi eserler arasında hemen herkesin okuduğu kitap *Polyanna*'dır ve en beğendikleri eser ise Atatürk'ün okunmasını tavsiye ettiği *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*'dir. Dönemin muhalif dergilerinden *Akis*'i düzenli olarak takip etmektedirler ve çoğu CHP sempatizanıdır. (Aydın ve Taşkın, 2014: 69)

Darbenin ertesi günü aralarında Sıddık Sami Onar, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Hüseyin Nail Kubalı ve Tarık Zafer Tunaya gibi

DP muhalifi hukuk profesörlerinin de olduğu üniversite hocaları İstanbul'dan Ankara'ya getirilerek bir "ilim heyeti" oluşturulur ve heyet ilk raporunu MBK'ya sunar. Raporda "içinde bulunulan durumu hükümet darbesi saymanın doğru olmadığı, devlet kudretinin nüfuz aracı hâline getirildiği, hükümetin devlet kurumlarıyla çatışır hâle gelerek Atatürk ilkelerine düşman hâline geldiği, kısaca hükümetin meşruiyetini ve siyasi otoritesini yitirdiği" belirtilir. Bunun ardından ise geçici bir hükümetin kurulması, yeni bir anayasa ve yeni bir seçim kanunu yapılması önerisinde bulunulur. Rapordaki şu cümleler, 1961 yılında referanduma sunulacak anayasanın ruhunu anlamak açısından son derece önemlidir:

> Müstakbel Anayasa'nın, hakiki hukuk devleti fikrini gerçekleştirmesi, insan şeref ve haysiyetini, fert hak ve hürriyetlerini olduğu kadar sosyal hakları da teminat altına alması, Devlet organlarını, sosyal müesseselerini kuran ve koruyan bir muvazene amili olması, kanunların Anayasaya uygunluğunu sağlayacak müesseselere yer vermesi, bunun için de iktidarı teşkil eden bir meclis çoğunluğunun, meşru hak ve yetkilerini aşarak, yarının iktidarı olabilecek bir meclis azınlığını ezmemesi, demokrasinin en esaslı varlık şartı olan siyasi hayatı felce uğratmaması için gerekli bütün esasları ihtiva etmesi lazımdır. (Aydın ve Taşkın, 2014: 67)

MBK üyelerinden Orhan Erkanlı anılarında söz konusu hukukçular için, "Meseleyi ihtilal hukuku çerçevesi içinde mütalaa ederek klasik hukuku ihmal etmeye meyyaldiler," diyecektir. (Aydın ve Taşkın, 2014: 65) Darbe askerler tarafından yapılmıştır ama özellikle bürokrasi ve üniversitedeki sivil kadroların askere ciddi bir desteği bulunmaktadır. Hem yeni anayasanın yapımında hem de yeni kurumların teşkil edilmesinde bu kadrolar önemli roller üstlenecektir. (Doğaner, 2017: 109)

12 Haziran'da Anayasa Komisyonu geçici anayasayı açıklar ve 1924 Anayasası'nda birtakım değişiklikler yapılır. TBMM'nin yerini MBK alır ve kurulan Meclis İhtisas Komisyonları çalışmaya başlar. Bir hükümet kurulmuştur ama icraatlar bakanlar tarafından değil,

komisyonlar tarafından gerçekleştirilmekte ve ülkeyi hükümet değil MBK yönetmektedir. Darbeden beş ay sonra ordu içerisinde bir tasfiye operasyonuna girişilir ve 4905 subay ordudan ihraç edilir. Bu süreçte albayların %80'i, yarbayların %50'si, binbaşıların ise %10'u ihraç edilmiştir.

MBK içindeki fikir ayrılıklarının temelinde iktidarın ne zaman bırakılacağına ve çok partili hayata ne zaman dönüleceğine dair tartışmaların olduğunu söylemek mümkündür. CHP'ye ve İnönü'ye sempati duyup bir an önce ara rejimin sona ermesini isteyen grubun başını Cemal Madanoğlu, askerî yönetimin devamını ve bir proje etrafında devleti yönetmesini isteyen grubun başını ise Alparslan Türkeş çekmektedir.

Türkeş ve arkadaşları tarafından verilen ve ayrıntılarına ilerleyen sayfalarda gireceğimiz "Ülkü ve Kültür Birliği" tasarısı, bu ayrışmanın somutlaştığı hadise olacaktır. Bu tasarıya göre Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Milli Eğitim Başkanlığı'na dönüştürülecek, Beden Terbiyesi, Diyanet İşleri, Vakıflar, Basın Yayın ve Milli Eğitim bu başkanlığa dahil edilecektir. İlk başkanını MBK'nın atayacağı teşkilatta personelin siyasi partilerle hiçbir bağlantısı bulunmayacak, teşkilat partiler üstü bir güç olarak varlığını devam ettirecektir. Ayrıca teşkilat "memleketin iktisadi düzenini, içtimai bünyesini, zirai reformu, kültür hayatını, sağlığı, lisanı, ahlakı, mesken durumunu" kontrol edecek sınırsız yetkilere sahip olacaktır.

Bu tasarı bardağı taşıran son damla olarak görülecek ve Türk siyasi hayatına "14'ler" olarak geçen ekip MBK'dan tasfiye edilerek yurtdışı görevlere gönderilecektir. Tasfiyelerin ardından ülkeyi yeniden seçime götürmek için MBK ile Temsilciler Meclisi'nin bir araya gelmesiyle Kurucu Meclis oluşacaktır. Kurucu Meclis'in görevi, referanduma sunulacak yeni bir anayasa ve yeni bir seçim kanunu yapmaktır. Meclis üyelerinin çoğunluğu sivillerden oluşur ve kısa süre içinde yeni partilerin kurulmasına izin verilir. Bunun ardından önce Ekrem Alican tarafından Yeni Türkiye Partisi (YTP), ardından Ragıp Gümüşpala tarafından Adalet Partisi (AP) kurulacaktır.

27 Mayıs'ın birinci yıldönümünde anayasa taslağı kabul edilir ve seçim kanunu çıkarılır. 9 Temmuz 1961'de ise anayasa referandumu yapılır ve %61,7 oyla kabul edilen yeni anayasa 20 Temmuz'da yürürlüğe girer. 10 Ekim 1961'de TBMM'de yapılan seçimlerde Cemal Gürsel cumhurbaşkanı olur. Seçimlerin ise 15 Ekim 1961'de yapılmasına karar verilir. Katılımın %85 civarında olduğu seçimde Cumhuriyet Halk Partisi %36,7; Adalet Partisi %34,8; Yeni Türkiye Partisi %13,9 ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi %13,7 oranında oy alır.

Yassıada'da devam etmekte olan yargılamalarda ise 15 Eylül 1961'de Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'la birlikte 10 DP yöneticisi ve eski Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun ölüm cezasına çarptırılırlar. Menderes, Zorlu ve Polatkan dışındaki diğer isimlerin cezaları müebbet hapse çevrilir. Sivil siyasetçilerin idamları durdurma girişimlerine karşın askerin bastırması neticesinde Zorlu ve Polatkan 16 Eylül 1961'ta, Menderes ise 17 Eylül 1961'ta idam edilirler.

27 Mayıs ve Türkeş

Türkeş'in kendisi de, Türkeş'e yakın isimler tarafından hazırlanan çalışmalar da, Türkeş'i 27 Mayıs darbesinin asıl lideri ve planlayıcısı olarak gösterme eğilimindedir. Örneğin Türkeş, "27 Mayıs İhtilali'nin fiili lideri bendim. General olmamama rağmen, fiilen liderliği ben yaptım. General olsaydım, herhalde bir disiplin, sağlam bir disiplin kurmuş olacaktım örgüt içinde. Örgüt hiçbir zaman disiplinli bir örgüt olmadı. Bundan dolayı da birçok aksaklık meydana geldi," demektedir. (Tekin, 2011: 124-125)

Ancak bu iddia tartışmalıdır. Türkeş darbeci ekibe, yani Milli Birlik Komitesi'ne ABD'den henüz döndüğü 1958 yılında Elazığ'da kurmay binbaşıyken katılmıştır ve yine kendi aktarımlarına göre, kendisine bağlı bulunan bir asker grubu darbe organizasyonunda yer almak istememiş, Türkeş ise onları, "İhtilal hareketinin dışında

kaldığımız zaman, darbeyi yapıp da başarı kazananlar iktidarı ellerine geçirince, bizleri tasfiye edebilirler. Bitaraf olan bertaraf edilir," diyerek ikna etmiştir. (Yanardağ, 2002: 27) Dolayısıyla Türkeş en başından beri işin içerisinde olmadığı gibi, organizasyonun merkezinde de değildir. İhtilalin fiili lideri ise esas olarak Tümgeneral Cemal Madanoğlu'dur. Türkeş, ihtilal bildirisini kendisinin yazdığını, "O bildiriyi yazmayı düşünürken, daima şuna dikkat ettim: milletin birliğini pekiştirmek, Halk Partisi ile Demokrat Parti arasında bulunan zıtlaşmayı ve gerginliği yumuşatmak ve halkın, yapılan bu askeri müdahaleye sempati duymasını temin etmek," cümleleriyle anlatır. Sonraki cümlelerde ise hayli yüksek bir egonun yansımasını kolaylıkla gözlemlemek mümkündür:

> Bu amaçla, bunu sağlayacak kelimeleri seçerek hazırladım. Bir mühendisin, bir inşaat projesini hazırlarken hangi taşı, hangi köşeye oturtacağı veyahut dökeceği betonun yoğunluk hesabını nasıl yapacağı, koyacağı demirin hangi kalınlıkta olacağı gibi, ben de her kelimeyi, her cümleyi, bu amacı sağlamaya hizmet edecek şekilde hazırlamaya dikkat ettim. (Tekin, 2011: 126)

Oysa, Suphi Karaman'ın anlatımına göre Türkeş'in radyodaki bildiriyi okumasının nedeni, öneminden değil, önemsizliğinden kaynaklanmaktadır. Çekirdek ekip bir "ana karargâh" yani darbenin yönetim aygıtını oluşturmaya çalışırken, ona da "radyofonik" bir sesi olduğu için bildiriyi okuma görevini vermiştir:

> Bildirinin radyoda okunması lazım. Türkeş'in radyofonik bir sesi var. Ona güvenmediğimiz için en kolay işi ona verdik. Ben Sıkıyönetim Karargâhı'nı bastım. Beş kişilik Harekât Karargâhı'nı oluşturduk. Biz bu işleri yaparken Türkeş spikerlik yapıyordu. Bu görev onun tanınmasında çok etkili oldu. Bizden 2-3 yıl evvel Mısır'da ihtilal olmuştu. İhtilalin arkasında bir albay var. Güç Nasır'da idi. Hem bu örnekle bağdaştırıldığı için hem de Başbakanlık Müsteşarı olunca Komite'den en fazla tanınan kişi Türkeş oldu. Kudretli Albay falan değildi. Öyle pompalandı. (Yanardağ, 2011: 28-29)

Ancak Türkeş'in darbedeki rolünü aşırı derecede önemsizleştiren bu cümlelere de temkinli yaklaşmak gerekmektedir. Çünkü darbenin ardından, Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel, devlet başkanlığı, başbakanlık ve genelkurmay başkanlığı görevlerini üstlenirken, Türkeş de etkili bir makam olduğunu düşünebileceğimiz Başbakanlık Müsteşarlığı'na getirilmiştir. Ancak darbeden sonra Milli Birlik Komitesi içerisinde keskin güç mücadeleleri ve çok ciddi görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Türkeş ve arkadaşları iktidarı sivillere devretmek için henüz erken olduğunu, askerlerin yönetimde kalması gerektiğini söylerken, Cemal Gürsel ve Cemal Madanoğlu, askerin kışlaya dönmesi ve çok partili hayata yeniden geçilmesi gerektiğini, Türkiye'nin içinde bulunduğu uluslararası sistem gereği, askerler tarafından yönetilemeyeceğini düşünmektedirler.

Tasfiyeye giden yol

Darbe sonrası Türkeş ve ekibi günlük bir gazete kurmaya karar verirler. Türkeş bu iş için Irkçılık-Turancılık davası döneminden tanıdığı ileri sürülen ve istihbaratçı olduğu hususunda rivayetler olan Ziya Tansu'yu görevlendirmiştir. Ziya Tansu, sonradan Özel Harp Dairesi adını alacak olan Seferberlik Tetkik Kurulu'nun ilk mensuplarından ve Kıbrıs'taki Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kurucularından olan İsmail Tansu'nun kardeşidir. İsmail Tansu bir röportajında arkadaşı olan Türkeş'e kardeşini kendisinin tanıştırdığını söylemiştir. (https://www.timeturk.com/tr/2008/05/13/ilk-ozel-harpci-den-carpici-aciklamalar.html)

Gazetenin adının önce *Işık* olmasına karar verilmiş, hatta gazete için kurulan ve Türkeş'in eşinin de ortak olduğu şirketin adı "Yeni Işık" olarak belirlenmiş, ancak sonrasında bu isimden vazgeçilmiş ve gazeteye *Öncü* adı verilmiştir. Ziya Tansu'nun sahibi olduğu İktisadi Kalkınma Ajansı'nın bülteninde gazetenin çıkışı, "Namuslu ve idealist vatandaşlarımız; sizlere sesleniyoruz... Vazifelerimiz bitmiş değil, henüz başlamıştır, inkılabın hedefe ulaşması, ideallerimizin gerçekleşmesi için vazife almamız gerekmektedir," sözleriyle

duyurulmuştur. Şirketin kuruluşu MBK gündemine geldiğinde ise diğer üyeler buna tepki göstermiş ve şirket feshedilmiştir. (Sanlı, 2017: 124)

Ancak Türkeş gazete projesinden vazgeçmemiş ve *Öncü*, Yapı Kredi Bankası'nın sahibi Kazım Taşkent'in taahhüt ettiği kredi sayesinde, Altan Öymen'in yazı işleri müdürlüğünde 26 Temmuz 1960 günü yayın hayatına başlamıştır. Gazete birkaç ay Türkeş çizgisinde yayın yapacak, ancak birazdan üzerinde duracağımız "13 Kasım tasfiyesi" sonrasında el değiştirecektir.[14]

Başka bir Türkeş projesi olan Türk Kültür Dernekleri, sonradan MİT Hukuk Dairesi'nde de görev yapacak olan Şahap Homriş başkanlığında 18 Ağustos 1960'ta kurulmuştur. Homriş'in oğlu ve istihbaratçı Hamit Homriş'le Türkeş'in kızı Selcen Türkeş'in sonradan evlenecek olması, Şahap Homriş'in 12 Eylül'deki Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) davasında Türkeş'in avukatlığını üstlenmesi ve Hamit Homriş'in de MHP'de milletvekilliği yapması, aralarındaki ilişkinin yakınlığını gösterir niteliktedir.

Türkeş, derneğin amacının "halk ile aydınları birbirileri ile tanıştırmak ve kaynaştırmak" olduğunu söylerken Homriş de derneğin açılış konuşmasında "Türk Kültür Derneği'nin partili partisiz bütün Türk milletinin olduğunu" ve derneğin "her türlü yıkıcı, bozguncu ve geriletici" unsurla mücadele edeceğini söylemiştir. Halkevleri ve Halk Odaları'nın derneğin hizmetine sunulmasıyla birlikte derneğin etki alanı hayli genişlemiştir. Türkeş derneğin Bursa Şubesi'nin açılışında yaptığı konuşmada gayelerinin Halkevleri ve Halk Odaları'ndan daha derin olduğunu, derneğin siyasetle uğraşmayacağını ve şiarının "halk için, halka doğru ve halk

14 Altan Öymen anılarında gazeteye Milli Emniyet (bugünkü adıyla MİT) tarafından yapılan bir ziyareti anlatır. Buna göre teşkilattakiler gazeteyi izlemekte ve başarılı olmasını temenni etmektedirler. Ancak gazete yönetiminin bilmesini istedikleri bir şey vardır. *Öncü*'nün kadrosunda yer alan isimlerden biri "sabıkalı"dır. Sabıkalı olmakla kastedilen "komünistlik", sabıkalı denilen kişi ise gazetede düzeltmen olarak çalışan Ahmed Arif'tir. Öymen devamında şöyle der: "1960'ların Türkiye'sinde 'komünistlik' veya 'komünisttir' diye suçlanmak, hukuken hiçbir 'suç işledi' iddiası olmasa da, mümkün sayılıyordu. Ve o suçlamanın hedefi olanların, sonuç ne olursa olsun, 'potansiyel suçlu' muamelesi görmesi normal sayılıyordu." (Öymen, 2018: 287)

tarafından" olduğunu söylemiştir. (Sanlı, 2017: 129) Türkeş'in buradaki konuşmasını Atsız'a ait olan "Gönülleri birleşenler! Selam sizlere!" dizeleriyle bitirmesi projenin arkasında Türkeş'in 1944 sonrası da görüşmeye devam ettiği Türkçü faşist ekibin olduğuna dair bir izlenim uyandırmaktadır. 13 Kasım tasfiyesinin ardından derneğin şubeleri mahallin mülki amirinin kontrolüne verilip başına Behçet Kemal Çağlar geçirilecek, derneğin adı Halkevleri'ne dönüştürülecektir. Böylece *Öncü*'den sonra Türk Kültür Dernekleri projesi de kısa bir süre içerisinde fiilen sona erecektir.

Ekim ayının sonlarına doğru Türkeş tarafından "milleti cehaletten kurtarmak için" kurulacağı açıklanan Ülkü Birliği Teşkilatı'yla ilgili kanun teklifi, kasım ayında Orhan Erkanlı, Numan Esin, Kadri Kaplan, Sami Küçük ve Sezai Okan'ın imzalarıyla MBK'ya sunulur. Teklifte teşkilatın kuruluş gerekçeleri, "ülkü ve kültür müesseselerini parti çekişmelerinden, milletin esasına sızan muzır cereyanlardan, matbuatı, günlük siyasi tesirlerden ve maksatları görüşlerden, milleti kardeş kavgasına hazırlayacak cepheleşmelerden korumak" şeklinde sıralanmıştır.

Kanun teklifinde teşkilatın amacı ise yedi madde hâlinde şöyle anlatılmıştır:

> 1- İleri ve medeni Türkiye ülküsünü milletin şuurunda pekleştirmek ve milletçe bu hedefe yönelmeyi sağlamak üzere davaya inanmış ve bu uğurda bütün varlığı ile çalışmaya azimli aydınları vatan sathında seferber etmek
>
> 2- Milletin içinde bulunduğu ve bunaldığı ikilik, gerilik, tembellik ve karanlıktan kurtulması için lüzumlu tedbirleri siyasi tazyik ve müdahalelerden masum bir şekilde almak ve yürütmek
>
> 3- Öğretmene cemiyette hakiki mevkiini kazandırmak ve milli eğitim davasını, halk eğitimi dahil olmak üzere ana dava olarak ele almak ve bunu ilim ve devamlı bir plan dahilinde gerçekleştirmek
>
> 4- Laiklik prensipleri çerçevesinde olmak üzere temayüz etmiş ilim ve din adamları yetiştirmek ve bunları köylere kadar seferber ederek dini batıl inanç ve gerici menfaatlerin elinden kurtarmak ve hakiki hüviyetlerine kavuşturmak

5- Radyonun tarafsızlığını sağlamak ve hür basına doğru haberler ulaştırmak

6- Beden terbiyesi teşkilat kanunundaki vazife ve gayeye uygun olarak yurdun her köşesindeki amatör teşekkülleri desteklemek ve bu teşkilatı benzer yardımcı eğitim ve kültür müesseseleriyle iş ve hareket beraberliğini de toplayıp müessir kılmak

7- Mevcut vakıfları tesis gayelerine uygun bir şekilde yürütmek ve devlet teminatını vatandaşın fikrinde ve vicdanında yerleştirerek bilhassa milli eğitime hizmet edecek yeni vakıflar kurulmasını sağlamak (Hacıibrahimoğlu, 2013: 26-27)

Adeta "devlet içinde devlet" olarak kurgulanmış teşkilat ve teşkilat başkanı için tanınan yetki kullanımının ve özerkliğin son derece geniş tutulması son derece dikkat çekicidir. Buna göre;

> "Ülkü ve Kültür Birliği Genel Başkanı", Başbakan'a bağlanacak ancak Genel Başkanı seçimi, Genel Kurmay Başkanı, Yargıtay Başkanı, Danıştay Başkanı, Sayıştay Başkanı, Yargıtay Başkanı, Üniversite Rektörleri Müşterek Sekreteri, Milli Eğitim Bakanı, Ülkü Birliği Başkanı, Diyanet İşleri Başkanı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü tarafından teşkil eden heyetin "üçte iki" çoğunluğu esasında yapılacaktır. "Bakanlar Kurulu"nun tabii üyesi olacak olan Genel Başkan, 6 yıl süre ile görev yapacak ve vazifeden alınması, mezkûr heyetin ancak "üçte iki oyu" temin edilmesiyle mümkün olacaktır. Söz konusu teşkilat, Türkiye'yi 12 bölgeye ayıracak; "Dış Türkler Masası", "Kadın Aile Masası", "Azınlık Masası", "Basın-Yayın Radyo Masası" gibi oluşumlar ihdas edilecek ve "Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü" gibi kurumlar, "Ülkü ve Kültür Birliği Genel Başkanlığı"na tabi olacaktır. (Sanlı, 2018: 239)

MBK içerisindeki ayrımı tetikleyen en önemli hadiselerden biri bu proje olmuştur. Projeyle ilgili verilen kanun teklifinde teşkilatın gayesi maddeler hâlinde ortaya konulmuştur. Projenin kapsamının genişliğini görmek açısından bu maddeleri tek tek sıralamak önemlidir:

a) Milli inkılap mefkûresini bütün millete yaymak ve milletçe tekâmülün manevi temel ve ana yapısını meydan getirmek

b) Türk milletini en küçük ünitelerine kadar aynı fikir ve imanda toplamak, milli şuuru çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmak gayretiyle dinamik bir fikir ve ahlaka yükseltmek

c) Çalışma heyecan ve psikolojisini halka anlatmak, öğretmek ve bunun bütünlüğünü sağlamak

d) Milletin arasına sızan ters ve zararlı faaliyetlerle mücadele etmek, halkı menfaat düşkünü sapıklardan, onu ikiliğe düşüren ve geriliğe sürükleyen uydurma mürşid ve fikir madrabazlarından kurtarmak

e) İnkılapçı aydınları, ülkü ve kültür davasında çalışan bütün teşekkül ve müesseseleri bir mecrada ortak tesire icra etmek ve aydınlarla gençleri bu dava için kazanmak

f) Ülkü ve kültür konusundaki faaliyetlerle ve elde edilecek sonuçlarla bünyemizi ve iktisadi düzenimizi tekâmül imkânında bulundurmak

g) Şehirlerle köyler ve aydınlarla köylüler arasındaki boşluğu ortadan kaldırmak

h) Milli eğitim seferberliğini ülkü birliği merkez teşkilatı ve bölge teşkilat şebekeleriyle dinamize etmek ve bol miktarda yardımcı elemanlarla onu desteklemek

i) Memlekette dil birliği davasını ehemmiyetle ele alıp tahakkuk ettirmek

j) Güzel sanatları milli kültür istikametinde bütün yurda yaymak

k) Tıbbın sosyalleşmesinde ve özellikle bu davanın tatbikatında en müessir yardımları sağlamak

l) Ziraat sahasında girişilecek yeni hamlelerle müessir yardımlar sağlamak

m) İmar ve iskân konusunda hükümetin faaliyetlerini özellikle köylerde desteklemek

n) Köylerde ve diğer geri kalmış sitelerde sosyal ve ekonomik teşkilatlanmaları teşvik etmek ve onlara rehber olarak başarılarını sağlamak

o) Ferdi içtimai ve milli ahlakın teşekkül etmesine direk olarak amil olmak

p) Yeni neslin çağdaş medeniyet anlayışı ve terbiyesine göre ve inkılapçı bir ahlak tutumuyla yetiştirilmesini ele almak

q) Beden terbiyesini 3530 sayılı kanunun işaret ettiği şümul ve mükemmeliyetteki gaye ve istikametlerde yürütmek

r) Köylere ve toplumun her köşesine kadar ülkü ve kültür faaliyetleriyle sosyal dava ve planlamamızı sokmak

s) Basın yayını günlük siyasi terbiyeden dar ve maksatlı görüş ve tazyiklerden kurtarmak

t) Köylerimizin ülkü ve kültür yolunda aydınlatılıp olgunlaştırılmasını sağlamak

u) Parti anlayış ve davranışlarının sosyal ahlak ve demokrasi ruhuna uygun seviyede teşekkül etmesini sağlamak

v) Fert ve kütle olarak tehlikeli vüsat ve dereceye varmış olan fazilet ve maşeri dayanışma noktasını tedavi etmek

y) İnkılaplarımızı şimdiye kadar vaki olan ve bu sebeple başarısızlığa uğrayan karakterlerinden kurtarıp yurt ölçüsünde birleşik ve yeterli ve devamlı bir teşkilatla milletçe şuurlu ve ebedi bir faaliyete eriştirmek (Hacıibrahimoğlu, 2013: 28-30)

13 Kasım tasfiyesinden beş gün önce, o zamanlar genç bir gazeteci olan Bülent Ecevit, *Ulus* gazetesinde Ülkü ve Kültür Birliği'ne dair geniş bir eleştiri yazısı yayımlamıştır. Ecevit önce teşkilatla ilgili yukarıdaki bilgileri sıralar ve ardından, "Gazete haberinde verilen bilginin aslı varsa, bu teşkilât, memleket kaderini büyük ölçüde etkileyebilecek, hatta Türkiye'deki rejim için yepyeni bir yol çizebilecek önemdedir. Bu kadar önemli bir teşkilâtın halkoyundan habersiz, aydınlar arasında enine boyuna tartışılmadan kanunlaşması çok tehlikeli olabilir," der. Yazının devamında ise şu eleştirileri sıralar:

> En başta, teşkilâtın adı kaygı uyandırıcıdır. "Ülkü ve Kültür Birliği" adında bir resmî ve millî teşkilâtın demokratik bir rejimde yeri olabileceği, demokrasiyle bağdaşabileceği, pek şüpheli görünüyor.

> İster istemez bu ad, Mısır'daki ve galiba Irak'taki ihtilâl idarelerinin kurdukları «Millî İstikamet Bakanlığı» adını akla getiriyor. ...Düşünce hürriyetinden ayrı bir demokrasi herhalde tasavvur edilemez. "Ülkü birliği"ni kanunlaştırmak, bir resmî ve millî teşkilât eliyle yerleştirmeğe kalkışmaksa, düşünce hürriyetine aykırıdır. Demokraside herkes, kendi ülküsünü kendisi düşünerek bulur. Demokrasinin temelinde, aklı başında her insanın, baskılardan, önyargılardan, dogma ve tabulardan kurtarılınca, kendi yolunu kendi aklını kullanarak ve başkalarıyla tartışarak bulabileceği ve bu tartışmaların topluma en güvenilir yönü vereceği inancı vardır.

Bunu izleyen satırlarda Ecevit Atatürk devrimlerinin dondurulamaz ve kalıplaştırılamaz niteliklerinden, zamana uyumlu esnekliğinden söz eder ve kurulması düşünülen teşkilatın Atatürkçülükle bir alakasının bulunmadığını şu sözlerle anlatır:

> Tasarlandığını duyduğumuz "Ülkü ve Kültür Birliği Genel Başkanlığı", gerek Atatürk devrimlerinin bu üstün, bu insanî niteliklerine, gerek demokrasiye ve demokrasinin ayrılmaz şartı olan düşünce hürriyetine aykırı gelen adı ile kaygı verici olduğu gibi, gazete haberinde anlatılan kuruluş ve yetkileri bakımından da ürkütücü, tereddüt uyandırıcıdır. Hele böyle bir teşkilâta siyasal partileri denetleme yetkisi tanınması, çok garip bir devlet ve hukuk düzenine yol açabilir. Gerek yürütme organı ile yasama organı arasındaki münasebetler, gerek bu iki organın "Ülkü ve Kültür Birliği" teşkilâtı karşısındaki durumları, demokratik yoldan çözülmesi imkânsız güçlükler, karışıklıklar, yetki çelişmeleri ortaya çıkarabilir. Böyle bir teşkilât kurulursa, kimin kimi nasıl denetleyeceği; Meclisin, Hükümetin nasıl çalışabileceği, siyasal hakların, hürriyetlerin korunması bakımından mahkemelere ne ödev düşeceği anlaşılamamaktadır. (http://ecevityazilari.org/items/show/1272)

Ecevit kaygılanmakta haklıdır, ancak 13 Kasım günü yaşanan tasfiyelerle birlikte kaygılanmasını gerektiren bir durum kalmayacaktır, çünkü Türkeş ve ekibinin tasfiyesiyle birlikte Ülkü ve Kültür Birliği projesinin hayata geçirilmesi söz konusu olmayacaktır.

Tasfiye ve sürgün

Bu sürecin sonunda, henüz 27 Mayıs'ın üzerinden altı ay gibi bir süre geçmişken, Türkeş'le birlikte MBK üyesi 14 subay bir gece yarısı operasyonu ile yurtdışı görevlere, yani bir tür sürgüne gönderilmiş, darbe idaresinden ve Türkiye'den uzaklaştırılmışlardır. Bu ise Türkeş'in o kadar zayıf bir figür olmamasına rağmen, "ihtilalin lideri" olduğuna dair iddialarını da çürütmektedir. Çünkü kolay bir operasyonla ve herhangi bir ciddi karşı koyma emaresi göstermeksizin, yurtdışına gönderilmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır.

13 Kasım 1960 günü saat 9.30'da Türkeş'in Ankara Gaziosmanpaşa'daki evinin kapısını sivil bir devlet görevlisi çalar ve ona bir zarf uzatır. Cemal Gürsel tarafından gönderilen emir yazısında şöyle denilmektedir:

> Sayın Bay Alparslan TÜRKEŞ
>
> 1. Türk Silahlı Kuvvetleri adına millete verilen sözün yerine getirilmesinde uğranılan aksaklıklar ve güçlükler karşısında, vaki istek üzerine Milli Birlik Komitesi'ni feshetmiş bulunuyorum.
>
> 2. Başarmış olduğunuz yüksek hizmete layık bir şekilde size verilecek olan dış görevi beklemenizi, bu müddet içerisinde memleketin ve şahsınızın menfaati bakımından evinizden dışarı çıkmamanızı ve ziyaretçi kabul etmemenizi, aksi takdirde hakkınızda 6 ve 25 numaralı Kanun hükümlerinin tatbik edileceğini ve bugünden (13 Kasım 1960) itibaren emekliliğe sevk edilmiş bulunduğunuzu bildiririm.

Türkeş, mektup elinden alındıktan sonra evin etrafının inzibatlar, polisler ve askerler tarafından kuşatıldığını fark ettiğini söyler, evinin telefonu da kesilmiş, dışarıyla irtibatı koparılmıştır ve kendisiyle birlikte ailesinin de dışarı çıkmasına izin verilmemektedir. Aynı günün akşamı, kapı tekrar çalınır ve bir polis memuru Türkeş'e, "Efendim emir aldık, zat-ı alinizi Mürted Hava Üssü'ne götüreceğiz," der. Kendi anlatımına göre Türkeş polislere, "Bu saatte bir yere gidilmez, yarını bekleyin," der ve kapıyı kapatır. Polisler önce kapıyı açması için ricada bulunurlar, bu olmayınca da kapıyı

kırarak içeri girerler. Yine kendi anlatımına göre bir binbaşı ve bir üsteğmen Türkeş'e, "Komutanım, biz sizi çok seviyoruz. Size bağlıyız, kılınıza bir zarar gelmesine asla müsaade etmeyiz. Bize güvenin, ama sizi Mürted Hava Üssü'ne götürme görevi verildi. Onun için bizi anlayışla karşılamanızı istirham ediyoruz," derler. Bunun üzerine Türkeş "Peki," diyerek üzerindeki üniformayı çıkarıp sivil bir kıyafet giyer ve görevli ekipler tarafından Mürted'e götürülür. (Kuzu, 2017: 58)

Türkeş, Mürted'de 19 Kasım gününe kadar kalır. Emeklilik işlemleri yapılır, Hindistan'ın Yeni Delhi şehrindeki Türk Büyükelçiliği'ne müşavir olarak atandığı ve ailesini de yanında götürebileceği kendisine bildirilir. Diğer 13 subayın da görev yerleri belli olmuş, dünyanın çeşitli yerlerine dağıtılmışlardır. "14'ler" ve gönderildikleri ülkelerin listesi şöyledir:

Alparslan Türkeş: Hindistan, Orhan Kabibay: Belçika, Orhan Erkanlı: Meksika, Münir Köseoğlu: İsveç, Mustafa Kaplan: Portekiz, Muzaffer Karan: Norveç, Şefik Soyuyüce: Danimarka, Fazıl Akkoyunlu: Afganistan, Rıfat Baykal: İsrail, Dündar Taşer: Fas, Numan Esin: İspanya, İrfan Solmazer: Hollanda, Muzaffer Özdağ: Japonya ve Ahmet Er: Libya.

Türkeş tasfiye edilip sürgüne gönderilmelerinin nedenini "komünistler"e bağlamakta ve şöyle demektedir:

> Komünistler 27 Mayıs'tan azami ölçüde faydalanma çabası içindeydiler. Siyasi tecrübesi olmayan ve sivil aydınlar kadrosunu tanımayan MBK üyelerine kolayca sızmaya ve onlara birçok fikirlerini telkin etmeye muvaffak oluyorlardı. Bizim milliyetçi, Türkçü, aynı zamanda radikal reformcu ve sosyal adaletçi bir plan üzerinde hareket edişimiz onları ürkütüyordu. Bu sebepten bizim aleyhimizde her çeşit faaliyet ve propagandayı yapıyorlardı. İnönü ile tek cephe hâlinde bize saldırıyorlardı. (Tekin, 2011: 156)

Oysa esas mesele az önce söylediğimiz üzere Türkeş'in askerlerin iktidarda kalmasını savunması ve o esnada da tek adam hâline gelmek için çalışmalar yürütmesidir. Bu nedenle Türk Kültür Derneği,

Ülkü ve Kültür Birliği ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü gibi birtakım organizasyonlara girişmiş, hem 1944 yargılamalarındaki arkadaşlarıyla hem de dönemin antikomünist isimleriyle irtibata geçerek kendisine bağlı bir şebeke oluşturmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra, Milli Birlik Komitesi içerisindeki kendisine yakın isimlere, "Eğer biz yapmazsak, onlar yapacak," demiş ve Madanoğlu ekibini tasfiye etme teklifinde bulunmuştur:

> Yakın arkadaşlarıma "Milli Birlik Komitesi bu havada yararlı hizmetler yapamaz, bir tasfiye yapalım ve direksiyonu elimize alalım" dedim. Komitenin bir disiplin içinde çalışmasını arzu ediyorduk. Fakat konuştuğumuz arkadaşlar ikinci bir operasyonu göze alamıyorlardı. O işe istekli değillerdi. "Arkadaşlarla konuşur, onları ikna ederiz, Cemal Paşa da bunu kabul etmeyebilir" diyorlardı. Onların görüşüne göre, Cemal Paşa bize hayır derse, o zaman çok müşkül duruma düşerdik. Oysa ben bu görüşte değildim. "Cemal Paşa kuvvetliden yanadır; kendisi yorgundur, güçlü olup da bir işi başarana hayır demez, o da bizimle beraber olur" şeklinde konuşuyordum. Ama arkadaşlarımda bir ürkme, bir çekinme vardı. Aslında operasyonu yapacak gücümüz mevcuttu. Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alay komutanı bizim arkadaşımızdı. Bunun gibi daha Ankara'daki birçok birlik bizim arkadaşlarımızın elindeydi. (Yanardağ, 2002: 28)

İrfan Ülkü, Madanoğlu'nun Türkeş'i kurşuna dizdireceğini, ancak bunu o dönem CIA İstasyon Şefi olarak Türkiye'de görev yapan Türkeş'in arkadaşı Ruzi Nazar'ın engellediğini iddia eder.[15] Buna göre Nazar, meseleye CIA ve Amerikan devletini katmadan kendi başına bir plan yapar ve ABD büyükelçisine Cemal Gürsel'le acil bir randevu ayarlamasını söyler. Büyükelçi, "Önemli bir durum mu

15 Ruzi Nazar, İkinci Dünya Savaşı'nda Nazilerle birlikte Sovyetler'e karşı savaşan bir Özbek'ti. Savaştan sonra ise kendisi gibi çok sayıda isimle birlikte ABD'ye götürülecek ve bu sefer de Soğuk Savaş'ta ABD'yle birlikte Sovyetler'e ve komünizme karşı savaşacaktı. Ruzi Nazar'la Türkeş 1955 yılının sonlarında dönemin Washington Büyükelçiliği Basın Ataşesi Altemur Kılıç aracılığıyla tanıştılar. Nazar Türkeş'i 1944 yargılamalarından beri biliyor ve kendisi gibi ateşli bir antikomünist olan bu genç subaya büyük sempati besliyordu. Nazar, Türkiye'nin en kritik dönemlerinde Türkiye'de görev yaptı ve Türkeş'le dostlukları Türkeş ölene kadar devam etti. (Altaylı, 2013: 324-325)

var?" diye sorar, Nazar ise bu soruya, "Bir görüşsek iyi olacak, size anlatırım," yanıtını verir. Ülkü, sonrasında yaşanan gelişmeleri şöyle anlatmaktadır:

> Gürsel, Nazar'la büyükelçiyi hemen kabul etti. Biraz sonra Nazar, devlet başkanına Türkçe, "Sayın Gürsel, duyduk ki Türkeş'i kurşuna dizdirme kararı almışsınız" diyerek söze girdi. Büyükelçi de dinliyor, fakat konuşulanların tek sözcüğünü bile anlamıyordu. Nazar karşısındakinin konuşmasına fırsat vermeden devam etti: "Böyle bir şey yaparsanız ya da yapılmasına göz yumarsanız, Amerikan Hükümeti bunu hiç hoş karşılamayacak, bu cinayet iki ülke ilişkilerine gölge düşürecektir. Ayrıca, böyle bir şey yapılacağına ihtimal vermiyorum." Gürsel şaşırmıştı. Bir süre sessizlik çöktü çevreye. Sonra Gürsel yerinden kalkarak, "bana birkaç dakika izin veriniz" deyip, yan odaya geçti. Nazar ise kuşkulanmaması için büyükelçiye o sırada masal anlatmakla meşguldü, ama yüreği hızla çarpıyor, heyecanı giderek artıyordu. Belki de Türkeş çoktan öldürülmüştü. Biraz sonra Gürsel döndü ve Nazar'a "mesele hallolmuştur" dedi, "böyle bir ihtimal olsa bile, artık tamamen zayi oldu." (Ülkü, 2008, 132-133)

Ülkü'ye göre, eğer Amerikan devleti Nazar'a bu yaptığıyla ilgili olarak hesap soracak olsaydı, Nazar kendini, "Türkeş bizim dostumuzdur. Ölümü Türkiye'yle ilgili yakın gelecekteki planlarımızı sekteye uğratabilir. Bu nedenle çok ani müdahale etmemiz gerekti," diye savunacaktı. Ancak böyle bir şeye gerek kaimamıştı, çünkü olay hiçbir şekilde Washington'a yansımamıştı.

Ülkü'nün iddiası doğru ise, yani Türkeş'in idamını Nazar engellediyse, bunu ABD'den habersiz olarak ve bütün kariyerini tehlikeye düşürecek, hatta ceza almasına yol açabilecek şekilde yapma, yani bir devlet başkanına yarı tehdit anlamına gelen bir uyarıda bulunmuş olma ihtimali son derece düşüktür çünkü ABD büyükelçisi mutlak surette görüşmede ne konuşulduğunu öğrenmek isteyecek ve bunu Washington'a rapor edecektir. Aynı şekilde CIA'in de bir ajanın bir devlet başkanıyla ne görüştüğünü bilmek isteyeceği açıktır. Dolayısıyla eğer böyle bir hadise yaşandıysa, ABD'nin devreye

girerek bu iş için büyükelçi ve Nazar'ı Gürsel'e yollamış olduğunu düşünebiliriz.[16] Ancak her iki ihtimal için de herhangi bir kanıt sunmamız imkânsızdır. Neticede Türkeş kurşuna dizilmez ama tasfiye etmeye çalıştığı rakipleri tarafından 13 Kasım 1960 günü arkadaşlarıyla birlikte MBK'dan tasfiye edilir ve yurtdışına sürgüne yollanır.[17]

Hindistan'dan dönüş ve Huzur ve Yükseliş Derneği

Türkeş'in Türkiye'ye dönüşünün ardından basında sık sık "14'ler"in yeni bir parti kuracağı yönünde haberler çıkmaya başlar. Türkeş ise Nisan 1963'te "Türk Milletine Beyanname" adlı bir açıklamada bulunarak "Huzur ve Yükseliş Derneği" adlı bir dernek kuracaklarını kamuoyuna ilan eder. Türkeş'in söylediğine göre der-

16 Türkeş müsteşarken, Cemal Gürsel'i ikna ederek Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nü ve Dışişleri Bakanlığı'nda Dış Türkler Masası'nı kurdurur. Tasfiyenin ardından Dış Türkler Masası kapanır ama enstitü çalışmalarını sürdürür. Enstitünün amacı "dış Türkler ve Sovyetler Birliği'nde milliyetler" meselesi üzerine faaliyet göstermektir. Bu enstitü, Fuat Doğu'nun MİT'in başına geçmesinden sonra faaliyetlerini artırır. ABD'nin ve Ruzi Nazar'ın enstitü faaliyetlerinde etkili bir rol oynadığı Enver Altaylı'nın, "Sovyetler Birliği'ndeki milliyetler meselesi konusunda bir uzman olan Ruzi, enstitü ve faaliyetleri konusunda Fuat Doğu'ya yardımcı oldu," cümlesinin de gösterdiği üzere açıktır. (Altaylı, 2013: 363)

17 Türkeş'in idamına ilişkin diğer bir iddia, bunu İnönü'nün engellediği yönündedir. Madanoğlu ekibine karşı İnönü Cemal Gürsel nezdinde devreye girecek, Türkeş idam edilmeyecek ve sadece sürgün edilecektir. Türkeş ise yurtdışındayken Cemal Gürsel'e bir mektup yazarak Mendereslerin idamını engellemeye çalışmıştır. "Orgeneralim; size asla yazmak niyetinde değil idim. Fakat bugün, memleketin yüksek menfaatleri bakımından bazı hususların dikkatinize sunulması zaruri oldu," diye başlayan mektubunda idam cezalarının uygulanmasının yaratacağı sonuçları maddeler hâlinde şöyle sıralamıştır:

a) İdam cezalarının infazı, 13 Kasım'dan beri atılan çok hatalı adımlar dolayısıyla memlekette meydana gelmiş olan huzursuzluğu daha da artıracaktır.
b) Ölüm cezalarının infazı, yurtdışında da milletimiz ve devletimiz aleyhinde tepkilere yol açacaktır.
c) Ölüm cezalarının infazı hâlinde milletimizi bölen kin ve garez duyguları şiddetlenecek ve 27 Mayıs'ın amacı olan Milli Birlik ruhunun geliştirilmesini güçleştirecektir.
d) Yukarıda sıralanan mahzurlarına karşılık, cezaların infazı ile memlekete sağlanacak hiçbir fayda yoktur. Esasen siyasi suçlardan dolayı, ölüm cezası verilmesi bugünün insanlık duygularına uymamaktadır. (Akpınar, 2005: 26-27)

nek çatısı altında CKMP'liler, AP'liler, YTP'liler ve "14'ler" yer alacak, derneğin amacı "istismar edilerek hedefinden uzaklaştırılan 27 Mayıs"ın hedeflerini tesis etmek olacaktır. Derneğin prensipleri ise sonradan "Dokuz Işık" olarak adlandırılacak doktrinin çekirdeğini oluşturacak şekilde şöyle sıralanmıştır: milliyetçilik, ülkücülük, ilimcilik, toplumculuk, köycülük, halkçılık, gelişmecilik ve hürriyetçilik, endüstricilik ve teknikçilik, ahlakçılık. (Sanlı, 2017: 220)

Türkeş açıklamasında toplumculukla kastedilenin sosyalizm değil, özel teşebbüsün yetersiz kaldığı yerlerde ilmi esas ve plan dahilinde devlet müdahalesinin ve sosyal yardımlaşma teşkilatının kurulması olduğunu söylemiştir. "Komünizm tehlikesi"ne işaret etmiş, ancak Turancılık ile ilgili bir soruya, "Bir NATO subayı olarak tüm Türklerin birleşme imkânı olmadığını biliyorum, Turancılık ilmi bir konudur, Türk fikir tarihine bakmak lazım," cevabını vermiştir. (Sanlı, 2017: 220-221)

Huzur ve Yükseliş Derneği'nin kurucuları olarak Türkeş, Özdağ, Baykal, AP Milletvekili Zühtü Pehlivanlı, CKMP milletvekillerinden Mustafa Kemal Erkovan ve İsmail Hakkı Yılanoğlu isimleri kamuoyunda konuşulmuş, derneğin tüzüğü ise Muzaffer Özdağ tarafından kaleme alınmıştır. Özdağ, 8 Mayıs 1963'te *Yeni İstanbul* gazetesine yaptığı açıklamada derneğin amaçlarını ve hedeflerini şöyle sıralamıştır:

- Milli ihtiyaç ve temayüllerin göstereceği istikamette hızla yükselip milletçe manevi huzur ve maddi refaha ulaşmak için gereken müşterek hedef ve gayeleri araştırmak ve yaymak
- İç barışa, vatandaşlar arasında kardeşçe münasebete engel olan içtimai, iktisadi ve bilhassa siyasi hataları tespit ederek, ilmin, tarihin ve tecrübenin rehberliğinde giderme çarelerini araştırmak ve bulunan çarelerin milletçe benimsenmesi için gayret sarf etmek ve bu çarelerin uygulanmasını kolaylaştırmak
- Fert ve cemiyet münasebetlerinde, milli vahdet ve manevi huzurun tahakkukuna ve muasır medeniyet seviyesine erişmek gayretinin artmasına, dolayısıyla bu gayelerin elde edilmesine yardımcı olmak

- İktisadi istiklalimizin ve milli refahımızın süratle tahakkuku için: a) Sermayenin büyük kısmına fertlerin sahip olacağı anonim teşebbüsler şeklinde sınai kuruluşu çabuklaştıracak, b) Ferdi teşebbüsü tahrik ve teşvik edecek sermaye ve emek piyasasında emniyeti, itimadı ve adaleti müstakar hâle getirecek, c) Devlet teşebbüslerini, umumiyetle külfetli amme hizmetlerine teksif edecek, kâr değil ferdi teşebbüse hizmet ve himmet mantığını benimsemiş devlet zihniyetinin doğmasını mümkün kılacak çareleri ve müstakar tedbirleri araştırmak ve bulmak (Sanlı, 2017: 222)

Anlaşılacağı üzere, Türkeş ve arkadaşları için komünizmle mücadele henüz programa dahil edilecek ölçüde bir tehlike olarak görülmemekte, tam da bu nedenle, yani komünizme karşı işlevsel olarak ihtiyaç duyulmadığı için dinî herhangi bir vurguya rastlanmamakta, iktisadi olarak ise daha sonrakinden farklı olarak, korporatizmin değil bireysel girişimciliğin ön planda olduğu, devletçiliğin ise ancak bireysel girişimi koruyup gözettiği ölçüde benimsendiği bir modelden söz edilmektedir.

Bu program ileride Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) programının da temelini oluşturacak, ancak Huzur ve Yükseliş Derneği, 20-21 Mayıs olayları, yani Talat Aydemir'in ikinci darbe girişimi nedeniyle kurulamayacaktır. Çünkü Türkeş darbeci ekibin içerisinde yer aldığı gerekçesiyle tutuklanacak ve yaklaşık üç buçuk ay cezaevinde kalacaktır. Mahkemedeki savunmasında ise Türkeş 20 Mayıs akşamı saat 19-20 sıralarında yanına gelen bir kişinin "bu akşam ya da üç gün içinde bir ihtilal olacağını" kendisine bildirdiğini, kendisinin ise bunun üzere Milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu'nu arayarak darbeyi bildirdiğini ve Meclis'teki bütün partilerin darbeye karşı ortak bir deklarasyon yayımlayarak tansiyonu düşürmeleri gerektiğini belirttiğini söyler. Ayrıca o akşam olayları bir arkadaşının evinde takip ettiğini ve darbe girişiminin bir parçası olmadığını belirtir. Türkeş üç buçuk ayın sonunda tahliye edilecek ve siyasete girme çalışmalarını hızlandıracaktır.

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne giriş

22 Temmuz 1964'te *Yeni Tanin*'de yayımlanan "Dostluk Yemeğinden Güçbirliğine Doğru" adlı haberde Türkeş'in Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) yöneticilerinden Mehmet Altınsoy, İrfan Baran, Ahmet Oğuz ve Seyfi Öztürk'le bir yemek yediği ve Türkeş'in ve "14'ler"in partiye katılımının konuşulduğundan söz edilir. Türkeş gazeteye verdiği demeçte CKMP'ye katılımın seçeneklerinden biri olduğunu ve durumu istişare etmeye devam ettiklerini söyler. CKMP Genel Başkanı Ahmet Oğuz ise, AP ve CHP dışında üçüncü bir seçeneğin yaratılması gerektiğini söyledikten sonra, soruyu şöyle yanıtlar:

> Vatanperverliklerini bir ihtilal yapmaya cesaret edecek kadar ileri götüren ve bir fikir ayrılığı sebebiyle saf dışı bırakılan genç ve enerjik adamlar, siyasete atılmak ve bu yolla vatana hizmet etmek istiyorsa bir partinin onlarla konuşmaması mümkün mü? (Sanlı, 2017: 236)

13 Şubat 1965'te seçim sisteminde değişiklik yapılarak milli bakiye sisteminin kabul edilmesi, küçük partilerin Meclis'e girebilmelerini kolaylaştırmış, Türkeş'in CKMP'yi tercihinde bu değişiklik önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca belli oy oranına ulaşmış partilere verilecek hazine yardımı da Türkeş ve arkadaşları için CKMP'yi cazibeli kılan faktörlerden biri olmuştur. Nitekim 31 Mart 1965'te Türkeş, Rıfat Baykal, Muzaffer Özdağ, Ahmet Er ve Dündar Taşer'le birlikte CKMP'ye katılacaktır. Türkeş partide genel müfettişlik görevini, Muzaffer Özdağ ise gençlik kolları müfettişliği görevini üstlenmiştir. Türkeş'in katılımının ardından CKMP'de Muzaffer Özdağ ve Rıfat Baykal'ın sorumluluğunda "İşçi Komitesi" ve Dündar Taşer ile Ahmet Er'in sorumluluğunda ise "Köylü Komitesi" kurulmuştur. (Sanlı, 2017: 239-240) Bu iki komitenin kurulması Türkeş ve arkadaşlarının ilk baştaki ideolojik konumlanışlarını göstermeleri açısından önemlidir. Kalkınmacılık ve sosyal adalet Türkeş'in CKMP'deki ilk yıllarındaki söyleminin merkezinde yer almaktadır.

Komünizme karşı sosyal adalet

Türkeş gerek partiye katılım sürecinde gerekse sonrasında sosyal adalet vurgusuyla antikomünizmi bir potada eriten, komünizmin çaresi olarak sosyal adaleti ve kalkınmayı işaret eden bir söylemi dillendirmiştir. 1 Nisan 1965'te CKMP'ye katılım töreninde yaptığı konuşmada, "Aşırı akımların yıkıcılığı gittikçe endişeleri artırmaktadır," dedikten sonra "köylünün en kestirme yoldan ve en kısa zamanda kalkındırılması için gerekli reformlar yapılmalı, ilgili tedbirlere başvurulmalıdır," ve "işçi kitlesinin haklarını tam bir sosyal adalet içinde korumak ve sağlamak gaye olmalıdır," der. Türkeş'e göre komünizmle "ciddi ve müspet ilmin icap ettirdiği şekilde" savaşılmalıdır. Türkeş konuşmasının sonunda vatandaşları komünizme karşı CKMP'de birleşmeye şu sözlerle çağırır:

> Duygu ve düşüncelerimizi paylaşan bütün vatandaşları, bilgisi, zekâsı, iman ve hizmet aşkıyla davamıza hizmet edecek bütün aydınları, memleket için zararlı olduğuna inandığımız aşırı akımların ve özellikle komünizmin karşısında bulunan bütün milliyetçi, ahlakçı, köylücü ve sosyal adaletçileri saflarımızda toplanmaya çağırıyoruz. (Turhan, 2016a: 4)

Partiye katılımı sonrası yaptığı bir basın açıklamasında, "Acele olarak bütün Türk halkını içine alacak bir sosyal yardımlaşma teşkilatı, bir sosyal güvenlik teşkilatı kurmak ve sosyal adaleti eksiksiz olarak sağlayacak bütün tedbirleri almak lazımdır," dedikten sonra şunları söyleyecektir:

> Türkiye'de belirli bir refah çizgisi meydana getirilmeli ve hiçbir vatandaş bu çizginin altında bırakılmamalıdır. Fakat çizginin üstünde yükselme tavanı serbest olmalıdır. Türkiye'nin problemlerinin çözümünde komünizmi yararlı bir sistem olarak görmüyoruz. (Turhan, 2016a: 4)

Türkeş'in konuşmalarında antikomünizmle birlikte sosyal adalete de vurgu yapması dönemin sağ basınında övgüyle karşılanmıştır. Sağ basının bu dönemde, Türkeş'in CKMP'ye katılımını

Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) etkisini azaltmak için önemli bulduğu görülebilmektedir.[18] Ancak bu dönemde henüz CKMP, MHP'ye ve bir sokak gücüne dönüşmediği için, önemli görülen CKMP'nin bir "doktrin partisi" olarak kurulması ve TİP'in benimsediği doktrinle, yani sosyalizmle, doktriner bir mücadele vereceğine inanılmasıdır. Örneğin Ahmet Kabaklı, Türkiye'de ilk kez Marksistler dışında birilerinin sosyal adaletten söz etmesini önemli bulmaktadır, Gökhan Evliyaoğlu ise sosyal adaletten söz eden ama solcu olmayan, milliyetçi bir partinin TİP'in etkisini azaltacağını ve "siyasi terazide bulunan büyük bir boşluğu" dolduracağını söylemektedir. (Sanlı, 2017: 241)

"14'ler"in sonu ve CKMP'nin ele geçirilmesi

Türkeş'in CKMP'ye girmesinin ardından Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı, İrfan Solmazer, Numan Esin ve Fazıl Akkoyunlu CHP'ye katılacak ve böylece birlikte hareket eden bir ekip olarak "14'ler"in sonu gelmiş olacaktır. *Ötüken* dergisi, Kabibay'la Türkeş arasındaki liderlik mücadelesinin bir yansıması olarak gördüğü bu gelişmeyi şöyle değerlendirecektir:

> Sırf Türkeş'e inat olsun diye yaptı ama Türkeş bir fikrin ve ülkünün mümessilidir. Bütün memlekette İsmet Paşa ile birlikte kabul görmüş iki siyasal liderden biridir, girdiği partiye kuvvet veren, daha şimdiden katılımlar sağlayan ve kurultaydan sonra partinin başına geçecek kişidir ve yurt içi ve yurt dışında tanınmış mümtaz bir şahsiyettir. Kabibay kimdir? İnşallah Türkeş gibi o da değişir genel başkan olur, buna en çok Türkeş sevinecektir. (Sanlı, 2017: 247)

Türkeş, partiye katılmasının üzerinden sadece bir buçuk ay gibi kısa bir zaman dilimi geçmişken, CKMP Genel Başkanı Ahmet Oğuz'un parti hukukunu ihlal edici bir şekilde Celal Bayar ile gizlice ittifak görüşmesi yapmasını gerekçe göstererek olağanüstü kong-

18 TİP'in 1964'te çıkarmaya başladığı yayın organının adının *Sosyal Adalet* olduğunu bilmek, Türkeş'in ve sağ basının "sosyal adalet" vurgusunu anlamak açısından son derece açıklayıcıdır.

re çağrısında bulunur ve partinin Genel İrade Kurulu'nda yapılan oylamada 6 hayır oyuna karşılık, 11 evet oyuyla partinin olağanüstü kongreye götürülmesine karar verilir. Olağanüstü kongreye giriş sürecinde "14'ler"den Numan Esin, Mustafa Kaplan, Şefik Soyuyüce ve Fazıl Akkoyunlu da CKMP'ye katılırlar ve Türkeş parti içindeki gücünü biraz daha artırır. Bu katılımla birlikte basında Türkeş'in Hitlervari yöntemlerle CKMP'yi ele geçirmeye çalıştığı yönünde haber ve değerlendirmeler yapılmaya başlanmışken, aynı günlerde İngilizlerin de benzer değerlendirmelerde bulunduğu, sonradan araştırmacılara açılan İngiliz gizli belgelerine bakıldığında görülebilmektedir. Türkeş'in partiye girmesinin ardından işçiler arasında örgütlenmek için sendika benzeri yapılar oluşturması, kadın ve gençlik örgütleri kurması ve söylemindeki güçlü antikomünist vurgu, 1944 Irkçılık-Turancılık davasından beri Batı tarafından takip edilen Türkeş'le Hitler arasında benzerlikler kurulmasına neden olmuştur. (Sanlı, 2017: 256)

Olağanüstü kongreye gidilirken, CKMP içerisinden Türkeş'in partiyi ele geçirme faaliyetlerine karşı bir direnç ortaya çıkmıştır. Bir grup CKMP yöneticisi, "CKMP şahıs partisi hâline gelmeyecektir," diye Türkeş'i hedef alırken, kongre öncesi genel başkanlıktan istifa eden Ahmet Oğuz, Türkeş'in, üzerinde hiçbir emeğinin olmadığı partiye birtakım tertipler yoluyla el koymak istediğini söylemiştir. Türkeş'in tüm bunlara yanıtıysa, "Bugünkü CKMP, bizim iltihak ettiğimiz CKMP değildir. Biz bu partiye yön vereceğiz... Memleket yeni bir hareket beklerken, bazıları eskiliklerini sermaye ederek partimizi yıpratmaktadır," şeklinde olmuştur. (Sanlı, 2017: 266) Burada Türkeş'in CKMP içerisindeki mücadeleyi "eski ile yeninin kavgası" olarak lanse etmeye çalıştığı görülebilmektedir. Türkeş önemli olanın "yeni fikirler" doğrultusunda partiye yön vermek olduğunu söylemiş, "Kazanamazsak, partiyi köhnelerine bırakıp çeker gideriz," demiştir. Mücadele kızıştıkça Türkeş karşıtları, onun faşistliğine vurgu yapan açıklamalar yapacak ve hem devletin hem kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışacaktır:

> İrfan Baran, CKMP'nin "tehlikeli" bir dönemeçte olduğunu belirterek, devlet kurumlarının "Türkiye'de mevcut olan faşistleri" bildiğini söylemek suretiyle "ikazda" bulunmuştur. Türkeş'e karşı "eskilerin" öncülüğünü yapan Hasan Dinçer ise, partinin vekâleten genel başkanlığını yürüten Mustafa Kepir'e kamuoyuna "açık" bir mektup kaleme almıştır. Dinçer mektubunda, "yeni yön verecekse niçin CKMP'ye girdi" diyerek sorguladığı Türkeş için gayenin "CKMP'li olmak" değil "partiyi ele geçirmek" olduğunu, kongrelerde "faşist" ve "diktacı" bir tutum takındığını ve tüzüğü "hiçe" saydığını ileri sürerek, hakkında "tüzük hükümlerinin" uygulanarak "Haysiyet Divanına" verilmesini talep etmiştir. (Sanlı, 2017: 267)

Nihayetinde kongreye gidilmiş, Alparslan Türkeş 698 oyla genel başkanlık yarışını kazanırken, rakibi Ahmet Tahtakılıç 516 oyda kalmıştır. Hemen ardından Türkeş parti genel sekreterliğine Fuat Uluç'u, genel sekreterlik yardımcılığı görevlerine ise Muzaffer Özdağ ve Mustafa Kemal Erkovan'ı getirmiştir. Türkeş'in CKMP'nin başına geçmesiyle birlikte TİP'in antitezi olan bir siyasi partinin nihayet Türk siyasi hayatına katıldığı yorumları yapılmış, merkez solu CHP'nin, merkez sağı AP'nin temsil ettiği bir ortamda, TİP ve CKMP'nin birer doktrin partisi olarak sol ve sağın uçlarında karşılıklı olarak konumlandıkları yönünde değerlendirmelerde bulunulmuştur. İngiliz belgelerinde de Türkiye'de artık kelimenin gerçek anlamıyla sol ve sağ partilerin ortaya çıktığı, bu partilerin merkez partilerden oy devşirebilecekleri ve kamuoyunda eskisinden çok daha fazla ideolojik tartışmanın yapılacağı belirtilmiştir. (Sanlı, 2017: 274)

Türkeş'in TİP karşıtı söylemi ve faşizm tartışmaları

Sahiden de 10 Ekim 1965 seçimleri öncesi yaptığı konuşmalarda Türkeş TİP'e yüklenecek ve antikomünizmin dozajını biraz daha artıracaktır. Türkeş konuşmasında TİP yöneticilerinden, "Üçüncü enternasyonalin kızıl havasıyla oynamaya alışmış olan bu kabil pa-

şazade bozuntuları bir taraftan da kol ırgatı âşıklığı rolüne çıkarak masum vatandaşları aldatma çabası içindedirler," diye söz eder. Türkeş burada açıkça işçi sınıfının bir siyasal aktör hâline gelmesine, işçi sınıfı siyasetine ve işçi sınıfı iktidarı ihtimaline karşı teorik, politik ve ideolojik bir konumlanış almaktadır. "Komünizm doktrinini yazmış olan Karl Marx kol ırgatı olmadığı gibi Lenin de kol ırgatı değildir," diyen Türkeş, sözlerine "kol ırgatlığı yapan vatandaşlarımız da elbette çok muhterem ve kıymetlidirler ... fakat dünyada bugüne kadar meydana gelmiş olan bütün uygarlıklar, ilim adamlarının, düşünen kafaların ve aydın zümrenin eseri olarak doğmuştur," diye devam eder. Antikomünizmin faşist elitizmle iç içe geçtiği bu konuşma, ABD ve NATO'ya bir mesaj göndererek biter:

> Türkiye Amerika'nın uydusu değildir ve hiçbir zaman da olmamıştır. Ama sapıkların sürüklemek istedikleri gibi kızıl blokun da asla peyki olmayacaktır. Türkiye müttefiklerine faydalı olmuş ve müttefiklerinden de büyük faydalar görmüş bir memlekettir. İttifaklarını iyi kullanamamış, idare edememiş devlet adamlarının sebep olduğu hatalar yüzünden bu ittifaklardan vazgeçilmeye kalkışılamaz. (Turhan, 2016a: 12)

Türkeş'in partiyi ele geçirmesinin ardından "faşizm" tartışmaları yeniden başlayacak, *Akis* dergisinde yer alan bir değerlendirmede Hitler ve Türkeş karşılaştırılarak aralarındaki benzerliklerden söz edilecektir. Nasıl ki Hitler, Schicklgruber olan soyadını Hitler olarak değiştirmişse Türkeş de Hüseyin Feyzullah olan adını Alparslan Türkeş yapmıştır. Hitler Almanya dışında, yani Avusturya'da, Türkeş ise Türkiye dışında, yani Kıbrıs'ta doğmuş ve bu nedenle her ikisi de kompleksli bir milliyetçilik anlayışına sahip olmuşlardır. Hitler de Türkeş de gençlik yıllarında başarısızdırlar ve bir "pırıltıdan yoksun"durlar. Hitler gençlik yıllarında Pan-Germenist bir partinin sempatizanıyken, Türkeş ise Turancılıktan hapis cezasına çarptırılmıştır. Hitler Nazi Partisi'ne girmesinden hemen sonra kendi doktrinini kurmuş, Türkeş de CKMP'de aynısını yapmıştır. Hitler'in *Mein Kampf*'ı, Türkeş'in ise *Dokuz Işık*'ı vardır. Hitler ari

ırk yaratmak için nüfus politikalarıyla uğraşmıştır, Türkeş'in hedefinde ise "100 milyonluk Türkiye" vardır. Türkeş de Hitler gibi antikomünisttir ve komünizmle mücadele için gençlik teşkilatları kurmuştur. (Sanlı 2017: 278)

Türkeşli CKMP'ye ilişkin sonradan yanlışlanacak iki değerlendirmenin soldan ve Kemalistlerden gelmesi ise ilginçtir. *Yön* dergisi, derginin kapağında "Türkeş faşist değil romantiktir" değerlendirmesini yaparak, parti programının Türkeş'in faşist olmadığını gösterdiğini, Türkeş'e yönelik faşizm suçlamalarının kaynağının oylarının bölünmesinden korkan AP olduğunu, seçimlerden sonra CHP-CKMP ve TİP'in üçlü bir koalisyon kurabileceğini iddia etmiştir. Dönemin Kemalist kalemlerinden İsmet Giritli ise, "Türk milletinin moral üstünlüğünden bahsetmek, hızlı kalkınmak için metotlu ve disiplinli çalışmak gerektiğini ifade etmek, milliyetçi bir sosyal devletten ve sosyalizmden dem vurmak nazilik ve führerliğe heveslenmek" değildir dedikten sonra Atatürk'ün de benzer görüşlere sahip olduğunu söyler ve ekler:

> Kanaatimce Türkeş, Hindistan'da Nehru ve diğer milli liderler tarafından tatbik edilen ve "üçüncü dünya" olarak tanımlanan bölgelerde sosyal adalet ve sosyalizmin önemine ve bunun komünizm olamayacağı kanısına varmıştır... Sosyal adalet, reform ve antikomünizmi benimsemiş, demokratik bir sosyalizm arayan Türkeş'in, Atatürkçü, milliyetçi karakterini nasyonal-sosyalizm diye etiketlemek insafsızlık olur. (Sanlı, 2017: 279)

Türkeş'in "üçüncü dünyacı" imajının yanlışlığı çok geçmeden kanıtlanacak ve CKMP'nin başındayken bütünüyle Batı/NATO yanlısı antikomünist bir siyaset izleyeceği çok geçmeden görülecektir.

CKMP Kongresi

Olağanüstü kongrede yaşananlar, "partinin ele geçirilmesi" ifadesinin, dışarıdan gelen bir ekibin kısa süre içerisinde partiyi kontrol etmesinin ötesinde doğrudan cebir kullanımı şeklinde okun-

ması gerektiğini göstermektedir. CKMP Olağanüstü Kongresi'nde henüz genç bir lise öğrencisi olan, daha sonra ise Ülkü Ocakları'nda ve MHP'nin hemen her kademesinde önemli görevler üstlenen Muhittin Çolak, anılarında "partinin ele geçirilişini" şöyle anlatmaktadır:

> CKMP Genel Başkanı Ahmet Tahtakılıç kürsüde konuşurken sonradan isminin Fevzi Kılıç olduğunu öğrendiğim ağabey yanımıza gelerek: "Muhittin, sen şimdi salonda Ahmet Tahtakılıç taraftarlarının yanına gideceksin, ona diyeceksin ki 'Amca, efendi, artık neyse, bir hanım, bir bey sizi salonun dışında bekliyor' deyip onu kongre salonunun dışına çıkartacaksın, anladın mı? Biz sana kimi çıkartacağını göstereceğiz." "Peki" dedik.
>
> Kolumuzda görevli pazubandı. Fevzi Kılıç ağabey bana birini gösteriyor, gösterdiği şahsın ismini söylüyor. Ben o şahsın yanına gidiyorum, ismiyle hitap ederek (Abdullah Amca, Mehmet Amca gibi) sizi dışarıda bir bey, bir hanım, bazen de tanıdığını zannettiğim bana söylenen isimle salon dışını işaret ederek kendilerini beklediklerini ifade ediyordum. Yanına gittiğim şahıs salonun dışına çıkıyor, bir daha kongre salonuna dönemiyordu. Keza sigara içmek, tuvalete gitmek gibi ihtiyaçlarını gidermek için kongre salonundan çıkanlardan bazılarının da salona dönemediklerini görüyordum. (Çolak, 2018: 27-28)

Türkeş taraftarları, Tahtakılıç'a oy verecek isimleri salon dışına çıkarıp dövmüş ve salona tekrar girmelerini engellemiş, böylece yapılan oylamayı da Türkeş ve arkadaşları kazanmış, CKMP "cebir" yoluyla ele geçirilmiştir.

Arif Köndel ise CKMP'nin ele geçirilişinde eski Harbiyelilerin büyük rolü olduğunu söyler. Sadece gençlik kollarına değil, bütün önemli il teşkilatlarına eski Harbiyelileri seçtirdiklerini, kongre günü ise genel başkanlık seçiminin yapılacağı Büyük Sinema'yı kuşattıklarını söyler. Türkeş muhaliflerini döverek salondan çıkararak Gökhan Evliyaoğlu'nun divan başkanı seçilmesini sağlarlar ve partinin ele geçirilmesi operasyonu tamamlanmış olur. (Ülkü, 2008: 102)

Türkeş ise sonradan partinin ele geçirilmesinde bunlardan hiç bahsetmeyecek ve esas nedenin kongrede yaptığı konuşma olduğunu söyleyecektir:

> CKMP Kurultayı toplandı. Genel başkan adayları sırayla konuşacaktı. Rakibim Ahmet Tahtakılıç, çok uzun bir konuşma yaptı. Hatta o kadar ki konuşmasını bir güne sığdıramadı; iki gün konuştu. Kurultay üç gün sürecekti. Bense yarım saat konuştum. Cemal Gürsel Paşa'nın tavsiyelerine uyarak delegelere dedim ki "Ben bir makam, mevki için aranıza gelmiş değilim. Bana hangi görevi verirseniz, seve seve onu kabul eder, yaparım. Bir nefer olarak, bir er olarak aranızda çalışmaya geldim." Cemal Paşa'nın yazdığı cümleleri aynen söyledim. Çok da alkışlandım. Diğer görüşlerimi, memleketin durumu hakkındaki düşüncelerimi söyledim. Kürsüden yarım saatte indim. Ardından seçime geçildi. Hatırladığım kadarıyla 400 veya 500 oy farkıyla CKMP Genel Başkanı oldum. Tahtakılıç ise mağlup oldu. (Dural, 2011: 406)

Parti yönetiminin ele geçirilmesinin ardından şimdi sıra partinin, ideolojik, politik ve örgütsel olarak dönüştürülmesine gelmiştir. CKMP'nin ele geçirilişinden 1969 Adana Kongresi'nde partinin adının Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) olarak değiştirilmesine kadar geçen yaklaşık dört yıllık süreçte bu dönüşüm büyük ölçüde gerçekleştirilecektir.

CKMP'nin ideolojisi

Türkeş, CKMP'nin ele geçirilişini izleyen ilk yıllarda, Bora ve Can'ın deyimiyle "korporatist, kalkınmacı-modernist bir Kemalist restorasyon tasarımı ağır basan" bir söylem kullanmıştır. (Bora ve Can, 2000: 53) "Müreffeh ve Kuvvetli Bir Türkiye İçin CKMP Programı" başlıklı 1965 tarihli 64 sayfalık metin bu söylem üzerine inşa edilmiştir. Bu programa göre, "parti, Türkiye'de insan hak ve özgürlükleri, kişisel ve genel refah ve sosyal güvenliği hızla sağlayacak bir siyasal sistemin kurulmasından" yanadır. CKMP, "ilerici bir yaşam biçiminin kurulması ve ulusun modern bilim ve teknolojiye

göre inşa edilmesi için" çalışmalıdır. Partinin hedefleri ise şöyle sıralanmıştır: "Milliyetçi, demokratik ve laik olacak ve toplumsal yasalara dayanacak bir devlet; özgürlük, milliyetçilik, ahlak, bilgi, toplumculuk, gelişme, halkçılık, köycülük ve sanayileşme." Programa göre, Kemalizm CKMP'ye yol göstermektedir.

Parti ırkçılığı reddetmekte, Türk milliyetçiliğini ise "Türk ulusu, kültürü ve devleti için hizmet duyguları" üzerinden tanımlamaktadır. "Türk milliyetçiliği, Türk ulusu için manevi, duygusal ve fiziksel olarak yaratıcı ve ilerici bir ilham" kaynağıdır. Parti, "Türk milliyetçiliğini, antiemperyalist, barışçı, özgürlükçü ve demokratik" olarak nitelendirmektedir. Milliyetçilik anlayışı, "Türkiye'yi öteki uluslar içinde saygın ve eşit bir yere oturtmaya, bağımsızlık ve özgürlük ruhunu ayakta tutmaya, dil, amaç, kültür ve kader açısından birleşmiş Türk ulusunun gelişimini korumaya, çağdaş bir toplum için çalışmaya, ekonomik, toplumsal ve kültürel ilerleme için gerekli devrimci düşünce ve özveri duygusunun gelişimine" yöneliktir.

Parti, halkçılık anlayışını benimsemiştir, sosyal adaletçi ve planlamacı bir ekonomik yaklaşıma sahip olan CKMP'ye göre, devlet "tüm maddi ve manevi kaynakları düzenlemeli, üretimi arttırmalı, niteliksiz işçiler ve işsizler için gerekli eğitim ve işi sağlamalı, ulusun ekonomik ve kültürel gelişimini özendirmeli, çalışma koşullarını geliştirmeli, emeğin onurunu korumalı ve Türkiye'nin ekonomisini dünyanınki ile birleştirmeli"dir. (Landau, 1979: 311 vd.)

CKMP'nin 1965 seçimlerinde yayımlanan seçim beyannamesi, Türkeş ve arkadaşlarının CKMP için öngördükleri yönü gösteren bir özet niteliğindedir. Sosyal devlet ve sosyal adalet vurgusu güçlü bu beyannamede şöyle denilmektedir:

> Ekonomik refah ve sosyal huzur için "hukuki, siyasi, ekonomik ve toplumsal adaletten" başka çıkar yol görmüyoruz... Devlet ve milletin yeniden teşkilatlanması gereklidir, bunu gerçekleştireceğiz. Zaptiye devleti değil, gülen ve halkın yüzünü güldüren bir hizmet ve refah devleti istiyoruz... İdarenin halk hizmetinde politik tesir ve tercihlere karşı mutlak tarafsızlığını temin edeceğiz.

> Devlet, halkın beslenme şartlarına ve imkânsızlığına ilgisiz, seyircisiz kalamaz. Türkiye halkının tümünün beslenme şartlarını ve gıda rejimini incelemek ve düzenlemek devlet ödevi olacaktır... Herkese iş bulmak, iş sahaları açmak ve geçim imkânı sağlamakla ödevli devlet yurttaşın gıda rejiminin tespit edilen standartların altına düşmesini engelleyecektir... Hizmet dönemimizde Türkiye, aç hürler tok esirler ülkesi olmaktan çıkacaktır. Artık et, yağ, şeker, meyve, sebze, lüks gıdalar olmaktan çıkacak, her yuvaya girecektir... Şehirde ve köyde inşaat seferberliğine gireceğiz... Gecekondu sefalethanelerini, izbe ve mağaraları tasfiye edeceğiz... Halkın tümüne parasız sağlık hizmeti, tedavi ve ilaç temini devlet ödevi olacaktır... Hastalıklara karşı mücadeleyi, koruyucu hekimliği ciddiyetle geliştireceğiz. Kuracağımız Sosyal İşler Bakanlığı'na bağlı Devlet Sigorta Kurumu ile bütün vatandaşları sigortalayacağız. 55 yaşını bitirmiş kadın, 65 yaşını bitiren erkek, kısaca her yurttaşın emekli hukukuna sahip bulunmasını temin edeceğiz... Her vatandaş rejimin ve sosyal düzenin nimetlerinden imkân ve fırsat eşitliği içinde faydalanmalıdır. İltimasın ve rüşvetin kökü kazınmalıdır. Tarihimizde örnekleri bulunan ekonomik, sosyal tesisleri ihya edeceğiz, vatandaşlar arasında çağdaş yardımlaşma tesisleri kuracağız... Meşru ve milli menfaatlere uygun sermayeyi, toplumsal akımları sömüren komünizme karşı tamamen güven altına alacağız... Türk petrolünü ve madenlerimizi Türk milletinin yararına göre değerlendireceğiz ve işleteceğiz... (Sanlı, 2017: 291)

CKMP, 1965 seçimlerinde %2,2'lik bir oyla parlamentoya 11 milletvekili sokabilmiştir. Aynı seçimde TİP de 15 milletvekili çıkarmış ve öğrenci hareketinin yükseliş sinyalleri de yavaş yavaş görülmeye başlanmıştır. Bu tarihten itibaren CKMP'nin antikomünist karakteri giderek belirgin hâle gelmeye başlayacaktır.

1967 Kongresi ve ideolojik dönüşüm

24 Kasım 1967'de Türkeş ve arkadaşlarının parti üzerinde mutlak hâkimiyet kurmasını sağlayacak olan ve ideolojik dönüşümün de gözle görülebilir hâle geldiği CKMP 8. Kongresi'ne gidilir.

Türkeş'in bu kongrede yaptığı açılış ve kapanış konuşmaları da esas olarak antikomünizm üzerine inşa edilmiştir. Açılış konuşmasında, "Marksist doktrinin Türkiye için uygunsuz ve yıkıcı olduğu kanaatindeyiz," diyen Türkeş, konuşmasına, "50 yıldan beri beynelmilel komünizmin, çeşitli memleketlerde oynadığı oyunları ve karıştırıcı, parçalayıcı, hesapçı kışkırtmalarını kanlı misalleriyle bilmekteyiz," diye devam eder. Sonrasında ise lafı sola karşı gençlik içerisindeki örgütlenmelerine getirecek ve şöyle diyecektir:

> Komünistlerin son zamanlarda artan faaliyetleri karşısında hükümetin bilgisiz, hareketsiz ve tedbirsiz tutumu ne kadar yerilse azdır. CKMP Türk milletinin varlığına, birlik ve bütünlüğüne karşı kasteden fesat hareketlerine karşı amansız bir mücadele açmış bulunmaktadır. Özellikle üniversitelerimiz içerisinde, komünist kışkırtmacılara karşı imanlı bir milliyetçi gençlik cephesi yükselmektedir. Bu gençler Dokuz Işık Milli Doktrini ile her çeşit yabancı taklidi zararlı düşüncelere karşı saf tutmaktadırlar. (Turhan, 2016a: 16)

Türkeş bu konuşmasında NATO'ya da özel bir vurgu yapacak ve Sovyet tehdidine karşı Türkiye'nin NATO üyeliğinin ne kadar önemli olduğunu anlatacaktır. "Türkiye Cumhuriyeti için kendini tecavüzlere karşı korumak maksadıyla NATO ittifakına üye olması gayet isabetlidir," diyen Türkeş' göre NATO ile ilişkilerde zaman zaman ciddi hatalar yapılmış ve "Türkiye'nin menfaatleriyle bağdaşmayan tavizler verilmiştir." Bunların yeniden ele alınıp değerlendirilmesi gerektiğini ve "Türkiye'nin bağımsızlığı ve egemenliği" bağlamında yeniden düzenlenmesi gerektiğini söyleyen Türkeş yine de şu uyarıyı yapmaktan kendini alamaz: "Bunun dışında NATO ittifakı aleyhinde memleketimizde komünist çevrelerce yürütülen propagandalar çok kere yalan ve iftiralardan ibaret ve memleketimizin zararınadır." (Turhan, 2016a: 14)

Kongrenin kapanış konuşması ise CKMP'den MHP'ye uzanan yolda hareketin ideolojisinde yaşanacak değişimin bir habercisi gibidir. Türkeş bu konuşmasında Türkiye'ye dair dramatik bir ahlaki çöküş ve çürüme tablosu çizdikten sonra, daha önceki konuş-

malarının aksine, maddi değil manevi çözümden ve "maneviyata dönüş"ten söz eder. "Bir tarafta toprağı seyreden tok insanlar, öte yanda toprağı yoğuran aç insanlar", "bir tarafta yılda bir milyar lirayı bulan içki masalarından yükselen kahkahalar, öte yanda, bir damla su için sabahtan akşama kadar nöbet bekleyen susuzluktan çoraklaşmış köyler" gibi sınıfsal ikiliklere yapılan vurguyla başlayan bu konuşmada Türkeş, "Ben Türk milletini sokaklarda ıspanak fiyatına satılan demokrasiye, rüşvetle, hile ile çiğnenen, çiğnetilen hukuk düzenlerine, ahlaktan mahrum bir hürriyete, tefeciliğe, karaborsaya yer veren bir ekonomiye çağırmıyorum," dedikten sonra, "Türk-İslam sentezi"ne gidişin ayak sesleri olarak görülebilecek şu çağrıyı yapar:

> Türklük şuur ve gururuna, İslam ahlak ve faziletine, yoksullukla savaşa, adalette yarışa, birliğe, kardeşliğe, kısacası hak yolu, hakikat yolu, Allah yoluna çağırıyorum. ... Hareketin adını isteyenlere açıkça ilan ediyorum: yeniden maneviyata dönüş. ... Türk aydınları, Türk gençliği, buluşma yerimiz Büyük Türkiye'dir. Buluşma noktamız imanlı Türk ferdinin kafası, kalbi ve cevher-i aslisidir. ... Vazifemiz "Allah, taşıyacağınızdan daha fazla yük yüklemez" inancı içinde çalışan, yürüyen bu insanların inançları ile istihza ve istiskal değildir. Onların yükünü omuzlamaktır, onların haklarını çalanlara, rızklarına, emeklerine el uzatanlarla mücadeledir. Bu mücadelemiz içte ve dışta yılmadan devam edecek ve bu yolda Allah'ın izni ile mutlaka muvaffak olacağız. Çünkü yolumuz hak ve hakikat yoludur. Bu ülkede teknik üniversitelerin, fen fakültelerinin laboratuvarları ile yüksek ilahiyat akademilerinin koridorları birleştirilmelidir. Bugün "madde" ve "mana" felsefesi insanlığı bir çıkmaza sürüklemektedir. Oysa madde ve mana ne birbirinin aynı, ne de birbirinden gayridir. İnsanlığı ve milletleri gerçek mutluluğa götürecek yol, mutlaka ilmin ve ahlakın basamaklarından geçmelidir. (Turhan, 2016a: 20)

"Dokuz Işık" ilk kez bu kongrede telaffuz edilmiştir. Türkeş, 1965 yılında "Dokuz Işık" isimli 16 sayfalık bir risale yayımlamıştır ve daha sonra Kurt Karaca tarafından geliştirilecek bu risalede

milliyetçi doktrininin dokuz temel ilkesi yer almaktadır. Türkeş'e göre, "bağımsız son Türk Devleti'ni koruyabilmek için" milli bir görüş etrafında birleşmek zorunludur. Bu görüş ise "DOKUZ IŞIKÇI görüştür. DOKUZ IŞIKÇILIK Türk Milletine, tarih ve kültürüne dayanan, ona inanan bir doktrindir. Bunun nasyonal sosyalizmle hiçbir ilgisi yoktur." (Türkeş, 1979: 36) 1967 Kongresi, Dokuz Işık'ın partinin resmî doktrini olarak kabul edildiği kongredir ve MHP'ye uzanan yolda bir geçiş kongresi olarak görülebilir.

Ülkücü Hareket'in doktrini: Dokuz Işık

Türkeş *Dokuz Işık* adlı kitabında komünizmle Dokuz Işık doktrini arasındaki farkları şöyle anlatır:

> 1. Biz Türk milliyetçisiyiz. Türk milletinin varlığını her şeyin temeli olarak alırız. Komünistler, vatan millet tanımazlar. Onlar dünya proletaryasını (işçi sınıfını) yeryüzüne hâkim kılmayı esas alırlar. Onlar için ideal, dünyada işçiler dışındaki bütün sınıfların hepsini kanlı bir ihtilalle yok etmek ve proletarya diktatörlüğünü kurmaktır. Komünistler belki dünyaya yutturabilirler. Ama bize dünya işçileri vız gelir. Bizim için Türklüğün bağımsızlığı, yücelmesi mühimdir. Biz, komünistler gibi sınıf mücadelesini kabul etmeyiz. Milleti bir bütün olarak görürüz. Türklüğü yüceltmeyi, Türklük için çalışmayı esas alırız.
>
> 2. Komünistler kin ve nefreti hareketlerinin mayası olarak ele alırlar. İşçi sınıfının dışındakilere karşı sonsuz bir kin duyarlar. Biz hiçbir sınıf farkı gözetmeksizin, insanlara karşı sonsuz saygı ve sevgiyi esas alırız. Bizde kin ve nefretin yeri yoktur.
>
> 3. Mülkiyete taraftarız. Fakat kapitalizmden de ayrı bir görüşümüz vardır. Milletin yararına kullanmak ve başkalarını sömürme vasıtası olarak kullanmamak şartıyla biz herkesin mülk sahibi olmasını esas almış bulunuyoruz. Komünizm ise mülkiyeti yok etmeyi, mülkiyet hakkı tanımamayı ve her şeyin devlet malı olmasını esas almıştır. (Türkeş, 2017: 99)[19]

19 Dokuz Işık'la ilgili bu kısımda, bundan sonraki atıflarda sadece sayfa numarası verilecektir.

Türkeş, komünizmin bir fikir olduğunu ve fikirlerin kaba kuvvetle bastırılamayacağını söyler. "Sadece polisiye tedbirler komünizmi ve bölücülüğü ortadan kaldırmaz." Bu nedenle komünizmin karşısına "ondan daha güçlü bir milli ideoloji" ile çıkılmalıdır ve bunun adı "dokuz ışık"tır. (s. 99) Dokuz Işık'ın ilkeleri, Türkeş tarafından şöyle sıralanmaktadır: "Milliyetçilik, Ülkücülük, Ahlakçılık, Toplumculuk, İlimcilik, Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik, Köycülük, Gelişmecilik ve Halkçılık, Endüstricilik ve Teknikçilik."

Milliyetçilik

Dokuz Işık olarak adlandırılan dokuz maddelik doktrinin ilk maddesi "Milliyetçilik"tir. "Türk milliyetçiliği ilk defa Milliyetçi Hareket Partisi tarafından siyasi bir hareket olarak Türk milletine mal edilmiştir," diyen Türkeş, kendilerine yönelik "soyculuk, ırkçılık, kafatasçılık" gibi iddialara karşı, "Milliyetçilik anlayışımız, manevi şuurlanmaya dayanır. Türklük şuuruna erişmiş, samimi olarak 'ben Türk'üm' diyen herkes Türk'tür," der. Milliyetçilik anlayışlarının geniş manadaki ifadesinin ise "Türklük şuur ve gururu ile İslam ahlak ve fazileti" olduğunu söyler. Milliyetçilik "millet ve ülkemizi bölüp yıkmak isteyen her türlü yabancı ideolojinin baş düşmanıdır." (s. 71-72)

Milliyetçiliğin her türlü sınıfçı sisteme karşı olduğunu, sınıfçı sistemlerin sınıf diktatörlüğünü doğurduğunu ve Dokuz Işık sisteminin Türk milletini sınıflara bölmeden kutsal bir bütün olarak ele aldığını söyleyen Türkeş'e göre sınıfçı sistemlerin birincisi olan Marksizm "Türk milletinin en büyük düşmanı"dır. Türkeş komünizmde "bütün yetkilerin işçi sınıfının öncüsü adı verilen komünist partisinde" toplandığını, "devlet yönetimi ve toplum düzeninin komünist partisinin iradesine" bırakıldığını söyler. Komünizmde komünist parti işçiler üzerinde bir vesayet kurmuştur:

> Nasıl ki çocuk kendi gerçek menfaatini göremez ve onları koruyamaz, bir veli veya vasiye ihtiyaç duyarsa, işçi sınıfının da gerçek menfaatlerini korumak için, bir veli veya vasiye, yani bir temsil edene ihtiyacı vardır. İşte bu temsil eden, komünist partisidir. (s. 75)

Türkeş'e göre, "Marksist devlette üretim araçlarının sahibi komünist parti üyeleri"dir ve tam da bu nedenle "komünizm tarihte ilk defa olarak mutlak bir tekelci bir mülkiyet türü olan parti mülkiyetini ve bürokratik mülkiyeti yaratmıştır." Böylece ortaya yeni bir sınıf çıkmış, "tarihin en sömürücü, tekelci ve mutlak sınıfı olan bu yeni sınıf, kapitalist toplumlarda bile rastlanmayan bir devlet ve parti burjuvazisi doğurmuştur." (s. 76)

Türkeş, "İyi veya kötü başkent sokaklarına hâkim olan, devlet yönetimine hâkim olabilir," dedikten sonra komünistlerin "üniversiteleri mutlak kontrole almak, öğrenci hareketleriyle başkenti yıldırmak, profesörleri vasıtasıyla bu tedhişi desteklemek, halkı bir evvelki iktidardan koparıp kendi hâkimiyetlerini kabule hazır hâle getirmek" suretiyle bunu yapmaya çalıştığını ve ülkücülerin tam da bunu engellemek için komünistlerin karşısına çıktığını söyler:

> Komünistlerin üniversiteyi ele geçirme planını bozan, memleketin daha büyük felaketlere sürüklenmesini önleyen Bozkurtlar olmuştur. Ölmüşler, iftiraya kurban gitmişler, ama eğilmemişlerdir. Üniversite komünist olmadıysa bunda Bozkurtların mücadelesinin rolü büyüktür. Bu uğurda çok şehit verilmiştir. (s. 97-98)

"Komünizm üniversiteleri hareket üssü olarak seçmişti. Genç dimağları ve taze yürekleri, vatan, millet, devlet kavramlarından koparmakla hedefe varacağını hesaplamıştı," diyen Türkeş, bunu kendilerinin önlediğini, bunun neticesinde de kendilerine, "Gençliği bölüyorsunuz," denildiğini söyler ve "Ne yapsa idik? Bölünmesinler diye hepsinin komünist ağına düşmesini seyretmemiz mi isteniyordu?" diye sorar. Ülkücülerin komünizmle mücadelesinin 12 Mart darbesinin yapılmasını kolaylaştırdığını ise şöyle anlatır:

> Milliyetçi gençlik her şeye rağmen vatanını, vatandaşı, milleti uğrunda direndi, vurulup öldü, iftiralara uğradı, başkalarının işlediği cinayetlerle suçlandı... Fakat bunlara rağmen dayandılar, idareden eza, mahkemeden ceza gördüler... Fakat yılmadılar. Bu sayede üniversite solun mutlak hâkimiyetine girmekten kurtuldu. Bu

> sayede 12 Mart'ı yapanlar, 12 Mart harekâtını yapmak imkânını buldular. (s. 102)

Türkeş için komünizm sadece Türkiye'ye yönelik değil tüm dünya Türklerine yönelik bir tehdittir. Komünizm "Türk milletinin büyük bir kısmını esir tutmakta, topraklarını gasp etmiş bulunmaktadır." Rusya "gerek Çarlık devrinde gerekse bugün komünist ideoloji içinde devamlı olarak gözünü Anadolu'ya çevirmiştir." 1917'den beri ise "Rus emperyalizmi yeni bir örtüye bürünmüş ve yepyeni, aynı zamanda çok kuvvetli, hatta müthiş bir silaha sahip olmuştur. Bu silah komünizm ideolojisidir. Bu ideolojiyi Rus emperyalizmi, sömürmek istediği milletleri ve toprakları yutmak için ustaca kullanmış ve kullanmaktadır." (s. 115-116)

"Beynelmilel komünizm, içerdeki satılmış hainlerin eliyle bağımsız son Türk Devleti'ni yıkmak istemektedir." Türkiye'deki komünistler "Rus emperyalizminin emrinde ülkeyi bölmek, parçalamak, komünist bir toprak hâline getirmek" istemektedirler. "Tam bağımsız Türkiye sloganı altında anarşi yaratan komünistlerin gerçek niyeti, Türkiye'yi NATO'dan ayırıp, Varşova Paktı içinde Rusya'ya bağlamaktır." (s. 112)

Türk milliyetçiliğinin öncelikli görevi başta komünizm olmak üzere bütün yabancı ve gayrimilli ideolojilere karşı "milli bir ideoloji ve milli bir kültür hamlesi" yapmaktır. "Her çeşit yabancı ideoloji ve kültür saldırısına karşı dayanılacak kuvvet" Türk milliyetçiliğidir. (s. 116)

Ülkücülük

Dokuz Işık doktrininin ikinci maddesini teşkil eden "Ülkücülük", Türkeş tarafından "Türk milletinin ahlakta, maneviyatta, insanlık duygularında en yüksek seviyede bulunması, yaşaması ve ilimde, teknikte, dünyanın en ileri gitmiş varlığı hâline gelmesi ve ekonomik açıdan kalkınmış, tarımını modern tekniğe göre geliştirmiş ve modern sanayii kurmuş, refahlı bir toplum hâline

gelmesi" olarak tanımlanmıştır. (s. 125) Devamında ise Türkeş şöyle demektedir:

> Ülkücülüğümüz, Türk milletini en kısa yoldan en kısa zamanda modern uygarlığın en üst seviyesine çıkarmak; mutlu, müreffeh hâle getirmek, bağımsız, hür, kendi haklarına sahip bir hayata kavuşturmaktır. (s. 127)

Türkeş'e göre ülkücülüğün kapsamına Türkiye dışında yaşayan, yani SSCB üyesi Türki cumhuriyetlerde yaşayan Türkler de girmektedir:

> Bugünün Birleşmiş Milletler Anayasası, yeryüzünde yaşayan her millete "kendi mukadderatına hâkim olma" (self determinasyon) dedikleri prensibi kutsal bir prensip olarak ilan etmiştir. Bugün Afrika'da yaşayan ve bugüne kadar hiçbir bağımsız devlet kuramamış olan Zencilere dahi, kendi mukadderatına hâkim olma (self determinasyon) kutsal bir hak olarak tanınır ve bunların her biri yabancı boyunduruğundan, sömürgecilerin elinden kurtulup bağımsızlığını alırken, başkalarının boyunduruğu altında tutsak bulunan Türkler'in tutsaklıktan kurtulmasını istemek, dilemek, bunun için iyi niyetler taşımak, Türk olan herkes için en tabii ve kutsal bir haktır. (s. 128)

Turancılık sözcüğünün yarattığı tepkiyi azaltmak için bunun yerine "Türk birliği" terimini kullanan Türkeş, Ülkücü Hareket'in en büyük ülküsünün bu olduğunu belirtir ve Türk birliği ülküsünün maceracılıkla değil "rasyonel" bir politikayla aşamalı şekilde hayata geçirilmesi gerektiğini söyler. Türkeş'e göre Türk birliği ülküsü için çalışmak beş maddelik bir programı benimsemek demektir:

1. Önce her türlü insanlık haklarından mahrum edilmiş bulunan ve işkence ile imhasına çalışılan esir Türkler'in neşriyat ve propaganda yolu ile haklarını korumak
2. Diplomasi yolları ile bunlara her çeşit yardımı sağlamaya çalışmak ve bunu kuvvetlendirmek
3. Arada, imkân nispetinde kültür birliği kurmaya çalışmak ve bunu kuvvetlendirmek

4. Esir bulunan Türk yurtlarının ayrı ayrı İstiklal kazanarak, hür milletler topluluğu içinde layık oldukları yeri almalarını sağlamaya çalışmak

5. Esir bulundukları ülkelerden, mülteci ve muhacir olarak gelenleri sıcak bir ilgi ile karşılayıp her çeşit, kabil olan yakın hedeflere ulaşmaya çalışmak

Türkeş buna bir de "uzak hedef" olarak şunu ekler: "Bağımsızlıklarını alacak Türk ülkelerinin ileride aralarında sağlam bir kültür birliği kurduktan sonra beraberce verecekleri bir kararla, büyük bir Türk birliği meydana getirmeleri." (s. 140-141)

"Esir Türklerin kurtarılması" söylemi ve Turan ülküsü, beraberinde kaçınılmaz olarak Sovyetler Birliği ile karşı karşıya kalmayı getirmektedir. Ülkücü Hareket'in antikomünizmi ve Sovyet düşmanlığı, SSCB ve komünizm öncesi zamanlara Çarlık Rusya'sına kadar götürülür. "Moskof" olarak kodlanan Ruslar, Çarlık döneminden Sovyetler'e, "Türk'ün varoluşsal düşmanı" olarak görülür ve ona göre bir siyaset okuması yapılır. Türkeş bu "ontolojik-politik" durumu şöyle anlatır:

> Biz Türk Birliği Ülküsünü yine şanlı bir bayrak gibi göklere yükselterek taşıyoruz. Bu ülkü her zamandan ziyade, bugün Türk Milleti tarafından daha önemle anlaşılmaktadır. Moskoflarla çarpışmamız kaçınılmaz bir kaderdir. Onların doymak bilmez hırsları başlarını yiyecektir. Girişeceğimiz savaşta onları mutlaka yeneceğiz. Çünkü biz hakkı ve insanlığı müdafaa edeceğiz. Çünkü biz Türklüğün ezeli ve ebedi hakları için dövüşeceğiz. (s. 141)

Ahlakçılık

Dokuz Işık doktrininin üçüncü maddesini "Ahlakçılık" teşkil eder. Ahlakçılıkla kastedilen ise esas olarak İslam'dır, çünkü İslam ahlakın kaynağı olarak gösterilmekte ve Türklüğün tamamlayıcısı olarak sunulmaktadır. "İslamiyet'in hakiki çehresiyle ve yüksek prensipleriyle ele alınması Türklüğe yeni bir güç ve hız vere-

cektir," diyen Türkeş, "Türk-İslam sentezi" terimini de kullanarak Türklükle İslam arasındaki ilişkiyi şöyle anlatır:

> Türklük ve İslamiyet'i birbirinden ayrı ve hele birbirine zıt veya birbirine düşman iki ayrı varlık gibi görmek Türk milliyetçiliği ve İslam için zararlıdır. Milletimiz, İslamiyet'i kabulle Türk-İslam müesseselerinin imtizacını yapmış ve bir Türk-İslam sentezi meydana getirmiştir. Bugün memleketimizde Türklüğe cephe alan veya Türklüğü inkâra kalkışan bazı kimseler her şeyin sadece dinden ibaret olduğunu ileriye sürmektedirler. Bu gibiler ya bilgisizlik ve gafletin esiri olan kimselerdir veya Türk milletini yıkmak isteyen kötü emellerin hizmetçisi olanlardır. (s. 160)

Hedeflerinin Batı medeniyeti değil Türk-İslam medeniyeti olduğunu söyleyen Türkeş'e göre, "Türkiye'nin kalkınma hareketi öncelikle ahlak inşasından başlamalıdır," ve "bizim ahlakçılık anlayışımızın esaslarını Türk Töresi ve İslam ahlakı" belirlemektedir. (s. 173) Türkeş İslamiyetten, "Yeryüzüne en son gönderilmiş olan en ileri, en iyi gelişmiş bir dindir," diye söz eder ve İslam ile birlikte "Türk milleti dünya üzerine yeni bir nizam getirmiş ve eski çağlarda bilinen dünyanın her köşesini kendi medeniyet ışıklarıyla aydınlatmıştır," diye ekler. Türklerin "bin iki yüz yıldan beri dini İslamiyet'tir ve İslamiyet toplumumuzun mutluluğunu sağlamaya yetecek inanç kaynağıdır." (s. 187-188)

Türkeş, buradan yola çıkarak güncel birtakım politik meseleleri de gündeme getirir ve sonradan 12 Eylül Anayasası tarafından anayasal garanti altına alınacak ilkokullara din dersi konulması meselesiyle ilgili olarak şunları söyler:

> İlkokullardan itibaren, Müslüman bir toplum olan Türk milleti için çocuklarımıza Müslümanlığın temel esasları hakkında bilgi vermek, onları yetiştirmek mutlaka gereklidir. ... Bugünkü eğitim sistemimiz içerisinde, Orta öğretimdeki seçmeli dersler arasında İmam-Hatip Okulları'nın uyguladığı şekilde, Kuran-ı Kerim dersi de alınmalı, din bilgisi dersi de mecburi olarak üç saate çıkarılmalıdır. Türk vatandaşı çocuğunun dini terbiyesini devletten bekle-

> mektedir. Devletin vazifesi de "iyi insan, iyi vatandaş" yetiştirmektir. (s. 201)

Toplumculuk

Dokuz Işık'ın dördüncü maddesi olan "Toplumculuk"un anlatıldığı bölüm de önce komünizmin Türkiye için en büyük tehdit olduğu yönündeki tespitlerle başlar. "Bugün Türk vatanının ve Türk milletinin en büyük düşmanı komünizmdir," diyen Türkeş "komünizm milliyetçi hareketin de en büyük düşmanıdır," diye ekler. "Bugün bir kısım şahıslar ve çevreler aşırı solla, aşırı sağı aynı tehlike paralelinde görmekte ve göstermektedir. Bu yanlış ve zararlı bir tutumdur. Tekrarlıyorum. Türkiye'de tehlike aşırı soldadır. Çünkü teşkilatlı ve eli silahlı olan aşırı soldur." (s. 214-215)

Bu bölümde Türkeş iktidarları sırasında kuracakları ve açıkça hem İtalyan faşizminden hem Alman nasyonal sosyalizminden mülhem korporatist bir devlet düzenini "milli devlet" olarak adlandırır ve anlatır. Bu düzende güçlü bir devlet, güçlü bir lider ve meslek temsilcilerinin bulunduğu bir meclis olacaktır. "İşçi, köylü, esnaf, serbest meslek mensubu ve işveren temsilcileri"nin bulunacağı bu meclis "ne sadece sözde işçi sınıfının temsilcisi olan bürokrat komünist parti üyeleri, ne de bugünkü gibi, liberal-kapitalist sistemde geçerlilik kazanan varlıklı sınıfların temsilcilerinden oluşan bir sınıflar meclisi olacaktır." (s. 219)

Ülkücü Hareket'in devlet tasavvuru, "tek başkan, tek meclis" ilkesine dayalıdır. Bu ise bir "tarih felsefesi"ne dayandırılır: "Türk milleti, dünya imparatorlukları kurduğu devirlerde kuvvetli, adil ve hızlı icra sistemini uygulamıştır," ve "hızlı icra, icra gücünün tek elde toplanmasıyla mümkündür." MHP bunun için başkanlık sistemini savunmaktadır:

> İcrayı cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık olarak ikiye bölemeyiz. Her konuda bütünleşmeci olduğumuza göre, icranın başında da bütünleşmeci olmalıyız. Türk tarih felsefesi ve tarihinde icra organı, hiçbir zaman bölünmemiş, yani tek bir başkan tarafından yürü-

> tülmüştür. Milliyetçi Türkiye'de de demokratik milli cumhuriyet ilkesi içinde başkan, Türk milletinin yürütme organının tek başı olacaktır. (s. 234)

Güçlü yürütmeye dayalı bu sistemde, bir de 300 kişilik ve "işçi, köylü, esnaf, memur, işveren ve serbest meslek sahipleri"nin oluşturduğu bir meclis kurulacak ve bu sistem "memleketimizdeki otorite buhranına son verip iktisadi sahada hızlı atılımlar yapılmasını sağlayacaktır." (s. 236) Türkeş 450 olan vekil sayısının 300'e düşürülmesini ve senatonun da kaldırılarak korporatist bir tek meclis modeline geçilmesini savunmaktadır. Bu sistemde yasamanın yürütmeye tabi olacağı ve esas gücün başkanda toplanacağı ise açıktır.

Dokuz Işık doktrininde, meclisteki mesleki temsiliyet esasına dayalı yapı toplum için de öngörülür. Yani toplum da altı dilime bölünecek ve "altı sosyal dilimin sigorta ve güvenlikleri teminat altına alınacak, İşçi Sigortaları gibi Köylü Sigortaları, Esnaf Sigortaları, Memur Sigortaları, İşveren Sigortaları ve Serbest Meslek Mensupları Sigortaları kurulacaktır." Türkeş'e göre bu sistemle birlikte yeni toplumsal tasarruf mekanizmaları ortaya çıkacak, buralara ödenen primlerle elde edilen tasarruflar yatırımlara dönüştürülecek, ayrıca bu tasarruflara devlet de katkı yaparak yatırımları büyütecektir. (s. 244)

Türkeş, kendi toplumculuk anlayışlarının hiçbir şekilde komünizmle bağlantılı ve alakalı olmadığını söyler. Dokuz Işık sınıfları değil, Türk milletini esas almaktadır ve burada "ne birkaç patron ne de bir sözde işçi sınıfı söz konusudur. Çünkü millet, bir tarih, kültür ve soy birliğidir. Bunun sınıflara bölünmesi, belirli fertlerin hâkimiyetlerine terk edilmesi söz konusu olamaz." (s. 245)

Türkeş'e göre komünist sistemde mülkiyet "bir avuç komünist bürokrat"ın elindedir. Kapitalizmde "artık ürün"e "kâr" olarak el konulmaktayken, "komünist düzende komünist partinin üyeleri tarafından (maaş) olarak alınmaktadır." Milliyetçi-toplumcu düzende tüm üretim araçları, tüm millete ait olacaktır:

> Dokuz Işık'çı düzende ise bu üretim araçları işçinin, köylünün, esnafın, memurun tasarrufu ile yapıldığı için, bu fabrikalara, bu makinalara tasarrufları nisbetinde işçi, köylü, esnaf ve memur sahip olacaktır. Bu şekilde servet ve ekonomimiz, Türk milletinin bütün fertlerine ait olacaktır. Herkes mutlu ve hür yaşayacaktır. İşçi, köylü, esnaf, memur vs. fabrikalara sahip olarak, onun mülkiyetini kazanacaktır. Böyle bir sistemde sömürme olamaz, aracılık, vurgunculuk, tefecilik olmaz. (s. 262)

Faşizmin antikapitalist retoriğine uygun bir şekilde, Türkeş'in Dokuz Işık doktrini de üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti ve sermaye düzenini lağvetmeksizin üretim araçlarının mülkiyetini toplumsallaştırma iddiasını dillendirmektedir. Bu retoriğin uygulamada herhangi bir geçerliliği olmadığı, hem Almanya'daki hem İtalya'daki deneyimlerden bilinmektedir. İki ülkede de faşist partilerin iktidara gelişi büyük sermayeyle uzlaşmaları neticesinde olmuştur ve iktidarları döneminde de bu uzlaşıyı devam ettirmişlerdir. Zaten Türkeş de iktidarlarında özel teşebbüsün destekleneceğini ve korunacağını açık bir şekilde belirtmiştir:

> Toplumun kalkınmasında özel teşebbüs desteklenecek, himaye edilecektir. Ancak bu konuda işverenle işçinin karşılıklı olarak haklarının korunması ve bu iki tarafın münasebetlerinin milletin zararına olmayacak şekilde kontrol, tanzim ve nezaret altında bulundurulması şarttır. Demek ki özel sektörü korumak, himaye etmek prensibimizdir; desteklemek, teşvik etmek amacımızdır. Fakat bunu yaparken işveren-işçi ilişkilerinin karşılıklı olarak her iki tarafın da haklarını koruyacak ve her iki tarafın münasebetlerinin milletin zararına olmayacak şekilde denetlenmesi, düzenlenmesi, nezaret altında bulundurulmasını esas şart koşuyoruz. (s. 313)

"Özel teşebbüsün korunması"na dayalı ama "işçi haklarını koruma iddiası"ndaki Dokuz Işıkçı düzen için önemli olan "emek-sermaye bütünleşmesi"dir. "Emek ve sermaye, milli bütünlük ve menfaat dışında faaliyette bulunamaz. Bunun için gerek emek, gerek sermaye, milli menfaatlere hizmet ettikleri ölçüde korunmalı ve

desteklenmelidir." (s.287) Esas mesele ise elbette ki "sınıf mücadelesi" ve bunun nasıl engelleneceğidir. "Sınıfsız bir millet" yaratma iddiası da, "emek-sermaye bütünleşmesi" söylemi de, meslek esasına göre temsil ve toplumun altı dilime ayrılması da, sınıf mücadelesine ve komünizme karşı düşünülmüş birer siyasi mücadele aracıdır. Türkeş bunu son derece veciz bir şekilde, "Sınıf mücadelesini ve tek sınıf düşüncesini, millet fikrine, insanlık anlayışına aykırı buluyoruz," diye ifade eder. (s. 290) Türkeş "bir sınıfın başka bir sınıf üzerindeki tahakkümü"ne karşı şu cümleleri kurar:

> Meselelere sınıflar arası mücadele tarzında bakarak tek bir sınıfın, kol ırgatlarının her şeyin sahibi ve hâkimi (!) olmasını istemek iddiasını, komünizme giden en kestirme yol olarak görmekteyiz. Bugünkü dünya ilim, teknik ve kültür dünyası olduğuna göre, cemiyet hayatını idare edecek insanların bilgi ile yetişmiş ve kafası çalışan aydın kişiler bulunması gerektiğine inanıyoruz. Cemiyet hayatının zaruri kıldığı medeni ve mesleki işbölümünün meydana getirdiği zümreleşme ve sınıflaşma, hiçbir zaman bir sınıfın lehinde bir tahakküm hiyerarşisi kurmaya sebep olmamalıdır ve olamaz. Biz böyle bir görüşe karşıyız. Cemiyet hayatını mutsuzluğa, düzensizliğe ve binbir derde götürecek bu davranışlarla daima savaşacağız. (s. 290)

Emek ve sermayenin bir arada "barış" içerisinde yaşadığı ve "milli menfaatlere uygun bir şekilde" davrandığı milliyetçi-toplumcu düzende sendikalar da buna uygun bir şekilde örgütlenecek, her iş kolunda tek bir sendika olacak ve işçiler bu sendikaya üye olacaktır. Bu örgütlenme ise "sınıf şuurunu besleyecek ve diğer zümrelere düşmanca bakacak fikri esaslardan uzak tutulacak; milli birlik hiyerarşinin yapıcı bir kademesini teşkil edecektir." (s. 305)

Netice olarak, Dokuz Işık doktrininin toplumculuk ilkesinin faşist ideolojinin antikapitalizm retoriğiyle süslendiğini, sınıf mücadelesini bastırmayı amaçladığını, özel mülkiyeti ve sermayeyi olumladığını, korporatist olmakla birlikte son tahlilde kapitalist bir toplum düzenini öngördüğünü, bunun da faşist ideolojinin evrensel

kriterleriyle uyum içerisinde olduğunu söyleyebilir ve "İlimcilik" maddesine geçebiliriz.

İlimcilik

Tarihi milletlerin mücadelesi olarak okuyan Dokuz Işık doktrini, "ilim" meselesine de bu açıdan bakmakta ve "ilim"i milletin güçlü olmasının araçlarından biri olarak görmektedir. "İlimde, teknikte geri kalmış bir ülkenin insanları ne kadar kahraman yaradılışlı olurlarsa olsunlar, onların milli savunma yönünden, askerlik yönünden güçlü olmaları mümkün değildir." (s. 321)

Zayıf ve güçsüz devletlerin güçlü ve süper devletler tarafından ezildiğini ve buna da "emperyalizm" denildiğini, "kültürel emperyalizm"in ise emperyalizmin en tehlikeli biçimi olduğunu söyleyen Türkeş'e göre "bugün yeryüzünün en teşkilatlı, en güçlü kültür ve ideoloji istilası saldırısı komünizmdir." Milliyetçi hareket ise komünizme, dolayısıyla emperyalizme karşı direnmektedir:

> İşte biz Türk milliyetçileri, Türk Ülkücüleri olarak yurdumuza karşı girişilen bu ideoloji ve kültür saldırısı ve istilasının karşısına çıkarak yurdumuzu bütünüyle koloni olmaktan, bütünüyle emperyalizmin kucağına düşmekten kurtaracak mücadeleyi veriyoruz. (s. 325)

Türkeş, Türkiye'de solun yükselişinin gerisindeki temel neden olarak eğitim sistemini görür. Türk eğitim sistemi gençlere milli bir ülkü, milli bir hayat felsefesi, milli bir dünya görüşü vermemektedir. Türk eğitim sistemi, "çocuklarımızı Türk milletinin milli değerlerine bağlı, milli kültürüyle yoğrulmuş, milli şuur sahibi milliyetçi bir ruh ve milliyetçi bir ihtiras sahibi insanlar olarak" yetiştirmemektedir. (s. 341) Bunun için Türkiye'de milli eğitim sistemi yeniden ve "şu iki hedefe uygun olarak" yeniden düzenlenmelidir:

> a- Milli kültür ve milli şuuru yaratmak, Türk aydınlarını milliyetçi düşüncelere sahip fertler olarak yetiştirmek
>
> b- Bu kültür ve şuur içindeki aydınları milli kalkınma savaşının öncüleri, gönüllüleri hâline getirmek

Milli eğitimin esas amacı çocuklara ve gençlere sadece teorik ve maddi birtakım bilgiler vermek değil, manevi bir eğitim vererek komünist fikirleri benimsemelerini engellemek olmalıdır:

> Son yıllarda üniversite gençleri arasında yayılan aşırı sol akımlar, memleketimiz için ciddi bir tehlikedir. Gençlerimiz okullarımızda birtakım teorik bilgilerle yükletilmektedir. Fakat çocuklarımıza milli ülkü, milli hayat felsefesi, milli bir dünya görüşü verilmemektedir. Çocuklarımızın gönülleriyle kafaları çoğunlukla bu yönde boş bırakılmaktadır. Boş bırakılan kaba ne rast gelirse o dolar. Onun için memleket evlatlarına komünizmin sadece yanlış ve batıl olduğunu anlatmaya çalışmak yetmez. Türkiye'nin kalkındırılması için komünizmin uygun bir sistem olmadığını açıkça göstermek ve ondan sonra da Türkiye'yi hızla kalkındıracak milli bir sistemi, milli bir görüşü salık vermek lazımdır. (s. 349)

Dokuz Işık'ın "İlimcilik" maddesi, Ziya Gökalp'ten beri devam eden hars-medeniyet ikiliği tartışması dahilinde okunmalıdır. Bir yandan "kendi harsımıza uygun bir şekilde insanlar yetiştirmek", öte yandan "Batı medeniyetinin ilmini ve teknolojisini almak" esas hedeftir. Ancak burada da esas mesele antikomünizm olduğu için, öncelikli hedef milli şuur sahibi, yani antikomünist nesillerin yetiştirilmesidir; zaten maddi kalkınma da ancak bununla mümkün olabilecektir. Dolayısıyla "İlimcilik" her şeyden önce komünizme karşı ilmi yöntemler kullanılarak mücadele verilmesi anlamına gelmektedir.

Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik

Dokuz Işık doktrininin altıncı maddesi "Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik"tir. "Şahsiyetler orijinal olmakla birlikte milli karakteri ve ortak değerleri ifade ederler," diyen Türkeş şahsiyetçilikle ne kastettiğini şöyle anlatır:

> Biz Türk çocuğundan orijinal ve dinamik bir şahsiyet beklerken onu aynı zamanda Türk'ü Türk yapan sosyal ve kültürel değerlere aktif manada sahip, Türklüğe ve yüce dinimiz olan İslamiyet'e ya-

> bancılaşmamış, modern bir insan olarak görmek isteriz. Milliyetçi Türk gençliği, hem disiplinci, hem de hürriyetçi hüviyetini dengeli bir biçimde bütün hayat davranışı ile ortaya koymalıdır. (s. 389)

"Hür olma"yı "İslam'da Allah'tan başkasına kul olmak yasaktır," ve "tam ve kâmil manada hür olmak bu demektir," diye açıklayan Türkeş, "İnsanların hür olabilmesi için onların mülkiyet ve varlık sahibi olması lazımdır," diye ekler. "Gerçekten de tarihte köleleşmiş insanları inceleyin. Onlar her şeyden önce, mülkiyetsiz kalmış kimselerdir," diyen Türkeş'e göre;

> İnsanları mülkiyetsiz bırakanlar, ister fertler, ister zümreler, ister devletler ve hükümetler olsun, fark etmez. Çünkü vereceği netice daima aynıdır. Demokrasinin ve hürriyetlerin en önemli teminatlarından biri mülkiyetin adil ve dengeli biçimde yaygınlaştırılmasıdır. Komünist sistemlerde halkın esaret altında oluşunun sebebi bir mülk sahibi olmamasıdır. Hürriyetin tek garantisi mülkiyettir. (s. 404-405)

Özgürlükle mülkiyet arasında kurulan ilişki, bütün sağ ideolojilerde olduğu gibi Dokuz Işık doktrininde de antikapitalizmin bir retorikten ibaret olduğunu göstermesi açısından önemlidir; çünkü kapitalizm de özgürlük teorisini tam olarak buradan, yani "mülk sahibi olma özgürlüğü"nden türetmekte ve mülk sahibi olma özgürlüğünü özgür olmanın temeline yerleştirmektedir.

"Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik" maddesi büyük ölçüde Ülkücü Hareket'in faşist ve nasyonal sosyalist olmadığını ispatlama çabasının bir ürünü olarak şekillenmiştir. Türkeş Nazizm ve faşizmi "demokratik düzene, insan sevgi ve saygısına inanmayan, çağ ve insanlık dışı sistemler" olarak tarif eder ve bunları benimsemediklerini söyler. Ülkücü Hareket'e yönelik faşist suçlaması ise komünistlerin propagandasından ibarettir:

> Türkiye'de faşist bulunmadığına göre, faşist kelimesini kullanan, halkımızı, ordumuzu, polisimizi faşistlikle suçlayan her kişi, unutmayınız komünisttir. Komünistler daima kendilerine karşı olanlara birtakım iftiralar ile hücum ederler. Faşist, nazi, gerici

> vs. derler. Bizim gençlere de faşist komando diye iftira ediyorlar. Biz komünizme olduğu kadar faşizme de karşıyız. Hiçbir zaman da faşist olmadık. Programımız, kitaplarımız hepsi meydandadır. Prensiplerimiz yazılı vesika hâlindedir. Faşist değiliz. (s. 399)

Türkeş kendilerinin faşizme değil "milli demokrasi"ye inandıklarını söyler. MHP iktidarında uygulanacak demokrasi, "milletin bütün fertlerine yönetme, yönetilme hakkı tanıyan demokrasidir. Milli demokraside ne sahte bir sınıf, ne de bir avuç azınlığın diktası vardır. ... Halkı sevmek, halkın ana davalarına eğilmek ve onlara çözüm bulmak bizim hedefimizdir. Ancak biz halkçılıktan bir sınıfı diğer sınıfların üzerine çullandırmayı anlamıyoruz. Biz sınıflar arası dayanışma ve ahenk istiyoruz," (s. 400) diyen Türkeş, bir kez daha sınıf mücadelelerin olmadığı, daha doğrusu bastırıldığı, "uyum içerisinde işleyen" bir toplum modeline işaret eder.

Türkeş'e göre, "Dünyada hem sosyalist hem demokratik bir ülke görülmemiştir," ve Ülkücü Hareket "insanlığı ebedi kölelik ve esaret zincirleriyle bağlamak isteyen komünizme ve onun takma adı olan sosyalizme, sahte sosyal demokrasilere" inanmamaktadır. Sosyalizmin insanlara mutluluk, özgürlük ve kalkınma getirmediği gibi "demokrasiyle bağdaşması" da mümkün değildir. "Sosyalizm, sahte bir işçi sınıfçılığı uğruna muhalefeti ezmeyi, tek parti düzenini getirmeyi, ülkeyi komünist partisi üyelerinin çiftliği yapmayı amaçlar." Dolayısıyla milliyetçi Türkiye'de ve milli demokraside sosyalist, komünist faaliyetlere hiçbir şekilde izin verilmeyecektir:

> Dünyada hem sosyalist, hem de demokratik bir ülke görülmemiştir. Demokratik sosyalizmden bahsedenler, ya bilim dışı kalmış cahiller, ya da maksatlı maskeli sosyalistler, komünist heveslere kapılmış maceracılardır. Sosyalist, komünist metotlarla iktidar olmak isteyenlere, sahte bir halkçılık maskesiyle milleti ebedi açlık ve esarete götürmek hevesinde olanlara müsaade edilmeyecektir. Sosyalizm ve demokratik sol maskesi altında devleti, vatan ve millet bütünlüğünü yıkmak isteyen bir avuç sokak çapulcusuna, bilgi fukarasına müsaade etmeyeceğiz. (s. 407-408)

Köycülük

Dokuz Işık doktrininin yedinci ilkesini oluşturan "Köycülük", meselenin doğası gereği merkezinde antikomünizmin olmadığı tek ilkedir. Yine de Türkeş komünistlerin toprak reformu meselesini istismar ettiklerini ve köylülere toprak dağıtımından bahsettiklerini vurgulamayı ihmal etmez. Ardından ise sanayileşme ve tarımı modernleştirme programlarından bahseder. Türkiye endüstrileştirilmeli, tarımla geçinen nüfus azaltılmalıdır. Tarımda modernleşmeye gidilerek "her çiftçi ailesine rantabl işletmecilik yapacak miktarda toprak tahsis ederek tarımı düzene sokmak gerekmektedir." (s. 437)

Türkeş'in köy meselesindeki temel projesi köylerin köy grupları hâlinde teşkilatlandırılması ve tarım kentlerinin kurulmasıdır. Bu ise şöyle anlatılır: Aynı bölgede kurulmuş olan köylerden en uygun olanı "merkez köy" olarak seçilir ve "bütün altyapı tesisleri, sosyo-kültürel hizmet ve kurumlar bu köyde toplanır." Civar köyler bu merkez köye bağlanır, merkez köyde çalışacak kişiler öncelikle çevre köylerden seçilir ve böylece istihdam yaratılır. Tarım kentlerinin kurulmasıyla birlikte;

> Bir meydanın etrafında, camii, mektebi, dispanseri, tarım alet kooperatifi, idare binaları, muntazam sokakları ve çarşısı ile bir mamure teşekkül edecek, köy ve şehir ayrımı kalkacak, ziraattaki nüfusun ¾'ü sanayi ve hizmetlere geçerek güçlü millet, mamur vatan hedefine varılacaktır. Seyyar hekimler her hafta, her köye uğrayacaktır. Ziraatçı ihtiyaç duyduğu ziraat alet ve araçlarını, mahsul verildiği zaman ödemek üzere faizsiz olarak kiralayacak, her çeşit gübre ve tohumu da aynı şartlarla temin edecektir. (s. 451)

Merkez köy projesine ziraat ve toprak reformları eşlik eder. Ziraat reformu toprağın verimliliğinin artırılmasını, sulamanın doğru bir şekilde yapılmasını, erozyona karşı tedbirlerin alınmasını, ziraat araç ve gereçlerinin doğru kullanılmasını, ilaç ve gübre kullanımını, ziraat ürünlerinin sigortalanmasını, satış, ulaştırma ve dağıtımın örgütlenmesini kapsar. (s. 445) Toprak reformu ise "8-10 ve daha fazla köyün sahibi bulunan ağaların güçlerinin yok edilme-

sini ve toprağa bağlı bulunan köylülerin sosyal durumlarının düzeltilmesini, diğer taraftan miras yoluyla gayri iktisadi bir işletmeciliğe sebep olan toprak bölünmeleri için hukuki ve iktisadi tedbirler alınmasını, ayrıca nüfusun yüzde 25 ve hatta daha fazlasının sanayiye ve diğer sektörlere aktarılması tedbirleri"ni içerir. (s. 445)

Türkeş'in köy meselesine bakışının Türkçü faşizmin romantik bakış açısından farklı olduğu söylenebilir. Türkçü faşizm köye Türklüğün otantik mekânı olarak bakmakta, saflığın mekânı olan köyü, yozlaşmanın ve kozmopolitizmin mekânı olarak gördüğü kentin tam karşısına koymaktadır. Türkçü faşizmin sanayileşme ve kalkınma gibi bir perspektifi olmadığı için, köylünün köyde kalması ve saflığını, temizliğini koruması her şeyden daha önemlidir. Oysa kalkınma paradigmasının damgasını vurduğu 60'lar ve 70'ler Türkiye'sinde Türkeş köyleri de kentleştirmekten ve sanayileşmeye eşlik edecek bir şekilde tarımı modernize etmekten söz etmektedir.

Gelişmecilik ve Halkçılık

Dokuz Işık doktrininin sekizinci ilkesi "Gelişmecilik ve Halkçılık"tır. Türkeş "Gelişmecilik"i şöyle anlatır: "Daima daha iyiyi, daha güzeli, daha gelişmiş bir durumu elde etmek için araştırma yapmak; daha iyiye, daha mükemmele varmak arzusu taşımak ve bunun için çareler aramak." (s. 463) Türkeş'e göre gelişmecilik, devrimcilikten farklıdır. Devrimcilik, "geçmişe ait her şeyi yıkmak, geçmişe ait her çeşit değerimizden vazgeçmek ve bizimle, tarihimizle ilgisi olmayan, nereye varılacağı belli olmayan bir başka durum meydana getirmek anlamı taşımaktadır." (s. 464) Türkeş, tıpkı muhafazakâr ideolojinin savunduğu gibi, geçmişle bağını koparan radikal bir dönüşüm değil, geleneğe, aileye, dine saygılı ve tedrici bir gelişmeyi savunmaktadır. Milli tarihle, milli gelenekle "bağlantıyı kesmek, her şeyi yıkmak, devirmek bizim kabul etmediğimiz bir görüştür, bir yoldur. Bunun için devrimcilik değil, evrimciliğe dayanan gelişmecilik ilkesini benimsemiş bulunmaktayız." (s. 465)

"Halkçılık" ise Türkeş tarafından "her şeyin halk için, halkla beraber, halka doğru olması" şeklinde tanımlanmıştır. Ancak Türkeş kendilerinin halk derken kastettiği şeyle komünistlerin kastettiği şeyin aynı olmadığını söylemeyi ihmal etmez:

> Toplulukların milli kültürlerinin kuvvetlenmesi ve millet hâline gelişinin hızlanması komünizmin hiç hoşuna gitmeyen bir gelişmedir. Onun için komünizm bir yandan milli kültürleri yıkmaya çalışırken, diğer yandan suni milliyetler yaratarak, onlara milli şuur kazandırarak toplulukları içten parçalamaya, yıkmaya çalışır. Bugün Türkiye'de ortaya çıkartılan "halklar" tabirinin sebebi, kaynağı budur. Halkçılık derken bizim kastettiğimiz halk, sosyal ve kültürel bütünlüğünü tamamlamış, milli kültürünü yaşayan Türk topluluklarıdır. (s. 482)

Türkeş bütün sağ ideolojilerde rastlandığı üzere halkına ve onun değerlerine yabancılaşmış, halka ihanet etmiş, milli bünyeye yabancı ideolojilerin esiri olmuş ve taklitçi aydınlardan söz eder:

> Türk halkı bin bir yoksulluk içinde, bin bir mahrumiyet içinde, köylerde çamurun, fışkının içinde, bin bir sefaletin içinde, fakat onun emeğiyle, onun verdiği, kendi ihtiyaçlarından fedakârlık ederek sağladığı imkânlarla yetişen ve aydın hâline gelen memleket çocukları ondan kopmakta, ondan ayrı, Türk halkıyla ilgisi olmayan birkaç şehrin suni, bozuk havasının içinde hastalanmakta ve halktan uzak kalmaktadırlar, kalmışlardır. Türk halkının, Türk milletinin bugüne kadar kalkınamayışının bir önemli sebebi budur. (s. 486)

Bu yabancılaşmayı ancak milliyetçi aydınlar ortadan kaldıracaktır, milliyetçi aydın Dokuz Işık'ın rehberliğinde "her şey halk için, halkla beraber, halka doğru" düşüncesiyle hareket edecek ve gerçek halkçılığın temsilcisi olacaktır. Böylece Türkiye'nin kalkınmasının önündeki en büyük engellerden biri ortadan kalkacaktır: "Öyle aydın olacak ki, içinden çıktığımız milletimizin, halkımızın bütün yaşayışını, bütün sıkıntısını, bütün acılarını paylaşacak, beraber yaşayacak, davaya onları mal edeceğiz." (s. 490)

Endüstricilik ve Teknikçilik

Dokuz Işık doktrininin dokuzuncu ve sonuncu ilkesi "Endüstricilik ve Teknikçilik"tir. Türkeş Türkiye'nin bir ağır sanayi ülkesine dönüşmesi ve "modern aletleri, makineleri yapabilecek bir kapasitede bir endüstri"ye sahip olması gerektiğini söyler. Güçlü bir devlet ve millet olmanın yolu endüstrileşmeden geçmektedir. Milliyetçi idare, "kalkınma, sanayi ve sanayileşmeye dayanan bir harekettir" çünkü "içinde bulunduğumuz çağda milli sanayini kuramamış bir ülkenin yaşayabilmesi, bağımsızlığını devam ettirebilmesi" mümkün değildir.

Sanayileşmenin "bir ilim ve teknoloji işi" olduğunu söyleyen Türkeş'e göre, bunu ancak ülkücü/milliyetçi kadrolar yapabilir, ancak bir grup "milli elit" kalkınmayı planlayıp yönlendirebilir:

> [Sanayileşmenin] tek şartı devlet kadrolarına nemelazımcı ve bürokrat kimseler yerine milliyetçi ve ülkücü aydınlar kadrosunun hâkim olarak olağanüstü bir gayret seferberliğinin başlatılmasıdır. ... Özel eğitimle yetiştirilecek milliyetçi, ülkücü, araştırmacı, ilimci "beyin veya yönetici kadro" diyebileceğimiz bu milli elit, yani ülkücü aydınlar kadrosu kalkınmamızın temel harcı olacaktır. Aksi halde milletin kalkınma, gelişme ve varlığını devam ettirebilmesi mümkün değildir. (s. 499-500)

Kalkınma ise komünizmin çarelerinden biri olarak araçsallaştırılmıştır, kalkınmanın getireceği refahla birlikte komünistlerin fakirliği ve sosyal adaletsizliği "istismarı" engellenebilecektir.

Dokuz Işık, 1960'lar Türkiye'sinde, yükselen sola karşı, Ülkücü Hareket'in reaksiyoner tavrının doktrinleşmesi olarak değerlendirilebilir. Doktrine ruhunu veren bizzat antikomünizmdir. Öte yandan Türkeş, Dokuz Işık'ı her zaman, reaksiyoner bir hareket niteliği taşımadıklarının, bir doktrin partisi olduklarının ve bir iktidar programlarının bulunduğunun en büyük kanıtı olarak sunmaya çalışmıştır.

Solun yükselişi

1960'ların ikinci yarısından itibaren Türkiye siyasetinin sağında ve solunda ilk radikal akımlar ortaya çıkmaya başlar. 27 Mayıs Anayasası'nın özgürlükçü ortamında solda sendikalar, partiler, öğrenci dernekleri kurulmaktadır. Türkiye İşçi Partisi (TİP), Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) bunların ilk örnekleridir. Sosyalizmin temel eserleri Türkçeye çevrilmekte ve okunmaktadır. Doğan Avcıoğlu tarafından çıkarılan *Yön* dergisi başta olmak üzere, *Ant*, *Türk Solu* gibi dergiler gençler arasında revaçtadır. Yalçın Küçük'ün deyimiyle "ağaçların bile sola doğru eğildiği" bu dönemde, solun gençler, işçiler ve askeri-sivil bürokrasi arasında popülerleşmesi, CKMP'nin dönüşümünü de beraberinde getirecek, Türkeş partisini adım adım Soğuk Savaş'ın Türkiye cephesinin antikomünist paramiliter gücü hâline getirecektir.

Türkiye İşçi Partisi

Türkiye İşçi Partisi (TİP) 13 Şubat 1961 tarihinde sendikalı 12 işçi tarafından kuruldu. Kuruluş dilekçesini imzalayan isimler Kemal Türkler, Avni Erakalın, Şaban Yıldız, İbrahim Güzelce, Ahmet Muşlu, Rıza Kuas, Kemal Nebioğlu, Hüseyin Uslubaş, Saffet Göksüzoğlu, Salih Özkarabay, İbrahim Denizcier ve Adnan Arkın'dı. İçişleri Bakanlığı 23 Ocak 1961'de yayımladığı genelgeyle seçimlere 13 Şubat 1961'den sonra kurulan partilerin katılamayacağını açıklamıştı. Nitekim Adalet Partisi 11 Şubat'ta, Yeni Türkiye Partisi ise 13 Şubat'ta kuruluşunu ilan edecekti. (Aren, 1990: 31)

TİP başlangıçta işçi sınıfının iktidarını talep eden, sosyalist bir parti değildi, kurucularının hepsi de solcu ya da sosyalist isimler değillerdi. Asıl vurgu işçilerin ve emeğin haklarının korunması üzerineydi. Parti genel başkanlığa Marksist bir aydın olan Mehmet Ali Aybar seçildikten sonra yönünü sosyalizme çevirecek ve ancak bundan sonra kitleselleşebilecekti.

Yapılacak ilk seçime girebilmek için kuruluş 13 Şubat'ta açıklansa da, 25 Mayıs 1961'de kabul edilen seçim yasası, seçime girme şartı olarak en az 15 ilde ve bu illerin bütün ilçelerinde örgütlenme şartını getirdiği için 1961 seçimlerine katılmak mümkün olmamıştı. 1962'nin başlarında ise TİP sadece 8 ilde örgüt kurma çalışmalarını tamamlayabilmişti ve buralarda da fazla bir tabanı yoktu. 9 Temmuz 1961'de yeni anayasanın kabulü ve 15 Ekim 1961 seçimleriyle ara rejimin sona ermesinin ardından 31 Aralık 1961'de İstanbul Saraçhane'de çok büyük bir işçi mitingi gerçekleşmiş, 20 Aralık 1961'de de *Yön* dergisi, 164 aydının imzaladığı "Yön bildirisi"yle şaşaalı bir şekilde yayın hayatına başlamıştı. Aynı günlerde Türk-İş yönetimi de "Çalışanlar Partisi" adıyla bir parti kurma girişimlerinde bulunmaktaydı. (Aren, 1990: 36-37)

Tüm bu gelişmeler yaşanırken TİP kurucuları da partiyi canlandırmak için aydınlar arasından bir genel başkan arayışına girmişlerdi. Parti kurulalı bir yıl olmuş ama istenilen tanınırlığa ve örgütlenme seviyesine ulaşılamamıştı, bir atılıma ihtiyaç duyulmaktaydı. Partinin başına bir solcu aydının getirilmesi, bunun da Mehmet Ali Aybar olması fikri böyle ortaya çıktı. Aybar, TİP kurucularının yabancı oldukları bir isim değildi, partinin kuruluşu esnasında ve sonrasında bir araya gelmişler, konuşmuşlardı. Hatta Aybar'ın da sosyalist bir parti kurmak projesi vardı ama işçilerin bir parti kuracağını öğrenince bundan vazgeçmişti. 1 Şubat 1962'de, kurucuların bazıları karşı çıksa da, oy çokluğuyla Aybar'ın partinin başına geçmesine karar verildi ve bu karar o günün akşamında Aybar'a bildirildi. Aybar da kendi şartlarını partiye iletti ve genel başkanlığı kabul etti. Aybar'ın genel başkanlığının ardından Nazife ve Adnan Cemgil, Yaşar Kemal, Kemal Sülker, Yahya Kanbolat, Nihat Sargın, Cemal Hakkı Selek, Fethi Naci, Türkkaya Ataöv, Doğan Özgüden, Behice Boran, Sadun Aren ve Rasih Nuri İleri gibi solcu aydınlar da TİP'e katıldılar. (Şener, 2010: 254)

8 Şubat'ta Aybar'ın genel başkan olduğunu duyurmak için düzenlenen basın toplantısında dağıtılan basın bildirisinde,

"Türkiye'nin geri kalmış bir toplum olmaktan kurtarılması her şeyden önce iş araçlarının, çalışan insanın ve tekniğin, yani toplumun üretici kuvvetlerinin hızla geliştirilmesine bağlıdır," denildikten sonra bu gelişmenin önündeki engellerin "köklü reformlarla ortadan kaldırılması"ndan söz ediliyordu. Bunun için TİP "bütün halk kitlelerini, işçi sınıfının toplumcu aydınlarla işbirliği etmesinden doğan demokratik öncülüğü etrafında toplamayı amaç bilen bir parti" olarak kurulmuştu. "Türkiye işçi sınıfı anayasanın ve kanunların çizdiği yoldan iktidara gelip, anayasa çoğunluğunu elde ettiği takdirde", yani TİP seçimlerle işbaşına geldiğinde, üretici kuvvetleri geliştirecek reformları hayata geçirecekti.

Söz konusu reformlardan biri devletleştirmeydi. "Ulusal ekonominin kilit taşı durumunda olan üretim ve dolaşım araçları önem derecesine göre bir sıraya konarak" devletleştirilecekti. Ayrıca "tam bağımsız olmak için gereken ağır endüstri kolları da" devlet eliyle kurulacak ve işletilecekti. Özel sektöre bırakılan kollarda gösterilecek faaliyetler devlet tarafından belirlenen "genel ekonomik planın hedef ve direktiflerine uyarak" gerçekleştirilecekti. Aynı şekilde tarım da "genel ekonomi planına uygun olarak, halkın beslenme ihtiyaçlarını karşılayacak ve ihracatı besleyecek şekilde" geliştirilecekti ve "köyü ekonomik ve sosyal bakımdan kalkındırmak" başlıca amaç olacaktı.

İkinci maddede, planlamadan söz ediliyor, "Ekonomik hayatı bütünüyle kavrayan genel planın direktifleri hem devlet sektörü hem özel sektör için mecburidir," deniliyordu. Genel plan, "yatırımları ve el emeğini, Türkiye'nin hızla endüstrileşmesine ve tarımın gelişmesine" yöneltecekti. Endüstrileşmede ağır endüstri kurma hedefi öncelikli olacaktı, çünkü ağır endüstri "ekonominin temeli" ve "tam bağımsızlığın şartı"ydı.

Üçüncü maddede, "Gelir her vatandaşın emeğinin niceliğine ve niteliğine göre paylaştırılır," deniliyordu. Çünkü TİP "toplumsal emeğin bütün servetlerin kaynağı olduğu" inanışındaydı. "Her şey, mal da, mülk de, kültür değerleri de toplumsal emek" mahsulüydü.

Bildirinin devamında ise TİP'in amacı şöyle özetleniyordu:

> Türk ulusunun yüksek menfaatleri hakikatte çalışan halk sınıflarının yani işçi, ırgat, köylü, memur, her tür ücretli, zanaat sahibi, esnaf, küçük tüccar, dar gelirli, serbest meslek erbabı ile aydınlardan kurulu ve Türk ulusunun %99,9'unu teşkil eden koskoca bir kitlenin menfaatinden başka bir şey olmayacağı için, TİP'in amacı dış ve iç politikada bu menfaatleri savunan görüş ve istekleri demokratik yoldan hâkim kılmak ve böylece çalışan halk kitlelerini, kendi elleri ile insanca yaşamak hakkına kavuştururken Türkiye'yi de ilk kurtuluş savaşını yapmış, emperyalizme, sömürgeciliğe karşıt, dünya barışının hizmetinde, her bakımdan tam bağımsız, ülkesi ve ulusu ile bölünmez, halkçı, emekten yana, devletçi, laik, insan haklarına ve sosyal adalete ve güvenliğe dayanan demokratik bir Cumhuriyet olarak çağdaş medeniyet yolunda hızla ilerletmektir. (Aren, 1990: 39 vd.)

1961 seçimlerinden hiçbir partinin tek başına hükümet kuracak çoğunluğu sağlayarak çıkamaması nedeniyle Türkiye 1965 yılına kadar koalisyonlarla yönetilecekti. Öte yandan 1960'lara gelindiğinde Türkiye kapitalizmi ve dolayısıyla işçi sınıfı da hayli gelişmiş durumdaydı, sınıf mücadelesi yükseliyordu. 31 Aralık 1961'deki Saraçhane mitingi, 3 Mayıs 1962'deki inşaat işçilerinin çıplak ayakla Meclis'e düzenledikleri yürüyüş, 12 Ağustos 1962'deki Karadeniz Ereğli'sindeki işçilerin yürüyüşü ve 12 Şubat 1963'teki Kavel Kablo Fabrikası grevi Türkiye işçi sınıfının artık kesin bir şekilde siyaset sahnesine çıktığını gösteriyordu.

TİP böyle bir konjonktürde büyümeye başlamıştı. 2 Nisan 1962'de kurulan Anayasa Mahkemesi'ne anayasaya aykırı ve antidemokratik yasaların iptali konusunda başvuru yapabilmek için verilen mücadele, partinin adının duyulmasında hayli etkili oldu. Partili hukukçular 80 kadar maddenin iptal edilmesini istiyorlardı, ancak TİP Meclis'te olmadığı için mahkemeye başvuramıyordu. Bu esnada, Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı 10 Şubat 1963'te TİP'e katılmış ve böylece Anayasa Mahkemesi'ne başvuruların önü açılmıştı. TİP bu dönemde en çok, sosyalizmi suç olarak gören 141. ve 142. maddelerin iptali için mücadele etmiş, süreç 26 Eylül 1965'te

Anayasa Mahkemesi'nin bu maddelerin anayasaya aykırı olmadığına karar vermesiyle sonlanmıştı. (Varel, 2017: 403-404)

Bunun dışında, partinin adını duyurabilmek için, Genel Yönetim Kurulu toplantıları bazen halka açık bir şekilde yapılıyor, toplantılara basın da davet ediliyor, Aybar bu toplantılarda konuşmalar yapıyordu. 17 Kasım 1963 yerel seçimleri TİP için iyi bir propaganda ortamı doğurmuştu. Örgütlü olunan illerde seçimlere girildi ve radyodan konuşmalar yapıldı. TİP, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır, Gaziantep, Mersin ve Kırklareli'nde il genel meclisi seçimlerine girdi ve 37.898 oy aldı.

10 Ekim 1965 seçimlerine gidilirken TİP 15 ilin her ilçesinde örgütlenmiş olma şartını yerine getirmiş durumdaydı ve partinin seçimlere gireceği 26 Mart 1965'te resmen açıklanmıştı. 10 Ekim'de yapılan seçimlere TİP 51 ilde katıldı ve oyların %2,83'ünü almayı başardı. Bu, milli bakiye sistemi gereği Meclis'e TİP'li 15 milletvekilinin girmesi anlamına geliyordu. TİP'li 15 milletvekili, Meclis'te çok ağır koşullar ve süreklileşmiş saldırılar altında çetin bir mücadele verdiler ve sosyalizmin kitlelere ulaşmasında büyük pay sahibi oldular. 1969 seçimlerine gidilirken, seçim sistemi değiştirildi ve TİP 1965 seçimlerindekine çok yakın bir oy almasına rağmen, sistem değiştiği için Meclis'e sadece iki vekil sokabildi. 12 Mart 1971 darbesinin ardından, 11 Haziran 1971'de TİP hakkında kapatma davası açıldı ve 40 günlük hızlı bir değerlendirmenin neticesinde 20 Temmuz 1971'de Anayasa Mahkemesi TİP'i kapattı.

Yön dergisi ve Yöncüler

20 Aralık 1961'de *Yön* adlı bir dergi, 1042 kişinin imzaladığı bir bildiriyle yayın hayatına başlar. Türkiye tarihinin en etkili fikir yayınlarından biri olan bu derginin başında, yine Türkiye tarihinin en etkili fikir adamlarından biri olan Doğan Avcıoğlu vardır ve onunla birlikte beş isim daha derginin kuruculuğunu üstlenmiştir: Mümtaz Soysal, İlhami Soysal, İlhan Selçuk, Cemal Reşit Eyüboğlu ve Hamdi Avcıoğlu. *Yön*, yayın hayatına son verdiği tarih olan 30

Haziran 1967'ye kadar Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatıldığı 14 ay hariç, beş buçuk yıl aralıksız çıkmış, bu süre boyunca 222 sayı yayımlanmış ve o zamana kadar görülmemiş bir şekilde ortalama 20 bin tiraja ulaşılmıştır. (Atılgan, 2007: 602)

Yön'ün de Yön bildirisinin de anahtar kavramı "kalkınma"dır. Kalkınma sözcüğünün son derece popüler olduğu 1960'lar dünyasında *Yön*, bağımsızlığın yolunun kalkınmadan geçtiğini söylemekte ve kapitalist olmayan bir kalkınma modeli ortaya koymaya çalışmaktadır. Yön bildirisinin birinci maddesine göre hızlı bir kalkınma programı olmaksızın çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak da demokrasiyi ve sosyal adaleti tesis etmek de mümkün olmayacaktır:

> Atatürk devrimleriyle amaç edinilen çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın, eğitim olayını sonuçlandırmanın, Türk demokrasisini yaşatmanın, sosyal adaleti gerçekleştirmenin ve demokrasi rejimini sağlam temeller üzerine oturtmanın, ancak iktisadi alanda hızla kalkınmakta, yani ulusal üretim seviyesini hızla yükseltmekte göstereceğimiz başarıya bağlı olduğuna inanıyoruz.

Birinci maddenin altındaki a, b, c, d alt maddeleriyle kalkınmanın ana hedefinin üretimi artırmak olduğu söylenir ve üretim artışının neden önemli olduğu ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Buna göre,

- Batılılaşmak ancak üretim artışıyla mümkündür. Üretim arttıkça sosyal yapı değişecek, köy-kent ayrımı ortadan kalkacak, Batı uygarlığının temelini oluşturan rasyonalist düşünce topluma yayılacaktır.
- Düşük bir üretim seviyesiyle toplumun kültürel bir yükselme yaşaması imkânsızdır. "Öğrenme merakı"nın ağır basması ve kitlelerin eğitime yönelmesi için, işsizliğin, açlığın ve yoksulluğun ortadan kaldırılması gerekmektedir.
- Açlık, işsizlik ve yoksulluk olduğu sürece sağlam bir demokrasi söz konusu olamayacaktır. Bunları ortadan kaldıracak bir üretim seviyesi, sağlıklı bir demokrasinin de garantisini teşkil edecektir.
- Milli gelir artışı olmaksızın sosyal adalet sürdürülebilir değildir, dolayısıyla sosyal adaletin sağlanması da üretim artışından, yani kalkınmadan geçmektedir.

Yön bildirisinin ikinci maddesinde bir "kalkınma mutabakatı"ndan söz edilerek şöyle denilir:

> Bugün Türk toplumuna yön verebilmek durumunda bulunan öğretmen, yazar, politikacı, sendikacı müteşebbis ve idareci gibi kimselerin, belli bir kalkınma felsefesinin ana hatları üzerinde anlaşmaya varmalarını zaruri sayıyoruz.

Bu madde ise yine altında yer alan maddelerle şöyle açılmaktadır:

- Türkiye ciddi bir iktisadi ve toplumsal kriz içerisindedir ve toplumsal krizin gerisinde iktisadi kriz vardır. Tarımdaki gerilik nüfusun beslenme ihtiyaçlarını karşılayamamakta, topraksızlık artan nüfusun kentlere gelmesine yol açmakta, kentlere gelen insanlara iş ve konut bulunamamaktadır. Bu ise beraberinde işsizliği ve gecekondulaşmayı getirmektedir ki, bu ikisi gelecek yıllarda Türkiye'nin toplumsal yapısını altüst edecektir.
- Türkiye'yi yönetenlerin bir kalkınma felsefesi, bir kalkınma programı yoktur ve Türkiye'nin meselelerinin dış yardımlarla ya da turizm ve tarım gelirleriyle çözülebileceğini düşünmektedirler.
- Bir kalkınma programı hazırlanması tek başına Devlet Planlama Teşkilatı'nın başarabileceği bir iş değildir. Bunun için çok daha geniş bir işbirliğine ve mutabakata ihtiyaç vardır.

Yön bildirisinin üçüncü maddesi, söz konusu kalkınma programının yeni bir devletçilik politikasından geçtiğini savunarak şöyle der:

> Kalkınma felsefemizin hareket noktaları olarak, bütün olanaklarımızı harekete geçirmeyi, yatırımları hızla arttırmayı, iktisadi hayata bütünüyle planlamayı, kitleleri sosyal adalete kavuşturmayı, sömürüyü kaldırmayı ve demokrasiyi kitlelere mal etmeyi zorunlu sayıyoruz. Varmak istediğimiz bu amaçlara yeni bir devletçilik anlayışıyla erişebileceğimize inanıyoruz.

Bu maddenin altında yer alan alt maddelerle ise "yeni devletçilik"le ne kastedildiği ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Buna göre,

- Türkiye ekonomisi devlet sektörü ile özel sektörün bir aradalığına dayanmalıdır. Ancak kalkınmanın merkezinde devlet sektörü yer almalıdır, özel sektöre dayalı bir kalkınmanın Türkiye'yi hızlı bir şekilde çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırması mümkün değildir. Ayrıca böyle bir kalkınma anlayışı, "siyaseti geniş ölçüde iktisadi güce tabi kılması yüzünden, demokratik de değildir."
- Özel teşebbüs kâra dayalıdır ve bu, kalkınma hızının yavaş olmasına, gelir dağılımının adaletsizliğine, durgunluğa ve işsizlik artışına yol açar. Oysa "günümüzde hiçbir azgelişmiş memleket bunu göze alamaz."
- Özel sektörün verimli, devlet sektörünün işe verimsiz çalıştığı iddiası temelsizdir ve Türkiye gibi ülkelerde verimliliğin artışı ancak sistemli bir devletçilik politikasıyla söz konusu olabilecektir.

Bildirinin dördüncü maddesindeyse, "Yeni devletçiliği yukarıda belirttiğimiz amaçlara erişmek için mutlaka başvurulması gereken şuurlu devlet müdahalesi şeklinde anlıyoruz," denildikten sonra bu madde alt maddeler aracılığıyla ayrıntılandırılır. Buna göre,

- Kalkınmayı hızlandıracak milli tasarrufu çoğaltmak ancak geniş bir devlet müdahalesi ile söz konusu olabilecektir. Tasarruflar ancak bilinçli bir vergi politikasıyla ve vergi adaletinin sağlanmasıyla mümkün olabilir ki bu da yine devletçilikle başarılabilir. Ayrıca devletçilik kalkınma fikrini halka daha kolay ulaştırabilir ve atıl işgücünü de üretime yönlendirebilir.
- Verimliliğin artışı ancak devletçilikle mümkündür ve bunun için de planlama gerekmektedir. "Plan, iktisadi hayatı istenen amaçlara zamanında ve bütünüyle yöneltmeye imkân verecek yetkilerle araçları da beraberinde getirmelidir." Bunun için ise ekonominin kilit sektörlerinin devletin elinde olması şarttır.
- Planlama ile birlikte "büyük iktisadi birimler"e geçilecektir. Özellikle tarımda küçük işletmeler birleştirilmeli ve üretici kooperatifleri kurulmalıdır. Ticarette de perakende satış ve aracılar ortadan kaldırılmalıdır. Dolayısıyla sanayide, tarımda ve ticarette büyük kolektif yapılar inşa edilmelidir. Devletçilik ve kooperatifçiliğin el ele ilerlemesi şarttır.

- Devletçilik, gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermek, tüm yurttaşlar için bir sosyal güvenlik mekanizması oluşturmak, üreticinin ezilmesini engellemek ve bölgeler arası eşitsizliği azaltmak için de en elverişli sistemdir. Ayrıca "çalışmayı toplumun en yüksek değeri hâline getirmek, çalışmaya dayanan kazançları yüksek seviyeye çıkarmak, devletçiliğin temel hedefidir."
- Devletçilik demokrasiyi kitlelerle buluşturmak için de yegâne yöntemdir. Planlı bir eğitim seferberliği, Köy Enstitüleri'nin günümüze uyarlanması, emekçi çocuklarını eğitim alanında ve ülke yönetiminde eşit imkânlara kavuşturmak ancak devletçilikle mümkündür. Sendikaların kuvvetlenmesi ve toprak reformunun gerçekleştirilmesi devletçiliğin temel ödevidir.

Dönemin önemli aydın, akademisyen ve yazarlarının imzaladığı bu bildiriyle yayın hayatına başlayan *Yön* dergisi, özellikle bürokrasi, ordu ve öğrenciler arasında hayli etkili olacaktır. Doğan Avcıoğlu *Yön*'ün ilk sayısında, "Yirminci yüzyılın ikinci yarısında azgelişmiş memleketler için tek çıkar yol sosyalizmdir," diyecek ve 60'lar Türkiye'sine sosyalizm fikrinin damga vurmasının yolunu açan isimlerden biri olacaktır. Nâzım Hikmet'in şiirleri uzun yıllar yasaklı olarak görüldükten sonra ilk kez *Yön* dergisinde yayımlanacaktır. "Kürt sorunu" tabiri TİP de dahil herkesin "Doğu sorunu"nu kullandığı bir dönemde yine ilk kez Doğan Avcıoğlu tarafından kullanılacaktır. (Atılgan, 2007: 602)

Yöncüler, dergicilik faaliyetinin dışında, iki örgütlenmenin içerisinde yer aldılar. Bunlardan birincisi Çalışanlar Partisi, ikincisi ise Sosyalist Kültür Derneği (SKD) idi. TİP'in kuruluşunun içinde yer almayan kimi Türk-İş yöneticileri, Çalışanlar Partisi adı altında bir parti girişimi içerisine girmişlerdi ve bu girişimin içindeki sendikacılarla Yöncüler arasında ilişkiler mevcuttu. *Yön*, Çalışanlar Partisi'nin kurulmasını, CHP'nin gerçekleştiremeyeceği radikal dönüşümleri gerçekleştirebilecek bir parti arayışı nedeniyle desteklemişti ama sendikacılar partinin kurulmasından vazgeçince yeni parti bir girişimden öteye gidemedi. (Şener, 2010: 80)

Sosyalist Kültür Derneği ise bizzat Yöncüler tarafından kurulmuştu. 1963'ün başlarında kurulan SKD'nin amacı dernek tüzüğünde şöyle tanımlanmıştı:

> Emeği toplumun temel değeri sayan Sosyalist Kültür Derneği, her türlü sömürücülüğü ortadan kaldıracak olan gerçek bir demokrasi düzeninin kurulması için gerekli koşulları bilim ışığı altında inceler, böyle bir düzenin kültürel temellerini araştırır ve bunların yayılmasına çalışır.

Dernek "Cumartesi toplantıları" adı altında panel ve konferanslar düzenliyor, bunlara katılım bir hayli fazla oluyordu. Yöncüler muhtemelen derneği zamanla bir partiye dönüştürmeyi planlıyorlardı ama 1965 seçimleri sonrası Doğan Avcıoğlu ile Mümtaz Soysal arasında yaşanan ayrılıktan sonra SKD etkisini devam ettiremedi ve sönümlendi.

Yöncüler, daha doğrusu Doğan Avcıoğlu, 1965 seçimlerinden sonra iktidar stratejisini değiştirerek daha "hızlı" çözümlere, yani bir askerî müdahale, Avcıoğlu'nun tabiriyle "ihtilal" aracılığıyla iktidarı almaya yöneldi ve dergi 30 Haziran 1967'de Yöncüler tarafından kapatıldı. Avcıoğlu yaklaşık bir buçuk yıl boyunca, yayımlandıktan sonra Türkiye tarihinin en etkili kitaplarından biri olan *Türkiye'nin Düzeni*'ni yazmaya girişecek, 21 Ekim 1969'da ise yeni iktidar stratejisine uygun olarak *Devrim* adlı yeni bir derginin kuruculuğunu üstlenecek, bu dergi ve Avcıoğlu çevresi ilerleyen sayfalarda üzerinde duracağımız "9 Mart hadisesi"nin yani 70'lerin açılışını yapan olaylardan birinin merkezinde yer alacaktı.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)

Türk-İş dergisinin Mart 1967 tarihli 49. sayısında yayımlanan "Maceracıların Yeni Oyunu DİSK" başlıklı yazıda, "DİSK'in kuruluşu aslında Türkiye İşçi Partisi'nin işçi kuruluşlarını ele geçirme politikasının başarısızlığa uğraması üzerine arayıp bulduğu yeni bir çaredir," denildikten sonra şunlar söylenmekteydi:

> Aradan geçen altı yıllık mücadelenin işçi bünyesinde en ufak bir sarsıntı yaratmamış olması, TİP idarecilerini yeni yollar aramaya itmiştir. TİP yöneticileri, bu yolu kendilerine bağlı sendika yöneticilerine Malatya Kongresi'nde talimat vererek, kanunen TİP'e organik bağlarla bağlanması mümkün olmamakla beraber, pratikte İşçi Partisi'nin organı olarak çalışacak yeni bir işçi konfederasyonu kurdurmakta buluşmuşlardır. (Algül, 2015: 197-198)

12 Eylül darbesinin ardından açılan DİSK davasında da iddianamede DİSK'in TİP tarafından kurulduğu söylenmiştir. İddianameye göre TİP, "kuruluşundan itibaren bünyesindeki sendikacılar aracılığıyla Türk-İş'e nüfuz etmeye çalışsa da başarılı olamamıştır. Ancak Türk-İş içinde bir muhalefet grubu oluşturmuş, ardından da ... kendi doktriner görüşüne paralel bir işçi konfederasyonunun kurulmasını sağlayarak henüz politize olmamış işçi kitlesini kendi saflarına çekme ameliyesini uygulama alanına koymuştur." (Algül, 2015: 198)

DİSK'in TİP kararı ve talimatıyla kurulup kurulmadığına ilişkin farklı görüşler olmakla birlikte, TİP yönetiminin talimatıyla ve onun planı dahilinde kurulmadığı, ancak TİP'li sendikacıların bu sürecin mimarı olduğu, TİP'in bu kuruluş sürecini başından beri bildiği ve desteklediği söylenebilir.

Mehmet Ali Aybar, bu sürece dair şunları söylemektedir:

> Sendikacı arkadaşlar Türk-İş'in tutumundan giderek rahatsız olmaya başlamışlardı. Türk-İş'in hiçbir işe yaramadığı, işçi haklarını savunamadığı kanısındaydılar. Sonunda partinin ilkeleri doğrultusunda bir konfederasyon kurulmasını kararlaştırdılar. 1967'nin Ocak ayındaydık. Kuas, Türkler, Güzelce eve geldiler. Kuracakları konfederasyonun partiye bağlı olması elbette söz konusu değildi. Yasa buna olanak vermiyordu zaten. Ama ben organik bir bağlılığa ilke olarak karşıydım. Partinin egemen bir merkez partisi olmasını doğru bulmuyordum. İlkelerde birleşmek yeterliydi. Bizim işimizle sendikacıların işi ayrıydı. (Algül, 2015: 202)

DİSK'in kuruluş toplantısı 14 Ocak 1967'de yapılır ve toplantıya katılanlar, "Biz aşağıda imzası bulunan sendika yöneticileri, yeni

bir işçi konfederasyonu kurulmasını, bu konfederasyonun isminin TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU olmasını kararlaştırdık. Karar oybirliği ile alınmıştır," şeklinde bir karar alır. Kararın altında imzası bulunan sendikalar ve yöneticiler ise şöyledir: Maden-İş (Kemal Türkler), Tekstil-İş (Rıza Güven), YİS (Suat Şükrü Kundakçı), Lastik-İş (Rıza Kuas), Kimya-İş (Necat Akbay), Basın-İş (İbrahim Güzelce), T. Gemi Adamları Deniz-İş (Rüştü Güneri), Türk Maden-İş (Mehmet Alpdündar), Toprak-Su (Tuncer Kocamanoğlu), Taşıt-İş (A. Fikri Altay), Yapı-İş (Emrullah Akdoğan), Türkiye-İş (Cemal Akın), Pancar-İş (Cevat Gümrükçü), Petkim-İş (Mehmet Kılınç), Bank-İş (Nusret Önsüer)

Kuruluş kararının ertesi günü, kararı alan sendikalar tarafından bir basın bildirisi yayımlanır. Bu bildiride Türk-İş çok sert bir dille eleştirilmekte ve DİSK'in kuruluş nedeni anlatılmaktadır. Sendikalar Türk-İş'e yönelik eleştirilerini şöyle sıralamışlardır:

- Türk-İş Konfederasyonu bir işçi örgütü olmaktan çıkmıştır.
- Türk-İş, Amerikan hükümetinin para yardımı ile ayakta durmaktadır.
- Türk-İş, işçi haklarını ayaklar altına almıştır.
- Türk-İş, iç ve dış sömürücüler doğrultusunda yürümektedir.
- Türk-İş, partiler üstü politika diyerek, işçi davalarını savsaklamıştır.
- Türk-İş, işçi sınıfının etkin bir rol oynamasını engellemeye çalışmıştır.
- Türk-İş, Türkiye gerçeklerine göre değil, iç ve dış sömürücülerin tavsiyelerine göre hareket etmektedir.
- Türk-İş, işçilerin insanlık onuruna yaraşır bir hayata kavuşmasına değil, kendi başında bulunan kişilerin çıkarlarına önem vermektedir.

Bildirinin devamında, sıralanan bu nedenlerle artık Türk-İş'in içinde kalarak bu örgütün düzeltilmesinin imkânsız hâle geldiği ve "işçileri gerçekten temsil eden" bir konfederasyon kurulmasına karar verildiği belirtilmektedir. Bildiri, DİSK'in kuruluş amacını ise şöyle ortaya koymaktadır:

> Konfederasyonumuz, işçi sınıfının ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınması ve yüceltilmesi için çalışacaktır. Konfederasyonumuz, Anayasa'da öngörülen köklü dönüşümlerin mutlaka gerçekleştirilmesine hizmet edecektir. Konfederasyonumuz, Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtarılması için bilimi en geçerli önder sayacaktır. Konfederasyonumuz, işçi sınıfının kendi sınıf bilincine daha süratle erişmesi için önüne dikilen tüm engelleri aşarak, emeği en yüce değer sayan bir açıdan eğitime büyük önem verecektir.

DİSK'in kuruluşu şüphesiz ki devlet tarafından da izlenmektedir. Adı önce Özel Harp Dairesi, sonra da Özel Kuvvetler Komutanlığı olarak değişen Seferberlik Tetkik Kurulu –ki Gladio'nun ya da aynı anlama gelmek üzere kontrgerillanın merkezinin burası olduğu çokça iddia edilmiştir– 24 Şubat 1967'de Tuğgeneral Recai Engin imzasıyla bölge başkanlıklarına bir yazı gönderir ve DİSK'ten bahsederek DİSK hakkında araştırma yapılması için kimi sorular sorar. Seferberlik Tetkik Kurulu'nun ilgili yazısı şöyledir:

> 1- Solcular Türk işçilerini kendi siyasi emellerine alet etmek amacı ile TİP Malatya Kongresi'nde alınan kararın bir sonucu olarak Türk-İş Konfederasyonu'nun karşısına Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu namı ile anılan bir teşkilatla çıkmış ve bugüne kadar aşağıda belirtilen federasyon ve sendikaları ele geçirmeye muvaffak olmuştur. a) Maden-İş Genel Başkanlığı b) Kimya-İş Genel Başkanlığı c) İstanbul Basın-İş Genel Başkanlığı d) Lastik-İş Sendikası.
>
> 2- Çalışmaları zararlı yönde olduğu tahmin edilen DİSK hakkında aşağıda belirtilen konularda bölgeler bilgi toplayarak Kurul'a göndereceklerdir.
>
> a) Bölgenizde DİSK faaliyeti var mıdır?
>
> b) DİSK mevcut işçi teşekküllerinin federasyon veya sendika olarak hangi kademelerini ele geçirmiştir?
>
> c) Yöneticileri kimdir, üye sayısı nedir ve hangi iş kollarında faaliyet hâlindedirler?
>
> d) Federasyon ve sendikaları ele geçirmek için sarf ettikleri gayret ve uyguladıkları tema nedir?

e) DİSK tarafından ele geçirilmiş federasyon ve sendikaların işverenlerle münasebetleri nasıl yürütülmektedir?

f) DİSK'in faaliyetlerine mukavemet eden işçi federasyon ve sendikalarının mukavemet teşkilatı nasıldır?

g) DİSK'in üye aidatı dışında mali destek imkânları nedir ve nerelerden temin edilmektedir?

h) DİSK'e bağlı federasyon ve sendikaların partilerle ilişkileri

i) İşçi olmayanların federasyon veya teşekküllerle olan ilişkileri ve bu yöndeki çabaları nelerdir?

j) Bu teşekküle üye olmuş teşkilat mensubumuz var mı? (Koç ve Koç, 2008: 97-98)

Devletin ve Seferberlik Kurulu'nun endişeleri yersiz değildir; çünkü DİSK'in kuruluşundan sonra işçi eylemleri giderek yoğunlaşacak, Türkiye'nin 1968'ine sadece gençlik eylemleri değil işçi eylemleri de damgasını vuracaktır. Gökhan Atılgan, 1968'de gerçekleşen işçi eylemlerini İbrahim Kaypakkaya'ya atıfla şöyle sıralamaktadır:

> Mayıs ayında Foster Wheeler şirketinin Ankara şubesindeki işçiler Amerikalı yöneticilerin baskısına grevle cevap verdi. Temmuz'da, İstanbul Şişli'deki fırıncılar ücretlerine zam talebiyle çalıştıkları fırını işgal ettiler. Aynı ay, Balıkesir'de kadınlı erkekli orman işçileri sendikaya üye oldukları için işten atılınca Balıkesir Orman Fidanlığı'nın kapısını tutarak içeriye yeni işçi alınmasını engellediler ve şehirde sessiz bir yürüyüş yaptılar. Ağustos başlarında, İstanbul Alibeyköy'deki Finifis Branda Fabrikası işçileri yetersiz buldukları sendikalarından istifa ederek yeni bir sendika kurdular. Örgütlenmeye öncülük eden dört arkadaşları işten atılınca oturma grevine gittiler. Kasım'da Samsun Tekel Başmüdürlüğü işçileri işlerinden atıldıkları için Ankara'ya yürümeye başladılar. Yine Kasım'da Magirus otobüs karoseri ve montaj fabrikasında çalışan işçiler sendika özgürlüğü, iş güvenliği ve ücret zammı için çıktıkları grevi işverenin tüm çabalarına rağmen kararlılık ve başarıyla sonuçlandırdılar. Bununla aynı günlerde Keban Barajı'nda çalışan işçiler greve gittiler ve işe devam etmek isteyen yabancı işçilerle ça-

> tıştılar. Amaçlarından biri yabancı işçilerin kendilerinden iki kat daha fazla ücret almaları biçiminde tezahür eden ayrımcılığa son vermekti. İşçi sınıfının bütün bu eylemleri içinde en dikkat çekici olanı 4 Temmuz 1968'de İstanbul'daki Derby Lastik Fabrikası'nın işgaliydi. İşçilerin fabrikayı işgal nedeni, kendi öz iradeleriyle tercih edip üye oldukları DİSK'e bağlı Lastik-İş yerine TÜRK-İŞ'e bağlı Kauçuk-İş sendikasının düzmece evraklarla yetkili sendika ilan edilmesiydi. (Atılgan, 2017: 335-336)

Ancak DİSK'in Türkiye siyasetinde çok daha etkili bir rol oynayacağı dönem 1970'li yıllar olacak; DİSK önce 15-16 Haziran eylemleriyle Türkiye'nin 1970'li yıllarının açılışını yapacak, sonra da bütün bir on yıla damgasını vuran bir işçi örgütlenmesi hâline gelecektir.

Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF)

1960'ların başında bir yandan Türkiye İşçi Partisi'nin kurulması, öte yandan *Yön* dergisinin yayın hayatına başlaması, 27 Mayıs Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortamda sol klasiklerin Türkçeye çevrilmesi gibi gelişmeler gençlik arasında sosyalizm fikrinin hızla yayılmasını beraberinde getirmiş, üniversitelerdeki solcu öğrenciler fikir kulüplerindeki etkinliklerini artırarak bu kulüpleri sosyalist düşünceyi diğer öğrencilere aktaracak araçlar olarak kullanmaya başlamışlardır.

1960'ların başında fikir kulüpleri arasında en faal olanı Ankara'daki Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Fikir Kulübü'dür. Az sayıda üyesi olsa da fikir kulüplerinin ilk sokak eylemini SBF Fikir Kulübü düzenlemiş, 17 Nisan 1963'te Köy Enstitüleri için bir yürüyüş yapılmıştır. 17 Mart 1965'te ise Kozlu maden işçilerine destek için yine çok az sayıda öğrencinin, yaklaşık 80 kişinin katılımıyla bir yürüyüş düzenlenmiş, en önde yazısız bir siyah pankart, arkalarda ise "Amele değil işçi", "Kurşun hak değil", "Mebusa zam işçiye gam", "Satılık basın, sarı sendika, mutlu azınlık", "Memlekette patronlar mı hâkim kanunlar mı", "Tarihi uyanışı kurşun durdu-

ramaz" yazan pankart ve dövizler yer almıştır. (Yıldırım, 2008: 44) Bu yürüyüş, basında ve kamuoyunda büyük yankı uyandırmış, işçi sınıfı ile öğrenci hareketinin yan yana gelişi ve sol fikirlerin yaygınlaşması açısından önemli bir eşik anlamına gelmiştir.

Aynı yıl yayımlanmaya başlayan *Dönüşüm* dergisine İslamcıların düzenlediği saldırı fikir kulüplerinin tek bir çatı altında birleşmesine giden yolu hızlandıran hadiselerden olmuştur. 9 Haziran 1965 tarihli *Akşam* gazetesi hadiseyi şöyle haberleştirmiştir:

> SBF öğrencilerinin önceki akşam Kızılay'da Dönüşüm dergisini satarken kendilerine mukaddesatçı gençlik adını takan bir grubun saldırısına uğrayıp tartaklanması ve polisin de tarafgirane bir tutumla öğrencileri copla dövmesi üniversiteler arasında büyük bir tepki uyandırmış ve olay protesto edilmiştir. SBF-FK, Toplumcular Derneği, Hukuk Fakültesi Sanat ve Fikir Ocağı ile ODTÜ-FK yayımladıkları ortak bildiride "Olayların benzeri 27 Mayıs öncesinde de oldu. Genç adam Kızılay'da, kendi üniversitesinde kurşunlandı. Ne var ki bunları yapanların sonları belli. Bugün anayasayı çiğnemenin yeni örnekleri veriliyor. Buna karşı her türlü direnme hakkını kullanacağız" derlerken, ODTÜ-FK ve SBF-FK başkanları, Cumhurbaşkanına, hükümete, partilere çektikleri telgrafta polisin tutumunu kınamış ve "gericiliğin ve faşizmin gelişini desteklemek namussuzluktur" diye haykırmışlardır. (Yıldırım, 2008: 45)

12 Kasım 1965'te SBF kantininde bir toplantı düzenlenir. Toplantıya Ankara'daki on iki yüksek öğrenim kurumundan 126 kişi katılır ve burada bir federasyon kurulması kararı alınır. Kısa süre içerisinde bir kuruluş bildirisi ve tüzük hazırlanır. 17 Aralık 1965 günü de kuruluş dilekçesi Ankara Valiliği'ne verilir ve Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) resmî olarak kurulmuş olur. FKF'nin amacı tüzükte şöyle anlatılmıştır:

> Fikir Kulüpleri Federasyonu bilimsel düşünme ve davranma yetisine ulaşmış yüksek öğrenim gençlerinin aralarındaki dayanışmayı karşılıklı eğitime iş ve eylem birliğine dayanan örgüttür. Fikir Kulüpleri Federasyonu, gençlik yurt ve dünya olaylarını bir bütün olarak alır, gençlerin mutluluğunu, insanın kendini yetiştirebi-

> leceği olanakların var olduğu bir düzende görür, bu ileri düzene ulaşabilmek için gençlere ödevler düştüğü kanısındadır. Gençlerin ödevlerini yerine getirebilecek olgunluğa erişmesi, bilinçlenmesi, eş güdümlü ve örgütlü eylemlere girişerek yurda ve dünyaya yön verebilmesini amaçlar.

Tüzükte sosyalizm ifadesi doğrudan yer almamışsa da, "insanın kendini yetiştirebileceği" ve "ileri" düzenle kastedilenin sosyalizm olduğu açıktır. Bu düzene ulaşabilmek için gençlere de ödev düşmektedir ve mesele sadece ülkeyle sınırlı değildir, tüm dünyaya dairdir, dolayısıyla FKF'nin enternasyonalist bir karakter taşıdığını söylememiz mümkün görünmektedir.

19 Nisan 1966'da FKF, antiemperyalist karakterli ilk eylemini düzenler ve ABD Dışişleri Bakanı'nın Türkiye'ye gelişini protesto eder. Bu protestoyu, *Tercüman* gazetesi şöyle haberleştirmiştir:

> Rusk'un geçiş yolu olan Lozan Meydanı ile Kızılay arasında toplanmaya başlayan ve ellerinde pankartlar taşıyan gruplar bakanın yolunu değiştirmesi üzerine Halkevi genel merkezi önüne gelmişlerdir. Olayı daha önce haber alan ilgililer Kavaklıdere civarında tertibat almışlar ve gençlerin yürüyüşüne mani olmuşlardır. İlk olarak polise mukavemette bulunan 17 genç nezaret altına alınmış, diğerlerinin yakalanacağı sırada normal seferini yapmakta olan bir belediye otobüsü meclis durağına yanaşmıştır. Belediye otobüsüne binerek kaçmak isteyen gençleri otobüsü durdurarak polis aşağı indirmiştir. "Nato ve Cento bağımlılıktır" diye bağıran ve ABD'nin tutumunu tasvip etmedikleri yolunda çeşitli pankartlar taşıyan 80'e yakın genç adalete sevk edilmiştir. Sorgunun uzaması üzerine Prof. Muammer Aksoy'un kefaletiyle gençler serbest bırakılmışlardır. 70 kişinin mahkemeye sevkini protesto etmek amacıyla SBF öğrencileri ve yargılanan bir grup öğrenci Zafer anıtına siyah çelenk koydu. Bu arada bazı gençler protestocuların üstüne yürüyerek çelengi parçaladı. Orduevine yemeğe gelen Rusk'u bir grup öğrenci yuhaladı. MTTB (Milli Türk Talebe Birliği) 2. başkanı ise "konuksever Türk gençliği mel'un hadiseyi tel'in eder, Dean Rusk'a hoş geldiniz der" demiştir. (Yıldırım, 2008: 54)

1968 yılında, MTTB'nin öncülüğünde bir "şahlanış mitingi" düzenlenir. Bunun üzerine 27 Mayıs Milli Demokratik Devrim Derneği "emperyalizmle işbirliği hâlindeki dinci gericiliğe karşı" bir araya gelme çağrısında bulunur. Bu çağrıya 20 örgüt temsilcisi katılır ve 27 Mart 1968'de Türkiye Devrimci Güç Birliği (Dev-Güç) kurulur. Yürütme kurulunda ise 27 Mayıs Milli Demokratik Devrim Derneği, FKF, DİSK, TMTF (Türkiye Milli Talebe Federasyonu) ve TÖDMF (Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu) yer alır. Aynı yıl FKF "Vietnam Kasabı" olarak bilinen Robert Komer'in Türkiye'ye büyükelçi olarak atanmasının ardından yaptığı ODTÜ ziyaretinde çok büyük bir eylem yapılır ve Komer'in arabası yakılır. ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü'nden yapılan açıklamada bu eylem için, "Bu gerçekten ikinci kurtuluş savaşımızın ilk meşalesiydi," denilecektir. (Odabaşı, 2017: 348)

9-10 Ekim 1969 tarihlerinde yapılan kongrede ise 1970'lere de damgasını vuracak ayrışmalarla birlikte FKF Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu adını alır. Dev-Genç olarak bilinecek ve öyle anılacak olan örgüt 12 Mart darbesinin ardından kapatılır.

Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği

1950'li yıllarda kurulan iki Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir önceki bölümde söz etmiştik. Üçüncü Komünizmle Mücadele Derneği ise 1963 yılında İzmir'de Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (TKMD) adıyla kurulmuştur ve kendisinden önceki derneklerden çok daha etkili olmuştur, çünkü derneğin kurulduğu dönemde, daha önceki dönemlerden farklı olarak karşısında gerçek anlamda bir "düşman" belirmeye başlamıştır, yani artık sol da siyaset sahnesine çıkmış durumdadır.

Bu derneği kendisinden öncekilerden farklı kılan özelliklerden biri Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in 1965 yılında derneğin fahri başkanlığını üstlenmesi için yapılan teklifi kabul etmiş olmasıdır. Dernek kurulmadan iki hafta önce ise TBMM'de "Komünizmle Mücadele Komisyonu" adlı bir komisyon kurulmuş, antikomü-

nizmin önemli isimlerinden olan ve 1944 Irkçılık-Turancılık davasından yargılanan ve Dünya Antikomünist Teşkilatı'nın kurucu üyelerinden Fethi Tevetoğlu ile Said Nursi'nin müritlerinden Bekir Berk gibi isimler bu komisyona üye seçilmişlerdir. Komisyonun adı daha sonra "tarafsız" görünmek adına "Komünizm ve Faşizm gibi Demokratik Nizam Aleyhtarı Cereyanlarla Mücadele Komisyonu" olarak değiştirilmiştir.

TKMD tüzüğünün 2. maddesinde derneğin amacı şöyle ortaya konulmaktadır:

> Dernek, başta Komünizm olmak üzere, yıkıcı, yıpratıcı ve bozguncu fikir ve cereyanlarla mücadele etmek, milli kültürümüzü, milli ve manevi değerlerimizi koruma gayesi ile kurulmuştur. Bu maksada ulaşmak için aşağıdaki mevzularla iştigal edilir.
>
> a- Tarih, vatan, kültür ve kader birliği şuurunu kökleştirmek
>
> b- Demokratik nizam ve insan hakları fikrini kıymetlendirmek
>
> c- İçtimai tesanüt fikirlerini yaymak
>
> d- Türk vatanı ve milliyeti için her türlü fedakârlıktan çekinmeyen ve bencillikten uzak mefkûrecilerin çoğalmasını sağlamak
>
> e- Ahlak, adalet ve an'anelere uygun yaşamayı ve milli mukaddesata hürmeti telkin etmek
>
> f- Türk hars ve mukaddesatına aykırı cereyanlar ve komünizm afeti ile mücadele etmek (Meşe, 2017: 130)

Derneğin ilk yıl 10 olan şube sayısı iki yıl içinde hızla artmış, 1965 yılı sonuna gelindiğinde 100'e ulaşmış, bazı şubeler başarılı bulunduğu için dernek yönetimi tarafından ödüllendirilmiştir. TİP'in Meclis'e girdiği yıl olan 1965'te Cemal Gürsel'in derneğin fahri başkanlığı görevini kabul etmesi tesadüf değildir. Komünizmle Mücadele Derneği üyeleri bu yıl Gürsel'i İzmir'deki evinde ziyaret ederek derneğin fahri başkanlığını teklif etmişler, Gürsel de kendilerine bu teklifi kabul ettiğine dair antetli ve imzalı bir kâğıt vermiştir. (Darendelioğlu, 1975: 388) Dernek 1968 yılına kadar kamu

yararına çalışan dernek statüsünde yer almış ve her yıl bütçeden 100 bin liralık bir ödenek almıştır. (Koca, 2017: 558)

Derneğin başarılı bulunan şubelerinden biri Erzurum'dakidir ve bu şubenin kuruluşunda Fethullah Gülen aktif bir rol oynamıştır. Gülen kendisiyle yapılan bir görüşmede, derneğin kuruluşundaki rolüyle ilgili olarak şunları söylemektedir:

> Erzurum'da Komünizmle Mücadele Derneği'ni açma teşebbüsümüz oldu. O güne kadar sadece İzmir'de vardı. İkincisi de Erzurum'da bizim gayretlerimizle açılacaktı. İsmi Ali'ydi, bir arkadaşı İzmir'e gönderip tüzük getirttik. Derneği kuracaktık. Ben bir vaazdan sonra anons ettim ve gençlerle Caferiye Camii'nin önünde toplandık. Gayemiz komünizme karşı örgütlenmekti. Dernek ve cemiyet işlerinden ayrılan bir akrabam vardı. O gelip bizi uyardı, bize yol gösterdi... Tabii, o gün için içimizde kanunları bilen de yoktu. Zaten Erzurum'daki arkadaşlar da, benim derneklerle bu kadar içli-dışlı olmamı biraz fazla buluyorlardı. Benim hareketlerimden rahatsız oldular. "Bu Komünizmle Mücadele Derneği de nereden çıktı? Sen Nurları oku. Bundan iyi mücadele olmaz" dediler. Mevzuatla ilgili eksikliklerden dolayı dernek o sıralarda kurulamadı. Daha sonra, hem de o günlerde beni tenkit eden arkadaşların öncülüğünde Komünizmle Mücadele Derneği Erzurum'da kuruldu. Beni gördüklerinde de "meğer biz o gün yanılmışız" dediler. (Meşe, 2017: 135)

TKMD, 1965 yılından itibaren Antalya, Adana, İstanbul, Erzurum, Kars, Trabzon gibi şehirlerde "Komünizmi Telin" mitingleri düzenlemiş, bu mitinglere Milli Türk Talebe Birliği (MTTB), Türk-İş üyeleri, CKMP ve AP de destek vermiştir. Yine aynı yıl TKMD'liler TİP'in toplantılarını, konferanslarını basar, TİP'lilere saldırırlar. Örneğin TİP'in Ege tütün mitingi ve Bursa İl Kongresi TKMD'lilerin saldırısına uğramıştır. (Koca, 2017: 565)

Tüm bu saldırıların zirve noktası ise 16 Şubat 1969 günü ABD 6. Filosu'nun Türkiye'ye gelişini protesto için yapılacak eyleme yönelik saldırıdır. Türkiye siyasal tarihine "Kanlı Pazar" olarak geçen bu saldırıda iki eylemci genç yaşamını yitirmiştir. Bu eyleme karşı,

önce 14 Şubat'ta MTTB ve TKMD tarafından "Bayrağa Saygı" mitingi yapılır ve dernek adına yaptığı konuşmada İlhan Darendelioğlu, "Pazar günü komünistler miting yapacak, biz bu mitingde savaşacağız. Silahı olan silahıyla, baltası olan baltasıyla gelsin," der. 16 Şubat günü eylemcilere taşlar, sopalar, bıçaklar ve baltalarla saldırılır, bu saldırıda Ali Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan adlı iki genç yaşamını yitirir. Bu hadise toplumsal hafızaya, saldırganların kıble yönündeki ABD gemilerine doğru dönerek namaz kılmalarıyla nakşedilecek, bu görüntü o yıllara dair muazzam bir sembol hâline gelecektir.

12 Mart darbesinden sonra çok sayıda dernek gibi TKMD de kapatılmış, sonrasında kararın iptal edilmesiyle 1977'ye kadar faaliyetine devam etmiştir. Ancak bu yıllar derneğin son derece etkisiz olduğu yıllardır; çünkü komünizmle mücadele işini çok daha profesyonel, çok daha etkili bir güç, yani Ülkücü Hareket ve MHP üstlenmiş ve TKMD'ye artık gerek kalmamıştır. Bu nedenle dernek kendini 1977 yılında fesheder.

Milli Türk Talebe Birliği

Antikomünist teyakkuz, bir yandan yeni örgütlenmeleri beraberinde getirirken, öte yandan Milli Türk Talebe Birliği gibi eski örgütlenmeler de komünizme karşı devreye girmiştir. 1969 yılında Kayseri'de toplanan ve hayli çekişmeli geçen MTTB Kongresi'nde şu kararlar alınır:

1- Memleketimizde bulunan azınlık okullarının parçalayıcı faaliyette bulundukları için kapatılmaları

2- Eski kiliselerin onarılması Bizans'ın ihyası anlamına geleceğinden dolayı, bu bakım ve tamir işlerinin en kısa zamanda sonlandırılması

3- Doğum kontrolünün derhal durdurulması

4- SSCB elçisinin istenmeyen adam ilan edilmesi

5- İmam Hatip Okulu mezunlarının Devlet Lise Bitirme sınavlarına katılmadan üniversiteye kabul edilmeleri

6- Yüksek İslam Enstitülerinin akademiye çevrilmesi

7- Polis Enstitüsünün Polis Akademisine çevrilmesi

8- Komünist ve emperyalistlerin protesto edilmeleri

9- İsrail'in gelecekte Türk devleti için tehlike olacağı göz önünde bulundurularak İslam topraklarından bir an önce çekilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması

Milli Türk Talebe Birliği'nin serüveni Türkiye siyasal hayatının gelişimiyle paralel bir seyir izlemiştir. 1916 yılında İttihat ve Terakki'nin paramiliter gençlik örgütleri yaratma arayışının bir ürünü olarak ortaya çıkan MTTB, Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'nin olağanüstü yıllarında bir gençlik örgütü gibi davranabilecek atmosferi bulamamış, ancak 1930'lu yıllardan itibaren, devletle bağlantılı ama göreli özerk bir gençlik örgütü olabilmiştir. 1930'larda ve 40'larda seküler, milliyetçi ve Atatürkçü karakteri baskın olan MTTB, rejimin hedeflerine uygun bir şekilde esas olarak komünizmi ve daha az şiddette de olsa irticayı karşısına alırken, 1950'lerden itibaren milliyetçiliğine giderek İslami bir söylem ve muhafazakârlık da eklenecek, antikomünizm temel motivasyon kaynağı olmaya devam edecektir.

MTTB için kırılma anı 1965 yılında yapılan kongredir. TİP'in seçimlerde Meclis'e 15 milletvekili sokmayı başardığı bu yıl, Türk sağının kendisine sola karşı savaşacak bir sokak gücü bulma arayışlarının ve gençlikten bir sokak gücü yaratma çabasının başlangıcı olarak görülebilir. MTTB'yi bu kongreye götürecek hadiselerden birinin 10 Ocak 1965 tarihli TİP Kongresi'nin MTTB binasında yapılmış olması üzerine MTTB'li 700 kişilik bir grubun bu kongreye düzenlediği baskın olması bu bağlamda son derece ironiktir.

Kongrede başkanlığa seçilen Rasim Cinisli, MTTB yönetimine gelmelerinin tarihsel önemini anılarında şöyle anlatmaktadır:

> Milli Türk Talebe Birliği'nin alınması, sıradan bir dernek seçimini kazanmanın çok ötesinde anlamlı bir başarıydı. 27 Mayıs toplumun sağ kesimini hayli hırpalamıştı. CHP ve militan sol dışında büyük çoğunluk bunalmıştı. ... 1965 Mart ayına kadar bütün

> öğrenci teşkilatları solun elindeyken, ilk defa Milli Türk Talebe Birliği'nin bizim tarafımızdan kazanılmış olması farklı bir sinerji oluşturmuştu. Üniversite gençliği için bir ilk, toplum için bir umut olmuştu. Bu yüzden büyük yankı yaptı. MTTB bizi sevenler ve sevmeyenler tarafından ilgiyle izlendi, popülaritesi arttı. (Cinisli, 2017: 180-181)

Cinisli, yaptığı konuşmada başkanlığı döneminde izleyecekleri politikanın temel belirleyicisinin milliyetçilik olacağını ve milliyetçilik anlayışlarının da MTTB'nin amblemi olan bozkurta yakışacağını söylemiştir. Ancak bu dönemde milliyetçiliğin yanına artık din de eklenmeye başlamıştır ve MTTB, milliyetçilikle dinin terkibini, antikomünizm üzerinden ve Atatürk'ün şu sözlerine atıfla meşrulaştırmaya çalışacaktır: "Biz ne Bolşevik ne de komünist, ne biri ne de diğeri olabiliriz. Biz milliyetperver ve dinimize hürmetkârız." Ayrıca Cinisli'ye göre MTTB artık sadece teorik düzlemde kalmayacak, onun döneminin belirleyici ikinci vasfı "aksiyonerlik" olacaktır. Bunun somutlaştığı ilk icraat ise o tarihlerde Sovyetler'e yakınlığı nedeniyle adeta bir antikomünist üsse dönüştürülmekte olan Erzurum'a bir "İcra Müdürlüğü" kurmak olmuştur. Bu müdürlüğün amaçları ise şöyle sıralanmıştır:

> 1- Şuurundan ve memleketçiliğinden doğmuş olan milliyetçi fikirlerin gelişmesini sağlamak
>
> 2- Memleket ve millet yolunda çalışmayı görev bilen yüksek öğrenim gençliğinin işbirliğini sağlamak
>
> 3- Türklük şuurunu kökleştirmek ve buna aykırı fikirlerle savaşmak (Duman ve Yorgancılar, 2008: 100)

Aksiyonerlik, yükselen sola karşı MTTB'nin kendisini hem öğrenci gençlik içerisinde çok daha güçlü biçimde örgütlemesi hem de bir sokak gücü olarak yeniden yapılandırması anlamına gelmektedir ki, sonrasında yaşanacak çok sayıda hadise "aksiyonerlik"le kastedilenin ne olduğunu açıkça ortaya koyacaktır. Bu dönemin ilk büyük gösterisi 20 Mart 1966 tarihinde "Komünizmi Tel'in ve Gafletten Uyanma" adıyla İstanbul'da yapılır. Cinisli anılarında bu

mitingi "Türk-İş başta olmak üzere sendikalar, talebe birlikleri, vakıflar, dış Türklere ait dernekler, sivil toplum kuruluşları ve benzeri 113 teşkilatla birlikte yaptık" demektedir. (Cinisli, 2017: 206-207) Cinisli bu mitinglerin amacını şöyle açıklar:

> Komünizmi telin mitinglerinin MTTB gençleri ve MTTB yöneticileri açısından iki önemli gayesi vardır; birincisi, bütün müesseleriyle milletimize düşman bir ideolojiyi maddi ve manevi planda ezmek, ikincisi ise bu amansız, zalim ve hain ideoloji olan komünizmin çalışmaları karşısında, kendini sahipsiz hisseden aziz milletimize, yalnız olmadıklarını, kendi değerlerinin ve müesseselerinin benliğini koruyacak kadar kuvvetli olduklarını ispat etmektir. (Duman ve Yorgancılar, 2008: 200-201)

İstanbul'un ardından Maraş, Erzurum, Zonguldak ve İzmir'de de mitingler yapılır ve "Türkiye'de bütün müesseselere amansız bir şekilde saldıran, öz benliği kurutmaya çalışan mahiyetiyle büyük bir komünizm tehlikesi vardır. O derece vardır ki, cemiyetimizde, üç yüz yıl harp ettiğimiz, yüz bin Türk şehidi verdiğimiz ve altmış milyon Türk'ü esaretiyle inleten Moskof'a karşı sempatizanlar türemiştir. Yardakçılar ve ortaklar türemiştir," denilerek gençliğe komünizme karşı teyakkuza geçme ve savaşma çağrısında bulunulur. (Duman ve Yorgancılar, 2008: 202)

1967 yılında başkanlığa İsmail Kahraman'ın seçilmesi ve soldaki yükselişin üniversitelerde somutlaşmasıyla birlikte, MTTB'nin aksiyonerliği de ivme kazanır. Örneğin 1967'de "Lenin heykeli protestosu" gerçekleştirilir. 1 Nisan 1967'de İstanbul'da açılan Sovyetler Birliği çağdaş resim, heykel, grafik sergisinde bir de Lenin büstü yer almaktadır ve MTTB'liler 4 Nisan'da üzerinde Türkçe ve Rusça "defol" yazan bir çelengi serginin girişine bırakmışlardır. Eylem sonrası bazı öğrenciler gözaltına alınmış ama kısa süre içerisinde serbest bırakılmışlardır. (Duman ve Yorgancılar, 2008: 109) Sonrasında yapılan basın açıklamasında ise MTTB tarihinde ilk defa MTTB'nin "İslamiyet'in ahlak ve faziletine, Türklük gurur ve şuuruyla bağlı bir öğrenci teşkilatı" olduğu belirtilmiş ve seküler milliyetçilikten,

milliyetçilik-muhafazakârlık ve din sentezine geçiş alenileşmiştir. (Okutan, 2004: 147)

Yine bu tarihin İslamileşmeye paralel şekilde Cumhuriyet ideolojisiyle kopuş açısından bir milat olduğu söylenebilir. MTTB'liler 27 Temmuz 1967'de Ayasofya Müzesi'nde namaz kılmışlar ve Ayasofya'nın yeniden cami yapılarak ibadete açılmasını istemişlerdir. MTTB'lilere göre Ayasofya'nın ibadete kapatılmasının sebebi Cumhuriyet ideolojisinin kitlelerle İslam arasındaki bağı koparmak istemesi, Osmanlı geçmişini inkârı ve Batılılaşma yanlısı bir siyaset izlemesidir. Bunun MTTB'li gençler arasında bir genel kabul hâline gelişinin ise beslendikleri ideolojik kaynaklarla ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Kadir Mısıroğlu ve Necip Fazıl Kısakürek gibi isimlerin erken Cumhuriyet dönemine dair yazdıkları ve CHP'yi din düşmanı olarak göstermeleri, özellikle taşradan büyük şehirlere okumaya gelen muhafazakâr aile çocuklarının düşünce dünyalarının biçimlenmesi üzerinde etkili olmuştur. Bu tarih okumasına bir örnek olarak Cinisli'den sonra dernek başkanlığına seçilen İsmail Kahraman'ın Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'nin düzenlediği bir mitingde sarf ettiği şu sözler örnek gösterilebilir:

> Cumhuriyeti anma günlerinde maziye küfür ve hakaret etmek moda hâline gelmiştir. Geçmişe küfretmek ve onu inkâr etmek hıyanettir. Osmanlı İmparatorluğu devrini ve onun müesselerini anlamamak tarihimizi bilmemenin neticesi olabilir. Nitekim "umum-nukudum emrindedir" fermanıyla, Anadolu'ya gönderdiği paşasına, Kurtuluş Savaşımızın organizasyonunu havale eden, son padişah Sultan Mehmet Vahdeddin vatan haini olarak tanıtılmak istenmektedir. Gerçekten milli olan doğru bir tarihe kavuşma ve hakikatleri görme durumuna ulaşmalıyız. (Okutan, 2004: 150)

1968'de MTTB, TİP öncülüğünde düzenlenen "Doğu Mitingleri"ne karşı "Şahlanış Mitingleri"ni düzenler. İlk miting Erzurum'da düzenlenir ve sonrasında İstanbul, Ankara ve İzmir mitingleri yapılır. MTTB yönetimi bu mitinglerden, "Şahlanış mitingi nurun zulmeti boğuşu, ezeli ve ebedi düşman Moskof'un kızıl

hayranlarının susturuluşudur... Şahlanış mitingi, Türk'ün kendi öz doktrinini, Türkiye'nin ebedi başşehri İstanbul'un göbeğinden, Taksim meydanından o misli görülmemiş kalabalığın şahsında Türk milletinin haykırışıdır," diye söz eder. (Okutan, 2004: 189)

Solcu gençlerin 6. Filo'ya karşı yapılan eylemlerine karşı MTTB ve Komünizmle Mücadele Dernekleri 14 Şubat 1969'da "Bayrağa Saygı" mitingi düzenlerler. 16 Şubat günü ise Taksim'de 6. Filo'ya karşı yapılacak büyük eyleme "Müslüman Türkiye" sloganlarıyla saldırırlar. Yukarıda da belirtildiği üzere iki solcu öğrencinin yaşamını yitirdiği bu hadise Türkiye siyasi tarihine "Kanlı Pazar" olarak geçecektir.

1969 yılında MHP MTTB'yi ele geçirmek için bir hamle yapar. Ülkücü Hareket'in MTTB başkanlığı için belirlediği isim Mustafa Ok'tur. Kayseri'de yapılan kongre esnasında, 3 Mayıs 1969 günü İslamcılarla ülkücüler kava eder ve 20 kişi yaralanır. Taraflardan biri "Müslüman Türkiye", diğeri ise "Milliyetçi Türkiye" sloganı atmakla birlikte, her iki taraf da birbirini komünistlere hizmet etmekle suçlar. (Bahar, 2018: 107) Sürecin sonunda İslamcıların adayı Burhanettin Kayhan başkan seçilir ve ülkücüler MTTB'yi ele geçirme fikrinden vazgeçerek Ülkü Ocakları'na odaklanırlar.

Ülkü Ocakları

İlk Ülkü Ocağı, henüz CKMP MHP'ye dönüşmemişken 1966 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde açılır. 25 Ocak 1966 tarihli dernek tüzüğüne göre kurucu isimler, Atilla Özer, Sami Koçak, Ali Erdan Özcan ve Şerif Eryaman'dır. 1968'de ise Ankara Üniversitesi'nin bütün fakültelerinde ve diğer yüksekokul ve üniversitelerde, yani Ankara Yüksek Öğretmen Okulu, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Hacettepe ve ODTÜ'de de Ülkü Ocakları açılır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde İlyas Aslantürk, Veteriner Fakültesi'nde Ahmet Enis Somuncuoğlu, Eğitim Fakültesi'nde Güner Arıkan, Tıp Fakültesi'nde İbrahim Doğan, İlahiyat Fakültesi'nde Dilaver Cebeci, Fen Fakültesi'nde

Ramazan Mirzaoğlu, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Aytekin Yıldırım, Hacettepe Üniversitesi'nde Mehmet Ali Zorlu, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde M. Öner Çetinkaya, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nda Mustafa Dikici, kurucu başkanlar olarak görev yaparlar. (Turhan, 2016c: 1)

İlk kurulan Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ülkü Ocağı'nın tüzüğünde, her ne kadar, "Dernek hiçbir şekilde politika ile uğraşmaz" yazsa da yine aynı tüzükte "derneğin amacı" şöyle anlatılmaktadır:

- Öğrencilerde milliyetçi, toplumcu, ahlakçı ve Ülkücü duygu ve düşüncelerin kökleşmesine yardımcı olmak
- Milli Birlik ve beraberliğimizi kuvvetlendirecek ve yaşatacak eserlerin yurt çapında dağıtımı için çalışmak. Yükseköğrenim gençliği arasında, samimiyeti dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamak
- Her türlü zararlı ve bölücü faaliyetlerin dışında bulunmak

Ankara'dan sonra İstanbul, İzmir ve Erzurum'da Ülkü Ocakları hızlı bir şekilde kurulur ve 1969 yılında ocakların birleşmesiyle Ülkü Ocakları Birliği ortaya çıkar. İstanbul Ülkü Ocakları Birliği 26 Nisan 1969'da Orman Fakültesi, Işık Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu, Hukuk Fakültesi, Edebiyat Fakültesi Ülkü Ocakları tarafından kurulur ve 22 Aralık 1969 tarihli birinci kurultayda başkanlığa Erol Kılınç seçilir. Ankara Ülkü Ocakları Birliği ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Hukuk Fakültesi ve Tıp Fakültesi Ülkü Ocakları'nın birleşmesiyle 15 Mayıs 1969'da kurulmuş, ilk genel başkanı Aytekin Yıldırım olmuştur. İzmir Ülkü Ocakları Birliği ise 1970 Mart'ında Devlet Mimar Mühendislik Akademisi, Ziraat Fakültesi, Tıp Fakültesi, Yüksek Öğretmen Okulu Ülkü Ocakları tarafından kurulacak ve başkanlığa Hilmi Körbeyli getirilecektir. (Turhan, 2016c: 21-22)

Ülkü Ocakları'nın ilk kuruluş yılları üniversitelerdeki sol hegemonyaya karşı bir denge oluşturmak arayışına tekabül eder. Bu dönemdeki açıklama, bildiri ve metinlerde, solcu öğrencilerin ülkücü öğrencilere okuma hakkı vermedikleri, onları üniversitelere

sokmadıkları ve mağdur ettikleri söylemiyle solcu öğrencilerin hem yabancı, bölücü ve yıkıcı ideolojileri üniversiteye yerleştirmek istedikleri hem de işçi ve köylüleri kışkırttıkları söylemi iç içe geçmiş durumdadır. 1970'lerin ikinci yarısından itibaren gözlemlenebilen sert silahlı mücadele ve "iç savaş" ortamı henüz yoksa da, çatışmalar başlamış durumdadır ve Süleyman Özmen, Mustafa İmamoğlu ve Dursun Önkuzu gibi isimler Ülkücü Hareket'in ilk "şehitleri" olacaklardır. Bu isimler için düzenlenen cenaze törenleri ise ilk büyük gövde gösterileri niteliği taşıyacaktır.

Süleyman Özmen'in öldürülmesinin ardından 24 Haziran 1970'te İstanbul Ülkü Ocakları Birliği tarafından hazırlanan bildiride yer alan ve "Aziz Türk Milleti"ne seslenen şu satırlar, az önce sözünü ettiğimiz söylemsel iç içe geçişe –ve elbette ki standart antikomünist terminolojiye– dair iyi örneklerden biridir:

> Memleket kanlı bir kızıl ihtilale sürüklenmek isteniyor. Sana, etinle-sütünle beslediğin bir kısım evlatların ihanet ediyor. Maddeci bir eğitim yüzünden vatan, milliyet ve din duygusundan mahrum bırakılarak yetiştirilen bir avuç komünist uşağı, üniversiteleri, okulları ev öğrenci yurtlarını basıyor; namuslu, vatansever ve milliyetçi Türk çocuklarına canavarca saldırıyor, onları bıçakla, kurşunla ve bomba ile yaralıyor, öldürüyor. Komünizme karşı çıkan milliyetçi hocalar üniversiteye sokulmuyor. Gene bu eli sopalı komünist haydutlar, işçiyi ve köylüyü kışkırtarak, zaman zaman fabrikaları ve tarlaları işgal ettiriyor. İş yerlerini, resmî daireleri ve okulları çalışmaktan alıkoyuyor. Kanlı bir komünist ihtilalin hazırlığını yapan bu hainlerin karşılarına "dur" diyecek bir kuvvet çıkmazsa, yarın senin evini basacaklar, camine gireceklerdir. Allah'a inanan her mümini, vatanını seven her milliyetçiyi vahşice öldüreceklerdir. (Turhan, 2016c: 35)

Ülkü Ocakları Birliği Başkanı Ramiz Ongun'un 2 Aralık 1970'te Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nde düzenlenen açık oturumda söyledikleri de yine Ülkücü Hareket'in öğrenci gençlik içerisindeki faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin söylemsel altyapısını anlamak açısından önemli ipuçları vermektedir. Ongun bir gazetecinin "üniversitede-

ki şiddet olayları"na dair sorusunu yanıtlamaya, "Tarih şüphesiz ki milletlerin mücadelesinden ibarettir," diyerek başlar ve güçlü milletlerin zayıf milletleri sömürdüklerini söyler. Bu sömürü bugün "askerî işgal"le değil, "kendi milletlerini içlerindeki kendi çocuklarına, öz çocuklarına parçalatmak" suretiyle gerçekleşmektedir ve "bozuk milli eğitimimizin, milli şuurdan, örf ve ananelerinden hülasa milli ve manevi değerlerinden uzaklaştırdığı masum gençler Rus ve Çin emperyalizminin tesiri altında onlar hesabına kendi milletlerine ihanet etmektedirler." (Turhan, 2016c: 82)

"Türkiye'nin geleceğinin inşası hangi siyasal ve ideolojik temele dayandırılmalıdır?" sorusuna verdiği yanıtta ise Ongun sözlerine önce milliyetçi-toplumcu görüşün "sadece bir moral heyecan değil, siyasi bir aksiyon ve aynı zamanda yine iktisadi bir doktrin" olduğunu söyleyerek başlar. Milliyetçi-toplumcu düzende toplum meslek grupları üzerinden altı dilime ayrılmıştır ve bunlar işçi, köylü, esnaf, memur, işveren ve serbest meslek sahipleridir. "Yani, Türk milleti sadece sınıflar meydana getirilerek, birbirine düşürülme yerine bu sınıflar milli şuurun, milli ahlakın, milli değerlerin yanında ekonomik bağlarla da birbirine bağlandırılmıştır." Milliyetçi-toplumcu düzende "sınıflar arasında suni sınıflaşma yerine, milleti aynı şuur etrafında toplama" esastır ve bu düzenin yaratılabilmesi için de bir "devrim" gereklidir. Ancak bu, komünistlerin anladığı anlamda bir devrim değildir:

> Milliyetçi-Toplumcuların devrim anlayışı, mevcut düzenin içerisinde bulunan, mevcut müesseselerin ortadan kaldırılıp yerine millete bağlı, milli değerlere bağlı temel husus ve temel unsuru millet olan bir devrim anlayışıdır. Bu devrim, üstten gelen, masa başında hesaplanan yapılan bir devrim değildir. Bu milletin sinesinde hayat bulan, milletin içinden gelen ve milletin Ülkücü, savaşçı grubunda hayat bulan ve nihayet müessesleri aşarak iktidara gelen ve müesseselere hâkim olan bir devrim anlayışıdır. (Turhan, 2016c: 84)

Ongun, faşizm ithamları karşısında ne düşündüğü sorusuna ise 1940'lardan beri verilen o bilindik yanıtı verir. Buna göre Türk

milliyetçilerinin faşist oldukları bir komünist iftirasıdır. "Faşizm İtalyan milliyetçiliğinin özel adıdır, Nasyonal sosyalizm Alman milliyetçiliğinin özel ismidir. Türk milliyetçiliğinin özel ismi ise Türkçülüktür," dolayısıyla bunlar farklı ideolojilerdir. Ayrıca İtalyan milliyetçileri İtalya'nın, Alman milliyetçileri ise Almanya'nın milli çıkarlarını düşündükleri için Türkiye'nin milli çıkarlarını düşünen Türk milliyetçileri ile bunların bir araya gelmeleri imkânsızdır ve ülkücüler her zaman için "Kahrolsun faşizm", "Kahrolsun nasyonal sosyalizm" diyerek bunların karşısına çıkmışlardır.

12 Mart darbesi Ülkücü Hareket tarafından devletin sola karşı işini yapması olarak görülür ve memnuniyetle karşılanır. "Okullarına gitmek ve okumak isteyen, ancak komünistler yüzünden okullarına gidemeyen ülkücü öğrenciler" artık okullarına gidebilecekler, ayrıca artık komünizme karşı mücadelede devlet devreye girdiği için, ülkücüler gönül rahatlığıyla işlerine güçlerine bakabileceklerdir. Ancak darbe her ne kadar memnuniyetle karşılansa da, 27 Nisan 1971 günü Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın üç numaralı bildirisiyle Dev-Genç, Doğu Kültür Ocakları ve Ülkü Ocakları'nın süresiz olarak kapatıldığı açıklanacaktır. Mayıs ayının ilk haftası ise sıkıyönetim ilan edilen İstanbul, Adana ve Eskişehir'deki Ülkü Ocakları da süresiz olarak kapatılacak, diğer illerdeki ocaklara dokunulmayacaktır.

Komando kampları

Komando kampları, komünizme karşı mücadele etmek üzere oluşturulan paramiliter örgütlenmelerin ilk örneği olup, "14'ler"den Rıfat Baykal ve Dündar Taşer tarafından kurulmuşlardır. İlk kamp, 1968 Temmuz'unda İzmir'de açılmış; Ağustos ayında ise Ankara'da Dündar Taşer'in ve İstanbul'da Mustafa Ok'un yönetiminde iki yeni kamp daha kurulmuştur. 1968–1970 yılları arasında Türkiye'nin dört bir yanında komando kamplarının açılmasına devam edilmiştir. İstanbul, İzmir ve Ankara'dakilerin yanı sıra, Gaziantep, Adana, Kayseri, Mersin, Konya, Çankırı, Mudanya, Tokat, Amasya,

Malatya, Kars, Antalya, Samsun, Erzurum, Bursa ve Trabzon'da toplam 45 komando kampı açılmıştır.

CKMP'nin yayın organlarından *Milli Hareket* dergisinde "CKMP'li Gençlerin Komando Kursları" başlığıyla yayımlanan haberde şöyle denilmektedir:

> Sağlam kafanın sağlam vücutta bulunduğunu bilen CKMP Gençlik Kolları üyeleri, parti büyüklerine rica ederek kendilerini yetiştirmelerine yardımcı olunmasını istemişlerdi. Bu isteği makul karşılayan yöneticiler Ankara'da ve İzmir'de iki kamp kurulmasına yardımcı oldular. Bunlardan ilki İzmir'de kuruldu. 100 kadar gencin sıkı bir disiplin içinde çalıştıkları bu kampı Rıfat Baykal yönetiyordu. Ankara'daki kampta ise daha fazla genç bulunuyor ve bunlara Genel Başkan Yardımcısı Dündar Taşer ile Gençlik Kolları Genel Başkanı Sadi Somuncuoğlu nezaret ediyordu. (Feyizoğlu, 2003: 50)

Bu kampların kuruluşuyla, CKMP/MHP Türkiye'de antikomünist sokak gücünü oluşturacağının ilk sinyallerini vermiş; böylelikle Soğuk Savaş'ın Türkiye cephesinde üstleneceği misyonu da göstermiştir. Türkeş'in 18 Ağustos 1968'de yaptığı açıklamada bu misyon net olarak ortaya konulmuştur:

> Gençlik Kolları, çeşitli sportif ve kültürel faaliyette bulunuyorlar. Bu arada, kendilerine judo da öğretiliyor. Komünistler memleketi sahipsiz sanıp da sokak hâkimiyetini kuramazlar. Onların anlayacağı dilden konuşacak, memleketçi milliyetçi çocuklar vardır. Bunun için gençlerimizi, mücadeleci olarak yetiştiriyoruz. Gençlerimiz, memleket vazifelerine hazırlıklı bulunuyorlar. Bulunacaklardır. (Feyizoğlu, 2003: 51)

AP hükümetinin 1969 yılında hazırlattığı rapor, MHP'nin 1960'lar biterken nasıl antikomünist bir iç savaş aygıtına dönüştüğünü göstermektedir. Raporda kamplarla ilgili şöyle denilmektedir:

> MHP'nin Türkçülük-Turancılığı öngören, kendisine ülkü edinen bir parti hâline gelmesinden, Türkiye'deki birçok il ve ilçelerde parti gençlik kollarına, partiye bağlı dernek ve kuruluşlara komando kampları açtırarak, bu kamplarda yetişen gençleri MHP'nin

> bir vurucu kuvveti hâline getirmesinden sonra bilhassa İstanbul, Ankara ve İzmir illeri başta olmak üzere yurdumuzda öğrenci hareketleri yeni bir safhaya girmiş, sağ-sol mücadelesi hâlini almıştır. İki taraf arasındaki bu mücadele zaman zaman kanunsuz gösterilere, karşılıklı adam kaçırıp işkence etmeye ve silahlı çatışmaya kadar varmıştır. (Akpınar, 2005: 59)

Kamplar 12 Mart'la birlikte işlevsizleşecek, ancak "komandolar" tabiri siyasal literatüre yerleşecek ve 1970'ler Türkiye'sinde ülkücüleri kastetmek için kullanılacaktır.

1969 Adana Kongresi: CKMP'den MHP'ye

Ülkücü Hareket'in Soğuk Savaş'taki pozisyonunun netleşmesi açısından 1969 yılında yapılan Adana Kongresi son derece önemli bir yer tutmaktadır. Kongrenin birinci günü, Ülkü Ocakları Adana caddelerinde büyük bir yürüyüş düzenler. Yürüyüşçülerin önünde "Dokuz Işık"ı simgeleyen dokuz motosikletli genç bulunmakta, üç hilalli büyük bir bayrağın ardında mehter takımının çaldığı marşlarla, hepsi mavi gömlek giymiş gençler yürümekte, 16 genç, 16 Türk devletini simgeleyen flamalar taşımakta ve yürüyüşçülerin elinde "Tanrı Türk'ü Korusun" yazılı bir pankart bulunmaktadır.

Türkeş, yaptığı açılış konuşmasında kurultayın bir dönüm noktası niteliği taşıması üzerinde ısrarla durur ve bunu Ergenekon'dan yeni bir çıkış olarak açıklar:

> Olağanüstü Kurultayımız, milli tarihimizin yeni safhasında ve millet hayatında müstesna bir mevki taşıyacak, Türkiye'nin şanlı geleceği için yeni bir başlangıç olacaktır. Toroslar'ın eteğinde, bu kutsal topraklar üzerinde tekeyyün eden irade yeni bir Ergenekon müjdeliyor.

Partinin adı bu kongrede Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirilmiş ve "Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslüman" sloganıyla, İslamiyet partinin ideolojik terkibine zamanla daha da güçlenecek şekilde eklenmiştir. Türkeş'in kurultayda yaptığı konuş-

mada söyledikleri Türk-İslam sentezinin partinin resmî ideolojisi hâline gelişinin açık bir göstergesidir:

> Biz yeni bir ahlak, yeni bir maneviyat, yeni bir iktisat davasını temsil ediyoruz. İçimizde Tanrı Dağı'ndan taşıdığımız Ergenekon settini eriten ateş, gönlümüzde, zihnimizde Hira Dağı'ndan doğan güneşin ışığı var. Biz Müslüman Türk'ün öz nizamını, milli nizamı temsil eden hareketiz. İslam imanı ve fazileti, Türklük şuur ve gururu, Türk harsı ile XXI. Yüzyıl medeniyeti feza, atom, elektrik çağının yeni Müslüman Türk medeniyeti, davamız budur. Bu gaye ile iktidara talibiz.

Partinin ismine ve sembolüne ilişkin hareket içerisinde yaşanan tartışma ve çekişme aslında ideolojik bir nitelik taşımaktadır. Olayların içeriden bir tanığı olan Muhittin Çolak'ın anılarında, Milliyetçi Hareket Partisi ismi üzerinde tüm tarafların mutabık olduğu, ancak partinin amblemi hususunda bir fikir ayrılığı bulunduğu iddia edilir. (Çolak, 2018: 82) Muzaffer Özdağ ve arkadaşları hilal içinde bozkurt figürünün, Dündar Taşer ve Osman Yüksel Serdengeçti ise üç hilalin parti amblemi olmasını istemektedirler. Bu ise parti içerisine "Türkçüler-Türk-İslam sentezciler", "Atsızcılar-Türkeşçiler" şeklinde yansımıştır. Öyleki, kongrenin yapılacağı Adana'ya giden parti otobüslerinin kimilerinin önünde hilal içinde bozkurtlu, kiminde ise üç hilalli bayraklar yer almaktadır.

Yine Çolak'ın anlatımına göre –ki kendisi de bunu kongreden bir ay sonra öğrendiğini söylemektedir– aslında kongre öncesi yapılan Genel İdare Kurulu'nda, kongrede Özdağ'ın "hilal içinde bozkurt"u, Özdağ'ın ise "üç hilal"i önermesi, sonra Türkeş'in çıkarak uzlaştırıcı bir tavırla partinin ambleminin üç hilal, gençlik kollarının ambleminin ise hilal içinde bozkurt olacağını duyurması kararlaştırılmıştır. Ancak bu aktarım doğruysa bile, salondaki hava böyle değildir. Az önce belirtmiş olduğumuz üzere, partililer ikiye bölünmüş durumdadır ve örneğin ilk gün seçilen kongre divanı güvensizlik önergesiyle düşürülmüş, düşürülen divanın "Türkçü/Atsızcı", yeni seçilen divanın ise "üç hilalci" olduğu söylenmiştir.

Namık Kemal Zeybek ise anılarında kongrede üç farklı parti ve amblemin yarıştığını biraz daha farklı bir şekilde anlatır. Zeybek'in anlattığına göre Muzaffer Özdağ partinin adının TİP'e karşı konumlanmayı temsil edecek şekilde Köylü İşçi Partisi (KİP) olmasını ister ve amblem olarak da terazinin kalması gerektiğini söyler. Atsızcıların da desteklediği Rıfat Baykal, partinin adının "Milli Hareket Partisi" ve ambleminin de bozkurt olması gerektiğini savunmaktadır. Dündar Taşer tarafından benimsenen isim de yine "Milli Hareket Partisi"dir, ancak Taşer amblem olarak "üç hilal"i savunmaktadır. (Zeybek, 2014: 48)

Zeybek'in anılarından öğrendiğimiz kadarıyla partinin ambleminin üç hilal olmasına dair tartışmanın 1966 yılına kadar uzanan bir geçmişi vardır. Dündar Taşer, Zeybek'e partinin ambleminin üç hilal olacağını ve çeşitli şekillerde üç hilaller çizdirmelerini, bunlardan birini seçeceklerini söyler. Çizilen üç hilallerden çark şeklinde olanını seçerek "işte bu" der ve ekler:

> Üç hilal üç imparatorluğu temsil eder. Osmanlı Cihan Devleti, Türk Kağanlığı'nın, İslam Hilafeti'nin ve Roma İmparatorluğu'nun varisidir. Osmanlı hakanları hem Türk kağanlarıdır, hem İslam halifeleridir, hem de Roma imparatorları... Tarih içinde statik olan üç hilali biz zaman içinde dinamik hâle getiriyoruz. Çark bunu ifade eder. ... Çarkın yönünün sağa dönük oluşu hareketimizin yönünün sağa dönük karakterini ortaya koyar. (Zeybek, 2014: 49)

Henüz parti amblemi olmadan önce Ülkücü Hareket üç hilali parti yayınlarında, broşür ve bildirilerde, bozkurtla birlikte kullanmaya başlamıştır. Ancak harekete yönelik faşizm iddialarında kullanılan argümanlardan biri hareketin "ülkücü"den önce kendini tarif etmek için kullandığı "milliyetçi-toplumcu" tabirinin "nasyonal sosyalist" anlamına geldiği olunca, hem bu tabirden, hem de çark şeklindeki üç hilalin gamalı haça benzediği gerekçesiyle üç hilalin bu versiyonunun kullanımından vazgeçilecektir.

Kongrede partinin ismi Milliyetçi Hareket Partisi, amblemi üç hilal, gençlik kollarının amblemi de hilal içinde bozkurt olarak be-

lirlenmiş, yani üç hilalcilerin istediği şey olmuş, dahası Alparslan Türkeş tarafından hazırlanan Genel İdare Kurulu listesinde Türkeş son anda bir değişiklik yaparak Muzaffer Özdağ'ın en yakınındaki isim olan ve genel başkan yardımcılığı görevini de yürüten "14'ler"den Rıfat Baykal'ın üstünü çizmiş ve yerine İbrahim Metin'i listeye almıştır. Bunun sonucunda Ankara'da bir grup ülkücü parti binasına siyah çelenk koyarak durumu protesto etmiş, Muzaffer Özdağ ise yaklaşık iki yıl daha MHP'de kaldıktan sonra 1971 yılında MHP'den istifa etmiştir. (Çolak, 2018: 86 vd.)

Bu, aynı zamanda "zamanın ruhu"na da işaret etmektedir. Çünkü hem Atsızcılar hem de milliyetçi-toplumcular ideolojik olarak arkaik bir nitelik taşımaktadır. ABD bir Soğuk Savaş stratejisi olarak İslamizasyonu devreye sokmuştur ve "seküler" nitelikleriyle bu akımlar zamanın dışına düşmüş durumdadırlar. Ayrıca başta Adalet Partisi (AP) olmak üzere, sağın diğer unsurlarıyla rekabet adına, dinsel bir söyleme başvurulması zaruret olarak görülmektedir. Bu tarihten itibaren Ülkücü Hareket'in ideolojisinde Türk-İslam sentezi ağırlığını giderek daha da hissettirecek, sola karşı verilen savaş derinleştikçe dinselleşme ağır basmaya başlayacaktır.

Türkeş'in yaptığı konuşmaya Türk-İslam sentezi ile birlikte hareketin giderek bir sokak gücüne dönüşmesine yapılan vurgunun eklenmesi bu nedenle şaşırtıcı değildir. Türkeş konuşmasında ülkücü gençlerin çıkardığı hiçbir kavga olmadığını, bu kavgalardaki asıl sorumlunun komünistler olduğunu söyler. Çünkü "solcular ve milliyetçilik düşmanları şuurlu milliyetçi gençliğin Dokuz Işık fikirleri etrafında bir çığ gibi büyümesinden ve karşı çıkılamaz bir hızla güçlenmesinden ürkmüşlerdir. Önce fikir mücadelesini denemişler fakat başarı gösteremeyince her zaman adetleri olduğu üzere kavga çıkarmanın yollarını aramışlardır." Türkeş ülkücülerin şiddet kullandığını kabul eder, ancak bunun maddi ve manevi bir meşru müdafaa olduğunu öne sürer. Çünkü komünistler hem fiziki olarak kendilerine hem de manevi olarak milli değerlere saldırmaktadır:

> Komünistlerin bazılarının dövüldüğü, köksüz fikirlerin daha üstün fikirler tarafından baskıya alındığı doğrudur. Fakat kimler dövülmüştür? Türk milletini köleleştirmek isteyenlerin aletleri olanlar, Türk'ün Allah'ına sövenler, tarihiyle alay etmeye yeltenenler dövülmüştür. Gençlerimizin meşru savunma haklarını kullanmaktan ibaret kalan davranışlarına asla gölge düşürülemez. Milli varlığımızı tehdit eden komünizm, bölgecilik, mezhepçilik gibi tehlikeler karşısında Türk gençliğinin susması demek tüm Türklüğün tarih sahnesinden silinmesi demektir.(Turhan, 2016a: 27)

Türkeş, konuşmasının devamında solcuların iki önemli eylemini, ABD 6. Filosu askerlerinin denize atılmasını ve ABD Büyükelçisi Komer'in arabasının ODTÜ'de yakılmasını gündeme getirir ve kanunsuz davranışlarda bulunmakla itham edilen ülkücüleri bunlar üzerinden aklamaya çalışır:

> Milliyetçi Türk gençleri, aziz Bozkurtlar acaba ne yaptılar? ... Türk insanının inceliğini zedeleyecek, Türk'ün geleneklerini çiğneyecek bir şekilde ve devletimiz müşkül bir duruma düşürmek maksadıyla denize adam mı attılar, otomobil mi yaktılar? Hayır... Şu halde saydığımız kanunsuzlukları görmezden gelip, milliyetçi gençliğin Türklük sevgisine bağlı hareketlerini ayıplamak, bin bir yalan ve iftira ile ortalığı bulandırmaya çalışmak neye işarettir? (Turhan, 2016a: 27)

1969'da yapılan kongre hem Türk-İslam sentezinin ülkücü doktrinin ana unsuru hâline gelmesi, hem antikomünizmin söylem ve eylemin merkezine yerleşmesi hem de Atsızcılarla yaşanan ayrışmanın başlangıcı olması itibarıyla tarihsel bir kongre olmuştur. MHP bu kongreyle birlikte kesin olarak Soğuk Savaş'ın paramiliter gücü hüviyetine kavuşacaktır.[20]

20 MHP'nin söyleminin İslamileşmesi, AP'nin de dikkatini çekmiş ve AP 1969 seçimleri öncesinde, kendisine rakip olabileceğini düşündüğü MHP'ye karşı Nurcuları sahneye sürmüştür. Said Nursi'nin avukatı Bekir Berk ve Mustafa Polat tarafından hazırlanan "Tarihi Vesikaların Işığı Altında İslami Hareket ve Türkeş" adlı broşürde Türkeş'in Nurculuğa ve Said Nursi'ye düşman olduğunu anlatılmıştır. Ülkücüler matbaayı basıp broşürlerin dağıtılmayanlarına el koyarlar. Nurcuların Türkeş'e yönelik hamasetinin gerisinde 27 Mayısçıların Said Nursi'nin cesedini kaybetmeleri

Türk-İslam sentezi ve Türkçü faşizmle yolların sonu

Türk-İslam sentezi elbette ki 1969'daki kongrede keşfedilmiş değildir, işaretlerine daha öncesinde rastlamak mümkündür. Örneğin 1967 yılında parti teşkilatlarına dağıtılan bir metinde, Türkeş şunları söylemektedir:

> ...Bütün partili arkadaşlarım şunu bilmelidirler ki, Türkçülük Müslümanlıktan ayrı olamaz, Türk milleti bin yıldan fazla bir zamandan beri İslamiyet ile müşerref olmuştur ve Müslümanlık ile Türklük iç içe birbirini tamamlayan ve birbirinden ayrılması mümkün olmayan manalardır.
>
> Düşmanlarımız ve hasımlarımızın şüphe ve tefrika yaratmak için uydurdukları "Bunlar Türkçü imişler, İslamiyet'e karşı imişler, İslamiyet yerine Şaman dinini getirecekler!" veya "Bunlar Müslümancıdırlar, Türklüğe karşıdırlar, milliyetçiliği kabul etmemektedirler!" gibi aslı ve esası olmayan söylentilere karşı bütün arkadaşlarımın uyanık olması gereklidir... Türklük ve İslamiyet ayrılmaz bir bütündür, İslam imanı ve fazileti ile Türklük şuuru, kurtuluş ve her türlü yükselişin kaynağını teşkil etmektedir... (Feyizoğlu, 2003: 144)

1968 yılı senato seçimleri öncesinde CKMP adına radyoda konuşan Osman Yüksel Serdengeçti de, özellikle Adalet Partisi iktidarına karşı, İslami dozu yüksek bir konuşma yapar ve mukaddesatçılığın gerçek adresi olarak CKMP'yi gösterir. Serdengeçti Türk sağının fetişlerinden biri olan "Ayasofya'nın ibadete açılması" talebi üzerinden Adalet Partisi'ne yüklenerek, "Aziz kardeşlerim; sözde muhafazakâr ve milliyetçi olan AP iktidarı, eline büyük fırsatlar ve imkânlar geçmesine rağmen, Ayasofya'yı cami yapmamış; bu hususta dahi Demirel, mason localarının direktiflerini bir emir eri gibi

---

vardı. Bununla ilgili olarak Türkeş yıllar sonra şöyle diyecektir: "Said-Nursi bahsine gelince; Urfa'daki Makam-ı İbrahim'den naaşını alıp nakletmemiz belki de doğru değildi. Kabir nakli gece uçakla üç kişi tarafından yapılmıştır. ... İkinci bir Kâbe yapılmasından korktuğumuz için böyle davranmak zaruretini duymuş olduk. Burada niyetim halistir. Hata yaptığımı düşünmüyorum. Varsa Allah'tan af dilerim." (Akpınar, 2005: s. 83)

yerine getirmiştir," der. Devamında ise CKMP'yi "komünizme karşı yeni Malazgirt savaşını verecek bir iman ordusu" olarak tarif eder ve konuşmasını şöyle sonlandırır:

> CKMP, Allah'tan başka kimseden korkmayanların partisidir. Korkusuzlar bize geliniz. İman ordusuna katılınız. Kardeşlerim, bizler iman edenler, yeni bir Malazgirt savaşına hazırlanıyoruz. Bu savaş ruhların bir savaşı olacaktır; bu savaş, imanlılarla, imansızların savaşıdır.
>
> İnanmayanlar, münafıklar, riyakârlar, kâr peşinde koşanlar, Moskova kıbleli, cepleri rubleli komünistler, Siyonistler, ne kadar "ist ve pist" varsa, hepsi bu savaşla helak olacaktır. (Yılmaz, 2006: 195)

Türkçülüğün giderek geri plana düşmesine mukabil İslami söylemin yükselişi, ülkücüler arasında çatışmayla ve tasfiyelerle sonuçlanacak bir ayrışmanın da fitilini ateşler. 1944'ten beri Türkçü faşizmin baş ideoloğu konumunda bulunan ve üstelik Türkeş'in de akıl hocası olan Nihal Atsız, Türkeş'i "Türkçülükten ayrılıp şeriatçılığa ve dinciliğe kaymakla" suçlar. Türkeş yanlıları, Atsız yanlılarını tasfiye etmek için fiziksel şiddete başvururlar ve Ali Balseven isimli Atsız yanlısı ülkücü bir genç, parti yönetimine yakın ülkücüler tarafından Ankara'da bıçaklanarak öldürülür. (Müftüoğlu, 2005: 122-123)

Tevfik Ağansoy, Metris Cezaevi'nde yazdığı ve "İtiraf-Araştırma" adını verdiği itiraflarında 70'li yılların ilk yarısına kadar devam eden bu süreci şöyle anlatır:

> Şaman görüş yanlıları, İslamiyet'in Türk şuurunu yok ettiği ve millet üzerinde uyuşturucu etki yaptığını savunarak Türkçülük-Turancılık ve Soyculuk ilkelerini kabul ediyorlar ve şaman dinine dönülmesini savunuyorlar. Türk ırkının üstünlüğünü esas kabul eden fikri yapıya bağlı kalıyorlar.
>
> Şamanistlerin Marksist Türkçü lakabıyla anılmaları, Ülkücü kuruluşların içerisinde barınmaya devam etmeleri, partinin bütün imkânlarından yararlanmaları sebepleriyle ilk olarak İstanbul Şişli MHP ilçesi Şişli BÜD'den silah zoruyla atılmışlar; çatışma-

> lar çıktıktan sonra başta liderleri Ahmet Turhan Coşkun, Adem Güler, İlhan ve Mehmet isimli kişiler elimizde bulunan Edirnekapı Yurdu'nun müzik odasına götürülerek sabaha kadar dövülüp tamamen tecrit edilmeleri sağlanmıştır.
>
> Şamanizmi savunan kişiler 1975–1976 yıllarından sonra tamamen silinmişlerdir. (Küçük, 1990: 434)

Peki buraya nasıl gelinmiştir? Türkeş'le bir zamanlar öğrencisi ve hayranı olduğu Atsız'ın yolları nasıl ayrılmıştır? Çalışmanın bu kısmında "yolların sonu"na nasıl gelindiğinin tarihçesini inceleyeceğiz.

Ayrışmanın tarihçesi

Türkeş'in CKMP'ye girmesinden hemen önce bir durum değerlendirmesi yapmak üzere CKMP Milletvekili Nurettin Ok'un evinde bir toplantı yapılır ve CKMP temsilcileriyle Türkeş'i temsil eden isimler bir araya gelir. Toplantıya CKMP'yi temsilen Mehmet Altınsoy, Mustafa Kepir, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Mustafa Kemal Erkovan, Türkeş'i temsilen ise Muzaffer Özdağ, Numan Esin ve Rıfat Baykal katılmışlardır. Toplantıya "tarafsız bir isim olarak" 1944 Irkçılık-Turancılık davası sanıklarından biri olan ve Soğuk Savaş'la birlikte hem Türkçü derneklerin hem de Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin kuruluşunda önemli roller oynayan, Nihal Atsız'ın kardeşi Nejdet Sançar başkanlık etmiştir. Atsız'ın da bu toplantıdan ve Türkeş'in CKMP'ye gireceğinden haberi vardır. Öncesinde Türkeş Atsız'a bu konu hakkında danışmış, Atsız da ona başkan olması ve tüzük değişikliğine gitmesi şartıyla CKMP'ye girmesinin isabetli olacağını söylemiştir. (Karabulak, 2017: 299-300)

Toplantıda, Altınsoy ve Kepir, Türkeş'i partiye davet ederek, "CKMP milliyetçi bir partidir ancak yıllardan beri gerçek bir lidere sahip olmadığı için Türk siyaset hayatında haklı yerini alamamıştır. Türkeş ve arkadaşları partiye katılırsa parti hem gerçek bir lidere sahip olacak hem de enerjik ve milliyetçi bir grupla dinamizm kazanacaktır. Bu iltihak gecikmeden olmalıdır," demiştir. Mehmet

Altınsoy'un da benzer şekilde, "Bizim siyasi hayatımız bu partide başladı ve bu partide bitecek, ancak Türkeş ve arkadaşları gelirse bu parti güçlenir aksi takdirde bu partiyle birlikte biz de yok olup gideriz," dediği iddia edilmiştir. Türkeş grubunun yanıtı ise, "Partiyle iltihakımızı aceleye getiremeyiz ama irtibatımızı muhafaza edelim," şeklinde olmuştur. (Sanlı, 2017: 231)

Yani Türkeş, 1944 Irkçılık-Turancılık davasında birlikte yargılandığı isimlerle davadan sonra ve ordudayken de görüşmeye devam etmiş, aralarındaki bağlantı kopmamıştır, bu isimler Türkeş siyasete girerken de yanında olacaklar ve ona ideolojik-politik destek sunacaklardır. Atsız ve etrafındakiler partiyi doğrudan yönetmemektedirler belki ama az önce de belirttiğimiz üzere destek verdikleri kesindir. Türkeş'in CKMP'yi ele geçirip genel başkan seçilmesi Atsız ve arkadaşlarının o dönemki dergisi *Ötüken*'de geniş yer bulacak ve büyük bir sevinçle karşılanacaktır. Sançar'a göre Türkeş'in CKMP'nin başına geçmesi Türkçülüğe yeni bir atılım imkânı verecektir ve Türkçülük "bugüne kadar daha çok kafalarda yaşayan bir fikir olmaktan ileri gidememişken, bu son hareket ile artık, toplum hayatında uygulanma imkân ve şansını elde etme yoluna girmiş bulunmaktadır." Tam da bu nedenle bütün Türkçülerin CKMP'de ve Türkeş'in etrafında birleşmeleri gerekmektedir:

> Istıraplar, endişeler, çekingenlikler olduğu kadar kırgınlıklar, ayrılıklar ve bugüne kadar engel gibi gözüken her şey aşılmalı, geride bırakılmalı ve gönüllerinde Türklük sevgisi taşıyanlar, doğan ümidin etrafından birleşmelidirler. (Karabulak, 2017: 302)

Yine aynı dergide yayımlanan bir yazıda Türkeş'in "başbuğ"luğu takdis edilmiş ve şöyle denilmiştir:

> 32 milyon Anadolu Türk'ünü bile bir tek ruh, bir tek kalp hâline getirecek bir başbuğumuz yok. Bütün Türklüğe ışık tutacak bir başbuğu bekliyor ve istiyoruz. Bu başbuğ bizim bilmediğimiz bir yerde çırasını yakmak için bekliyor. Belki de kibritini çakmıştır bile. Biz o başbuğun önderliğinde yükselmek, dünya milletlerinin önünde yerimizi almak, sönükleşmiş olan Türk ismini parlatmak

> istiyoruz. Biz o başbuğu ruhumuz coşarak alkışlamak istiyoruz. (Karabulak, 2017: 303)

Bu yazılar ve verilen açık destek nedeniyle zaman zaman CKMP'yi yöneten asıl ismin Türkeş değil perde arkasındaki Atsız olduğu iddia edilecektir. Örneğin 1967 yılında, *Fedai* isimli bir dergi çıkaran Kemal Fedai Coşkuner, dergisinde Türkeş'e bir açık mektup yazarak şöyle diyecektir:

> "CKMP'nin ön safında görünen Alparslan Türkeş'tir. Fakat perdenin arkasında CKMP'yi yöneten gizli bir kuvvet vardır ki, o kuvvetin başı Nihal Atsız beydir" diyorlar. Nihal Atsız Bey 1944 olayları içerisinde memlekete büyük hizmet etmiştir. Bu inkâr edilemez. Fakat o Nihal Atsız 1960'ın ötesinde kalmıştır. 1960 ihtilalinden sonra sahneye yeni bir Nihal Atsız çıkmıştır ki, bütün davranışlarıyla, fikirleriyle İslamiyet'e ve Türklüğe zararlı yoldadırlar. Bu yüzden ben Atsız beyin ekolüne mensup değilim, yollarını tasvip etmiyorum. Eğer hakikaten Atsız grubunun partiye gizli bir tesiri, nüfuzları var ise bizi beyhude yere bir maceraya sürüklemeyiniz Albayım. (Karabulak, 2017: 305)

Ötüken ise bu iddiayı kesin bir dille reddedecek ve dergide yayımlanan imzasız bir yazıda, "Atsız ile Türkeş iki eski arkadaştırlar. Bütün Türk milliyetçileri gibi, onlar da, Türkçülük ülküsünün dönmez yolcuları ve bundan dolayı da birbirlerinin dostudurlar," denilecek ve Atsız'ın perde arkasından CKMP'yi yönettiği iddiasının "alçakça, fakat haince, kahpece, komünistçe uydurulmuş bir yalan" olduğu söylenecektir. (Karabulak, 2017: 307)

Atsız ve Türkeş'in yollarının ayrılmasının miladı ise önceki sayfalarda üzerinde ayrıntılı bir şekilde durduğumuz 1969 Adana Kongresi olmuştur. Bu kongre ve partinin adıyla ambleminin değişmesi yaklaşık beş yıla yayılacak bir kopuş sürecinin de fitilini ateşlemiştir. 1969'daki kongrenin ardından Türkçü faşistlerle Türkeş'in ilişkileri bir süre daha her şey yolundaymış gibi gidecektir. Örneğin Türkeş, 26 Mart 1969'da Türkçüler Derneği tarafından düzenlenen geceye şeref konuğu olarak katılmış ve salona girerken

"Başbuğ Türkeş" sloganıyla karşılanmış, aynı şekilde derneğin 3 Mayıs Türkçülük Günü anmalarında da yer almıştır. (Karabulak, 2017: 317)

Ancak, MHP'nin söylemi giderek İslamileştikçe Atsız ve *Ötüken* buna yönelik tepkilerini daha açıktan ve daha yüksek sesle dile getirmeye başlamıştır. Öyleki Atsız bir yazısında, "Milliyetçi Hareket Partisi, adından da anlaşılacağı gibi milliyetçi bir partidir ve başkanı Alparslan Türkeş eski Türkçülerden biridir. Bu parti yobazların barınacağı bir parti değildir," diyerek gidişata müdahale etmeye çalışmıştır. Nejdet Sançar'a göre ise "küçük hesaplar peşine düşerek Turancılık ile Türk ırkçılığından beslenen ve sınırları kesin bir şekilde çizilmiş bulunan Türkçülüğü değiştirmeye, onun esaslarıyla oynamaya kalkmak sakat ve tehlikeli bir yol"dur. (Karabulak, 2017: 320-321)

Kırılma noktaları teşkil edecek gelişmelerden biri, Konya'da yayımlanan *Oku* adlı bir dergide Hasan Bağcı imzasıyla çıkan bir yazıda Ziya Gökalp'ten "İslam'ın yerine Türkçülüğü icat eden kişi" diye bahsedilmesi ve bu icadıyla Yahudilere hizmet ettiğinin söylenmesidir. Atsız bu yazıya karşı bir yazı yazarak Türklerin İslam olmadan yaşayabileceklerini ama İslam'ın Türkler olmadan yaşayamayacağını söyler. Bağcı'nın bu yazıya yanıt vermesi üzerine Atsız ikinci bir yazı daha kaleme alır ve son derece radikal bir tutum takınarak şunları söyler:

> Kur'an, Muhammed'in talimatıdır. Bunun birçok delilleri vardır. Bir tanesi birçok yerinde aya, güneşe, fecre, atların köpüren ağızlarına yemin ve and verilmesidir. Yemini kim eder? İnsan eder ve kendisinden daha üstün bir varlığın adına eder. Tanrı yemin eder mi? Tanrı'dan daha üstün bir varlık olmadığına göre kendi yarattığı aya, güneşe neden yemin etsin? Görülüyor ki bu yeminler Muhammed'in gönlünden ve beyninden doğmadır ve hatta Araplar arasında İslamiyetten önceki zamanların usul ve adabınca edilmektedir. (Atsız, 1970: 6)

Bu satırlar ülkücü cenah içerisinde ciddi bir tepki yaratmış ve ayrışmaya giden yolu hızlandırmıştır. 1972'de ise yine Türkçü faşizmle İslam ilişkisi üzerine yapılan tartışmalar neticesinde Türkçüler Derneği, Sadi Somuncuoğlu, İbrahim Metin, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Mehmet Altınsoy ve Galip Erdem isimli ülkücüleri dernekten attığını açıklamıştır. Bunun üzerine MHP'nin yayın organı *Devlet*'te Türkçüler Derneği için "güya Türkçüler derneği" tabirinin kullanıldığı bir yazı yayımlanmış ve bu ihracı gerçekleştirenlerden "ne idüğü belirsiz, nereden emir aldıkları meçhul bir heyet" diye söz edilmiştir. Bunun üzerine Atsız *Ötüken*'de bir yazı yayımlayarak Türkiye'de hiçbir partinin Türkçü olmadığını söyleyerek Türkeş'i ve MHP'yi adeta Türkçülükten aforoz eder:

> Türkçüler bugünlük ancak Türkçü karakteri olan partileri tutarlar. Türkçülükten sapan veya taviz veren hiçbir parti Türkçülerce tutulmaz, tutulamaz. Türkçülüğün ne olduğu açık seçik ortada bulunduğu için bugünkü tutumları ile hiçbir parti Türkçü değildir... İleride şartlar hazır olunca, mevcut partilerden biri Türkçü parti hâline gelir veya bir Türkçü parti kurulursa Türkçülük o zaman siyasete girmiş olacaktır. Şu da unutulmamalıdır ki, Türkçülüğün iktidara gelmesi için mutlaka parti kurmasına lüzum yoktur. Türkçülük beyinlere ve gönüllere şuurla yerleştikten sonra, bu partisiz de olabilir. (Ercilasun, 2018: 238)

Ardından Atsız bir bildiri yazarak MHP'lilerden "Nurcu, ümmetçi, Anadolucu ve ne idüğü belirsiz bir sürü grupla işbirliği yapmış" olanlar diye söz etmiştir. Bunları bugüne kadar sineye çekmişlerdir ama artık susmayacaklardır. Atsız'ın yazdığı bildiri şu üç maddeyle bitmektedir:

a) Onlar Türkçülük saflarında bir er bile olamazlar.

b) Bugüne kadar hangi fikre ve kime hizmet ettikleri belli olmayan karıştırıcılardan hesap sorulacaktır.

c) Bütün Türkçüler'e dikkatli ve uyanık olmalarını ve bundan böyle bu güruhun oyununa gelmemelerini bildirirken bundan sonraki davranışlarında da asla taviz vermeyeceğimizi, siyaset dala-

> verelerini mazeret diye kabul etmeyeceğimizi, kimsenin gözünün yaşına bakmayacağımızı bildiririz. Herkes safını seçsin, ona göre hareket etsin. (Karabulak, 2017: 326)

Bu bildirinin ardından Türkeş partililere *Ötüken*'in ve Atsız'ın kitaplarının okunmasını yasaklamıştır. *Ötüken*'de ise bu yasaklamalara, "*Ötüken*'e düşmanlık Türkçülüğe düşmanlık demektir," diye tepki verilmiş ve "komünistler, Siyonistler, Masonlar, Nurcular ve Tanrı'nın insanlık vasıflarından yoksun yarattığı bütün yaratıklar"ın *Ötüken*'e karşı birleştiği söylenmiştir. Atsız ise 13 Aralık 1972 tarihli mektubunda Türkeş'in bu yasağı ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

> Türkeş'in çevresinde birtakım ahlaksız asalaklar yalan dolanla onu yanlış hareketlere sevk ediyorlar. Bunlar, Türkeş adına şuraya buraya genelgeler göndererek Ötüken'in okunmamasını, bizim dinsiz olduğumuzu söylüyorlar. Türkeş de bunalmış ve şaşırmış durumda ne yapacağını bilemiyor. Çelişik emirler vererek, gerçek Türkçüleri yanından uzaklaştırıyor. Şimdi onun yanında, hemen hemen hakiki Türkçü kalmamıştır. Türkçü gözüken sahtekârlar kalmıştır. Kalanı, birtakım yobazlardan ibarettir. ... Bugün Türkeş bizden kopmuş vaziyettedir. Türkçülüğü konferanslarında reddediyor. ... Devlet gazetesi sahiplerinin her yerde bizim aleyhimizde bulunmaları ve bütün uyarmalara rağmen göz yumması, bize karşı tutumunu ortaya koymuştur. Böylelikle, artık ilişkilerimiz kesilmiştir. (Karabulak, 2017: 330)

Tüm bu sürecin sonunda kan dökülecek ve Ankara'da Ali Balseven isimli Atsız yanlısı genç, ülkücüler tarafından öldürülecektir. Atsız, Ali Balseven'in ölümünün ardından yazdığı bir yazıda Balseven'in MHP'den Türkçü bir parti olmadığı için ayrıldığını ve bu nedenle öldürüldüğünü yazacak, Türkeş için şunları söyleyecektir:

> Başkan olacak adamın bütün ömrü dimdik geçmiş olmalı, mazisinde kendini küçük düşürecek bir zaaf bulunmamalıdır. Vaktiyle kendisini sorguya çekenlere "hatamı anladım. Beni affetmenizi is-

> tirham ederim" diye mektup yazanların liderlik davası Don Kişot cakasından başka bir şey değildir. ... Yüksek tepelere kartal da çıkar, bazen yılan da çıkar ama kartal yükselerek, yılan sürünerek çıkar. (Karabulak, 2017: 330)

1969 Kongresi'yle başlayan ayrışma süreci bu cinayetle birlikte tamamlanacak, 1944 Irkçılık-Turancılık davasının iki sanığı olan ve üstelik aralarında usta-çırak ilişkisi bulunan Atsız ile Türkeş, bir daha hiçbir zaman bir araya gelmeyecekler, öyleki Atsız 1975 yılında öldüğünde Türkeş cenazesine dahi gitmeyecek, kendisine sonradan bu konu hatırlatıldığında, "Gerek görmedim," diyecektir.

İdeolojik dönüşüm ve Dündar Taşer

Nevzat Kösoğlu anılarında Türkeş'in sağ kolu, CKMP/MHP'nin ikinci adamı, "14'ler"den Dündar Taşer'le ile ilgili şöyle bir anekdot anlatır:

> Bir gün gazetenin bürosunda sohbet ederken, Mustafa Yıldırım, Dündar ağabeye dedi ki: Kusura bakmazsan sana bir soru soracağım. O da, sor dedi. Dedi ki Mustafa, "Sen Türkeş'ten daha bilgilisin, daha güzel konuşuyorsun. İnsanları etkileme kabiliyetin daha fazla. Bir sürü niteliklerin var. Niye sen değilsin de Türkeş lider?" Ben önce Dündar ağabey bozulur mu, kızar mı diye düşündüm ama O hiç umursamadı ve yine o rahat üslubu ile dedi ki "Evet, ben Türkeş'ten daha bilgiliyim, daha kültürlüyüm, daha güzel konuşurum, daha daha daha niteliklerim vardır. Bunlar doğrudur. Ama lider dediğin adam bu vasıflara sahip olan adam değildir. Lider kimdir? Lider, herkesin düştüğü yerde kalkıp yürüyebilen adamdır" dedi. (Çakır, 2008: 221)

Sahiden de Taşer, Türkeş'le kıyaslandığında ciddi bir entelektüel birikime sahip, analitik zekâsı ve belagat yeteneği yüksek bir isimdir. Ancak Türkeş'i lider kabul etmiş, onunla hiçbir zaman liderlik yarışına girmemiş, ikinci adam olarak kalmayı ve CKMP/MHP'ye bir doktrin, bir ideolojik hat çizmeyi tercih etmiştir. Bu hat, Atsızların seküler Türkçülüğünden ve İslamiyet öncesi Türklük

vurgusundan farklı olarak, Osmanlı'yı ve Osmanlı'ya dönüşü söyleminin merkezine oturtan, aynı zamanda İslam'ı da Türklüğe rapteden Türk-İslam sentezci bir hattır. CKMP, MHP adını aldıktan ve Ülkücü Hareket'in komünizme karşı devleti koruma/kurtarma misyonu iyiden iyiye görünür olduktan sonra, bu hat buna uygun olarak metafizik bir devlet kavramsallaştırmasına yaslanacak ve tıpkı nasyonal sosyalizm ve İtalyan faşizminde olduğu gibi devleti bir fetiş nesnesi hâline getirecektir.

Taşer'in Osmanlı'ya bakışı o dönem hem sağdaki hem soldaki birçok aydında olduğu gibi "özgücülük" üzerine kuruludur. Taşer, Osmanlı düzeninin Batı feodalitesinden farklı olduğunu, aristokrasinin de bulunmadığını söylemektedir. "Bizim tarihimizde halkı ezen, ona eşya gibi bakan bir rejim asla olmamıştır," demekte ve "bizim halk tabakası yukarıya, yani idareciye daima saygılı şekilde bakmıştır," diye eklemektedir. Osmanlı'da idareciler halkı Allah'ın emaneti olarak görmüş ve ona uygun şekilde davranmışlardır. Zaten idarecilerin çoğu da halkın arasından çıkmıştır, çünkü Osmanlı'da tabakalar arasında yüksek bir geçişkenlik vardır:

> Eski Osmanlı düzeni ve milli eğitimi, toplumun en aşağısında da olsa, üstün yetenekleri daima yukarıya, en yukarıya iten bir mekanizmaya sahiptir. Böyle bir toplumda halk ve idareciler zıtlığı esasen olamaz, sınıf zıtlığı ise görülmemekte. ... Dünyanın en hür diyarı Osmanlı ülkesidir; Tanrı'ya ve padişaha çatmadıktan sonra, insan orada her şeyi yapmakta serbesttir. (Aksun, 2012: 63)

Taşer, 60'ların sonlarına doğru, sola karşı milliyetçilikle dinselleşmenin giderek birbirine eklemlendiği, Ülkücü Hareket'in ideolojisinde dinin giderek görünür hâle gelmeye başladığı bir konjonktürde, bu ikisinin bağlantı noktası olarak Osmanlı'yı sahneye çıkarmış, eklemlenmeyi kolaylaştıracak bir imge olarak Osmanlı'yı yeniden inşa etmeye soyunmuştur. Taşer'e göre Osmanlı Türkler tarafından kurulmuş bir İslam devletidir ve Osmanlı'nın geri çekilişi Sakarya Savaşı ile sona ermiştir. Hatay'ın alınması ve Kıbrıs harekâtı ise sınırları büyütmenin ve Osmanlı'ya dönüşün ilk işaretleridir:

> Büyük milletlerin hayatı, büyük denizlere benzer. Türk milleti bir okyanustur. Gel-gitleri (medleri ve cezirleri), sularının yükselişi-çekilişi vardır. Batı Türklüğünün yükselişi meddi, Sakarya'dan başladı, Viyana'ya, Yemen'e, Cezayir'e dayandı. Geri çekilişi 1922'de Sakarya'da bitti. Şimdi yükseliş (med) hâlindeyiz. Sakarya'dan çıktık, İzmir'e, Edirne'ye, Hatay'a vardık. Bütün eski sahilleri örteceğiz ve eski sınırları geçeceğiz. (Aksun, 2012: 33)

Osmanlı, milliyetçilik ve dinin eklemlenmesini kolaylaştırırken, devlet kutsamasına, devlet fetişizmine de hizmet etmektedir. Esas olan devlettir, devletin bekasıdır, öncelikli görev devleti korumak ve yüceltmektir, Taşer bunu "Fena Fi'd Devle" kavramı ile açıklamakta ve şöyle demektedir:

> Bu deyim, Osmanlı tarihini okurken padişahların, vezirlerin ve devlet adamlarının tavır ve hareketlerine hayranlığımın neticesi olarak ilk defa benim hatırıma gelmişti. Adamlar devletle o kadar özdeşleşmişlerdi; onu o kadar kutsal görüyorlardı ki, onların bu halleri tasavvuftaki "fena fi'llah" (Rabbine karşı duyduğu sonsuz sevgiden dolayı benliğini Allah'ın varlığında eritmesi) tabiri ile nitelemek imkânı vardı. Bu nedenle, onların ruhi hallerini ve fikri kavrayışlarını "fena fi'd devle ve'l-mille/devlet ve millet kavramında erimiş olma" deyimiyle nitelemiştim. (Aksun, 2012: 20)

Taşer "devlette erimiş" tarihî figürleri, "Adamların kafasında daima büyük, alabildiğine büyük bir devlet var. Ona en hafif bir gölge düşürmekten korkuyorlar. Bu adamlar başka tipler; devlete adeta tapıyorlar; ona ibadet derecesinde bağlılar," diye tarif ettikten sonra onları Hegel'le karşılaştırarak şöyle demektedir: "Hegel'in devlet tasavvuru ve devlet anlayışı bile, bunların fiilen ulaştıkları yüksekliğin yanında fazla bir anlam ifade etmez görünüyor." (Aksun, 2012: 23)

Taşer, Osmanlıcıdır ama aynı zamanda realisttir de. Nasıl ki Osmanlı devletinin daimi siyaseti Rusya aleyhine ise Türkiye'nin de siyaseti Sovyetler Birliği aleyhine olmalıdır. Taşer bu aleyhtarlığı bir tür alt-emperyalizmle bağlantılandırır ve Ortadoğu'yu Türkiye'nin "Lebensraum"u olarak görür. Buna göre Türkiye

Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'daki etkinliğini azaltmalı ve oraları kendi müstakbel sanayisi için bir pazar hâline getirmelidir. Bu ise Ortadoğu'yu ABD'yle paylaşmak anlamına gelmektedir, "ABD Ortadoğu'yu Türkiye'ye terk etmeye hazırdır," fakat "Türkiye hükümeti meseleye akıl erdirmekten" acizdir. MHP iktidar olduğunda buna göre adımlar atılacak, "milliyetçi hareket, dış politikayı tarihî ve mantıki gereklerine oturtacaktır." (Aksun, 2012: 149)

Dündar Taşer, MHP'nin doktriner dönüşümünün ve partinin daha İslami, daha Osmanlıcı bir karaktere bürünmesinin teorisyenlerinden biri olmuş, 1972 yılında ise şüpheli bir trafik kazasında yaşamını yitirmiştir. 1960'ların sonuna doğru onun da katkısıyla başlayan İslamileşme süreci 1970'lerin iç savaş ortamında daha da derinleşecektir.[21]

Çalışmanın bu bölümüne dair son sözün 1960'ların hem Türkiye hem Türkeş üzerinde yarattığı radikal dönüşümle ilgili olması kaçınılmazdır. Türkeş, 27 Mayıs 1960'ta radyoda darbe bildirisini okuduktan beş yıl sonra, Türkiye'de solun yükselişe geçtiği bir konjonktürde, milliyetçi-muhafazakâr bir partinin genel başkanı olacak, ardından partinin ismini ve doktrinini Soğuk Savaş konseptine uygun bir şekilde değiştirecek, komando kampları ve Ülkü Ocakları aracılığıyla paramiliter bir gençlik teşkilatı oluşturacak, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren hızla bir iç savaşa sürüklenen Türkiye'de siyasi cinayetler, katliamlar ve bir askerî darbe aracılığıyla hem solu durdurmaya hem de iktidarı ele geçirmeye yönelik bir strateji izleyecektir. İzleyen bölüm 1970'leri, iktisadi ve siyasi krizin çakışmasını, şiddetin iç savaşa doğru evrilmesini ve tüm bu süreçte Türkeş'le Ülkücü Hareket'in rolünü/stratejisini incelemektedir.

21 Taşer'in kızı Yasemin Yahnici de kazaya ilişkin olarak şunları söylemiştir: "Bize gelen tehdit telefonlarına benzer şüpheli bir telefon da babamın vefat ettiği gün geldi. Babam parti çalışmasıyla ilgili o gün evden ayrılmıştı. Ben ise talebe olduğum için imtihanlara çalışıyordum. Öğle sularında bir telefon geldi. Telefona ben çıktım. İsmini vermeyen şahıs, 'Bu kadar rahat olmayın, akşam sizin için acılı olacak' dedi ve telefonu kapattı. Şaşırdım. Fakat bu hadiseden sonra akşamleyin eve bir telefon geldi. Bu seferki haber, 'Babanız bir trafik kazası geçirdi' diyordu. Biz ailece şok olduk." (Akpınar, 2005: s. 69)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1970'LER: İÇ SAVAŞ YILLARI

Türkiye 1970'li yıllara 60'ların mirasını olanca ağırlığıyla devralarak girdi. Bir yandan işçi hareketinin, bir yandan solun yükselişi, solun bir bölümünün silahlı mücadeleye girişmesi, ekonomik krizin ayak sesleri ve sermaye fraksiyonları arasındaki mücadele, düzeni ciddi bir hegemonya krizi içerisine sürükledi. 12 Mart 1971'de ordu "kısmi" diyebileceğimiz bir askerî müdahale gerçekleştirdi. Anayasa askıya alınmadı, siyasi partilerden sadece birkaç tanesinin kapatılmasıyla yetinildi, TBMM açık bırakıldı, ancak anayasada hak ve özgürlükleri sınırlayan değişikliklere gidildi, yönetim MGK'nın gölgesinde yer alan bir teknokratlar hükümetine bırakılmak istendi, Meclis işlevsizleştirilmeye çalışıldı. Ancak 1973 seçimleriyle birlikte "12 Mart rejimi" sona erdi ve ülkeyi yeniden seçimle işbaşına gelen hükümetler yönetmeye başladı. 1974 yılından itibaren sol tekrar yükselişe geçti ve 1977 yılından itibaren ülkede bir iç savaş durumu ortaya çıktı. Bu yıl aynı zamanda kapitalizmin küresel krizinin kesin bir şekilde Türkiye'de hissedildiği ve dolayısıyla ekonomik krizle siyasi krizin çakıştığı yıl oldu. 1977'den 1980'e kadar ülkenin siyasal yaşamına esas olarak şiddet damgasını vurdu ve bir kısmı silahlı olan sola karşı devlet güçleri ve Ülkücü Hareket yoğun bir şiddet politikasını devreye soktu. Siyasi cinayetler, suikastlar, sivillere yönelik kitle katliamları bu döneme damgasını vurdu. 1980 yılına girildiğinde, yani 12 Mart darbesinden 9 yıl sonra, Türkiye yönetici sınıfı düzenin normal yöntemlerle çözülemeyecek bir siyasi ve eko-

nomik kriz içerisinde bulunduğuna yönelik bir tespit yaptı ve ordu bu kez çok daha geniş kapsamlı bir toplumsal mühendislik projesini hayata geçirmek üzere yönetime el koydu. İç savaşın ardından gelen 12 Eylül darbesi Türkiye tarihi açısından bir milat anlamına gelecek ve siyasi tarih "12 Eylül öncesi" ve "12 Eylül'den sonra" olmak üzere gerçek anlamda ikiye bölünecekti.

70'lerin açılışı: 15-16 Haziran direnişi

1970 yılının ilk altı ayı itibarıyla Türkiye'de greve çıkan işçi sayısı 29.782'dir ve işçi direnişçileri ile fabrika işgallerine tanıklık edilmektedir. İşçi hareketinin yükselişi ve DİSK'in varlığından büyük rahatsızlık duyan Adalet Partisi iktidarı, işçi hareketini bastırmak ve DİSK'i etkisizleştirmek için birtakım yasal düzenlemeler yapmayı planlamaktadır. Bunun için Meclis'e Sendikalar Kanunu'nun 274 ve 275 sayılı maddelerinde değişiklik yapılmasıyla ilgili bir teklif sunulur. Buna göre bir sendikanın ülke çapında faaliyet gösterebilmesi için o işkolundaki işçilerin üçte birini temsil etmesi gerekecektir. Böylece bütün işkollarında yetkili tek sendika olarak Türk-İş kalacak, DİSK fiilen tasfiye edilmiş olacaktır. 1970'li yılların açılışını yaptığını söyleyebileceğimiz 15-16 Haziran direnişi bu yasal düzenlemeye karşı bir tepki olarak ortaya çıkmış ve Türkiye işçi sınıfı tarihinin en büyük kalkışmalarından biri olarak tarihe geçmiştir.

Dönemin gazetelerinden *Akşam*'ın 16 Haziran 1970 tarihli haberinde, 15 Haziran'da gerçekleşen olaylar "1500 İşçi Dün Ankara Asfaltında Yürüyüşe Geçti" başlığı altında şöyle anlatılmaktadır:

> DİSK ve Türk-İş üyesi yüzlerce işçi dün Türk-İş'in tutumunu yermek için İstanbul ve İzmit'te yer yer direnişe geçmişlerdir. Ellerinde "Kahrolsun Türk-İş", "27 Mayıs Anayasasının Sahibi Biziz", "Zafer Er Geç Emekçilerindir", "Haklarımız İçin Sonuna Kadar Kavga Edeceğiz" yazılı dövizler bulunan işçiler 18 km yürümüşlerdir. Bu olaylara paralel olarak Türk-İş'e bağlı, fakat görüş olarak da Türk-İş'in karşısında olan bazı fabrika işçileri de İstanbul'da direnişe

> geçmiş ve Ankara asfaltında yürüyüş yapmışlardır. (https://www.gelenek.org/15-16-haziran)

Ertesi günkü gazetede ise 16 Haziran günü yaşananlardan şöyle söz edilmektedir:

> Cumhuriyet tarihinde en büyük işçi hareketi olarak nitelenen bu eylemde, ellerinde taş ve sopalarla yürüyüşe geçen işçiler, fabrika ve binaları tahrip etmişlerdir. İşçi, asker ve polislerin yer aldığı çatışmaların en büyüğü Kadıköy'de, diğeri de 4. Levent'teki fabrikaların önünde meydana gelmiştir. Polisler olayları önleyemeyince askeri birlikler bütün şehri kordon altına almışlar ve yer yer tanklarla barikatlar kurmuşlardır.
>
> ...
>
> Otosan fabrikası önünde sabah toplanan işçiler Ankara asfaltında yürüyüşe geçti ve yol boyunca "işçiyiz haklıyız, hükümet istifa, Anayasa nerede, işçiler biriz emeğimizi sömürtmeyiz" sloganlarını atarak yürüdüler...
>
> ...
>
> Yol boyu birçok işçinin kendilerine katılmasıyla sayıları üç, dört bine yaklaşan elleri taşlı ve sopalı işçiler Doğancılar parkı önlerine geldiklerinde, kademeli düzende kurulmuş süngülü altı askeri barikatı daha yararak Üsküdar meydanına inmişlerdir. Burada toplanan işçiler daha sonra Tekel tütün fabrikalarına giderek burada da çalışmakta olan üç bin kadın bin kadar erkek işçiyi alarak Kuzguncuk istikametine yürüyüşe geçmişlerdir.

İlginç olan, işçilerin sendikalı olmakla birlikte bu eylemi büyük ölçüde "kendiliğinden" yapmış olmalarıdır. Çünkü DİSK yönetimi ne yapılacağına dair toplantısını 14 Haziran'da Merter'deki Lastik-İş binasında yapmış, durum katılımcılarla istişare edilmiş, önerileri dinleyen DİSK yönetimi kararını daha sonra açıklayacağını bildirmiştir. Alınacak olan karar ise 17 Haziran'da büyük bir miting düzenlenmesidir. Ancak, on binlerce işçi, bu kararı beklemeden 15 Haziran günü kendiliğinden üretimi durdurmuş ve sokağa çıkmıştır. 15-16 Haziran günlerinde yaşananlar da yine DİSK yönetiminin

kontrolü dışında gerçekleşmiş, DİSK kitleyi sakinleştirmeye çalışsa da başaramamıştır. Kemal Türkler'in 16 Haziran'da radyodan işçilere yaptığı konuşma, bizzat DİSK yönetiminin de eylemden ürktüğünü göstermektedir:

> İşçi kardeşlerim! İşçi sınıfının bilinçli temsilcileri! Sizlere sesleniyorum. ... Bizler anayasaya sımsıkı bağlı işçiler olduğumuzdan hiçbir hareketimiz Anayasa'ya aykırı olamaz. ... hatta kötüsü, gözbebeğimiz şerefli Türk ordusunun bir mensubuna kötü maksatla taş atabilir, tahrikler yapabilirler. DİSK Genel Başkanı olarak sizi uyarıyorum. (https://www.gelenek.org/15-16-haziran)

15-16 Haziran eylemlerine, çalışan tüm işçilerin yüzde beşinin, sendikalı işçilerin ise yüzde onunun katıldığı ve bu sayının da 150 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. 16 Haziran akşamı İstanbul ve İzmit'te sıkıyönetim ilan edilmiş, çok sayıda işçi gözaltına alınmış, polis DİSK ve TİP binalarında arama yapmıştır. Türkiye'nin 1970'li yıllarını açtığını söylediğimiz bu hadisenin üzerinden yaklaşık dokuz ay geçtikten sonra 12 Mart darbesinin gerçekleşmesi şüphesiz ki tesadüf değildir. Çünkü 12 Mart, yükselen sol ve işçi hareketi karşısında düzenin girdiği krizden çıkış adına gerçekleştirilmiştir.[22]

15-16 Haziran'a Ülkücü Hareket'in tepkisi: Ülkücü İşçiler Birliği ve MİSK

Muhittin Çolak, anılarında 15-16 Haziran'daki tabloyu ve bu tablonun ülkücü cenahta yarattığı endişenin derinliğini şöyle anlatır:

22 Yalçın Küçük, 12 Mart'ın dört nedeni olduğunu ve bunlardan en önemlisinin 15-16 Haziran kalkışması olduğunu söyler. Küçük'e göre birinci neden sermaye partisi AP'deki çatlak, ikinci neden CHP içerisinde Ecevit'in ve ortanın solunun giderek ön plana çıkması, üçüncü neden TİP'in 4. Büyük Kongre sonrası gerçek anlamda bir işçi sınıfı partisine dönüşme iradesini ortaya koyması ve dördüncüsü de 15-16 Haziran'ın "hem bilinçli bir sanayi işçi kütlesinin varlığını ve hem de bu işçilerin gücünü göstermesi"dir. (Küçük, 1985: 334-335)

> [DİSK] solun bütün unsurlarıyla bütünleşerek İstanbul'da tabiri caizse bir halk ihtilali denemesini de gerçekleştirme fırsatı bulmuş oldu. DİSK her fabrikayı, grevde olsun olmasın, birer birer eyleme sokarken, sokakta eylem pratiğini geliştirmiş Dev-Genç adlı gençlik teşkilatı işçilerin önünde eylemlere liderlik edip yön veriyorlar. Yine işçilerin arasında yer alan solun bütün kadroları önlerine çıkan her engeli aşıp Kartal'dan Kadıköy'e kadar geliyorlar. Aynı şekilde İstanbul'un Avrupa yakası felç oluyor; polis, jandarma bu kitlesel eylem karşısında çaresiz kalıyor, yüz binlerin katıldığı eylem sonucunda hükümet çareyi İstanbul'da sıkıyönetim ilan etmekte buluyor. ... 15-16 Haziran olayları, solun dinamik güçleriyle kitleleri nasıl harekete geçirebileceğini bütün Türkiye'ye gösterdi ... İşçi dinamit, gençlik ise o dinamitinin fitili olacak yaklaşımlarıyla işçiyi gençliğe, gençliği işçiye sempatik kılarak birbirleriyle gelecekte de işbirliği yapılabileceğini, ortak eylem planlarının hayata geçirilebileceğini bu 15-16 Haziran olayları göstermiş oldu.

Çolak'ın anlattığına göre, 15-16 Haziran olaylarının hemen ardından, kendisine bağlı sendikalardan bazılarının da DİSK'in eylemine destek verdiğini gören ve bazı binaları da tahrip edilen Türk-İş'in yöneticileri MHP yöneticileriyle görüşme kararı alır. Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy ile MHP Genel Başkan Yardımcısı Dündar Taşer arasında gerçekleşen görüşmede, DİSK'in Ankara Rüzgârlı Sokak'taki bölge temsilciliğine saldırı düzenlenmesi kararı alınır. Taşer'in verdiği talimatla Çolak ve arkadaşları, yanlarına Makine Kimya Endüstrisi'nde çalışan 500-600 işçiyi alarak DİSK binasını basıp tahrip eder ve DİSK tabelasını indidir. (Çolak, 2018: 135)

Sonrasında ise bizzat Türkeş, Muhittin Çolak'a ve Salih Dilek'e bir işçi derneği kurmaları talimatını verir ve Ülkücü İşçiler Birliği böyle ortaya çıkar. Birliğin ilk bildirisinde, "Türk milletinin yüksek şuuru, İslam'ın adaletçi ve toplumcu faziletlerinden güç alarak yalnız Türk milletini değil bütün insanlığı yeryüzünün maddeci, Allahsız ve sömürücü ideolojileri olan komünizmin ve kapitalizmin istismarından kurtarmak için yurt çapında örgütleniyoruz,"

denildikten sonra, 9 maddede birliğin hedefleri sıralanır. Bu 9 hedef şunlardır:

1- Nerede olursa olsun insanların ezilmesine, horlanmasına ve istismarına karşı mücadele etmek
2- Toplum adaleti duygusunu milletlerin kaderine hâkim kılmak
3- Kökünü "Türklük Gurur ve Şuuru, İslam Ahlak ve Fazileti"nden alan Milliyetçi toplumcu bir nizam içinde, adaletsizliğe, istismara, haksızlığa, horlanmaya, fakirlik ve zillete karşı topyekûn bir mücadele vermek
4- Kapitalizmin bencilliği ve komünizmin zulmü ve bahtsızlığı yüzünden insanlıktan ümidini kesmiş batının, güneyin ve kuzeyin milletlerine İslam Türk medeniyetinin verilmesini temin etmek
5- Yarının yüz milyonluk Türkiye'sinde ileri sanayimizin yükünü ve şerefini omuzlarında taşıyacak Türk işçisinin iktisadi ve sosyal haklarının verilmesini temin etmek
6- Siyasi sahada o kadar bahsi edilen "siyasi demokrasi" ile yetinmeyip Türk işçisine "iktisadi demokrasi" haklarının tanınması fikrini savunup Türk işçisinin çalıştığı iş yerinde "yönetime katılmasını" gerçekleştirmek
7- Türk işçisini bir yandan siyasi ve iktisadi çıkarlarına alet etmeye çalışan zararlı ideolojilerle mücadele ederken diğer yandan büyük işçi kuruluşlarına, üyelerini milliyetçi-toplumcu doktrinin çevresinde toplamak mecburiyetinde olduklarını anlatmak
8- İktisadi, siyasi kültürel alanlarda medeniyetimizin insani ve adil değerleri üzerine oturtulmuş milliyetçi müreffeh bir işçi dilimini oturtmak
9- Milletimizin kaderinde "milliyetçi-toplumcu doktrini" hâkim kılmak için bütün milliyetçi toplumcu işçileri ÜLKÜCÜ İŞÇİLER BİRLİĞİ teşkilatı etrafında toplamak

Aynı tarihlerde, yine MHP'nin girişimleriyle Ülkücü İşçiler Birliği'nin yanı sıra bir de Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK) kurulacaktır. MİSK'in genel başkanlığına Plastik-İş Genel Başkanı Veli Özel, genel sekreterliğe ise Türpek-İş (Türkiye Petrol

ve Kimya İşçileri Sendikası) Başkanı Ömer Faruk Akıncı getirilir. MİSK'in Çalışma Bakanlığı'na gönderdiği 8 Ağustos 1971 tarihli yazıya göre, MİSK'e bağlı sendikalara üye toplam 4766 işçi bulunmaktadır. (Koç, 1997: 207)

MİSK'in ikinci genel kurulu, Milliyetçi Cephe'nin iktidarda olduğu ve MHP'nin devlet içerisindeki etkinliğini artırdığı 1975 yılının 20-21 Aralık günlerinde gerçekleşir. Genel kurulda kabul edilen ana tüzükte "hedefler ve ana prensipler" başlığı altında, MİSK'in Türk milliyetçiliğinden kuvvet aldığı, "millet sevgisine dayalı, insan haklarına saygılı, milliyetçi, toplumcu ekonomik, sosyal ve kültürel görüşe sahip" bir işçi kuruluşu olduğu, "Türk milliyetçiliği genel prensipleri içinde Türk kültürüne, insan haklarına, demokrasi ve sosyal adalete bağlı" kalınacağı söylenmektedir. MİSK'in ana gayelerinden bazıları ise şöyledir:

- MİSK, ırk, cins, aile, mezhep ve siyasi fark gözetmeksizin çalışma ve iş ahlakı ile iş barışının değerini ve millet üzerindeki rolünü müdrik bir işçi topluluğu meydana getirmek için çaba gösterir, en etkili tedbirleri alır, kudretli ve milli yapıya uygun bir işgücü yaratır.
- MİSK, Türk işçisinin, eş ve çocuklarının, TÜRK ve İslam kültürü ile yoğurularak, toplum içinde gelişmelerini, modern meslek eğitimleri ile de hem kendilerinin işlerinde uzmanlaşmalarını sağlayacak ve hem de milli ekonominin gelişmesini temin edecek çalışmalar yapar. Bunun için bir "İşçi Eğitim Enstitüsü" kurar.
- MİSK Türk milliyetçiliği ülküsüne bağlı kalmak kayıt ve şartı ile, kendisine bağlı kuruluşların üyelerini sosyal adalet, sosyal güvenlik ve insan hakları ile yukarıda belirtilen gayeler uğruna yapacakları mücadelede hiçbir fedakârlıktan çekinmeden desteklemeyi milli bir görev sayar. (Koç, 2007: 208)

Anlaşılacağı üzere MİSK de, MHP'nin antikomünist reaksiyonerliğine uygun bir karakter taşımaktadır. 15-16 Haziran'la birlikte işçi sınıfının artan gücünün ve solun işçi sınıfıyla kurduğu ilişkinin gözle görülür hâle gelmesinin ardından, buna bir yanıt olarak kurulur. Kısaltılmış ismi DİSK'i çağrıştırır, "devrimci"nin karşısına "mil-

liyetçi" konulmuştur. Amacı "iş barışı"dır, yani sınıf siyasetine karşı kurulmuştur. İdealindeki işçi tipi, yabancı ve zararlı ideolojilere, yani esas olarak komünizme kapılmamış, Türk ve İslam kültürüyle yoğrulmuş bir tiptir. Enternasyonalist olmayan "yerli ve milli bir işçi sınıfı" yaratmak da esas hedeflerden biridir. Örneğin 1977 seçimlerinde MHP'ye destek açıklaması yapılırken, "Sınıf devleti değil, milli devletten yanayız," denilmiştir. 1978'deki bir çalışma raporunda ise, "Toplum sınıflara bölünemez. Sınıflardan biri diğerine feda edilemez. Asli olan millettir ve milletin tümüdür. İşçi ve işveren sadece milli toplumun birer kesimini meydana getirmektedirler. İşçi ve işveren diğer doktrinlerde olduğu gibi birbirine düşman iki sınıf değil birbirini tamamlayan milli toplumun iki kardeş unsurudur. ... Milli devlet, sendikaları birer sınıf kavgası ve ideoloji ocağı olarak değil, milli üretim ve gelir dağılımının birer ünitesi olarak görür," denilmektedir.

MİSK, 70'li yıllar boyunca işçi sınıfı içerisinde belli bir örgütlenme düzeyine ulaşmışsa da, işçi hareketi hiçbir zaman ülkücülüğün itici gücü olmamış, sendikal faaliyet de Ülkücü Hareket açısından antikomünist mücadelenin bir aracı ve DİSK'e karşı kullanılan şiddet araçlarından biri olmaktan öteye gitmemiştir. 12 Eylül darbesiyle kapatılan MİSK, 23 Mayıs 1984'te yeniden faaliyete geçmiş, ancak 1988 yılında yasada yer alan konfederasyon olma şartlarını yitirdiği için, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yazısı üzerine Ankara Valiliği tarafından feshedilmiştir.

12 Mart darbesi

12 Mart 1971 günü saat 13'te Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç ve kuvvet komutanlarının imzasını taşıyan 3 maddelik bildiri TRT radyolarından okunur. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a, Başbakan Süleyman Demirel'e, TBMM'ye ve Cumhuriyet Senatosu'na da yollanan bildiride şöyle denilmektedir:

> 1. Parlamento ve hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuz-

luklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2. Türk Milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetleri'nin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çevrelerin, partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilecek, mevcut anarşik durumu giderecek ve anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılâp kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

3. Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri, kanunların kendisine vermiş olduğu, Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. (Hale, 1996: 160)

Anlaşılacağı üzere, ordu 27 Mayıs'taki gibi doğrudan yönetimi almamakta, ancak hükümeti istifa etmeye çağırmakta ve kendilerinin onaylayacağı bir hükümet kurulmasını talep etmekte, eğer bunlar yapılmazsa yönetime el koyacağını açıklamaktadır.

Bildirinin yayımlanmasının akabinde Bakanlar Kurulu Başbakan Demirel'in başkanlığında toplanır ve aynı gün saat 17'de, yani dört saat sonra hükümet istifasını verir. Demirel tarafından Cumhurbaşkanı Sunay'a yazılan istifa mektubunda şöyle denilmektedir:

Cumhurbaşkanlığı Yüce Katına, Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları tarafından zatı devletinize, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına ve Millet Meclisi Başkanlığına tevdi edilip bugün saat 13.00'te Türkiye Radyolarından Türk Kamuoyuna duyurulan muhtırayla anayasa ve hukuk devleti anlayışını bağdaştırmak mümkün değildir. Bu durum muvacehesinde hükümetin istifasını saygıyla arz ederim.

Muhtıranın altında imzası olan Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'ın asıl endişesi, genç subayların bir sol darbe girişiminde

bulunmasıdır ve Tağmaç bu ihtimalin farkındalığıyla 24 Nisan 1970 tarihli Milli Güvenlik Kurulu'nda şöyle demiştir:

> Solcu gençlik, orduya karşı cephe almış vaziyettedir. Silahlı kuvvetler üst kademesi, hükümet paralelinde emperyalizme hizmet eden kişiler olarak gösterilmektedir. Bu ortam içinde "silahlı kuvvetler bir ihtilal yapmaz" diye kimse garanti veremez. Uzun vadeli plan ve reformlarla bu iş halledilemez. Bu meseleye zecri olarak dur demek lazımdır. Bu seferki ihtilal 27 Mayıs'a benzemez. 1917 Rus ihtilaline benzer. Anayasa, üniversite, TRT ve benzeri kanunlar hemen değiştirilmelidir. Sağ, bir ihtilale mani olamaz. İhtilal, sol bir ihtilal olacaktır ve genç subayın fikri buna yatkındır. (Ersan, 2013: 62)

Sahiden de 9 Mart 1971 günü için bir "sol-Kemalist darbe" planı mevcuttur, ancak darbenin iki lideri olan Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, son anda Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç ve Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ile anlaşacaklar ve darbe gerçekleşmeyecektir.

9 Mart

Türkiye tarihinde sağ ve sol ideolojilerin gerçek anlamda yarıştığı ilk seçim olarak kabul edilen 1965 seçimlerinin sonuçları farklı kesimlerde farklı şekillerde karşılanmıştı. Seçimi Adalet Partisi'nin kazanması Demokrat Parti'nin tabanında büyük bir coşku yaratmıştı, çünkü AP'yi DP'nin devamı olarak görüyorlardı. AP'yi DP'nin devamı olarak gören başka bir kesim ise 27 Mayıs'ı yapan askerlerdi ve beş yıl sonra ortaya çıkan bu sonuç karşısında öfkeliydiler. CHP seçime "ortanın solu" sloganıyla girmiş ve ciddi bir hezimet yaşamıştı. Bu, CHP'deki bölünme ve değişim sürecini tetikleyen bir faktör olacaktı. Seçimin Türkiye siyaseti açısından en enteresan sonucu ise ilk kez bir sosyalist partinin seçimlere katılarak Meclis'e 15 milletvekili yollamış olmasıydı. Dolayısıyla 1965 yılı Türkiye siyasal hayatı açısından, önce 12 Mart'a ve sonra 12 Eylül'e doğru giderken yaşanacakların adeta başlangıç noktasıydı.

1965 seçim sonuçlarının *Yön* dergisi ve Doğan Avcıoğlu üzerinde de büyük etkisi olmuştu. Avcıoğlu TİP'in 15 milletvekili çıkarmasından yola çıkarak Türkiye'de sosyalist fikirlerin giderek yaygınlaşacağı yönündeki iyimser tezin aksine, seçimleri AP'nin büyük farkla kazanmış olmasına bakarak, "Türkiye'de ilerici güçlerin parlamenter mücadele ile iktidara gelme şansı yoktur," diyordu. Avcıoğlu'na göre, "20 yıllık parlamentoculuk, kompradorların ve toprak ağalarının, devrimciler aleyhine olarak politik hayata hükmetmesinden başka sonuç vermemişti." (Atılgan, 2008: 196)

Avcıoğlu, solun mevcut toplumsal koşullar içerisinde sağ ile seçim yarışına girerek iktidar olma şansının bulunmadığını söylüyordu, çünkü Türkiye hâlâ feodal bir ülkeydi ve feodal bağımlılık ilişkileri devam eden halk sandıkta kendi iradesiyle değil feodal güçlerin istekleri doğrultusunda tercihlerde bulunuyordu. Ayrıca, Avcıoğlu'na göre ilerici güçlerin halka yönelik vaatlerinin halkta bir karşılığı bulunmamaktaydı, çünkü halk Avcıoğlu'nun "ilerici hareketin öncülüğünü yaptığına inandığı 'subay-memur kadrosunun dinamik kanadı'nın tarih boyunca izlediği yanlış politikalar nedeniyle" ilerici güçlere karşı bir güvensizlik içindeydi. (Atılgan, 2008: 199)

Dolayısıyla iktidar ancak parlamento dışı yöntemlerle ele geçirilebilirdi ve ilerici güçler ancak iktidarı ele geçirdikten sonra birtakım icraatlara girişerek halkın güvenini tesis edebilirlerdi. Yani gereken şey bir "ihtilal", bir askerî darbeydi ve bunun için bir strateji değişikliğine gidilmesi gerekmekteydi.

Avcıoğlu ve arkadaşları 1967 yılında *Yön* dergisinin yayın hayatına Avcıoğlu'nun şu açıklamasıyla birlikte son verdiler:

> Haftalık Yön'ün amacı, Türkiye'nin tablosunu ve çıkış yollarını ısrarlı bir yayınla ve ana çizgileriyle gözler önüne sermekti. Bunu tam olarak yaptığımız ve söylenmesi gereken her şeyi tam olarak söylediğimiz kanısındayız. Şimdi boşluk, ... yarının Türkiye'sinin nasıl inşa edileceği konusundaki uzun araştırmalarla, iç ve dış olaylarda günlük doğru haber, geniş ve sağlam yorum noktasında gözükmektedir. (Atılgan, 2008: 218)

Yön'ün yayın hayatına son vermesinin ardından, Doğan Avcıoğlu *Türkiye'nin Düzeni* adlı o meşhur eserini yazdı ve kitap yayımlanır yayımlanmaz sahiden bir "olay"a dönüştü. Kitap çok satanlar arasına girdi ve Yunus Nadi Ödülü'nü aldı. Kitabın hedef kitlesi esas olarak "zinde güçler", yani asker-sivil bürokrasiydi ki, Avcıoğlu bu hedefine ulaşmış görünüyordu. Kitap özellikle genç bürokratlar, genç subaylar tarafından çok okundu. Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler'in, "*Türkiye'nin Düzeni*'ni okumayan subayı ben eksik sayarım," dediği dahi rivayet edildi.

Avcıoğlu ve arkadaşları, kitabın etkisi devam ederken 21 Ekim 1969'da *Devrim* adlı haftalık bir dergi çıkarmaya başladılar ve "idare-i maslahatçılar esaslı devrim yapamazlar" sözünü kendine şiar edinen gazete 27 Nisan 1971'e kadar yayın hayatını sürdürdü. *Devrim*'in kadrosunda Doğan Avcıoğlu'nun yanı sıra İlhan Selçuk, Hasan Cemal, Uğur Mumcu gibi isimler yer almaktaydı. Bunun yanı sıra Cemal Madanoğlu, Osman Köksal, Dündar Seyhan ve Mucip Ataklı gibi askerler de yazar olarak dergiye katkıda bulunuyorlardı. (Ulus, 2016: 113)

Doğan Avcıoğlu 1970 yılına gelindiğinde Türkiye'de yeni bir darbenin yaklaşmakta olduğunu görebiliyordu ve olan biteni dışarıdan izlemek yerine bu sürece müdahale etmek gerektiğini, bunun için de özellikle subayları *Devrim*'de anlatılan fikirlere, yani "Ulusal Kurtuluş Devrimi"ne ikna etmek gerektiğini düşünüyordu. *Devrim*'de yayımlanan bir yazısında "Ne yapmalı?" sorusuna verdiği yanıt şöyleydi:

> Gerçekten devrimciysek, gönlümüz çok daha fazlasını arzuluyor diye, hayatın bizi karşı karşıya bıraktığı tercihlerden kaçamayız: Ya büyük hayaller içinde, keskin devrimcilik iddiasıyla, olup bitene seyirci kalarak her iki tarafa da kayması mümkün bulunan kuvvetlerin, dış destekli tutucu güçlerin yörüngesine sürüklenmesini kabulleneceğiz, ya da bunu "mukadder akıbet" saymayı reddederek, bütün gücümüzle "mümkün olanı" gerçekleştirmek için mücadele edeceğiz. Türkiye'de devrimci eylem, bu dar kapıdan geçerek gelişecektir. (Ulus, 2016: 121)

9 Mart iddianamesine göre Doğan Avcıoğlu, Reşit Eyüboğlu, İlhami Soysal ve Osman Köksal, 1969 yılında bir araya gelmiş ve İttihat Terakki benzeri, gizli bir örgüt kurmuşlardı. Örgüte girerken silah, bayrak ve Atatürk üzerine yemin ediliyordu. Siviller, askerler ve emekli askerlerden oluşan cuntanın başında Madanoğlu bulunmaktaydı, genel sekreter ise Avcıoğlu'ydu. Avcıoğlu, askerlerin iktidarı ele geçirmesinin ardından bir parti kurmayı ve ihtilalin yönünü tayin etmeyi planlıyordu. Ordu ihtilalin bekçiliğini yapacak, ancak günlük politikanın dışında kalacaktı. "Devrimci Parti" bir yandan iktisadi ve toplumsal alanda hızlı değişikliklere girişecek, öte yandan ise kitlelerin devrimin ideolojisini benimsemesi için çalışacaktı. Çünkü Avcıoğlu'na göre, "azgelişmiş bir ülkede halkı seferber edemeyen, halk kitlelerini siyasi ve iktisadi bakımdan egemen hâle getiremeyen 'ilerici' iktidarlar eninde sonunda halktan kopmaya, sosyalizme geçişte sancılar yaşamaya mahkûmdu." (Atılgan, 2008: 232)

Ancak işler planlandığı gibi gitmedi. Devlet zaten uzun zamandır cuntayı içlerine sızdırdığı bir ajan aracılığıyla izlemekteydi. Cunta içerisinde yer alan Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, kimi iddialara göre ABD'nin uyarısı, kimi iddialara göre ise genç subaylar tarafından darbe sonrası tasfiye edilecekleri gerekçesiyle son anda darbeye katılmaktan vazgeçtiler ve sol darbeye karşı olan Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç ve 1. Ordu Komutanı Faik Türün'ün başını çektiği, emir-komuta zinciri içerisinde gerçekleşen 12 Mart darbesine katıldılar.

12 Mart rejimi

Muhtıra yayımlandığında, radikal subaylar ve solcu aydınlar duyumunu aldıkları sol darbenin gerçekleştiğini sanmış ve darbeye destek açıklamalarında bulunmuşlardı. DİSK, "silahlı kuvvetlerin yanında olduğunu belirtmekten kıvanç duyduğunu" açıklarken, TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) ve Dev-Genç'in de aralarında bulunduğu 15 kitle örgütü ortak bir bildiriyle darbeyi destekledi,

Hikmet Kıvılcımlı *Sosyalist* dergisinde, Doğan Avcıoğlu *Devrim*'de ve Mihri Belli *Aydınlık Sosyalist Dergi*'de muhtırayı olumlayan yazılar yazdılar. TİP Genel Başkanı Behice Boran'ın değerlendirmesi daha temkinli olmakla birlikte "iktidarın anayasanın dışına düştüğünü, politik buhrandan sorumlu olduğunu" söylüyordu. (Ersan, 2013: 62)

Ancak sol çok kısa süre içerisinde yanıldığını anlayacaktı, çünkü darbe doğrudan sola karşı yapılmıştı. 12 Martçılar önce ordu içerisindeki radikal subayları tasfiye ettiler, hemen ardından beş general/amiral ve 8 albay emekliye sevk edildi. Ziverbey Köşkü'nde Faik Türün yönetiminde solculara yönelik ağır işkenceli sorgulamalar gerçekleştirildi. 24 Nisan günü, askerlerin kurdurduğu hükümetin başbakanı olan Nihat Erim, "Türkiye parçalansın diye gayret sarf edenlere karşı alamayacağımız tedbir yoktur. Tedbirler balyoz gibi kafalarına inecektir," şeklindeki konuşmasını yaptı ve 26 Nisan'da "vatana ve cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma" olduğu gerekçesiyle Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Zonguldak, Kocaeli, Sakarya, Eskişehir, Diyarbakır, Hatay ve Siirt'te sıkıyönetim ilan edildi. 27 Nisan'da, Dev-Genç, Ülkü Ocakları ve Devrimci Doğu Kültür Ocakları sıkıyönetim tarafından kapatıldı. 29 Nisan'da Çetin Altan ve İlhan Selçuk gözaltına alındı. Behice Boran ve Sadun Aren 29 Mayıs'ta tutuklandı, Hikmet Kıvılcımlı ve Mihri Belli yurtdışına kaçtı. Öğrenci derneklerinin faaliyetleri ve tüm eylemler yasaklandı. Sol darbenin sivil isimleri Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal, İlhan Selçuk ile askerî kanattan Cemal Madanoğlu, Osman Köksal, İrfan Solmazer ve Talat Turhan ise yargılandı. (Ersan, 2013: 64)

Ardından 27 Mayıs Anayasası'nda çok önemli değişiklilere gidildi. 12 Mart muhtırasında anayasa değişikliği yapılmasına ilişkin bir ibare yoktu, hatta askerler anayasayı korumak amacıyla muhtıra verdiklerini iddia ediyorlardı; ancak 12 Mart'ın düzenin yönetememe krizini çözme ve bunu yaparken solu ve işçi hareketini pasifize etme hedefi anayasada birtakım değişiklikler yapılmasını zorunlu kılıyordu. Bu zorunluluk çok geçmeden hayata geçirildi ve 12

Mart'ın "yönetememe krizine karşı otoriter ve güçlü bir rejim" anlayışına uygun şekilde, bir yandan toplumsal hareketleri bastırmak hedefiyle temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamalara gidildi, bir yandan da "güçlü devlet" adına hem askerin siviller karşısındaki hem de yürütmenin yasama ve yargı karşısındaki gücü artırıldı. Krizin böyle aşılabileceği düşünülüyordu.

Bülent Tanör, 12 Mart dönemindeki anayasa değişikliklerinin ve dolayısıyla devlet iktidarının yeniden düzenlenmesinin dört ana başlıkta incelenebileceğini söyler. Bunlardan ilki askerin siviliktidar karşısında göreli özerkliğini biraz daha artırmasıdır. Bunun göstergesi olarak ise yapılan değişikliklerle birlikte, askerî yargının sivil yargı lehine genişlemesini gösterir. Bu bağlamda, "asker kişilerle ilgili idari eylem ve işlemlerin yargı denetimi Danıştay'dan alınarak, yani sivil ve tek idari yargı sisteminden kopartılarak Askeri Yüksek İdare Mahkemesi adıyla oluşturulan yeni bir kuruluşa verilmiştir." Bunun dışında sıkıyönetim ilanı kolaylaştırılmış, sivillerin askerî nitelikte olmayan suçlar nedeniyle askeri mahkemelerde yargılanmasının önü açılmıştır. Ayrıca, askerin elindeki "devlet mallarının normal ve aleni biçimde denetlenmesi usulü"nden cayılarak, milli savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür. Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) statüsünde de bir değişiklik yapılmış ve "kuvvet temsilcileri" yerine "kuvvet komutanları" ibaresi getirilmiş, "MGK'nın sadece bir danışma kurulu ya da yardımcı kurul olduğunu belirtmek için" kullanılan "yardımcılık etmek" ibaresi de kaldırılmış ve MGK'nın devlet aygıtı içindeki "manevi ağırlığı" biraz daha artırılmıştır. (Tanör, 1994: 54-55)

Tanör, ikinci ana başlıkta, "siyasal karar organları ile yargı organları arasındaki ilişkiye" bakar ve "yargı denetiminin gevşetilmesi"nden söz eder. "Anayasa yargısında, anayasayı değiştiren yasaların sadece biçim yönünden incelenebileceği" yönünde bir düzenleme yapılmış ve "küçük siyasal partilerin Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmeleri olanağı" ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca, "Yargı yetkisi, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şe-

kil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamaz. İdari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez," düzenlemesiyle "yargı denetimine bulanıklık getirilmiştir." (Tanör, 1994: 56)

Üçüncü ana başlık yürütmenin yasama karşısında nispeten güçlendirilmesiyle ilgilidir. Yapılan değişikliklerle Bakanlar Kurulu'na Kanun Hükmünde Kararname (KHK) çıkarma yetkisi verilmiş, kurul "vergi ödevinin saptanması" konusunda yetki sahibi kılınmış, Meclis'in gensoru yetkisine ve bunun kullanımına sınırlama getirilmiştir. Bunun dışında, 27 Mayıs Anayasası'nın en önemli düzenlemelerinden biri olan özerk kurumlar meselesine de el atılmış ve "Başbakan Erim'in 'dükalıklar' diye nitelediği TRT'nin ve üniversitelerin özerkliklerini azaltıcı ya da ortadan kaldırıcı" değişikliklere gidilmiş, "yürütme organı içinde merkezilik ve yekparelik yolunda da bir adım" atılmıştır. (Tanör, 1994: 57)

Dördüncü ana başlık ise temel hak ve özgürlükler ile ilgilidir. 27 Mayıs Anayasası'nda "özgürlük kural, sınırlama istisna" iken, 1971'deki düzenlemeyle bu tersine çevrilmek istenmiştir. Yapılan düzenlemeyle "devletin özgürlükler dünyasında neyi yapamayacağını değil, neleri yapabileceğini gösteren genel bir yetki kuralı görüntüsü" ortaya çıkmıştır. Bunun dışında, hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin olarak "devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü" gibi Tanör'ün "kaypak" dediği terimler kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, memurların sendika kurabilmeleri, üniversite öğretim üyelerinin ve yardımcılarının siyasi partilere üye olabilmeleri yasaklanmış, küçük siyasi partilere hazine yardımı kesilmiş, Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açma olanakları da kaldırılmıştır. Yürütme ve idare güçlendirilerek "bazı özgürlüklerin somut durumlarda sona erdirilmesinde yargıç kararı şartı kaldırılmış, buna yürütmenin de karar verebilmesi öngörülmüştür." Gözaltı süresinin uzatılması da Tanör'ün ifadesiyle, "zanlının yargıç gözetimi ve güvencesinden uzaklaştırılıp idarenin (polisin) 'ihtimam'ına terki anlamına gelmektedir." Bunların dışında, askerî yargı sivillere doğ-

ru genişletilmiş, asker kişilerle ilgili davalar Danıştay'ın elinden alınmış ve en önemlisi "yargı birliğini bozan ve olağanüstü mahkeme niteliği taşıyan Devlet Güvenlik Mahkemeleri" kurulmuştur. (Tanör, 1994: ss. 57-59)

Bu anayasa değişikliklerine "ikna için" Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç CHP Genel Başkanı İnönü'yü ziyaret etmiş, "Ordu tekerrürü önlemek için tedbir istiyor," diyerek "uzlaştırıcı bir formül" bulmasını talep etmiştir. CHP'nin "sağ kanadı"nın bu değişikliklerle zaten herhangi bir derdi yoktur. "Sol kanadın" başındaki Ecevit ise, "İçinde bulunduğumuz zor ve olağandışı koşullar göz önünde tutulursa, partilerarası komisyon, tavizleri, fedakârlıkları asgari ölçüde tutarak, demokrasinin yaşamasını sağlayıcı bir metin ortaya çıkarmış sayılır," demiştir. Böylece CHP anayasa değişikliği oylamasına blok hâlinde katılmış ve evet oyu vermiştir.

12 Mart neticesinde hükümetten düşen Adalet Partisi ve Demirel ise bu değişiklikleri hararetli bir şekilde desteklemektedir. Çünkü daha 12 Mart öncesinde Demirel, anayasanın "Türkiye'ye bol geldiğini" söyleyen çok sayıda açıklama yapmış ve anayasa değişikliğine ilişkin kimi taleplerde bulunmuştur. Tanör'den yola çıkarak bu talepleri dört madde hâlinde şöyle özetlememiz mümkündür:

- Yürütme organı etkili hâle getirilmeli, özellikle kanun kuvvetinde kararlar alma yetkisiyle donatılmalıdır. Yani KHK yetkisi istenmektedir.
- Parlamentonun toplanabilmesi kolaylaştırılmalı, gensoru hakkının kötüye kullanılması önlenmeli, doğal senatörlük kaldırılmalı, ara seçimlerin sık yapılması önlenmeli, Meclis'ten çıkan kararlar referanduma sunulabilmelidir. Yani istenen "güçlü yürütme"dir.
- Özerk kuruluşların statüleri yeniden gözden geçirilmelidir. Üniversiteler özerkliğe dokunulmadan ıslah edilmeli, akademik özgürlükler devletin temelini baltalamanın araçları olmaktan çıkarılmalıdır. Ayrıca TRT de yasama organı ve hükümet tarafından daha yakından denetlenmelidir. Yani özerk kuruluşların özerkliğinin azaltılması ya da kaldırılması istenmektedir.

- Yargı organı ile yürütme arasındaki ilişkiler yeniden ve daha dengeli bir şekilde düzenlenmelidir. Yani yürütmenin yargı karşısındaki gücünün artması istenmektedir.

Anlaşılacağı üzere AP ve Demirel'in talepleri ile 12 Mart rejiminin yaptığı değişiklikler neredeyse birebir örtüşmektedir. Bunun gerisinde ise "antikomünist mutabakat" vardır. Rejim tehlikede diyerek Demirel iktidarını deviren asker ile askerlerin milli iradeye karşı çıktığını söyleyen Demirel, darbenin üzerinden henüz kısa bir zaman geçmişken, düzenin bunalımına karşı antikomünist bir zeminde kolaylıkla buluşabilmişlerdir.

Solda ilk silahlı örgütlenmeler

12 Mart, öğrenci gençliğin öğrenci örgütlenmelerini aşarak iktidar hedefiyle siyaset yapma arayışlarına ve legal siyaset zemininin kapalı olduğu düşüncesinden hareketle de silahlı mücadeleye yönelmelerine karşı verilen bir yanıttı. 1960'ların sonlarına doğru başlayan tartışmaların neticesi 1970'lerin hemen başında üç silahlı örgütün ortaya çıkması olmuştu. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C), Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist (TKP/ML) 12 Mart'ın hemen öncesinde kurulan ve önder kadroları 12 Mart rejimince katledilseler de 12 Mart sonrasına bir gelenek devretmeyi başaran örgütlenmeler olarak tarihe kaydedildiler.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO)

Deniz Gezmiş 1969 yılında bir süredir savunmakta olduğu silahlı mücadele fikrinin peşinden Filistin'e gitti. Burada Cihan Alptekin ve Yusuf Küpeli'yle birlikte yaklaşık bir ay gerilla eğitimi aldı ve ülkeye döndükten sonra arkadaşlarını gerilla mücadelesine ikna etmeye çalıştı. Cezaevinde kaldığı 20 Aralık 1969-18 Eylül 1970 tarihleri arasında arkadaşlarıyla gerilla mücadelesi üzerine tartışmalar yürüttü ve 1970 Haziran'ında *İleri* dergisinde Ömer Güven, Cihan Alptekin,

İbrahim Öztaş ve Kenan Rıfkı Ertuğrul'la birlikte "militan bir örgütlenme ve silahlı mücadelenin gerekliliği" üzerine ortak bir yazıları yayımlandı. Yazıda, "Önümüzdeki dönem karşı devrimin silahlı saldırısını artıracağı, egemen sınıfların faşist yöntemlere başvuracağı dönemdir. Her dönemin politik çizgisi tutarlı bir askeri çizgi ile birleştirilmedikçe başarıya ulaşamaz," deniliyordu.

Tahliyesi sonrasında dağa çıkmak için arayışlarına devam eden Deniz Gezmiş, ODTÜ'den Hüseyin İnan ve arkadaşlarıyla temas kurdu. Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan bir grup arkadaşıyla birlikte Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) adlı bir örgüt kurmuş ve gerilla mücadelesi için hazırlıklara başlamıştı. Gezmiş İstanbul'daki arkadaşlarıyla birlikte THKO'ya katıldı, iki grup THKO'yu yeniden oluşturdular ve gerilla mücadelesi için hızlı bir hazırlığa giriştiler.

İki gruba ayrılan THKO'lulardan ilk grup Nurhak Dağı'nda bir gerilla üssü kuracak, şehirde kalanlar ise soygun ve kaçırma eylemleri ile para ve silah temin ettikten sonra Nurhak'a geçerek diğer gruba katılacaktı. (Ersan, 2013: 39)

Hareketin kadrolarından Mustafa Yalçıner THKO ile ilgili olarak şunları söylüyordu:

> THKO'nun örgütleyicisi ve siyasal ideolojik yönlendiricisi Hüseyin İnan, popüler önderi ve İnan ile birlikte sürükleyicisi Deniz Gezmiş'ti. Kurucu militanlar arasında Yusuf Aslan, Sinan Cemgil, Cihan Alptekin, Alpaslan Özdoğan ve bir dizi gençlik önderi bulunuyordu. (Yurtsever, 2008: 135)

THKO'nun ilk eylemi Dev-Genç'li İlker Mansuroğlu'nun öldürülmesine misilleme olarak ABD Büyükelçiliği önündeki polis noktasına yönelik silahlı saldırı oldu ve bu saldırıda iki polis memuru yaralandı. İki gün sonra ise İş Bankası'nın Emek Şubesi'nden 124 bin lira soydular, parayı gerilla mücadelesini finanse etmek için kullanacaklardı. 3 Mart 1971'de Ankara'daki Radar Üssü'nden dört ABD'li askeri kaçırdılar ve serbest bırakılmaları karşılığında hazırladıkları bildirinin TRT'de okunmasını ve 400 bin lira istediler. 8 Mart günü, talepleri kabul edilmediği

halde askerleri serbest bıraktılar ve Nurhak'taki ekibin yanına gitmek için yola çıktılar. Yusuf Aslan Şarkışla'da, Deniz Gezmiş Gemerek'te, Hüseyin İnan ise Kayseri'de yakalandı. Kır gerillasındaki kadrolar da çok geçmeden çatışmalarda öldürülecek ya da yakalanacak ve THKO kır gerillası girişimini sona erdirecekti. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan ise 6 Mayıs 1972'de idam edilecekti. (Ersan, 2013: 40)

Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C)

THKP-C 1970 yılının Aralık ayında kuruldu. Merkez komite Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga'dan oluşuyordu. "Partinin bir genel sekreteri yoktu, aralarında yaptıkları işbölümünde Mahir Çayan ideolojik işlerden, Yusuf Küpeli kitlelerle bağ ve askeri işlerden, Aktolga da yayından sorumlu olacaktı." (Ersan, 2013: 42)

FKF'nin Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu'na yani Dev-Genç'e dönüştüğü ve sol içi ayrışmaların miladı olarak kabul edilen Ekim 1969 tarihli kongre Mahir Çayan ve arkadaşlarının istediği gibi sonuçlanmış, genel başkanlık görevine Attila Sarp seçilmişti. Mahir Çayan bu dönemde yazdığı polemik yazılarıyla genç kuşağın en önemli teorisyenlerinden biri hâline geldi. THKP-C'nin kuruluşuna giden süreçte Çayanlar Dev-Genç'i kontrolleri altında tutarken İzmir Aliağa'da Yapı İşçileri Sendikası üzerinden bir grup işçiyle ilişki kurmayı, Yüzbaşı Orhan Savaşçı aracılığıyla da ordu içerisinde kendilerine bağlı bir yapılanmaya gitmeyi başarmışlardı. THKP-C iddianamesinde "Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü" olarak adlandırılan bu yapılanmanın içerisinde çok sayıda subay bulunmaktaydı ve bunlardan 95'i tutuklu, 37'si ise tutuksuz yargılanacaklardı. (Ersan, 2013: 44)

THKP-C'nin kuruluşuna giden süreçte Mahir Çayan'ın tuttuğu notlar, örgütün kuruluşundaki motivasyon ve niyeti anlamak açısından önemlidir. Bu notlarda Çayan'ın "yaklaşmakta olanı" anladığı ve neden acele edilmesi gerektiğini düşündüğü görülmektedir:

> Zaman gerçekten çok kısadır. Toprak hepimizin hissettiği gibi hızla ayağımızın altından kaymaktadır...
>
> Nail'in, sonradan da İlker'in cenazesinde, cenazeye katılanları dikkatle izleyen bir göz hemencecik şunları görmektedir: Herkeste bir sıkıntı, sinir bozukluğu ve ne yapacağını bilmemek vardır. ...
>
> Dev-Genç örgütlenmesi düzen örgütlenmesidir. Oysa yaptığı iş düzenle savaştır. Bu ikisi arasında bir çelişki vardır. Bu çelişki ortadan kaldırılmalıdır. (Yurtsever, 2008: 113-114)

Yurtsever bu cümlelerden yola çıkarak, "THKP-C'yi oluşturanlar, Türkiye ortamındaki değişiklikleri, sert bir çatışmaya doğru gidilmekte olduğunu görüyor, mevcut örgüt ve eylemlerin böyle bir mücadeleyi kaldıramayacağını kavrıyorlardı," tespitinde bulunmaktadır. Mahir Çayan ve arkadaşları "düzen içi örgütlülüğe, örgütsüzlüğe, eylemsizliğe, cuntacılığa" bir tepki duymuş ve yollarını bu tepkiye göre şekillendirmişlerdir. (Yurtsever, 2008: 114)

THKP-C kadrolarından Ertuğrul Kürkçü silahlı mücadele fikrine ulaşmalarını üç nedenle açıklamaktadır. Birincisi, "Soğuk Savaş'ın dinamikleri ve paramiliter güçler: düşmanın uluslararasılaşması ve kontr-gerilla deneyimleri"; ikincisi, "sosyalist politik mücadelenin parlamenter yolunun tüketilmiş olması" ve üçüncüsü, "uluslararası komünist hareketin dünya devrimci deneyimi: dostluğun uluslararasılaşması"dır. (Öğütle ve Etil, 2014: 289)

THKP-C ilk eylemini 12 Şubat 1971'de Ziraat Bankası'nın Ankara Küçükesat Şubesi'ni soyarak gerçekleştirdi. 9 Mart gecesi ise THKP-C kadroları, sol-Kemalist darbenin gerçekleşeceği bilgisine sahip oldukları için Ankara ve İstanbul'da beşer kişilik silahlı ekipler hâlinde radyodan darbe bildirisinin okunmasını beklediler. THKP-C'li subaylar darbe karşıtı zırhlı birlikleri durduracak, darbe sonrası THKP-C kadroları Ankara Emniyeti'ni ele geçirecek ve ardından da ABD Büyükelçiliği basılacaktı. (Ersan, 2013: 46) Ancak bu planlar hayata geçirilemedi, çünkü 9 Mart gecesi beklenen darbe gelmeyecek ve ordu 12 Mart günü emir-komuta zinciri içerisinde ve solu ezmeye odaklanmış bir müdahale gerçekleştirecekti.

THKP-C'nin en sansasyonel eylemleri Nisan 1971'de işadamları Talip Aksoy ve Mete Has'ın fidye için kaçırılması ile Mayıs 1971'de İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılmasıydı. Elrom'a karşılık cezaevlerindeki bütün devrimcilerin serbest bırakılmasını ve THKP-C bildirisinin TRT haber bültenlerinde 3 gün boyunca okunmasını talep ediyorlardı. Bu talepler kabul edilmedi ve devlet solcu akademisyen, gazeteci ve yazarlara yönelik yoğun bir gözaltı dalgasına girişti. 23 Mayıs'ta ise İstanbul'da sokağa çıkma yasağı ilan edildi ve tek tek ev aramalarına girişildi. Elrom aynı gün öldürüldü. Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir 30 Mayıs günü İstanbul Maltepe'de bir evde sıkıştırıldılar ve düzenlenen operasyon neticesinde Cevahir öldü, Çayan ise yaralı olarak yakalandı. (Ersan, 2013: 46-47)

Maltepe Cezaevi'nde tutulan Mahir Çayan ve diğer THKP-C'liler, 29 Kasım'da, kazdıkları tünelden firar ederek kaçtılar. Bu firar sonrası Çayan'ın ve THKP-C'nin ana meselesi Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idamını durdurmak oldu. Bunun için 26 Mart'ta Ünye Radar Üssü'nde görevli olan iki İngiliz ve bir Kanadalı teknisyeni kaçırdılar ve idamların durdurulmaması hâlinde rehineleri öldüreceklerini söyleyen bir bildiri yayımladılar. 30 Mart günü Kızıldere'de kaldıkları ev basıldı, Mahir Çayan ve 9 THKP-C'li öldürüldü. Çayan bu çatışmada öldürülmüş ve THKP-C fiilen yok edilmiş olsa da, Çayan'ın fikirleri Türkiye sosyalist soluna damgasını vuracak, 1974'ten itibaren ise THKP-C ardılı çok sayıda örgüt siyaset sahnesine çıkacaktı.

Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist (TKP/ML)

FKF Kongresi'ndeki ayrışmanın ve sonrasında THKO ve THKP-C'nin kurulmasının ardından "Aydınlıkçılar" olarak da bilinen Doğu Perinçek ve arkadaşları, Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi'ni (TİİKP) kurdular. Partinin ilk merkez komitesini Doğu Perinçek, Ömer Özerturgut, Şahin Alpay oluşturdular ve bu isimler aynı zamanda partinin programıyla tüzüğünü de hazırladılar. Kuruluş öncesi temel tartışmalardan biri partinin legal mi illegal mi olacağına

yönelikti, kuruluş süreci sıkıyönetim dönemine denk geldiği için kaçınılmaz olarak illegalite seçilmişti. 12 Mart sonrası kimi üyeleri gerilla eğitimi almak için Filistin'e gitti, ancak parti bir türlü parti metinlerinde dile getirilen silahlı mücadeleyi başlatmıyordu.

1972'nin Şubat ayındaki Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) toplantısından sonra TİİKP'nin bu tutumuna yönelik, aynı zamanda TKP/ML'nin temeli kabul edilen çok sert bir karar bildirisi yayımlandı. DABK üç kişiden, İbrahim Kaypakkaya, Muzaffer Oruçoğlu ve daha sonra gerilla eğitimi almak için gideceği Filistin'de İsrail'le girilen çatışmada yaşamını yitiren Bora Gözen'den oluşuyordu. Bora Gözen'in aleyhte oy kullandığı bildiride, "Hareketimiz sağ hatalarını sürdürmektedir. Silahlı mücadelenin sadece sözü edilmektedir," deniliyor ve bir an önce gerilla savaşının başlatılması gerektiği söyleniyordu. (Yurtsever, 2008: 150)

Partiye ve lider kadroya yönelik Mayıs-Haziran ayında yapılan operasyonlarla birlikte TİİKP'in örgütsel faaliyeti sona erdi ve Kaypakkaya ile Oruçoğlu yeni örgütü oluşturacak çalışmalarını hızlandırdılar. Kurulan koordinasyon komitesi yeni örgütlenmenin merkez komitesi gibi çalışacak ve TKP/ML'yi yukarıdan aşağıya komiteler biçiminde örgütleyecekti. Doğu'daki Tunceli, Elazığ, Malatya hattı ve Marmara bölgesi ilk komitelerin kurulduğu bölgelerdi. (Ersan, 2013: 56) Kaypakkaya, devrimin kırlardan örgütlenebileceğini, oradan şehirlere doğru yayılacağını söylüyordu ve bunu da, "15-16 Haziran direnişinin bastırılması, devrimin ilk başlarda şehirlerde başarıya ulaşamayacağını, şehirlerde zaman zaman ortaya çıkacak işçi ayaklanmalarının kırlık bölgelere çekilmediği takdirde bastırılmaya mahkûm olduğunu gösterdi," cümlesinin de ortaya koyduğu üzere işçi sınıfının şehirlerdeki güçsüzlüğüyle açıklıyordu. (Yurtsever, 2008: 159)

TKP/ML'nin ilk silahlı eylemi 6 Mayıs 1972'de Tunceli İl Jandarma Bölük Komutanı Teğmen Fehmi Altınbilek'in lojmanına yönelik bombalı saldırıydı, yine Mayıs ayında Yusuf Aslan'ı yakalayan Mazgirt ilçesi Darıkent bucağı Jandarma Karakol Komutanı Ertuğrul Taştemel'in evine bomba atıldı. 18 Mayıs'ta ise THKO'lu

Sincan Cemgil, Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan'ı ihbar ettiği söylenen Kahyalı köyü muhtarı Mustafa Mordeniz öldürüldü. 1973 yılının Ocak ayına kadar polis ve asker hedeflere yönelik olarak gerçekleştirilen eylemlerin ardından 24 Ocak'ta İbrahim Kaypakkaya jandarmayla çıkan çatışmada yaralandı. Beş gün boyunca saklanmayı başarsa da mezradaki evine sığındığı köylünün jandarmaya haber vermesiyle 29 Ocak'ta yakalandı. Gözaltında ağır işkenceler görmesine rağmen konuşmadı ve Mayıs'ın ikinci haftasında hücresinden sorguya götürülen Kaypakkaya'dan bir daha haber alınamadı. (Ersan, 2013: 57-58) Arkadaşları 16 Mayıs günü hücresinden alındığını ve işkencede öldürüldüğünü söyleseler de Sıkıyönetim Komutanlığı Kaypakkaya'nın intihar ettiğini açıkladı. Örgütün geride kalan diğer yöneticileri de aynı yıl içerisinde ya öldürüldü ya da yakalanarak cezaevine konuldu.

Ortanın solu ve Ecevit'in yükselişi

Ecevit, CHP'nin *Ulus* gazetesinin genç ve parlak yazarlarından biri olarak tanınır hâle gelmeye başladığı 1950'lerin sonuna doğru, 1957 seçimlerinde Ankara milletvekili olarak TBMM'ye girdi. 1958 yılında kurulan ve CHP politikalarına yön verecek olan CHP Araştırma Bürosu'nda görev aldı. Büronun başında Turhan Feyzioğlu vardı ve Turan Güneş, Doğan Avcıoğlu, Coşkun Kırca gibi isimler de büroda yer almaktaydı. Ecevit 1959'daki 14. CHP Kurultayı'nda Parti Meclisi'ne seçildi. Bu kurultayda kabul edilen "ilk hedefler beyannamesi" CHP'nin 60'ların ilk yarısı boyunca izleyeceği siyasetin temelini oluşturacaktı.

27 Mayıs darbesi sonrası yapılan ilk seçim olan 15 Ekim 1961 seçimlerinden sonra kurulan CHP-AP koalisyonunda henüz 36 yaşındayken Çalışma Bakanlığı görevi Ecevit'e verildi ve Ecevit 1961-1965 yılları arasında İsmet İnönü'nün başbakanlığında kurulan üç koalisyon hükümetinde de aynı görevi sürdürdü. Türkiye işçi sınıfının siyasal yaşamda görünür hâle gelmeye başladığı ve iktidarların işçilerin taleplerini gündeme almaya kendilerini mecbur hissettik-

leri bu yıllarda, yapılan yasa değişiklikleriyle işçilere sendika kurma, grev ve toplu sözleşme hakkı tanındı. Ecevit bu yasa değişikliklerinde kolaylaştırıcı bir rol oynadı. Ancak bir yandan işçilere bu hakkı "kötüye kullanmamaları" için uyarılarda bulunurken, sermaye çevrelerine de grev ve toplu sözleşmelerden korkmamaları gerektiğini, bunun işçilerin tüketim olanaklarını artıracağını ve pazarın genişleyeceğini, yani neticede kendilerinin kazançlı çıkacağını söyleyerek güven telkin etmeye çalıştı. (Çolak, 2016: 110)

1965 seçimlerinin öncesinde, İnönü TİP'in yükselişine ve CHP tabanından oy çalma ihtimaline mukabil olarak CHP'nin "ortanın solu"nda olduğunu söylemişti. İnönü bunu söylerken, ortanın solunda olmanın herhangi bir şekilde sosyalizmle ilişkilendirilmemesi gerektiğini, kendilerinin Marksist ya da sosyalist olmadıklarını sıkça vurguluyor ve ortanın solunun Türkiye'yi "aşırı" akımlardan koruyacağını söylüyordu.

Ortanın solu kavramını Ecevit sahiplendi ve ona bir içerik kazandırmaya, bir doktrin hâline getirmeye yoğunlaştı. Ekim 1966'da yapılan kurultayda, "CHP halkçılık ilkemizin gereği olarak, büyük halk kitlelerinin yanında, onların yararına çalışan, onların sömürülmesine karşı çıkan Ortanın Solunda yer alan bir partidir" ifadesi, bunun sosyalizmle bir alakası olmadığı şerhiyle birlikte kurultay bildirisinde yer aldı ve Parti Meclisi'nde de çoğunluk ortanın solunu savunanlara geçti. Bu kurultay aynı zamanda Ecevit'in parti genel sekreteri olması ve parti örgütlerinin çoğunun desteğini arkasına alması anlamına da gelecekti.

Ecevit 1966'da *Ortanın Solu*, 1968'de ise *Bu Düzen Değişmelidir* adlı kitapları yayımladı. 1969 seçimlerinde CHP'nin yayımladığı program, bu iki kitabın üzerine inşa edilmişti ve "Düzen Değişikliği" adını taşımaktaydı. Kapağında, "CHP'nin Düzen Değişikliği Programı" ve "İnsanca bir düzen kurmak için halktan yetki istiyoruz," yazan programın önsözünde, "Türkiye'deki düzenin bozuk olduğu, adaletsiz olduğu, hızlı gelişmeyi ve sınaileşmeyi engellediği, artık, devrimci aydınlarla birlikte, geniş halk topluluklarının da büyük ölçüde benimsediği bir gerçektir," ve seçimin ka-

zanılması hâlinde CHP "bütün engelleri aşacak ve düzeni en kısa zamanda değiştirerek, Türkiye'de Anayasamızın da gereği olan İNSANCA BİR DÜZEN kuracaktır" deniliyordu. (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/e_yayin.eser_bilgi_q?ptip=SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI&pdemirbas=197600459)

Programın birinci bölümü "Köylüye Yönelik Düzen Değişikliği" adını taşımaktaydı ve bu bölümde kalkınmanın köyden başlayacağı söyleniyordu. Kalkınma için yapılacak düzen değişikliği üç maddede özetlenmişti:

1- Köylünün üretimini artırması sağlanmalıdır.
2- Bu üretim artışından meydana gelecek değer, geniş ölçüde köylünün olmalıdır.
3- Köylü, artan ekonomik gücüyle Türkiye'nin hızlı sınaileşmesine katkıda bulunmalıdır.

Bunun için toprak reformu yapılacağı, toprak ağalığına son verileceği, köylünün işlediği toprağın ve kullandığı suyun sahibi olacağı söyleniyordu. O ünlü "toprak işleyenin, su kullananın" sloganı buradan çıkmıştı. Bunun yanı sıra "çok yönlü tarım"a geçileceği, tarımsal kredilerin artırılacağı, kooperatifler eliyle yatırım yapılacağı, tarım sigortası uygulamasına geçileceği ve "köykent" adı altında okulların, dükkânların, kursların, tesislerin bulunacağı merkez köyler kurulacağı programda yer almaktaydı.

Programın ikinci bölümüne "Bağımsız Sanayi Toplumuna Geçiş" adı verilmişti. Bu bölümde, "CHP insan emeğinin sömürülmesine dayanan veya özgürlüğü kısıcı rejim ve yöntemlerle yürütülen bir ekonomik gelişmeyi ve sınaileşmeyi reddeder," deniliyor, kapitalizm ve sosyalizmin dışında bir "üçüncü yol"dan söz ediliyordu. Sanayileşmek için tarımdan sanayiye kaynak aktarılacak, sanayi dış ticarete yönlendirilecek, döviz gelirleri artırılacak, büyük bir yatırım bankası kurulacak, köylüler kooperatifleşmeye, işçiler sendikalar aracılığı ile sanayi yatırımları yapmaya, memurlar dayanışma sandıkları oluşturmaya, esnaflar bir araya gelerek büyük işletmeler kurmaya teşvik edilecekti.

Amaç "fabrika yapan fabrikalar" kurulması, "makine yapan makineler" yapılması, yani ağır sanayide uzmanlaşmaydı. Bunun için ekonomi "karma ekonomi" modeline göre örgütlenecek, "devlet kesimi özel girişimleri engellemeyecek, fakat özel girişimler de devlet kesiminden beslenmeyecek"ti. Devlet kesiminin ve özel kesimin koordineli bir şekilde çalışabilmesi için "Ulusal Sanayii Koordinasyon" merkezi kurulacaktı. Sanayileşmeye bir sosyal plan eşlik edecek, kentleşme, sosyal güvenlik, göç vb. konular bu plan aracılığıyla düzenlenecekti.

Bir fikir vermesi açısından sadece ilk iki bölümü üzerinde durduğumuz programın devamında, orman köylüleri ile ilgili yapılacak düzenlemeler, eğitim reformu, ulusal savunma politikası, "Doğu sorunu", doğal kaynakların kullanımı, emek rejiminin düzenlenmesi, sosyal güvenlik sistemi, konut sorunu ve kentleşme, hukuk, devlet yönetimi, anayasa başlıkları altında son derece ayrıntılı bir şekilde yapılacaklar anlatılmıştı.

Programın sonunda ise programın bilimsel olduğu kadar halkçı bir program olduğu, Türkiye'nin gerçeklerine dayandığı, bu bakımdan ulusal bir nitelik taşıdığı, ancak aynı zamanda azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere örnek teşkil edecek evrensel bir karaktere de sahip olduğu söyleniyordu.

Bu ayrıntılı program, CHP'nin 1969 seçimlerinden birinci parti olarak çıkmasını sağlamadı. Oy oranlarında 6 puanlık bir düşüş olsa da AP seçimlerden yine birinci parti olarak çıkmıştı, CHP'nin oylarında ise 2 puanlık bir düşüş vardı. Programın toplumda bir karşılık bulması ise ancak 12 Mart darbesinden sonra, 1973 seçimlerinde söz konusu olacaktı.

Ecevit 12 Mart darbesinin ardından, hükümeti kurma görevinin Nihat Erim'e verildiğini gördükten sonra, bunun ortanın solunun önünü kesmek için yapıldığı kanaatine vardı ve bir basın toplantısı yaparak, "12 Mart bana karşı yapılmıştır," dedi:

> Bu aslında hükümete karşı yapılmış bir darbe değildir. Cumhurbaşkanı ve bazı kumandanların desteği olmasaydı, hü-

> kümet, bugüne kadar demokratik mekanizmanın işleyişi ile zaten düşmüş olacaktı. Bence müdahale, gene muhtemelen bazı kumandanların iradeleri dışında bir saptırma ile CHP'ye, Ortanın Solunda CHP'ye yönelen bir darbe sonucunu vermiştir. ... Demokrasiyle önlenemeyen, kurultayda önlenemeyen, seçimle önlenemeyeceği görülen bir hareket, bir darbe ile önlenmiştir. Ortanın solu hareketinin ve benim demokrasi kuralları içinde yenilemeyeceğimiz anlaşılmıştır. Onun üzerine demokrasi kuralları dışına çıkılarak yenilgimiz sağlanmıştır. (Çolak, 2016: 133)

Ecevit, "Çok önemli bir noktada çok saydığım genel başkanımla ters düşmüş bulunuyorum. Ona rağmen ve onunla karşı karşıya gelerek partiyi yönetemem. Onun için genel sekreterlikten çekiliyorum," açıklamasıyla birlikte görevinden istifa etti. Onunla birlikte Merkez Yönetim Kurulu da istifa edecekti.

İnönü'nün Erim hükümetini destekleyeceklerini açıklaması süreci hızlandırdı ve yapılan il kongrelerini Ecevit yanlıları kazandı. Ecevit'in giderek güçlendiğini gören İnönü ve ekibi, baskın bir kurultay düzenleme kararı aldı ve 7 Mayıs 1972'de olağanüstü kurultaya gidildi. Bir gün önce kalp krizi geçiren İnönü kurultaya doktor nezaretinde geldi. Ecevit yanlılarının çoğunlukta olduğu Parti Meclisi'ne güven duymadığını açıkça ifade etti. Yapılan oylamada Parti Meclisi 507 güvensizlik oyuna karşılık 709 güven oyu aldı, bu ise İnönü için büyük bir hezimet anlamına geliyordu. 8 Mayıs'ta istifa etti ve Ecevit oybirliğine yakın bir çoğunlukla CHP'nin genel başkanı oldu. (Çavdar, 1996: 220)

1973 seçimlerine Ecevit'in liderliğinde giden CHP, "Ak Günlere Doğru" adlı bir seçim bildirgesi yayımladı. Ecevit'in şair yönünün damgasını vurduğu bu bildirgenin sunuşunda Cumhuriyet'i kuran parti olan CHP'nin şimdi de hakça bir düzen kuracağı söyleniyor ve bu düzen şöyle anlatılıyordu:

> Hakça bir düzen olacaktır bu... Kimse kimseden insanca yaşama hakkını esirgemeyecektir bu düzende; insan insanı, yabancılar vatanı sömüremeyecektir.

> Herkes özgür olacaktır bu ülkede. Özgürlük, eğitimdeki, gelirdeki dengesizliklerin sınırlamasından kurtulacaktır.
>
> Toplum yararı kişisel çıkarlardan önde gözetilecektir bu düzende, fakat toplum yararı gerekçesiyle de olsa kimsenin kişiliğini serbestçe geliştirmesi engellenemeyecektir.
>
> Halkın üstünde egemenlik olmayacaktır bu düzende. Devlete de servete de kul olmayacaktır hiç kimse... (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/e_yayin.eser_bilgi_q?ptip=SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI&pdemirbas=197600453)

Bildirgenin giriş kısmında ise 12 Mart darbesi ile birlikte ülkede bir rejim bunalımı yaşanmaya başlandığı, demokrasinin askıya alınmasıyla "halkın siyasetteki ağırlığı"nın ve "devlet yönetimi" üzerindeki etkisinin azaldığı, "varlıklı çıkar çevreleri ve onların yandaşı olan tutucu partiler"in bundan yararlanarak sosyal ve ekonomik politikaları sağa kaydırdığından söz ediliyordu.

Devalüasyona, hayat pahalılığına, plansız ekonomiye, hızlı yoksullaşmaya, temel gıda maddelerine ulaşmada yaşanan sıkıntılara ve karaborsacılığa, yani ekonomideki tehlikeli gidişata özel bir ağırlık veriliyor ve tüm bu başlıklara yönelik tespitlerden sonra şöyle deniliyordu:

> Türk ekonomisine, Türk halkına ve Türk demokrasisine yönelen bu büyük tehlike karşısında, Cumhuriyet Halk Partisi'nin, sermayeyi sınırlı ellerde yoğunlaştırıp o ellerle yatırıma yöneltme yerine, öncelikle üretici halkın ve çalışanların eliyle yatırıma yöneltmeyi öngören tutumu, büyük önem kazanmaktadır. CHP'nin kendi demokratik sol doğrultusundaki bu tutumu, ekonomimizdeki daralmayı sona erdireceği, halkta belirginleşen tasarruf ve yatırım eğilimini azami ölçüde değerlendireceği gibi, hızlı kalkınma ile yaygın sosyal adaletin bir arada gerçekleşmesini de sağlayacaktır. Üstelik halkın ekonomik gücüyle birlikte ekonomideki ağırlığını artıracağı için, demokrasimizi de daha sağlam bir tabana oturtacaktır.

CHP 1973 seçimlerinde %33'lük oy oranıyla birinci parti oldu, ancak tek başına hükümet kuracak vekil sayısına ulaşamadı. Ecevit

bunun üzerine koalisyon kurma arayışlarına başladı ve bu arayışın sonunda bulunan ortak Necmettin Erbakan'ın Milli Selamet Partisi (MSP) oldu. Seçimler 14 Ekim 1973'te yapılmış, hükümet ise ancak 7 Şubat 1974'te güvenoyu alarak kurulabilmişti.

235 gün süren CHP-MSP koalisyonuna üç önemli olay damgasını vurmuştu. Bunlardan birincisi haşhaş ekimi meselesi, ikincisi genel af tartışmaları ve üçüncüsü de Kıbrıs harekâtıydı. Hükümet programında da belirtildiği üzere Nihat Erim döneminde ABD'nin isteği üzerine alınan haşhaş ekimi yasağı kaldırıldı ve bu süreçte kamuoyunda anti-Amerikan, antiemperyalist bir rüzgâr hâkim oldu, siyasal iklime Amerikan karşıtlığı damgasını vurdu.

Af tartışmaları ise hükümet ortakları arasında hayli gerilimli bir seyir izledi. CHP siyasi mahkûmlar da dahil herkese yönelik bir genel af isterken, MSP'liler siyasi mahkûmların affın dışında tutulması gerektiğini söylüyorlardı. TBMM'de 15 Mayıs 1974'te yapılan af görüşmeleri sırasında MSP'li vekiller diğer sağ partilerle birlikte hareket ettiler ve siyasi mahkûmlar af kapsamının dışında kaldı. Affın yasalaşmasının ardından CHP'li vekiller yasayı Anayasa Mahkemesi'ne götürdüler ve mahkeme eşitlik ilkesi uyarınca siyasi mahkûmları da af kapsamına aldı. Bu afla birlikte 12 Mart döneminde cezaevine konulan solcu mahkûmlar da tahliye olacak, Türkiye solu üç yıllık bir aradan sonra yeniden yükseliş dönemine girecekti.

CHP-MSP koalisyonuna damga vuran üçüncü olay olan Kıbrıs harekâtı ise 15 Temmuz 1974'te EOKA liderlerinden Sampson'un Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'u bir darbe ile devirmesinin ardından, 20 Temmuz 1974'te gerçekleşti. Harekât hem Yunanistan'daki Albaylar Cuntasının devrilmesiyle hem de Sampson'un görevi Klerides'e devretmesiyle sonuçlandı ve sonrasında da Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasında ABD ve İngiltere'nin girişimleriyle bir diplomasi masası kuruldu.

Birinci Milliyetçi Cephe (MC) hükümetinin kuruluşuna giden yol, Kıbrıs harekâtı sonrası başladı. Çünkü Ecevit, Kıbrıs'ta

kazanılan başarıyı ve yakaladığı popülariteyi tek başına iktidar için kullanmak istemiş ve bu nedenle de koalisyonu bozarak erken seçime gitmeye karar vermişti. Kuruluşundan 235 gün sonra, 17 Kasım 1974'te CHP-MSP koalisyon hükümeti sona erdi. (Çavdar, 1996: 238 vd.)

Solun tekrar yükselişe geçişi ve ilk örgütlenmeler

CHP-MSP koalisyonunun sona erdiği ve adım adım Milliyetçi Cephe hükümetine doğru gidildiği 1974 yılı, 12 Mart'ta cezaevine konulan kadroların genel afla dışarı çıkmasıyla birlikte solun bir sonraki darbeye, yani 12 Eylül'e kadar tekrar yükselişe geçtiği yıldır. Bu tarihten itibaren Türkiye solu, bölünmüş ve parçalı bir görünüm arz etmekle birlikte, tarihinin en kitlesel, en etkili dönemine de girmiş olacaktır. Haluk Yurtsever'in de belirttiği üzere;

> 1974-1980 arasındaki 6 yıllık dönemin 1960-1971 arasındaki 11 yıllık dönemden ilk bakışta göze çarpan farkı, sol ve sosyalist hareketin pratikte birbirinden ayrışmış bölmelerinin belli bir kitle hareketi ve tabanı üzerinden ayrı hareket ve örgütlülükler olarak ortaya çıkmalarıdır. (Yurtsever, 2008: 177)

Bu dönemde ilk kurulan siyasi yapı Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) oldu. TSİP, *Sosyalist Parti İçin Teori ve Pratik Birliği* adlı dergi etrafında toplananlarla Hikmet Kıvılcımlı yanlısı bir ekibin 16 Haziran 1974'te birleşmesiyle kurulmuştu. TSİP hiçbir zaman 1960'ların TİP'i kadar etkili bir hareket olamadı ama "öğretmen hareketi içinde, kimi meslek kuruluşlarında ve kimi sendikalarda küçümsenmemesi gereken bir güce sahipti." (Yurtsever, 2008: 187)

21 Ocak 1975'te Hikmet Kıvılcımlı'nın takipçileri 1957'de kapatılan Vatan Partisi'nin devamı olarak Vatan Partisi'ni kurdular, parti çok geçmeden iki aşamalı devrim teorisi ve silahlı mücadele başlıkları üzerinden ikiye bölündü. 1975 Mayıs'ında Mehmet Ali Aybar ve arkadaşları "Leninist parti anlayışına ve bürokratikleşmeye karşı" Sosyalist Parti'yi kurdular, ancak parti herhangi bir varlık gösteremedi. 1975 yılının Şubat ayında Mihri Belli ve arkadaşları Türkiye

Emekçi Partisi'ni (TEP) kurdular. Milli Demokratik Devrim (MDD) çizgisini savunan partinin *Emekçi* adlı bir yayın organı vardı. Parti 1980'e kadar küçük etkisiz bir yapı olarak varlığını devam ettirdi. (Yurtsever, 2008: 188)

12 Mart döneminde kapatılan TİP'in Behice Boran etrafındaki kadroları 1 Mayıs 1975'te TİP'i yeniden kurdular. Sol literatürde "ikinci TİP" olarak adlandırılan TİP bu dönemde, MDD tezi karşısında Sosyalist Devrim (SD) tezini savundu. TİP'e göre Türkiye kapitalist bir ülkeydi, egemen sınıf burjuvaziydi ve devrime öncülük edebilecek gelişkinlikte bir işçi sınıfı mevcuttu. TİP bu dönemde 1971 öncesi güç ve etkinliğine herhangi bir şekilde yaklaşamadı ve Yurtsever'e göre önüne koyduğu dört hedefin hiçbirini gerçekleştiremedi. Bu dört hedef şöyleydi: "Dinamik, disiplinli, eğitimli bir parti örgütü, işçi sınıfı içinde kök salmak, solda ana akım hâline gelmek, uluslararası alanda kendini kabul ettirmek." (Yurtsever, 2008: 196)

"1971 devrimciliği"nin üç örgütünün, yani THKO, THKP-C ve TKP/ML'nin devamı niteliğindeki örgütler de yine bu dönemde kuruldu. THKP-C'nin devamı niteliğindeki örgütlerden en güçlü ikisi Kurtuluş ve birazdan daha ayrıntılı bir şekilde üzerinde duracağımız Devrimci Yol'du. Kurtuluş adını 1976 Haziran'ında yayına başlayan *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'den almıştı. Kurtuluş'un yanı sıra Acilciler, Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği, THKP-C Eylem Birliği, THKP-C Çayan Sempatizanları, THKP-C Cephe Yolu gibi çok sayıda küçük silahlı örgüt bu dönemde ortaya çıktı.

THKO kökenli örgütlerden en büyüğü aşağıda biraz daha ayrıntılı şekilde anlatacağımız ve önce Halkın Kurtuluşu, sonra da Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP) adını alan gruptu. Bunun dışında Türkiye Devriminin Yolu, sonradan Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP) adını alacak olan Emeğin Birliği ve Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TİKB) de aynı gelenekten gelmekteydi.

Dönemin en kitlesel üç örgütü ise Türkiye Komünist Partisi (TKP), Devrimci Yol ve Halkın Kurtuluşu/TDKP oldu. Bu üç örgüt

de Türkiye çapında kitlesel ve etkili bir örgütlenme oluşturmayı, militan ve sempatizan kadrolar yaratmayı, halkta ve işçi sınıfı içerisinde ciddi ölçekte taban bulmayı başardılar.

Türkiye Komünist Partisi ve "Atılım" dönemi

Dönemin en kitlesel örgütlerinden biri olan TKP, 1973 yılına gelindiğinde etkisiz, dağınık, atıl bir görünüm içindeydi. TKP Politbürosu 24 Mayıs 1973'te "1973 Atılımı" olarak adlandırılan süreci başlatma kararı aldı. Uzun zaman sonra yeni bir parti programı hazırlandı. 8 Ocak 1974'te *Atılım* adlı yayın düzenli olarak çıkarılmaya başladı. Haluk Yurtsever'e göre TKP'nin yükselişe geçmesi için dış ve iç konjonktür son derece uygundu. Yurtsever, dış konjonktürü şöyle tarif ediyor:

> 1970'ler genel olarak dünyada solun yükseldiği bir dönemdi. Vietnam savaşının ABD yenilgisiyle sonuçlanması, dünyanın birçok yerinde yeni devrim odaklarının ortaya çıkması, dünya komünist hareketinin canlanması, "Brejnev Doktrini", "domino" teorisi vb. dönemin karakteristik çizgileriydi. (Yurtsever, 2008: 204)

İç konjonktür açısından bakıldığında ise "birçok insan kendisini devrimci/solcu olarak görüyor, ama yeni dönem sosyalistliğinin TİP türü legal bir partiyle de, öğrenci gençlik kökenli devrimcilikle de yol alamayacağını düşünüyordu". Dolayısıyla bir "işçi sınıfı partisi" için zemin müsaitti. Bunun dışında o dönem Sovyetler Birliği ile ilişkiler büyük önem taşımaktaydı ve bu TKP'ye büyük avantaj sağlıyordu. Tam da bu nedenle, "1975 ve 1976 yıllarında birçok örgütlü çevre, öbek ve tek tek sosyalist, TKP'nin programını benimsemedikleri ve Türkiye içinde TKP'den çok daha güçlü örgütlülükleri olduğu halde 'enternasyonalizm' gerekçesiyle bu partiye katıldılar." (Yurtsever, 2008: 206)

TKP'nin güçlenmesinin arkasındaki en önemli faktörlerden biri DİSK'le kurduğu ilişkilerdi. 1975-1977 tarihleri arasında, yani DİSK'in 5. Kongresi ile 6. Kongresi arasında kalan dönemde TKP, DİSK yönetiminde hayli güçlü bir konumdaydı. DİSK ise tarihinin

en güçlü dönemini yaşıyordu, yaklaşık 500 bin işçi DİSK bünyesinde örgütlüydü. Bu dönemde TKP'ye yakın isimlerden İbrahim Güzelce DİSK Genel Sekreteri olmuş, TKP'nin Türkiye'deki 1 numaralı ismi ve TKP Politbürosu'nun Türkiye'deki tek üyesi Aydın Meriç ise DİSK Genel Sekreter Yardımcılığı görevini üstlenmişti. Bu dönemde TKP ile DİSK'in yakınlaşması iki tarafı da güçlendirmişti. "TKP etkisi, DİSK'in siyasallaşmasına; DİSK'in açtığı kanallar da TKP'nin işçi sınıfı içinde örgütlenmesine ve etki kurmasına yardım etti. TKP örgütlülüğü deyim yerindeyse 'aşağıdan' birçok işyerinin DİSK'e kazandırılmasında etkili oldu." (Yurtsever, 2008: 220)

TKP bu dönemde Türkiye Mimar Mühendis Odaları Birliği (TMMOB), Türkiye Teknik Elemanlar Birliği (TÜTEB), Tüm Sağlık Elemanları Derneği (TÜSDER) gibi meslek odaları ve kitle örgütlerinde hayli etkiliydi. Bunun yanı sıra Köy-Koop, Ege Köy-Der, Barış Derneği de TKP inisiyatifindeydi. TKP, TÖB-DER (Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği) içerisinde de hayli etkiliydi. Partinin yan örgütleri olan İlerici Gençler Derneği ve İlerici Kadınlar Derneği'nde ise binlerce kişi örgütlü durumdaydı ve bu örgütlülük TKP'yi 12 Eylül'e kadar solun en güçlü örgütlerinden biri hâline getirecekti.

Ülkücü şiddetin yükseldiği 1977-78 yıllarında, solcuların kendilerini nasıl koruyacakları ve örgütlü olunan mahalle ve işyerlerindeki halkın can güvenliğinin nasıl sağlanacağı en önemli mesele hâline gelmişti. TKP buna karşı 1978 başından itibaren "Can Güvenliği Komiteleri"ni gündeme getirmeye başladı. 5 Ekim 1978'de TKP'nin Sesi Radyosu'ndan yapılan açıklamada, "İşçi sınıfı, emekçi yığınlar, hükümet can güvenliğini sağlayamıyor diye faşist komandoların, faşist terör gruplarının, Maocu provokatörlerin saldırı ve provokasyonları karşısında eli kolu bağlı mı kalacaktır?" diye soruluyor ve "Halk, kendi güvenliğini kendisi sağlamak zorundadır. Bunun için örgütlenmek, en geniş yığınları bu savaşa kazanmak, direnişlere ulusal boyutlar kazandırmak gerek," deniliyordu. (Yurtsever, 2008: 222-223)

Aynı gün TKP Merkez Komitesi imzasıyla "faşist teröre karşı can güvenliğini sağlamak, demokratik hakları korumak görevi-

ni işçi sınıfı, halkımız kendi üstlenecek"tir deniliyor ve ertesi gün TKP'nin Sesi Radyosu'ndan bunun nasıl yapılacağına dair şöyle bir açıklama yapılıyordu:

> Can güvenliğini sağlamak için ilk adım yığınsal, örgütlü, disiplinli, yürüyüş, miting ve protesto gösterilerine girişmektir. Bu amaçla eylem birliği hiçbir gerekçeyle geri atılamaz, üstünden atlanamaz. Gösteri yürüyüşlerinin güvenliğini sağlamak, gösterilerin başarıyla yürütülmesi için zorunluluktur. Bu, örgüt ister. Bunların niteliği koruyucu ekipler, birliklerdir. İşçilerin emekçilerin 1 Mayıs'larda, öteki grev ve direnişlerde bu yolda deneyimleri vardır. Fabrikalarda kurulan Savunma Komiteleri o eylemlerde faşist saldırganları geriletti, caydırıcı rol oynadı, yaratılmak istenen yılgınlığı kırdı. Fabrikalarda, semtlerde genç, aktif işçilerden, emekçilerden kurulan böylesi koruma ekipleri bugün de yığın savaşlarında aynı rolü oynayabilir... Halkın can güvenliğini korumak savaşımının ön sıralarında yer almak, komünistlerin devrimci görevidir. Komünistler bu savaşta da örgütleyicilik, özverililik, atılganlık, disiplinlilik örnekleri olacaktır. (Yurtsever, 2008: 223)

Ancak bu çağrıların yapıldığı dönem, aynı zamanda TKP'nin DİSK içerisindeki inisiyatifini yitirmeye ve geri çekilmeye başladığı dönemdi. O dönemde kendisi de TKP yöneticisi olan Yurtsever'in anlattığına göre Ege ve Marmara dışında bu komiteler kurulamadı ve bunun yerine "Barış ve Demokrasiyi Koruma Komiteleri" adlı pek de işlevi olmayan komiteler kuruldu. Bu ise TKP'yi sadece Ülkücü Hareket karşısında değil, aynı zamanda devlet güçleri karşısında da zayıflattı ve sokak hâkimiyetinin giderek yitirilmesine yol açtı.

Devrimci Yol

THKP-C davasından cezaevine girip 1974'teki afla salınanlar farklı örgütlenme arayışlarına girerken, ekiplerden biri 1975 yılı Kasım ayından itibaren *Devrimci Gençlik* dergisini çıkarmaya ve bu dergi etrafında, öğrenci gençlik içerisinde örgütlenmeye başladı. Örgütlenmenin merkezi esas olarak Ankara ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ile Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler

Fakültesi (SBF)'ydi. Dev-Genç'liler üniversitelerdeki öğrenci derneklerinin çoğunda kontrolü ellerinde tutuyorlar ve özellikle Milliyetçi Cephe iktidarıyla birlikte yoğunluğunu artıran ülkücülerin saldırılarına karşı direnişleri örgütlüyorlardı.

Dev-Genç çevresini diğer hareketlerden ayıran temel özelliklerden biri faşizme karşı mücadeleye bakışlarıydı. Dev-Genç'liler "faşistlerin amacının ülke genelinde korku ve sindirme yoluyla halkı teslim almak" olduğunu, böylece "yeni mevziler ele geçirerek egemen sınıfların baskıcı uygulamaları için kitle tabanı" oluşturmayı amaçladıklarını söylüyorlardı. Buna karşı önerilen şey ise faşizme karşı aktif bir mücadele verilmesinin zorunlu olduğuydu.

Kasım 1976 tarihli *Devrimci Gençlik* dergisinde diğer solun tutumuyla ilgili olarak şunlar söyleniyordu:

> Faşistlerin amacının ortalığı karıştırıp seçim yaptırmamak olduğunu, eğer saldırılarına karşı çıkılırsa, onların oyununa gelineceğini ileri sürmektedirler. Bunun için okulların kapatılmasından yana olmakta, direnişlere karşı çıkmakta, aktif mücadeleyi "oyuna gelmek" şeklinde değerlendirmektedirler.
>
> Faşizmin saldırısına bu şekilde saf satalara kapılarak karşı çıkmamak asıl tehlikeli olanıdır. Faşistlere cesaret vermek, daha da ileri gitmelerine, bütün halkı sessiz bir köle durumuna getirmelerine müsaade etmek olur. MC'nin bugünkü saldırılarının amacı, onların faşist politikalarına karşı yükselen halk muhalefetini bastırmaktır. Buna seyirci kalınırsa, asıl oyuna gelinmiş olur. Faşizme karşı uslu durarak bir şey elde edilemez. Asıl o zaman halkın bütün demokratik hakları ellerinden alınır. Asıl o zaman seçimler yapılamaz. Seçimler yapılsa bile faşistler yenilgiye uğratılamaz. (Ersan, 2013: 278-279)

1976-1977 eğitim dönemine Dev-Genç'liler "Faşist İşgalleri Kıralım" kampanyasıyla girmişler ve birçok üniversitede güvenliği sağlayarak ülkücülerin saldırılarını durdurmayı ve etkinliklerini kırmayı başarmışlardı. Dev-Genç için "faşizme karşı mücadele" basitçe bir öğrenci hareketi mücadelesi değildi, bunu aşan bir boyuta sahipti. Dev-Genç'liler faşizme karşı mücadeleyi üniversite kampüs-

lerinin dışına taşımayı, bir gençlik örgütünden daha fazlasını "proletarya partisi"ni inşa etmeyi hedefliyorlardı. Buna göre "devrimci gençliğin eylemi, geniş halk yığınlarının antifaşist duyarlılığını artıracak, direniş ve mücadele gücünü yükseltecek ve antifaşist halk hareketlerini devrimci bir şekilde" büyütecek bir nitelik taşımalı, "halk yığınlarında belirli bir seviyeye gelen duyarlılığı derinleştirip doğru siyasi düşünceleri halka kavratacak, onların antifaşist eylemini örgütlendirecek" yeni eylem biçimleri bulunmalıydı. (Ersan, 2013: 281)

Gençlik hareketinden halk hareketine dönüşmenin miladı 1977 1 Mayıs'ında *Devrimci Yol* dergisinin yayımlanmasıyla oldu. Nisan ayında da "Devrimci Yol Bildirgesi" adlı bir broşür yayımlanmış, amaç "işçi sınıfı partisinin yaratılması" olarak konulmuştu. Bildirgeye damgasını vuran olgu ise yine "faşizme karşı mücadele"ydi. İşçi sınıfı partisinin inşasıyla faşizme karşı mücadele arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktaydı. Bildirgeye göre "baş çelişmenin politik alandaki görünümü (faşizmin halka saldırılarından ötürü) faşizmle halk arasında bir savaş biçiminde"ydi ve "faşizme karşı mücadelenin zafere ulaştırılabilmesi, işçi sınıfının öz örgütünün yönetimiyle" mümkündü.

Devrimci Yol, faşizmi sadece Ülkücü Hareket'le sınırlandırmıyor, ABD'yle ve devletle olan bağlantılara da dikkat çekerek bütünlüklü bir mesele olarak görüyordu. Bunun yanı sıra faşizmin yenilmesi bir iktidar meselesiydi, faşizmi ancak devrimci bir iktidar alt edebilirdi:

> Faşist terör mekanizması ordu ve gizli devlet örgütü içindeki (CIA tarafından yönetilen) güçler tarafından örgütlendirilip geliştirilmektedir. Faşist Ülkü Ocakları ve MHP bu güçlerin birer sivil (kitlesel) örgütü durumundadır. Devlet örgütündeki bir nitelik değişimi ise herhangi bir reformcu (barışçı!) tedbirle sağlanamaz. Bu, devrimci bir hükümetin yapabileceği bir şeydir. Böyle bir hükümet faşizme karşı uzun ve çetin bir mücadele süreci içinde ve bu savaş sürecinin belirli, elverişli bir döneminde kurulabilir ve böyle bir hükümet işçi ve köylülerin (halkın) demokratik diktatörlüğü hükümeti olabilir. (Ersan, 2013: 287-288)

Devrimci Yol'a göre, "Türkiye'de kitlelerin faşizme karşı direniş ve dayanışması temelinde bir 'iç savaş' gelişmekteydi." Henüz bu savaş "geniş kapsamlı, halkın ikiye ayrılmış ordular biçiminde dizilerek vuruştuğu bir savaş" değildi ama "günde 3-5, 7-8 kişinin öldüğü bir ülkede iç savaş" vardı. (Yurtsever, 2008: 262) Bu nedenle, Devrimci Yol bir iç savaş örgütlenmesi olarak 1977 yılında "Direniş Komiteleri"ni kurmaya girişti. Bu örgütler "en geniş antifaşist kesimleri bağrında toplayacak" ve "faşizme karşı barışçı-kitlesel-silahlı vb. her türlü eylem biçimini hayata geçirmeye elverişli bir yapıya sahip" olacaktı.

Devrimci Yol bu komiteleri aynı zamanda iktidar stratejisinin bir parçası olarak görüyordu. Komiteler yalnızca faşizme karşı direniş örgütleri olarak çalışmayacak, "ikili iktidar" mantığına uygun olarak, kuruldukları yerlerdeki halkın sorunlarıyla ilgilenen, yereli yöneten birimler şeklinde işlev göreceklerdi. Devrimci Yol'a göre "halkın kendisi tarafından oluşturulmuş komiteler iktidar gücünü yavaş yavaş, parça parça üstlenmeye, eski merkezî devlet yapısının yanı başında ve ona alternatif olarak yeni bir iktidar odağı hâline gelmeye başlayacaklar"dı. (Ersan, 2013: 289)

Direniş Komiteleri "silahlı direniş birlikleri" adlı silahlı birimleri de barındırıyor, bu birimler ülkücü şiddete karşı savunma tedbirlerini hayata geçiriyor ve misilleme saldırıları düzenliyorlardı. 1979'da Devrimci Yol merkezî bir askerî birim kurdu ve "devrimci savaş birlikleri" adı verilen bu birimin başına dört kişilik üst komitenin üyelerinden olan Ali Başpınar'ı getirdi. Devrimci Yol'un silahlı eylemleri, silahlı mücadeleyi temele alan diğer örgütlerden farklı olarak sansasyon yaratmayı amaçlayan eylemler değildi, "faşist teröre karşı" ve "aktif savunma" amaçlıydı. Birkaç örnek vermek gerekirse, 22 Aralık 1979'da MHP'nin memur örgütlenmesi sorumlularından Ercüment Yahnici, 22 Ağustos 1980'de DİSK Başkanı Kemal Türkler'in öldürülmesine misilleme olarak Köy-YSE İş Sendikasının ülkücü başkanı Sadık Özkan ve Fatsa Operasyonu'na misilleme olarak Ankara ve İstanbul'da iki polis öldürüldü. (Ersan, 2013: 297)

Direniş Komiteleri, Fatsa ve birkaç yerde daha alternatif iktidar örgütlenmelerine dönüşseler de ülke çapında böyle bir durum söz konusu olmadı. Ancak bu komiteler solun örgütlendiği yerlerde ve Alevilerin hedef tahtasına yerleştirildiği katliam girişimlerinde halkı korumak, katliamları engellemek hususunda son derece önemli bir rol üstlenerek halka yönelik ülkücü şiddetin sonuçlarının ağırlaşmasının önündeki en büyük engellerden biri oldu.

Halkın Kurtuluşu/Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP)

1974'teki af sonrası cezaevinden çıkan THKO kadroları, dışarıda olup da THKO geleneğini devam ettirmeye çalışan ve kendilerine "Mücadelede Birlik" adını veren grupla birleştiler ve 1975 yılının başlarında THKO Geçici Merkez Komitesi'ni oluşturup *Yoldaş* dergisini çıkarmaya başladılar. Dergide 1971 devrimciliğinden "küçük burjuva ihtilalciliği" ve Sovyetler Birliği'nden "sosyal emperyalist" diye söz ediliyordu ve bu dergide olgunlaştırılan fikirler önce Halkın Kurtuluşu (HK) sonra da Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP) olarak adlandırılan hareketin ideolojik temelini oluşturacaktı. 1976 yılında *Halkın Kurtuluşu* dergisi çıkarılacak ve 1980'in başlarında TDKP kurulana kadar örgüt derginin adıyla anılacaktı. Hareketin teorik yayın organının adı ise *Parti Bayrağı* idi. (Yurtsever, 2008: 285)

THKO'lular 1975-76 yıllarında "üniversiteli gençliğin, büyük şehirlerin yanı sıra Anadolu'nun Urfa, Antep, Maraş, Çorum, Kayseri, Kırşehir gibi çok değişik illerinde" ilişkiler kurmayı ve örgütlenmeyi başarmışlardı. Örneğin 1976'da Urfa'da 7 bin, Antep'te 20 bin kişilik mitingler düzenleyebiliyorlar, günlük ulusal gazetelerin toplamda 300 adet sattığı Kırşehir'de *Halkın Kurtuluşu*'nu 500 kişiye ulaştırabiliyorlardı. 1978'de *Halkın Kurtuluşu*'nun tirajı 30 bin civarındaydı. (Ersan, 2013: 202-203)

THKO 1. Konferansı Ekim 1978'de Çorum'da 19 delegenin katılımıyla toplandı ve bu toplantıda örgütün adı Türkiye Devrimci

Komünist Partisi-İnşa Örgütü olarak değiştirildi. Bu süreç 15 ay sürecek ve Şubat 1980'de Türkiye Devrimci Komünist Partisi kurulacaktı. Bu kuruluş kongresi 2 Şubat 1980'de İzmir'de yapıldı. Delegelerin ağırlıklı olarak İstanbul, İzmir ve Adana'dan olduğu kongrede delegelerin tümü merkez komitesi üyeliğine seçildi ve merkez komite 8 kişilik bir Merkez Yürütme Kurulu (MYK), MYK da 4 kişilik Sekretarya'yı seçti. MYK ve Sekretarya'nın tamamı eski THKO üyelerinden oluşuyordu. (Ersan, 2013: 209)

TDKP, Ülkücü Hareket'e yönelik bireysel saldırılar yapan silahlı örgütleri eleştiriyor ve asıl olanın "kitlelerin örgütlenmesi ve kitle mücadelesi" olduğunu söylüyordu. Şiddet ancak kitle mücadelesini büyüttüğü ölçüde bir anlam ve değer taşıyabilirdi. Örgütün teorik yayın organı *Parti Bayrağı*'nda iç savaşın derinleştiği 1978 yılının sonlarına doğru yayımlanan bir yazıda konuya ilişkin şöyle deniliyordu:

> Şiddeti içeren mücadele biçimlerinin hangisinin devrimi zafere ulaştıracağı o günün somut koşulları ve kitlelerin mücadelesinin dışında ve de önceden belirlenemez... (Marksistler) kitlesel mücadelelerin hangi biçimde olacağını çok dikkatli bir şekilde takip ederler. Kitle eylemlerinin yarattığı tüm mücadele biçimlerine sahip çıkarlar. Onları daha genişletip geliştirerek devrime doğru kanalize edip bilinçli bir muhteva kazandırmaya çalışırlar. (Ersan, 2013: 210)

HK/TDKP bu süreçte, şiddetle siyaset arasında kurduğu bağa uygun eylemler yaptı. Örneğin boykot çağrısı yapılan 14 Ekim seçimlerinden üç gün önce, 11 Ekim 1979'da Ankara Ulus'ta yaklaşık 3 bin kişinin katıldığı ve güvenliği silahla sağlanan "korsan" bir gösteri düzenlendi. Eylemciler Dışkapı, Samanpazarı ve Opera civarındaki yolları trafiğe kesti. Polisin ve jandarmanın müdahalesiyle çatışma çıktı, bir eylemci ve bir polis çatışmalarda yaşamını yitirdi, çok sayıda eylemci ve polis de yaralandı. *Halkın Kurtuluşu*'nda yer alan habere göre aynı gün İstanbul'un Beyoğlu, Alibeyköy, Fikirtepe, Kazlıçeşme, Çağlayan, Bostancı, Bomonti ve Kocamustafapaşa semtlerinde de benzer eylemler düzenlenmişti.

HK/TDKP, işçi sınıfı içerisindeki siyasetini sendikalar üzerinden ama sendikalara yönelik ağır eleştirilere dayalı olarak gerçekleştirmişti. Mevcut tüm sendikalar "burjuva sendikal akımlar" olarak nitelendiriliyor ve "sınıf sendikacılığı" ile "sınıfın parti çizgisindeki birliği" arasında doğrudan bir ilişki olduğu söyleniyordu. Sendikalar içerisinde örgütlenmek için kurulan yapının adı Devrimci Sendikal Muhalefet (DSM) olarak belirlenmişti ve TDKP sendikalar içerisindeki çalışmasının esasını "bunların içten kemirilmesi, yıkılması faaliyeti oluşturur" şeklinde tarif ediyordu. Devamında ise "sendikal eylemi burjuvazi ve sendika ağalarına yönelterek, sendika ağalarının gerçek niteliklerinin deşifre edilmesi ve daha çok işçiyi burjuva sendikacılık akımlarının etkinliğinden kurtararak, sınıf sendikacılığı çizgisine, DSM saflarına çekmek" amaç olarak konuluyordu. (Yurtsever, 2008: 307-308)

TDKP adının alınmasının üzerinden yaklaşık yedi ay geçmişken, 12 Eylül darbesi gerçekleşti ve resmî verilere göre 3308 TDKP yanlısı gözaltına alındı, kayıtlı 227 üyenin 110'u yakalandı. Aynı verilere göre 12 bin kişinin örgütle bağlantısı bulunmaktaydı. (Ersan, 2013: 214) Darbe sonrası gerçekleşen operasyonlarla birlikte TDKP'nin örgütsel çalışması fiilen sona ermiş oldu. Parti 1980'lerin sonunda tekrar toparlanmaya başlayacak, 25 Kasım 1997'de ise legal Emek Partisi (EMEP) kurulacak ve illegal faaliyetlere son verilecekti.

Milliyetçi Cephe

11 Kasım 1974'te çoğu Aydınlar Ocağı mensubu milliyetçi-muhafazakâr aydınların imzasıyla MHP'nin yayın organı *Ortadoğu* gazetesinde şöyle bir bildiri yayımlandı:

> Demokrasi, memleketin ekseriyet tarafından idare edilmesi demektir. Türk milleti 14 Ekim 1973 seçimlerinde tercihini yapmış ve ekseriyeti, %67 oyla, birbirine çok yakın partilerden oluşan Milliyetçi Cepheye vermiştir. Hükümeti, milliyetçi partiler bir araya gelerek kurmalıdır. Milletin tercihinin dikkate alınmaması ülkeyi buhrana sürükler. Boykotlar, işgaller ve sokak hareketleri,

> memleketin dirlik ve düzenini tehdit etmektedir. Türkiye küçük hesapların şahıs ve parti çekişmelerinin, siyaset ve siyasi menfaat oyunlarının ikinci plana atılması lazım gelen fevkalade nazik günler yaşamaktadır. Kimse fedakârlıktan kaçamaz. Bu fedakârlıkları göstermeyenleri millet de tarih de asla affetmeyecektir. Beş partiyi gecikmeden hükümeti kurmaya davet ediyoruz.

Bu bildirinin ardından 18 Aralık 1974'te Adalet Partisi (AP), Milli Selamet Partisi (MSP), Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) yöneticileri bir araya geldi ve toplantı sonrası ortak bir açıklama yapıldı. Açıklamada ortak paydası antikomünizm olan bir cephe hükümeti kurulması için çalışmalara başlandığı şu sözlerle anlatılıyordu:

> Türk milletini, kaderde, kıvançta ve tasada bölünmez bir bütün hâlinde milli şuur ve ülküler etrafında toplayan milletimizin milli birlik ruhu içinde yüceltilmesini amaç bilen Türk milliyetçiliği, ilham kaynağımızdır. Milli bütünlüğünü iç kavgalarla yok etmek isteyen her türlü yıkıcı faaliyetin karşısındayız. Milli ve manevi değerlere bağlı ve saygılıyız. Hür demokratik rejimi insan haysiyetine uygun yegâne idare şekli sayıyoruz. Türkiye Cumhuriyeti ve hür demokratik rejimi, komünizmin ve her türlü yıkıcı akımın saldırısına karşı azimle savunmaya kararlıyız. ...Kalkınma, aşırı sol sloganları ile kanun dışı eylemlerle, taklitçilikle, yağma teşvikçiliği yapılarak ve yurttaşın güven duygusu ve çalışma şevki yok edilerek gerçekleşmez. Sosyalist devlet macerasının, hürriyetleri yok edeceğini, yurttaşlarımızın insan haysiyetine uygun ve mutlu şekilde yaşamalarını imkânsız hâle getireceğini bildiğimiz için sosyalist devlet kurma heveslerinin kesinlikle karşısındayız. Bütün milliyetçilerin aynı hedefler etrafında toplanacağına eminiz. (Ilıman, 2014: 79)

24 Şubat 1975'teki toplantı sonrası yapılan açıklamada ise şöyle deniliyordu:

> Bir defa daha haykırıyoruz: Türk'ü Türk'e, Müslüman'ı Müslüman'a düşman etmeye çalışan her türlü ayrıcalığın ve bölücülüğün karşısındayız. Milliyetçi Partiler olarak, bir uçtan bir uca, Türk vatanında yaşayan bütün yurttaşlarımızı kardeş sayıyoruz. Biz "Halklar" değil,

> "Millet" diyoruz. Biz, kardeşliği, birliği, bütünlüğü savunuyoruz. Herkese açlık ve esaret getireceği meydanda olan "sınıf kavgası" yerine, milliyetimizi hürriyet ve sosyal adalet içinde hızla kalkındıracak usulleri savunuyoruz. Herkesin doyacağı, herkesin iş bulacağı, herkesin insanca ve mutlu yaşayacağı demokratik ve hür bir Türkiye istiyoruz. İç huzursuzluk bitmelidir. Milletimiz huzur istiyor. Milletimizin büyük çoğunluğunu temsil eden partilerimiz, Türkiye'de huzur ve kanun hâkimiyetini sağlamak için kendilerine düşen görevleri tam olarak yapmaya kararlıdır. Kanunları uygulayanların, idarecilerin, devletin güvenlik kuvvetlerinin, aşırı soldan ve CHP'den gelen maksatlı baskılardan yılmaksızın, yıkıcı örgütlere ve onların militanlarına karşı Türk Devletini koruyacaklarına eminiz. (Tiryaki, 2007: 31)

Birinci Milliyetçi Cephe hükümeti, 28 Mart 1975'te AP, MSP, CGP ve MHP tarafından kuruldu. Hükümette AP 15, MSP 8, CGP 4 ve Meclis'te sadece 3 milletvekili olmasına rağmen MHP 2 bakanlık aldı, Alparslan Türkeş de başbakan yardımcısı oldu. Antikomünist saiklerle kurulan Milliyetçi Cephe hükümetinin protokolünde şöyle deniliyordu:

> Komünizme, her çeşit anarşiye, anayasa ve kanun dışı eylemlere, milli bütünlüğü zedeleyici, milleti ve ülkeyi bölücü, cumhuriyeti tahrip edici faaliyetlere karşı, devletin, anayasa düzeni içinde kendisini savunmasını ve bu çeşit tehlike ve faaliyetlerle etkili şekilde mücadele edilmesini kesin bir zorunluluk sayıyoruz. İç güvenliği, asayişi ve kanun hâkimiyetini sağlamakla görevli devlet kuruluşlarının ve güvenlik kuvvetlerinin, görevlerini tarafsızlıkla, azim ve kararlılıkla yerine getirebilmeleri için, hükümet gerekli her türlü ihtimamı gösterecektir. (https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/KP39.htm)

Aydınlar Ocağı ve Milliyetçi Cephe

Aydınlar Ocağı üyesi ve *Ortadoğu* gazetesi yazarı Muharrem Ergin'in 1 Ekim 1974'ten itibaren yazdıkları hem Aydınlar Ocağı'nın Milliyetçi Cephe hükümetinin kurulmasını nasıl bir beka meselesi olarak gördüğünü hem de MHP'nin bu cephe için nasıl bir basınç yaratmaya çalıştığını anlamamız açısından önemlidir.

Muharrem Ergin 1 Ekim 1974 tarihli "Milli İradenin Zaafı" adlı yazısında Türkiye'nin bir siyasi buhran içerisinde olduğu tespitini yapmakta ve bu buhranın ülkeyi "kudretli parlamento, kuvvetli iktidar ve güçlü hükümetlerden mahrum bırakacağını" söylemektedir. Türkiye'nin bu buhrandan çıkması için gereken ise "milli birlik ve beraberliği sağlayacak ve memleketi kudretli bir lokomotif gibi alıp sürükleyecek kuvvetli bir siyasi iktidardır." Böyle bir iktidar "milliyetçi oy tabanını birleştirmedikçe Türkiye hükümet buhranlarından da, süratle rejim buhranına giden siyasi istikrarsızlıklardan da, çözüm bekleyen meselelerin çokluğu ve ağırlığı altında ezilmekten de kurtulamayacaktır."

Ergin'in bir sonraki yazısı 3 Ekim'de yayımlanır ve "Nasıl Bir Hükümet?" adlı yazıda bu soruya yanıt aranır. Ergin, Ecevit'in hükümeti bozmasının son derece hayırlı olduğunu söyledikten sonra, ilk olarak sağ partileri CHP'li yeni bir iktidar kurulmasını mutlak surette engellemeleri gerektiği konusunda uyarır. İkinci uyarı ise "iktidar olma korkaklığından kendilerini süratle kurtarmaları ve hükümet olmaya azimle cesaret etmeleri" yönündedir. Ergin'in üçüncü uyarısı ise CHP'nin muhalefette olmasından duyulan korku ile ilgilidir. Ergin milliyetçi partilerin "CHP muhalefete geçince tekrar sokak kavgaları başlar endişesi"nden kendilerini kurtarmaları gerektiğini çünkü bunun "daha baştan teslim olmak" anlamına geldiğini söyler.

11 Ekim tarihli yazısı "Milliyetçi Cephe Birliği" adını taşımaktadır ve Ergin bu yazıda öncelikle sağın parçalanmış görünümünden bahseder. "Sağdaki bölünme, bu kanadın büyüklüğü ve bütünlüğü memleket istikbalinin başlıca teminatı olduğu için asla tabii ve mazur görülme hakkına sahip değildir." Ergin'e göre içinde bulunulan şartlarda "milliyetçi kanadın hemen bir çatı altında ve bir parti etrafında toplanması imkânsızdır" ama bir gün mutlaka bu birliktelik gerçekleşecektir. Ancak o gün gelene kadar yapılması gereken şey bir "milliyetçi cephe birliği" kurmaktır. Bu birlik, "bugün derhal kurularak önce hükümet krizine el koymalı, sonra başta seçim olmak üzere sol cephe karşısında her işte birlikte hareket etmeye koyulmalıdır."

29 Ekim tarihli "Hükümetsiz Türkiye"de CHP'nin 1 yıl boyunca koalisyonla da olsa iktidarda bulunmasının yarattığı sonuçlardan bahsedilir ve bu sonuçlardan en önemlisinin "12 Mart'ın tasfiyesi" olduğu söylenir. Ergin'e göre, "12 Mart Türk cemiyetinin kendini bulması, insanlarımızın aklını başına toplaması, memleketin uzun yıllardan beri ihtiyacı ile kavrulduğu Türk rönesansına ulaşması, kısacası Orhun abidelerindeki ifadesiyle Türkiye'nin titreyip kendisine dönmesi için adeta gökten inmiş bir ışık gibiydi." Bunun yanı sıra Türkiye çok ciddi bir iktisadi krize doğru sürüklenmekte, istifa etmiş ve yenisi kurulana kadar ülkeyi yönetmeye devam edecek olan koalisyon hükümetinin iki partisi bir araya gelip kabine toplantısı yapmamakta ve halk giderek hükümetsizliğe alışmaktadır. Dolayısıyla sağ partiler bir an önce duruma el atmalı ve bir araya gelmelidirler.

Ergin'in 5 Kasım tarihli yazısı "Tek Çıkar Yol Beşli Hükümet" adını taşımaktadır. Ergin'in bu yazıda rahatladığı görülmektedir, çünkü Demirel Ecevit'in teklifini, CHP'yle koalisyon kurma ihtimalini tamamen ortadan kaldıracak şekilde reddetmiştir. Ergin bunun sevindirici bir gelişme olduğunu ve güçlü bir hükümet kurulmasının yolunu açtığını söyler. "Türkiye'nin bütün iç ve dış şartları bugün yalnız ve yalnız kuvvetli bir hükümeti gerekli kılmaktadır." Bu kuvvetli hükümet ancak "aynı cephedeki partilerin el ele vermesinden doğacak tabandır," ve "böyle bir taban bugün sadece AP, MSP, DP, CGP, MHP, yani beş partinin kuracağı milliyetçi cephe birliğinde 260 milletvekili ile yüzde altmış yedi buçuk oy bütününde mevcuttur," yani "bugün tek kuvvetli hükümet potansiyeli milliyetçi beşli koalisyondadır."

Ergin 11 Kasım'daki "Profesörler Liderleri Göreve Çağırdı" adlı yazısında *Ortadoğu*'da çıkan ilandan söz eder ve ilanın tam metnini köşesine koyar. 12 Kasım'da ise "Siz 260 Milletvekili" adlı yazısıyla köşesinden beş sağ partinin milletvekillerine seslenir. Ergin Aydınlar Ocağı'nın çağrısının liderlere yapılmış olmasıyla beraber, esas seslenilenin milletvekilleri olduğunu söyler, çünkü liderler kendi aralarında bir "sağırlar diyaloğu" yürütmektedirler ama onları

bundan vazgeçip sorumluluk almaya milletvekillerinin ikna etmesi mümkündür. Ergin milletvekillerine sorumluluk almaları çağrısında bulunarak şöyle der:

> Sizi liderlerinize baş kaldırmağa teşvik etmiyorum. Fakat milletvekili olarak; on binlerin, kırk binlerin, yüz binlerin mümessili olarak, sizin hepiniz aslında birer lidersiniz, liderler topluluğusunuz. Bütün milliyetçi cephenin, bütün partilerin ve hatta bütün rejimin mukadderatını yalnız ve yalnız liderlerin eline bırakamazsınız. Buhranı çözmekteki vazifeniz elbette ki sadece grup salonlarınıza çekilip liderlerinize bu konuda tam yetki vermekten ibaret değildir. ... Niçin toplanıp iktidar olmuyorsunuz? Siz 260 milletvekili, neden harekete geçmiyorsunuz?

5 Aralık tarihli "Milliyetçiler Birleşiniz" yazısı ise esas meselenin solun yükselişini engellemek olduğunu ve antikomünist teyakkuz hâlini göstermesi bakımından önemlidir. Ergin Türkiye'nin iki cepheye ayrılmış olduğunu ve "milliyetçi cephe ile sol cephe"nin karşı karşıya geldiklerini söyler. Bu gerçeğin yanında partiler, liderler, taraflar, kadrolar "teferruattan ibaret"tir. Tam da bu nedenle yaşanan buhran "milli mukadderatı tayin edecek" bir nitelik taşımaktadır:

> Türkiye tarihi bir mücadele içindedir. Bu mücadelede milliyetçilikle hümanizm ve Marksizm Türk milletinin kader harbini vermektedir. Milliyetçi cephe ile hümanist-kozmopolit ve Marksist-materyalist cephenin bu hâkimiyet mücadelesinde ayrı ayrı partiler de, onların liderleri de bir hiç kalır. Onun için cereyan eden hükümet buhranı yalnız siyasi kademeyi içine alan bir hadise değil, milli mukadderatı tayin edecek olan bir temel davadır.

Ergin'e göre bugün Türkiye'de "gerçek olan" sadece iki slogan vardır: "Solcular birleşiniz" ve "Milliyetçiler birleşiniz" dışındaki sloganlar ancak bu iki slogan bağlamında bir anlam ifade etmektedirler. Ergin teyakkuz hâlinde, "Savaş kaybedilmek üzeredir," der, "birleşmezseniz her şey kaybedilecektir. Birbirinizi yemek, birbirinizin oylarına göz dikmek, kendi aranızda birbirinize galip gelmek düşüncesi ve gayretleri basittir, iptidaidir, küçüktür, gülünçtür."

Ergin, sağ partileri Ecevit'in istediği gibi bir erken seçime gitmemeleri konusunda uyarır: "Milliyetçi partiler için seçimi kabul etmek Ecevit'e, onun iradesine teslim olmak demektir." Çünkü, "Ecevit Kıbrıs harekâtından büyük bir prestijle çıkmıştır. Ekonomik durumdan kimse onu sorumlu tutmamaktadır. Milliyetçi cephedeki perişanlık ve suni şahıs kavgaları Ecevit'i ümit hâline getirmektedir." Ayrıca "TRT tarafsızlaştırılmadan ve yedi aylık tayinler ters çevrilmeden bir seçime gitmek" intihar anlamına gelecektir. Tam da bu nedenle;

> Önce milliyetçi beş parti cephe hâlinde iktidar olmalı, bir senelik yaraları tedavi etmeli, 1977'ye kadar Türkiye'yi seçim yarışına çıkacak kadar sıhhatine kavuşturmalı, ondan sonra Ecevit'in restini görmelidir. Milliyetçi partilere düşen tarihi rol bugün budur. Kendisini bu tarihi role uydurmayan her lider ve parti büyük bir milli vebal altında kalacak ve tarihin lanetine hedef olacaktır.

7 Aralık tarihli yazı "Korkmayınız Birleşiniz" adını taşımaktadır ve Aydınlar Ocağı'nın ve mensuplarının sadece antikomünist değil aynı zamanda anti-Kemalist olduklarını da göstermesi bakımından önemlidir. Sağ entelijansiya, Türkiye'de sol fikirlerin yükselmesinin gerisinde Cumhuriyet'in Batılılaşma projesini ve hümanist kültür anlayışını görmekte, dolayısıyla komünizmle mücadele ederken aslında bu projeyle de mücadele etmektedirler. Tam da bu nedenle Ergin bu yazısında sağ partilere, "İki vazifeniz vardır," demekte ve iki mücadeleden bahsetmektedir. Bunlardan ilki "zümre hâkimiyeti" ile "milli mücadele", "bürokrasi ve yarı aydınlar" ile "halk ve gerçek aydınlar" arasındadır. İkinci mücadele ise "gittikçe daha büyük dalgalar hâlinde Türkiye'nin üzerine gelen Marksizm tehlikesini bertaraf etmek, Türkiye'yi komünizme ve onun getirdiği diğer yıkıcılıklara kaptırmamaktır." İşte bu tarihî görev için beş partinin bir araya gelmesi ve hükümet kurması bir zorunluluktur.

Yaşanan siyasi gelişmeler Ergin'in ve Aydınlar Ocağı mensubu sağ entelijansiyanın milliyetçi cephe hayallerini bir süre ertelemesini beraberinde getirecek, Ergin de 1975 yılının Mart ayına kadar

cephe çağrılarına ara verecektir. Ancak Mart ayından itibaren yaşanan gelişmeler, yani bir yandan yeni bir hükümetin kurulmasında yaşanan sıkıntılar, bir yandan ise sağ partiler arasında giderek hükümeti kurmaya yönelik bir iradenin ortaya çıkıyor olması, Ergin ve arkadaşlarını yeniden heyecanlandıracak, 14 Mart 1975'te Ergin "Milliyetçi Hükümete Doğru" adlı bir yazacaktır. Ergin bu yazıda Sadi Irmak'ın hükümet kurma denemesinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından milliyetçi cephenin kuruluşu önünde herhangi bir engel kalmadığını, yoldaki son tıkanıklığın da giderildiğini ve "milliyetçi hükümete çok yaklaştığımızı" söyler. Sahiden de bu yazıdan beş gün sonra, 19 Mart 1975'te Birinci Milliyetçi Cephe olarak adlandırılan hükümet kurulacaktır.

Milliyetçi Cephe ve kadrolaşma tartışmaları

Milliyetçi Cephe hükümeti, sağın devlet içerisindeki kadrolaşması açısından bir dönüm noktası olarak görülebilir. Bu dönemde göreve atanan ve görevden alınan yüksek dereceli memurların sayısı 436'dır. 216 yüksek dereceli memur görevden alınmış, 198 atama yapılmış, 22 memur da istifa etmiştir. Yine bu dönemde 41 vali görevden alınmış, 45 vali göreve atanmış, 19 valinin yeri değiştirilmiştir. Adalet Partisi'nde olan Milli Eğitim Bakanlığı'nda 84 işlem yapılmış ve 43 milli eğitim müdürü görevden alınarak yerlerine milliyetçi-muhafazakâr bürokratlar atanmıştır. MHP ise özellikle Emniyet içerisinde ve Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nda ciddi bir kadrolaşmaya gitmiştir.

TRT Genel Müdürü İsmail Cem'in görevden alınması ve Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'ne Ayvaz Gökdemir'in atanması sürecinde yaşananlar, kadrolaşma meselesinin politik mahiyetini göstermesi açısından son derece önemlidir.

Hükümetin kuruluşunun ardından Ecevit hükümeti boyunca bütün sağ partilerin hedefinde olan TRT Genel Müdürü İsmail Cem'in görevden alınması MC partileri açısından öncelikli mesele hâline gelmişti. İşaret fişeğini ateşleyen, 2 Mayıs 1975'te Malatya'da

yaptığı konuşmayla Başbakan Yardımcısı ve MSP Genel Başkanı Erbakan oldu. Erbakan konuşmasında şöyle diyordu:

> TRT asla Moskof gibi hareket etmek serbestisine sahip olmayacak. Bu TRT bizim milletimizin ahlakını tahrik ediyor. Solculuk propagandası yapıyor. Onun için hükümet olarak kesin karar aldık. TRT'nin başındakini azletmeye karar aldık. Size bugün müjdeyi veriyorum. Kulağınızı TRT'ye verin, bugün yarın milli cereyanın sesini işiteceksiniz. (Cem, 1976: 221)

Bu açıklamayla birlikte Cem'in görevden alınması süreci siyasal mücadelenin temel başlıklarından biri hâline geldi. Sol güçler Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e çektikleri telgraflarla, Cem'e olan desteklerini bildirerek görevden alınmamasını istiyorlardı. Örneğin bir grup asistan telgraflarında şöyle diyordu:

> Bizler, tüm üniversite, akademi ve yüksekokul asistanları olarak, yurt gerçeklerini ekranlarından ve radyolarından yansıtmaya ve kamuoyunun gerçekten bağımsız olarak oluşmasına çalışan TRT Kurumu ile Sayın Genel Müdürü İsmail Cem üzerinde, son günlerde yaratılmak istenen baskılara ve tutarsız gerekçelerle görevden alınması çabalarına son vereceğinize, Cumhurbaşkanlığı yeminine sadık kalarak halkın arzularına tercüman olacağınıza inanıyoruz. (Cem, 1976: 225)

DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker de Cumhurbaşkanı'na telgraf çekiyor ve DİSK adına Cem'e verdikleri desteği şöyle anlatıyordu:

> Biz DİSK olarak TRT'nin izlediği Anayasal doğrultudaki yayınlardan mutluluk duyuyoruz. Bu tür program düzenlemelerini toplumumuzu çağdaş uygarlık düzeyine götürücü bir çaba sayarak takdirle karşılıyoruz. Ortaçağ kafasıyla karanlık bir düzeni savunanların TRT'de birleşen çabalarını asla haklı bulmuyoruz. (Cem, 1976: 225)

Benzer telgraflar Ankara Belediyesi temizlik işçilerinden, Kayseri Barosu'ndan, İstanbul Tabip Odası'ndan, Türkiye Mimar Mühendis Odaları Birliği'nden (TMMOB) ve Tüm Öğretmenler

Birleşme ve Dayanışma Derneği'nden de (TÖB-DER) çekilmişti, sol kamuoyu adeta bir seferberlik hâlinde Cem'in görevden almasına karşı birleşmiş durumdaydı.

Ancak MC hükümeti, dönemin en etkili ideolojik aygıtı olan TRT'nin başında soldan birinin bulunmasını hiçbir şekilde kabul etmeyecek ve Başbakan Demirel, Cem'in görevden alınmasına dair kararnameyi 11 Mayıs'ta imzalayacaktı. Kararnamenin gerekçe metni ise dönemin ve MC partilerinin antikomünist hissiyatını çok açık bir şekilde ortaya koyuyordu. Gerekçeli kararda, "İsmail Cem İpekçi kanunun aradığı niteliklere sahip olmadığı gibi milli güvenlik açısından TRT'nin başında tutulmasını sakıncalı kılan nitelikler taşımaktadır," deniliyordu. Buna dair İsmail Cem'in *12 Mart* adlı kitabında "Marksçı-Leninci anarşi eylemlerinin militanlarına sevgi ve övgü ifade eden" cümlelerin yer alması ve "bu militanları kahraman gibi" göstermesi örnek gösteriliyor, yine aynı kitapta TİP'i övdüğünden, devletin güvenlik kuvvetlerini küçük düşürücü ifadeler kullandığından, başka yazılarında ise "15-16 Haziran ayaklanmasına girişenleri" övdüğünden söz ediliyordu.

Bunun dışında İsmail Cem'e başka suçlamalar da yöneltiliyordu ve bu suçlamalardan bazıları şöyleydi:

- TRT'de Türk örf ve adetlerine ve ahlakına aykırı olarak, bir annenin üniversite çağındaki bakire kızına gençlik bunalımdan ancak gayrimeşru münasebetle kurtulabileceğini telkin eden programlar yayınlamıştır.
- Milli geleneklerimize aykırı şekilde yakın aile fertleri arasında, ahlakdışı ilişkiyi işleyen ve yurttaşlarımızı rencide eden programlar yayınlanmıştır.
- Okul öğrencilerine hitap eden programlarda, gençler hayâsızlığa, içkiye ve ahlakdışı davranışlara teşvik edilmiştir.
- TRT Yönetim Kurulu tutanaklarının incelenmesinden de görüleceği üzere, Yönetim Kurulu üyeleri birçok toplantıda, aşırı sol propagandasından örnekler vermişler, çocuk programlarında bile bu felsefenin taze beyinlere yerleştirilmesine çalışıldığını belgelemişlerdir.

- Yönetim Kurulu üyelerinden birçoğu, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı; Türk Silahlı Kuvvetleri'nin uygulamalarını yerici ve Silahlı Kuvvetleri rencide edici yayınlar yapıldığını belirtmişlerdi. Aynı üyeler, komünist kuvvet ve kişilerin kahraman olarak gösterildiğinden şikâyet etmişlerdir. Bu meyanda komünist militan Rosa Luxemburg'dan "kahraman devrimci kadın" diye bahsedildiği belgelenmiştir.

Tüm bu gerekçelerle İsmail Cem TRT Genel Müdürlüğü'nden alınmış, bu hadise sağ çevrelerde büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Yine sağ çevreler tarafından sevinçle karşılanan ve dönemin politik iklimini ortaya koyması bakımından sembolik önemi haiz başka bir hadise ise Ayvaz Gökdemir'in Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'ne atanması olmuştur. MC, bu atamayla solun hegemonyası altındaki eğitim alanına da doğrudan müdahale etmiş olacaktır.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'ne atanan Ayvaz Gökdemir, eğitim alanında sola karşı yürüttüğü tasfiye operasyonu ve bu okullardaki milliyetçi kadrolaşma ile adını duyurmuş, milliyetçiler tarafından göklere çıkartılırken, solcular tarafından "Komando Ayvaz" olarak anılmaya başlamıştı. Kendisini yakından tanıyan isimlerden biri olan Nuri Gürgür, ölümünün ardından, Gökdemir'in Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'ne atanması ile ilgili olarak şunları söyleyecekti:

> Yeni hükümette Ali Naili Erdem Milli Eğitim Bakanı, Ahmet Nihat Akay da müsteşar oldular. Her ikisi de milli şuur sahibi, milli eğitimin problemlerini yakından bilen insanlardı. Teşkilatın, solcuların ideolojik egemenlik kurma çabalarıyla, işlevini yapamaz duruma geldiğini gördüklerinden, üst düzeydeki makamlara yeni ve nitelikli isimler aramaya başladılar. Ülkücü Öğretmenler Teşkilatı (Ülkü-Bir) Genel Başkanı Prof. Dr. Orhan Düzgüneş ve arkadaşlarının önerileriyle Ayvaz Gökdemir 32 yaşında Öğretmen Okulları Genel Müdürü oldu. ... Öğretmen yetiştiren okullar, genel müdürün canhıraş çabasıyla dirilip ayağa kalktı. Okullarda görevlendirilen yeni yöneticiler, mesleklerine âşık, misyonlarının bilincinde olan ve bunu yerine getirmekle yükümlü olduklarını bilen insan-

> lardı. Başarmak için milli ruh ve heyecanla hep birlikte seferber oldular. (Arslan, 2009: 138-139)

Gökdemir'in eğitim alanındaki kuşaklara yayılacak etkisini ölümünün ardından yaptığı açıklamada Muhsin Yazıcoğlu şu sözlerle anlatacaktı:

> Materyalizmin Türk gençliğini kuşattığı, yaratılış gayesinden uzak, töre ve geleneklerinden kopuk, gayrimilli bir zihniyetle gençliğin yetiştirildiği bir dönemde Ayvaz Ağabey suyun akışını değiştirdi. Suyu kaynağından tuttu. Öğrenciyi yetiştirecek öğretmenleri şekillendirdi. Böylece kuşaktan kuşağa gelecek bir domino etkisi oluşturdu. (Arslan, 2009: 213)

DİSK ve DGM'ye karşı mücadelenin örgütlenmesi

12 Mart darbesinin ilan ettiği sıkıyönetim uygulaması sona erince Anayasa Mahkemesi, sıkıyönetim bittikten sonra sıkıyönetim mahkemelerinde devam eden davaların normal mahkemelere devrini öngören uygulamayı iptal etti. Sıkıyönetim mahkemeleri gibi işlev görecek ve sıkıyönetim ya da olağanüstü hâl dışında da varlığını devam ettirecek mahkemeler kurulması bu nedenle gündeme geldi ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) yasası bu ihtiyacın bir ürünü olarak ortaya çıktı. DGM'lerde bir başkan, iki hâkim ve iki askerî hâkim üye olarak görev yapacaklardı. DGM'nin yetki alanına giren suçlar arasında 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nda yazılı suçlar da yer almaktaydı. (Koç ve Koç, 2008: 307) Dolayısıyla, mesele doğrudan işçileri ve işçi örgütlenmelerini de ilgilendiriyordu, çünkü bu mahkemeler sadece sola karşı değil, yükselen işçi hareketine karşı da kullanılacaktı.

Aziz Nesin, DİSK'in ilk başta DGM'lerin kuruluşunu kendisini doğrudan ilgilendiren bir mesele olarak görmediğini, ancak kendisinin ve arkadaşlarının DİSK yönetimini uyarmaları neticesinde DGM'lere karşı mücadelenin sendikaların gündemine geldiğini anlatır. Aziz Nesin ve Türkiye Yazarlar Sendikası yönetimi yasa tasarısını inceledikten sonra DGM'lerin işçi sınıfı aleyhine bir nitelik ta-

şıdığını görürler ve buna karşı bir politik mücadelenin örgütlenmesi gerektiğine karar verirler:

> DGM yasa tasarısı yayınlanınca, bu konunun TYS'nı (Türkiye Yazarlar Sendikası) doğrudan ilgilendirdiğini gördük. Ancak, konu, bütün işçi sınıfımızı yakından ilgilendirdiğinden, tepkinin de yurt çapında çok geniş olması gerekiyordu. Yani, gösterilmesi gereken tepki, bizim küçük sendikamızın olanaklarını, gücünü çok aşıyordu. ... Yönetim kurulundaki tartışmalarımız sonunda şu karara vardık: MC iktidarının çıkarmayı tasarladığı DGM yasası, en başta işçi sınıfımızın aleyhinedir. ... Yönetim kurulumuzun üyesi bulunan Orhan Apaydın ve Kemal Sülker arkadaşlarımızı DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'e gönderip, bu sorunu ona genişlemesine ve derinlemesine anlatarak DİSK'in eyleme geçmesi için öneride ve uyarıda bulunmakla görevlendirdik. ... DİSK'in DGM yasa tasarısına karşı eyleme geçmesi bundan sonra başlamıştır. (Koç ve Koç, 2008: 309)

5 Temmuz 1976'da "İşçi Sınıfına ve Kamuoyuna DİSK'in Uyarısı" adlı bir bildiri bastırıldı ve yaklaşık 1 milyon kişiye dağıtıldı. 6 Temmuz 1976 tarihli *Cumhuriyet*'te DİSK Başkanı Kemal Türkler'in DGM'lerle ilgili bir değerlendirmesi yer aldı. Türkler değerlendirmesinde DGM'leri doğrudan Türkiye sermaye sınıfının yönetememe krizi ile ilişkilendiriyor ve burjuvazinin iktidarını korumak için başvurduğu bir araç olarak tarif ediyordu:

> DGM'nin kurulması, burjuvazinin iktidarı yürütmedeki acz ve beceriksizliğini kanıtlamaktadır. Burjuvazi baskıcı yasaları ve bu yasaları uygulamakla yükümlü mahkemeleri etkisiz bulmaktadır. DGM'ler, ekonomik, siyasal ve ideolojik derin bir buhran içine giren sermaye sınıflarının kendi sınıfsal iktidarlarını korumak için kurduğu açık baskı araçlarıdır. Burjuva devletini korumak, bu devletin sınıfsal yapısını değiştirecek, işçi sınıfının örgütlü sendikal, demokratik, siyasal ve ideolojik mücadelesini bastırmakla eş anlamlıdır. Yani DGM yasa tasarısı yasalaştığı takdirde Türkiye yeni bir döneme girecek ve olağanüstü "sıkıyönetimsiz sıkıyönetim" dönemi başlayacaktır. DGM'ler açıkça sosyalist gelişmeyi engellemek için kurulmaktadır. (Koç ve Koç, 2008: 310)

7 Temmuz'da TÖB-DER, TÜS-DER, TÜTED, TÜMAS ve TMMOB ortak bir bildiriyle DİSK'in DGM'lerle ilgili tutumunu desteklediklerini açıkladılar. DİSK yönetimi DİSK Genel Temsilciler Meclisi'ni 9 Temmuz günü toplantıya çağırdı. Çağrıda toplantının gündemi dört madde hâlinde şöyle sıralanıyordu:

1- Devlet Güvenlik Mahkemeleri

2- DİSK'in örgütlü olduğu işyerlerindeki işçiler üzerinde yoğunlaşan faşist komando saldırıları

3- DİSK'e bağlı sendikalara toplu sözleşme yetkisi verilmemesi için gerekli yerlere gizli emir ve talimatların verilmiş olması

4- Halk hizmetinden kopuk ve MC iktidarının gerici, faşizan politikaları doğrultusunda halkın şartlanması için yayın yapan TRT

9 Temmuz'daki toplantıya 4 bine yakın temsilci katıldı ve 30 kişi de konuşma yaptı. Türkler burada yaptığı konuşmada, "DİSK'i çökertmek isteyen sermaye sınıfları ve onların eli kanlı MC iktidarı tarihin çöplüğüne atılacak, fakat DİSK yaşayacaktır," dedi ve DGM'lere karşı ne tür eylemler yapılacağına dair öneriler tartışıldı. 10 Temmuz'da DİSK'in Bursa mitinginde yine Türkler, "DGM'yi engellemek için toplumsal direniş somut temellere oturmalı, en geniş biçimde oluşturulmalıdır," diyerek tüm sol güçlere birlikte hareket etme çağrısı yaptı. Bu esnada Türk-İş'e bağlı Yol-İş sendikasının başkanı Halit Mısırlıoğlu da 12 Temmuz'da yaptığı açıklamada DGM'lerin "işçi sınıfını sindirmek" için kurulduğunu söyledi. Türk-İş'e bağlı kimi sendikalar da 20 Temmuz'da "Devlet Güvenlik Mahkemelerine Neden Karşıyız" adlı bir broşür yayımladılar. (Koç ve Koç, 2008: 310-311)

6 Eylül'de DİSK Yürütme Kurulu'ndan yapılan açıklamada, "Günümüzün en acil görevi, MC'nin yerini emekçiden yana, ulusal ve demokratik bir yönetimin alması, sendikal hareketin, işverenlerin saldırılarına karşı ilerici ve özgürlükten yana örgütlerin güç ve eylem birliğini gerçekleştirmektir," deniliyor ve DGM'lere karşı mücadelenin aynı zamanda MC'ye karşı bir mücadele olduğu söylenerek eylem birliği çağrısı yapılıyordu.

15 Eylül 1976 tarihinde yapılan DİSK Yönetim Kurulu toplantısında son derece kritik ve sürpriz sayılabilecek kararlar alındı ve MC hükümetinin düşürülmesi bir numaralı mücadele başlığı olarak açıklandı. 5 madde hâlinde açıklanan kararlar şöyleydi:

> 1- Bu iktidarın Anayasal ve Demokratik yoldan düşürülmesine ve halktan yana bir iktidarın kurulmasına kadar tüm ülkede genel yas ilanına,
>
> 2- Anayasal ve Demokratik haklarını DİSK'in "tabanın söz ve karar sahibi olma" temel ilkesi içinde kullanabilmesi açısından işçi üyelerimizin serbest bırakılmasına,
>
> 3- Örgütümüzün bulunduğu merkezlerde her gün genellikle öğleden sonraları DİSK tarafından sessiz matem yürüyüşleri veya mitingler düzenlenmesine,
>
> 4- Bunun dışında DİSK tarafından düzenlenmeyen hiçbir yürüyüş, mitingi gibi gösteriye üyelerimizin katılmaması ve bozguncu unsurların içeriden veya dışarıdan gelecek tahriklerine olanak verilmemesi için üyelerimizin çok dikkatli ve titiz davranmalarına,
>
> 5- İşbu kararın 16.9.1976 günü saat 13.00'ten itibaren yürürlüğe girmesine, oy birliği ile karar verilmiştir.

16 Eylül günü İstanbul, Kocaeli, Gaziantep, Adana, İzmir, Trabzon ve Ankara'da işçiler iş bırakma eylemleri yaptılar. 234 işyerinde yapılan bu eylemlere 100 bine yakın işçi katıldı. 27 Eylül'de ise Ankara'da TÖB-DER, TÜS-DER, TÜM-DER, TMMOB, Halkevleri, TÜMÖD, İlerici Kadınlar Derneği, Ankara Kadınlar Derneği, Ankara Tabip Odası'nın birlikteliğiyle ve on binlerce kişinin katılımıyla "DGM'lere Hayır" mitingi düzenlendi. (Koç ve Koç, 2008: 316)

Bu esnada önce DİSK Genel Sekreteri Mehmet Karaca, ardından Kemal Türkler'in de aralarında bulunduğu bütün DİSK Yürütme Kurulu üyeleri tutuklandı. Ancak üst mahkemenin kararı bozması neticesinde serbest kaldılar. Direnişe katılan işçilerden 3 bini işten çıkarıldı. Aliağa Rafinerisi'nde çıkarılan işçi sayısı 750 civarındaydı. 19 bin işçi hakkında soruşturma açıldı. Bakanlar Kurulu'ndan 30 Eylül'de yapılan açıklamada şöyle deniliyordu:

> İdeolojik ve partizan amaçlarla kanunsuz hareketleri kışkırtanlar milletimizi milyarlara varan zararlara uğratmışlardır. Milyarlara mal olan fabrikaları kanunsuz şekilde durduran ve binlerce insanı işsiz kalma tehlikesiyle karşı karşıya bırakan örgütlerin ve militanların yasadışı davranışlarına karşı, her türlü hukuki tedbir alınacaktır. Halkın sağlığını kasıtlı olarak ve siyasi sebeplerle tehlikeye atanlara imkân verilmeyecektir. (Koç ve Koç, 2008: 321)

DİSK'in DGM'lere karşı başlayan ancak bir süre sonra Milliyetçi Cephe hükümetinin düşürülmesi hedefine doğru büyüyen kampanyası, MC'yi düşürmeyi başaramasa da, DGM'ler konusunda sonuç almayı başardı. DGM'lerle ilgili yeni bir düzenleme yapılamaması üzerine bu mahkemelerin görevleri 11 Ekim 1976 tarihinde sona erdi. DGM'lere karşı verilen mücadele 1970'lerin ikinci yarısında işçi sınıfının gücünü göstermesi bakımından son derece önemliydi. DGM'lere karşı büyük bir zafer kazanılırken, MC hükümetine boyun eğilmeyeceği de bu kampanya aracılığıyla gösterilmiş oldu.

DİSK tarafından yapılan değerlendirme DGM'lere karşı kazanılan zafer, şöyle anlatılıyordu:

> Demokratik güçler, başta işçi sınıfı olmak üzere, DGM tasarısı ve diğer faşizan baskı tedbirleri karşısında faşizme geçit vermeyeceklerini kanıtladılar. İlerici güçlerin, demokratik hak ve özgürlükleri koruma ve genişletme başarısı kalıcıdır. DİSK bugün hergünkünden daha güçlü olarak Türkiye işçi sınıfının sendikal birliği yolunda kararlı adımlarla ilerliyor. (http://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/disk/1976-10_28.pdf)

77 Krizi ve Ecevit iktidarı

Milliyetçi Cephe (MC) hükümeti, kurulduğunda kendini 1974 yılında başlayan ve kapitalist sistemin 1929'dan sonraki en büyük uluslararası krizinin tam ortasında bulmuştu. Bu kriz biraz gecikmeli de olsa Türkiye ekonomisini de vurmaya başlamıştı. Özellikle petrol fiyatlarındaki artış ekonomi üzerinde çok ciddi bir etki yaratıyor, yükselen maliyetler döviz sıkıntısını artırıyordu. Kronik

bir şekilde döviz bağımlısı olan Türkiye ekonomisinde dövize olan ihtiyaç büyürken ülkeye yeterince döviz girişi olmaması nedeniyle dış açık hızlı bir şekilde artmaya başlamıştı. Bu dönemde, ihracatın ithalatı karşılama oranı hızla düşerken, cari açığın Gayri Safi Milli Hasıla'ya oranı giderek artıyordu.

Yerli ve uluslararası sermaye yükselen solla mücadele adına MC hükümetinin kuruluşuna ilk başta destek vermişti. Ancak bir yandan ekonomik krizin yaşandığı öte yandan solun yükseldiği bir konjonktürde, solla mücadeleyi neredeyse bütünüyle şiddete indirgeyen bir siyaset tarzının düzenin hegemonyasını yeniden tesiste yeterli olmadığı fark edildi. MC, düzenin sopalı bekçiliği görevini üstlenmiş durumdaydı, ancak bu sermaye açısından yeterli görülmüyordu, çünkü sadece sopa aracılığıyla toplumsal muhalefeti bastırmanın mümkün olmadığı anlaşılmıştı. Öte yandan MC hükümetini oluşturan partilerin arasındaki gerilimler ve farklı bakış açıları, sermayenin arzu ettiği bir restorasyon programının hayata geçirilmesini ve ekonomiyi kısa süreliğine de olsa rahatlatacak dış kaynak girişini engelliyordu. Dolayısıyla;

> Başlangıçta anti-komünist bir ittifak olması nedeniyle desteklenen MC hükümetinin, toplumsal muhalefeti sınırlamak açısından da işlevsel olmadığı ortaya çıkmıştı. Bu durumda, sermaye açısından, hem ekonomik programı uygulayabilecek güç ve kararlılıkta, hem de bu programın uygulanabilmesi için (sınıfsal güç dengelerini çalışan sınıflar aleyhine yeniden kurarak) toplumsal muhalefeti sınırlayacak bir iktidara gereksinim bulunuyordu. (Ataay, 2007: 83)

1977 yılına gelindiğinde, döviz açığının ve ihtiyacının zirveye ulaşması, krizin artık kontrol edilemez bir noktaya gelmesi, IMF'yle acilen bir anlaşma imzalanması ihtiyacı ve buna mukabil IMF'nin seçime kadar Türkiye'ye yeni kredi vermeyeceğini açıklaması, sermaye çevrelerinin yoğun baskısı ve MC içi anlaşmazlıklar nedeniyle erken seçime gidilmesi kaçınılmaz hâle gelmişti. Tüm bu şartlar altında, TBMM seçimlerin 5 Haziran 1977'de yapılmasını kararlaştırdı.

Seçim süreci boyunca CHP'nin kampanyası özellikle taşrada MHP'lilerin ve onların yönlendirdiği AP'lilerin saldırılarına uğradı. 28 Mart'ta Gaziantep'te yapılacak mitinge katılmak için Malatya ve Adıyaman'dan yola çıkan CHP konvoyuna yönelik saldırı bunlardan biriydi. Ecevit'in 26-28 Nisan arası düzenlediği ve Amasya, Tokat, Sivas, Gümüşhane, Erzincan'ı kapsayan gezisine saldırıldı. 1 Mayıs 1977 günü ise, yani seçimlere yaklaşık bir ay gibi bir süre kalmışken, İstanbul'da, Taksim Meydanı'nda toplanan kitlenin üzerine civar çatılardan ateş açıldı ve yaşanan panikte 36 kişi hayatını kaybederken 200'den fazla kişi de yaralandı. Ecevit katliamın ardından yaptığı açıklamada kontrgerillayı işaret ederek, "Böyle örgütlerin ve tertiplerin kesin kanıtları 12 Mart döneminde ortaya çıkmıştı. Şimdi, seçim yaklaştıkça, bu kanıtlar daha büyük ve tehlikeli boyutlarla ve biçimlerle gözler önüne seriliyor," demişti. (Ataay, 2007: 89)

1977 seçimlerine gidilirken, TKP'nin büyük ölçüde yönetimini ele geçirdiği DİSK, öncelikli meselenin MC hükümetinin devrilmesi olduğunu söyleyerek seçimlerde CHP'ye destek çağrısında bulunacaktır. DİSK Genel Yönetim Kurulu'nun 20-21 Aralık 1976'da yaptığı toplantının ardından yapılan açıklamada seçimlerle ilgili olarak şöyle denilmektedir:

> 1- Tüm ilerici parti, kuruluş, güç ve kişiler 1977 serbest seçimlerinin gerçekleşmesi için tüm olanaklarını seferber etmelidirler. Demokrasiden yana olan herkes sıkıyönetime gerekçe olabilecek her türlü davranışı anında bastırmalı ve faşist saldırganlara karşı kararlı, fakat sorumlu bir mücadele vermelidirler.
>
> 2- Ülkemizin bugün en güncel sorunu, halkımızın en genel isteği demokratik, sendikal ve siyasal hak ve özgürlükleri koruyacak ve genişletecek bir iktidarın işbaşına gelmesidir. Bir an önce MC demokratik yollardan düşürülmeli ve yerine ilerici, emekten yana ve ulusal bir iktidar getirilmelidir. (Koç ve Koç, 2008: 340)

TKP'nin, MC'nin devrilmesi ve yerine CHP'nin gelmesini hem partinin legal alanda çalışma yapabilmesinin önünü açacağı hem de SSCB'yle ilişkileri geliştireceği gerekçesiyle istediği görülebiliyordu.

Bu aynı zamanda bir iktidar stratejisiydi, CHP yönetimi altındaki bir Türkiye'nin iktidara yürümek açısından çok daha elverişli olduğu düşünülüyordu.

Seçimlerden üç gün önce DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler seçim tutumlarına ilişkin olarak şöyle diyordu:

> İşçi sınıfımız, ulusal-demokratik güçlerin eylem birliğini sağlayarak sosyalizme açılan ileri demokratik bir düzen doğrultusunda verdiği savaşımı sürdürmeye kararlıdır. DİSK bu savaşımın en ön saflarındadır. Gün, ayrılıkları öne sürme günü değildir. Gün, tekelci-sermayenin gerici-faşist karması sözcüsü MC'yi düşürme ve demokratik bir ortamı yaratmak üzere tüm ilerici güçlerin ortak tavır içine girme günüdür. Gün, demokratik, sendikal ve siyasal hak ve özgürlüklerimizi koruma, geliştirme ve genişletme savaşımının bir parçası olarak sandık başına gitme günüdür. Gün, siyasal ve ideolojik farklılıkların korunarak, demokratik örgüt ve güçlerin uzun süreli eylem ve güç birliğini oluşturma, sağlamlaştırma günüdür. Her türlü silahlı, bombalı faşist terör eylemlerine rağmen milyonlarca işçi, emekçi ve aydın yılmayacak, korkmayacak, mutlaka oylarını kullanacaklar ve oylarına sahip çıkacaklardır. (Koç ve Koç, 2008: 344)

CHP'nin tek başına iktidar olup olmayacağı bilinmemekle birlikte seçimden birinci parti olarak çıkacağının görülebiliyor olması ve bunun sosyalist solun önünü açacağı düşüncesi, artan provokasyonları ve yoğunlaşan şiddeti beraberinde getirecektir. 5 Haziran'da yapılacak seçimlerden yaklaşık bir ay önceki 1 Mayıs mitinginin kana bulanmasının gerisinde esas olarak bu vardır. Miting öncesi sol grupların kendi aralarındaki ve DİSK'le Türk-İş arasındaki gerilimin yükselmesi, katliamın arkasındaki güçlerin işini kolaylaştırmış, 1 Mayıs günü Taksim'de Türkiye tarihinin en büyük siyasi katliamlarından birine tanıklık edilmiştir.

1 Mayıs mitingi yüz binlerce kişinin katılımıyla Taksim Meydanı'nda gerçekleşmiş, Kemal Türkler'in konuşmasının bitimine yakın ve savcıların "katılımcıların yorgunluğunun ve sabırsızlığının en üst noktada olduğu" diye tarif ettikleri anda panik yaratmak amacıyla meydanın etrafındaki binalardan kitleye doğru

ateş açılmıştır. Bunun neticesinde 34 kişi hayatını kaybetmiş, hayatını kaybedenlerin 28'inin ezilme ve boğulma, 5'inin kurşun yarası ve 1'inin kafatasındaki kırık nedeniyle öldüğü tespit edilmiştir. Savcılık iddianamesine göre saldırganlar tek tek hedef gözeterek insanları vurmak yerine, kitleyi paniğe sevk etmek için rasgele ateş açmışlardır. Olayın devletin bilgisi dahilinde yapıldığının en önemli işaretlerinden biri iddianamede yer alan şu satırlardır:

> Şunu da eklemek gerekir ki, yukarıda açıklanan mihrak ve stratejik noktalardan açılan bu seri atışları takiben alanın içinde ve dışında görevlendirilen panzerlerin siren çalmaya başlamaları; halkın arasında alanın o tarafına bu tarafına ilerlemeleri, ses bombaları atmaları ve bir yerlere sığınan halkın üzerine su sıkmaları, ateş açmaları, normal muhakeme ve soğukkanlılığını yitirmiş, can korkusu içindeki bu yüz binlik kitlenin panik içine düşmesini süratlendiren diğer bir etken olmuştur. (Koç ve Koç, 2008: 356)

Katliam sonrası sağ siyasetçiler ve basın olayın sorumluluğunu DİSK'e, TKP'ye ve genel olarak sola yıkmaya çalışmış, "yaklaşmakta olan komünizm tehlikesi"ne dikkat çekmişlerdir. Örneğin *Tercüman*'da haber "DİSK Hesap Vermelidir" manşetiyle, *Ortadoğu*'da ise "Ecevit ve Türkler'den Hesap Sorulmalı" manşetiyle verilmiştir. 3 Mayıs 1977 tarihli *Son Havadis*'in sürmanşetinde Celal Bayar'ın, "Seçimi Ecevit kazanırsa komünizm memleket sathına yayılır," açıklaması yer almaktadır. Aynı gazeteye konuşan AP İstanbul İl İdare Kurulu Başkanı Hüsamettin Cindoruk 1 Mayıs günü için, "İstanbul, komünist halk ordusunun eline esir düştü," dedikten sonra, "Bu gösteri, CHP'nin komünistlere yaranma ve teminat vermek için tertiplediği bir olaydır ... DİSK, bir işçi sendikası olmaktan çıkmıştır. Kızıl ihtilali organize eden gizli bir örgüt hüviyetine dönüşmektedir. DİSK'ten geçinenler, DİSK'ten beslenenler ortaya çıkarılmalıdır. Türk işçisinin alın terinden oluşan sendika aidatı, komünist ihtilalcilere dağıtılamaz... DİSK'in tabanı milliyetçi, dindar ve vatanseverdir. Bir avuç kızıl sendika, patron ve militanın elinden DİSK kurtarılmalıdır. Türk işçi hareketinin ilk hedefi

DİSK'i millileştirmektir," şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. (Koç ve Koç, 2008: 361)

DİSK Genel Sekreteri Mehmet Karaca 17 Mayıs 1977'de yaptığı açıklamada, DİSK'e yönelik sağdan gelen saldırılara karşı, katliamı yapan güçlerle MHP ve Türkeş arasında bir bağlantı olduğunu iddia eden şu açıklamaları yapmıştır:

> 1 Mayıs'ı kana bulayanlar DİSK'e saldırmaya devam ediyorlar. Bunların başında faşist komandoları arkasına alan MHP ve onun başkanı Türkeş bulunuyor. Geçen gün yaptığı basın toplantısında 1 Mayıs olaylarıyla ilgili gizli istihbarat raporlarına dayanarak bir kez daha DİSK'i ve DİSK yöneticilerini suçlayan Türkeş, kimseyi kandıramıyor. Türkeş kendi denetiminde hazırlattığı bu gizli istihbarat raporlarıyla partisinin ve faşist komandoların dökülen kanlardaki sorumluluğunu gizlemeye çalışıyor. MHP'nin seçim propagandası için kullandığı bu tür gizli istihbarat raporlarıyla yüzlerce yurtseverin, ilericinin, insanlık dışı işkencelere uğradığı ve zindanlara atıldığı hâlâ hatırlardadır. CIA ve onun yerli kardeş örgütü tarafından planlanan 1 Mayıs kanlı komplosunu yönetenlerin başında Milliyetçi Hareket adlı faşist ve ırkçı akımın yöneticileri bulunmaktadır. 34 vatandaşımızın ölümünden, seçimlerin demokrasi güçlerinin zaferiyle sonuçlanmasından korkanlar sorumludur. 1 Mayıs'ta dökülen kanlardan Sular İdaresi üzerinden, İntercontinental Oteli ile beyaz bir Renault'tan ateş açanları gizleyenler sorumludur. Buralarda açtıkları ateşle ölüm kusan faşist canilerin MHP Başkanı Türkeş ile ilişkisi yok mudur? (Koç ve Koç, 2008: 363)

1 Mayıs katliamından sonra da olaylar durulmadı. Ülkücüler Ecevit'in 22-23 Mayıs tarihli Kars ve Erzurum gezisine saldırdı. 29 Mayıs'taki İzmir gezisinde ise bir polis kurşunu Ecevit'in yanındaki Mehmet İsvan'ı yaraladı. Ecevit olaydan "Çiğli Havaalanı'nda, önce varlığı inkâr edilen, sonra gizli bir devlet deposundan alındığı ortaya çıkan bir silahla, bana ve eşime düzenlenen ve arkadaşımız Mehmet İsvan'ın ağır yaralanmasıyla sonuçlanan suikast girişimi" diye söz edecekti. Aynı gün Sirkeci Garı'na ve Yeşilköy Havalimanı'na valiz içinde bırakılan bombaların patlaması neticesinde beş kişi yaşamı-

nı yitirdi. 31 Mayıs 1977 tarihli *Tercüman* gazetesinde Almanya'da "Türkiye Sosyalist Devrim Konseyi" adlı bir örgütün kurulduğuna dair provokasyon amaçlı bir haber yapıldı. (Yalçın ve Yurdakul, 2008: 284-285) Ecevit Kılıç'ın yazdığına göre Bülent Ecevit'e suikast girişiminde bulunan kişi İsmet Çetin adlı bir polis memuruydu; dosya ise üç ay hapis ve 500 lira para cezası gibi komik bir cezayla kapatılmıştı. Soruşturmayı yürüten Menemen Savcısı Semih Kaynakçıoğlu ise önce Denizli'ye ardından Diyarbakır ve Siirt'e sürülmüş ve soruşturmayı tamamlamasına izin verilmemişti. (Kılıç, 2010: 194)

2 Haziran'da ise Başbakan Demirel Ecevit'e bir mektup yollayarak ertesi gün Taksim'de yapılacak miting esnasında kendisine yönelik bir suikast düzenleneceği duyumunu aldığını söyledi. Demirel mektubunda 1 Mayıs katliamı ve Çiğli'deki suikast girişiminin arkasındaki güçlerin bu saldırıyı gerçekleştireceğini şöyle anlatmaktadır:

> CHP Genel Başkanı Ecevit'e 3 Haziran 1977 günü, İstanbul Taksim Meydanı'ndaki CHP mitingi sırasında, Sheraton otelinin üst katlarındaki odalardan birinden uzun namlulu ve dürbünlü bir silah ile ateş edileceği, bu teşebbüsün 29 Mayıs 1977 günü İzmir-Çiğli Havaalanında cereyan eden olayla birlikte, 1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nda vukua gelen olaydan cesaret alan, iç barışı büyük ölçüde sarsabilecek kanlı tertiplere karar veren ve ayrıca 5 Haziran 1977 tarihinde yapılacak olan seçimlerden bir fayda ummayan, seçimlerin yapılmasını arzulamayan veya seçimlere gölge düşürmek isteyen illegal komünist-terörist örgütlerin yanı sıra, memleketimizi iç meselelerle uğraştırmak isteyen yabancı kuruluşların ve uluslararası tedhiş teşekküllerinin muhtemel suikast ve sabotaj eylemleri ile özellikle vazifelendirilmiş kimseler tarafından yapılmak istendiği alınan haberler meyanındadır. (Koç ve Koç, 2008: 371)

Ecevit mektubu kamuoyuna duyurduktan sonra, "Ben ve eşim yarın Taksim Meydanı'nda olacağız," diyerek CHP'yi destekleyen kitleler arasında büyük bir etki yaratmış ve ertesi gün Taksim'de çok büyük bir kalabalık toplanmıştır. 5 Haziran'da yapılan seçimlerde ise CHP, tarihinin en büyük oy oranına, %41,4'e ulaşarak se-

çimlerden birinci parti olarak çıkmayı ve Meclis'e 213 milletvekili sokmayı başarmıştır.

Seçim gündemi içerisinde gerçekleştiği için fazla dikkat çekmeyen bir hadisenin ise tüm bu olaylarla doğrudan bir bağlantısı vardır. 1 Haziran 1977'de Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Namık Kemal Ersun emekliye sevk edilir. Bir süre sonra Genelkurmay Başkanı Semih Sancar tarafından yapılan açıklamada olayla ilgili olarak, "Türk Silahlı Kuvvetleri macera peşinde koşanlara asla iltifat etmeyecektir," denilecektir. (Kılıç, 2010: 197) Ersun, Birinci MC hükümeti döneminde, 3. Ordu Komutanlığı görevinden sonra emekliye sevk edilmesi gerekirken Türkeş'le olan yakın ilişkileri nedeniyle orduda kalmaya devam edecektir. Ersun'un emekli olmaması için, kaldırılmış olan Kara Kuvvetleri Komutan Yardımcılığı kadrosu tekrar açılır ve sonrasında da Ersun, Kara Kuvvetleri Komutanı olur. Aynı dönemde Genelkurmay İstihbarat Dairesi Başkanlığı'na Özel Harp Dairesi'nin komutanlarından Recai Engin, Özel Harp Dairesi'nin bağlı bulunduğu Genelkurmay 2. Başkanlığına Orgeneral Vecihi Akın, Ege Ordu Komutanlığı'na Kenan Evren getirilecektir ve iddiaya göre bu isimlerin hepsi Türkeş'le bağlantılıdır. (Kılıç, 2010: 198)

Demirel suikastla ilgili olarak Ecevit'e yazdığı mektuptan hemen önce Ersun'u görevden almak için harekete geçmiş, ancak Fahri Korutürk buna "orduda kıdem geleneğinin bozulacağı" gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'ın darbe hazırlıklarını doğrulaması üzerine Korutürk kararnameyi imzalamıştır. İki ay sonra yapılan Yüksek Askerî Şûra toplantısında ise darbeyle bağlantılı çok sayıda subay ordudan tasfiye edilmiştir. Aynı şekilde Türkeş'in dünürü olan MİT Hukuk Dairesi Başkanı Şahap Homriş ve MİT mensubu Hiram Abas da görevlerinden ayrılmışlardır. Türkeş'in damadı Hamit Homriş de Özel Harp Dairesi'ndeki görevinden emekliye sevk edilmiştir. Ersun'a yakın olan isimlerden biri olan Özel Harp Dairesi eski komutanlarından Kemal Yamak da emekliye sevk edilmek istenmiş, ancak Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'ın araya girmesiyle pasif göreve alınarak orduda kalmaya devam etmiştir. (Kılıç, 2010: 199-200)

Bu darbe girişiminin içerisinde Türkeş'in de olduğuna dair iddialar bulunmaktadır. Soner Yalçın ve Doğan Yurdakul, olayla ilgili olarak *The Christian Science Monitor*'da çıkan bir haberi şöyle aktarmaktadırlar:

> Türkiye'de 5 Haziran seçimlerinden önce girişilen bir ihtilal teşebbüsü güçlükle önlenmişti. MHP lideri Albay Alparslan Türkeş'in idaresinde aşırı sağcı 200 kadar subay ihtilal teşebbüsüne girişmiş, bu teşebbüste de üç general yer almıştı. Amerikan gazetesine göre bu generallerden ikisi Namık Kemal Ersun ile Musa Öğün'dü. (Yalçın ve Yurdakul, 2008: 288)

Ecevit'in seçim vaadi "düzen değişikliği" yaparak "hakça bir düzen" ve bir "halk iktidarı" kurmaktı. Ancak burada kastedilen hakça düzen sosyalizm olmadığı gibi, halk iktidarı da sosyalist bir iktidar değildi. Ecevit, özel mülkiyetin tabana yayılacağı söylemi üzerine kurulmuş tipik bir sosyal demokrat programdan söz ediyor, üstelik bunu komünizme gidişi önleyecek ve komünizmi kaynağında kurutacak bir çözüm olarak sunuyordu. Ecevit'e göre komünizmle baskı ve şiddet aracılığıyla değil, özgürlük, adalet ve akılla mücadele edilebilirdi.

Çalışan kesimlere yönelik refah ve sosyal adalet vaadine, tüm topluma yönelik olarak bir de güvenlik vaadi ekleniyordu. Ecevit, MC hükümetinin şiddeti bilerek önlemediğini, bilakis kışkırttığını söylüyor ve can güvenliğinin sağlanması için gereken adımların kısa sürede atılacağını belirtiyordu.

CHP seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştı çıkmasına ama milletvekili sayısı tek başına iktidar olmak için yeterli değildi. Bunun üzerine Ecevit bir azınlık hükümeti kurmaya girişti. 14 Haziran'da Cumhurbaşkanı Korutürk hükümet kurma görevini Ecevit'e verdi, 21 Haziran'da ise azınlık hükümeti ilan edildi. Ancak 3 Temmuz'da yapılan güven oylamasında 217 evet oyuna karşılık 229 hayır oyu kullanıldı ve Ecevit hükümet kurma görevini Korutürk'e iade etti. Korutürk ertesi gün görevi Demirel'e verecek, Demirel ise MSP ve MHP'yle anlaşarak hükümeti kuracak, 1 Ağustos'ta yapılan güven

oylaması neticesinde de İkinci Milliyetçi Cephe hükümeti göreve başlayacaktı.

Milliyetçi Cephe ikinci kez kurulmuş, ancak kendini yine aynı meselenin göbeğinde bulmuştu: Türkiye kapitalizminin krizi. IMF bir an önce "yapısal reformlar"ın hayata geçirilmesini istiyor, aksi takdirde Türkiye'ye kredi vermeyeceğini söylüyordu. Sermaye çevreleri bu duruma tepki gösteriyor ve hükümeti düzlüğe çıkmak için gereken adımları atmamakla suçluyordu. Öte yandan işçi örgütleri de gidişattan memnun değildi. Türk-İş ve DİSK ardı ardına hükümeti son derece sert bir şekilde eleştiren açıklamalarda bulunuyorlardı. Hükümet ise içerisindeki partilerin birbirleriyle uyumsuzluğu ve anlaşmazlığı nedeniyle kendisinden beklenen adımları atamıyor, öte yandan siyasal şiddet de giderek derinleşiyordu.

İşte böyle bir ortamda, 11 Aralık 1977 yerel seçimlerinin ardından AP'li 11 milletvekili partilerinden istifa ettiler ve 21 Aralık'ta Ecevit'le Güneş Motel'de yaptıkları gizli bir toplantının ardından MC hükümetinin düşürülmesi ve yeni bir hükümet kurulması konusunda anlaştılar. Meclis'e verilen gensoru önergesi 31 Aralık'ta görüşüldü ve 218'e karşı 228 oyla hükümet düşürüldü. 1 Ocak günü hükümeti kurma görevini alan Ecevit 5 Ocak'ta Bakanlar Kurulu listesini Cumhurbaşkanı Korutürk'e sundu.

CHP, Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP), Demokratik Parti (DP) ve AP'den ayrılan vekillerin desteğiyle bir hükümet kurmuştu ve bu bakanlıkların paylaşılmasına doğrudan yansımıştı. Bakan sayısı 28'den 34'e çıkarılmış, Meclis'te 3 vekili olan CGP 2 bakanlık, 1 vekili olan DP 1 bakanlık, AP'den ayrılan 11 kişilik ekip ise 10 bakanlık almıştı. Böylesine kırılgan bir zemin üzerine kurulan Ecevit hükümetini aynı zamanda giderek ağırlaşan iktisadi ve siyasi kriz bekliyor, sermaye çevreleri uygulamaya konmasını istedikleri program için baskılarını sürdürüyorlardı.

Ecevit dayandığı sınıfsal taban nedeniyle IMF'yle katı değil daha yumuşak bir "stand-by anlaşması" yapmak istiyor, IMF'nin katı şartları olmaksızın kredi bulabilmek için de dış politikada Batı'yla yeni bir uzlaşı zemini tesis etmeye çalışıyordu. Henüz İkinci

MC hükümeti yıkılmadan önce Türkiye'ye gelerek Ecevit'le görüşen Kemal Derviş'in ekonomi üzerine hazırladığı rapor yeni hükümetin programının temelini oluşturmaktaydı ve bunun "düzen değişikliği"yle de "halk iktidarı"yla da bir alakası yoktu. Zaten kısa süre sonra IMF'yle masaya oturuldu ve yapılan devalüasyonla birlikte yeni bir ekonomik önlemler paketi açıklandı. Buna göre TL'nin dolar karşısındaki değeri 19,25 TL'den 25 TL'ye düşürülecek, faiz oranları yükseltilecek, kamu yatırımlarına sınırlama getirilecek, Merkez Bankası kredilerine belli bir limit konulacak ve KİT ürünlerine yüksek oranlı zamlar yapılacaktı. (Ataay, 2007: 133)

Ancak IMF, taleplerinin hepsinin karşılanmadığını söyleyerek paketi yetersiz bulmuş ve anlaşma yapmaya yanaşmamıştı. Bunun üzerine Ecevit hükümeti ABD'yle Kıbrıs ve Yunanistan meselelerine dair görüşmelere başladı ve bunların çözüleceğine dair vaatlerde bulundu. Bunun üzerine ABD IMF'ye anlaşmayı imzalaması için baskıda bulundu ve anlaşma imzalandı. Ancak IMF uluslararası finans çevrelerine alınan önlemlerin yetersiz olduğunu ve Türkiye'nin borçlarını çevirebilecek durumda olmadığını söylüyor ve bu çevrelere "Türkiye kredi verilebilir durumda değil" mesajı veriyordu. Bunun üzerine, Türkiye'nin borçlarına yönelik ertelemeler söz konusu olacak ama yeni krediler verilmeyecekti. Ecevit hükümeti açıkça yaslandığı halk sınıflarının desteğini yitirmekle, yerli ve uluslararası sermayeyi ikna edici bir programı hayata geçirmek arasında kalmıştı. Sermayenin programını hayata geçirmeye istekliydi ama öte yandan Türkiye toplumunun böylesine politikleştiği ve toplumsal muhalefetin böylesine güçlü olduğu bir ortamda halkı yoksullaştırıcı IMF programlarını radikal bir şekilde hayata geçirmek mümkün değildi:

> Hükümet, kuruluşundan itibaren, ekonomik krizin aşılması umudunu bütünüyle Batı'dan sağlanacak yeni kredilere bağlamıştı. Krize karşı, radikal politika değişiklikleri öngören çözümler aramak yerine, Türkiye'deki güç dengeleri ve mevcut ilişkiler çerçevesinde çözümler aramıştı. Hükümet bu çerçevede, genel olarak

> IMF'nin onayını alan politikalar izlemiş, ancak, IMF'nin önerdiği politikaları bir ölçüde yumuşatmayı amaçlamış, bunun için pazarlık yapmaya çalışmıştı. Hükümet bu tutumu belirlerken, IMF'nin sert önlemler paketinin, kendi seçmen tabanını oluşturan alt sınıfların desteğini bütünüyle yitirmesine yol açacağı kaygısını taşıyordu. Bu nedenle de tereddütlü bir tavır izliyordu. Radikal politika değişikliklerine gitmek gibi bir niyeti hiç olmadığından, IMF'nin önerilerini yumuşatmakla yetiniyordu. Buna karşılık, IMF ve Batı dünyası hükümetin pazarlık çabasına karşı ödünsüz bir tavır takınmıştı. Bu durum da, dış kaynak arayışının başarısızlıkla sonuçlanmasına ve dolayısıyla krizin ağırlaşarak sürmesine yol açıyordu. Dolayısıyla, bu kez de sermayenin tepkisiyle karşılaşıyordu. (Ataay, 2007: 145)

1978 yılı kredi bulamayan hükümet açısından zor geçecek ve para arayışı 1979'a da damgasını vuracaktı. Bir yandan IMF ile görüşmeler yürütülüyor, bir yandan da ABD ile Türkiye'deki NATO ve Amerikan üslerinin kullanımı, casus U-2 uçaklarının uçuşu ve AWACS projesi müzakere ediliyordu. ABD Türkiye'nin finansman ihtiyacını Soğuk Savaş'ın Amerikancı ve anti-Sovyetik bağımlılık ilişkilerini derinleştirmek için kullanıyor, Türkiye ise finansman arayışında Soğuk Savaş'taki jeopolitik konumundan yararlanmaya çalışıyordu. Nihayet 30 Mayıs 1979'da Paris'te gerçekleşen toplantıda Türkiye'ye kredi açılması hususunda anlaşmaya varıldı. Ancak alınan kredi, sadece krediyi veren ülkelerin mallarının ithal edilmesinde kullanılabilecekti. Ayrıca, üç dilim hâlinde ve IMF'nin hükümetin attığı adımlara yönelik değerlendirmesinden sonra kullanılabilecekti. Toplantının ardından 11 Haziran'da tekrar devalüasyona gidildi ve Temmuz başında da IMF'ye niyet mektubu sunuldu. Mektuptaki önemli maddelerden biri Türkiye'nin sosyalist bloktaki ülkelerle ilişkilerini geliştirmemesiydi. Yani yerli ve uluslararası sermaye, bir yandan düzenin restore edilmesine yönelik programın hayata geçirilmesine bir yandan da Türkiye'nin sosyalist blokla ilişkilerini geliştirilmemesine yönelik bir yol haritasını takip ediyordu.

Ecevit'in ne radikal bir kopuş stratejisini ne de sermayenin programını tam olarak hayata geçirememesinin bedeli krizin giderek derinleşmesi oldu. Enflasyon 1978'de %58'e, 1979'da ise %64'e yükseldi. Karaborsa ve kaçakçılık ekonomiye damgasını vurmaya başladı, halk temel gıda ürünlerine ulaşmakta büyük güçlükler çekti. Gelir dağılımı ise şiddetli bir şekilde bozuldu. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'da ücretlilerin payı 1977'de %33,8 iken 1979'da %26,8'e, tarım kesiminin payı %33,8'den %26,8'e düşerken, sermayenin payı ise %37,1'den %52,5'e yükseldi. (Ataay, 2007: 152) Yani çalışan sınıfların desteğiyle ve "düzen değişikliği/halk iktidarı" söylemiyle iktidara gelen Ecevit hükümeti, iktidarda kaldığı yaklaşık 22 ayın sonunda çalışan sınıfların daha da yoksullaştığı zengin sınıfların ise daha da zenginleştiği bir tabloya imza atmış oldu. Ayrıca IMF programlarının meşrulaşmasına ve böylece 24 Ocak Kararları'na, yani Türkiye ekonomisinin neoliberal programa açılmasına giden yolun taşlarını döşedi.

Türkeş ve Ülkücü Hareket, Ecevit'i komünist olmakla, komünistleri himaye etmekle, Türkiye'ye komünizmi getirmeye çalışmakla itham ederken, Ecevit de aslında Soğuk Savaş'ın belirleyici olduğu bir atmosferde, antikomünist bir saikle, yerli ve uluslararası sermayenin çıkarları doğrultusunda bir program izlemeye çalışıyordu. Öte yandan Ecevit hükümeti, şiddetle de baş etmeyi başaramadı ve Türkiye tarihinin en kritik, en önemli siyasal cinayetleri ve katliamları bu dönemde yaşandı.

1978: iç savaşın derinleşmesi

1978, Ülkücü Hareket'in stratejik bir şiddet siyasetini devreye soktuğu yıl oldu. Hedef bir yandan şiddet aracılığıyla Ecevit hükümetine sıkıyönetim ilan ettirmek ve onu devirmek, bir yandan da milliyetçi-muhafazakâr kitlelerin korkularına ve güvenlik kaygılarına oynayarak komünizmle mücadelede tek seçenek hâline gelmekti. Şiddetin yükselişinde Ülkücü Hareket'in kendi korkuları da rol oynamıştı, çünkü solun ve işçi hareketinin yükselişi devam ediyor, ayrıca silahlı sol örgütler de ülkücü şiddete karşı misilleme-

lerde bulunuyor, onlara ciddi kayıplar verdiriyorlardı. İşte böyle bir konjonktürde 1978 yılı boyunca siyasi suikastlar ve kitle katliamları siyasete damgasını vuracak, çok kanlı bir süreç yaşanacaktı.

16 Mart katliamı

1978'in ilk büyük kanlı saldırısı 16 Mart günü İstanbul Üniversitesi'nde gerçekleşti. İkinci Milliyetçi Cephe hükümetinin düşmesinin ardından solcu öğrenciler üniversitelere yeniden girmeye çalışıyordu. Girme kararı alınan yerlerden biri de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ydi. Yapılan toplantılar sonunda 1 Mart 1978'de fakülteye girilmesi kararlaştırıldı. O gün 50-60 kişilik bir grup, önce polisle sonra da ülkücülerle çatışarak okula girmeyi başardı. O tarihte birinci sınıf öğrencisi olan *Evrensel* yazarı Kamil Tekin Sürek'in anlattığına göre ilk gün sınıfta toplam yedi kişi vardı, zamanla sayı arttı, solcu öğrenciler derslere girmeye başladı. Ancak öte yandan polisin saldırısı da devam ediyor ve öğrenciler tedbir olsun diye okula toplu halde giriş çıkış yapıyor, okul çıkışında kapının önünde toplanıp Süleymaniye'ye kadar birlikte yürüyor ve sonra da dağılıyordu. Bombalı saldırı 16 Mart'ta gerçekleşti. Sürek, toplu çıkış yapan öğrencilerin arasındaydı ve yaşananları şöyle anlatıyordu:

> 16 Mart günü yine toplu olarak Merkez kapıdan çıkıyorduk. Bir grup faşist yine Beyazıt Meydanı'nda toplanmıştı ama bu kez saldırmadılar, sadece slogan attılar. Bizim grubun en ön sırası Eczacılık Fakültesi kapısının önüne gelmişti ki, "bomba" diye bir ses duyduk. Patlama sesiyle birlikte ayaklarımız yerden kesildi ve iki metre öne doğru uçup yere kapaklandık. Kalkarken arkaya dönüp baktığımda kara bir duman gördüm on metre gerimde, herkes yerdeydi. (https://www.evrensel.net/haber/107910/16-mart-beyazit-katliami-bu-dosya-bizim-icin-kapanmadi)

Öğrencilere o güne kadarki çıkışlarda polis eşlik ederken, bu sefer polis ortalıkta yoktu. Komiser Reşat Altay polislerin dışarı çıkmasına izin vermemiş, bombayı atanların peşinden gitmek isteyen kimi polisleri de durdurmuştu. Zaten 7 Mart'ta Emniyet Müdür

Yardımcısı imzasıyla birinci ve ikinci şubeye ve diğer ilgili birimlere sekiz on gün içerisinde solcu öğrencilere yönelik bir saldırı girişiminde bulunulacağı ihbarı bildirilmişti. Bu bilgiyi polise veren ise ülkücüler içerisine yerleştirilen bir sivil istihbarat memuruydu. (Günçıkan, 2010: 129)

Önlenmeyen bu saldırıda yedi öğrenci hayatını kaybetti, kırk bir öğrenci de yaralandı. Saldırıyı Zülküf İsot isimli bir ülkücü gerçekleştirmiş, öğrencilerin üzerine koşarak "Kahrolsun komünistler," diye bağırmış ve elindeki bombayı fırlatmıştı. Zülküf İsot'un ablası daha sonra kardeşinin olayın açığa çıkmaması için Latif Aktı isimli başka bir ülkücü tarafından öldürüldüğünü açıkladı. Katliamdan sonra Ülkü Ocakları İstanbul İl Başkanı Orhan Çakıroğlu, Ülkü Ocakları üyesi Mehmet Gül, MHP İstanbul İl Başkanı Kazım Ayaydın ve Ahmet Hamdi Aksoy gözaltına alındı, ancak hepsi serbest bırakıldı. 15 aylık yargılamanın sonunda sanıklardan Sıddık Polat 11 yıl hapis cezasına çarptırıldı, ancak Yargıtay 1982 yılında delil yetersizliği gerekçesiyle bu kararı bozdu ve Polat beraat etti. Katliamın gerisindeki isim Abdullah Çatlı'ydı. Çatlı, saldırıda kullanılan NATO yapımı TNT kalıplarını İstanbul 3. Kolordu Komutanlığı'nda görev yapan Yüzbaşı Mehmet Ali Çeviker'den temin etmişti. Aynı Çeviker, Maraş katliamının hemen öncesinde, Maraş yolunda aynı seriden patlayıcı maddeler ve silahlarla yakalanacaktı. (https://m.bianet.org/bianet/siyaset/136971-16-mart-katliami-aydinlatilsin)

Doğan Öz cinayeti

Savcılığa 1962 yılında başlayan Doğan Öz ilerici kimliğiyle tanınan bir hukuk adamıydı. Daha 1968'de Konya'da Mücadele Birliği adlı İslamcı örgütün kapatılmasına yol açan iddianameyi hazırlamış, dernek 1971'de kapatılmıştı. Dava sürerken, örgütün yayın organı *Yeniden Milli Mücadele*'de Doğan Öz hakkında "Melun Savcı", "Savcı Doğan Öz'ün Akıbeti", "Doğan Öz Şimdi de Bölücülük Yapıyor", "Doğan Öz'ün Marifetleri" başlıklı haberler yapılmıştı.

24 Aralık 1969'da Mücadele Birliği'nin öncülüğünde Doğan Öz'ün evinin önünde "sosyalistlere alet olan devlet görevlilerini" protesto için bir eylem düzenlenmişti. İlhami Soysal yürüyüşün yapılacağı gün *Akşam* gazetesinde yazdığı yazıda yürüyüşün gerisinde kimler olduğunu şöyle sıralamıştı:

> Komite İslam Enstitüsü'nün, Eğitim Enstitüsü'nün öğrencilerinden kurulu. Ardından Mücadele Birliği Sancakları, Milliyetçi Öğretmenler Derneği, Ticaret ve Sanayi Odaları, Komünizmle Mücadele Derneği, İmam Hatip Okulları, Kuran Kursları Dernekleri, Mukaddesatçılar, Muhafazakârlar, AP'liler, MHP'liler var. Nurcular var. Süleymancılar var. Bu kuruluşlar, bu akımlar hiç değilse gönülden bu gösteriyi destekleyecekler. (http://www.guncelmeydan.com/pano/bir-cumhuriyet-savcisi-dogan-oz-t27915.html)

Öz, ardından Necmettin Erbakan'ın kardeşi Akgün Erbakan'ın ve Süleyman Demirel'in kardeşi Hacı Ali Demirel'in kamu bankalarından aldığı usulsüz kredileri soruşturmuş ve tehditler almıştı. Öz 12 Mart döneminde ölüm cezalarına karşı, 1973 yılında ise DGM'lerin kapatılması için imza kampanyaları başlattı.

19 Ocak 1978'de Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Okulu öğrencilerinden Levent Özyörük'ün ülkücü öğrenciler tarafından öldürülmesi üzerine Doğan Öz zanlıların sığındığı ve ülkücülerin kontrolünde olan Cebeci'deki Site Öğrenci Yurdu'na baskın düzenledi, 6 Mart'ta ise 70 öğrenci hakkında Özyörük cinayetine karıştıkları gerekçesiyle dava açtı. Bu baskın MHP yöneticileri tarafından ciddi bir tepkiyle karşılandı. Baskın sonrası MHP Konya Milletvekili İhsan Kabadayı Meclis'te Öz'ü hedef gösteren bir konuşma yaptı. 24 Mart günü, savcı Doğan Öz, evinden çıkıp arabasına bindi, motorun ısınmasını beklerken katil arabaya yanaştı ve Öz'ü altı kurşun sıkarak öldürdü.

Uzun süre yakalanmamayı başaran katil İbrahim Çiftçi başka bir nedenle gözaltına alındı ve polislerden biri Çiftçi'nin Doğan Öz'ün katili olduğunu fark etti. Çiftçi dava dosyasındaki ifadesinde şöyle diyecekti:

> Savcı Yardımcısı Doğan Öz'ü Eski Ankara Ülkü Ocakları İkinci Başkanı Hüseyin Demirel ve halen Muzaffer Üstünel adlı şahsı öldürmek suçundan hakkında gıyabi tutuklama müzekkeresi bulunan Hüseyin Kocabaş adlı şahsın verdikleri talimat üzerine öldürdüm. Suçta kullandığım tabancayı Hüseyin Demirel verdi. Kullandıktan bir gün sonra tekrar aynı şahıs tabancayı benden geri aldı. Bu şahıslar bana Doğan Öz'ün Site Yurdunu arattığını ve ayrıca Ülkü Ocakları'nı kapattırmak için çalıştığını ve Ülkü Ocakları için tahkikat açtığını söylediler. Bu nedenle savcının öldürülmesi için bana talimat verdiler... Hüseyin tarafından bana verilen tabanca 14'lü idi. Hatırladığıma göre 6 el ateş etmiştim. (https://bianet.org/biamag/toplum/120777-savci-dogan-oz-neden-olduruldu)

Yargılama sürecinde hepsi de bir üst mahkemede bozulan dört idam hükmü verildi. Dördüncü idam hükmü sonrası Askerî Yargıtay Ceza Genel Kurulu dosyayı sadece şekil yönünden inceleyebilecekken esastan bozma kararı aldı ve Çiftçi'nin beraatına karar verdi. Dosya 1 No'lu Ankara Askerî Mahkemesi'ne geri döndü. Mahkeme ise skandal niteliğinde bir gerekçeyle Çiftçi'nin beraatına karar verdi. Gerekçede şöyle deniliyordu:

> Sanık İbrahim Çiftçi'nin maktul Doğan Öz'ü taammüden öldürdüğü mahkememizce sabit görülmüş, ancak Askeri Yargıtay Daireler Kurulu kararı mahkememizi bağlayıcı nitelikte bulunduğundan sanık İbrahim Çiftçi hakkındaki 7/8'lik oyçokluğuna dayanan bozma ilamına uyularak sırf bu hukuki zorunluluk nedeniyle sanık İbrahim Çiftçi'nin beraatına karar verilmiştir. (Günçıkan, 2010: 165)

Yani mahkeme Çiftçi'nin Doğan Öz'ü öldürdüğünü ama üst mahkemenin kararına uymak zorunda olduğunu söyleyerek Çiftçi'yi beraat ettiriyordu. Öyleki Çiftçi bile bu karara inanmayacak ve hapisten çıkarılıp öldürüleceğini düşünerek önce cezaevinden çıkmak istemeyecek, daha sonra ikna olacaktı. Yıllar sonra, 1996'da *Milliyet* gazetesine verdiği röportajda ise şöyle diyecekti:

> 12 Eylül öncesinde ülkücüler silahlı eylemlere itildiler, eylemlere taraf yapıldılar. Bu talan sisteminin, bu vurguncu, hayali ihracatçı

> devlet düzeninin ideallerimizdeki devlet düzeniyle bir ilgisi olmadığını 12 Eylül'de gördük. Devlet 12 Eylül öncesi örtülü harp dediğimiz dönemlerden geçerek bugüne gelmişse ülkücülere açıkça teşekkür edilmesi gerekirken kendisini yıkmak isteyen güçlerle aynı kefeye konuldu. Tabii ki kırgınız. (Tüleylioğlu, 2014: 113)

Doğan Öz öldürüldükten sonra eşi, Öz tarafından hazırlanan iki sayfalık bir "kontrgerilla raporu" bulmuş ve Ecevit'e ulaştırmıştı. O raporda Öz olan bitenin basitçe "anarşik olaylar" olarak nitelendirilemeyeceğini söyleyip esas amacı şöyle anlatıyordu:

> Ülkemizde tek seçenek olarak "Ecevit hükümeti ve onun demokrasiye bütün gerekleriyle işlerlik kazandıracağına olan umutları" kitlelerde, Türkiye halkında yok etmek ve onun yerine faşist düzeni getirmek ve bütün unsurlarıyla yürürlüğe koymaktır. Böylece ABD ve çokuluslu ortaklıklar Ortadoğu sorununu büyük ölçüde çözmek amacını gütmektedirler. Bize göre, bu sonuca ulaşmada CIA, AID, İran ve İsrail gizli haber alma örgütleri, kontr-gerilla gibi gizli örgütler yönlendirmekte olup bu örgütler, I. ve II. MC ile devlet aygıtını geniş ölçüde kendi amaçlarına uygun biçimde dönüştürerek demokrasi düşmanı akımları iktidar etmeyi öngörmüşlerdir. Geniş halk kitlelerine girmeyi de AP'nin şemsiyesi altında MHP ve onun yan örgütleri olan Ülkü Ocakları, Ülkü Bir, Ülkücü Teknik Elemanlar, Milliyetçi İşçi Sendikaları (MİSK), bazı işveren kuruluşları ve esnaf dernekleriyle gerçekleştirme çalışmaları içinde görünmektedirler. (Tüleylioğlu, 2014: 105-106)

Savcı Öz, ABD, kontgerilla ve MHP arasındaki bağlantılardan bahseden ve siyasi cinayetlerin arkasında bu bağlantının olduğunu söyleyen ilk devlet görevlisiydi, tam da bu nedenle MHP'nin peşine düşmüştü ve çok geçmeden onun da ismi katledilenler arasına eklenmişti.

Hamit Fendoğlu'nun öldürülmesi

PTT'nin Ankara Emek Şubesi'nden Kasım Önadım adıyla gönderilen bir paket, 14 Nisan 1978'de Malatya'ya ulaşır. Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu, paketin üstündeki ismi görünce arkada-

şı Önadım tarafından kendisine bir hediye gönderildiğini düşünür ve paketi alır. İşlerinin yoğunluğu nedeniyle paket birkaç gün belediyede kalır ve Fendoğlu ancak 17 Nisan günü paketi içinde ne olduğuna bakmadan eve götürür. Fendoğlu paketi evin salonunda, yanında gelini ve torunları da varken, "Kasım amcanız size çikolata göndermiş," diyerek açar ve bomba patlar. Fendoğlu ölür, gelini ve torunları yaralanır.

Cinayetin olduğu gün Diyarbakır'da bulunan Emniyet Genel Müdürü Gündüz Atabek ve Jandarma Genel Komutanı Şahap Yardımcıoğlu Malatya'ya giderek vali, emniyet müdürü ve jandarma il komutanıyla bir toplantı gerçekleştirir. CHP Malatya İl Örgütü ertesi gün yaşanabilecek olaylarla ilgili endişelerini açıklar ve yetkilileri arayarak gereken önlemlerin alınmasını ister. Ertesi gün sabahın erken saatlerinden itibaren başlayan olaylar bu endişelerinin haklı olduğunu gösterecektir.

Kente dışarıdan gelenlerin katılımıyla büyüyen kalabalık, "Kahrolsun komünizm", "Katil Ecevit", "Müslüman Türkiye" ve "Dan Dan Hamido'ya intikam" sloganlarıyla yürüyüşe geçer. CHP'nin, TÖB-DER'in ve TÜM-DER'in binaları, yerel solcu basının büroları ve matbaaları tahrip edilir. Alevilere ait olduğu söyleyen iş yerleri, tekel bayileri, içki satılan lokantalar yakılıp yıkılır. Bunun ardından kitle Alevilerin yoğunluklu olarak yaşadığı ve solcu olarak bilinen mahallelere yönelir. Bu mahallelerde yaşayan halkın barikatlar kurması ve saldırganlarla çatışması, büyük bir katliamı önler, ancak çok sayıda ev ve işyeri ateşe verilir.

Saldırılarda 8 kişi yaşamını yitirir, 20'si ağır 100'e yakın kişi yaralanır, 960 işyeri tahrip edilir. Çilesiz Mahallesi'nde ise olan bitenin planlı programlı bir provokasyon girişimi olduğunu çok net gösteren bir vahşet yaşanır. Gazi Lisesi öğrencisi ve Alevi ailelere mensup 14-15 yaşlarındaki üç çocuk bir arabaya bindirilerek götürülür ve işkence edildikten sonra kafalarına birer kurşun sıkılarak öldürülür. Çocukların cesetleri Beylerderesi'nde tren raylarının üzerine bırakılmış hâlde bulunur.

Aslında provokasyonun başlangıcı Fendoğlu'nun ölümünden iki gün öncesine kadar götürülebilir. O gün "Bilim ve Kültür Derneği" imzasıyla "Milletim Uyan" başlıklı bir bildiri dağıtılır. Bildiride şöyle denilmektedir:

> Milletini seven subay, öğretmen, memur, talebe, işçi, köylü, kendini devletin, milletin temiz ideallerine adayan değerli kardeşlerimiz, komünistler tarafından kahpece şehit edilmişlerdir. Müslümanlar, bizi yok etmeye yönelen İslam ve millet düşmanlarının karşısında, müdafaa kavgasında birleşelim. İçinde bulunduğumuz zor günler, bütün Müslümanları bir araya getirmelidir. Vedatlar, İbrahimler; sizlerin bıraktığınız yerden davamız daha da yükselecek, komünist katillerden intikamınız mutlaka alınacaktır. (http://www.uzumba-ba.com/alevi/malatya_katliami.htm)

Güvenlik güçleri ikinci günün sonunda saldırılara müdahale ettikten sonra bu sefer şehirde "içme suyuna zehir katıldı" şeklinde söylentiler yayılır, bunun üzerine valilik tahlil sonuçları gelene kadar musluk sularının içilmemesi talimatı verir. Bu esnada söylentileri güçlendirmek için hastanelere zehirlenme başvuruları yapılır. Malatya'ya geldiğinde Türkeş'i evinde ağırlayan Muhittin Turgut'un sahibi olduğu Doğu Özel Hastanesi'ne yaklaşık 200 kişinin zehirlenme şikâyetiyle başvurması bir tesadüf olmasa gerektir.

Fendoğlu'na gönderilen bombaların aynıları, yine benzer bir şekilde Ankara'dan postaya verilerek Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesine, CHP İlçe Başkanı Memiş Özdal'a, Adıyaman Emniyet Müdür Yardımcısı Abdülkadir Oltu'ya ve Ahmet Akalın adlı Adanalı bir işadamına da gönderilir. Özdal şüphelenerek paketi kabul etmez, postaneye geri gönderilen paketi açan iki memurdan birisi ölür, diğeri ağır şekilde yaralanır. Diğer iki bombalı pakete ise hedeflerine ulaşmadan güvenlik güçlerince müdahale edilir.

Bu birbirinin aynısı bombalar incelendiğinde, daha önce 16 Mart katliamında ve Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi'ne yönelik saldırıda kullanılan bombalarla aynı tipten olduğu anlaşılır. Bombanın izine ulaşmak için Ülkü Ocakları'nın eski genel baş-

kanı Muharrem Şemşek'in de çalıştığı Ankara Nükleer Araştırma Merkezi'nde arama yapılır, merkez bir süre kapatılır, Şemşek ve birkaç ülkücü gözaltına alınır, ancak daha sonra mahkeme tarafından serbest bırakılır. Böylece Fendoğlu cinayetinin ve sonrasında yaşanan katliamın üstü de, tıpkı benzeri sayısız cinayet ve katliamda olduğu gibi örtülmüş olur. (https://www.alevinet.com/2016/04/18/malatya-katliaminin-38-yilinda-taniklar-anlatiyor/)

Bedrettin Cömert suikastı

Tüm Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı Bedrettin Cömert, 11 Temmuz 1978 Salı günü sabahı Ankara Gaziosmanpaşa'daki evinden çıktı ve eşi Maria ile birlikte arabalarına binip hareket ettiler. Cömert kısa süre önce Hacettepe Üniversitesi'nde çıkan olayları soruşturan komisyonun başına atanmıştı, bu nedenle ölüm tehditleri alıyordu. Yolun hemen ilerisinde bekleyen ve içinde 3 kişi olan araç Cömert çiftinin peşine takıldı. Çok geçmeden Cömert'lerin yolunu kestiler ve arabayı çapraz ateş altına aldılar. Cömert olay yerinde öldü, eşi Maria ağır yaralandı.

30 Mart 1979'da Avrupa Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu'nun eski başkanı Lokman Kondakçı, İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'e "Bedrettin Cömert olayında emri, dönemin ÜGD Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu'nun verdiğini, onun üzerinde de Ramiz Ongun'un yer aldığını" söyledi. Aynı tarihlerde cinayeti araştıran mahkeme azmettiricilik iddiasıyla Abdullah Çatlı hakkında yakalama kararı çıkardı. Polis, 3 saldırganın Rıfat Yıldırım, Üzeyir Bayraklı ve "Ahmet" kod adlı kişiler olduğunu belirledi. İlk ikisi, başka bir cinayetten aranmaktaydılar ve Almanya'ya kaçmışlardı. Yıldırım ve Bayraklı Alman polisi tarafından yakalanmış, ancak Türkiye'nin "iki sanık ölüm cezasına çarptırılsa bile idam edilmeyecekleri" garantisi vermemesi nedeniyle serbest bırakılmışlardı. Bu iki isim 1984'te Almanya'da 1,5 kilo eroinle yakalanıp uyuşturucu kaçakçılığından tutuklandılar. İlk sorgularında uyuşturucu kaçakçılığını "bağlı bulundukları örgüt adına" yaptıkları-

nı kabul etmişlerdi. Uyuşturucunun yakalandığı işyerinin olduğu pasajda "ne tesadüftür ki" MHP'nin Almanya'daki önemli adamlarından ve 1980 öncesi MHP'nin günlük gazetesi olan *Hergün*'ün Genel Yayın Yönetmeni Enver Altaylı'ya ait bir balıkçı dükkânı vardı. Üzeyir Bayraklı Almanya'da Türklerin gittiği bir kahvehanede öldürüldü, Yıldırım ise idam cezasının kalkması üzerine Türkiye'ye iade edildi ve yargılama sonucunda delil yetersizliğinden beraat etti. (Tüleylioğlu, 2014: 173)

Maraş'ın provası Sivas

4 Eylül 1978'de Sivas'ta Alevilerin yoğun olarak yaşadığı Alibaba Mahallesi'ne giren bir grup ülkücü pazar yerindeki insanların üzerine ateş açtı ve 1 kişi öldü çok sayıda kişi de yaralandı. O esnada şehrin Sünni mahallelerinde, "Aleviler camilere saldırıyor," denilerek halk cihada davet ediliyor, solcuların ve Alevilerin yaşadığı Yiğiter ve İnönü mahalleleri de saldırıya uğruyordu. Saldırılarda 1000'e yakın işyeri tahrip edilirken, 12 kişi öldü, 100'den fazla kişi de yaralandı. Ertesi gün ülkücüler Çayyurt, Dedebalı ve Gülyurt mahallelerine de saldırdılar. Halkın ve solcuların direnmesiyle saldırılar çatışmaya dönüştü ve 8 ülkücü öldürüldü.

Soruşturmada ifade veren polislerden biri o günü şöyle anlatıyordu:

> O gün ve gece birçok evde arama yapıldı. Gördüğüm ve bildiğim kadarıyla Alevi evleri bazı kişilerce silah var diye önce ihbar ediliyor, bu evlerde arama yapılıp silah olmadığı anlaşılınca, polisler uzaklaşınca, sağcı gruplarca arama yapılan evler tahrip ediliyordu. 4 Eylül 1978 gününde de yapılan ihbarlar üzerine ekip arkadaşlarımla çeşitli yerlerdeki olaylara koştuk. Emniyet olarak yaptığımız iş olay çıktıktan sonra olay yerine gitmek şeklinde oluyordu. Olayın başlamasını önlemek, durdurmak, bastırmak şeklinde olmuyordu. ... Sivas'ta bu olayların çıkabileceği herkes tarafından sezinlenebiliyordu, ancak olayların başlamasında ve gelişmesinde gördüğüm kadarıyla polis teşkilatı olarak gerekli önlem alınmadı. On kişinin ölümüne sebebiyet verildi. Ben şahsen olayların içinde bulunmuş

ve görevimi amirlerimin emirlerini bekleyerek yapamamış olmanın vicdani ezikliği içindeyim...

Katliamın tertipleniş biçimi, kullanılan argümanlar ve yöntem, güvenlik güçleri ve istihbarat birimlerinin tutumu, kısa süre sonra Maraş'ta çapı genişletilerek tekrarlanacak ve çok daha kanlı bir katliama imza atılacaktı.

Bahçelievler katliamı

Türkeş 1977 yılında MHP Genel Merkezi'nin bulunduğu Ankara'daki Bahçelievler semtinin güvenli hâle getirilmesi, yani solculardan arındırılması için emir verir. Abdullah Çatlı semtte yer alan ve ülkücülerin kontrolünde bulunan Nenehatun Yurdu'nda kendine bir oda hazırlatır ve yanına iki yardımcı alarak operasyonu yönetmeye başlar. Solcu öğrenciler İbrahim Bozkurt ve Zafer Boz 1978 yılının Ocak ayında arka arkaya öldürülürler, Mart ayında solcuların gittiği Nokta Kıraathanesi taranır. 1 Nisan 1978'de ise Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ne bombalı bir saldırı düzenlenecektir. (Yalçın ve Yurdakul, 2016: 51)

Ancak asıl katliam 8 Ekim gecesi gerçekleşecektir. Başlarında Abdullah Çatlı'nın bulunduğu bir ekip, 8 Ekim akşamı Ankara Bahçelievler'de 15. Sokak 16 numaralı daireye bir baskın düzenler. Sokakta daha önce keşif yapılmış, evin Türkiye İşçi Partili gençlere ait olduğu tespit edilmiştir. Çatlı arabada beklerken ekip eve girer. Evde TİP üyesi beş öğrenci bulunmaktadır: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümü öğrencisi Serdar Alten, Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi öğrencisi Hürcan Gürses, Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Gazetecilik Bölümü öğrencisi Efraim Ezgin, Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü öğrencileri Latif Can ve Osman Nuri Uzunlar. Hiçbirinde silah bulunmayan TİP'lileri yere yatırıp bağladıktan sonra eter kullanarak bayıltırlar. O sırada kapı çalınır, TİP üyesi iki öğrenci, Faruk Erzan ve Salih Gevence arkadaşlarını ziyarete gelmiştir ve onlarda da silah yoktur.

Ülkücü ekip Çatlı'nın talimatıyla Faruk ve Salih'i arabaya bindirir ve Eskişehir yolu tarafına götürür. Buradaki bir tarlanın içine doğru 500 metre kadar yürüttükten sonra iki genci başlarından vurarak öldürürler ve eve geri dönerler. Önce aynı yöntemi diğer gençlere de uygulamak isterler, ancak polisin şüphesini üzerlerine çekecekleri için infazları evde gerçekleştirmeye karar verirler. Haluk Kırcı baygın öğrencilerden Osman Nuri Uzunlar'ı tel askısıyla boğmaya çalışır, ancak bunu başaramayınca yüzüne havlu bastırır ve boğarak öldürür. Bu şekilde süre kaybedeceklerini ve yakalanma risklerinin artacağını düşününce, Kırcı, Faruk ve Salih'i vurdukları silahı alır ve diğerlerine, "Siz çıkın," dedikten sonra geriye kalan gençleri de vurur. Dört öğrenci hemen orada, Serdar Alten ise hastanede yaşamını yitirir. Saatler içerisinde altı öğrenci katledilmiştir. Serdar Alten ise 8 gün sonra, 17 Ekim 1978'de hastanede ölecektir. (Günçıkan, 2010: 136-137)

Serdar ölmeden önce hastanedeki ifadesinde katliam ekibini tarif eder, arabanın plakasını söyler, başlarındaki kişiye "reis" diye hitap ettiklerini anlatır. Serdar'ın ölmediğini duyan Çatlı memleketi Nevşehir'e, Kırcı ise memleketi Kayseri'ye gider. Polis çok geçmeden aracın izini bulur ve plakanın ülkücü Mustafa Mit'e ait olduğu tespit edilir. Araç Ülkü Ocakları tarafından alınmış ve Abdullah Çatlı ile Muhsin Yazıcıoğlu'nun kullanımına tahsis edilmiştir.

Yazıcıoğlu, 13 Şubat 1981'de askerî savcıya verdiği ifadede Çatlı'nın katliamdaki rolüyle ilgili olarak şunları söyleyecektir:

> ... gazetelerde Bahçelievler'de yedi kişinin öldürüldüğünü okudum. Ölüm olayının ülkücüler tarafından yapıldığı söylentileri üzerine konuyu araştırdım. İkinci başkanım olan Abdullah Çatlı'ya sorduğumda haberinin olmadığını söyledi, ancak soruşturmayı sürdürdüm. Site Yurdu'nda başkan olup olmadığını hatırlayamadığım Ünal Osmanağaoğlu'na sorduğumda önce bu konuda bir bilgisi olmadığını söyledi, ancak ben bu soruşturmanın peşini bırakmadım, tekrar konuştuğum Ünal Osmanağaoğlu bana bu olayı Abdullah Çatlı'nın emri ve organizasyonu ile kendisi de dâhil olmak üzere Haluk Kırcı, Mahmut Korkmaz, Bünyamin Adanalı'yla

> birlikte işlediğini söylemişti. Ancak burada Ercüment Gedikli'nin adından da bahsettiğini hatırlar gibi oluyorum, ancak kesin emin değilim... Daha sonra bu edindiğim bilgilere dayanarak durumu tekrar Abdullah Çatlı'dan sordum, yine bana haberi olmadığını söyleyip bu olaydaki sorumluluğunu kabul etmedi. Ancak kişisel olarak yaptığım soruşturmada, Bahçelievler'de yedi kişinin öldüğü gün arabanın Abdullah Çatlı'da olduğunu tahmin etmekteyim. Çünkü araba genel başkan olarak bende değildi, benim yardımcım olan Abdullah Çatlı'da olması kuvvetle muhtemeldi. (Yalçın ve Yurdakul, 2016: 117)

Çatlı 8 Kasım 1978'de yakalanır ancak Ankara yerine İstanbul'a götürülür ve Emniyet'te serbest bırakılır. Haluk Kırcı yargılanır ve yedi kere idama mahkûm edilir, ancak cezaevinden firar eder. 1996'da yakalandığı gün Emniyet'ten kaçar, 1999'da yeniden yakalanır. 18 Mart 2004'te tahliye edilir. Ekim 2004'te ise Ukrayna'da yakalanır. 27 Mayıs 2010'da tekrar tahliye edilir. 8 Şubat 2011 tarihinde tekrar tutuklanır ve 4 Şubat 2015 tarihinde tahliye olur. Yıllar sonraki ifadesinde, "Beşini ben, ikisini Çatlı öldürdü," dedikten sonra, "O günkü şartlar içinde inanmış bir militandım. İliklerime kadar inanmıştım. Yüz kişi de gelse öldürecektim. Keşke Türkiye o günleri yaşamasaydı, kardeş kavgasına sürüklenmeseydi. Ama o günkü şartları da bakıp, anlamak lazım," diyecektir.

Bedri Karafakioğlu'nun öldürülmesi

İTÜ eski rektörlerinden ve ilerici, demokrat kimliğiyle tanınan akademisyenlerden biri olan Elektrik Fakültesi Dekanı Bedri Karafakioğlu, 20 Ekim'de Bakırköy'de silahlı saldırganlar tarafından öldürülür. Karafakioğlu 17 Temmuz 1968'de 6. Filo eylemleri sonrası polisin Vedat Demircioğlu'nu yurdun üçüncü katından atarak öldürdüğü İTÜ Gümüşsuyu baskınında ve sonrasında öğrencilerin yanında yer almış, öğrenci eylem ve forumlarına katılmıştır.

Karafakioğlu'nun öldürülmesinin ardından cinayetle ilgili çok sayıda gözaltı yapılsa da katiller yakalanmaz. Soruşturma dosya-

sı, önce Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı'na, 12 Eylül askerî darbesi sonrasında da İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığı'na aktarılır. İstanbul'daki sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra soruşturma dosyaları Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'na devredilir. Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'ndaki bekletilen dosya, 1986 yılı başlarında yeniden Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı'na döner. Burada, yıllarca bekletildikten sonra zamanaşımından dolayı dosya kapatılır. (http://www.emo.org.tr/ekler/c0d291483f96b28_ek.pdf?dergi=)

Necdet Bulut cinayeti

Necdet Bulut, Türkiye'de bilgisayar alanında doktora yapan ilk isimdi. İstanbul Üniversitesi Jeofizik Bölümü'nü 1960 yılında bitirdikten sonra ODTÜ Elektronik Hesap Bilimleri Bölümü'ne programcı olarak girmişti. 1970 yılında ABD'ye doktora yapmak için giden Bulut, doktora derecesini aldıktan sonra ODTÜ'ye döndü. Bulut akademisyen örgütlerinde yer aldı ve TÜTED (Tüm Teknik Elemanlar Derneği) ve TÜMÖD'ün (Tüm Öğretim Üyeleri Derneği) kuruculuğunu, Türkiye Bilişim Derneği'nin de başkanlığını yaptı. Ülkücü Hasan Tan'ın ODTÜ rektörlüğüne getirildiği ve 700 civarında ülkücünün işçi statüsüyle ODTÜ'ye alındığı bu dönemde Necdet Bulut Üniversite Konseyi'nde profesör yardımcılarının temsilcisiydi. Bulut 1977 seçimlerinde ise Türkiye İşçi Partisi'nden milletvekili adayı olmuş ancak seçilememişti.

1978 Temmuz'unda Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin (KTÜ) seçimle gelen ilk rektörü olan Erdem Aksoy'un teklifi ve ODTÜ'nün verdiği izinle KTÜ Elektronik Hesap Bilimleri Enstitüsü Başkanlığı'na getirilen ve burada aynı zamanda TİP'in Trabzon İl Örgütü'nün kurucu başkanlığını da üstlenen Necdet Bulut, 26 Kasım 1978 gecesi Trabzon'daki lojmanında çapraz ateşe alındı ve ağır bir şekilde yaralandı. Polis arabada tam 27 kurşun tespit etmişti. Bulut aynı gün Ankara'ya getirildiyse de 8 Aralık günü Hacettepe Hastanesi'nde yaşamını yitirdi. (Günçıkan, 2010: 160)

Necdet Bulut vurulduktan bir hafta sonra POL-DER Trabzon Şubesi Başkanı, TİP İl Başkanı Işık Gündüz'den cinayet hakkında bilgi vermek için bir randevu istemişti. Ancak randevuya giderken vurularak yaralandı ve hastanede kendine geldikten sonra da Gündüz'le görüştürülmedi. Bulut'un eşi vur emrinin Ankara'dan geldiğini söylüyordu ve yanılmamıştı. Cinayeti Ülkü Ocağı yöneticisi ve mensubu kişilerin işlediği mahkemede kesinleşmiş, Necdet Bulut'un eşi, Mikdat Şimşek'i teşhis etmişti. Şimşek daha önce de Adana'da solcu işçilerin gittiği bir kahvehanenin taranması ve dört işçinin öldürülmesi olayına karışmıştı. Katiller 15'er yıl, onları azmettiren Ülkü Ocakları yöneticisi üç kişi ise müebbet hapis cezasına çarptırıldılar. Ancak Askerî Yargıtay 1985'te bu kararı bozdu ve katiller beraat ettirildiler. (Tüleylioğlu, 2014: 179-180)

Maraş katliamı

19 Aralık Salı akşamı, Maraş'ta ülkücülerin "Güneş Ne Zaman Doğacak" adlı antikomünist bir filmi izledikleri Çiçek Sineması'nda tahrip gücü düşük bir bomba patlatılır. Patlamanın hemen ardından 200 kişilik bir grup, "Komünistler ve Aleviler sinemaya bomba attı," diyerek şehirdeki CHP ve TÖB-DER binalarına saldırı düzenler. İki gün sonra, 21 Aralık'ta, TÖB-DER üyesi iki öğretmen okul çıkışı ülkücüler tarafından öldürülür ve bütün şehre, "Komünistler öğretmenlerin intikamını almak için yarın Ulu Cami'deki Cuma namazına saldıracaklar," haberi yayılır. Cuma günü, yani 22 Aralık'ta, Bağlarbaşı Camii imamı Mustafa Yıldız cuma vaazında cemaate şöyle seslenir: "Oruç tutmak namaz kılmakla hacı olunmaz, bir Alevi öldüren beş sefer hacca gitmiş gibi sevap kazanır; bütün din kardeşlerimiz hükümete ve komünistlere, dinsizlere karşı ayaklanmalıdır; çevremizde bulunan Alevileri ve CHP'li Sünni imansızları temizleyeceğiz."

TÖB-DER'li iki öğretmenin cenazesi camiye götürülürken ülkücüler cenazedeki kitleye ve sonrasında da Kıbrıs Caddesi üzerindeki solculara ve Alevilere ait işyerlerine saldırırlar, bu saldırılara

verilen karşılık neticesinde üç ülkücü ölür, akşama doğru ise olaylar durulur.

23 Aralık günü belediyeye ait hoparlörlerden "Kızıllar üç kardeşimizi şehit etti. Cenazeleri almak için hastane önünde buluşalım", "Kızıllar kentimizi bastı" şeklinde anonslar yapılır ve Alevi mahallelerine çok yakın bir yerde bulunan devlet hastanesinin önünde kalabalık bir kitlenin toplanması sağlanır. Bu kalabalık "Aleviler suya zehir kattı", "Alevi mahallelerinde camiler yakılıyor" sözleriyle tahrik edilir ve Yörükselim, Yenimahalle, Serintepe, Mağaralı, Karamaraş gibi Alevi mahallelerine yönelik saldırı başlar.

Saldırılar esnasında CHP, TİP, TKP, TÖB-DER, POL-DER binalarının ve Sağlık Müdürlüğü'nün de aralarında bulunduğu 210 ev ve 70 işyeri yakılıp yıkılır, 111 kişi hayatını kaybeder, yüzlerce kişi yaralanır. (https://m.bianet.org/bianet/siyaset/111379-maras-katliaminda-neler-olmustu)

Katliam sonrası Maraş'taki Alevi halkın %80'i başka illere göç eder ve Ecevit hükümeti MHP'nin uzun süredir ilan edilmesi için ısrar ettiği sıkıyönetimi ilan etmeye mecbur kalır.

1978 yılı içerisinde örneklerini Ankara Tepecik'te ve sonrasında da Balgat'ta, yani solcuların güçlü olduğu yerlerde gördüğümüz otobüs ve kahve tarama gibi eylemlere de sıkça başvurulmuş ve yılın bütününe yayılan şiddet dalgası sonrası MHP ve Ülkücü Hareket istediği şeyi, yani sıkıyönetimi ilan ettirmeyi başarmıştır.

1978'de Türkeş

Türkeş, 3. Ecevit hükümetinin kurulduğu 5 Ocak 1978 tarihinden yaklaşık üç hafta sonra, 29 Ocak 1978'de MHP'nin yayın organı *Hergün* gazetesine verdiği röportajda "anarşinin yükselişiyle CHP arasındaki ilişki" üzerinde durur. Türkeş sözlerine, "Biz senelerden beri anarşinin Marksizmden ve bölücülükten kaynaklandığını, CHP'nin iktidar olmak için bunlara arka çıktığını, iktidarların aciz kaldığını söyledik," diye başlar. Türkeş'e göre, "bu defa anarşi ikti-

dardan cesaret almaktadır, iktidar değişikliği ile birlikte anarşinin tırmanmasının sebebi budur."

Türkeş, "CHP iktidarının hangi tutumu anarşiyi cesaretlendirmektedir?" sorusuna CHP ile sol arasındaki bağlantıdan ve CHP'nin stratejisinden söz ederek yanıt verir:

> CHP muhalefetteyken solun her kesimine angaje olmuştur. Çeşitli sol grupların siyasi ve militan desteğini kazanmak için lazım gelen bir politika oluşturmuştur. Senelerce kendi kamuoyunu bu politika yönünde şartlandırmıştır. Bu politikanın iki temeli vardır: Anarşiyi milliyetçilere yüklemek ve solu temize çıkarmak, bir de anarşinin vebalini o zamanki iktidarların faşistliğine, devlet kuvvetlerini kışkırtıcı ajan olarak kullanmasına, devletin parsellenmesine bağlamak. (Turhan, 2016a: 432)

Devamında, "Şimdi devlet organları, asayiş kuvvetleri CHP'nin elindedir," diyen Türkeş, "milliyetçiler baskı altındadır, solcular ise zaten anarşik değil 'demokratik güçler' olduğuna göre anarşi niye devam etmektedir?" diye sorar ve CHP'nin, "Anarşi soldan geliyor," diyemediğini, dün muhalefetteyken cesaretlendirdiği anarşiyi, bugün de iktidardayken cesaretlendirdiğini söyler. "CHP iktidara geldikten sonra bir tek solcu Marksist, bölücü dernek veya mihrak aranmış mıdır?" diye soran Türkeş, savcı Doğan Öz'ün ülkücülerin kontrolündeki Site Yurdu'na yönelik baskınından duyduğu rahatsızlığı şöyle anlatır:

> Çoğunlukla milliyetçi öğrencilerin kaldığı Ankara'da Site, İstanbul'da Atatürk Yurtlarında polis arama yapıyor. Arama normal bir davranıştır ve hukuki bir işlemdir. Ancak milliyetçi öğrencilerin kaldığı yurtlar öyle bir metotla aranıyor ki buna tahrik demek lazımdır. Öğrenciler gece yataktan kaldırılıyor. Dershanelere yığılıyor. Her yer aranıyor ve silah bulunamıyor. Bunun üzerine öğrenciler odalarına çekiliyorlar. Silah bulunamadığı polis tarafından üslerine bildiriliyor ama emir geliyor. Tekrar arayın ve silah bulun... Öğrenciler tekrar indiriliyor tekrar arama. Yine silah yok. Emir tekrarlanıyor, bir defa daha arayın ve silah bulun... Nihayet bir silah bulunuyor. Bu açıkça bir tahriktir. İktidar milliyetçileri

> suça itmek ve devlet kuvvetleriyle çatıştırmak istiyor. (Turhan, 2016a: 433)

"İktidarın tutumu yüzünden anarşinin tırmandığını söylediniz. Olaylar bunu doğruluyor. Tırmanmanın sonu nereye varır?" sorusuna Türkeş'in verdiği yanıt ise "kendini gerçekleştiren kehanet" olarak görülebilir. Çünkü Ülkücü Hareket 1978 yılı boyunca tam da Türkeş'in "olabilir" dediği şeyin, yani sıkıyönetim ilanının gerçekleşmesi için çalışacak, stratejisini de "solun stratejisi" dediği "iç savaş" üzerine kuracaktır:

> Tabi sonsuza kadar gitmez... Birike birike bir noktada önemli bir değişmeye yol açacaktır. Şu anda böyle bir ihtimal uzak görünmektedir ama anarşi durdurulamazsa, en azından hızı ve etkinliği sınırlandırılamazsa, milletçe birtakım acı sürprizlerle karşılaşabiliriz. Demokrasiyi kaybedebiliriz. Zaten solun bir kesiminin stratejisi buna dayanıyor. Türkiye'yi Vietnam'laştırmak planının temelinde ülkemizde demokrasiyi boğdurmak ve ondan sonra demokratik sloganlarla geniş tabanları bir iç harp başlatılmak isteniyor. ... Bu gaflet devam ederse, Türkiye çok acı, felaketli günlere, kardeş kanıyla yıkanmış bir kanlı ülke olmaya doğru hızla gider. (Turhan, 2016a: 434)

Ülkücü şiddetin hızla tırmandığı günlerde, Türkeş'in söylemi şiddetin sorumluluğunu Ecevit'e ve sola yüklemek, kendilerini ise iç barış ve demokrasi yanlısı, meşru ve sol şiddetin mağduru bir hareket olarak sunmak üzerine kurulmuş durumdadır. Muhabirin, "Milliyetçi gençleri ve sizin partinizi faşistlikle, antidemokratik bir düzen kurma özlemiyle suçluyorlar," demesi üzerine Türkeş'in verdiği yanıt bu söylemi veciz bir şekilde ortaya koymaktadır:

> Biz bugünkü politikamızdan asla vazgeçmeyeceğiz. Çünkü iç barış, samimi demokratik davranma bizim için bir taktik değildir. Ülkücülerin ve memleket şartlarının gerektirdiği bir stratejidir. Hatta bir inançtır. Bizim politikamızın temelinde, demokratik çözüm yollarının hepsini birden boşa çıkaracak, halkın demokrasiden umudunu kesmesiyle sonuçlanacak, aykırı, haşin, sert, kör

> tutumlar değil, yapıcı, demokrasiyi ve milli bütünlüğümüzü güçlendirici, kardeşliğe, sevgiye ve karşılıklı saygıya dayalı bir barış konsepti vardır. (Turhan, 2016a: 436)

Türkeş 14 Şubat 1978'de, MHP'nin kuruluş yıldönümü için yaptığı açıklamada da aynı söylemi devam ettirir ve "iç savaş kundakçılarının" Türkiye'yi "antidemokratik bir maceraya, kanlı bir iç savaşa" sürüklemek istediklerini söyler. MHP buna karşı "anayasa rejiminin güçlendirilmesi" için çalışan bir partiyken, CHP ise faşist bir rejim kurmaya çalışmaktadır:

> Bugün Türkiye'de gerçek anlamda bir baskı düzeni, bir zulüm düzeni kurulmuş, milliyetçi düşünceyi paylaşanlara elektrik verilerek işkence yapılıyor, milliyetçi memur ve işçiler sürgün ediliyor, işten atılıyorlar. Gerçek anlamıyla CHP iktidarı zulmün, zorbalığın, terörün, baskının, kısaca faşizmin iktidarı demektir. (Turhan, 2016a: 441)

MHP 15 Nisan 1978'de Ankara Tandoğan Meydanı'nda büyük bir "ikaz" mitingi düzenler. Türkeş burada yaptığı konuşmada da Ecevit'i, Ecevit hükümetini ve solu hedef alır. Konuşmasının başında Türkeş mitingin amacını, "İktidarın zulüm, işkence, kıyım ve halkı ezmesine karşı olanlar, ilk defa bu meydanda seslerini yükseltmekte, ilk ikazlarını yapmaktadırlar," diye anlatır. MHP "iktidarın bunalttığı milyonlarca vatandaşımız adına iktidara karşı ilk büyük kitle çıkışını" yapmıştır ve miting Türk milliyetçilerinin derlenip toparlandığının bir göstergesidir.

Türkeş konuşmasında "milliyetçilerin can güvenliklerinin tehlikede oluşuna" ve "komünistlerin devleti ele geçirmesine" vurgu yapar, CHP'nin devlet içerisinde militan bir kadrolaşmaya gittiğini ve polisin teşkilatının dahi bunun dışında kalmadığını, solcuların polis teşkilatını da ele geçirdiklerini söyler:

> İktidar öyle bir baskı ve zulüm idaresi kurmuştur ki vatandaş hakkını aramak için kime başvuracağını şaşırmıştır. İktidar yandaşı Marksist ve bölücü teşkilatların zulümlerinden emniyet makamlarına sığınmak isteyen vatandaşlarımız bu defa da emniyet teşkilatı-

> nı ele geçirmiş olan Marksist ve bölücü dernek unsurlarının zulüm ve işkenceleriyle karşılaşmaktadır. ... İktidar partisinin eski "devlet partisi" hastalığı nüksetmiştir. Bir tarafta iktidar liderinin açıkça ilan ettiği, devleti ve özerk kuruluşları "devrimci unsurlar"ın eline verme tarzında bir kadro ihtilali yürütülürken, öbür tarafta, devletin silahıyla ve vur emriyle teçhiz edilmiş solcu ve militan bir polis teşkilatı meydana getirilmektedir. (Turhan, 2016a: 445)

Türkeş'in miting boyunca verdiği mesaj bu iktidarı devirecekleri yönündedir. "Artık iktidar gitmek, milletin başından çekilmek mecburiyetindedir," diyen Türkeş, "bu iktidarı Meclis'te alaşağı edeceğiz," dese de esas strateji, ayrıntılı bir şekilde üzerinde durduğumuz üzere sokak ve şiddet üzerine kurulmuştur.

Türkeş 11 Haziran 1978'de Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e bir açık mektup yazar. Bu mektup, Türkeş'in ve MHP'nin eğitime ve üniversiteye bakışını ve kaygılarını anlamak açısından önemlidir. Türkeş, bütün 70'li yıllar boyunca üniversiteleri stratejik noktalar olarak görmüş, "üniversitenin sola teslim edilmesi Türkiye'nin sola teslim edilmesidir" fikrini savunmuş, bunun yanı sıra eğitime ve eğitimde kadrolaşmaya da büyük önem vermiştir. Mektup da tam olarak bununla ilgilidir. Türkeş Korutürk'e eğitim enstitülerindeki ülkücü kadrolaşmanın dağıtıldığını, "Eğitim enstitülerinde kitle hâlinde öğretmen sürgünleri başlamış bulunuyor," diyerek anlatır. Buna örnek olarak Gazi Eğitim Enstitüsü'nü vererek sadece buradan atılan öğretmen sayısının 68 olduğunu söyler ve "On binden fazla talebenin okuduğu Gazi Eğitim Enstitüsü'nün müdürü olan zat bir aşırı sol militandır. Kısa bir süre önce, DİSK adlı kuruluşun son derece hususi ideolojik formasyon isteyen eğitim sekreterliği görevinde bulunmuştur," diye ekler.

Türkeş ellerinde eğitim enstitülerindeki sol kadrolaşma ve ülkücü tasfiyesine dair bir liste olduğunu söyler ve bunun yoğunlaştığı illeri şöyle sıralar:

> Adana, Edirne, Erzincan, Hatay, Nevşehir, Sivas Milli Eğitim Müdürleri ile Ağrı ve Balıkesir Eğitim Enstitüsü Müdürleri baş-

> ta olmak üzere ayrıca genel müdür, genel müdür yardımcısı, şube müdürü, uzman, müfettiş ve müşavirleri de içine alacak, merkeze ve taşra teşkilatına ait aşırı solculuklarıyla meşhur ve müseccel kimselerden müteşekkil bir listeyi ortaya koyma imkânımız vardır. (Turhan, 2016a: 450)

Mektubun devamı, "solcuların eğitimi ele geçirdiklerine" dair örneklerle doludur. "Ankara'da ilkokul öğretmeni yetiştirmek üzere açılmış olan iki yıllık eğitim enstitüsüne tayin olunan müdür de eylemli anarşisttir." Ankara İncirli Lisesi'nin müdürü "sıkıyönetim mahkemelerinde sekiz yıl ağır hapse mahkûm edilmiş ve cezası Askeri Yargıtay'ca tasdik olunmuştur; bilahare af kanunundan istifade ile dışarı çıkmış sicilli bir sol militandır." Tüm bu kadrolaşma ve örgütlenmenin gerisinde ise Türkeş'in CHP'liler değil "Marksçılar, Leninciler" tarafından yönetildiğini söylediği TÖB-DER vardır. Türkeş'e göre Milli Eğitim Bakanlığı'nın merkez teşkilatı "TÖB-DER'in hâkim grubu istikametinde Lenincilerin eline geçmiş durumdadır." (Turhan, 2016a: 450)

Ülkücü şiddetin iyiden iyiye arttığı 1978 yılının ortasında Türkeş, MHP teşkilatına yönelik bir genelge yayımlar. Bu genelge, şiddete maruz kalanın ve şiddetin mağduru olanın, yasal sınırlar içerisinde hareket edenin, meşru bir siyaset izleyenin kendileri olduğu yönündeki söylemin ve buna dayalı stratejinin bir yansımasıdır. 10 maddelik bu bildiride özetle şöyle denilmektedir:

- Tüm MHP teşkilatları bina ve lokallerinin saldırıya maruz kalma ihtimaline karşı mahalli idare amirliklerine müracaat edip, tedbir alınmasını isteyecektir.
- Eğer binalar saldırıya uğrarsa zabıt tutulacak ve hemen ilgili makamlara başvurulacaktır.
- Saldırıya uğrayan lokal ve binalar için dava açılıp tazminat talep edilecektir.
- Partiye yönelik her türlü saldırıda partililer sükûnetini muhafaza edecek, saldırganların kanun yoluyla yakalanması için gayret gösterecek ve kesinlikle hukukdışı yollara başvurmayacaktır.

- Kışkırtmacılara karşı dikkatli olunacak, kanundışı yollara başvuranlar kim olursa olsun parti genel merkezine rapor edilecektir.
- Başka partilerin bina ve lokallerine ve herhangi bir vatandaşa karşı yapılacak saldırılardan tüm partililer uzak duracaktır.
- Afiş asılması ve slogan yazımında kanunlara riayet edilecektir.
- Diğer partilerin mensuplarıyla sevgi, kardeşlik ve saygı esasına dayalı ilişkiler kurulacaktır.
- Özellikle CHP'ye oy veren vatandaşlara karşı kardeşlik duygularını zedeleyecek her türlü hareketten kaçınılacaktır.
- Tüm bu uyarılara riayet etmek parti mensupları için milli bir görevdir.

Türkeş yılın son günü, 31 Aralık 1978'de durum değerlendirmesi niteliğinde bir yılsonu mesajı yayımlar ve bu mesaja hem Maraş katliamı hem de arkasından ilan edilen sıkıyönetim damgasını vurur. Türkeş ve MHP bütün stratejilerini üzerine kurdukları sıkıyönetimi ilan ettirmeyi başarmışlardır, ancak henüz Ecevit hükümeti düşmemiştir.

Türkeş Maraş'ta yaşanan katliamın sorumlusu olarak Ecevit'i ve yaptığı açıklamaları göstermiş, Ecevit'in "Kahramanmaraş olaylarındaki tavrı ile bir defa daha belgelendiği gibi kışkırtıcılığına ve komünistlere ve bölücülere kanat germeye" devam ettiğini söylemiştir. Türkeş'e göre Ecevit, Maraş olaylarından sonra "istemeye istemeye" sıkıyönetim ilan etmiştir, ancak Ecevit hükümeti iktidarda kaldığı sürece sıkıyönetim ilanı da herhangi bir işe yaramayacaktır:

> Ecevit iktidarının idaresinde sıkıyönetimin yansız bir şekilde görev yapabilmesi ve memlekete yararlı olabilmesi mümkün değildir. Bu iktidarın idaresi altında adaletin de rahat ve yansız işlemesi mümkün değildir. Adaletin işlemesine engel olan bir iktidarın yönetiminde Türkiye'de huzursuzluğun daha da artacağından ve anarşinin devam edeceğinden kimsenin şüphesi olmamalıdır. ... Anarşinin ve huzursuzluğun kaynağı olan bugünkü Ecevit iktidar Meclis'te düşürülmedikçe, sıkıyönetim de dâhil alınacak hiçbir tedbir memleketimizde huzur ve sükûnu sağlamaya yetmeyecektir. (Turhan, 2016a: 504)

Türkeş bu mesajından on beş gün sonra, 15 Ocak 1979'da sıkıyönetim ilanına dair çok daha geniş bir açıklama yapacak, sıkıyönetimi savunmaya ve Ecevit hükümetinin düşürülmesi çağrısına devam edecektir. Türkeş açıklamasında Ecevit'in askerlere amirlik ederek hukukun dışına çıktığını, sıkıyönetimi sulandırmaya çalıştığını söylemektedir. Ecevit hükümeti sıkıyönetimi "ülke bütünlüğüne, Marksist-Leninist dikta eylemlerine" uygulamaya yanaşmamakta, bu nedenle de "komünistlerin ve bölücülerin meydana getirdiği kanlı saldırı ve olaylar" devam etmektedir. Türkeş, sıkıyönetim ilanından sonra çok sayıda ülkücünün saldırıya uğradığını, öldürüldüğünü ve yaralandığını, tüm bunların da "Ecevit'in komünistleri ve bölücüleri himaye gayretinden kaynaklandığını" söyler. Türkeş açıklamasının sonunda sıkıyönetim uygulamasına dair taleplerini 5 madde hâlinde sıralar. Bu talepler, 1979 yılının başında MHP'nin komünizmle mücadele stratejisini anlamak açısından önemlidir:

1- Ecevit ve iktidarının Meclis'te düşürülmesi
2- Sıkıyönetim ilanındaki sınırlamanın kaldırılıp, ülke ve millet bütünlüğüne yönelen eylemlerin de sıkıyönetim kapsamına alınması
3- Hassas olduğu belli olan birçok ilimizde de sıkıyönetim ilan edilmesi
4- Sıkıyönetim komutanlıklarının her türlü telkinden uzak ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun kendilerine tanıdığı yetkileri serbestçe kullanmalarının temin edilmesi
5- Anayasa emri olan Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kısa sürede kurulması

Ecevit hükümeti, 1979 yılının Kasım ayına kadar görev yapacak, sonrasında ise düşürülecektir. Dolayısıyla 12 Eylül'e bir yıl kala, 1979'da yaşananlara da yakından bakmamız gerekmektedir. Ancak önce Ülkücü Hareket'teki ideolojik dönüşümü anlayabilmek için önce Necip Fazıl'a, ardından da Seyyid Ahmet Arvasi'ye ve onun "Türk-İslam ülküsü"ne bakacağız.

Necip Fazıl, Türkeş ve Ülkücü Hareket

1977 yılının, Ülkücü Hareket'in ideolojik terkibinde İslam'ın vazgeçilmez bir yere sahip olmasının tescillenmesi bakımından sembolik bir nitelik taşıdığı söylenebilir. 1977 seçimlerinin yapıldığı ve Ecevit'in seçimleri kazandığı, öte yandan sosyalist solun yükselişinin devam ettiği bu yıl, Necip Fazıl Kısakürek fikri bir teyakkuz hâliyle MHP saflarına katılmıştır. Milli Selamet Partisi'nden "Büyük Doğu fikrinin düşük çocuğu" diye bahseden ve MSP'nin "İslam stratejisini patikalarda ve çıkmaz sokaklarda heba" ettiğini söyleyen Kısakürek, "ezel ve ebed arası büyük dava yolunda Milli Türk Talebe Birliği'nin misallendirdiği fikir ve iman mihrakına Türkeş'in hareketli gençliğini" oturtmayı hedeflemektedir. Yani Türk-İslam sentezi bir fikir olmaktan çıkıp aksiyona dönüşecek ve "Müslüman gençlik"le "ülkücü gençlik"in birleşmesine vesile olacaktır. Bu hedef doğrultusunda 1977 seçimlerinin hemen öncesinde, Türkeş ve Kısakürek karşılıklı birer "beyanname", yani birer "manifesto" yayımlarlar. Her ikisinin de Kısakürek tarafından yazıldığı iddia edilen bu beyannamelerin Türkeş'e ait olanında şöyle denilmektedir:

> 1- Alparslan Türkeş, yatalak bir iradeye karşı, fikirsiz bir hareket saydığı 1960 ihtilâline, başta, sırf bir fikir yönü vermek ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin ihtilâli sömürmesine mâni olmak için katılmış fakat bu gidiş önlenemeyince uzak kalmış, Türk Milleti ve tarihinin ihtilâl kadrosuna biçtiği suçluluk dairesinin dışında kalmayı ve ibrasına nail olmayı şart bilmiştir.
>
> 2- Alparslan Türkeş ve Parti'sinin dünya görüşü, ruhî muhtevaya bağlı milliyetçilik olarak metbûluğu (bağlı olunan) ruha ve tabiliği milliyete veren bir anlayış içinde tek kelimeyle İslam imanıdır.
>
> 3- Alparaslan Türkeş ve Partisi, milliyetçiliği, içi kevserle dolu bir kâse şeklinde görür, ana kıymeti kâsede değil, kevserde bulur ve o kevserin nûrunu ışıldattığı nispette kaseye değer verir.
>
> 4- Alparslan Türkeş ve Partisi, bugün en keskin bunalımını yaşayan insanlığa yol gösterici istikamet oklarını, Kâinatın Efendisi'nce

getirilmiş ruh ve ahlâk ölçüleri olarak ilân eder ve tasarılarını, hasretlerini, her şeyini bu inanç mihrakında toplar.

5- Dostluk ve düşmanlık kutuplarımızı tâyinde kıstaslarımız şudur ki: Ferd, zümre, sınıf ve makam olarak her kim ve her ne olursa olsun, Hakk'ın düşmanları düşmanımız, Hakk'ın dostları dostumuzdur.

Türk Milletinin maruz bulunduğu derin bunalımın tarihî gelişmesi bakımından yöneticilerin Türk Milletinin dert ve ızdıraplarının sebeplerini teşhis edemediklerini, tedbir ve çarelerde revizyona tabi tutamadıklarını ve taklitçi kaldıklarını görüyoruz.

Türk'ün ruh köküne inmeyen ve bağlanmayan her tedbirin temelsiz kalacağı inancındayız.

1977 seçimlerinin eşiğinde, başta milliyetçi, mukaddesatçı Türk gençliği bulunmak üzere, Alparslan Türkeş ve Partisinin hüviyeti bu satırların ifade ettiği derin mânalardan ibarettir.

Üslubu itibarıyla Necip Fazıl'a ait olduğunu düşünebileceğimiz, ancak Türkeş'in ağzından kamuoyuna açıklanan bu satırlar milliyetçi-muhafazakâr kitleler nezdinde bir tür imaj çalışması olarak düşünülebilir: Türkeş 27 Mayıs'a bir tür zorunluluk nedeniyle, "darbeyi doğru yola çekmek" amacıyla katılmıştır ve Menderes'in idamında hiçbir suçu yoktur. Partinin dünya görüşünü esas itibarıyla "İslam imanı" oluşturmakta, milliyetçilik ise ancak bu imana tabi olduğu ve onu güçlendirdiği sürece bir anlam taşımaktadır. MHP'nin dost-düşman ayrımı üzerine inşa edilmiş olan siyasal anlayışında, inananlar dost ve inanmayanlar düşmandır.

Türkeş'in beyannamesini Kısakürek'inki takip edecektir. Kısakürek'in beyannamesinde ise şöyle denilmektedir:

M.H.P. Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in "Türk Milletine Beyannamesi"ni okudum.

Pılı-pırtı odalarının raflarında dizili, kapağı arkasına devrik ve içi boş, hattâ süprüntü dolu teneke konserve kutuları hâlindeki partiler arasında, bugünden itibaren MHP, nazarımda bambaşka bir mâna ve hüviyet sahibidir. Onu, müslümanlık ve Türklüğün ger-

çek hakkını vermeye namzet bir topluluk olarak anıyor ve canımın içinden selamlıyorum.

Bu beyanname, tâ Cava'daki mü'minle Amerika'daki zenci müslümana kadar bütün İslâm âlemini ihtizaza getirecek ve oluş dâvasını temellendirecek kıymette tarihî bir hâdisedir. İdeal yumağımızın her lifini içinde saklayan bir tohum... İslâm âleminin Türkiye'den beklediği zuhur ve tecellinin tohumu...

Türkeş beyannamesinde dört ana esası, bir binanın dört direği hâlinde vazetmektedir:

1- 1960 gece baskınının sorumluları arasında değildir.

2- Posa ve kabuk milliyetçiliğinden uzak ve ruhî muhtevâya tâbi mânada milliyetçidir.

3- Başını dayadığı tek ruhî muhtevâ, yine tek kelimeyle ve bütün ölçüleriyle İSLÂM'dır.

4- Son 150 yıllık taklit devremizin bütün sahtekârlıklarını tezgâhlayacak ve gerçek oluşu billûrlaştıracak bir tarih (revizyon) una taliptir.

Ne Mebus, ne Senatör, ne Bakan, ne şu, ne bu !.. Allah'ın bana biçtiği manevî makam ve memuriyeti bunlardan hiçbiri tercüme edemez. Bu bakımdan en canhıraş ihlâs ve hasbîlik kürsüsünden haykırıyorum: 40 yıllık mücadele ve yepyeni bir gençlik inşası hayatımda, bugün, bu beyannameden, bu beyannamenin sahibine ve partisine taktığı şeref ve mesuliyet bâzubendinden sonra, artık, emin olmaya yakın bir ümid nefesi alabilirim.

150 yıldır hergün biraz daha artıcı bir hasretle kurtarıcısını bekleyen Türk Milletine "beklediğin geliyor!" müjdesini vermenin ilk ümid günü bu tarihî ândır.

"Emin olmaya yakın ümid" ışığının çaktığını gördüğüme ve bu ışığı nice defa hayâl edip de karanlıklara düştüğüme göre, bundan böyle yeni inkisarlara tahammülü kalmıyan yanık yüreğimi, dâva yolunda en küçük istikamet hatasına razı olmaz bir hassasiyetle bu beyannamenin halkaladığı sıcak avuçlara bırakıyor ve 40 yıllık emeğimin semeresini bu çevrenin aksiyoncu ruhundan bekliyor ve istiyorum!

> İçi alev alev müslüman, dışı pırıl pırıl Türk ve içi dışına hâkim, dışı içine köle, yeni Türk neslinin maya çanağı olmak ehliyeti hangi topluluktaysa ben oradayım.
>
> Allah'ın inayeti ve Resûlünün ruhaniyeti bu yoldakilerin üzerinde olsun!..

1977 seçimlerinde MHP elbette ki sadece Necip Fazıl'ın etkisiyle değil ama yükselen siyasal kutuplaşmayla birlikte, oylarını artırarak 1973 seçimlerine kıyasla neredeyse ikiye katlayacaktır. MHP'nin bir önceki seçimde %3,4 olan oyları bu seçimde %6'ya çıkmış, aldığı oy da 362.208'den 951.544'e çıkmıştır. Ancak bu oy oranı yeterli değildir ve Necip Fazıl'ın korktuğu şey gerçekleşecek, 5 Ocak 1978'de Ecevit yeni hükümeti kurmayı başaracaktır.

Necip Fazıl 11-14 Kasım tarihleri arasında dönemin dört lideri, Bülent Ecevit, Necmettin Erbakan, Süleyman Demirel ve Alparslan Türkeş hakkında köşesinde dört portre yazısı yazar. Bu yazılar, Necip Fazıl'ın döneme, liderlere ve Türkeş'e bakışını anlamak açısından önemlidir.

11 Kasım tarihli ilk yazı Ecevit'e ayrılmıştır. Necip Fazıl Ecevit için önce, "Şairmiş... Birkaç mısra veya satırını gördüm. Öyle bir şair ki, siyasi şöhretinden güç alarak etiketleniyor," ve siyasi kimliği olmasa "en düşkün dergi bile şiirlerini yayımlamaz" der. Necip Fazıl'a göre Ecevit "Türk milletinin ruh katilini", yani CHP'yi "üzerine bir solculuk sıvası çekerek yeni zaman ve mekâna uydurabileceğini sanmıştır." Başarısını ise "karşısına çıkacak ve onun işportacı belagatini paçavraya çevirecek bir (diyalektik) mevcut bulunmayışından" almaktadır. Necip Fazıl Ecevit'le ilgili yazısını, "Karaoğlan değil kara böcek," diyerek şöyle bitirir:

> Kara Oğlan'ı, Türk ruh kökünün kurutuculuğu müessesi olan Halk Partisi tablosunda, daha gizli usüllerle kök dişleyici son model bir kara böcek olarak takdim ederiz. (Necip Fazıl, 2016a: 196)

İkinci portrede Necip Fazıl Demirel'i anlatır. Demirel'e, 27 Mayıs'la hesaplaşamadığı, "Halk Partisinin defterini düremediği,

milli sermaye yerine ferdi ve karanlık kapitalistler zümresini semirtme yolunu tuttuğu" için kızgındır. Necip Fazıl Demirel'in bir "idare-i maslahat efendisi" olduğunu, "ne haklı taraflarını koruyabildiğini" ne de "hak ve hakikat düşmanlarını ezebildiğini" söyler. Demirel için, "Kurnaz ve açıkgöz oldu, akılı ve derin görüşlü olamadı," diyen Necip Fazıl, yazısını şöyle bitirir:

> Demirel bugün için hazin bir boşluk timsalidir ve asıl inkılabı kendi içinde yapmadıkça, nefsini kanlı bir hesaba çekmedikçe, etrafında duyan ve düşünen insanlardan bir halka çevirmedikçe, dış görünüşündeki her türlü imkân ve ihtişama rağmen, harcanma hududuna ayak basmış olmaktan kurtulamayacaktır. (Necip Fazıl, 2016a: 198)

13 Kasım tarihli yazı Erbakan'a ayrılmıştır ve bu yazıda Necip Fazıl'ın Erbakan'a yönelik bütün öfke ve nefretini görmek mümkündür. Erbakan için, "Şüphesiz Müslümandır," diyen Necip Fazıl, "fakat" der, "Müslüman olup, onun aksiyon ve fikriyatına, strateji ve politikasına bu kadar kayıtsız ve istidatsız bir insana da rastlamadığımı söyleyebilirim." Necip Fazıl, Erbakan'ın en sevdiği şeyin "pohpohlanmak, havaya kaldırılıp başlar üzerinde taşınmak" olduğunu söyler ve "vicdan ve nefs murakabesi eksikliğini bu zattaki noksan derecesine indirebilmiş kimseye de pek rastlanmaz," diye ekler. "Mizacı, ruh mevsimleri olmayan adam" diye bahsettiği Erbakan'ın bir dava adamı olmak için gereken özellikleri taşımadığını şu cümlelerle anlatır ve yazısını bitirir:

> Bu davanın bayraktarı olmak için; aşk, vecd, irfan, ihlas, idrak, dünya görüşü, ahlak, fedakârlık gibi vasıflara mı ihtiyaç vardır? Arayın bakalım, bunlardan hangisini kendisinde bulabileceksiniz? (Necip Fazıl, 2016a: 198-199)

Portrelerde övülen tek politikacı Türkeş'tir ve bu şaşırtıcı değildir, çünkü Necip Fazıl'ın seçimlerde Türkeş ve MHP'ye verdiği destek sürmektedir. Necip Fazıl Türkeş'ten "yüzü içinden, içi yüzünden işaret veren bir insan" diye söz ederek başlar yazısına. Türkeş "bir

içe sahip olduğunu, bir iç taşıdığını belirten bir ifade"ye ve "kendisini faşetmeyen, dışına doğru gayet ihtiyatlı, sakin, telaşsız, ağırbaşlı bir seciye"ye sahiptir.

Türkeş'in günün "ucuz politikacılardan uzak" olduğunu söyleyen Necip Fazıl "27 Mayıs gece baskınını ihtilal kabul etmeksizin" şerhini düşerek, Türkeş'in "gerçek ihtilalci tipine yakın" olduğunu söyler. Necip Fazıl Türkeş'le bundan yaklaşık on yıl önce tanışmıştır, ama "Hayalimdeki lidere nispetle fazla vaat edici bulmamıştım," der. Fakat artık zaman geçmiş ve "o, ağır ve dengeli adımlarla yürümeyi" bilmiş, hiçbir tarafa kapılanmamış, "saman alevinden ani zuhurlarla imtiyaz kazanma yolu"na gitmemiş, "kendine göre bir plan ve strateji sahibi olduğu hissini" vermiş ve "bilhassa en mühim eseri olarak, ruhun fikri kuvvetinden ziyade adale ve hareket gücüne bağlı bir gençlik" örgütlemiştir.

Türkeş ve MHP'yi Necip Fazıl nezdinde muteber kılan da zaten budur. Ne Demirel ve AP, ne Erbakan ve MSP, komünizme karşı Necip Fazıl'ın beklediği ölçüde mücadele etmekte, bunu sadece – her ne kadar fikri bir kuvveti olmasa da– Ülkücü Hareket ve onun gençliği yapmaktadır. Necip Fazıl tam da bu noktada Türkeş'e neden destek verdiğini şöyle anlatır:

> Ezel ve ebed arasındaki büyük dava yolunda, Milli Türk Talebe Birliği'nin misallendirdiği fikir ve iman mihrakına Türkeş'in hareketli gençliğini oturtmak, stratejilerin en yamanı olabilirdi. Türkeş bu sırrı anladı ve seçimlere doğru ilk karşılaşmamızda meşhur "Bildiri"sini yüzbinlerce bastırıp dağıttırdı. (Necip Fazıl, 2016a: 200)

Necip Fazıl yazısını bitirirken her zamanki egosantrizmiyle Türkeş'e verdiği seçim desteğinin bir "avans" olduğunu ve kendisine bağladığı umutların bir zorunluluktan kaynaklandığını belirtmeyi ihmal etmez ve böylece "umutlarımı boşa çıkarmamanı bekliyorum" şeklinde bir mesaj verir:

> Bir portre içinde daha fazla tafsilat verilemeyeceğine göre, şu anda Türkeş, sadakat göstermemesini imkânsız gördüğümüz bu ilk ku-

> cak açışın ve bugüne kadar kendisini yıpratmayışın, israf etmeyişin hakkiyle ümit beslemek zorunda kaldığımız tek çehre. (Necip Fazıl, 2016a: 200)

1978 yılının Aralık ayında, AP'den bazı milletvekillerinin istifa edeceği ve Ecevit'in yeni bir hükümet kuracağı söylentileri ayyuka çıkmışken, Necip Fazıl da böyle bir ihtimale karşı teyakkuz hâlinde yazılar yazmakta, sağ partileri uyarmaktadır. 20 Aralık 1977'deki yazısında, "CHP bir parti değildir; Haçlı dünyasıyla anlaşmış olarak Türk'ün ruh kökünü kurutmaya memur bir ocaktır," ve "bu ocak, milli hışma uğratılmadıkça konuşabilecek hiçbir mesele yoktur," diyerek AP, MHP ve MSP'ye şöyle seslenir:

> Halk Partisi yaşadıkça ve türlü tertip ve istismarlara giriştikçe bütün milliyetçi partilere düşen yön, aralarındaki ayrılıkları ve (ayrıcalıkları) bir kenara bırakıp onun devrilmesi, kökünden kazınması hedefinden başka bir şey olamaz. Bu tek hedeftir ve belirttiği zarureti anlayamamak cinnet çapında bir bunaklıktır. (Necip Fazıl, 2016a: 238)

Necip Fazıl, Demirel ile Ecevit'in bir "büyük koalisyon" kurmasından endişelenmekte ve bunu engellemek için yazılar yazmaktadır. Ecevit hükümetinin kurulmasının engellenmesi mümkün görünmediği için ise, zayıf bir Ecevit hükümeti kurulmasını tercih etmekte ve bunu Ecevit'in ve CHP'nin intiharı anlamına geleceği için desteklemektedir. Ecevit'e bir süreliğine iktidar verilmeli ve sonra yaşanacaklara hep beraber şahitlik edilmelidir. "Kısa zamanda devredeceği hükümetin bir enkazdan başka bir şey olmayacağını bugünden haber vermekte" olan Ecevit'in Türkiye'yi yönetemeyeceği aşikârdır.

Tüm bu süreçte Necip Fazıl'ın esas gayesi AP ile MHP'nin, Demirel ile Türkeş'in sola karşı birleşmeleridir. MHP'den bir "alev sütunu" diye bahseden Necip Fazıl'a göre bu alev malzemesini bulursa "Meriç sularından Ağrı dağına kadar vatan çapında bir nezaret ufku açabilir ve topyekûn kurtuluş davasının alfabesini aydınlatabilir." Bu ise ancak AP-MHP ittifakıyla mümkün olabilecektir:

> Bugün için saadet ihtimali, geçirdiği, ilahî bir nimet kabulü gereken (şok)tan sonra uyanması kabil Adalet Partisi'yle Milliyetçi Hareket Partisi arasındandır; ve ilk kademede Halk Partisi'ni yıkmaktan ve lüpçü kazançlarını geri almaktan başka bir şey olmayan gaye yolunda bu iki partinin demirden bir elle birbirine kenetlenmesi şarttır. (Necip Fazıl, 2016a: 265)

Ecevit hükümeti karşısında Türkeş'in tutumunu daha da sertleştirmesini ve tavizsiz bir kutuplaştırma siyaseti izlemesi gerektiğini söyleyen Necip Fazıl, 18 Ocak 1978 tarihli yazısında Türkeş'e "faşist" damgası yemekten korkmamasını, faşizmin "davasının hak olması şartıyla aziz bir sistem" olduğunu söyler:

> Türkeş bu zamana kadar hiçbir büyük hamlenin sahibi olmak fırsatına ermediği halde, duruşu ve edasıyla bu kabiliyeti göstermiştir. İsmini (faşist)e çıkartacak kadar da rakiplerin gözünde büyütülmüştür. İrade, gözü karalık ve hamle kabiliyetinin ismi, memleketimizde, bu meziyetleri itiraf etmekten kaçınanlarca faşistliktir. Eğer faşistlik inanılan bir dava uğrunda kalabalıkların tepesine inen bir yumruk demekse, davanın hak olması şartıyla ondan daha aziz bir sistem düşünemem. (Necip Fazıl, 2016a: 274-275)

Bu yazıdan yaklaşık bir ay sonra, 13 Şubat 1978'de yayımlanan başka bir yazısında da Türkeş'in Ecevit hükümeti karşısındaki "pasif tutumu"nu eleştirir ve bir an önce harekete geçilmesini söyler:

> Türkeş: Sükûti ve hareketsiz... Şu, gerçekten idrak sularının çekildiği ve meydana bataklığın çıktığı politika zemini üzerinde Türkeş'in heybetle doğrulması, günümüze ait kıymet ölçülerini belirtmesi, CHP'nin zaafını sezerek onu hiçbir tecrübe ve anlaşma davetine layık görmemesi; ve 16 mebusluk yeni oluşuyle bir tank birliği hâlinde taarruza geçmesi lazımdı. Bilmelidir ki en iyi müdafaa taarruzdur. (Necip Fazıl, 2016a: 308)

Necip Fazıl'ın 16 Mart katliamının yapıldığı gün yayımlanan yazısı, o gün ve sonrasında yaşanacaklara dair bir kehanet gibidir. "Hakkı Hak İçin İptal" adlı bu yazıda Necip Fazıl, komünizmi bir "bit"e benzetir ve "bitli adamın yapacağı ilk iş çamaşırlarını (etüve,

kendisini de hamamın en sıcak yerine teslim etmek" olduğu halde, komünizmle mücadele ettiğini söyleyenler "hart hart kaşınmayı tedbir" sanmaktadırlar.

Bunun bir işe yaramayacağını söyleyen Necip Fazıl, acilen bir "Komünizma İhtisas Mahkemesi" kurulması gerektiğini söyler. Bu mahkemeler, bünyelerinde "gazeteyi, dergiyi, tiyatroyu, resim sergisini, bohem muhitlerini, üniversiteyi, mektebi bunlardan temizleyecek (dezenfeksiyon) ustaları" barındıracaklardır. Komünistler için uygulanacak esas, suçlarının ispatı değil, kendilerinin suçsuz olduklarını ispatlamaları olacaktır:

> Kanunların temel mantığına zıt olarak komünistlik bahsinde aslolan "beraet-i zimmet" değil, peşin mahkûmiyettir. Komünistlikten her fert, yalnız bu mevzuda, suçunun tespitini mahkemeden beklemek yerine, suçsuz olduğunu bizzat ispat etmekle mükelleftir. Zira taktikleri, kanun iffetinden, suçlandırana düşen ispat mükellefiyetinden hayâsızca faydalanmaktır. Bu taktiğin kafası kırılmadıkça bitli adam temizlenemez. (Necip Fazıl, 2016b: 27)

16 Mart katliamından altı gün sonra yayımlanan "Ülkücüler Olmasaydı" adlı yazıda ise, "Ülkücüler olmasaydı bu vatan çoktan elden gitmişti," der. Komünizm "Demokrat Parti devrinin sonlarına doğru başlattığı hareketi, şu bu kanallardan geçirerek bugün Türk'e karşı umumi bir katliam hâline getirmiş" ve eğer Türk devlet ve milleti hâlâ ayakta durabiliyorsa bu da ülkücülere ait bir şeref olarak tecelli etmiştir Necip Fazıl'a göre. Ardından ise ülkücü gençleri ve eylemlerini şu cümlelerle kutsar:

> Bu, saf, temiz, çoğu şiddetle Müslüman Anadolu gençlerinin şimdiye dek verdikleri yüzlerce kurban, komünizma tanklarına engel olmak için kendilerini çelik paletler altına atan fedailerdir; ve şu anda ruhi (formasyon)ları ne gösterirse göstersin, sadece küfre karşı hamleleri bakımından milletçe baştacı edilecek kıymettedir. Bu yüzdendir ki "anarşi nereden gelirse gelsin, ezilecektir" yavesini savunup da komünizma tehlikesini ancak bu hâlis gençliğin ezilmesi şartiyle benimser gibi görünen mahut idareciler, komünistlerin re-

jim kadrosunda kayıtlı olup olmadıklarını açıklamak mecburiyetindedir. (Necip Fazıl, 2016b: 34)

Necip Fazıl MHP'nin 15 Nisan 1978'de Ankara'da yaptığı mitinge katılamaz ama oraya yolladığı mesajı gazetedeki köşesinde yayımlar. Mesajda şöyle demektedir:

> Müslümanım ve Türküm diyen ve hedefi bu ulvi gayede toplayan bir gençliğe resmî ve hususi bir katliam yapılmakta ve yaptırılmaktadır. Bu katliamı Eski Roma tiranlarının gladyatör dövüşlerini izlemesi gibi adeta bir tertipçi hazzı içinde seyreden bir irade de tepemizin üstünde...
>
> Artık bıçak kemiğe dayanmış değil, ciğeri delip geçmiştir.
>
> Eğer Anayasanın sadece vicdan ve fikir hürriyeti maddesine en küçük bir itibar mevcutsa o itibarın binek taşına çıkıp haykırıyoruz:
>
> İşte şu muhteşem kalabalık hiçbir madde müdahalesi olmaksızın sadece fikir dalgaları hâlinde hükümet denilen kapının önüne dikilmiş, sesini yükseltiyor: "İki omzunun üstünde arayıp bulamadığımız başını alıp kaçmaktan gayri çaren kalmamıştır! Müslüman-Türk, kanun yoluyla işe el koymanın ve hükümeti hükümet kılmanın arefesindedir." (Necip Fazıl, 2016b: 63)

Ülkücü şiddetin tırmanması ve silahlı solun buna yanıt vermesi karşısında Necip Fazıl, 1978 yılı boyunca, ülkücü gençliği öven, diğer sağ partileri ve yapıları da ülkücü gençlere sahip çıkmaya çağıran yazılar yazar. Örneğin, 14 Haziran 1978 tarihli "Ülkücüler" adlı yazıda, "Ülkücüleri desteklemeyen Müslüman, Müslüman değildir," der ve ekler:

> Her gün nice felaketlere uğratılan, işittiğime göre nikahlı zevcelerine kadar tecavüz edilip öldürülen, fakat haberleri sızdırılmayan bu elmas gençleri, üzerlerindeki tozu alıp ve bazı çizgilerini düzeltip, muhtaç olduğumuz dinamik gücün bilmem kaç milyon silindirli motoru hâline getirmek, her Müslüman için farz olan cihadın başlıca farzlarından biridir; ve buna "hayır" diyecek kim varsa, sade vatan haini değil, din suikastçısıdır. (Necip Fazıl, 2016b: 82)

24 Ağustos 1978 tarihli "Elmas Çocuklarıma Hitap, Nefs veya Vatan Müdafaası" adlı yazıda ise hükümetin "sol kanat anarşistleri" yakalamamasının nedenini, onları besleyip koruması olarak açıklar ve ülkücülere yönelik "Halk partisince destekli bir tasallut" yürütüldüğünü söyler. Ardından bir kez daha, ülkücülerin "vatan savaşı" yaptığını sağ cenaha hatırlatır ve ülkücülere desteğini yineler:

> Kanuna karşı geldikleri ve suç işledikleri iddiasıyla ve türlü kalpazanlık tertipleriyle imhalarına gidilen ülkücüler, farkında mıyız ki, kendi nefs müdafaalarında ve onun da ötesinde ve herkesin başını sokacağı bir kovuk aradığı demde vatan savunmasındadırlar; ve onlar da olmasa milli tepki diye hiçbir şey kalmayacağı hikmetini yaşatmaktadırlar.
>
> Bekleyin ve Allah yolundan başka istikamet tanımayın, benim elmas çocuklarım. Hak ecrinizi verecektir! (Necip Fazıl, 2016b: 170)

Necip Fazıl'ın 30 Haziran tarihli yazısı ise yine bir teyakkuz hâlinde yazılmış olup, devleti sola karşı hukukdışı yöntemlere ve yoğunlaştırılmış şiddete davet eden bir "son çare" reçetesidir. Necip Fazıl da şimdi Türkeş gibi sıkıyönetim ilanı talep etmekte, sıkıyönetim idaresinin yargısız infazlara ve işkenceye başvurmasını istemektedir. Necip Fazıl bunları "son çare" olarak 9 maddelik bir öneri listesi şeklinde devlete şöyle sunar:

> 1- Örfi İdare ve başında şiddetle milliyetçi bir kumandan...
>
> 2- Bütün sol basının çanına ot...
>
> 3- Duvarlara yazı yazanların arkalarından kurşunlanması...
>
> 4- Bankalarda teknik fare kapanı ve her türlü tertibat...
>
> 5- Herhangi bir vakada failleri mutlaka ele geçirmenin polis dehası...
>
> 6- Ele geçene, sonun kadar söyletinceye ve çorabın son düğümünü gösterinceye dek sopa...
>
> 7- Evlerden başlayarak yurtlarda, üniversitelerde, mekteplerde, derneklerde, her türlü toplantı yerlerinde (dezenfeksiyon-mikrop öldürme) ameliyesi...

8- Yepyeni bir istihbarat teşkilatı...

9- Benzerinin, andıranının, hatırlatanının, kuşkulandıranına kadar takip... (Necip Fazıl, 2016b: 102-103)

Necip Fazıl MİSK'in verdiği iftar yemeği davetinde yaptığı konuşmayı 26 Ağustos tarihli köşesinde yayınlar. Bu yazı, Necip Fazıl'ın ve genel olarak milliyetçi-muhafazakâr sağın emek-sermaye meselesine bakışını anlamak açısından önemlidir.

Necip Fazıl konuşmasının başında Marx'ın değer teorisini eleştirerek, "Bir patronun kazandığı her kuruş, hakkı ödenmemiş bir işçinin emeğinden çalınmadır," sözünden daha aldatıcı, dolandırıcı, gözbağcı bir söz olmadığını söyler. Bilakis işçi, "emeğini değerlendiren sermaye ile dengesini sağladığı, ölçüyü kaçırıcı her damlayı kendisine aktarma ahlakında vicdanlı sermayeyi bulduğu ... andır ki, gerçek mahiyetini bulur ve böyle bir idealin 'öl' dediği yerde ölmeyi adaletin ta kendisi bilir." Peki böyle bir ideal var mıdır? Necip Fazıl'a göre bu idealin adı İslam'dır, çünkü "sermaye, mülkiyet ve güdücü hakkının ideal dengesi" yalnızca İslamiyettedir.

MİSK ise Marksizme ve emek-sermaye çelişkisine karşı durup İslamiyeti savunduğu için Necip Fazıl tarafından kutsanır, varlığı için Allah'a şükredilir:

> Sizi kütüphaneler dolusu ciltlerle izah edilemeyecek kadar derin bu girift meselenin akademik şekilleriyle yormadan davayı sadece ipuçları ile gösteriyor ve bu yangın yeri memlekette tek ümidimizin sizde mihraklaştığını ilan ediyorum. Sizi ölüm dönemecinin uçurumu başına korkuluk duvarı olarak diken Allah'a hamdler olsun. (Necip Fazıl, 2016b: 172-173)

Ecevit'in 4 Kasım 1978 tarihinde yapılan CHP Olağanüstü Kurultayı'ndaki ülkücü şiddete yönelik sözleri ve MHP'ye yönelik suçlamaları Necip Fazıl'ı hayli sinirlendirir. Ecevit konuşmasında 1970 yılında devlet tarafından hazırlanan ve Başbakan Demirel'e sunulan rapordan bölümler okur ve komando kamplarında verilen eğitimden söz eder. Bunun üzerine Necip Fazıl 7 Kasım'daki köşe yazısında, "1968'lerde başlayıp 1971'de patlak veren, 1972'de doruk

noktasına çıkan ve ancak asker süngüsüyle yatıştırılabildiği zannedilen solcu davranış ne oluyor? Bu davranışın kuduz serdengeçtileri Mahir Çayan'lar, Deniz Gezmiş'ler ülkücü kamplarında mı yetiştirildiler?" diye sorar.

9 Kasım tarihli "Türkeş'e Dilekçe" adlı yazısında ise Türkeş'e Ecevit'e şöyle seslenmesi çağrısında bulunur:

> Ey (grandük) rütbeli demagocya soylusu! Senin tek niyetin bu memlekete komünizmayı, yani ölümden sonra dirilişi olmayan "adem-yokluk" rejimini getirmende tek engel gördüğün Milli Hareket Partisini kapatmaktır! Ardına koyma elinden geleni; ve sağcı geçinip senin saldırılarına karşı "bu suçlamaların muhatabı biz değiliz" diyecek kadar alçalanlarla beraber üzerimize yürü!.. Yanına Bayan Rahşan'ın, geceyi gündüzden ayırt edemez, yüzleri kapalı, köylü kadın müfrezelerinden de katmayı ve bunları "işte millet" diye göstermeyi ihmal etme! Gökleri titretici böyle bir davranış karşısında her halde yer çatlar ve ikimizden birini yutar! (Necip Fazıl, 2016b: 261)

10 Aralık tarihli yazısında ise Ecevit hükümetinin düşürülmesi için bir genel grev çağrısı yapacaktır. "Milli grev" adını verdiği bu grev hükümet düşürülene kadar devam etmeli, grev boyunca gazeteler çıkmamalı, esnaf kepenk kapatmalı, öğrenciler okula gitmemeli, devlete ait toplu taşıma araçlarına kimse binmemeli, tekel ürünleri boykot edilmelidir. Necip Fazıl böylesi bir grevin sadece bir hafta sürmesinin yeterli olacağını ve Ecevit hükümetini düşüreceğini söyler.

Bu yazıdan dokuz gün sonra Maraş katliamı yaşanacak, Necip Fazıl olan biteni sessizce izledikten sonra, 26 Aralık 1978'de son bir yazı yazacak ve 12 Eylül sonrasına kadar gazete yazılarına ara verecektir. Bu yazı ve suskunluk, gidişatın nereye olduğunu göstermesi bakımından önemlidir:

> Maraş hadiselerine dair şu anda bir kıymet hükmü belirtmekten çekindiğim ve belirtecek olursam manaların nasıl bir bomba dehşetine dönüşeceğini ve hangi tarafın ekmeğine yağ süreceğini tah-

> minden aciz olduğum şartlar altında vaziyet açıklık kazanıncaya kadar kalemimi susturuyor ve bu ana-baba gününde başka mevzulara el atmayı da sefalet telakki ediyorum. (Necip Fazıl, 2016b: 305)

Necip Fazıl'ın kalemini susturduğu günün, hem kendisinin hem de Türkeş'in sürekli çağrısını yaptıkları sıkıyönetimin ilan edildiği güne gelmesi son derece ironiktir. Necip Fazıl gidişattan mı ürkmüştür, yoksa misyonunu o an için tamamladığını mı düşünmüştür bilinmez ama 26 Aralık 1978'de sıkıyönetim ilan edilecek, Türkiye adım adım 12 Eylül'e doğru gidecektir.

Türk-İslam sentezinden "Türk-İslam ülküsü"ne

> Nihal Atsız'ın, İslam'ı algılayış bakımından Kemalist mirasın açık tesiri altındaki soy Türkçülüğü ile, Kafesoğlu'nun stratejik kaygılarla kotardığı sentez arasındaki asıl fark, ikinci çizginin zamanla, milliyetçi-muhafazakâr iktidar stratejisinin avantajlarını kavramasıyla ilişkilidir. Yani söz konusu olan, Türkiye örneğinde fazlasıyla kurgusal ve kitabi kaçan milliyetçiliğin, kitlelerle bağ kurmak için İslam'ın, muhafazakâr bir yorumuna ihtiyaç duymasıdır. (Taşkın, 2007: 146-147)

Yüksel Taşkın'ın bu satırları, Ülkücü Hareket'in ideolojik dönüşümünde Türkçü faşizmin yerini neden Türk-İslam sentezinin aldığını anlamak bakımından son derece önemlidir. Atsız'ın doktrine ettiği Türkçü faşist ideoloji İslamiyet öncesi Türk mitolojisine ve Orta Asya'ya yaptığı vurguyla ülkücü gençlerin bir bölümü üzerinde ciddi bir etki bırakmaktadır ama bu komünizme karşı savaş için yeterli değildir. Taşkın'ın "fazlasıyla kurgusal ve kitabi" dediği bu milliyetçiliğin, din adına savaşmakla, cihatla, şehitlikle ve gazilikle donatılması, çoğu taşralı ve dindar ailelerin çocukları olan ülkücü militanları mobilize etmek açısından hayati bir öneme sahiptir. Benzer bir şekilde, Ülkücü Hareket'in özellikle taşra kentlerdeki Sünni-muhafazakâr kesimler nezdinde popülerleşmesi ve hem AP hem MSP karşısında bir alternatif olabilmesi için de dinselleşmeye ihtiyaç vardır.

Dolayısıyla, aslında daha önce Osman Yüksel Serdengeçti'nin "Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslüman" sloganıyla formülleştirdiği ama Aydınlar Ocağı ve İbrahim Kafesoğlu tarafından teorize edilen Türk-İslam sentezinin Ülkücü Hareket'in iktidar stratejisinin bir parçası olarak görülmesi gerekmektedir. Nasıl ki Necip Fazıl, kendi stratejisi açısından MHP'yi işlevsel bir örgüt olarak görmüşse, MHP de dinselleşmeyi ve Türk-İslam sentezini kendi stratejisi açısından işlevsel görmüş ve kullanmıştır.

Türk-İslam sentezi özetle, Türklükle İslamiyet arasında varoluşsal bir ilişki kuruyor, ikisini birbirine metafizik bağlarla raptediyordu. Kafesoğlu ve diğer milliyetçi-muhafazakâr entelektüeller, "Türklük" denilen mefhumun ancak Türk olmakla Müslüman olmayı birbirinden ayrılmaz bir şekilde düşünmekle söz konusu olabileceğini söylüyorlar, bu varoluşsal ilişkiyi komünizmle mücadelenin temeline yerleştiriyorlardı. Ancak yine de, her ne kadar Atsız'ın Türkçü faşizmine nazaran, daha az kitabi olsa da, Türk-İslam sentezi de nihayetinde bir grup elit tarafından doktrine edilmişti ve hâlâ çok kitabiydi. İşte bu noktada devreye başka bir isim, Seyyit Ahmet Arvasi girdi ve Türk-İslam sentezi formülasyonuna itiraz ederek yerine "Türk-İslam ülküsü" kavramını önerdi. Dahası bu kavramı MHP'nin günlük gazetesi *Hergün*'deki kavramla aynı adı taşıyan köşesinde ülkücü gençliğin anlayabileceği bir basitlikte dile getirerek popülerleştirdi.

Arvasi'nin "Türk-İslam sentezi" kavramına itirazının temelinde, sentezin ancak tez ve antitez arasında olabileceği, Türklük ve İslam'ın birbirinin antitezi olmadıkları, dolayısıyla sentezlenemeyecekleri iddiası bulunuyordu.

Arvasi'ye göre Türklerin gerçek ideolojisi, faşizm, Nazizm, sosyalizm vs. değil İslamiyettir ve diğer ideolojiler Türklüğün bünyesine yabancı ideolojilerken İslam, Türklerin öz ideolojisi niteliğini haizdir. İslam'ın "beşer hayatına yön ve biçim veren" bir ideoloji olduğunu söyleyen Arvasi'ye göre;

> İslamiyet, hiçbir din ile kıyaslanmayacak kadar ileri, ilmin verilerine açık, dinamik, birleştirici ve kaynaştırıcı bir sistem getirmekte-

> dir. O, kapitalizm, sosyalizm, komünizm, faşizm ve Nazizm... gibi, yabancı ideolojilerin saçtığı zehirleri bertaraf edecek bir panzehir ve hayat kaynağıdır. Bu noktada belirtelim ki, Türk Milleti'nin ve dolayısı ile Türk milliyetçiliğinin âlemşümul davası ve ideolojisi, Allah ve Resulünün davasıdır ve bunun adı İslamiyet'tir. Aksini iddia edenler, Türk milliyetçilerini ya tanımamakta, yahut bühtan etmektedirler. (Arvasi, 2013: 450)

Arvasi İslam'ın evrensel olmakla birlikte kozmopolitizmi yüceltmediğini ve milletleri inkâr etmediğini söyler ve "kendisini kabul eden milletlerin, kavimlerin ve ırkların güçlenmesine ve milli hüviyetleri içinde gelişip yücelmesine de imkân hazırlamıştır," der. Ancak "millet"i tanımlarken, Atsız'ın soy ve kan esasına dayalı milliyetçiliği yerine "içtimai ırk" kavramından türetilmiş ve merkezinde dinin bulunduğu bir milliyetçiliği formüle etmeye çalışır. Arvasi, "içtimai ırk"ı şöyle tanımlamaktadır:

> Adından da anlaşılacağı üzere "içtimai ırk" biyolojinin konusu değildir, sosyolojinin konusudur. Bir milleti teşkil eden fertlerin, ailelerin, sınıf ve tabakaların "soybirliği şuuru"dur. Ortak bir şuur tarzında beliren "mensubiyet duygusunun" soy ve kan birliği şeklinde duyulmasıdır. Zaten biyolojik verasetin yanında, ortak kültür, ortak coğrafya, ortak hayat tarzı ve ortak mücadeleler, bir milletin fert ve tabakalarını hem ruhi hem de fiziki bakımdan birbirine yaklaştırır. Aynı kültürün içinde yaşayan ve aynı kaderi paylaşan insanlar arasında "evlenmeler" kolaylaşacağından, tarih içinde bir oluş ve yoğruluş hâlinde insanlar "fizikman" da birbirlerine benzemeye başlar. Yani sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bütünleşmelerden sosyolojik bir zaruret olarak, zamanla bir "içtimai ırk" doğar. (Arvasi, 2013: 102)

Yani bir soyun mensubu olmak için gerekli olan şey biyolojik unsurlardan ziyade sosyolojik unsurlar, bir "soy bilinci"dir. Dolayısıyla Arvasi etnisiteyi bütünüyle reddetmez ama farklı etnisitelerin tek bir millet içerisinde eriyebileceğini, aynı medeniyet ve kültür içerisinde yaşamanın bunu kolaylaştıracağını söyler. Türklük için de bu böyledir. Türk olmak için mutlaka etnik olarak Türk olmak

gerekmez, millet bilincine ulaşan ve kendisini Türk olarak gören herkes Türk'tür. O bilince ulaşmayı sağlayan faktör ise Türkler için İslam'dır. İslam kültür ve medeniyeti, Türk kimliğini sadece etnik Türklerin ötesinde bir yere taşımış ve bir Türk milleti yaratmıştır.

Ayrıca İslam bilimsel ve teknolojik gelişmelere karşı olmayıp, bilakis bir medenileşme projesidir. Geçmişte nasıl ki Selçuklu, Osmanlı gibi Türk-İslam imparatorlukları medeniyetler kurmuşlar ve dünyaya hâkim olmuşlarsa, aynısını bugün de yapmak mümkündür:

> Herkes bilsin ki, biz, imanımız ve İslam'ımızı soysuzlaştırmadan en ileri hamlelere talibiz. Ecdadımız ispat etmiştir ki, İslam, doğru, güzel, iyi ve helal olan bütün gelişmelere ve hamlelere açıktır. Biz, ecdadın, bu çizgisinde, gelecek çağlara doğru imanla, ilimle, teknikle, güzel, doğru, iyi ve helal olan bütün değerlerle birlikte yürüyeceğiz. Bizim medeniyetimiz, yeniden ve en güçlü biçimde mabetlerimizin, laboratuvarlarımızın ve sanat abidelerimizin yüce atmosferinde filizlenip, dal budak salacaktır. Biz Osman'ın rüyasına benzer bir rüya görüyoruz. Bu rüyayı, Osman gerçekleştirmişti. Şimdi sıra Türk-İslam ülküsüne bağlı ve "diriliş İslam'da" diye coşkun bir heyecan içinde ayağa kalkan genç "Oğuz çocuklarında"dır. (Arvasi, 2013: 631)

Arvasi, "Oğuz çocukları"na düşen misyonu, iki kutuplu dünya düzenine alternatif olan, kapitalizmin ve komünizmin dışında üçüncü bir seçeneği yaratmak olarak açıklar. Bu, aynı zamanda tüm dünyaya nizam verme (nizam-ı âlem) ve Allah'ın mesajını tüm insanlığa ulaştırmak (ilay-i Kelimetullah davası) anlamına gelmektedir:

> İnsanlığa, asırlarca ve samimiyetle, hak, adalet ve hürriyet bayrağını taşıyarak sen öncülük ettin. Bu bayrağı taşımada yine sen en önde olmalısın. Bu bayrağı beşeriyeti soymak ve sömürmek için maske olarak kullanan "kara" ve "kızıl" emperyalizmin diktatörlerine veya madrabazlarına kaptırma. Sana, dünyanın "bir numaralı devleti ve milleti" olmak yaraşır. Bu da ancak, "Çağdaş Türk İslam Ülküsü" etrafında kenetlenmen ile mümkündür. (Arvasi, 2013: 456)

Arvasi'nin yazdıkları, Ülkücü Hareket'in stratejik ve pragmatist nedenlerle yöneldiği dinselleşmenin, tabanda hakiki bir karşılık bulmasına yol açan etmenlerden biri olacak, 12 Eylül darbesine doğru gidilirken ülkücü taban giderek daha dindar bir kimliğe bürünmeye başlayacaktır. 12 Eylül darbesinin yarattığı travma ise mutlak bir kopuşu beraberinde getirecek, İslam ülkücü militanların önemlice bir bölümü için kimliklerinin ana belirleyeni hâline dönüşecek, bu ise daha sonraları MHP içerisindeki ayrışmanın ve BBP'nin ortaya çıkışının temelini oluşturacaktır.

Darbeye doğru

Siyasi cinayetler, katliamlar, silahlı çatışmalar ve ekonomik kriz 1979 yılında da devam etti. Bir yandan her gün onlarca kişi yaşamını yitiriyor, öte yandan greve çıkan işçi sayısı artıyordu. Döviz sıkıntısı, benzin ve temel gıda ürünlerine ulaşım sıkıntısını da beraberinde getirmişti. Sermaye sınıfında, siyasal krize ekonomik krizin eklenmesiyle oluşan hegemonya krizinin normal yöntemlerle aşılamayacağı kanaati giderek güçlenmeye başlamıştı:

> Bir bakıma, sermaye kesimlerinin tespit ettiği toplumsal ve iktisadi sorunlara, krizi aşmak ve sermaye birikimini yeniden düzenlemek için ileri sürdükleri talepleri hayata geçirecek bir siyasal yapının ortaya çıkmasıyla, yani siyasal krizin çözülmesiyle son verilmiş olacaktı. Cumhurbaşkanı seçilememesinde olduğu gibi parlamenter demokrasinin işleyişinin tıkandığı, araçlarının işlevsizleştiği, var olan sistemin meşruiyetinin sorgulandığı bir durumda, devlet otoritesi çağrısı, askeri yönetim, yani olağanüstü devlet biçimi, sermaye kesimlerinin önünde siyasal krizin çözümü için destekleyecekleri bir çözüm olarak duruyordu. (Ozan, 2012: 82-83)

Asker ise müdahale kararını almış, sonradan Kenan Evren'in veciz bir şekilde dile getireceği üzere "şartların olgunlaşması"nı bekliyordu. Şartların olgunlaşmasını sağlayacak hadiseler ise 1979 yılı boyunca ve 1980 yılının 12 Eylül'üne kadar devam edecekti.

Kemal Türkler cinayeti

DİSK başkanı Kemal Türkler 1950'lerin başından öldürüldüğü 1980 yılına kadar Türkiye sendikal hareketinin içerisinde yer almış ve hareketin en önemli isimlerinden biri olmuştu. Türkler, toplu sözleşme ve grev hakkı için 1961'de yapılan ve işçi sınıfının siyaset sahnesine çıkışının sembol eylemi olarak görebileceğimiz Saraçhane mitinginin ve sonrasındaki Kavel direnişinin örgütleyicileri arasındaydı.

Kemal Türkler 13 Şubat 1967'de Türkiye Maden-İş Sendikası'nın başkanıyken, başka sendikalarla birlikte Türk-İş'ten ayrılarak DİSK'i kurdular ve Türkler DİSK'in ilk genel başkanı oldu. 1970 yılında DİSK'e karşı çıkarılan yasaları protesto amacıyla başlayan 15-16 Haziran direnişi sırasında DİSK'in başında Türkler vardı ve bu eylemden sonra sıkıyönetim ilan edilmiş, Türkler ve bazı DİSK yöneticileri tutuklanarak üç ay cezaevinde kalmışlardı.

1976 yılında 1 Mayıs ilk kez kitlesel olarak Taksim Meydanı'nda kutlanırken de, 1977'deki kanlı 1 Mayıs'ta da kürsüdeydi. Saldırının hemen öncesinde yaptığı konuşmada Türkler şöyle diyordu:

> Büyük sermaye sahiplerinin amacı, ölüm korkusunun evlere kadar girdiği, kimin resmî güvenlik görevlisi, kimin faşist komando olduğunun bilinmediği bir ortam yaratarak geniş emekçi kitlelerinin oy özgürlüğünü önlemektir. MC'nin gerilediğini gören büyük sermaye sahiplerinin hesabı açıktır. Bu sömürücüler ve işbirlikçiler şebekesi büyük koalisyon adını verdikleri MC ve Muhalefetin ana güçlerinden oluşan yeni bir koalisyona oynuyorlar. Bu oyunun gerçekleşmesi için de ülkemizin her yerinde özellikle son günlerde kanlı saldırılar düzenliyorlar. Böylece ya faşizm gelir ya da bu koalisyon kurulur tehdidini savuruyorlar. (Tüleylioğlu, 2014: 325)

Bu konuşma yapılırken kitlenin üzerine ateş açılacak, 37 kişi çıkan panikte yaşamını yitirecek, ancak ertesi yıl, 1978 1 Mayıs'ı da büyük bir kalabalıkla ve coşku içerisinde, yine Taksim Meydanı'nda kutlanacaktı.

Türkler'in ülkücü şiddete kurban gitmesi ise darbeye artık aylar kala, 22 Temmuz 1980'de gerçekleşecekti. Türkler 22 Temmuz sabahı 3 kişinin üzerine ateş açması neticesinde arabasında yaşamını yitirecekti. Ölümünün ardından yaptığı açıklamada Maden-İş Türkler'in katillerini şöyle sıralıyordu: "27 yıldır sendikamızın başkanı olan, 11 yıl DİSK genel başkanlığı yapan Kemal Türkler'in katilleri, eli kanlı Türkeş'ler, Demirel'ler, MESS patronları Özal'lardır." (Tüleylioğlu, 2014: 329)

MHP'li Yılma Durak ifadesinde Türkler'in öldürülmesi emrini Türkeş'ten aldığını, "Ben Celal Adan ile birlikte Alparslan Türkeş'in Yakacık'ta bulunan evine gittim. Çeşitli konularda sohbet ettik. Genel Başkan DİSK ile ilgili olarak komünist hareketin kaynağı olduğu şeklinde konuşuyordu. Genel Başkan, DİSK'i kastederek eliyle ot biçer gibi bir hareket yaptı. Ben bu hareketten DİSK yöneticilerinin yok edilmesini istediği kanaatine vardım. Celal'in de aynı şeyi düşündüğü kanaatindeyim," cümleleriyle anlatmıştı.

Celal Adan da ifadesinde Durak'la aynı şeyleri söyleyecek ve şöyle diyecekti:

> Yılma Durak ile Alparslan Türkeş'in evine gittik... Yılma, Türkeş'in kulağına bir şeyler söyledi. Bunun üzerine Genel Başkan eliyle ot biçer gibi Yılma Bey'in kendisine söylediği şeyi yapın manasında bir hareket yaptı. Dışarıda Yılma Bey'e o neydi diye sorduğumda, Kemal Türkler'i vurup vurmayacağımızı sorduğunu, başkanın da bunu el hareketi ile onayladığını söyledi. (Tüleylioğlu, 2014: 331)

Celal Adan, Türkler'in öldürülmesi emrini Bahçelievler katliamını gerçekleştiren isimlerden Ünal Osmanağaoğlu'na vermişti. Osmanağaoğlu cinayet sonrası yurtdışına kaçacaktı, katillerden Abdülsamet Karakuş ise ifadesinde, "Saat 09.30 sularında İsmet, Türkler'in evden çıktığını işaretle bildirdi. Türkler ve koruma polisi tam arabalarına binmişlerdi ki, ben, İsmet ve Ünal ateş ettik. Aydın arabada bekliyordu. Sonra arabaya koştuk ve olay yerinden uzaklaştık," diye anlatacaktı. (Tüleylioğlu, 2014: 331)

Cinayet sonrası yürütülen soruşturma ve yargılama sonrasında katiller çeşitli cezalara çarptırıldılar, Osmanağaoğlu ise on dokuz yıl firari bir şekilde yaşadı ve hakkındaki dosya 1 Aralık 2010'da zamanaşımı nedeniyle kapatıldı. Türkler cinayeti darbe sonrasındaki MHP yargılamaları dosyasında da yer alacak ancak Türkeş cinayet emrini verdiği yönündeki suçlamaları reddedecekti.

Cevat Yurdakul cinayeti

Cevat Yurdakul Adana Emniyet Müdürlüğü görevine getirildiğinde henüz 36 yaşında başarılı bir polisti ve göreve başladığı gün gazetecilere yaptığı açıklamada, "Ben sağ ve sol bilmem. Eline silahı kim alırsa alsın karşısında bizi bulacak. Bu kentte silahlı eylemcilere yer yok. Canım pahasına da olsa terörü önleyeceğim," demişti.

Yurdakul göreve başlamasının ardından 7 kişinin öldürülmesi suçundan aranan Yunus Uzun'u ve dönemin en ünlü ülkücü militanlarından biri olan Ferhat Tüysüz'ü yakalamasıyla Ülkücü Hareket tarafından hedef tahtasına yerleştirildi. MHP Adana İl Başkanı yaptığı açıklamada Yurdakul için, "Adana'da sükûnetin sağlanması için emniyet örgütü defolup gitmelidir, değişmelidir," derken, MHP milletvekilleri Cengiz Gökçek ve Ali Gürbüz Adana'da düzenledikleri basın toplantısında, "Cevat Yurdakul görevi bıraksa da, yurtdışına kaçsa da yakasını elimizden kurtaramayacak," diyordu.

19 Eylül 1979'da Adana'da Yapı Meslek Lisesi lojmanına düzenlenen saldırıda 7 ülkücü öğretmen öldürülmüştü. Ertesi gün MHP Genel Başkan Yardımcısı Sadi Somuncuoğlu televizyonda yaptığı konuşmada Yurdakul'u ve Adana Valisi'ni hedef gösterecekti. 28 Eylül sabahı Yurdakul'un makam aracı pusuya düşürüldü ve üç kişi tarafından açılan ateş neticesinde Yurdakul yaşamını yitirdi.

Olayın ardından Adana Emniyeti yürütülen soruşturma kapsamında MHP Adana İl Binası'nda arama yapmak istedi ama Sıkıyönetim Komutanlığı buna izin vermedi. Bunu protesto için 191 polis bir eylem başlattı, eylemcilerden 25'i gözaltına alındı ve 14'ü tutuklandı. Tutuklananların hepsi rütbeli polislerdi.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığı'nın yürüttüğü "MHP ve ülkücü kuruluşlar davası"nın soruşturmasında Yurdakul'un öldürülmesi emrini Adem Eroğlu, Hasan Sabri Erdem ve Mehmet Sakarya'ya bizzat Alparslan Türkeş'in verdiği söyleniyordu. Ancak yargılamanın sonunda Türkeş'e bu cinayetle ilgili olarak herhangi bir ceza verilmeyecekti.

Cavit Orhan Tütengil'in öldürülmesi

DİSK Genel Başkanı Türkler cinayetinin planlayıcılarından Yılma Durak, sorgusunda başka bir cinayetten daha söz etmiş ve şöyle demişti:

> Olaydan bir gün önce ÜGD İl Başkanı Recep Öztürk yanıma geldi. İstanbul Üniversitesi'nden bir hocanın öldürülmesini planladıklarını söyledi. Benden muvafakat istedi. Ben de muvafakat verdim. Ertesi gün Cavit Orhan Tütengil'in öldürüldüğünü duydum. Recep Öztürk'le konuştum, onlar öldürmüştü. (Tüleylioğlu, 2014: 281)

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü hocalarından Cavit Orhan Tütengil 7 Aralık 1979'da üniversiteye gitmek için otobüs beklediği durakta 4 ayrı tabancadan çıkan 12 kurşunla yaşamını yitirdi. Katiller olay yerine "Ne Amerika, Ne Rusya, Bağımsız Türkiye" yazan ve "Anti Terör Birliği" imzalı bir not bırakmışlar ve kaçmışlardı. Katillerden Recep Öztürk çok geçmeden yakalandı, ancak kısa süre içerisinde serbest bırakıldı ve yurtdışına kaçtı. Öztürk yakalanmadığı için Tütengil cinayeti MHP davasında yer almadı. Tütengil cinayetiyle ilgili ayrıca bir dava açılmadı ve katillerin kim olduğu bulunmadı. Yıllar sonra bir savcı Tütengil'in eşine, "Eşinizin ülkücülerin silahlarından çıkan kurşunlarla öldürüldüğü balistik muayenede anlaşılmıştır," şeklinde bir itirafta bulunacaktı.

Tütengil'in cenaze töreninde yaptığı konuşmada İstanbul Üniversitesi Rektörü Haluk Alp şöyle diyordu:

> Bütün Türk ulusuna buradan haykırıyorum: Türkiye'yi işgal edenler vardır. Türkiye yeraltından işgal edilmiştir. Bu işgalciler en kısa

> zamanda Türkiye'yi toprak üzerinden de işgal etmek düşüncesindedirler. Soruyorum; acaba Türkiye'den sorumlu olanlar bunu bilmiyorlar mı? Soruyorum; niçin bilmiyorlar? Eğer biliyorlarsa, neredeler? Niçin Türkiye'yi toprak altından işgal etmiş olan bu cinayet yuvalarını kurutmuyorlar? Bilmiyorlarsa, bilmek zorundalar. Biliyorlarsa görevlerini yapmak zorundadırlar... (Tüleylioğlu, 2014: 312)

Cenaze törenine katılmak için Şişli Camii'ne yürüyen binlerce kişi Teşvikiye'de durduruldu, askerin havaya ateş açması sonrası askerle halk arasında yaşanan çatışmalarda 1 kişi öldü, 8'i ağır olmak üzere çok sayıda kişi yaralandı.

Ümit Kaftancıoğlu cinayeti

"Ölümümde eşim, çocuklarım, en yakınlarım bile tek bir damla gözyaşı dökmesin istiyorum. Benim için caddeleri dolaşsınlar, bir gazete satın alsınlar, bir kitap karıştırsın, kalabalık bir sinemaya gitsinler, bir konferans, bir konser dinlesinler. Ölüm hiç önemli değil. Yaşam var dağ gibi... Yaşam ve gökyüzü, deniz." (Günçıkan, 2010: 195-196)

TRT İstanbul Radyosu prodüktörlerinden Ümit Kaftancıoğlu, 11 Nisan 1980 günü öldürülmeden kısa bir süre önce doldurduğu bant kaydında bu cümleleri kuruyordu. Türkeş'in birkaç ay önce televizyondaki bir programda Kaftancıoğlu'nun kitabını göstererek, "Böyle komünizm propagandası yapan insanlar aramızda," demesinden beri tehdit telefonları alıyorlardı. 11 Nisan sabahı evinden çıktığında bir kişi yanına yaklaşarak, "Sen Ümit Kaftancıoğlu musun?" diye sordu ve aldığı "evet" cevabı üzerine, orada bulunan başka bir kişiyle birlikte Kaftancıoğlu'nu çapraz ateşe aldılar. Kaftancıoğlu bedenine isabet eden on altı kurşunla yaşamını yitirmişti.

12 Eylül darbesinin ardından Kaftancıoğlu'nun katilleri yakalandı ve katillerden Ahmet Mustafa Kıvılcım, Ülkücü Gençlik Derneği üyesi olduğunu, emri de İstanbul Ülkücü Gençlik Derneği Başkanı Hasan Küçük'ten aldığını itiraf etti. Mahkeme Kıvılcım'ın idamına

karar verdi ama Askerî Yargıtay kararı bozdu ve karara uyan mahkeme Kıvılcım'ı 8 yıl 4 ay ağır hapis cezasına çarptırdı. Kıvılcım dört yıl cezaevinde kaldıktan sonra tahliye oldu. (Günçıkan, 2010: 194)

1979 ve 1980 yıllarında başka cinayetler de işlendi. Kahvehane taramaları ve bombalı saldırılar devam etti. Çok sayıda CHP yöneticisi suikasta kurban gitti. Mehmet Ali Ağca 1 Şubat 1979'da Abdi İpekçi'yi öldürdü. Bu esnada silahlı sol gruplar da misilleme eylemlerini yoğunlaştırmıştı. Düzenledikleri saldırılarda ülkücülere önemli kayıplar veriyorlardı. 27 Mayıs 1980'de ülkücü cenahın önemli isimlerinden Gün Sazak, 19 Temmuz 1980'de ise 12 Mart döneminin başbakanlarından Nihat Erim Devrimci Sol tarafından öldürülecekti. Şartlar olgunlaşmıştı ve artık darbe kapıdaydı.

Eğitimciler Grubu ve antikomünizm dersleri

> Bir gün Genel Başkan Alparslan Türkeş çağırdı ve dedi ki: "Ülkücülerin sayısı bir milyona ulaştı. Eğitim konusu eksik. Gençlerimizi sokak çatışmalarından çekip eğitmek, fikri çalışmalara ve siyasi etkinliğe yöneltmek gerekiyor. Biz sizi önceden de bu konu için Ankara'ya yollamak istiyorduk. Bilhassa Dündar Taşer uğraştı. Ama imkân bulamadık. Şimdi siz geldiniz. Eğitim işini ele alın... Size otuz kişilik bir kadro veriyorum. Hareketin en iyilerini seçin; altı ay eğitelim ve Türkiye'nin dokuz bölgesinde görevlendirelim. Onlar bir taraftan eğitim yaparken bir taraftan da alt eğitim kadrolarını yetiştirsinler. Meslek sahiplerini mesleklerinden ayırın; maaşlarını Hergün gazetesinden karşılarız; aynı zamanda gazetenin bölge temsilciliğini yapmış olurlar." (Zeybek, 2014: 80)

Namık Kemal Zeybek anılarında "Eğitimciler Grubu"nun kuruluşunu böyle anlatır. Türkeş Zeybek'e kendi ekibini kurabileceğini, ancak Ramiz Ongun ve Türkmen Onur'u ekibe dahil etmesinden memnuniyet duyacağını söyler. Zeybek, Yılma Durak ve Sami Bal'ı da ekleyerek otuz kişilik bir ekip oluşturur. Zeybek Türkeş'e "sadece 9 Işık söyleminin yeterli olamayacağını" söylediğini ve dört maddelik bir teklif sunduğunu söyler:

1- Ülkümüz: Türk milletini ahlakta, maneviyatta, bilimde, teknikte cihana öncü yapmak (Tarihteki Türk Cihan Hâkimiyeti Ülküsü Kızılelma'nın güne uyarlanışı)

2- İdeolojimiz: Türk milletinin değerlerini, dilini, dinini, din anlayışını, kültürünü koruyarak çağdaş uygarlığın üstüne çıkarmayı amaçlayan Türk milliyetçiliği

3- Doktrinimiz: 9 Işık

4- İktisadi sistem görüşümüz: Milliyetçi toplumculuk

Zeybek'in böylesi geç bir tarihte bile, Ülkücü Hareket'e yönelik Nazi (nasyonal sosyalist) nitelendirmesine sebep olan milliyetçi-toplumcu adlandırmasının arkasında durması ilginçtir. Türkeş ise elbette ki maddelerden ilk üçünü kabul edecek ama dördüncü maddeyi, "Ben bunu yasaklamıştım. Bunu nasyonal sosyalizm diye çevirip aleyhimize kullanıyorlar," diyerek reddedecektir. (Zeybek, 2014: 80)

Eğitim programı üç kademeli bir şekilde hazırlanmıştır ve 1. Kademe için, "Bütün ülkücülerin bu eğitimden geçmesi amaçtır," denilmiştir. 2. Kademe "teşkilat yöneticileri için"dir ve 3. Kademe programın başında ise "Aydınlar için hazırlanan bu program aynı zamanda ülkücülerin eğitimcilerinin ders programıdır," yazmaktadır. 1. Kademe program birinci gün "Türk tarihi"ne, ikinci gün "İslam dini"ne ve "Türklük-Müslümanlık" ilişkisine, üçüncü gün "Alperenler"e, dördüncü gün "9 Işık doktrini"ne, beşinci gün "komünizm"e ve altıncı gün "Ülkücü Hareket'in tarihçesi"ne ve teşkilat, disiplin, haber, propaganda gibi örgütsel meselelere ayrılmıştır.

Beşinci günde verilecek "komünizm" eğitiminin başlıkları şu şekildedir:

- Birinci Ders: Komünizmin esasları ve tenkidi
  a) Materyalizm ve tenkidi
  b) Tarih görüşü (tarihî materyalizm) ve tenkidi
  c) İktisadi tezleri ve tenkidi
- İkinci Ders: Komünizmin esasları ve tenkidi

a) Marx'ın boşa çıkan kehanetleri

b) Tatbikat: Yeni sınıf

c) Milletlerin mücadelesi gerçeği komünist enternasyonalizmi fikrini mağlup etti

- Üçüncü Ders: Komünistlerin mücadele metotları (dünya çapında)
  a) Komünist kültür istilası
  b) Ajan faaliyetleri
  c) İktidarı alma taktikleri
- Dördüncü Ders: Komünistlerin silahlı mücadele metotları
  a) Gerillacılığın tarihi
  b) Komünistlerin gerilla faaliyetleri
- Beşinci Ders: Türkiye'de komünist hareket
  a) Tarihçesi
  b) Günümüzdeki durum

Zeybek programı hazırladıktan sonra tespit ettiği 13 bölgeyi ve o bölgede eğitim verecek eğitimcilerin isimlerini Türkeş'e sunar. Ancak Türkeş 9 sayısını uğurlu kabul ettiği için bölge sayısını 9'a indirmesini ister. Zeybek bunun mümkün olmadığını görünce dokuz asli ve dört tali bölge oluşturur. Eskişehir, Bolu, Çankırı, Çorum ve Kastamonu illeri Ankara bölgesine bağlı olacak ve burada Ramiz Ongun, Türkmen Onur, Muhsin Yazıcıoğlu, Lokman Abbasoğlu, Muzaffer Şahin ve Seyfi Apaydın görev yapacaklardır. İstanbul'da Yılma Durak, Serdar Çelebi, Mehmet Şandır, Abdullah Kılıç görevlendirilmiştir. Manisa, Aydın, Muğla, Denizli, Uşak illeri İzmir'e bağlıdır ve buranın eğitimcileri Nail Kocabay ve Hakkı Şafakses olarak belirlenmiştir. Giresun, Rize ve Artvin, Trabzon bölgesine bağlanmıştır ve eğitimciler Selim Mısıroğlu ile Ahmet Güzel'dir. Tokat ve Amasya Sivas bölgesine bağlanmış, burada Mehmet Göktulga ve İbrahim Türedi görevlendirilmiştir. Tali bölge Bursa'ya, Bilecik, Kütahya, Balıkesir ve Çanakkale bağlanarak Himmet Kayhan'ın bölgenin eğitimcisi olmasına karar verilmiştir.

Afyon Konya'ya bağlanmış ve Nurettin Taşer ile M. Ali Özgüven buraya atanmıştır. Burdur ve Isparta Antalya tali bölgesine bağlanmıştır ve eğitimci Ali Batman olarak belirlenmiştir. Yozgat, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illeri Kayseri tali bölgesine bağlanarak Mustafa Öztürk ve Hakkı Duran burada görevlendirilmiştir. Adana'ya bağlı iller İçel, Hatay, Maraş ve Antep'tir, buradaki eğitimciler ise Mehmet Sakarya, Süleyman Koçer ve Sabri Erdem'dir. Erzincan, Gümüşhane, Kars ve Ağrı, Erzurum'a bağlıdır ve Yılmaz Saka ile Haluk Pirimoğlu burada görev almışlardır. Bingöl, Diyarbakır, Adıyaman, Malatya, Urfa, Mardin ve Tunceli, Elazığ bölgesi dahilindedir ve eğitimciler Abdullah Alay ile Muammer Cindilli'dir. Muş, Bitlis, Siirt ve Hakkâri ise Van tali bölgesi kapsamındadır.

Eğitimciler Grubu'nun asıl misyonunun Türkeş'in iktidarı bir darbeyle alabileceğini düşündüğü günlerde devleti yönetecek bir kadroyu yetiştirmek, alternatif bir bürokrasi yaratmak olduğu söylenebilir. Eğitimciler Grubu'nun kendisi devleti yönetecek "ülkücü elitler"i teşkil edecek, yetiştirdikleri isimler ise onların emrinde çalışacaktır. En tepede ise elbette ki Türkeş bulunacaktır. Ancak bu çalışmanın hayata geçirilmesi mümkün olmayacaktır, çünkü kısa süre içerisinde 12 Eylül darbesi gerçekleşecek ve ordu yönetime el koyacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

1980'LER VE 1990'LAR: İÇ SAVAŞIN SONUNDAN SOĞUK SAVAŞ'IN SONUNA

12 Eylül 1980'de ordu bir kez daha yönetime el koydu. 12 Eylül, 12 Mart'ın başlattığı ama tamamlayamadığı şeyi, yani solun tasfiyesini ve düzenin hegemonya krizini çözmek için gerçekleştirilmişti; bu nedenle de köklü bir toplumsal mühendislik projesini hayata geçirmeyi hedefledi. Sol güçler ve sendikal hareket amansız bir şekilde bastırıldı. Siyasi partiler ve Meclis kapatıldı. Anayasa ilga edildi ve sonra yerine faşizan bir yeni anayasa yapıldı. 24 Ocak Kararları'nın belirleyiciliğinde Türkiye ekonomisi adım adım liberalleştirildi. Aydınlar Ocağı tarafından formüle edilen Türk-İslam sentezi darbecilerin resmî ideolojisi oldu. Ocak mensuplarının önemlice bir bölümü devlet içerisinde önemli yerlere getirildi. Türkiye 1980'ler boyunca hızlı bir dönüşüm yaşadı. Dünyada esmekte olan neoliberal rüzgârlar Türkiye'yi de etkisine aldı. 1983 yılında Anavatan Partisi'nin (ANAP) iktidara gelmesiyle birlikte piyasa ekonomisi ve liberalizm "yükselen değerler" hâline geldi, sola ve sol fikirlere dair çok ciddi bir ideolojik saldırı dalgası başlatıldı. 1990'lı yıllarda ise güçlü bir sol hareket darbenin etkisini atlatarak yeniden ortaya çıkamadı ama bu sefer de Kürt hareketi ve siyasal İslam'ın sahneye çıkışı düzeni yeni krizlerle karşı karşıya bıraktı.

Her ne kadar 1980 öncesi devletin yanında sola karşı savaşmışsa da, Ülkücü Hareket de sol kadar olmamakla birlikte darbeden nasibini aldı ve darbe sonrası yaşanan gelişmelerden etkilendi.

Çalışmanın bu bölümünde Türkeş'in ve Ülkücü Hareket'in 1980'ler ve 90'lardaki serüveni üzerinde duracağız. Bu ise Türkeş'in yargılanmasından hareketin başına tekrar geçişine, 90'larda Muhsin Yazıcıoğlu'nun Türkeş'e karşı bayrak açışına ve hareketin bölünmesine, son olarak da ölümüne yakın yıllarda Türkeş'in "bilge lider" imajına bürünmesine yakından bakmak anlamına gelecek.

Darbe ve tutuklanma

> Akşama doğru saat 7'yi geçiyordu, özel kalemden, tanıdığım bir ziyaretçimin geldiği bildirildi. Kendisini kabul ettim. Tanıdığım kişi, bazı subay ve komutanların görüşme talebini getirdi. Sadece, beni mutlaka görmek istediklerini söyledi. Gelen ziyaretçimde başka hiçbir bilgi yoktu. Haberi getiren kişi, eve varış saatimi sordu, 19.30 yahut 20'de evde olabileceğimi söyledim. Benimle görüşmek isteyen subayları ve komutanları evime davet ettim. Haberi getiren kişi odamdan ayrıldı, ben de bir süre sonra hazırlığımı yapıp, parti genel merkezinden hareket ettim. Partiden çıkıp, arka yoldan, Konya yolu üzerinden evime gidiyordum. Henüz Or-An kavşağına gelmemiştim. Yol kenarında bir askeri cip duruyordu. Yanı başında bulunan subaylardan birisi bizim konvoyu fark etmiş ki işaret verip otomobilimizi durdurdu. Kendisini tanıyordum. Ankara-Konya karayolunun Gölbaşı'na yakın bir bölgesinde bulunuyorduk. Normal şehirlerarası trafik akıyordu. O tarihte bu bölgede şimdiki gibi bir yapılaşma yoktu. Subaylar otomobilime doğru yaklaştılar, şoförüm ve korumam arabadan indi, onlar bindiler. Baktım, kolumdaki saat 20'yi gösteriyordu. İçlerinden biri aynen şunu söyledi: "Komutanım, Evren bu akşam ihtilal yapacak!"

Türkeş 12 Eylül darbesini darbenin hemen öncesinde böyle öğrenmişti: Ordudaki kendisine yakın olan ve ona "Komutanım" diye hitap eden, "Yakın tanıyordum, kendileri bize gelirlerdi, arada bir görüşürdüm, kendilerine güveniyordum," dediği askerler aracılığıyla.

Türkeş darbe haberini böyle aldığını söylese de İrfan Ülkü, Enver Altaylı'nın hayat hikâyesini bizzat Altaylı'yla yaptığı müla-

katlara dayalı olarak anlattığı kitabında, Ruzi Nazar'ın 1980 yılının Mart ayında Enver Altaylı'ya darbe haberini verdiğini söylemektedir. Altaylı ve Nazar, önce Bonn'daki Amerikan Büyükelçiliği'nde görüşürler, akşam da Nazar'ın evinde yemek yerler. Yemek sonrasında Nazar Altaylı'yı balkona çıkarır ve aralarında şöyle bir diyalog gelişir:

> Enver Türkiye'de yakında askeri darbe olacak. Ama bu bir aşağıdan cunta harekâtı değil. Yüksek komuta kademesinin yani Genel Kurmay Başkanıyla dört kuvvet komutanının yöneteceği bir darbe gerçekleşeceğini tahmin ediyoruz. Terör ve anarşiye karşı olağanüstü tedbirlerin yanı sıra yeni bir sistem getirecekler.
>
> Milliyetçi bir askeri darbe mi?
>
> Hem öyle hem de değil ama asıl hedef sizsiniz, yani MHP. (Ülkü, 2008: 216)

Altaylı Türkiye'ye döndüğünde Nazar'ın söylediklerini Türkeş'e aktarır ve konuyu istişare ederler. Türkeş Sovyetler'in Afganistan'a girmesi ve İran'da gerçekleşen İslam devrimi nedeniyle ABD'nin Türkiye'yi SSCB'ye bırakmayacağını, dolayısıyla bir Amerikancı darbenin daha muhtemel olduğunu söyler. İddiaya göre Türkeş Altaylı'dan aldığı istihbaratı MHP'nin dışarıdan destek verdiği hükümetin başbakanı Süleyman Demirel'e iletir ve Demirel'in "Çare nedir sizce?" sorusunu, "Kenan Evren ve dört kuvvet komutanı derhal emekliye sevk edilsin," diye yanıtlar, ancak Demirel bunu yapmaz ve darbe gerçekleşir.

Dolayısıyla, eğer bu iddialar doğruysa, Türkeş darbe haberini kendi anlattığı gibi darbenin hemen öncesinde değil çok önceden almış durumdadır ve darbenin emir komuta zinciri içerisinde gerçekleşeceğini bilmektedir. Emin olmadığı şey ise darbeyi kimin yapacağıdır. Birkaç gün saklanıp Amerikancı bir darbe yapıldığına emin olduktan sonra da teslim olmaya karar verecektir zaten.

Türkeş darbe haberini aldıktan sonra önce çocuklarını ve eşini, eşinin annesinin evine yollayacak, hemen ardından da partisinin İstanbul milletvekilleri Turan Koçal ve Yaşar Okuyan'ı durumu is-

tişare etmek üzere evine davet edecektir. İki isim eve gelip kısa bir süreliğine durum değerlendirmesi yapıldıktan sonra, bu üçlü kapıdaki korumalara herhangi bir bilgi vermeksizin evden ayrılırlar. Günlerden 11 Eylül, saat 21'dir. Türkeş'in saklanmak üzere evden ayrılmasından yaklaşık yedi saat sonra, 12 Eylül 1980 günü saat sabah 4'te ordu yönetime el koyacak ve siyasi parti liderlerinin evlerinden alınması için emir verilecektir. Adalet Partisi Genel Başkanı Demirel, CHP Genel Başkanı Ecevit, MSP Genel Başkanı Erbakan evlerinden alınırlar, ancak Türkeş kayıptır, çünkü darbenin mahiyetini öğrenmeden teslim olmak istememektedir.

Darbenin lideri Evren, anılarında darbe gününden söz ederken, darbe planının sorunsuz bir şekilde işlediğini, halkın darbeye destek verdiğini, liderlerin gözaltına alındığını, ancak tek aksaklığın Türkeş'in kaçması olduğunu anlatır ve Türkeş'e ordu içinden birilerinin haber verdiğini, bunun da kendileri için kötü bir not anlamına geleceğini söyler. Bunun üzerine Milli Güvenlik Konseyi eğer bir an önce teslim olmazsa Türkeş hakkında Konsey'in emirlerine karşı gelmekten işlem yapılacağını bildiren Kenan Evren imzalı bir bildiri yayımlar. Bildiride şöyle denilmektedir:

1. Milli Güvenlik Konseyi Başkanının 12 Eylül 1980 günü Türkiye Radyo ve Televizyonlarında yaptıkları konuşmada belirttikleri gibi dört siyasi parti liderinin emniyetlerinin silahlı kuvvetler güvencesi altında tutulmak amacıyla geçici bir süre için belirli bir yerlerde ikametleri istenmiştir.
2. Bu çağrıya üç parti liderinin uymasına rağmen Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in uymayarak evinden uzaklaştığı, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bildirileriyle en yakın garnizon komutanlığına müracaat ederek yukarıdaki bildiri doğrultusunda hareket etmesi istenmesine rağmen, şu ana kadar buna icabet etmediği görülmüştür.
3. Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş, 14 Eylül 1980 günü saat 13'e kadar en yakın garnizon komutanlığına müracaat etmediği takdirde kendisinin Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı bil-

dirilerine ve Milli Güvenlik Konseyi emirlerine uymadığından dolayı suçlu duruma düşeceği açıktır.

Türkeş bir süre Turan Koçal'ın evinde kalmış, burada Ramiz Ongun, Türkmen Onur, Ahmet Hamdi Ayan ve Tuğrul Türkeş gibi isimlerle birlikte ne yapılması gerektiği üzerine istişareler yapılmış ve sonunda Türkeş'in güvenilir ama tanınmayan, dolayısıyla dikkat çekmeyecek bir partilinin Gaziosmanpaşa'daki evine götürülmesine karar verilmiştir. O isim, sonradan ANAP'tan milletvekili olarak parlamentoya girecek ve Sağlık Bakanlığı da yapacak olan Halil Şıvgın'dır.

Ongun, o geceyi şöyle anlatmaktadır:

> 11 Eylül akşamı 20.00 civarında telefon geldi. [Türkeş] Turhan Koçal beyin evindeymiş. Beni oraya çağırdılar. Genel Başkanla orada biz biraz özel konuştuk. Bana bir şeyler olduğunu söyledi. Ben oradayken Mustafa Mit, Yaşar Okuyan ve gençlik kollarından bazı arkadaşlarımız da geldi. Orada kararlaştırdığımız yer Halil Şıvgın'ın evi oldu. Halil Şıvgın bir arkadaşımız ama MHP'li olarak, ülkücü olarak da pek bilinmeyen bir arkadaşımız... Hanımı da ülkücü gelenekten gelen Taşer ailesinin çok şuurlu bir kızıydı. Onun için orayı emniyetli bulduk. Oraya götürdük. (Tekin, 2011: 263)

Türkeş'in hemen teslim olmamasının nedeni, yukarıda belirtildiği üzere darbeyi kimin yaptığından emin olmak istemesiydi. Düşük bir ihtimal olsa da ordu içerisindeki solcu ya da sol- Kemalist subayların iktidarı almasından endişe ediyor ve böyle bir durumda teslim olmasının kendisi açısından ne anlama geleceğini biliyordu. Ramiz Ongun, Türkeş'le bu konuyu konuştuklarını ve kendisine, "Efendim bu ihtilal böyle bizim ordumuzun kendisinin karar verdiği, kendi iradesiyle kararlaştırdığı bir ihtilal mı, yoksa komünist ihtilal de olabilir mi?" diye sorduğunu, Türkeş'in de bu soruyu, "Bizim ordu cuntalaşmaya pek müsait değildir, hiyerarşiye ve itaate müsaittir... 27 Mayıs esasen kötü bir tecrübe oldu, böyle bir şeye ihtimal vermiyorum, fakat komünist ihtilal meselesi tehlikeli. Böyle bir şey olabilir mi? Dolayısıyla tedbir alalım, bir iki gün içinde bu zaten belli

olur, sloganlarından belli olur, bildirilerinden belli olur, açıklamalarından belli olur," diye yanıtladığını anlatır. (Tekin, 2011: 264)

Sahiden de durum birkaç gün sonra netleşir, iktidarı alanlar solcular değildir ve Türkeş 14 Eylül'ü 15 Eylül'e bağlayan gece, saat 4 civarı üç gün boyunca saklandığı bu evden ayrılarak kendi evine gider, çünkü teslim olmaya karar vermiştir:

> Saat zannederim 4 civarındaydı. Misafir kaldığım evden çıkarak yalnız başıma yürümeye başladım. 500-600 metrelik bir yürüyüş mesafesi vardı. Yolda hiç kimse yoktu. Sokağa çıkma yasağı devam ediyordu. Apartmana girerek üçüncü kattaki daireme çıktım. Saat 5 civarında telefonla genelkurmayı ve sıkıyönetimi aradım. Muhatap bulamıyordum. Bu iki yerin telefonlarını sık sık çevirdim. Saat 7 sıralarında nihayet bir kurmay albay karşıma çıktı. Kendisine şunları söyledim: "Ben Alparslan Türkeş, MHP Genel Başkanı'yım. Ben buradayım, evimdeyim. Beni, eğer askeri yönetim almak istiyorsa, burada hazırım, beni gelin alın."
>
> "Peki şimdi ekip gönderiyorum" dedi. Biraz sonra baktım, bir askeri binek otomobili ve önünde de iki tane cip. İnzibat erleri var, silahlı erleri var, şimdi ismini hatırlayamadığım çok muhterem bir albay, yanında bir yüzbaşı olduğu halde saygılı bir biçimde geldiler. Zaten ben de onları gözlüyordum. Çantamı yanıma alıp onlar gelmeden önce evden çıktım. Kapıda kendilerini karşıladım. Beni arabalarına aldılar. Etimesgut Askeri Havaalanı'na doğru hareket ettik.

Merdan Yanardağ'a göre Türkeş'in saklanmasının gerisinde sadece darbeyi solcuların yapıp yapmadığını anlama çabası yoktur; Türkeş, MHP'nin ve ülkücülerin sürecin dışında bırakıldığını fark etmiştir:

> Türkeş bütün kuvvet ve ordu komutanlarını tanıyordu. Aralarında Harbiye ve Harp Akademisi'nden sınıf arkadaşları vardı. Bir bölümünü de başbakan yardımcılığı yaptığı MC hükümetleri döneminde tanımış ve iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştı. Ama Türkeş'in yine de darbenin yapılmasına bir gün kala bu girişimden (darbe tarihinden) haberi olmamıştı. Bu iyi bir işaret değildi. Konuyla il-

> gili yayımlanmış anılara, kitaplara ve diğer yayınlara bakıldığında, darbe öncesinde MHP yönetimine gelen bütün haber akışının durduğu anlaşılıyor. 11 Eylül sabahı gelen ilk bilgilerin doğrulatılması bile çok güç olmuştu. MHP yöneticileri, ilişkili oldukları istihbarat servislerini, ordudaki kimi üst düzey subayları ve hatta Amerikalıları bile arayarak, ancak öğleden sonra darbe girişimini doğrulatabilmişlerdi. Bunun anlamı açıktı: Ülkücü Hareket sürecin dışına itiliyordu. (Yanardağ, 2002: 226)

Türkeş saklandığı günler boyunca eli kolu bağlı bir şekilde beklememiş, darbecilerle pazarlıklar yapmıştı. Bu pazarlığı ise Türkeş adına Rıza Müftüoğlu ve Ahmet Yalav yürütmüştü. Bu iki isim askerlerle bağlantı kurup Türkeş için güvence istemişler, karşılarındaki iki istihbarat subayı da harekâtın Türkeş'e karşı yapılmadığını ve Türkeş'in birkaç ay içerisinde serbest bırakacağını söylemişlerdi. Türkeş de bunun üzerine teslim olmuştu.

Peki 12 Eylül yönetimi, darbeyi solculara ve komünizm tehdidine karşı yaptığı halde neden komünizme karşı savaşın sokak gücünü de tasfiye etmeye karar vermişti, neden ABD ile senkronize bir şekilde gerçekleştirildiği halde darbe ABD'nin Soğuk Savaş konseptinin bir parçası olarak hareket eden MHP'yi komünistlerle aynı kefeye koyup yargılamayı tercih etmişti?

Öncelikle şu söylenmelidir: Ülkücü yazar Arslan Tekin'in de kabul ettiği üzere darbeciler ilk başta ülkücülere dokunmamışlardı; çünkü solun darbeye karşı bir direniş gösterip göstermeyeceğini kestiremiyorlar, ülkücülerin güçlü bir direniş esnasında kendilerine yardımcı olacağını düşünüyorlardı. Ancak Tekin'in sözleriyle, "Solun bir hareketi görülmeyip tek tek toplanınca bu defa ülkücülerin üzerine gelindi," ve ülkücüler de –solla kıyaslanmayacak bir şekilde de olsa– darbe yönetiminin uygulamalarından nasiplerini aldılar.

Şimdi MHP'nin 12 Eylül sonrası iktidar blokunun dışında bırakılmasının nedenlerine gelebiliriz. Yanardağ bununla ilgili olarak üç neden ileri sürmektedir ki, bu nedenler bizce de doğrudur.

Birincisi MHP'nin Türkiye yönetici sınıfının ve emperyalizmin çıkarlarını yönetecek bir parti olmamasıyla ilgilidir. MHP "bir iç savaş örgütü ve operasyon partisi" olarak değerlendirilmekteydi, "siyasal yapıda ortaya çıkan bozulma ve dağılmayı ortadan kaldıracak, ekonomik krizi aşacak politikaları uygulayacak, daha da önemlisi toplumdan genel bir ideolojik onay alarak halkı yeniden 'devlete güven' çizgisinde bir araya getirecek kapsamlı bir 'onarım projesinin' taşıyıcı gücü" olmaktan uzaktı.

İkincisi, MHP solun ve toplumsal muhalefetin yükselişini durdurmayı başaramamıştı. "MHP'ye karşı, bu hareketin politik pratiği (katliamlar vb.) nedeniyle toplumun önemli bir kesiminde bir nefret birikmişti." Darbecilerin MHP'yi kollayan bir tutum içerisine girmesi darbenin meşruiyetini zedeleyebilirdi. Bu yüzden "aşırı sola ve aşırı sağa karşı olma görüntüsü vermek önem taşıyordu."

Ve üçüncüsü, ciddi bir kitleselliğe ulaşmış olan ve hem devlette hem asker içerisinde kadroları bulunan MHP kendisi bir darbeyle iktidara almaya çalışabilir ve bu da çok ciddi bir toplumsal bölünmeyi beraberinde getirebilirdi. Dolayısıyla "ülkenin en örgütlü, en disiplinli ve hâlâ 'en güvenilir' kurumu olmaya devam eden ordunun 'emir komuta zinciri içinde' ve 'siyasetler üstü' bir müdahalede bulunması 'en akılcı ve en birleştirici seçenek' olarak görülüyordu." (Yanardağ, 2002: 238)

Darbe yönetimi, Demirel ve Ecevit'i Gelibolu Hamzaköy'deki bir askerî tesise götürmüştü, Erbakan ve Türkeş ise İzmir'deki Uzunada Deniz Üssü'ne götürüldüler. Karşıyaka'dan görülebilen bu adada Deniz Kuvvetleri'nin dinlenme tesisleri bulunuyordu ve Türkeş adadaki villalardan birine, Erbakan da bir diğerine konulmuştu. Her iki isim de adada yirmi gün kadar kaldıktan sonra Ankara'ya götürüldüler ve Mamak'taki Sıkıyönetim Savcılığı'nın karşısına çıkarıldılar ve sorgulandılar. Yıllar sonra Türkeş sorgusunu şöyle anlatacaktı:

> Uzunada'dan Ankara'ya gittiğim gün Askeri Başsavcı Albay Nurettin Soyer'in odasına alındım. Karşımda yirmi iki tane savcı

vardı. Bunlardan sadece altısı sivildi. Başsavcı Soyer, askeri disipline aykırı bir kılık ve tavır içindeydi. Ceketinin düğmeleri çözük, açık kravatıyla adeta Türkeş'i yargılayacağı havasına girmişti, öteki savcılarsa muntazam kıyafetler içindeydi. Beni, ilk gün saat 13.30'da sorguya aldılar, gece 02.00'da tamamladılar. Sorgulanmam bittikten sonra beni gece yarısı Askeri Lisan Okulu'na getirdiler. ... Lisan Okulu'ndayken beni ikinci defa sorguya getirdiler. O zaman mali meseleleri sordular. Daha doğrusu beni sıkıştırdılar. "Dışarıda paranız var mı?" diye sordular, özellikle Almanya'da bizim teşkilat mensuplarının kendi aralarında topladıkları paraları sordular. Bunların benim şahsımla ilgili olmadığını söyledim.

Çok geçmeden Erbakan serbest bırakılacak ama Türkeş 4 yıl 7 ay 25 gün tutuklu kalacaktı. Türkeş içeride tutulurken, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askerî Mahkemesi 29 Nisan 1981'de "MHP ve ülkücü kuruluşlar ana davası"nı açtı. Askerî Savcı Albay Nurettin Soyer ve arkadaşları tarafından hazırlanan 945 sayfalık iddianamede 587 kişinin ismi yer alıyor, aralarında Türkeş'in de bulunduğu 219 kişi hakkında idam talep ediliyordu.

MHP iddianamesi

"MHP ve ülkücü kuruluşlar ana davası"nın iddianamesinde MHP faşist bir silahlı örgüt olarak tanımlanıyor ve Ülkücü Hareket'in devleti ele geçirmek istemesinden şöyle bahsediliyordu:

> Yapılan hazırlık soruşturması sonucu, ele geçen kanıtlar, sanık ve tanıkların anlatımları karşısında, yasal görünüm içindeki MHP ve yan kuruluşları olan çeşitli ülkücü derneklerin içinde yurt düzeyinde merkeziyetçi, organize ve totaliter bir silahlı cemiyet oluşturulup, vatandaşları başlıca ülkücü, komünist diye ikiye bölerek tek yönlü şartlandırılmış, yetiştirilmiş kişiler aracılığıyla, Türk halkını birbirine karşı silahlandırıp, toplu kıyıma özendirip, yönlendirdiği; mevcut otoritenin kamu güvenliğini sağlayamadığı izlenimini yaygınlaştırarak, bunun yerine cumhuriyetçilik ve demokrasi prensiplerine aykırı, devletin tek bir kişi tarafından idare edilmesi amacına yönelik, anayasal düzenin zor yoluyla değiştirilmeye kal-

> kışıldığı anlaşılmıştır. ... Geniş olarak açıklandığı şekilde, MHP ile yan kuruluşları ülkücü dernekler içinde oluşan silahlı faşist ve ırkçı çetenin yasadışı uğraşı ve çabaları nedeniyle, MHP'nin yasal yollar dışında devlete egemen olma özlemi ortaya çıkmaktadır. Parti bir sembol bir göstermedir. ... Seçimle, zaman süreci içinde iktidar olamayacaklarının doğurduğu huzursuzluk, karamsarlık ve bir ölçüde de telaş içinde, yasal yolları zorlayarak, gerek devlet ve gerekse Türkiye ortamında uygun vasatı oluşturmak, kadrolaşmayı sağlamak, diğer yandan da bu kadronun bilinçlenip örgütlenmesinin ve silahlanmasının desteğinde, kısa zamanda etkin ve devlete egemen olmak idealleridir. (Yanardağ, 2002: 245-247)

İddianamede Türkeş için, "İktidarı ele geçirmek için siyasi parti içinde yer alarak Genel Başkanlığa kadar yükselmiş, bir yandan Anayasa ve yasalar çerçevesinde tanıtma, propaganda, seçmen toplamak işlerini yürütürken, bir yandan da, yönetimi ele geçirip, yukarıda belirtilen düşünceleri yönünde bir devlet düzeni getirmeyi amaçlamış, bu amaç uğruna kurduğu örgütlenmeyle Türkiye ahalisini birbiri aleyhine toplu kırıma götürmüştür," deniliyordu. İddianameye göre MHP'nin "milliyetçi-toplumcu doktriniyle demokrasinin uzlaşması mümkün değil"di ve gaye "devletin, ödün verilmeyen tek lideri olan Başbuğ yönetiminde tüm kadroların ülkücüleştirildiği bir ortamda ele geçirilmesi"ydi. MHP parti adı altında faaliyet gösteren ve "demokratik ilkelere yabancı, kişi hak ve özgürlüklerine karşı" olan bir örgüttü ve "devletin tek lider başbuğ Türkeş tarafından yönetilmesi"ni ve "devletin tüm gücünün egemen ve etkin ülkücü-milliyetçilerde bulunmasını", yani "tek fert, tek zümre tarafından idaresini" istiyordu.

İddianamede Türkeş'ten, "Doğuştan yeteneği olan teşkilatlandırma ve otoriteyi sürdürerek dizginleri elinde tutmayı başarmış, teşkilat içinde tam bir diktatör, yine kendi deyimleriyle Başbuğ olmuştur," diye söz edilmekte, "partinin tüm mal varlığı Türkeş üzerinde, tüm tasarruf yetkisi başkaca hiçbir kimsenin veya kurulun onay ve kararına gerek göstermeyecek şekilde elinde olup, tümünü kendi düşünce ve görüşü doğrultusunda kullanmaktadır," denil-

mektedir. "Merkeziyetçi sistem içinde parti ve yan kuruluşları ülkücü dernekler, piramidin başı olarak doğruca Alparslan Türkeş'e bağlıdırlar. Parti içinde, etkin ve egemen tek güç, tek otorite olan Türkeş'e değil karşı çıkabilmek, tenkit dahi mümkün değildir."

İddianame, Türkeş'in "toplumcu-milliyetçi" tabirinin kullanılmasının faşizmi çağrıştırdığı için yasakladığını söylüyor, ancak Hitler, Mussolini ve Franco'ya atıfta bulunarak bu üç ismin kurdukları düzene benzer bir faşist düzen peşinde koştuğunu açık bir şekilde belirtiyordu:

> MHP'nin toplumcu-milliyetçi maskesi altında şovenist bir ruhla ırkçılık esasına dayanan faşist bir düzen kurmaya yönelik girişimlerinin olduğu ve sonuçta bu düzeni arzuladığı, genel başkan Alparslan Türkeş başta olmak üzere tüm partililerin ve bu görüş yanlılarının yazdıkları kitap, makale, bildiri ve mektuplardan kesinlikle anlaşılmaktadır, özellikle teşkilat raporları klasöründe yer alan belgelerde görüldüğü gibi alevi-komünist deyimini kullandıkları, böylece yapay olarak, bir bütün olan Türk halkını alevi-sünni, komünist-ülkücü ve sağcı-solcu şeklinde bölerek bu görüşler arasında bir mücadeleye yeşil ışık yaktıkları sezilmektedir.

İddianamede Türkeş'in, MHP'nin ve yan kuruluşlarının "iktidar stratejisi" de yine faşizmin tarihine yapılan göndermelerle çok net bir şekilde ortaya konuyor, Ülkücü Hareket'in bizzat kendi elleriyle yükselttiği şiddet karşısında toplumun belli kesimlerinin güvenlik kaygılarına ve otorite taleplerine yanıt vererek iktidara gelmeyi amaçladığı söyleniyordu:

> Temelde siyasal ve toplumsal düzen üstüne verilen kavga nedeniyle oluşan sağ terörcü örgütler, siyasal ve toplumsal düşünceyi ya da düzeni ihanet, suç ve haksızlık sayarak, o düzeni ya da düşünceyi ve onun temsilcisi saydıkları kişi, örgüt ve kurumları ortadan kaldırmak isterler. Bu sistemli ve örgütlü yıldırma eylemleri, geniş yığınlarda bir otorite boşluğu yaratmak ve bu ortamda, boşluğu zor yoluyla doldurarak kendini devlete ve topluma egemen kılma amacına yöneliktir.

MHP bunun için eğitim, silahlanma, planlama ve örgütlenme aşamalarından geçtikten sonra eylem aşamasına ulaşmış, bu esnada da toplumsal yapı ve devlet içerisindeki gücünü artırmıştır. İddianameye göre parti görünümü altındaki faşist örgüt "Türkiye'yi komünist saldırı ve düzenden kurtarmak maskesi altında" güçlenmiş "güçlü devlet, güçlü iktidar" prensibiyle hareket etmiş, illegal faaliyetlerde bulunmuş, kurtarılmış bölgeler yaratmış, kendilerinden olmayanlara hayat hakkı tanımamış, "lider, doktrin ve teşkilattan ödün verilmez prensibiyle emirde ve eylemde robot, itiraz ve soru hakkı tanımayan" bir örgütlenmeye gitmiştir.

Türkeş'in Kenan Evren'e "arkadaşlarının ısrarıyla" ve "onları kırmamak" için yazdığını söylediği mektuba yakından bakmak, mahkemede yapacağı savunmanın mantığını anlamak açısından önemlidir. Türkeş Ülkücü Hareket'in "her türlü emperyalizme karşı direnci teşkil ettiğini" söyledikten sonra, hareketin yargılanmasının "bu direncin kamu vicdanındaki mesnetlerini" yıkacağını ve ülkeyi "bugünkünden daha beter surette yabancı ideolojilerin açık pazarı hâline" getireceğini söylemektedir. Bunun hemen ardından gelen cümleler ise darbe yönetimi ile Ülkücü Hareket arasındaki fikri ortaklığın, yani antikomünizmin altını çizmekte ve bunun devam etmesi gerektiğini söylemektedir:

> Bizim savunmaya çalıştığımız değerler –ki sizler de onlara dayanıyor ve onları hâkim kılmaya çalışıyorsunuz– yabancı emperyalizm ve ideolojilere karşı milletimizin birliğini koruyan, ona hayatiyetini ve haysiyetini veren setlerdir. Siyasi propagandaların maalesef gölgelediği bu gerçek, elbette ki zatıâlinizce malumdur. Bu direnç şuur ve inancını tahrip ettirirseniz, her türlü emperyalizmin oluşturduğu barajların önü açılabilir. Çünkü ideolojik sızma ve psikolojik harp asrımızın en büyük gerçeğidir. Böyle bir vebali yüklenmeye ise muhakkak ki hiçbir Türk'ün ne isteği ne de hakkı olabilir. (Tekin, 2011: 274)

Türkeş mektupta Türkiye'de sol hareketin nasıl geliştiğinin bir özetini verir, "Her gün dozu biraz daha artırılarak verilen ideolojik zehirle bir kısım Türk gençleri kendi devletine, kendi bayrağına

düşman edildi," der. Okullarda verilen eğitim bu zehir karşısında bir panzehir niteliği taşımamış, devlet gereken tepkiyi göstermemiş ve tam da bu nedenle milliyetçi gençler kendiliğinden bu gidişata müdahil olmak zorunda kalmışlardır:

> Bir üniversitede İstiklal Marşımız yerine Enternasyonal söylenebiliyorsa, bir meydanda kızıl bayraklar altında miting yapılabiliyorsa ve Türk eğitim kurumlarında Türk milletini var eden kıymetlere alenen tecavüz edilebiliyorsa, bu manzaraları seyreden milyonlarca Türk gencinin hepsi de sessiz kalamazdı. Nitekim bir kısım gençler Türk milletinin yok edilmek istenen değerlerini savunmak üzere yer yer ve bazen maalesef kanunları ihlal etmek pahasına olayların içine karıştılar. Böyle bir karşı koyma hiçbir organizasyonu gerektirmeden, sosyolojik bir tepki hâlinde kendiliğinden oluyordu. Çünkü, bütünlüğü ile şuuru felç olmamış her sosyal organizma bir savunma refleksi ortaya koyar. Sizler de devletin bütünlüğü, milletin birliği, bayrağın kutsiyeti, demokrasinin güçlendirilmesi gibi değerler uğruna bu hareketi gerçekleştirmediniz mi? Eğer demokratik devlet otoritesi devlet düşmanlarına karşı yerinde ve zamanında kullanılabilseydi ve milli eğitimimiz gençlerimizi milli şuurla teçhiz edebilmiş olsaydı, milliyetçilerin olaya karışması 12 Mart öncesine nazaran çok daha mevzi kalacaktı. (Tekin, 2011: 276)

Mahkemede yargılananın basitçe kendileri değil, devletin anafikri olan bir düşünce, yani milliyetçilik olduğunu söyleyen Türkeş bu durumun "fesat ocakları ve propaganda merkezleri" tarafından "Türk milliyetçiliğini kamuoyunda mahkûm etme fırsatı" olarak kullanılacağını belirtmektedir. Fesat ocakları ile kimin kastedildiği ise açıktır: Komünistler. Türkeş, mektubun devamında bunu şöyle anlatmaktadır:

> Nitekim niteliği zatıâlinizce malum bulunan ve tam bir "beşinci kol" faaliyeti gösteren TKP korsan yayınlarıyla hâlâ bize saldırmakta, hâlâ bizi hedef göstermektedir. Çünkü TKP ilerideki faaliyetleri için kitlelerde milliyetçilik şuurunu, devlete ve demokrasiye bağlılık idrakini güçlendirecek sivil kadroların şimdiden tasfiye edilmesini istemektedir.

> Zaten 12 Mart'tan evvel öncelikle devlet güçlerini hedef seçmiş olan komünizm ve bölücülük, 12 Mart'tan sonra devleti nötralize etmek için milliyetçilere saldırmıştır. Bu fesat ocakları hem milliyetçileri fizikman imha etmek hem de devletin tepkisini geciktirmek, böylece güç ve zaman kazanmak istemişlerdir.
>
> Bu strateji bugünkü şartlarda TKP ve öteki komünist yayınların da yine milliyetçi kadrolara düşmanlık ve onları tasfiye tertibi olarak devam etmektedir. Dünyanın her tarafında komünizm ve bölücülük her zaman yargılanmış ama milliyetçiliği bölücülük ile itham eden milli bir devlet görülmemiştir. (Tekin, 2011: 279)

Türkeş, yargılama ve savunma

Türkeş'in "MHP ve ülkücü kuruluşlar davası"ndaki savunmasının iki temel üzerine inşa edildiği söylenebilir: Birincisi, komünizmin Türkiye'ye yönelik bir işgal girişimi olduğu ve buna karşı mücadelenin meşruiyeti. Ve ikincisi, siyasi bir parti olan MHP'nin ve ülkücülerin bu mücadelede her zaman legal yöntemleri kullandığı, şiddet olaylarına girişmediği, komünistlere karşı kendilerini savunmaktan başka bir şey yapmadıkları ve bunu yaparken dahi silaha başvurmadıkları.

Türkeş savunmasına gerek devlet söyleminin gerekse sağ söylemin geçmişten bugüne sahip olduğu Rusya ve Rus dış politikası tasviriyle başlar. Buna göre dün Rusya'nın bugün ise Sovyetler Birliği'nin esas amacı "sıcak denizlere inmek" ve bu nedenle de Anadolu topraklarını işgal etmektir. Rus devletinin adı, ideolojisi, yöneticileri değişmiş ama "Moskof"un asıl hedefi değişmemiştir:

> Bilindiği gibi Çarlık Rusya'sı, tarih sahnesine çıktığı günden, 1917 yılına kadar süren ömrü boyunca çok hırslı ve saldırgan bir genişleme ve yayılma politikası gütmüştür. Bilhassa Deli Petro adlı çarın vasiyeti olduğu iddia edilen bir belgeye göre Rus devletine, Boğazları ve Anadolu'yu ele geçirerek Akdeniz'e inmek bir hedef olarak gösterilmiştir. Çarlık Rusya'sı bu vasiyete uygun olarak bir çemberin kenarlarından her istikamete doğru devamlı genişleme ve yayılma savaşlarına girişmiş ve bu yüzden Türkiye ile 14 Büyük

> savaş çıkararak çok kan dökülmesine, büyük acılar çekilmesine, vatan topraklarının kaybedilmesine yol açmıştır. 1917 yılında kanlı bir Marksist ihtilal ile Çarlığın yerine geçen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği devleti de Çarlığın yayılma ve genişleme politikasına aynen devam etmiş ve etmektedir. Bu saldırgan ve sömürü temeline dayalı politika, Türkiye'yi sürekli tehdit altında bırakmıştır. (Türkeş, 1987: 6)

Türkiye'nin "bir yeraltı saldırısı ve örtülü bir savaş"la karşı karşıya olduğunu söyleyen Türkeş'e göre iktidarlar "bunu kavrayacak ve isabetli tedbirler alacak" bir durumda değillerdi. Türk milletine "tehdit ve tehlikeleri anlatmak, uğranılan şiddetli yabancı ideoloji ve kültür saldırılarından korunmak için" gerekliydi ama yeterli değildi. Uzun vadeli olarak "insan haklarına dayalı, hukukun üstünlüğünü temel alan, çok partili, hürriyetçi, demokratik bir düzeni benimsemek ve geliştirmek" gerekiyordu.

Bu nedenle de Türkeş'e göre MHP'nin stratejisini üç temel ilke belirliyordu:

> a) Her hal ve şartlar içinde kanun yolunu, hukuk yolunu ve meşruiyetçiliği benimsemek ve savunmak
>
> b) Hukukun üstünlüğünü temel alan çok partili hürriyetçi demokrasiyi benimsemek ve savunmak
>
> c) İnsan haklarını, sosyal adaleti ve sosyal güvenliği benimsemek ve savunmak (Türkeş, 1987: 7)

Türkeş, partinin ve hareketin esas varlık nedeninin antikomünizm olduğunu, ancak bunun sadece komünizme karşı bir reaksiyona indirgenemeyeceğini, esasında programları, planları ve ilkeleri bulunan aksiyoner bir siyasi hareket olduklarını, "Siyasi hareketimizi sadece komünizme karşı bir reaksiyondan ibaret görmemek lazımdır. Biz aynı zamanda milletimizin hürriyet ve demokrasi içinde meşru yollarla süratle kalkınmasını sağlayacak meşru bir siyasi aksiyonuz," cümleleriyle açıklıyordu. Türkeş'in buna yaptığı vurgu akıllıcaydı, çünkü sadece reaksiyonerlik kabul edilirse, MHP ve Ülkücü Hareket "komünizm tehlikesi kalktığı andan itibaren, var-

lığımıza gerek kalmayacağını kabul ve ilan etmiş duruma" düşmüş olurdu.

Türkeş'e göre 12 Eylül'ün hemen öncesinde Türkiye'de "kanlı bir ihtilal yoluyla iktidara gelmeyi gaye edinmiş olduklarını açıkça ilan etmiş" çok sayıda illegal komünist örgüt bulunmaktaydı. Türkeş bu örgütleri şöyle sıralıyordu: TKP, TKP-B, TKP-İşçinin Sesi, Partizan Yolu, TDKP, TKEP, TİKB, THKP-C-Acilciler, TİP, TKHP-C Üçüncü Yol, Dev-Yol, TKP/ML Bolşevik Partizan, TİSİP, SVP-Kıvılcım, TEP, TİKP, Dev-Sol, MLSPB, APO, KAVA, Rızgari, KDP.

Manzara ise şöyleydi:

> Bu illegal örgütler memleketi devamlı olarak kana bulamakta, can güvenliğini, mal güvenliğini ortadan kaldırarak huzur ve asayişi bozmuş haldeydiler. Bu terör örgütleri kendilerine yardımcı olan legal görünüşlü teşekküllerle işbirliği hâlinde eylemlerini düzenliyorlardı. Devleti savunan, devletin yanında olan, hukuk düzenini benimseyen kişiler ve kuruluşlar bunlar tarafından düşman kabul edilerek saldırılara ve öldürülmelere maruz kalıyorlardı. Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanları tarafından eğitilen, silahlandırılan ve yönlendirilen Marksist ve bölücü terör örgütleri en çok Milliyetçi Hareket Partisi'ni, MHP'lileri ve Ülkücü Gençleri hedef alıyorlardı. (Türkeş, 1987: 19)

Türkeş, iddianamedeki kendisine yönelik "Türkiye ahalisini komünist ve ülkücü diye ikiye ayırarak birbirleriyle kıtale teşvik etmek", "Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlandırarak mukateleye teşvik ve azmettirdikleri hususunda kuvvetli belirtilerin bulunması", "cumhuriyetçilik ve demokrasi prensiplerine aykırı şekilde, tek bir şahsın diktatörlüğünü tesis için, ırkçı ve faşist bir rejimi katliamlar yaptırarak kurmaya teşebbüs" suçlamalarını reddediyor ve "Şahsımın fikir ve fiileri, yani 9 Işık Doktrini ve bu doktrinin uygulanmasında öngörülen metot olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin meşru, demokratik yollardan, yapılacak seçimlerde işbaşına gelme çalışmaları, müsned suçun gerçek olmadığını, olamayacağını gösterir niteliktedir," diyordu. (Türkeş, 1987: 24)

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, Türkeş'in savunması, solun illegal, gayrimeşru ve şiddet yanlısı, Ülkücü Hareket'in ise legal, meşru ve kendini savunmak dışında şiddete başvurmaktan kaçınan bir parti olduğu iddiası üzerine kurulmuştur. Türkeş bunun için mahkemeye kendi siyasi geçmişinin kısa bir özetini verir ve bu özette kendini, legal, Meclis'te grubu bulunan ve darbe esnasında iktidar ortağı olan bir partinin lideri, halkın oylarıyla seçilmiş bir milletvekili, 10 civarında kitabın yazarı olan bir fikir insanı ve devletin çeşitli kademelerinde görev almış bir devlet adamı olarak sunar:

> Milliyetçi Hareket Partisi 12 Eylül 1980 tarihinde iktidarda bulunan hükümetin ortağı bulunmaktaydı. Bu hükümete mecliste güvenoyu vermiş ve yeterli oy almasını sağlayarak hükümeti dışarıdan destekleyen bir durumdaydı. Aynı zamanda TBMM'de grubu bulunan dört siyasi partiden birisiydi. Şahsım, partinin 1965 yılından beri, iki yılda bir yapılan Büyük Kurultayı'nda delegelerin oylarının çoğunluğuyla 8 defa Genel Başkanlığa seçilmiş idim ve yine 1965 tarihinden 1980 tarihine kadar Türkiye'de yapılmış olan 4 genel seçimde vatandaşların hür ve serbest oylarıyla dört defa TBMM'ye milletvekili olarak seçildim. Siyasi görüşlerim "9 IŞIK DOKTRİNİ" adı altında yayınlanmış ve bu görüşlerin açıklandığı aynı adlı kitap 39 kere basılmıştır. Bunun haricinde siyasi, ekonomik ve sosyal görüşlerimi anlatan 10 kadar kitabım yayınlanmıştır. Ayrıca 16 yıllık milletvekilliği ve parti genel başkanı görevlerim sırasında 1975 yılından 1978 yılına kadar Türkiye'yi idare etmiş bulunan Cumhuriyet Hükümetlerinde Başbakan Yardımcısı olarak hizmette bulundum. (Türkeş, 1987: 21)

Devamında Türkeş, parti içi birtakım belgeleri, yazışmaları ve kendi konuşmalarını Ülkücü Hareket'in şiddete başvurmaksızın legal yollar içerisinde mücadelesine devam ettiğinin kanıtları olarak sunar. Örneğin 15 Mayıs 1973 tarihli ve Türkeş imzalı genelgede, "Gençlerimiz komünistlerin tahrik ve hakaretlerine karşı güç kullanmayacak, bu gibi hadiseleri zabıtaya, adli ve idari makamlara şikâyet edecektir," denilmektedir. 24 Eylül 1973 tarihli genelgede ise, "Partimiz mensupları hiçbir tahrike alet olmamalıdır. Her

hadisede hakkımızı kanun ve hukuk yoluyla aramalıyız. En küçük tahrik ve teşvik niteliğindeki hadiseler genel merkeze anında duyurulmalıdır," yazmaktadır. Türkeş 18 Mayıs 1975'te Ankara'da yapılan 12. Büyük Kurultay'da yaptığı konuşmadan şu cümleleri aktarır: "Siyasi mücadelemiz tamamen anayasa çerçevesi içinde ve bu anayasanın icaplarını yerine getirmeye matuftur." 12 Haziran 1978 tarihli genelgede ise Türkeş'in, "Arkadaşlarımızın siyasi görüşlerinden dolayı öldürüldükleri en acılı bulunduğumuz günlerde dahi bütün mensuplarımıza hukuk yolu ve kanun yolu tavsiye olunmuştur," diye anlattığı şu cümleler yer almaktadır:

> Türk devletini yıkmak ve Türk vatanını parçalamak isteyenler kendilerine tek engel olarak gördükleri MHP'ye ve onun mensuplarına karşı dinmez bir kin ve garazla saldırmaya ve menfur cinayetler işlemeye devam etmektedir. Partimiz binalarına ve mensuplarına karşı yönelen her türlü saldırıya, tecavüze karşı mutlaka ve kesinlikle kanun yolundan karşı konulacak ve asla hukuk dışı bir harekete tevessül edilmeyecektir.

Savunmanın devamında Türkeş benzer metinleri okumaya ve hem kendisinin hem partisinin legal sınırları hiçbir şekilde aşmadığını bu metinlere dayanarak ispatlama çabasına devam eder. Öldürülen ülkücülerden bahsederken, kendisinin ve partisinin ülkücüler tarafından işlenen cinayetlerdeki sorumluluğunu reddeder; Cevat Yurdakul ya da Kemal Türkler için "vur emri" verdiği iddiasının yalan olduğunu söyler.

Türkeş'in son cümleleri savunmanın inşa edildiği mantığın son bir kez tekrarı ve özeti gibidir. Türkeş savunmasını şöyle bitirir:

> Bizler Türkiye'nin emperyalist kışkırtmalarla parçalanmasını, bölünmesini önlemek için elimizden geleni kanunlar çerçevesinde yapmaya çalıştık. Gerçek hizmet yolu ve gerçek milliyetçilik ülkenin kanunlarına uymak ve her faaliyetin hukuk esaslarına dayalı yürütülmesini sağlamaktır. Bizler bu samimi görüşlerle birçok kıymetli arkadaşlarımız ve genç evlatlarımız, terörist kurşunlarıyla arka arkaya şehit edilirken, acımızı içimize gömerek meşruiyet

içinde kalmaya dikkat ettik. Herkesi birliğe beraberliğe gönül seferberliğine çağırarak anayasanın baş tarafındaki ilkeleri asgari müşterekler kabul ederek bunların üzerinde birleşmeyi temine çalıştık. Haksızlıklara, adaletsizliklere, yolsuzluklara daima karşı çıktık. Haksızlık ve adaletsizlik zulüm demektir. "Ülkeler küfür ile yıkılmaz amma zulüm ile yıkılır" düsturunu göz önünde bulundurarak toplumumuzun hizmetinde olmaya gayret ettik. (Türkeş, 1987: 99)

Tahliye ve yeniden siyaset

Türkeş 9 Nisan 1985'te tahliye edildi. 11 yıl 10 ay hapis cezasına çarptırılmıştı. MHP ve ülkücü kuruluşlar davası, 7 Nisan 1987'deki gerekçeli karara kadar devam edecekti. 1983'te çok partili hayata dönülmesinin ardından ülkücüler yeniden parti kurma çalışmalarına başlamıştı, Türkeş ise bu çalışmaları önce hapishanede sonra da siyasi yasağı bitene kadar dışarıda takip etti ve zorlu bir mücadelenin neticesinde tekrar partisinin başına geçmeyi başardı.

Ülkücü Hareket'in 1980 sonrası kurduğu ilk partinin adı Muhafazakâr Parti'ydi (MP), partinin amblemi Türkiye üzerinde yükselen bir çınardı ve kurucu başkan da Türkeş'i kaldığı askerî hastanede ziyaret ederek iznini alan Mehmet Pamak'tı. Pamak geçmişte Ülkücü Hareket'in dergilerinde yazılar yazmış, devlet memuru olduğu için müstear isim kullanmıştı, MHP'nin gazetesi *Hergün*'de "Mehmet Ercişli" imzasını kullanıyordu. Cumhurbaşkanlığı Konseyi adını alan Milli Güvenlik Konseyi, 26 Temmuz 1983 tarihli 1000 numaralı kararıyla Muhafazakâr Parti'nin kurucularından 25'ini veto etti. İsmi veto edilenler arasında Mehmet Pamak da vardı. Bu nedenle veto edilmeyen isimlerden Ahmet Özsoy genel başkan oldu. Özsoy'un kısa süreli yönetiminin ardından 1961-1969 yılları arasında CKMP milletvekilliği yapmış olan İsmail Hakkı Yılanlıoğlu genel başkanlığa geldiyse de onun da başkanlığı fazla uzun sürmedi ve 2 Aralık 1984'te Ali Koç genel başkan oldu. Kısa süre içerisinde üç başkan değiştiren MP'de perde gerisindeki esas isim Ülkü Ocakları'nın ilk başkanı Muharrem Şemşek'ti. 12 Eylül'den

önce iki kez silahlı saldırıya uğramış ve belden aşağısı felç olmuştu. 1980 öncesinden dışarıda kalan nadir isimlerdendi. Yılanlıoğlu'nun başkanlıktan alınıp yerine Ali Koç'un gelmesi Şemşek ve ekibinin parti yönetiminde yaptıkları bir operasyonla oldu. Bu operasyonun ardından parti örgütlü olduğu il sayısını kısa süre içerisinde 28'den 41'e çıkarttı. Parti 30 Kasım 1985'te Ankara'da yaptığı kongrede adını MHP'yi çağrıştıracak şekilde "Milliyetçi Çalışma Partisi" (MÇP) olarak değiştirdi ve amblemi de kırmızı zemin üzerine beyaz hilal ve hilalin etrafındaki dokuz yıldız olarak belirlendi. (Tekin, 2011: 291-292)

Kongrede "Başbuğ Türkeş, Bozkurt Şemşek" sloganları atıldı ve Şemşek böylece hem Türkeş'e bağlılığını bildirmiş hem de kendisini Türkeş'in halefi olarak sunmuş oldu. Ancak özellikle cezaevinde bulunan ülkücü kadrolar, MÇP'yi MHP'nin devamı ve Şemşek'i de Türkeş'in halefi olarak görmüyorlardı. Aynı şekilde Türkeş de Şemşek'in partiyi yönetme tarzından rahatsızdı:

> Şemşek hizbinin, ülkücü hareketin başka hizipleriyle, güç odaklarıyla, eğilimleriyle zıtlaşarak parti yönetiminde tekel oluşturmaya yönelmesi, MÇP'nin genişleme kanallarını tıkamakla kalmıyor, bizzat Türkeş'in gücünü, etkinliğini tehdit ediyordu. (Bora ve Can, 2000: 269)

Dolayısıyla Türkeş artık MÇP'ye doğrudan müdahale etmesi gerektiğine karar verdi, aksi takdirde liderliği sorgulanır hâle gelecek ve Ülkücü Hareket'in kontrolünü kaybedecekti. Zaten hareket 12 Eylül'de çok büyük darbe almış, kadrolarının bir kısmı cezaevindeyken, bir kısmını da ANAP'a kaptırmış, ayrıca parti içerisinde devlete ve partinin 12 Eylül'deki pozisyonuna karşı ciddi bir sorgulama başlamıştı. Tüm bunların ise hareketi yeniden örgütleme çabalarına negatif bir etkide bulunduğu açıktı ve Türkeş nasıl bir inisiyatif alacağına artık kesin olarak karar vermeliydi.

Türkeş'in siyasi yasaklı olması, Ülkücü Hareket içerisindeki muhalif eğilimleri hızlandırmıştı. Özellikle 12 Eylül darbesinin yarattığı yenilgi hissi hareketin mensupları arasında ciddi bir ha-

yal kırıklığı yaratmış, yönetici kadrolar içerisinde dağılmaya yol açmıştı. Ülkücülerin bir kısmı giderek İslami tonu daha yüksek bir çizgiye kayıyor, kimileri ise daha merkez sağ bir çizgiye geçerek ANAP'ta yollarına devam ediyordu. ANAP 6 Kasım 1983'teki seçimlerde çok sayıda ülkücü kökenli ismi milletvekilli olarak parlamentoya sokmuştu. Bu isimlerin bir kısmı gerek partinin üst düzey yönetiminde gerek bakan olarak, önemli görevlere getirildiler. Agâh Oktay Güner, Yaşar Okuyan, Avni Çarsancaklı, Mustafa Taşar, Ercüment Konukman, Halil Şıvgın, Veysel Atasoy ve Namık Kemal Zeybek gibi isimler uzun yıllar ANAP'ın vitrininde yer alan isimler oldular.

Merdan Yanardağ'ın cümleleriyle;

> ANAP örgütsel bileşimi ve eklektik ideolojisi ile ülkücülere hem bir alan açıyor hem onlara yeniden bir meşruiyet kazandırıyor hem de daha önce bir türlü uzanamadıkları iktidara ve servete yaklaşmalarını sağlıyordu. Dört eğilimi (liberal, sosyal demokrat, İslamcı ve milliyetçi/ülkücü) birleştirmek ve siyasetin merkezini yeniden tanımlayarak bu alanı kalıcı şekilde işgal etmek kurgusu üzerine oturan ANAP, kullanılan jargonla söylersek eğer, daha başlangıçta "hareketçilere" yer açan tek parti olma özelliğini taşıyordu. (Yanardağ, 2002: 347)

Bunun teorileştirilmesi ise sistematik şekilde yapılmasa da, sığınılan kavram "partiler üstü milliyetçilik" olmuş ve milliyetçiliği temsil eden tek partinin MHP olmadığı söylemine başvurulmaya başlanmıştı:

> Buna göre, 12 Eylül'le birlikte komünizmle mücadeleyi esas olarak devletin üstlenmesinden sonra, muhafazakâr-sağ partiler arasında pek fazla fark kalmamıştı. Birleştirici/yapıcı doku Türk milliyetçiliğiydi. Dolayısıyla, ülkücülerin bütün gücünü sadece MHP'yi yeniden ihya etmeye yöneltmesinin çok fazla anlamı yoktu. Üstelik 12 Eylül öncesinin "terör ortamı" nedeniyle MHP'nin toplum nezdindeki olumsuz imajı da göz ardı edilemezdi. (Yanardağ, 2002: 347)

Türkeş cezaevinden çıktıktan sonra, kendisine yönelik muhalefetin gücünü öğrenmek ve partiyi kontrol altında tutabilmek için "Dedeman Toplantıları"nı organize etti. Ülkücü Hareket'in önemli isimleri bu toplantılarda bir araya gelerek hareketin geleceğini konuştular. Namık Kemal Zeybek, Sadi Somuncuoğlu, Yaşar Okuyan ve Cengiz Gökçek'in sözcülüğünü üstlendiği ekip Türkeş'in Türk milliyetçiliğinin sembolü partiler üstü bir isim olarak kalmasını istedi ve dolayısıyla aktif siyasete dönüp partinin başına geçme planlarına karşı çıktı. Türkeş kanadını ise Devlet Bahçeli, Rıza Müftüoğlu, Mahir Damatlar, Mustafa Mit ve Şevket Bülent Yahnici temsil ediyordu ve ana söylemlerini bütün ülkücülerin tek bir çatı altında ve elbette ki Türkeş'in gizli ya da açık liderliğinde toplanmaları oluşturuyordu. Bu toplantılar neticesinde Türkeş, hareket içerisindeki gücünü korumayı başardı, tasfiye edilmekten kurtuldu ve MÇP üzerindeki gücünü de giderek artırdı. (Yanardağ, 2002: 361)

Türkeş'in MÇP'ye müdahalesiyle, öncelikle Ali Koç'un istifa ettirilmesi sağlandı. Ardından Devlet Bahçeli'nin başını çektiği "akademisyenler grubu"yla ve Ali Güngör'ün ekibiyle ittifak kurulacak, MÇP 19 Nisan 1987'de olağanüstü kongreye gidecekti. Bu kongrede Ali Koç'un yerine Türkeş'in isteğiyle Abdülkerim Doğru "lider değil genel başkan" arandığı vurgusuyla genel başkanlık görevine seçildi. Devlet Bahçeli genel sekreter, Ali Güngör ve Türkeş'in oğlu Tuğrul Türkeş de genel başkan yardımcılığı görevlerine getirildi. Bunun siyasi yasağı hâlâ devam eden Türkeş'in istediği tabloya denk düştüğü açıktı.

Bora ve Can'ın da belirttikleri üzere Abdülkerim Doğru döneminde parti Bahçeli'nin kontrolü altındaydı. Bahçeli bu dönemde partiyi "modernleştirmeye" soyunmuş, daha "vasıflı", daha "ilmi", daha "profesyonel" kadro/parti yaratılması faaliyetine girişilmiştir. Bu dönemde;

> "Militanların" değil çeşitli alanlarda uzman kadroların önde göründüğü, "vasıflı kadrolaşma"ya büyük önem veren, ajitatif söylemin yerini daha soğukkanlı "ilmi" bir söylemin aldığı, poiltikaların ve çalışma biçiminin her konunun ve alanının özgül koşul-

> larına göre "profesyonelce" belirlendiği bir particilik anlayışını kurumlaştırma çabası gündeme geldi. MHP misyonunun "dava ve fikir hareketi" niteliği, belirli bir dozda "kitle partisi" etmenleriyle yoğrulmaya çalışıldı. ... Bahçeli-Güngör ekibinin yönetime gelmesi, ülkücü hareketin orta yaş ve orta yaşına yeni giren kuşaklarının eğitimli, meslek sahibi unsurlarının MÇP'ye entegrasyonunu beraberinde getirdi. Parti vitrininde kentli ve "medeni" portreler çoğaldı. (Bora ve Can, 2000: 277)

Aynı günlerde dönemin başbakanı Özal, siyasi yasakların kaldırılmasına ilişkin talepler üzerine ülkeyi referanduma götürme kararı aldı ve 6 Eylül 1987'de yapılan referandumdan çıkan sonuç 12 Eylül yönetiminin siyaset yasağı getirdiği liderlerin siyasete dönmesinin yolunu açtı. Türkeş 20 Eylül 1987'de MÇP'ye üye oldu, 4 Ekim 1987'de yapılan olağanüstü kongrede ise 210 delegenin tamamının oyunu alarak genel başkanlık görevine seçildi. 1980 sonrası ve Türkeş'in genel başkanlığında girilen ilk genel seçimde, yani 29 Kasım 1987 seçimlerinde MÇP %2,91 oranında oy aldı. Aynı yılın sonlarında, 27 Kasım 1987'de cezaevinden çıkan eski Ülkü Ocakları yöneticileri partiye katıldılar. 29 Mart 1989 seçimlerinde ise MÇP'nin İl Genel Meclisi oyları biraz daha artmış ve %4,2 olmuştu. (Tekin, 2011: 295-296)

1992 yılında Türkeş muhalifleri MHP'yi yeniden açmak için girişimlere başlamışlardı. MHP'nin yeniden açılış sürecinin önde gelen isimlerinden biri olan Sadi Somuncuoğlu gazetelere verdiği röportajda şöyle diyordu:

> Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran milli felsefe, MHP iddianamesinde faşizmin tarihçesi, MHP cinayet şebekesi olarak gösterildi. Şimdi bütün parti yöneticileri beraat etti. Sarsılan itibarımızı kazanmak için eski görevleriyle partilerinde yer almamız bir iade-i itibar meselesidir. Partimizi açarız, gerekirse kendimiz kapatırız. (Tekin, 2011: 300)

MÇP Genel Sekreteri Devlet Bahçeli ise partinin haftalık gazetesi *Yeni Düşünce*'de, başında Türkeş'in bulunmadığı bir MHP pro-

jesini çok sert eleştiriyor ve Ülkücü Hareket'in tek meşru partisinin MHP'nin devamı niteliğindeki MÇP olduğunu söylüyordu:

> Türk-İslam ülküsünde kaynağını bulan Türk milliyetçiliği davasının tek ve öz siyasi kuruluşu 12 Eylül öncesinde Milliyetçi Hareket Partisi'dir. Bu partinin açılması her şeyden evvel bir adaletsizliğin, haksızlığın giderilmesi ve devletin varlığı, milletin birliği, vatanın bölünmezliğinde mücadelesinde bir hakkın iadesidir. Bu düşünce ve fikrin 12 Eylül sonrasındaki siyasi kuruluşu ise Milliyetçi Çalışma Partisi'dir. Çünkü milliyetçi-ülkücü irade 12 Eylül felaketi sonrası yeniden siyasi yapılanma döneminde varlık sebebini sürdürme azim ve kararlılığını bağımsız bir siyasi kuruluş olarak Milliyetçi Çalışma Partisi'nde ortaya koymuştur. Başka bir ifadeyle, milliyetçi-ülkücü iradenin bir siyasi aksiyon olarak MHP'de tecellisi 12 Eylül sonrasında onun izdüşümü olan MÇP'de gerçekleşmiştir. "İki noktadan bir doğru geçer" hipotezine uygun bir mantık sürdürüldüğünde "lider ve fikir" gibi iki temel müessese, MÇP'de varlığını sürdürdüğü içindir ki; milliyetçi-ülkücü iradenin tercih odağı MÇP olmak gerekir. (Tekin, 2011: 301)

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, muhalifler MHP'nin açılış kongresini 27 Aralık 1992'de Ankara'da toplama kararı almışlardı. Muhaliflerin çoğunluğu sağlayıp parti yönetimini ele geçirmesini engellemek için Türkeş Ülkü Ocakları mensubu gençlerle birlikte sabahın erken saatlerinde kongrenin yapılacağı Söğütözü'ne gitti. Salonun kapılarının henüz açık olmadığını gören Türkeş, "insanları bu soğukta dışarıda bekletemeyiz" gerekçesiyle kapıyı kırdırarak açtırdı ve aksiyona tapan ülkücü taban nezdinde psikolojik üstünlüğü ele geçirdi. Ülkücü gençler salonun kapısını tutarak muhalif delegelerin salona girmesini engelliyorlardı, amaç ise yeterli delege sayısının toplanamaması ve kongrenin iptaliydi. Ancak eğer kongre toplanamazsa, 12 Eylül öncesi genel irade kurulu adına yetkiyi Somuncuoğlu kullanıp son kongre ilanını o verdiği için ikinci kongrenin Somuncuoğlu'nun bürosunda yapılacağı fark edildi ve salona delegelerin girişine izin verildi. Kongre açılır açılmaz Türkeş ikinci hamlesini de yaptı ve kürsüye çıkıp doğrudan konuşmaya başladı.

Kongre neticesinde partinin feshedilmesine ve ismiyle ambleminin MÇP tarafından kullanılabileceğine karar verildi. Türkeş ve ekibi, kendileri dışında başka bir milliyetçi/ülkücü partinin –hele bir de MHP adıyla kurulmasına– izin vermemiş, Ülkücü Hareket Türkeş liderliğinde ve tek bir parti çatısı altında yoluna devam etmişti. (Tekin, 2011: 302)

24 Ocak 1993'te MÇP 4. Olağanüstü Kongresi toplandı ve MÇP'nin isminin MHP olarak değiştirilmesi kararı alındı. 589 delegenin oyuyla genel başkanlığa seçilen Türkeş kongrede MHP'nin Türkiye siyasetine yeniden dönüşünü şu cümlelerle anlatacaktı:

> 12 Eylül baskınıyla kervanı vurulan ve dağıtılan Milliyetçi Hareket, bugün bu salonda gerçekleşen muhteşem vuslatla, 12 Eylül evvelinden 12 Eylül sonrasına ve bugünlere kadar uzanan, aslında hiç sapmamış ve hiç kırılmamış olan bir çizgi üzerindeki yürüyüşünde 12 Eylül hukukuyla kullanılamaz hâle getirilmiş haklarını tamamen geri almanın hazzını yaşamaktadır. Artık, dedelerimizin azamet ve ihtişam sembolü diye isimlendirdiğimiz şanlı üç hilalimiz; yine şerefli bir mücadelenin adı olarak tarih sayfalarına yazılan "Milliyetçi Hareket" ismi 12 Eylül'den bu yana olduğu gibi sadece gönüllerimizde yaşayan ve bir sevgi unsuru olmaktan çıkarak, hukuken ve fiilen de siyasi hayatımızdaki şerefli yerini yeniden alma imkânına kavuşmuş bulunmaktadır. (Tekin, 2011: 306)

Türk-İslam ülkücülerinin MHP'den ayrılışı: Büyük Birlik Partisi

MÇP'nin MHP adını almaya hazırlandığı süreç, Ülkücü Hareket açısından bir ilke sahne olacak, bir grup ülkücü, hem Türkeş'in liderliğine itiraz ederek, hem hareketin ideolojisine önemli bir şerh düşerek ayrılık sürecini başlatacaklardı. Bu ayrılık sürecinin neticesinde ise ortaya Büyük Birlik Partisi (BBP) çıkacaktı.

Bu grubun başındaki isim olan Muhsin Yazıcıoğlu'nun 1980 öncesinde yazdığı yazılara bakıldığında, ülkücü bir gençlik liderinin Türklükle Müslümanlığı nasıl bir araya getirmeye çalıştığı ve

Ülkücü Hareket'in ideolojisine başlarda pragmatist nedenlerle eklenen İslam'ın bu ideolojiye giderek nasıl damgasını vurmaya başladığı rahatlıkla görülebilir. Yazıcıoğlu'nun bu yazıları, Seyyid Ahmet Arvasi'nin "Türk-İslam ülküsü"nün etkisi altında yazılan, Atsız'ın formüle ettiği "seküler" karakterli Türkçülüğün hayli uzağında, Müslümanlığın belirleyici olduğu yazılardır. Bu yazılarda komünizme karşı mücadele, kesin bir şekilde cihat olarak adlandırılmış, "Müslüman Türk"e adeta dünya-tarihsel bir rol biçilmiştir.

Yazıcıoğlu 15 Ocak 1977 tarihli "İslam'ın Bayrağı, Kanlarımızla Yükseliyor!" adlı yazısında, "Bizim kavmimiz var oluşundan beri hak dine inanmış ve tek Allah'a tapmıştır. Öldükten sonra da ruhların yaşayacağına inanmış, öbür dünyanın varlığına iman etmiştir," diyerek Türklerin İslam'dan önce de İslam benzeri bir dinsel inancı olduğunu söyler. Türkler İslam'ın XI. yüzyıldaki gerileme döneminde İslam dünyasına Allah tarafından kurtarıcı olarak gönderilmiştir:

> İşte bu XI. Yüzyıldaki düşüş döneminde de Allah İslam âlemine yeni bir aşı olarak Türk kavmini göndermiştir. İslam âleminin gerek sosyal gerekse siyasi bakımdan perişan olmasına Türk milleti çok üzüldü, buna bir çare bulma ve tarihi vazifesini yerine getirmek için harekete geçti. Gevşemiş olan iktidar dizginlerini, Türkler, çelik pençeleriyle kavradılar, İslam âlemi Türkleri kahraman bir kurtarıcı olarak bağrına bastı. (Yazıcıoğlu, 2016: 109)

Türklerin Müslüman olduktan sonra Allah yolunda savaştıklarını, yani cihat ettiklerini söyleyen Yazıcıoğlu'na göre, "Bugün bizi yine cihat beklemektedir. Çünkü Allah'ın düşmanları sahnededir." Düşmanın bu sefer başka metotlarla Türk milletinin karşısına çıktığını söyleyen Yazıcıoğlu, bu metodu "milletimizin kültürünü yok etmek, Türk-İslam kültüründen sıyrılmış bir kozmopolitliği aşılamak, birlik ve beraberliğimizi bozacak mezhep ve bölge çatışmaları yaptırıp kaleyi içten fethetmek" şeklinde açıklar.

Türkiye'nin ve Türk milletinin bir varlık yokluk mücadelesi verdiğini ve kritik bir dönem yaşadığını söyleyen Yazıcıoğlu Ülkücü

Hareket için, "Biz Türk birliği ülküsünü ve İslam davasını yine şanlı bir bayrak gibi göklere yükselterek yaşıyoruz. Biz Türklüğün ebedi ve ezeli hakları için dövüşüyoruz," dedikten sonra ülkücü gençliğe şöyle seslenir:

> Davran ey Türkoğlu... Davran artık elde ne harcanacak Macar ülkesi, ne Ötüken, ne Türkistan, ne Azerbaycan, ne Kırım ne Rumeli, ne Suriye, ne Irak, Mısır, ne Cezayir, Fas ve Trablusgarp kaldı. Elde kalan Türklüğün son bağımsız kalesi ve İslam dünyasının ümit kaynağı son vatan parçası Türkiye.
>
> Ey bozkurt davran artık, Cihat zamanı geldi. Allah'ın emrine uy, çalışmaya koyul. Zafer ve şan bayrakları yeniden dalgalansın. Çünkü senin hakkın zafer, Devlet-i Ebed Müddet inancı sende. Sana verdi Allah bu inancı. (Yazıcıoğlu, 2016: 111)

15 Şubat 1977'deki "Ülkücü Gençlik Ölecek İslam Güneşi Sönmeyecek" adlı yazısında ise komünizmle mücadelenin inananlarla inanmayanlar arasında binlerce yıldır yaşanan kavganın günümüzdeki devamı olduğunu söyler. "Türk kavmi İslam'ın kılıcı olarak cephede savaşmış ve tarihi fonksiyonunu daima yerine getirmiştir," diyen Yazıcıoğlu, "hilal-haç savaşı"nda Türklerin hilali haça karşı savunduğunu, haçlıların da Türklüğü yok etmek istediğini ve bu mücadelenin bugün de başka şekillerde devam ettiğini belirtir. Yazıcıoğlu'na göre;

> O günün cephede verilen hilal-haç savaşı bugün içte verilmektedir. Yine inananlarla inanmayanın mücadelesi olmaktadır. Cephedeki düşman bugün devlet müesseselerinde, okulda, ailede, sokaktadır. Devlet müesseselerine bürokrasiyi, rüşveti, adam kayırmayı getirerek amiri memura, memuru amire düşman ediyor. Okulda işgaller, boykotlarla materyalist bir düşünceyi getirmeye çalışıyor. Ailede hür düşünce, modern aile anlayışı içerisinde aile mefhumunu yıkarak töre ve ahlakı yok ediyor. Sokakta anarşi ve cinayetlerle, toptan bir rejime susatıp hastaya kar misali komünizmi sunuyor. (Yazıcıoğlu, 2016: 112)

Komünizmin sadece ekonomik bir sistem olmadığını, aynı zamanda "sapık bir zihniyet" olduğunu söyleyen Yazıcıoğlu'na göre

komünizm gelirken "her şeyi ama her şeyi yok edecektir" ve bunun izleri daha şimdiden görülebilmektedir. Dönemin bütün ülkücüleri gibi Yazıcıoğlu'na göre de 70'lerin sonlarına doğru Türkiye komünistlerin eline geçmek üzeredir ve komünistler ülkenin dört bir yanında devletteki yandaşlarını da arkalarına alarak zulüm politikaları yürütürken, mağdur ülkücüler de buna karşı direnmeye çalışmaktadırlar.

Komünizmin hedefinin "İslam güneşini söndürmek" olduğunu söyleyen Yazıcıoğlu'na göre ülkücüler buna izin vermeyecek, buna izin vermemek için öleceklerdir:

> Artık ülkücü gençlik ölecektir, ama İSLAM GÜNEŞİ SÖNMEYECEKTİR. Zira bizim her ölüşümüz İslam davasının bayrağını yükseltecektir. Allah'a inanan kahraman Tük gençliği bu vatanı dalaletten, nifaktan temizleyecek, komünizm fitnesine hiçbir zaman fırsat vermeyecektir. ... Bu inanç ve anlayış içerisinde gücünü Hak'tan alıp vazifesini Hak için yapan ülkücü gençlik için bu vazifeden daha kutsalı olabilir mi? Yaşamayı ancak bir görevi yerine getirmek için istiyoruz. Bu yolda ölürsek bir görevi başarmak için öleceğiz. "ÖLSEK DE HAK'KI SÖYLEYECEĞİZ" ama mutlaka HAK'KI söyleyeceğiz. (Yazıcıoğlu, 2016: 113)

Yazıcıoğlu da Ülkücü Hareket'in ideolojisine uygun bir şekilde, ülkücülüğün kapitalizm ve komünizmin dışında üçüncü bir seçenek sunduğu iddiasındadır. 1 Nisan 1977 tarihli "Gücümüzü İslam'dan Alıyoruz" adlı yazısında, "Kapitalist ve komünist ülkeler temelde aynı köke bağlı olarak insanlığın çökmesini birlikte sağlamıştır," diyen Yazıcıoğlu dünya ölçeğinde bir çöküş tasviri yaptıktan sonra, "mevcut sistemlerin hiçbiri insanlığı kurtaramaz ve onu huzura erdiremez," der. İşte bunun için, yani dünya ölçeğindeki bir barış ve huzur için gereken ise Ülkücü Hareket'in tüm dünyada egemen olmasıdır. Ülkücü Hareket önce Türkiye'yi komünizm belasından kurtaracak, sonra da tüm âleme nizam verecektir, yani "nizam-ı âlem" davasını hakikate erdirecektir:

> Lideri, doktrini ve teşkilatıyla şahlanan Ülkücü Hareket, öncelikle Türkiye Cumhuriyeti içerisinde yaşayan Türk insanını organize edip, çağlar üzerine sıçratma istidadındadır. Liyakatli bir lider kadrosuyla güçlenen Türkiye, dış Türkleri ve İslam âlemini organize ederek, içte ve dışta tesanüdü sağlayacaktır. İslam'ı hayat nizamı olarak kitlelerin ruhuna nakşeden Türk-İslam Devleti, Nizam-ı Âlem davası ile milletlere önder olacak ve dünyadaki barış ve huzurun teminatı olacaktır. Çünkü "komşusu açken tok yatan bizden değildir" Hadis-i Şerifine sadakatle bağlı olacağından kendi insanının ötesinde komşularının da dertlerini kendi problemleri olarak ele alacaktır. Tarihte birçok kez aynı vazifeyi ifa için ortaya çıkan büyük milletim bunu ispat etmiştir. Yine tarihi görevini yerine getireceğine inanıyoruz. ... Ülkücü Gençlik olarak Nizam-ı Âlem inancı ile çalışıyoruz. Bu inançla dikenli yollarda çıplak ayaklarımıza aldırmadan yürüyecek ve her türlü engeli aşacağız. Sonuçta ölebiliriz belki, ama cihad ruhu bizi mutlak zafere götürecektir. Çünkü gücümüzü İslam'dan alıyoruz. (Yazıcıoğlu, 2016: 116)

1 Temmuz 1977 tarihli "Emperyalizmin İç Savaş Tahrikçiliği" adlı yazıda ise Yazıcıoğlu hem ABD'nin hem SSCB'nin CHP iktidarına destek verdiğini, hem TÜSİAD'ın hem TKP'nin Ecevit'i desteklediğini söyler. Bunu ise iç savaş çıkarma planlarıyla ilişkilendirerek, iç savaşın önce solcular arasında başlatılacağını, 1 Mayıs 1977'de yaşanan olayların da bununla ilgili olduğunu iddia eder. Emperyalistler, "1 Mayıs günü Taksim alanında dış güçlerin güdümünde olan Rus ve Çin yanlısı uşaklarını, TKP'nin en büyük organı DİSK yönetiminde dövüştürmüş ve İstanbul şehrindeki ilk deneylerini" yapmışlardır.

Yazıcıoğlu devamında, "Neden bunun için solu birbiriyle kavga ettirsin emperyalizm?" diye sorar. Çünkü solu ülkücülerle ve devlet güçleriyle karşı karşıya getirmek iç savaş çıkarmak için daha kolay ve daha mantıklı görünmektedir. Yazıcıoğlu'nun buna cevabı ise şu şöyledir:

> Devlet güçleriyle sol Gaziantep'te, Uşak'ta karşı karşıya getirilmiş, fakat tecrübeli Türk ordusu onlara bu fırsatı tanımamış ve bun-

> dan bir sonuç alınamamıştır. Solun karşıt görüşü olarak bilinen en güçlü örgüt Ülkü Ocakları'dır. Bu teşkilatın mensupları da, tarihi tecrübelerine ve yüksek disiplin duygusuna sahip olduğundan, yönetiminde kendilerinden başkalarının etkisi altında kalmayan ve dış güçlere kesinlikle taviz vermeyen tutumuyla, hiçbir oyuna gelememiştir. Yani emperyalizm, Ülkü Ocakları'na müdahale imkânına sahip olmadığı için, bu oyun da sahneye konamamıştır. (Yazıcıoğlu, 2016: 121)

Yazıcıoğlu emperyalizmle Ülkücü Hareket arasındaki bağlantı iddialarını reddeder ve kendilerinin de emperyalizme karşı savaştığını söyler, komünistler ise hem emperyalizmden hem sermayeden, hem de Sovyetler'den destek almaktadır. Ülkücü gençlik ise milli bir hareket olarak bunların hepsine karşı savaşmakta ve bir iç savaş çıkmasını engellemeye çalışmaktadır. Yazıcıoğlu Ülkücü Hareket'in tam da bir iç savaş stratejisini sahneye koymaya hazırlandığı günlerde şu cümleleri yazar:

> Ne Koç'un, Sabancı'nın milyonlarıyla gerçekleştirmeye çalıştıkları Meclis anarşizmi, ne de Rusya'nın uşağı DİSK'in genel grev çağrıları Türkiye'deki emperyalizmin oyununu gerçekleştiremeyecektir. Türk milletinin sağduyusunun bu tip oyunları bozacağına inanıyoruz. Türk milletini ve devletini zaafa uğratacak her hareket karşısında ülkücü gençliği bulacaktır. (Yazıcıoğlu, 2016: 122)

Yazıcıoğlu Ülkücü Hareket'in bu milli duruşunu Türklükle İslam'ı bir araya getirmesine bağlar. "Milliyetçi Hareket'in bütün kararlılığıyla vermiş olduğu mücadele, başından beri değişmeyen çizgisi, İslam-Türk sentezi, haklılığının temeli olmuştur." Yazıcıoğlu MHP'nin güçlenmesiyle İslam arasında doğrudan bir bağlantı kurarak şöyle der:

> En önemli bir amil de, Milliyetçi Hareket'in İslam'ın en tavizsiz savunucu olduğunun anlaşılmasıdır. Ülkücü gençlik Allah rızası için cihad edip, gözünü kırpmadan şehadete koşarak, İslam davasının gerçek savunucusu olduğunu göstermiştir. ... Ülkücü gençliğin mücadelesi Allah rızası içindir. Hak yolda cihad edilmesini Allah

> emrettiği için, mücadeleye atılmıştır. İnsanımıza, Allah inancının bahsettiği sonsuz hürriyeti kazandırmak; onun ufkunu karartan kara bulutları dağıtarak, İslam'ın sonsuz yücelme ufuklarına doğru harekete geçirmek, her çağdaki Müslüman'ın kulluk vazifesidir. Bu ülkü için mücadele etmek ve şehid olmak başlıca emelimiz ve gurur kaynağımızdır. (Yazıcıoğlu, 2016: 124)

Ülkücü Hareket'in Türkçü faşizmden Türk-İslam sentezine ve oradan da Türk-İslam ülküsüne uzanan yolculuğunda belirleyici olan antikomünizme karşı izlenecek strateji olmuş, iç savaş derinleştikçe dinselleşme de giderek ağır basmaya, cihat, şehitlik gibi kavramlar daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Bu süreç 12 Eylül darbesiyle derinleşecek, 1980'ler boyunca süren arayış ise Büyük Birlik Partisi'nin kuruluşuyla sonuçlanacaktır.

BBP'ye doğru

20 Ekim 1991 seçimlerine Refah Partisi ve Islahatçı Demokrasi Partisi'yle kurduğu ittifakla giren MÇP, ittifakın aldığı %16,8'lik oyla Meclis'e 19 milletvekili sokmayı başarır ve bu MÇP'nin en büyük seçim başarılarından biri olur. Ancak bu başarı çok geçmeden bir krize dönüşecektir. Türkeş, bir yandan MÇP'yi merkeze çekmek, öte yandan ANAP'ı etkisizleştirmek için DYP (Doğru Yol Partisi) ve SHP (Sosyaldemokrat Halkçı Parti) koalisyonuna MÇP'nin güvenoyu vereceğini açıklar. Ancak ülkücü taban hem SHP'nin solcu bir parti olmasından hem de dönemin Kürt legal partisi Demokrasi Partisi'yle (DEP) ittifak yapmasından rahatsızdır. Rahatsızlıklara rağmen Türkeş kararını uygulayacak, ancak MÇP oylamada dört fire verecektir. Çünkü Muhsin Yazıcıoğlu ve ona yakın üç isim, Ökkeş Şemdinler, Esat Bütün ve Saffet Topaktaş oylamaya katılmayacaklardır. Yazıcıoğlu oylama esnasında yaşananları şöyle anlatır:

> Oylama başlarken yan yana oturuyorduk. Ben o arada kendisine, efendim ben bu hükümete güvenoyu vermem. Beni anlayışla karşılayın. Kendime olan saygımı kaybedemem. Bana müsaade edin

> dışarıya çıkayım. Bunun gerekçesini de hareketimize zarar vermeyecek şekilde ifade edebilirim. Yan yana duruyoruz. Siz kabul diyeceksiniz ben ret diyeceğim. Bu yakışmaz. Şık da olmaz. Müsaade edin çıkayım. İznini almak istedim. Hayır dedi kalınıp kabul oyu verilecek. ... "Öyleyse bu siyaseti yapamayacağımı anlıyorum ve milletvekilliğinden istifa ediyorum" dedim. Oradan bir kâğıt aldım, TBMM Başkanlığı'na hitaben, istifa ediyorum diye yazıp imzaladım ve gönderdim. ... Türkeş Bey benim istifa dilekçemi yırtıp çöpe attı. Bunun üzerine arkadaşlar bana gelip "Niye istifa ediyorsun, hadi dışarı çıkalım" dediler. Beraber dışarı çıktık. Biz dışarı çıkınca MHP'den dört kişinin güvenoyuna katılmadığı yansıdı. (Akbuğra, 2016: 64)

Kısa süre sonra, MÇP'li vekiller Refah Partisi'nden istifa ederek partilerine dönerler. 29 Aralık 1991'de ise MÇP Kurultayı toplanır. Kurultaya doğru yapılan il ve ilçe kongrelerinde ciddi gerilimler yaşanmış, kavgalar olmuş, çoğu kongrede iki liste yarışmış, Türk-İslam ülkücüleri genel merkeze meydan okumuştur. 14 Temmuz 1991'deki Ankara İl Kongresi'ni Yazıcıoğlu'nun listesi kazanmış ve Ankara'nın dışındaki 22 ilin kongrelerinden de Türkeş'e karşı zaferle çıkılmıştır. Tüm bu süreç kaçınılmaz olarak kurultaya yansır ve ciddi bir hesaplaşma yaşanır. Kurultayda Türkeş yanlıları "Başbuğ'a uzanan eller kırılsın", "Türkeş nerede biz oradayız" sloganlarını atarken; Yazıcıoğlu taraftarları ise "Bozkurt Muhsin" sloganını atmıştır.

Gerilimli geçen kurultayda genel merkezin listesi delinmiş ve Yazıcıoğlu ve arkadaşları da parti yönetimine girmiştir. Ancak kurultay sonrası Türkeş partinin kontrolünü bütünüyle ele geçirmek ve Yazıcıoğlu ekibini tasfiye etmek için art arda hamleler yapmaya başlar. Partinin yayın organlarında Türk-İslam ülkücülerine yer verilmez, *Bizim Ocak* dergisinin yayın kurulundan Yazıcıoğlu'na yakın olanlar uzaklaştırılır, Yazıcıoğlu yanlılarının kazandığı bütün il ve ilçe yönetimleri görevden alınır. Devamında, Yazıcıoğlu'na yakın *Bizim Dergâh* dergisinin Ülkü Ocakları'na dağıtımı "ihanet ve ikilik" yarattığı gerekçesiyle bir genelge çıkarılarak yasaklanır. Ayrıca

bu derginin düzenlediği ve Yazıcıoğlu'nun konuk olduğu "Gözyaşı Geceleri" adlı etkinlikler serisi de yasaklanır.

Tüm bu gerilim kaçınılmaz olarak parti tabanına ve ülkücü gençliğe de sirayet edecek, çatışmalar yaşanacaktır. Önce Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Türkeş yanlısı bir grup Yazıcıoğlu yanlısı bir öğrenciyi döver, Yazıcıoğlu yanlıları ise Türkeş yanlılarının kaldığı yurdu basar. 2 Temmuz 1992'de ise Türkeş yanlıları *Bizim Dergâh* dergisini basarak dergi çalışanlarını yaralar. Yazıcoğlu önce dergiye sonra hastaneye gider ve hastane önünde toplananlar Türkeş aleyhine sloganlar atar. Ertesi gün Yazıcıoğlu *Bizim Dergâh*'ın bürosunda bir basın toplantısı düzenler ve "ülkücünün ülkücüyü vurmasını teşvik edenlerle" bir arada olmayacağını söyler. 4 Temmuz 1992'de Yazıcıoğlu, 7 Temmuz'da ise Kahramanmaraş milletvekilleri Ökkeş Şendiller, Saffet Topaktaş, Esat Bütün, Tokat Milletvekili Ahmet Özdemir, Aksaray Milletvekili İsmet Gür ile MÇP genel sekreter yardımcılarından Yaşar Yıldırım ve Mehmet Ekici, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyelerinden Mahir Damatlar ve Hasan Çağlayan da MÇP'den istifa ederler. (Bayraktar, 2016: 92)

Yazıcıoğlu MÇP'den ayrılışlarının nedenini açıklarken, partinin Türkeş etrafındaki bir grup elit tarafından yönetildiğini ve bunların parti örgütünden de parti tabanından uzak, "siyasi yapıda militarist ve uygulamada oportünist" bir anlayışa sahip olduklarını söylemiştir. Buna mukabil partide ikinci bir çizgi daha vardır:

> Partideki ikinci çizgi ise fikirde milli, Müslüman, demokrat, Türk kimliğini esas alan, parti teşkilatlanmasında sivil ve katılımcı, uygulamada ise ilkeli hareket etmekten yana olan anlayıştır. Milliyetçi hareketin kitlesi bu çizginin prensipleri etrafında bütünleşmiştir. Ancak ne yazık ki, bu kesim, partinin tepe örgütlenmesinde hep geri plana itilmiş, böylelikle tavan taban bağlantısının koptuğu dramatik bir yapı ortaya çıkmıştır. MÇP'nin üst kesiminde yer alan seçkinler artık dışarıya ve içeriye farklı davranmak zorunda değildirler. Olduğu gibi görünemeyen bu azınlık, bugün göründüğü gibi olmak durumundadır. Bundan böyle hem MÇP'nin, Türkiye'nin muktedir güçleriyle oportünist bir işbirliğine hevesli seçkinleri,

hem de millici halk tabanı artık birbirinin kamburu olmayacaktır. (Bayraktar, 2016: 95)

15 Temmuz 1992'de Ankara'da düzenlenen basın toplantısında partiden kitlesel kopuşların yaşandığı duyurulmuştur. Bu toplantıda Bingöl MÇP il ve ilçe başkanları ve toplamda 48 yöneticinin MÇP'den istifa ettiği açıklanmıştır. Bir sene önce tartışmalı bir kongre süreci yaşamış olan Ankara'da neredeyse MÇP yöneticisi kalmamış; il yönetiminden 8 isim, ilçelerden de toplam 1843 üye partiden ayrılmıştır. Ayrıca Avrupa Türk-İslam Birliği Federasyonu da safını Yazıcıoğlu olarak belirlemiştir.

Partileşme hazırlıklarına başlayan Yazıcıoğlu ekibi MÇP'nin haftalık *Yeni Düşünce* gazetesine karşılık *Yeni Hafta* gazetesini; günlük *Ortadoğu* gazetesine karşılık *Gündüz* gazetesini; *Bizim Ocak* dergisine karşılık *Nizam-ı Âlem* dergisini çıkarmış ve Ülkü Ocakları'na karşı da Nizam-ı Âlem Ocakları'nı kurmuştur.

BBP ve ideolojisi

28 Ağustos 1992'de, kurulacak parti için tutulan bina İstiklal Marşı ve Kuran okunarak açılır ve "Milli Mutabakat Çağrısı" isimli bir metinle partinin ideolojik-politik hattı ortaya konulur. 12 Eylül sonrasının "sivil toplumculuğundan" hayli feyz alan bu metin, "vesayetçi, tepeden inmeci, militarist" diye nitelendirdiği rejime karşı, "sivil" bir İslami-milliyetçi çizgiyi savunur ve Türk sağ geleneğine uygun bir şekilde "milli irade" fetişizmine yaslanır.

6 Aralık 1992'de toplanan Siyasi Karar Kurultayı'na 1500 delege ve 20 bin taraftar katılır. Salonda asılı pankartlarda "İnancımız ölçümüzdür", "Hâkim değil hadim devlet", "Vahiy kaynağımız, sünnet dayanağımız", "Çağrımız İslam'da dirilişedir", "Tavan-taban kopukluğuna son", "İslam'da dirilerek, sonsuzluğa yürüyelim", "Siyasette meşveret, ülkede bereket" yazıları göze çarpmaktadır. Bir yandan İslami vurgular, öte yandan bir "liberal" devlet vurgusu ve aynı zamanda "tek adam"a karşı kolektif bir yönetim iddiası, bu pankartlara yansımış durumdadır. Kurultay sonunda partileşme

kararı alınmış ve Sivil İnisiyatif Programı denilen bir sonuç bildirgesi okunmuştur:

> Programda, sivil toplum; kendisine sahip çıkan toplum olarak tanımlanmış ve siyasal iktidarın, bireylerin kendi rızaları doğrultusunda, katılımcı, dayanışma ve işbirliği temelinde gerçekleştirilmesi gerektiği önerilmiştir. Yazıcıoğlu, oylamaların ardından yaptığı teşekkür konuşmasında siyasetin koltuk yarışı hâline geldiğini vurgulamış ve "Ne tarafa bakarsanız lider sultaları, lider karizmaları, liderin yanılmazlığı, liderin vazgeçilmezliği..." sözleriyle aslında Türkeş'in MÇP üzerindeki sorgulanamaz egemenliğini işaret etmiştir. Yazıcıoğlu, "Yeni Oluşum"un önerdiği siyaset anlayışının, tek kişinin hâkimiyetine alternatif olarak sundukları danışma üzerine kurulduğunu belirtmiştir. Yazıcıoğlu, ayrıca İslamiyet'i temsil etme gibi bir iddia taşımadıklarını, sadece İslamiyet'e hizmet etme amaçlarının olduğunu ifade etmiştir. (Bayraktar, 2016: 100)

29 Ocak 1993 tarihinde yeni parti Büyük Birlik Partisi adıyla kurulmuş, amblem olarak da hilalin içindeki gül seçilmiştir. Partinin kurucuları Muhsin Yazıcıoğlu, Esat Bütün, Ökkeş Şendiller, Ahmet Er, İsmet Gür, Saffet Topaktaş, Hasan Çağlayan, Mahir Damatlar, Abdürrahim Karakoç, Nevzat Bor, Ahmet Özdemir, Mehmet Ekici, Ahmet Hamdi Turgut olmuş, daha sonra ise Muhsin Yazıcıoğlu genel başkanlığa getirilmiştir.

BBP'nin kuruluşu açıkça "lidere biat"ın ve başbuğ kültünün reddi anlamına gelmektedir. Metin Kaplan'ın 20 Ocak 1994 tarihli *Ortadoğu* gazetesinde yayımlanan yazısındaki, "Onlar, 'Biz ülkücüyüz ama Türkeşçi değiliz, Türkeş'e karşıyız.' diyorlar. Böyle bir tavır, 'Ben Müslüman'ım ama Hz. Peygamber'e inanmam.' demeye benzer ve gülünç sayılma haysiyeti bile yoktur," şeklindeki satırlar, durumun ülkücü cenahta yarattığı tramvayı ve meseleye bakışı göstermesi açısından son derece önemlidir. Buna karşılık olarak ise örneğin Ökkeş Şendiller, *Nizam-ı Âlem* dergisinde Şubat 1996'da yayımlanan yazısında şöyle demektedir:

> Davayı kişilerle, bir adresle veya bir siyasi oluşumla özdeşleşmiş olarak görürseniz yanılırsınız. Kişiler inandığınız davayı layıkıy-

> la temsil edemeyebilir. Ya da bir adrestesiniz ve o adres davanızın ölçütlerinden sapma gösterebilir... Bizce davayı satmak, vatanı satmak, devleti satmak, inancı satmak, namusu satmaktır. Yani bizi biz yapan değerleri satmaktır... Biz dün de aynı doğruları söylüyorduk, bugün de aynı doğruları söylüyoruz. Dün de "Kanımız aksa da zafer İslam'ın!" diyorduk, bugün de aynısını söylüyoruz. Dün de "Çağrımız İslam'da dirilişedir." diyorduk, bugün de aynısını diyoruz. (Bayraktar, 2016: 107)

Yine *Nizam-ı Âlem*'de ve son derece manidar bir şekilde "Meşveret" adlı köşede yayımlanan bir yazıda, liderlik meselesine dair şöyle denilmiştir:

> Karizmatik lider anlayışı, lider-teşkilat-doktrin anlayışı, 1985'lerden sonra da terk edilmediği için, yetişmiş on binlerce ülkücü ve yetişmekte olan büyük bir gençlik kitlesi harekete olan bağlılığını yitirmiş ve harekete gerekli desteği verememiştir. "Başbuğ nerede biz oradayız!", "Lider-teşkilat-doktrin!" gibi sloganlarla hareketin yeniden şekillenebileceğini zanneden birtakım insanlar, ciddi bir istişare ile hareketin problemlerini tartışıp çözümler bulmaktan kaçınmışlar ve Türkiye'nin ve çağın şartları doğrultusunda görüş üreten insanlarımızı ya ihanetle, ya da korkaklıkla suçlamışlardır. 1980 sonrası oluşturulan ülkücü kurumların yöneticilerinin sadece Ankara'da oturan ve Türkeş'e sadakatinden şüphe edilmeyen ülkücülerden seçilmesi ve Avrupa'daki Türk işçileri ve Türkiye'deki seviyeli ülkücülerden yararlanmaya yönelik katılımcı bir model oluşturulamadığı için hareketin yetiştirdiği insanlar birbirleri ile mücadele eder hâle gelmiştir. (Bayraktar, 2016: 108)

BBP lider kültüyle birlikte, Ülkücü Hareket'in kutsalı olan devlet konusunda da MHP'den farklı şeyler söylemiş, farklı bir pozisyonu savunmuştur. "90'ların ruhu"nun damgasını vurduğu bu pozisyon, 12 Eylül'de devlet zulmüne maruz kalmanın da etkisiyle biçimlenmiş, devleti kutsamayı reddederek onu refaha ve demokrasiye ulaşmanın bir aracı olarak tarif etmiştir. BBP programında esas vurgu "sivil toplum"a yapılmış, devlet ise halkın hizmetkârı olarak tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra BBP programında iki "liberal" yöneli-

mi daha görmek mümkündür: Bunlardan ilki yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, diğeri ise "hür teşebbüs"tür. Programda MHP'nin merkeziyetçi söylemine karşılık olarak bir tür adem-i merkeziyetçilik, korporatist ekonomi modeline karşılık olarak ise devletin küçültülmesini ve özelleştirmeleri savunan bir ekonomi anlayışı savunulmuştur.

BBP'nin MHP karşısında kendini sınadığı ilk seçim 1994 yerel seçimleri olmuş, BBP bu seçimlere statüko karşıtı bir söylemle, kendini düzen karşıtı bir parti olarak göstererek ve MHP karşısında kendini ispatlama iddiasıyla girmiş, ancak sonuç büyük bir hayal kırıklığı olmuştur. MHP bu seçimlerde %8'lik bir oyla 1980 öncesi hiçbir zaman yakalayamadığı bir oy oranına ulaşırken, BBP %1,3 gibi düşük bir oy almıştır. 1995 yılında yapılan genel seçimlere ise BBP seçim barajını gerekçe göstererek ANAP çatısı altında girmiş ve parlamentoya yedi milletvekili sokmuştur. ANAP yönetimine Refah Partisi ile koalisyon kurma çağrısı yapan, aksi takdirde istifa edeceklerini söyleyen BBP'liler, bunun gerçekleşmemesiyle beraber istifa kararı almışlar ve ANAP'ta kalmayı tercih eden Esat Bütün hariç diğerleri partiden ayrılmışlardır.

1999 seçimleri ise MHP ile BBP arasındaki güç farkının tescillendiği bir seçim olmuş, Türkeş sonrası MHP, 1990'lar boyunca devam ettirdiği merkeze yürümenin ve sıradan milliyetçiliğin yükselişinin etkisiyle tarihinin en büyük oy oranına, %18'lik bir oya ulaşmış, BBP ise sadece %1,5 oy alabilmiştir. 2000'li yıllar boyunca da MHP'nin oy oranının azaldığı zamanlarda dahi BBP'nin oyları büyük ölçüde aynı kalacaktır. Yani milliyetçi seçmen MHP'ye alternatif olarak BBP'yi görmeyecektir. 2009 yılında ise MHP'deki lider kültüne karşı olmakla birlikte son derece ironik bir şekilde kendisi de aynı kültten, "karizmatik liderlik"ten beslenen ve "Reis" diye anılan Muhsin Yazıcıoğlu, şaibeli bir helikopter kazasında yaşamını yitirecek ve BBP zaten sınırlı olan etkisini ve gücünü yitirecektir.

Yeniden Türkçülük

Türk-İslam ülkücülerinin partiden ayrılışı ve MÇP'nin MHP adını almasının ardından Ülkücü Hareket'in 1990'lı yılları başlar. Bu yıllar, solun neredeyse bütün kadrolarının henüz içeride olduğu ve komünizm tehdidinin ortadan kalktığı yıllardır, dahası SSCB ve reel sosyalizm çözülmüş, komünizm uluslararası bir mesele olmaktan da çıkmıştır. Bu yıllar aynı zamanda Kürt sorununun siyasete damgasını vurduğu ve silahlı çatışmaların "düşük yoğunluklu savaş"a dönüştüğü yıllardır. Partinin güncel politik yönelimi de buna göre olacak, antikomünizmin yerini başka vurgular alacak, ayrıca ideoloji ve söylemdeki İslami ton giderek azalacak, daha seküler ve daha Türkçü bir milliyetçilik devreye girecektir.

Türkçülüğün yeniden canlanmasındaki esas neden olarak şüphesiz ki Sovyetler Birliği'nin dağılmasını görmemiz gerekmektedir. Bu dağılmayla birlikte "esir Türkler"in esareti sona erecek, dahası "Turan ülküsü"nün gerçekleşebileceğine dair hayaller güçlenecektir. Bir taşla iki kuş vurulmuştur adeta: Hem uluslararası komünizm tehlikesi ortadan kalkmış hem de ortaya çok sayıda bağımsız "Türk devleti" çıkmıştır. Ülkücü Hareket, bu devletlerin Türkiye'nin hamiliğinde bir araya gelebileceğini ve bir Türk birliğinin kurulabileceğini düşünmektedir. Üstelik bu düşüncede yalnız da değillerdir, devlet de benzer bir şekilde, "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne Türk dünyası" sloganında somutlaşan bir dış politika izlemeye başlamış ve "Türki cumhuriyetler"in bağımsızlaşma ve Batı'ya dönük modernleşme sürecine, "Batılılaşmış, modern, demokratik, serbest piyasa ekonomisini oturtmuş, laik ve Müslüman Türkiye'nin öncülük etmesi" gibi bir misyon üstlenmiş durumdadır.

Bu dönemin sembollerinden biri kamuoyunda "Türk Dünyası Kurultayları" diye bilinen, tam adı ise "Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı" olan bu kurultayların birincisi 21-23 Mart 1993'te Antalya'da düzenlenmiştir. Bu kurultayların seyrine bakmak, hem devletin hem Ülkücü Hareket'in Türk

birliği/Turan hayallerinin ve emperyal vizyonlarının nasıl boşa düştüğünü, hakikatin nasıl baskın hâle geldiğini anlamak bakımından önemlidir.

Birinci kurultay Başbakan Demirel'in himayesinde yapılmış, ev sahipliğini ise aslında Türkeş ve MHP üstlenmiştir. Bu ev sahipliği kamuoyunda "Türk dünyasının başbuğu Türkeş" algısı yaratmak için kullanılmış, "Türk birliğini kuran lider" algısı da buna eklenmek istenmiştir. Düzenleme komitesinde yer alan Abdülhaluk Çay ve Bican Ercilasun gibi ülkücü isimler ve Türkeş'in bağımsızlığına yeni kavuşan devletlerin temsilcileriyle yaptığı görüşmeler, toplantılardaki esas aktörün MHP olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak kurultaya katılıma bakıldığında, sadece KKTC, Azerbaycan, Tataristan ve Çeçenistan'dan üst düzey isimlerin Antalya'ya geldiği, diğer ülkelerin ise alt düzey temsilciler gönderdikleri görülmektedir.

Kurultayın sonuç bildirisinde yer alan önerilere bakmak, hiçbirinin hayata geçirilememiş olması akla getirildiğinde, devletin ve ülkücülerin ilerleyen yıllarda nasıl bir hayal kırıklığı yaşayacağını göstermesi açısından önemlidir:

1- Bir Türk ortak pazarı oluşturulması

2- Gümrük birliği ve serbest dolaşıma geçilmesi, Türk cumhuriyetlerinin piyasa ekonomisine geçiş sürecinin hızlandırılması için Türkiye'nin tecrübelerinden yararlanılması

3- Bir bilgi bankasını da içeren Ekonomik Araştırma Enstitüsü'nün kurulması

4- Ortak bir bankacılık sistemine geçilmesi, dünya pazarlarında rekabet gücünün artırılabilmesi için dünya standartlarını hedef alan ortak bir standarda gidilmesi

5- Ortak Türk kültürünün öğretilmesi, anlaşılması ve dünyaca tanınmasını sağlamak amacıyla gerekli çabaların yoğunlaştırılması, ilk ve orta dereceli okullarda ortak kültür dersleri okutulması, ortak alfabeye geçilmesi

6- Ortak bir medya merkezi oluşturulması

7- Daimi Kültür Araştırma Komisyonları kurulması

8- Türk devlet ve toplulukları arasında işbirliğinin daha kalıcı hâle dönüştürülmesi için siyasi kültürel ve ekonomik alanlarda daimi örgütler oluşturulması (Bora ve Can, 2004: 240)

İkinci kurultay 1994'te İzmir'de yapılır, bu kurultayda gelecek yıldan itibaren her sene başka bir Türk cumhuriyetinde toplanılması kararı alınsa da, 1995'teki kurultay da Türkiye'de, İzmir Çeşme'de gerçekleşecektir. 1996'daki kurultay da Ankara'da gerçekleştirilir ve daha şaşaalı bir kurultay için çalışılır, ancak sonuç yine hüsran olacak, Türki cumhuriyetlerin Rusya'yla geliştirdiği ilişkiler ve Türkiye'nin üstlenmek istediği ağabeylik rolünden duydukları rahatsızlık, giderek kurultayların daha sönük ve işlevsiz hâle gelmesiyle sonuçlanacak, Türk birliği/Turan hayallerinin bir kez daha sonunu getirecektir. MHP'nin bugünkü söyleminde Türk birliği ve Turan'ın nostaljik, folklorik ve romantik bir öğe olmaktan daha fazlasını ifade etmiyor oluşu da tam olarak bununla ilgilidir. Post-Sovyet dönem, hayal edilenin aksine bir "Türk çağı" olmamıştır.

Türkeş, SSCB'nin yıkılması ve "Türk dünyası"

Türkeş ve Ülkücü Hareket reel sosyalizmin sonu ve Sovyetler Birliği'nin çözülmesini kendi tezlerinin ve misyonlarının doğrulanması olarak gördü. Bu doğrulamanın iki boyutu bulunuyordu. Birincisi, bir toplumsal düzen olarak komünizm, tam da ülkücülerin iddia ettiği üzere insan doğasına aykırı bir sistem olduğu için yıkılmıştı. Ve ikincisi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla "esir Türkler" özgürlüklerine kavuşmuş, dolayısıyla bir Türk birliği kurulması, yani Turan idealinin hayata geçirilebilmesi için maddi bir zemin ortaya çıkmıştı.

Türkeş Doğu Avrupa ve SSCB'de yaşananlarla ilgili olarak, "Biz daima komünizmin insan tabiatına uymadığını ifade ettik ... biz Marksizmin insan tabiatına aykırı bir felsefe olduğunu ve bir gün mutlaka söneceğini, yıkılacağını iddia ettik," diyordu. Türkeş'e göre komünizmin "yapay" olarak nitelendirdiği milliyetçilik komünist

blokun sonunu getirmiş, milli varlığını, milli benliğini yitirmeyen ülkelerde komünist rejimler yıkılmıştı. Türkeş, gelinen noktada komünist rejimlerin "insanları mutlu köle hâline getirdiği ve ekonomik refah sağlayamadığı Doğu Avrupa'da ve Rusya'daki son siyasi gelişmelerle ortaya çıkmıştır" diyordu. Buna göre komünist ülkelerde halk temel ihtiyaç maddelerine bile ulaşamıyor, ciddi bir konut problemi yaşanıyor, alkolizm, aile müessesesinin çöküşü ve nüfus artışının düşüşü bu ülkeleri hızla yıkıma götürüyordu.

Türkeş'e göre "Sovyetler için tek çıkar yol demokrasi"ydi. Demokrasi, milliyetçiliği de güçlendirecek ve Sovyetler içindeki topluluklar ayrı birer devlet hâline gelecek, bu da Ruslar için yararlı olacaktı:

> Sovyetler Birliği'ndeki çok partili sistem milliyetçilik hareketlerine güç verecektir. Hürriyet ve demokrasi içinde her topluluk kendi ihtiyacını ve görüşlerini dile getirme imkânı bulacaktır. Bundan dolayı da bir baskıya uğramayacaktır. Bu topluluklar kendi varlıklarını en iyi şekilde sürdürebilmek için yeniden teşkilatlanma imkânı bulacaklardır. Rusların insan haklarını ve demokrasiyi tüm dünyaya mutluluk getiren geçerli bir düzen olarak kabul edip, bunu kendi yönetimleri altında yaşayan diğer milletlere de tabii hak olarak tanımalarının, insan olmalarının bir gereği olduğunu idrak edecekleri kanaatindeyim. Sovyetler Birliği yönetimi altında sömürge olarak yaşayan toplulukların kendilerinden ayrı bağımsız devlet hâline gelmeleri Rusya için bir tehlike, bir zarar teşkil etmez. Kuracağı dostane münasebetlerin de yararını görecektir. (Turhan, 2016b: 219)

Türkeş, "bağımsızlığına kavuşan Türkler"le ilgili olarak ise, "Afrika'da insan eti yiyen yamyamlar, iki yüz bin nüfuslu kabileler bile bağımsız devlet olarak BM'ye üye oldular. Köklü bir maziye, kültür ve medeniyete sahip Türkler neden bağımsız olamayacaklar?" sorusunu sorar. Türkeş'e göre bir Türk birliği ihtimalinin ortaya çıkışı Hun ve Osmanlı tecrübeleri nedeniyle Batılıları tedirgin etmektedir ve bu tedirginliğin giderilmesi, Türk birliği karşıtı propagandaların bertaraf edilmesi görevi Türkiye'ye düşmektedir. Türkiye'ye düşen görev, "Türk cumhuriyetlerinin kendi hür irade-

siyle hareket etmesinin kimseye zararının dokunmayacağını, aksine hürriyet ortamının ilişkileri daha sağlıklı bir zemine oturtacağını, barışa ve huzura hizmet edeceğini" anlatmaktır. Türkiye "insan eti yiyerek yaşamını sürdüren yamyamlara tanınan insan haklarının Türklere de tanınmasını" istemelidir. (Turhan, 2016b: 220)

Türkeş'in konuya dair somut önerileri şöyledir:

> Bir üniversitenin önderliğinde Avrupa'nın herhangi bir yerinde Dünya Türkleri Kurultayı toplanmalı. Türk dünyasının durumunu müzakere edecek bu kurultay, Türklerin asıl hedeflerinin, kendi hür iradeleriyle hareket etmek ve insan haklarından istifade etmek olduğunu açıklamalıdır. Dostluk ve barıştan zarar gelmeyeceğini, hiç kimseye karşı bir düşmanlıklarının olmadığını anlatmalıdır. Bu kurultay, Dünya Türkleri Daimi Komitesi kurularak dağıtılmalıdır. Böylece Türk Dünyasının teşkilatsızlıktan kurtulması için ilk adım atılmış olacaktır. Böylece Yirmi Birinci Yüzyıl Türk dünyası için aydınlık bir yüzyıl olacaktır. (Turhan, 2016b: 221)

Bu açıklamanın ardından parti yönetimi de "tek gündemli" olarak toplanacak ve "dünyadaki son gelişmeler, bu gelişmeler paralelinde Türk dünyasındaki uyanış hareketleri, değişen jeostratejik dengeler ve Türkiye'nin durumu ve yapması gerekenler" konuşulacaktır. Toplantıda bu başlık altındaki güncel hadiseler ele alınmış ve toplantı sonucunda parti yönetimi devleti iki başlıkta acil olarak harekete geçmeye çağırmıştır:

> Bütün bu gelişmeler karşısında Türkiye Cumhuriyeti Devletine, öncelikli iki konu hakkında çok acil, dinamik, radikal diplomatik çalışmalar yapma mecburiyeti düşmektedir. Bu konulardan birincisi, Türkiye dışındaki Türklerin bulundukları ülkeler nezdindeki hürriyet mücadelelerine bir "insan hakları" meselesi olarak sahip çıkmaktır. İkincisi ise dünyada aleyhimize sürdürülen propagandalara karşı yoğun bir karşı propaganda taarruzu başlatmaktır. (Turhan, 2016b: 223)

MÇP devletin bu doğrultuda Avrupa Topluluğu, İslam Konferansı, NATO vb. uluslararası kurumlar nezdinde harekete

geçmesini, yabancı ülkelerdeki diplomatların devreye sokulmasını, parlamenter gruplar kurulup ziyaretlerde bulunulmasını, basının propaganda faaliyetine girişilmesini ve propaganda filmlerinin çekilmesini talep etmektedir. (Turhan, 2016b: 223)

Türkeş, Türk Dünyası Kurultayı'nın açılış konuşmasında iki Almanya'nın birleşmesine, Avrupa Birliği'ne, Pan Amerikan Teşkilatı'na ve Afrika Birliği'ne atıfta bulunarak, Türklerin de kendi aralarında bir işbirliğine gitmelerinin şart olduğunu söyler. Böyle bir işbirliği beraberinde kalkınma ve refahı getirecek, "başkalarına zarar vermek ve saldırıda bulunmak gayesini gütmeyecek"tir, amaç "dünyada barış içinde refah ve mutluluğu temin etmek" olacaktır.

Türkeş birliğe yönelik vurgusundan sonra Türki cumhuriyetlerle Rusya arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğinden söz eder. Sovyetler dağılana kadar Türk bölgeleri Rus sömürgesi olarak varlığını devam ettirmiştir, ancak şimdi bu durum değişmektedir. Yeniden sömürge hâline gelmemek için ise Ruslarla kurulacak ilişkiler şu ilkeler üzerine inşa edilmelidir:

- Birinci ilke mütekabiliyet ilkesidir. Her meselede aramızda münasebetler aynı ölçü, aynı nitelik içinde olacaktır.
- İkinci ilke ise içişlerine karışmama ilkesidir.
- Üçüncü ilke, münasebetlerde taraflar, eşit şartlarda ve eşitlik içinde bulunacaklardır.
- Dördüncü ilke, taraflar daima eşit haklara sahip olacaklardır. (Turhan, 2016: 434)

Türkeş kurultayın kapanışında yaptığı konuşmada ise Türk milliyetçiliğinin kurucu isimlerinden Gaspıralı İsmail'in "dilde, fikirde, işte birlik" sloganını hatırlatır ve Türkleri birlikte hareket etmeye davet eder. Ancak Türkeş, Soğuk Savaş'taki safının hakkını vererek sadece Türk dünyası ile Türkiye arasındaki ilişkilerin derinleşmesinin yeterli olmayacağını, bağımsızlığını ilan eden devletlerin uluslararası kapitalist sistemin bir parçası olmaları gerektiğini, ancak böyle gelişip kalkınabileceklerini söyler:

> Türk cumhuriyetlerinin varlıklarını muhafaza edebilmeleri ve yükselmeleri ekonomi ve siyasi rejim açısından hür dünya ile bütünleşmelerini gerektirmektedir. ... Türk cumhuriyetlerinin ABD başta olmak üzere Batı'nın kapital yatırımı olmadan çağdaş refah seviyesine erişmeleri mümkün değildir. Bunun için Japon sermayesi dâhil Batı sermayesinin Türk cumhuriyetlerine yatırımını sağlamak için onlara cazip şartlar sunulmalıdır. ... Dünya insan hakları, demokrasi ve hürriyet rüzgârıyla yükselmektedir. Bütün Türk toplulukları süratle insan haklarını temel yapan ve hukukun üstünlüğüne dayanan çok partili hürriyetçi demokrasiyi kurmalıdırlar. Bütün Türk toplulukları dünya ile bütünleşmeli, hür dünyanın bütün siyasi, teknik, ekonomik kuruluşlarına girmeye gayret etmelidirler. (Turhan, 2016b: 434)

Yukarıda da belirtildiği üzere, SSCB'nin yıkılmasının Ülkücü Hareket'te yarattığı heyecan, reel politik gerçeklerle örtüşmediği için kısa sürede sönecektir. Çünkü bağımsızlığını kazanan Türki cumhuriyetlerin Türkeş'i ve Türkiye'yi lider olarak kabul etmedikleri, Turancılık fikrinin bu coğrafyada herhangi bir karşılığının olmadığı ve esas bölgesel partner olarak Rusya'yı gördükleri çok geçmeden anlaşılacaktır.

Türkeş, Ülkücü Hareket ve Kürt sorunu

Önce 12 Eylül darbesiyle solun tasfiye edilmesi, sonra da Sovyetler Birliği'nin dağılması, varoluş nedeni antikomünizm olan Ülkücü Hareket'i düşmansız bırakmıştır. Ancak MHP'ye yeniden hayat verecek ve onu siyaset sahnesinin etkili aktörlerinden birine dönüştürecek olan yeni bir olgu söz konusudur: Kürt sorunu ve Kürt hareketinin yükselişi. Özellikle 1990'ların başından itibaren yoğunlaşan PKK'nin silahlı eylemleri ve devletin buna sıklıkla hukukun dışına çıkmayı ve kontrgerilla yöntemlerini de içeren bir "topyekûn savaş" stratejisiyle karşılık vermesi, Kürt sorununu ülkenin bir numaralı sorunu hâline getirmiş, MHP de sorunun yarattığı atmosferden yararlanmıştır:

> 1984-87 döneminde spektaküler eylemlerle kendisini duyuran ve bölgeye yerleşen PKK, 1987/88'de askeri olarak profesyonelleşmiş, 1989/90'da ise toplumsal desteğini yaygınlaştırmasına bağlı olarak hareket tarzını sistemli olarak sertleştirmiş, ayaklanmalar başlatmaya ve beraberinde "açık savaş" örgütlenmesine yönelmişti. 1991/1992'de örgüt kimi bölgelerde ve yerleşim merkezlerinde fiili bir denetim gücüne sahip olmuştu. ... Nitekim askeri yetkililer, 1993'ten itibaren "Düşük Yoğunluklu Çatışma" terimini kullanmış, 1991'den itibaren bu stratejik konsept doğrultusunda "topyekun mücadeleye" girişmişlerdir. (Bora ve Can, 2004: 88)

MHP'nin ve Ülkücü Hareket'in 1990'ların başında Kürt sorununa bakışı, devletinkiyle paraleldir. Bu dönemde Kürtlerin varlığı kolektif bir kimliğe sahip olmaları anlamında inkâr edilmiş ve "kart kurt sesi"nde somutlaşacak şekilde aslında kendilerini Kürt sanan Türkler oldukları söylenmiş, Kürtçe diye bir dilin bulunmadığı, bunun Farsçanın bir şivesi olduğu iddia edilmiştir. Kürtler olmadığına göre bir Kürt sorunu da olmayacaktır elbette ve sorun bir "terör sorunu" olarak kodlanacaktır. Buna göre PKK, dış güçlerin Türkiye'yi bölmek için kurup yönettiği bir örgüttür ve aslında Kürtleri de temsil etmemekte, dış güçlerin çıkarları doğrultusunda eylemlerde bulunmaktadır. Dolayısıyla ortada siyasi bir sorun bulunmadığı için siyasi bir çözüm de söz konusu olmayacak, devlet masaya yumruğunu vuracak ve terörü bitirecektir, böylece sorun da çözülmüş olacaktır.

Türkeş'in meseleye bakışı da devletinkiyle paralel olmuştur. Türkeş kimi konuşmalarında, "Kürtçe konuşan vatandaşlar"ın varlığını kabul ediyor, ancak Kürtçenin bir dil değil, bir diyalekt, yani bir lehçe olduğunu söylüyordu. "Kürtler" ifadesini kullanıyor ama öte yandan Kürtler için, "Türk milletinin evlatlarıdırlar. Binaenaleyh Türkiye Cumhuriyeti devletinin resmî dili Türkçedir; onlar da Türkçe konuşacak, Türkçe dinleyeceklerdir. ... Kürtçe konuşanlar mahalli olarak vardır. ... Hepsi bizim insanlarımızdır ve Kürtleri biz çok severiz. Onları biz düşünürüz," diyordu. (Turhan, 2016b: 399) Bir konuşmasında ise Kürtlerin aslında Türk olduğunu şöyle iddia etmişti:

> Kürtçe konuşan ve çoğunlukla Doğu bölgemizde yaşayan insanların Türk soyundan olduğu birçok araştırmayla ispatlanmıştır. Ama bölücülerin, fitnecilerin, kışkırtıcıların iddiaları bunların ayrı bir soydan geldiği yolundadır. Gerçeklere aykırı olmasına rağmen böyle olduğunu farz etsek bile, bu topraklarda dokuz yüz yılı aşkın bir süredir bizim devletlerimiz hüküm sürmüştür. Bu insanlarla beraber yaşamışızdır. Hepimiz de Müslüman'ız, aynı kıbleye secde ediyoruz, aynı kitaba bağlıyız, aynı peygamberin ümmetiyiz. (Turhan, 2016b: 264)

Kürtçe eğitim tartışmalarını ise bölücülük olarak görüyor, şiddetli bir şekilde reddediyor ve bunun olmaması için gerekirse savaşacaklarını söylüyordu. Erbakan'ın Kürtçe eğitimle ilgili söylediklerine verdiği yanıt şöyleydi:

> Şimdi Erbakan, Refah Partisi iktidara gelince Güneydoğu'da Kürtçe eğitim yaptıracağım diyor. Sen Anadolu'yu, Türkiye'yi bölmeye karar vermişsin. Bunu yapamazsın, hiçbir zaman yapamazsın. Pabucu pahalıya gelir. Devletin eğitim dili Türkçe'dir. Biz Türkiye'mizi dağıttırmayacağız. Gerektiği zaman bu uğurda dövüşürüm. (Turhan, 2016b: 505)

Türkeş'in bir TV programındaki "ne mozaiği ulan" çıkışı o yıllarda hayli ses getirmiş, çok konuşulmuştu. Türkeş Türkiye'nin bir kimlikler ve kültürler mozaiği olduğuna dair açıklamaları çok sert bir şekilde reddediyor ve Türkiye'de küçük etnik gruplar bulunmakla birlikte tek bir milletin, yani Türk milletinin olduğunu söylüyordu:

> Zaman zaman birtakım kişiler çıkıyorlar; efendim Türkiye yirmiden fazla etnik kökenden gelen bir mozaik. Bunlar, tarihi gerçeklere aykırıdır. Bazısı yirmiyi de az buluyor da, kırktan fazla etnik kökenden gelen bir mozaiktir martavalını söylüyorlar. Bazısı, kırkı bile az buluyor, altmıştan fazla etnik kökenden gelen bir mozaiktir diyor. Her milleti incelediğimiz zaman, onun içerisinde, yüzde beş, yüzde on, başka etnik kökenlerden gelmiş insanlar bulunur, vardır, her millette vardır, İngiltere'de vardır, Fransa'da vardır ama bu onun esas özelliğini değiştirmez yani; Rusya'da bir Rus milleti

> vardır, İngiltere'de bir İngiliz milleti, Almanya'da bir Alman milleti... Türkiye'de de bir Türk milleti vardır. Bunun için de; yüzde beş, yüzde on başka etnik kökenden gelmiş insanlarımız olabilir, vardır. Bunları, biz, sevgiyle, hürmetle kucaklıyoruz. Onlarla bir ayrımız gayrımız yoktur. (Turhan, 2016b: 446)

Başka bir konuşmasında ise yine devlet söylemine paralel bir şekilde Türkiye'deki farklı etnik kökenden olan insanlar için, "Hepsi eşit haklara sahiptir," diyor ve o ünlü "cumhurbaşkanı bile olabiliyorlar" argümanını kullanıyordu:

> Herkes kanuni yeterliliği taşıdığı sürece her türlü göreve gelmektedirler. Milletvekili, bakan, general oluyorlar ve cumhurbaşkanı oluyorlar. Bugüne kadarki dokuz cumhurbaşkanımızdan dört tanesi Doğuludur. Kürtçe konuşulan bölgelerdendir. İnönü Bitlislidir. Cemal Gürsel Erzurum Hınıslıdır. Fahri Korutürk Erzincan Kemaliyelidir. Turgut Özal "Bende Kürt kanı var" demiştir. Bizim yönetimimiz hiçbir vatandaşımızı hor görme, aşağılamayı kabul etmez. ... Mesela Yeni Demokrasi Hareketi diye çıkmış birisi, Türk vatandaşı ne hakka sahipse, Kürtler de aynı haklara sahip olmalıdır diyor. Zaten öyle değil mi? Herkes eşit haklara sahip, aynı özgürlüklere sahip. (Turhan, 2016b: 503)

Türkeş, o dönemde devletin de sıkça başvurduğu bir argümanı tekrarlayarak Abdullah Öcalan'dan, "Kendini Kürt diye takdim ediyor ama aslında adı Artin Agopyan olan bir Ermeni'dir," diye söz etmiş ve "bunların arkasında Yunanlılar var, Ermeniler var ve bunlarla beraber güçlü bir Türkiye'yi istemeyen başka emperyalist devletler var," demiştir. Türkeş'e göre "Türkiye adı konulmamış bir imha savaşı ile karşı karşıya bulunduğunu" anlamalıydı ve bu savaşın gayesi "Türk milletini imha etmek"ti. Bu nedenle de "buna karşı milletçe topyekûn savunmaya geçmek" gerekiyordu. Türkeş, "İktidar olsak, bu bölücü terörü iki ay içinde en az yüzde elli aşağıya çekebiliriz. Geriye kalan yüzde ellisini de çok uzun olmayan bir zaman içerisinde tamamıyla yok edebiliriz," diyor ve Kürtçe televizyon yayını yapılmasına ya da federasyona gidilmesine dair tartışmaların teröre cesaret vermek anlamına geldiğini söylüyordu. (Turhan, 2016b: 398)

Türkeş'e göre ortada bir gerilla savaşı vardı ve bu gerilla savaşının üstesinden gelinebilirdi; ancak bunun için gereken tedbirlerin alınması gerekiyordu:

> Gerekli görüyorsak o bölgede, o yeterli görülmezse bütün Türkiye'yi şamil sıkıyönetim etmeliyiz. Gerekli görüyorsak kısmi seferberlik yapmalıyız. Gerekli görüyorsak genel seferberlik yapmalıyız. Gerekli görülüyorsa bir tane Şırnak'ta, bir tane Van'da olmak üzere, beşinci, altıncı orduları kurmalıyız. (Turhan, 2016b: 448)

"Kürt sorununa askeri çözüm" beraberinde Türkeş'in "eski mesleğini" de, yani askerliğini de gündeme getirmişti, üstelik "uzmanlık alanı" olan "gerilla savaşı"yla birlikte. Eski albay, bizzat ABD'de terörle mücadele eğitimi almıştı, yani "bu işin ilmini biliyor"du. Türkeş 100 bin kişilik bir özel tim, özel istihbarat aygıtı, sosyologlar ve halkla ilişkiler uzmanlarından oluşan bir örgütlenmeye gidilmesi gerektiğini savunuyordu. (Bora ve Can, 2004: 103)

Türkeş "Kürt sorunu" diye bir sorunun varlığını kabul etmiyor, ortada bir terör sorunu bulunduğunu ve bunun gerisinde de yabancı ülkelerin, "kalkınmamızdan, gelişmemizden endişe edenler"in olduğunu söylüyordu. İnsan hakları, demokrasi, feodalite, işsizlik vb. faktörlerin "bölücülük tehlikesi"ni açıklamayacağını söyleyen Türkeş'e göre, bu tür söylemler teröre haklılık kazandırma gibi bir anlam taşıyordu. Teröre karşı "kültürel, siyasi, ekonomik uzun vadeli tedbirler" alınmalıydı elbette ama esas mesele askerî, polisiye ve istihbarata dayalı bir politikanın, dört başı mamur bir güvenlik politikasının oluşturulmasıydı. Türkeş şöyle diyordu:

> Şimdi yapılması gereken şey hemen yüz bin kişilik bir uzmanlar kadrosuyla özel bir teşkilat kurmak gerekir, içinde sosyoloji, toplum psikolojisi, halkoyunu kazanma ve arkaya desteğe alma uzmanları olmalı. Kuvvetli istihbarat kuruluşları da bu teşkilat içinde bulunmalı. Gayet iyi yetişmiş vurucu timler yer alınalı. Çok kapsamlı bir plan hazırlayarak bu teşkilat vasıtasıyla uygulamalı. Yetenekli bir kimsenin bu işe el atması hâlinde iki ay içerisinde yüzde elli terör söndürülür. Kalan yüzde ellisi de en fazla bir iki

yıl içerisinde tamamıyla söndürülür. Türkiye de huzura kavuşur. (Turhan, 2016b: 395)

Bunun yanı sıra, Türkeş imajıyla ilgili olarak kamuoyuna sunulan başka bir şey daha vardı: Devlette bizzat Türkeş'e bağlı kimselerin olması ve bunların Türkeş'in emirleri doğrultusunda operasyonlar gerçekleştirebilecekleri. Nitekim 28 Eylül 1993'te Türkeş, "İstesinler 2-3 kişilik bir tim göndererek Apo'nun kellesini getireyim," diyecek, bu cümleler ülkücü ve hatta ana akım basında dönem dönem gündeme getirilecek, Türkeş'in aslında yetki verilirse terörü bitireceği, ancak birtakım karanlık odakların buna izin vermediği efsanesi yaratılacaktı.

Bu dönemde MHP'nin istediği türden bir örgütlenmeye gidilmedi ama topyekûn savaş konseptine uygun olarak mesele güvenlikleştirildi, bütünüyle bir asayiş meselesine indirgendi ve bu da MHP'nin işine yaradı. MHP'liler bir yandan "şehit cenazeleri"nin doğal sahibi gibi davranarak cenaze törenlerini birer mitinge dönüştürdüler, öte yandan güvenlik aygıtı içindeki varlıklarını gözle görülür hâle getirdiler. Özellikle polis özel harekât birimleri içerisinde ülkücü bıyıklı özel harekâtçılar, üç hilalli ya da bozkurtlu üniformalar ve silahlar adeta moda hâline geldi, bu da PKK'yle esas olarak ülkücü kadroların mücadele ettiği algısını güçlendirmeye yardım etti.

Refah Partisi Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata, 1995'te konuyla ilgili yaptığı bir açıklamada şöyle diyordu:

> Özel tim okullarına başvuranlar arasında ayrıntılı araştırma yapılıyor ve MHP'li olanlar tercih ediliyor. Genelde Diyarbakır-Bingöl ağırlıklı çalışıyorlar. MHP bugüne kadar bölgede halka yönelik tek toplantı düzenlemedi. MHP'nin il ve ilçe örgütleri sivil güvenlik güçleri tarafından korunuyor. Çoğunluğunu özel tim görevlilerinin oluşturduğu güvenlik güçleri, mesai saatinden sonra MHP örgütlerini ziyaret ediyor. Bu görevliler özellikle Diyarbakır'da haftada iki veya üç kez "sünnet düğünü" adı altında eş ve çocuklarıyla birlikte araçlarla kent turu düzenliyorlar. Sivil polis otoları korumasında gerçekleşen kent turunda MHP bayrakları kullanıyorlar ve bozkurt selamı veriyorlar. (Bora ve Can, 2004: 118)

Türkeş kendilerine yönelik "Kürt düşmanlığı" suçlamalarına ise 90'lı yıllar boyunca sıkça başvurduğu "Onlar ne kadar Kürt'se biz de o kadar Kürt'üz, onlar ne kadar Türk'se biz de o kadar Türk'üz" sloganıyla şöyle yanıt veriyordu:

> Şimdi, kamuyonun önünde onlara soruyorum, "Onlar ne kadar Kürt'se biz de o kadar Kürt'üz, onlar ne kadar Türk'se biz de o kadar Türk'üz" diyen insanlar Kürt düşmanı olabilir mi? Türk-Kürt ayrımını kabul etmiyoruz, birlikte hayır, ayrılıkta azap vardır. "Doğulusuyla Batılısıyla, Sünni'siyle Alevi'siyle, Türkmen'iyle Kürt'üyle biriz, beraberiz" diyenler mi Kürt düşmanlığına soyunacaklardır? Asıl Kürt düşmanı, çoluk çocuk demeden kundaktaki bebelere kadar katleden PKK'lılar değil midir? Kürt kardeşlerimizi istismar ederek, onları emelleri yolunda kullanarak asıl amaçları olan "Ermenistan hayali" peşinde Güneydoğulu insanlarımıza çile çektiren üç beş Ermeni fanatiğinin yönettiği PKK'dan daha büyük Kürt düşmanı olabilir mi? PKK'ya karşı olmak ayrı şeydir, bölücülüğe karşı çıkmak, dur demek başka şeydir, bunları diyen insanlara "Kürt düşmanı" demek de mümkün değildir. (Turhan, 2016b: 403)

Bu dönemde, Türkeş bir yandan "terörü bitirecek lider" olarak sunulurken, öte yandan "Kürt sorununun iç savaşa dönüşmesini engelleyen bilge siyasetçi" imajı da yaratıldı. Buna göre, Ülkücü Hareket'in tahriklere kapılmayıp sokağa inmemesinin ve Kürt sivillere yönelik herhangi bir girişimde bulunulmamasının gerisinde Türkeş vardı. Türkeş MHP tabanını tutuyor, terörle devletin mücadele edeceğini söylüyor ve bir iç savaşı engelliyordu. Türkeş de yaptığı açıklamalarla bu imajı güçlendiriyordu. Türkeş bir yandan iktidara gelmeleri hâlinde terörü bitireceklerini söylerken, bir yandan da ülkücüleri sokağa indirmeyeceklerini ve ellerine silah almayacaklarını, terörle devletin mücadele edeceğini söylüyordu. Bunda 12 Eylül sürecinde yaşananların da etkisi vardı. 12 Eylül öncesi ülkücüler sola karşı silaha sarılmış, sola karşı devletle birlikte mücadele etmiş ama devlet 12 Eylül'de ülkücüleri de yargılamış, cezaevine koymuş, hatta idam etmişti. Tam da bu nedenle, savaş derinleştikçe, özel harekâtın, terörle mücadele birimlerinin içerisinde

ülkücüler giderek daha fazla yer alıyor, ülkücü semboller güvenlik kuvvetlerinin üniforma ve silahlarında giderek daha görünür hâle geliyor ama sivil ülkücüler bilinçli bir şekilde sokaktan uzak tutuluyordu. Bunun başka bir nedeni ise çatışmanın sivillere sirayet etmesi hâlinde devletin kontrolü yitirebileceğine ve etnik temelli bir iç savaş çıkabileceğine dair endişeydi. Türkeş 1992 yılında yaptığı bir konuşmada konuyla ilgili olarak şöyle diyordu:

> Şimdi, özellikle de içinde yaşamakta olduğumuz şu günler içerisinde yoğunluğu artırılarak devam ettirilen bir propagandayla ülkücü hareket, olayların içine çekilmek istenmekte, ülkücü gençler üzerinde yürütülen çeşitli provokasyonlarla bir "ülkücü-PKK" çatışması körüklenmeye çalışılmaktadır. Bizler devlet varlığını, vatan bölünmezliğini, millet bütünlüğünü savunan kişiler olarak elbette ki, bölücülere, elbette ki PKK çetesine karşıyız, karşı olacağız. Bundan tabii hiçbir şey olmaz. Fakat bütün bunlar ülkücüler sokağa çıkıp, dağa çıkıp, eline silah alıp PKK'lılara saldırarak memlekette bir "ülkücü-PKK" kavgası olacak demek değildir. (Turhan, 2016b: 355)

SHP Genel Başkanı Murat Karayalçın 1993'te kendisini ziyaret eden Güneydoğulu milletvekillerine, "Türkeş Türkiye'nin sübabıdır," dedikten sonra ekliyordu: "Türkeş'in 1980 öncesi tavırları olsaydı, Türkiye'de çok ağır çatışmalar yaşanabilirdi. Türkeş şimdi Türk-Kürt çatışmasından çok, kardeşliğinden söz ediyor. Türkiye'de son yaşanan olaylarda şoven bir tavır sergilememesi çok önemli."

Ertuğrul Özkök de 15 Mayıs 1994'te yazdığı bir yazıda Türkeş'in "uzlaşmacı, toplumsal barış yanlısı, bilge lider" imajına şu cümlelerle katkı yapacaktı:

> Neredeyse her ilinde, her ilçesinde haftada bir iki şehit cenazesi kaldırılan beldeleri seyrediyorum. Bir zamanlar Hitler'in Türk versiyonu olarak kabul edilen bir lider için bulunmaz bir fırsat tarlası görüyorum. ... Böyle bir milli kasırgada, Türkeş gibi bir liderin istese ülkeyi bir anda yangına çevirebileceğini tahmin ediyorum. Miloseviç'in Yugoslavya'yı ne hâle getirdiğini düşünerek, sorumsuz bir milliyetçi liderin Türkiye'yi nasıl bir felakete götüreceğini

> kendim kadar iyi biliyorum. ... Haydi dese milliyetçilik bir anda ırkçılık hâline dönüşecek ve belki de Türkiye bir Saint Bartelemeo gecesi yaşayacak. (Bora ve Can, 2004: 377)

Öte yandan Türkeş bu imajın Ülkücü Hareket nezdindeki imajını zedeleyebileceğini düşündüğü için zaman zaman sert mesajlar vermeyi de ihmal etmeyecekti. Bu mesajların bazıları ve verildiği yerler şöyleydi:

> 1994 Aralık'ında, Anadolu Grubu'nun toplantısında: "Ülkeyi böldürmemek için gerekirse kan dökeriz, dövüşürüz... Katil kuduz köpeği Apo'yla aynı masaya oturmayız." 1995 Şubat'ında Ankara il örgütünün iftar yemeğinde: "Siz Türküm derseniz onlar da Kürdüz derler diyorlar. Efendi sen aklını mı oynattın! Milleti aptal mı sanıyorsun? Sen neyi tartışıyorsun?" 21 Nisan 1995'te İzmir'de Asena Gecesi'nde: "Bizi çekemeyenler, bizi bölmek isteyenler var. Koparamazlar, koparmak isteyenleri biz koparırız. ... Apo'yu masaya çağırıp 'buyur paşam ne istiyorsun' mu diyeceğiz! O da 'Türkiye'nin yarısı benimdir' diyecek. Biz de 'buyur istediğini al' diyeceğiz. Bunun adı demokrasi olacak." 13 Haziran 1995 Kayseri-Pınarbaşı'daki Vuslat Şöleni'nde: "Bazıları Türkiye pırıl pırıl mozaiktir diyor. Ne mozaiği ulan!" (Bora ve Can, 2004: 381)

MHP bütün bir 90'lı yıllara damgasını vuran Kürt sorununa dair tutumunun semeresini Türkeş'in ölümünden sonra, Öcalan'ın yakalanmasıyla Kürt sorununda bir dönem kapanıp yeni bir dönem açılırken 1999 seçimlerinde alacaktı. Öcalan'ın yakalanıp Türkiye'ye getirilmesinin ardından yoğunlaşan milliyetçi atmosferin belirleyiciliğinde yapılan bu seçimlerde Ecevit'in DSP'si (Demokratik Sol Parti) birinci parti olurken, Türkeş'ten sonra yerine geçen Bahçeli'nin MHP'si Türkeş hayattayken yanına bile yaklaşılamamış bir oy oranına, %17,9'a ulaşarak seçimden ikinci parti olarak çıkmayı başardı ve DSP'yle MHP, yanlarına ANAP'ı da alarak 2002 yılına kadar iktidarda kalacak DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetini kurdular. Böylece 1980 sonrası MHP ilk kez bir hükümette yer alacaktı, üstelik bu sefer 1980'den farklı olarak küçük değil, ikinci büyük ortak olarak.

SONUÇ

"Afganistan Olmak": Kurtarılan Devlet, Yıkılan Cumhuriyet

Ekim Devrimi'nin gerçekleştiği yıl doğan Alparslan Türkeş, hayatı boyunca Sovyetler Birliği'ne ve komünizme karşı mücadele ettikten, reel sosyalizmin çözüldüğünü, Sovyetler'in dağıldığını gördükten sonra, üstelik 12 Eylül darbesi de komünizm tehdidini ortadan kaldırmışken, 4 Nisan 1997'de misyonunu tamamlamış olarak yaşamını yitirdi. Peki Türkeş'in ve Ülkücü Hareket'in misyonuna, Türkiye tarihi içerisindeki rolüne dair neler söylenebilir? Bu misyon ve rol günümüz Türkiye'sine ne devretmiş, günümüz Türkiye'sinin şekillenmesine nasıl bir etkide bulunmuştur? Bu sorulara vermeye çalışacağımız yanıtlar, aynı zamanda çalışmanın sonuç kısmını oluşturacak.

Ülkücü Hareket'in 1980 öncesi önemli isimlerinden biri olan Nevzat Kösoğlu, en büyük başarılarının "Türkiye'nin Afganistan olmasını engellemek" olduğunu söyler. Burada "Afganistan olmak"la kastedilen, sosyalist bir devrim neticesinde iktidara Sovyet yanlısı bir hükümetin gelmesi ve sonra da Türkiye topraklarının Sovyet güçlerine açılması, Türkiye'nin "dost bir hükümet aracılığıyla düşürülmesi"dir. Üstelik Türkiye jeopolitik olarak Afganistan'dan çok daha önemli bir ülkedir. Kösoğlu'na göre eğer bu başarılmış olsaydı Sovyetler Birliği yıkılmayacaktır, ancak başarılı olunamadığı için Sovyetler tarihe karışmıştır; yani Sovyetler'in çöküşünün ve reel sosyalizmin yenilgisinin gerisinde Ülkücü Hareket'in komünizme karşı mücadelesi vardır:

> Rusya'nın Türkiye'yi düşürmesi, Osmanlı'nın Viyana'yı düşürmesi gibidir. Osmanlı Viyana'yı düşürseydi yeni bir Osmanlı doğuşu başlayacaktı. İkinci Roma gibi, ikinci bir Osmanlı dönemi başlayacaktı. Çünkü Viyana Avrupa medeniyetinin merkezi idi. Osmanlı oraya hâkim olduktan sonra artık çökmez, yeni bir medeniyet açılışına girerdi; İstanbul'un fethinden sonraki açılış gibi. Kara Mustafa Paşa, en azından bunu seziyordu gibi gelir bana. Viyana'yı tahrip etmeden, vire ile almak istemesindeki ısrarı ben böyle yorumlarım.
>
> Rusya'nın 1970'li yıllarda Türkiye'yi düşürmesi de buna benzer. Afganistan'ı düşürmeye benzemez. Türkiye'yi düşürseydi Sovyetler parçalanmazdı. Çünkü çok büyük bir hamle olacaktı. Taa 15. yy'dan beri adamların hayali İstanbul, boğazlar ve Türkiye idi. Şimdi buraya hâkim oldular mı, Ortadoğu'nun kilidini ele geçirdiler demektir. Efendim sonradan anladık ki, kurumları yıpranmış, içinden çürümüştü; evet, ama Türkiye onu ayağa kaldırırdı. (Çakır, 2008: 235)

Kösoğlu'na göre Ülkücü Hareket'in komünizme karşı mücadelesi "Cumhuriyet tarihinin en büyük vatan savunması"dır, bir "milli mücadele"dir ve "Bu nasıl başarılmıştır?" sorusunun yanıtı "Türkeş sayesinde başarılmıştır," şeklindedir. Kösoğlu şöyle der:

> Türkeş'ten başka hiç kimsenin bu hareketi yürütmesi, yönetmesi mümkün değildi. Gençliğin Türkeş'e olan bağlanışı gevşeseydi, hareket biterdi. Bu bakımdan, ben Türkeş Bey'in tarihi işlevini yerine getirmiş olduğuna kaniyim. Büyük bir fonksiyonu ifa etmiş olduğuna inanırım. (Kösoğlu, 2008: 235)

Sovyetler Birliği'nin 1970'li yıllarda Türkiye'ye Afganistan misali bir müdahaleyi arzulayıp arzulamadığı tartışmalı bir konudur, böyle bir müdahalenin gerçekleşmesi hâlinde Sovyetler'in bir yeniden doğuş yaşayarak yıkılmaktan kurtulacağı iddiası da. Ancak Kösoğlu Afganistan benzetmesiyle, farkında olmadan başka benzetmelerin ve tartışmaların kapısını açmaktadır.

Örneğin bu benzetmeden yola çıkarak Ülkücü Hareket'in Türkiye'de üstlendiği rolün Afganistan'da cihatçıların oynadığı rolün aynısı olduğunu söyleyebiliriz. Her iki hareket de aynı dönemde silahlı birer güç olarak sola karşı mücadele etmiştir. Özellikle iç

savaşın derinleştiği 1977 sonrasında Ülkücü Hareket'in ve ülkücülerin giderek İslamize olmasını ve hareketin söyleminin merkezine "cihat"ın yerleşmesini de bu benzerliğe dahil edebiliriz. Elbette ki Ülkücü Hareket hiçbir zaman siyasal İslamcı olmamıştır ama "Türkçü faşizm"den "Türk-İslam sentezi"ne ve oradan da "Türk-İslam ülküsü"ne uzanan yolun Soğuk Savaş'la bağlantısı açıktır. "Komünizme karşı savaş"la "kâfire karşı cihat" zamanla iç içe geçmiş ve birbirinden ayrıştırılamaz hâle gelmiştir.

Diğer bir benzerlik mücahitlerin ABD, Pentagon ve CIA ile olan ilişkileridir. Soğuk Savaş'ın en sıcak cephelerinden biri olan Afganistan'da ABD'nin cihatçılara verdiği desteğin boyutları özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası görülmüş, El Kaide ve IŞİD'de cisimleşen günümüz cihatçılığının kökenlerinin Afganistan'daki savaşta aranması gerektiği anlaşılmıştır. Afganistan, ABD'nin Soğuk Savaş'taki "Yeşil Kuşak Projesi"nin bir parçasıdır ve Türk-İslam sentezinin Türkiye'ye yerleşmesi de bir ABD projesidir.

Türkeş daha 1948'de, yani Soğuk Savaş'ın başında ABD'ye gitmiş ve burada "gerilla harbi" eğitimi almıştır, 1950'li yıllarda NATO'da görev yapmış, siyasete atıldıktan sonra CIA'in Ortadoğu'daki en önemli adamlarından biri olan Ruzi Nazar'la yakın arkadaşlığını devam ettirmiş, Enver Altaylı üzerinden Soğuk Savaş'ın merkez ülkelerinden Batı Almanya'nın istihbarat örgütleriyle sıkı ilişkiler kurmuştur. Ülkücü Hareket'in iç savaş stratejisi bağlamında tertiplediği siyasal cinayet ve katliamların Gladio bağlantılı olduğu açıktır. Kullanılan silahlar ve bombaların NATO menşeli olduğu, bunların Özel Harp Dairesi'nden temin edildiği, Türkeş'in Özel Harp Dairesi ile bağlantıları, Özel Harp Dairesi'nin ise Pentagon ve CIA ile iç içe geçmiş bir ilişkiler ağına sahip olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Ülkücü Hareket'in Soğuk Savaş'ın Türkiye cephesinde üstlendiği paramiliter rol, basitçe Türkeş'in ve hareketin kendiliğinden harekete geçmesiyle, milliyetçi bir refleksle açıklanamaz, ortada hem emperyalizm hem de Soğuk Savaş ve bu ikisinin kurumları, mekanizmaları, yöntemleri, kişileri vardır. Ülkücü Hareket emperyalizmin ve Soğuk Savaş'ın ürünüdür, ülkücülük bir Soğuk Savaş ideolojisidir.

Benzetmeyi mantıksal sınırlarına doğru genişlettiğimizde, Sovyet yanlısı hükümetin ve Sovyetler'in Afganistan'daki yenilgisiyle, solun 12 Eylül yenilgisi arasında bir benzerlik kurabilir, Afganistan'ın bugünkü durumu ile bugünkü Türkiye arasında bir karşılaştırma yapabiliriz. Şüphesiz ki, cihatçıların kontrolünde olan, parçalanmış, korkunç bir yoksulluğun ve sefaletin pençesinde bulunan Afganistan ile Türkiye kapitalizminin gelişkinliği ve devlet aygıtının merkeziliği karşılaştırılabilir değildir. Ancak en üst soyutlama düzeyinde her iki ülkede de solun yenilgisinin –elbette ki derece farkı olduğu notunu düşerek– İslamizasyonla sonuçlandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu noktada 12 Eylül yargılamaları sırasında ülkücüler tarafından zikredilen, "Kendisi hapiste, fikirleri iktidarda bir partiyiz," sözünü hatırlayarak, bunun sahiden de son derece önemli ve tarihsel bir tespit olduğunu söyleyebiliriz. Evet, 12 Eylül ülkücüleri de devrimciler gibi hapse atmış, hatta tıpkı devrimcilere yaptığı gibi kimi ülkücüleri idam da etmiştir ama antikomünist bir toplumsal mühendislik projesi olarak 12 Eylül, ülkücülüğün ülkücüler olmadan iktidara gelmesi olarak görülebilir. Çünkü darbe, basitçe solu şiddet aracılığıyla yok etmekle yetinmemiş, solun ve işçi hareketinin bir daha siyaset sahnesinde boy gösteremeyeceği bir toplumsal tasarımı hayata geçirmek istemiş ve bunda büyük ölçüde başarılı olmuştur. Bu toplumsal tasarımın temelinde ise açıkça Türk-İslam sentezi vardır.

MHP'ye yakın ve Aydınlar Ocağı etrafında toplanan antikomünist entelijansiyanın 1970'lerde Türkiye kamuoyunun gündemine getirdiği Türk-İslam sentezi 12 Eylül'ün ideolojisini teşkil etmiş, bu sentez gençliğin ve işçilerin "sapık ideolojilere" kapılmasını engelleyecek ana formül olarak görülmüştür. Din derslerinin anayasal güvence altına alınmasından Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yeniden yapılandırılmasına, ders kitaplarının değiştirilmesinden tarikatların sivil toplumun ve devletin gözeneklerine sızmasına izin verilmesine kadar geniş bir alanda, dinselleşmenin önü açılmış ve dinselleşme ile milliyetçilik sentezlenmiş, erken Cumhuriyet döneminden ve

Cumhuriyet ideolojisinden farklı olarak "ezan ve bayrak", "vatan ve Kuran" devlet söyleminin ayrıştırılamaz parçaları hâline gelmiştir.

Ayrıca bireysel ve kolektif hak ve özgürlükleri değil, devletin bekasını merkeze koyan bir anayasayla, güçlü bir yürütme aygıtıyla, sınırlandırılmış bir parlamentoyla, seçim barajı aracılığıyla sınırları kalın bir şekilde çizilmiş bir parti sistemiyle, emek kesiminin elini zayıflatıp sermayenin elini güçlendiren yasal düzenlemelerle ve güçten düşürülmüş sendikalarla, solun ve işçi hareketinin siyasal alanın dışında bırakılmasının altyapısı hazırlanmış, bu ikisinin yeniden aktör hâline gelmesini engelleyecek mekanizmalar tesis edilmiştir.

1946'da aralanan İslamizasyon kapılarının 12 Mart ve 12 Eylül'le iyiden iyiye açılmasının neticesi, Cumhuriyet'le antagonistik bir ilişki içerisinde olan siyasal İslam'ın iktidarıyla neticelenmiş, 16 yılın sonunda rejim önce fiilen ve sonra da anayasal olarak değişmiştir. Burada rejim değişikliğiyle kastedilen basitçe parlamenter sistemin yerini başkanlık sisteminin, parlamentonun yerini sarayın alması değildir. Bunlar rejim değişikliğinin biçimsel görünümleri olmakla birlikte, esas değişim felsefi ve ideolojiktir. Bugün Türkiye'de 1923'ün kurucu felsefesinin, laiklik ve aydınlanma anlayışının, birey, yurttaş ve ulus tasavvurunun karşısında konumlanmış bir rejim vardır ve bu rejimin inşası büyük ölçüde tamamlanmış olmakla birlikte halen devam etmektedir. Bu inşa sürecinin dayanağı da rejimin üst ilkesi de açıkça İslam'dır ve toplumsal, siyasal ve kamusal alanın dinsel referanslarla dönüştürülmesi bir süreç olarak yürürlüktedir. Türkiye şeriatın resmen ilan edilmesi anlamında hiçbir zaman Afganistan olmayacaktır elbette ama aşamalı bir proje olarak dinselleşme rejimin temel yol haritası ve din de temel referans noktası olmaya devam edecektir. Bu noktada, dinselleşmenin sermayenin uzun vadeli çıkarları açısından önemli olduğu, dinselleşme projesinin yerli ve uluslararası sermayenin projesi olduğu belirtilmelidir. Türkiye kapitalizminin ve Türkiye burjuvazisinin dinselleşmeyle herhangi bir problemi yoktur, bilakis dinselleşme düzenin hegemonya krizini çözmüş, yoksul kitlelerin

düzendışı seçeneklere yönelmelerinin önündeki en büyük engeli teşkil etmiştir. Yani yenilmiş solun yeniden siyaset sahnesine çıkmasını engellemenin yolu dinselleşmede görülmüş, rejim değişikliğine buradan gidilmiştir.

Tam da bu nedenle solun yenilgisiyle rejim değişikliği ve dinselleşme arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu söylemek mümkün hâle gelmektedir. Antikomünizm, dinselleşme ve emperyalizmle entegrasyonu beraberinde getirmiş, hem Türkiye yönetici sınıfı hem de emperyalist merkezler, dinselleşmeyle milliyetçiliğin sentezini komünizmle mücadelenin en etkin aracı olarak görmüşlerdir. 12 Eylül'e doğru giden Türkiye'de hem devletin hem Ülkücü Hareket'in hem de bütün bir sağ siyasetin dinselleşmesi bu nedenle şaşırtıcı değildir. Türkiye yönetici sınıfı ve özellikle o sınıfın bir parçası olarak ordu açısından beklenmedik olan ise pragmatist bir ilişki kurdukları ve kontrol edebileceklerini düşündükleri dinselleşme sürecinin bir süre sonra kontrollerinden çıkması ve siyasal İslamcı kadroların iktidara gelip devletleşerek rejimi değiştirmeleridir.

Bu rejim değişikliği sürecinin küçük ortağının 15 Temmuz darbe girişimi sonrası Gülen Cemaati'nin devlet aygıtından tasfiyesi ile birlikte Ülkücü Hareket ve MHP olması ise hayli ironiktir. MHP 90'lı yıllar boyunca siyasetin merkezine yürüyerek marjinal bir parti olmaktan çıkmaya çalışmış, 1999 seçimlerinde koalisyon ortağı olmuş, 2002 seçimleri dışında istikrarlı bir görüntü sergileyerek seçim barajının üstüne ve %13-14'ler seviyesindeki bir banda yerleşmiştir. AKP-Cemaat gayriresmî koalisyonu sürerken muhalefet pozisyonunda bulunan ve rejim değişikliğine karşı çıkan MHP, 15 Temmuz sonrası aşamalı bir şekilde AKP'nin yeni gayriresmî koalisyon ortağı olacaktır. Bu ise rejim inşasına ortak olmak demektir.

AKP ile MHP yeni rejimin kurucu ortakları olmuşlar, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, "Fiili durumun hukuki bir statüye kavuşması gerekir," diyerek süreci hızlandırmış ve önce anayasa değişikliği referandumunda, sonra da partili cumhurbaşkanlığı seçimlerinde iktidar partisiyle ittifak kurmuştur. Bu durum MHP'nin iktidar blokunun ve devlet aygıtının yeni ortağı olması anlamına

gelmektedir. AKP ile MHP arasında, zaman zaman gerilimlere de sahne olan, kırılgan ama çıkarları ortaklaştığı sürece devam edeceği anlaşılan bir gayriresmî koalisyon kurulmuş durumdadır.

Buradan yola çıkarak ortada yeni bir "Milliyetçi Cephe" bulunduğunu söyleyebiliriz. Nasıl ki 1980 öncesi, komünizm tehdidine karşı devletin bekası etrafında bir cephe kurulmuşsa, bugün de karşımızda komünizm tehdidine karşı değil belki ama yine devletin bekası adına kurulmuş bir cephe bulunmaktadır. Dolayısıyla Ülkücü Hareket nasıl ki 1980 öncesi devleti kurtarmak için bir savaş verdiğini öne sürmüşse, bugün de benzer şekilde Türkiye'nin bir ölüm kalım mücadelesi içerisinde olduğunu ve Ülkücü Hareket'e düşenin devletin, yani AKP'nin yanında bulunmak olduğunu öne sürmektedir. Koalisyonun kurucu ideolojisi ise Türk-İslam sentezidir. Soğuk Savaş bitmiş, komünizm tehdidi ortadan kalkmış ve komünizme karşı savaşın ideolojisi devletleşmiş, devletin yeni ideolojisi olmuştur.

"İronik" derken kastettiğimiz şey tam olarak budur: Eski rejimin komünizmle mücadele adına önünü açtığı Ülkücü Hareket ve siyasal İslam, rejim değişikliği konjonktüründe buluşup ortaklaşmış, rejimi değiştirmiş, Türk-İslam sentezini resmî olarak iktidara getirmiş ve devlet aygıtını ele geçirmiştir. Bu süreçte "devlet kurtarılmış", yani komünizm tehdidi bertaraf edilmiştir ama devletin sahipleri değişmiştir. Devlet kurtarılmış ama Cumhuriyet, yani kurucu ideoloji, kurucu felsefe yıkılmıştır. Devleti kurtarmak için ülkücülere ve İslamcılara yol verenler devleti kurtarmışlardır ama devletin sahibi olmaktan çıkmışlardır. Devlet kurtulmuştur ama üst ilkesi, kurucu ideolojisi, egemenliği kavrayış biçimi, devlet-toplum ilişkilerine bakışı farklı, yeni bir devlet kurulmuştur. Soğuk Savaş'ın, antikomünizmin ve dolayısıyla yakın Türkiye tarihinin tek cümlelik özeti belki de budur: "Kurtarılmış bir devlet, yıkılmış bir Cumhuriyet." Okuyup bitirdiğiniz bu kitap, Ülkücü Hareket'in bu kurtarma ve yıkım sürecindeki rolünü gösterebilme amacıyla yazılmıştır, amacına ulaşıp ulaşamayacağını ise okurların takdiri ve zaman gösterecektir.

Kaynakça

Ahmad, Feroz. *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, çev. Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul, 2015

Akbuğra, Turgut. *Muhsin Yazıcıoğlu*, Mavi Çatı Yayınları, İstanbul, 2016

Akkaya, Yüksel. "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye Solu ve İşçi Sınıfı", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce 8*, ed. Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007

Akkaya, Yüksel. *Cumhuriyetin Hamalları: İşçiler*, Yordam Kitap, İstanbul, 2010

Akman, Halil ve Zeyrek, Suat. "John Foster Dulles'in Ortadoğu Gezisi, Temaslar Ve Tepkiler (11-28 Mayıs 1953)", *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD)*, II/1, 2013

Akpınar, Hakan. *Kurtların Kardeşliği CKMP'den MHP'ye (1965-2005)*, Birharf Yayınları, İstanbul, 2005

Aksun, Ziya Nur. *Dündar Taşer'in Büyük Türkiye'si*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2012

Algül, Süreyya. *Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi DİSK (1967-1975)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015

Altaylı, Enver. *Ruzi Nazar: CIA'nın Türk Casusu*, Doğan Kitap, İstanbul, 2013

Aren, Sadun. *TİP Olayı*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1990

Arslan, Orhan. *Ayvaz Gökdemir'e Armağan*, Ötüken Neşriyat, 2009

Arvasi, Seyyid Ahmet. *Türk-İslam Ülküsü I-II-III*, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul, 2013

Ataay, Faruk. *Kriz Kıskacındaki Türk Siyaseti / 12 Mart'tan 12 Eylül'e 1978-1979 CHP Hükümeti*, De ki Yayıncılık, İstanbul, 2007

Atılgan, Gökhan. "Yön-Devrim Hareketi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 8. Cilt*, ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007

Atılgan, Gökhan. *Yön-Devrim Hareketi Kemalizm ve Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar*, Yordam Kitap, İstanbul, 2008

Atılgan, Gökhan. *Behice Boran Öğretim Üyesi, Siyasetçi, Kuramcı*, Yordam Kitap, İstanbul, 2009

Atılgan, Gökhan. "1968'in Kapıları", *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, der. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017

Atsız, Nihal. "Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir", *Ötüken*, Sayı 11, Kasım 1970

Atsız, Nihal. *Makaleler III*, İrfan Yayınları, İstanbul, 1997

Aybar, Mehmet Ali. *Türkiye İşçi Partisi Tarihi*, İletişim, Yayınları, İstanbul, 2014

Aydın, Suavi ve Taşkın, Yüksel. *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014

Bağcı, Hüseyin. *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, ODTÜ Yayınları, Ankara, 2014

Bahar, İlhan. *Bozkurtların Tarihi*, Kamer Yayınları, İstanbul, 2018

Bayraktar, Özgür. *Ülkücü Harekette Bölünme: Milliyetçi Hareket Partisi ve Büyük Birlik Partisi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi Bilim Dalı, Ankara, 2016

Berkes, Niyazi. *Unutulan Yıllar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997

Bilge-Criss, Nur. "Türkiye-NATO İttifakının Tarihsel Boyutu", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 34, 2012

Bora, Tanıl ve Can, Kemal. *Devlet Ocak Dergâh 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000

Bora, Tanıl. ve Can, Kemal. *Devlet ve Kuzgun 1990'lardan 2000'lere MHP*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004

Boratav, Korkut. *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010

Bozkurt, İbrahim. "II. Dünya Savaşı Sonrası Amerikan Missouri Zırhlısı'nın İstanbul Limanı'nı Ziyareti Üzerine Değerlendirmeler", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VI/15, 2007

Bölme, Selin. *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012

Cem, İsmail. *TRT'de 500 Gün Bir Dönem Türkiye'sinin Hikâyesi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976

Cinisli, Rasim. *Bir Devrin Hafızası*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017

Çakır, Osman. *Nevzat Kösoğlu ile Söyleşiler Hatıralar Yahut Bir Vatan Kurtarma Hikâyesi*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2008

Çavdar, Tevfik. *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996

Çelik, Aziz. *Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010

Çetik, Mete. *Üniversite'de Cadı Kazanı 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafaası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998

Çolak, Mustafa. *Bülent Ecevit-Karaoğlan*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016

Çolak, Muhittin. *Her Şey Milliyetçi Türkiye İçin*, Kripto Yayınevi, Ankara, 2018

Darendelioğlu, İlhan. *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Yayınları, İstanbul, 1975

Doğaner, Yasemin. "İhtilalin Mantığı", *Türkiye'nin 1960'lı yılları*, der. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017

Duman, Doğan ve Yorgancılar, Serkan. *Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği*, Vadi Yayınları, Ankara, 2008

Dural, Baran. *Pratikten Teoriye Milliyetçi Hareket*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2011

Ercilasun, Ahmet Bican. *Atsız Türkçülüğün Mistik Önderi*, Panama Yayıncılık, 2018,

Erdem, Erden Eren. "Türkiye-ABD İlişkilerinin Zirve Noktası: Celal Bayar'ın ABD Ziyareti", *Türkiye'nin 1950'li Yılları*, haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015

Eroğul, Cem. *Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2014

Ersan, Vehbi. *1970'lerde Türkiye Solu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013

Feyizoğlu, Turhan. *Fırtınalı Yıllarda Ülkücü Hareket*, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2003

Gerger, Haluk. *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği "Soğuk Savaş"tan "Yeni Dünya Düzeni"ne*, Yordam Kitap, 2012a

Gerger, Haluk. *ABD Ortadoğu Türkiye*, Yordam Kitap, İstanbul, 2012b

Günçıkan, Berat. *Cumhuriyet'in Kuruluşundan AKP İktidarına Devletin Şiddet Tarihi*, Agora Kitaplığı, 2010

Hacıibrahimoğlu, Zeki, *Türkeş*, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul, 2013

Hale, William. *Türkiye'de Ordu ve Siyaset 1789'dan Günümüze*, Hil Yayınları, İstanbul, 1996

Ilıman, Arif. *Birinci ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetleri*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Dalı, Ankara, 2014

Kahya, Pınar. "Soğuk Savaş dönemi Türkiye düşünce hayatında Barışseverler Cemiyeti: 'Niçin Sovyetler Birliği'nin Dostu?'", Mülkiye Uluslararası İlişkiler Kongresi'nde sunulan yayımlanmamış tebliğ, Ankara, 2017

Karabulak, Ozan. *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı Süreli Yayınlarda Türk Milliyetçiliğinin Seyri 1931-1975*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2017

Karpat, Kemal. *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017

Kılıç, Ecevit. *Özel Harp Dairesi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010

Kılıç, Murat. *"Allah, Vatan, Soy, Milli Mukaddesat" Türk Milliyetçiler Derneği (1951-1953)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016

Kısakürek, Necip Fazıl. *Çerçeve 5*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2016a

Kısakürek, Necip Fazıl. *Çerçeve 6*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2016b

Koca, Bayram. "Altmışlı Yıllarda Türkiye'de Anti-komünizm: Truman Doktrini'nden Komünizmle Mücadele Dernekleri'ne", *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, der. Kaan Mete Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017

Koç, Yıldırım. "Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu MİSK", *Kebikeç*, Sayı: 5, 1997

Koç, Canan ve Koç, Yıldırım. *DİSK Tarihi Efsane mi Gerçek mi 1967-1980*, Epos Yayınevi, Ankara, 2008

Koçak, Cemil. *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) Rejim Krizi Cilt: 3*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013

Koçak, Hakan. "Ellili Yıllarda Emek Rejimi ve Emek Hareketi", *Türkiye'nin 1950'li yılları*, haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015

Kuzu, Ali. *Alparslan Türkeş Dokuz Işık Ülkücü Hareketin Tarihi*, Kariyer Yayınları, İstanbul, 2017

Küçük, Yalçın. *Planlama Kalkınma ve Türkiye*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1985

Küçük, Yalçın. *Türkiye Üzerine Tezler-2*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2003

Küçük, Yalçın. *Türkiye Üzerine Tezler-3*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990

Landau, Jacob. *Türkiye'de Sağ ve Sol Akımlar*, çev. Erdinç Baykal, Turhan Kitabevi, Ankara, 1979.

Makal, Ahmet. *Ameleden işçiye: Erken Cumhuriyet Dönemi Emek Tarihi Çalışmaları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007

McGhee, George. *ABD-Türkiye-NATO-Ortadoğu*, çev. Belkıs Dişbudak Çorakçı, Bilgi Yayınları, İstanbul, 1992

Meşe, Ertuğrul. *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016

Müftüoğlu, Rıza. *Derin Sayfalarıyla Milliyetçi Hareket*, Akis Kitap, İstanbul, 2006

Nesin, Aziz. *Salkım Salkım Asılacak Adamlar*, Adam Yayınları, İstanbul, 2002

Odabaşı, Levent. "Fikir Kulüplerinden Devrimci Gençliğe", *Türkiye'nin 1960'lı yılları* içinde, haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017

Okutan, M. Çağatay. *Bozkurt'tan Kuran'a Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) 1916-1980*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004

Oran, Baskın. *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1: 1919-1980*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004

Ozan, Ebru Deniz. *Gülme Sırası Bizde 12 Eylül'e Giderken Sermaye Sınıfı Kriz ve Devlet*, Metis Yayınları, İstanbul, 2012

Öğütle, Vefa Saygın ve Etil, Hüseyin. "1970-73 Türkiye'sindeki Devrimci Şiddet Momentinin Politik ve Sosyalbilimsel Bir Analizi", *Türkiye'de Siyasal Şiddetin Boyutları*, der. Güney Çeğin ve İbrahim Şirin, İletişim Yayınları, 2014, İstanbul

Örnek, Cangül. *Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*, Can Yayınları, İstanbul, 2015

Öymen, Altan. *Öfkeli Yıllar*, Doğan Kitap, İstanbul, 2009

Öymen, Altan. *Bir Dönem Bir Çocuk*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012

Öymen, Altan. *...Ve İhtilal*, Doğan Kitap, İstanbul, 2013

Öymen, Altan. *Umutlar ve İdamlar 1960-1961*, Doğan Kitap, İstanbul, 2018

Özcan, Gencer. "Ellili Yıllarda 'Dış' Politika", *Türkiye'nin Ellili Yılları*, haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015

Özdemir, Emin ve Karakuzu, Hasan. "Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1954 Yılı ABD Ziyaretindeki Konuşmaları ve Kamuoyuna Yansımaları", *Capaddocia Journal of History and Social Sciences*, Vol. 4, 2015

Özdemir, Emin ve Şendil, Fatih A. "Soğuk Savaş Dönemi Algıile Gerçek Arasında Bir İmge Olarak Türk Solu; Demokrat Parti'nin Sol Hareketlere Yaklaşımı", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 12, Sayı 23, 2016

Özdoğan, Günay Göksu. *Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)*, çev. İsmail Kaplan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001

Özgürel, Avni. "Amerikancı Sol", *Radikal*, 07.12.2005

Sander, Oral. *Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016

Sander, Oral. *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2018

Sanlı, Ferit Salim. *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Milliyetçi Hareket Partisi'ne Tarihsel Süreç İdeoloji ve Politika*, Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 2017

Sertel, Sabiha. *Roman Gibi*, Can Yayınları, İstanbul, 2015

Sipahi, Serkan. *Kore Savaşı ve Türk Kamuoyu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2007

Şener, Mustafa. *Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset Yön, MDD ve TİP*, Yordam Kitap, İstanbul, 2010

Şişmanov, Dimitır. *Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi*, haz. Ayşe Zarakolu, Ragıp Zarakolu, Belge Yayınları, İstanbul, 1990

Tanlak, Ömer. *İtiraf Eski Ülkücü MHP'yi Anlatıyor*, Kaynak Yayınevi, İstanbul, 1997

Tanör, Bülent. *İki Anayasa 1961-1982*, Beta Yayınları, İstanbul, 1994

Tekin, Arslan. *Alparslan Türkeş ve Liderlik*, Berikan Yayınları, Ankara: 2011

Tekin, Nergishan. *Nihal Atsız*, Kariyer Yayıncılık, İstanbul, 2015

Timur, Taner. *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003

Tiryaki, Mehmet Hanifi. *1. Milliyetçi Cephe Hükümeti Dönemi Türk Dış Politikası 31 Mart 1975-21 Haziran 1977*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Dalı, Ankara, 2014

Tören, Tolga. *Yeniden Yapılanan Dünya Ekonomisinde Marshall Planı ve Türkiye Uygulaması*, SAV Yayınları, İstanbul, 2007

Turhan, Metin. *Alparslan Türkeş 1963-1980*, Panama Yayıncılık, İstanbul, 2016a

Turhan, Metin. *Alparslan Türkeş 1980-1997*, Panama Yayıncılık, İstanbul, 2016b

Turhan, Metin. *Ülkü Ocakları 1966-1980*, Panama Yayıncılık, İstanbul, 2016c

Tüleylioğlu, Orhan. *Neden Öldürüldüler*, Umag Yayınları, Ankara, 2014

Türen, Ahmet Özgür. *Köy Enstitüleri Dosyası Türk Rönesansı*, Destek Yayınları, İstanbul, 2018

Türkeş, Alparslan. *Savunma*, Ocak Yayınları, Ankara, 1987

Türkeş, Alparslan. *Milli Doktrin 9 Işık*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2017

Ulus, Özgür Mutlu. *Türkiye'de Sol ve Ordu (1960-1971)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016

Ülkü, İrfan. *Büyük Oyundaki Türk Enver Altaylı*, İlgi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2008

Varel, Anıl. "Altmışlı Yıllar Türkiye'sinde Sınıf ve Siyaset: Meşruiyet Savaşımı, Siyasal Yükselişi ve İç Bölünmeleriyle TİP", *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde, haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017

Yalçın, Soner ve Yurdakul, Doğan. *Bay Pipo, Bir MİT Görevlisinin Sıradışı Yaşamı*, Doğan Kitap, 2008

Yalçın, Soner ve Yurdakul, Doğan. *Reis Gladio'nun Türk Tetikçisi*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2016

Yanardağ, Merdan. *MHP Değişti mi? Ülkücü Hareketin Analitik Tarihi*, Gendaş Kültür Yayınları, İstanbul, 2002

Yazıcıoğlu, Muhsin. *Muhsin Yazıcıoğlu Külliyatı*, haz. Hakkı Öznur, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012

Yaşlı, Fatih. *Kinimiz Dinimizdir Türkçü Faşizm Üzerine Bir İnceleme*, Yordam Kitap, İstanbul, 2014

Yaşlı, Fatih. *Türkçü Faşizmden "Türk-İslam Ülküsü"ne*, Yordam Kitap, İstanbul, 2016

Yerasimos, Stefanos. *Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye 1. Dünya Savaşı'ndan 1971'e*, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1977

Yıldırım, Ali. *FKF Dev-Genç Tarihi*, Doruk Yayınları, Ankara, 2008

Yılmaz, Rasih. *Toros Yüzlü Adam: Osman Yüksel Serdengeçti*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2006

Yurtaslan, Ali. *İtiraflar MHP Merkezindeki Adam Abdullah Çatlı'yı Anlatıyor*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999

Yurtsever, Haluk. *Yükseliş ve Düşüş Türkiye Solu 1960-1980*, Yordam Kitap, İstanbul, 2008

Zeybek, Namık Kemal. *İnançlar, Ülküler, İlkeler, Görüşler ile Gerçekler Dünyasında Siyaset Yolu*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014

Dizin

Adalet Partisi (AP) 135, 136, 184, 218, 220, 233, 241, 248, 273, 279, 329, 352
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) 406, 407, 409
Adan, Celal 341, 342
Adımlar 44, 50, 51, 56
Ali, Sabahattin 24, 25, 43, 44, 54, 56
Altaylı, Enver 147, 149, 308, 350, 351, 403, 408, 412
6-7 Eylül 105, 106, 107, 108, 109, 114
Anavatan Partisi (ANAP) 349, 353, 368, 369, 379, 385, 400
Antel, Sadrettin Celal 25,56, 57
antikomünizm 12-16, 18, 20, 34, 38, 46, 49, 56, 58, 60, 63, 70, 71, 74, 83, 88, 91, 96, 104, 105, 110, 121, 125, 128, 163, 177, 205, 206, 273, 345, 363, 392
Arvasi, Seyyid Ahmet 321, 336-339, 374, 408
Atay, Falih Rıfkı 62
Atsız, Nihal 21, 24-26, 29, 41, 42, 54, 55, 57, 127, 140, 221-228, 335-337, 374, 408, 409, 410, 411
Avcıoğlu, Doğan 184, 188, 192, 193, 242, 243, 244, 245, 255
Aybar, Mehmet Ali 63, 71, 72, 184, 185, 188, 194, 262, 406
Aydınlar Ocağı 47, 272, 274, 276, 278, 336, 349, 404

Baban, Cihat 54, 63
Bağdat Paktı 16, 110, 114, 115, 118, 122
Bahçeli, Devlet 370, 371, 400, 406
Bahçelievler katliamı 309, 341 Anavatan Partisi
Balkan Paktı 110, 112, 113, 114
Barker raporu 74, 76
Başoğlu, Muzaffer Şerif 56
Baştımar, Zeki 99, 100
Batur, Muhsin 241, 244
Bayar, Celal 43-46, 49, 50, 85-87, 111, 114, 120, 122, 132, 136, 154, 291, 409, 411
Belli, Mihri 97-99, 245, 262
Berkes, Mediiha 56, 57
Berkes, Niyazi 41, 43, 44, 49, 50, 52, 56-59, 408
Bilge, Fuat 34, 122, 408, 409, 412
1946 sendikaları, 1946 sendikacılığı 15, 32, 34, 36, 37
1944 Irkçılık-Turancılık davası 15, 19, 55, 57, 58, 101, 155, 202, 222, 223, 228
1 Mayıs 1977 katliamı 289, 293, 377
Boran, Behice 41, 43, 44, 50, 52, 56, 58, 59, 92, 94, 95, 185, 245, 263, 408
Boratav, Korkut 31, 409
Boratav, Pertev Naili 25, 32, 41-44, 50-52, 56, 58, 59
Bölükbaşı, Osman 102, 103
Brown, Irving 38, 39, 40
Bulut, Necdet 312, 313
Büyük Birlik Partisi (BBP) 339, 373, 379, 382, 383, 384, 385, 408
Büyük Doğu 49, 322, 410

Cinisli, Rasim 205, 206, 207, 208, 409
Cömert, Bedrettin 307, 308
Çakmak, Fevzi 20, 44, 46, 50, 54
Çatlı, Abdullah 301, 307, 309, 310, 311, 412
Çayan, Mahir 251-253, 263, 334
Cem, İsmail 279, 280, 281, 282, 408, 409
Çolak, Muhittin 159, 216, 218, 235, 236, 256, 259, 409
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) 136, 150-163, 184, 203, 209, 214, 215, 220-224, 228, 229, 367, 408, 411
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 18, 32, 35, 43, 49, 54, 57-70, 74, 88, 96, 107, 126, 128, 133, 135, 152, 154, 156, 158, 192, 205, 208, 235, 241, 248, 255-262, 274-276, 289-291, 293, 295, 296, 305, 306, 313-315, 317, 319, 320, 325, 328, 329, 333, 345, 352, 377, 408

Demirel, Süleyman 220, 239, 240, 248, 249, 276, 281, 293, 294, 295, 302, 303, 325-328, 333, 341, 351, 352, 356, 387
Demokrat Parti (DP) 38, 40, 58, 69, 74, 82, 84, 88, 91, 93, 96, 100, 103, 104, 105, 106, 107, 119, 121, 126, 128, 129, 132, 133, 134, 136, 241, 276, 296

Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) 248, 283-287, 302, 321
Devrim 193, 243, 245
Devrimci Gençlik 267
Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) 41, 184, 193-198, 201, 233-239, 244, 264-266, 269, 280, 283-292, 296, 318, 340, 341, 343, 377, 378, 408, 410
Devrimci Yol (Dev-Yol) 263, 266, 268, 269
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (DTCF) baskını 15, 44, 209, 381
9 Mart 119, 193, 241, 244, 252
Dokuz Işık 150, 157, 163-166, 168, 170, 172-178, 180-183, 215, 218, 410

Ecevit, Bülent 16, 107, 143, 144, 235, 248, 255-261, 275, 276, 278, 279, 287, 289, 291-297, 299, 304, 305, 314, 316, 317, 320-322, 325, 328, 329, 333, 334, 352, 356, 377, 400, 409, 410
Eğitimciler Grubu 345, 348
Eisenhower Doktrini 79, 85, 86, 114, 118, 119, 121
Erbakan, Necmettin 261, 280, 302, 325-327, 352, 356, 357, 394
Ergin, Muharrem 47, 53, 274-279
Erim, Nihat 35, 245, 247-259, 261, 345

Fendoğlu, Hamit 304-307
Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) 184, 198-201, 251, 253, 412

Gezmiş, Deniz 249, 250, 251, 253, 334
Gladio 196, 403, 412
Gülen, Fethullah 203, 406
Gürsel, Cemal 132, 133, 136, 138, 145, 147, 148, 149, 160, 201, 202, 395

Halkın Kurtuluşu (HK) 263, 270-272
Huzur ve Yükseliş Derneği 149, 150, 151

Irmak, Sadi 36, 37, 38, 279
iç savaş 14, 16, 17, 65, 129, 211, 214, 231, 232, 269, 316, 317, 356, 377-379, 399, 403

Kafesoğlu, İbrahim 335, 336
Kaftancıoğlu, Ümit 344
Kansu, Aziz Şevket 56, 59
Karafakioğlu, Bedri 311
Kaypakkaya, İbrahim 197, 254, 255
Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti 108, 109
Kıvılcımlı, Hikmet 97, 98, 245, 262
Kısakürek, Necip Fazıl 208, 322, 323, 410
komando kampları 214, 231
Komünizmle Mücadele Dernekleri (KMD) 123, 127, 209, 128, 201-203, 208, 209, 222, 302 410
Kore Savaşı 16, 81, 83, 86, 88, 96, 98, 411
Köprülü, Fuad 43, 51, 91, 94, 106, 110, 111, 112, 117, 118
Kösoğlu, Nevzat 228, 401, 402, 409
Köy Enstitüleri 56, 57, 101, 102, 192, 198, 412
Kurtuluş Sosyalist Dergi 263
Kürt sorunu 17, 192, 392, 393, 396

Madanoğlu, Cemal 132, 135, 137, 138, 147, 149, 243, 244, 245
Maraş katliamı 313, 320, 334
Marko Paşa 51, 72
Marshall Planı 30, 31, 60, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 73, 91, 110, 412
Menderes, Adnan 16, 43, 44, 46, 49-51, 82, 85, 87-90, 94, 102-104, 106, 108, 110, 113, 114, 116-122, 126, 132, 136, 323
Milli Demokratik Devrim (MDD) 201, 263, 411
Milli Selamet Partisi (MSP) 261, 262, 273, 274, 276, 280, 295, 322, 327, 328, 335, 352
Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) 52, 89, 200, 203-206, 322, 327, 409, 410
Milliyetçi Cephe (MC) 238, 261, 262, 267, 272, 274, 275, 279, 281, 282, 284-290, 294, 295, 296, 297, 300, 304, 340, 354, 407, 410, 412
Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) 368, 370-373, 379-383, 386, 390
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 139, 154, 159-166, 172, 179, 204, 209, 214, 215, 218-219, 221, 225-229, 231, 236-239, 268, 269, 272-274, 276, 279, 289, 292, 295, 301, 302, 304, 308, 309, 314, 317-323, 325-328, 331, 333, 336, 339, 341-343, 351, 353-360, 362-364, 366-369, 371-373, 378, 380, 384-388, 392, 393, 397, 398, 400, 404, 406-409, 411, 412
Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK) 235, 237, 238, 239, 304, 333, 410

Missouri Zırhlısı 60, 62, 409
Müstecaplıoğlu, Esat Adil 33, 57

NATO 13, 15, 16, 30, 31, 64, 67, 77, 79, 80, 81, 83, 86, 87, 88, 96, 97, 98, 99, 110, 111, 112, 113, 117, 119, 120, 121, 131, 150, 157, 158, 163, 168, 298, 301, 390, 403, 408, 410
Nazar, Ruzi 147, 148, 149, 351, 403, 408
Nâzım Hikmet 20, 21, 57, 97, 98, 125, 127, 192
Nesin, Aziz 43, 44, 105, 107, 108, 109, 283, 410
Nursi, Said 202, 219, 220

16 Mart katliamı 300, 306, 329, 330
15-16 Haziran 198, 233-236, 238, 254, 281, 340
14'ler 135, 146, 149, 150, 152, 154, 155, 213, 218, 228, 406
12 Eylül 14, 15, 17, 106, 139, 171, 194, 233, 239, 241, 262, 265, 272, 303, 304, 312, 321, 334, 335, 339, 344, 348-350, 352, 355, 364, 365, 367-369, 371-373, 379, 382, 384, 392, 398, 401, 404-406, 408, 409, 411
12 Mart 14, 65, 167, 168, 188, 201, 204, 213, 215, 232, 235, 239, 241, 244-246, 248, 249, 252, 254, 258, 260-263, 276, 281, 283, 289, 302, 345, 349, 361, 362, 405, 408
Ortadoğu 60, 64, 66, 70, 71, 77, 78, 83, 88, 114-117, 119, 121, 122, 230, 231, 266, 272, 274, 276, 291, 304, 382, 383, 402, 403, 408, 409, 410
ortanın solu 16, 241, 256
Orhun 24, 41, 55
Öner, Kenan 56, 58, 210
Öner-Yücel davası 54, 58
Ötüken 154, 223-227, 375, 408, 409, 410
Öymen, Altan 61, 62, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 139, 411
Öz, Doğan 301, 302, 303, 304, 315
Özdağ, Muzaffer 146, 150, 152, 156, 216, 217, 218, 222
Özel Harp Dairesi 138, 196, 294, 403, 410
Özgürel, Avni 11, 411

Papadopulos, Stefo 34

Sadak, Necmettin 35, 69
Sertel, Sabiha 43-50, 411
Sertel, Zekeriya 43-50, 411
Sosyalist Devrim (SD) 263, 293
Sosyalist Kültür Derneği (SKD) 192, 193
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Sovyetler (SSCB) 15, 20-23, 29-31, 35, 37, 38, 40, 49, 50, 60, 65-69, 71, 78-80, 83, 91-93, 95, 110-122, 125, 147, 149, 170, 206, 207, 230, 231, 264, 270, 351, 362, 378, 386, 388, 389, 391, 392, 401, 402, 404, 410
Sökmensüer, Şükrü 50, 55
Saracoğlu, Şükrü 24, 25, 42, 49, 55, 62
Şefik Hüsnü 34, 98, 99
Serdengeçti, Osman Yüksel 57, 216, 220, 336, 412
siyasal İslam 350, 405, 407
Soğuk Savaş 12-19, 21, 23, 25, 27, 29-31, 33, 35, 37-41, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57-61, 63, 65, 67, 69, 71-77, 79, 81, 83, 84, 87, 88, 98, 99, 110, 131, 147, 184, 214, 215, 218, 219, 222, 231, 252, 298, 299, 349, 351, 353, 355, 357, 359, 361, 363, 365, 367, 369, 371, 373, 375, 377, 379, 381, 383, 385, 387, 389, 391, 393, 395, 397, 399, 403, 407, 409, 410, 411

Tağmaç, Memduh 239, 241, 244, 248
Tan gazetesi 44, 46-48, 108
Tan Matbaası baskını 15, 41, 43, 46, 48, 49, 50, 53, 73, 108
Tarı (Belli), Sevim 97, 99
Taşer, Dündar 146, 152, 213, 214, 216, 217, 228-231, 236, 345, 348, 353, 408
Thornburg raporu 74, 76, 85
Togan, Zeki Velidi 21, 26, 128
Tonguç, İsmail Hakkı 56, 57, 102
Truman Doktrini 30, 31, 60, 63-67, 71, 73, 91, 110, 410
Türkali, Vedat 99
Türk Barışseverler Cemiyeti (TBC) 91, 92, 93, 94
Türkçü faşizm 21, 22, 181, 403
Türkeş, Alparslan 11, 13-17, 19, 20, 21, 26-31, 83, 131,-140, 144-184, 214, 215, 216, 218-228, 231, 236, 274, 292, 294, 295, 299, 306, 309, 314-329, 332, 334,

335, 341-368, 370-373, 379-381, 383-385, 387-403, 409-412
Türk-İslam sentezi 17, 164, 171, 218, 220, 322, 336, 349, 403, 404
Türk-İslam ülküsü 17, 321, 335, 336, 374, 403
Türk-İş 40, 185, 192-196, 203, 207, 233, 236, 285, 290, 296, 340
Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) 201, 213, 236, 245, 250-252, 267, 268, 416
Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP) 263, 270-272, 364
Türkiye Emekçi Partisi (TEP) 262-364
Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) 249, 250, 251, 253, 255, 263, 270, 271
Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) 249-251, 253, 254, 263, 270, 271
Türkiye İşçi Partisi (TİP) 41, 154, 156, 158, 162, 184-188, 192, 194, 196, 202, 203, 205, 208, 217, 235, 242, 245, 256, 262-264, 281, 309, 312-314, 364, 408, 411, 412
Türkiye Komünist Partisi (TKP) 32, 44, 50, 91, 96-98, 249, 253, 254, 263-266, 289, 291, 314, 361, 362, 364, 377
Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist (TKP/ML) 249, 253-255, 263, 365
Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (TKMD) 128, 201, 202, 203, 204
Türkiye Sosyalist Devrim Konseyi 293
Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) 32, 33, 35, 98
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) 262
Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) 32, 33, 35, 98
Türkkan, Reha Oğuz 21, 26
Türkler, Kemal 22, 23, 27, 70, 85, 87, 90, 106, 123, 124, 141, 149, 169, 184, 194, 195, 225, 229, 235, 269, 284-286, 290, 291, 338, 340-343, 366, 374, 386, 388, 389, 393
Türk Milliyetçiler Derneği (TMD) 123-127, 410
Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) 377
Tütengil, Cavit Orhan 343

Ulus 25, 35, 36, 54, 70, 107, 143, 243, 255, 271, 412
Ülkücü Hareket 13-17, 131, 169, 170, 172, 178, 179, 183, 204, 209, 211, 213, 215, 217, 218, 229, 231, 232, 235, 239, 266, 268, 271, 299, 314, 316, 321, 322, 327, 335, 336, 339, 342, 346, 349, 350, 355, 357, 359, 360, 363, 365, 367, 368, 370, 372-374, 376-379, 384, 386, 388, 392, 393, 398, 400-403, 406, 407, 409
Ülkü Ocakları 159, 209, 210, 211, 213, 215, 231, 245, 268, 301, 303, 304, 306, 310, 313, 367, 371, 372, 378, 380, 382, 412

Vardar, Ragıp 34
Vatan Partisi 262

Yalçın, Hüseyin Cahit 46, 47, 73, 184, 235, 293, 295, 309, 311, 410, 412
Yalman, Ahmet Emin 47, 90, 125, 126, 127
Yazıcıoğlu, Muhsin 17, 307, 310, 347, 350, 373-385, 408, 412
27 Mayıs 15, 31, 82, 83, 122, 128, 131-133, 136, 145, 146, 149, 150, 184, 198, 199, 201, 205, 231, 233, 240, 241, 245, 247, 255, 311, 323, 325, 327, 345, 353
Yön/Yöncüler 158, 184, 185, 188-190, 192, 198, 242, 243, 408, 411
Yurdakul, Cevat 293, 295, 309, 311, 342, 343, 366, 412
Yurt ve Dünya 44, 50, 51, 56, 57
Yücel, Hasan Ali 24, 25, 44, 51, 54, 57

Zeybek, Namık Kemal 217, 345, 346, 347, 369, 370, 412
Zincirli Hürriyet 40, 46, 71, 72, 73

Türkiye siyasetinde antikomünizm nasıl bir yer kaplamaktadır? "Komünizm tehdidinin icat edilmesi"nde iç ve dış dinamikler nasıl bir rol oynamıştır? Tan Matbaası baskını, NATO üyeliği, Kore Savaşı, 1960 ve 70'lerin siyasi çatışmaları ve 12 Eylül darbesi "antikomünist" ve ülkücü hareketin gelişimi açısından nerede durmaktadır? 1990'larla birlikte "Kürt sorunu"nun ülkücü hareket üzerindeki etkisi ne olmuştur? Bütün bu tarih içerisinde Alparslan Türkeş figürü nasıl bir yer kaplamaktadır?

Türk sağı ve yakın siyasi tarihimize dair yaptığı çalışmalarla tanınan Fatih Yaşlı, araştırmalarının yeni evresinde işte bu soruların yanıtını arıyor, "antikomünizm"in bu topraklarda nasıl kök saldığını ayrıntılarıyla anlatıyor. Bunu yaparken ülkücü hareketin liderlerinden Alparslan Türkeş'in hayatına özel bir yer ayırmayı da ihmal etmiyor.

Yaşlı'nın kendi sözleriyle: *"Türkeş'in hayatına yakından bakmak, onun politik yaşamını yazmak ülkücülüğün ve ülkücü hareketin tarihini yazmak anlamına gelecektir evet ama bunun aynı zamanda Türkiye'nin Soğuk Savaş tarihini, Soğuk Savaş boyunca Türkiye siyasetinin seyrini ve o seyrin ana belirleyeninin, yani komünizmle mücadelenin tarihini yazmak anlamına geleceği de açıktır."*

Fatih Yaşlı, Türkiye'nin yakın siyasi tarihine ve sağ akım içerisinde "antikomünizm"in filizlenip güçlenmesine tarihsel materyalist bir perspektifle ve sınıf mücadeleleri içerisinden bakıyor. Aynı bakış açısını, ülkenin dünya kapitalist sistemine eklemlenmesi bağlamında da yeniden üretiyor ve okurlara yeni bir kaynak kitap sunuyor.

28 TL. KDV'den muaftır
ISBN 978-605-172-320-4
Yordam Kitap
YordamKitap YordamKitap YordamKitap